൧. രൂപാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ

തത്ഥ **അങ്ഗുത്തരാഗമോ** നാമ ഏകകനിപാതോ ദുകനിപാതോ തികനിപാതോ ചതുക്കനിപാതോ പഞ്ചകനിപാതോ ഛക്കനിപാതോ സത്തകനിപാതോ അട്ഠകനിപാതോ നവകനിപാതോ ദസകനിപാതോ ഏകാദസകനിപാതോതി ഏകാദസ നിപാതാ ഹോന്തി. സുത്തതോ -

''നവ സുത്തസഹസ്സാനി, പഞ്ച സുത്തസതാനി ച;
സത്തപഞ്ഞാസ സുത്താനി, ഹോന്തി അങ്ഗുത്തരാഗമേ''.

തസ്സ നിപാതേസു **ഏകകനിപാതോ** ആദി, സുത്തേസു **ചിത്തപരിയാദാനസുത്തം**. തസ്സാപി ''ഏവം മേ സുത''ന്തിആദികം ആയസ്മതാ ആനന്ദേന പഠമമഹാസങ്ഗീതികാലേ വുത്തം നിദാനമാദി. സാ പനേസാ പഠമമഹാസങ്ഗീതി സുമങ്ഗലവിലാസിനിയാ ദീഘനികായട്ഠകഥായ ആദിമ്ഹി വിത്ഥാരിതാ, തസ്മാ സാ തത്ഥ വിത്ഥാരിതനയേനേവ വേദിതബ്ബാ.

നിദാനവണ്ണനാ

൧. യം പനേതം ''ഏവം മേ സുത''ന്തിആദികം നിദാനം, തത്ഥ **ഏവ**ന്തി നിപാതപദം, **മേ**തിആദീനി നാമപദാനി. **സാവത്ഥിയം വിഹരതീ**തി ഏത്ഥ **വീ**തി ഉപസഗ്ഗപദം, **ഹരതീ**തി ആഖ്യാതപദന്തി ഇമിനാ താവ നയേന പദവിഭാഗോ വേദിതബ്ബോ.

അത്ഥതോ പന **ഏവം**സദ്ദോ താവ ഉപമൂപദേസ-സമ്പഹംസന-ഗരഹണവചന-സമ്പടിഗ്ഗഹാകാരനിദസ്സനാവധാരണാദി-അനേകത്ഥപ്പഭേദോ. തഥാ ഹേസ ''ഏവം ജാതേന മച്ചേന, കത്തബ്ബം കുസലം ബഹു''ന്തി ഏവമാദീസു (ധ॰ പ॰ ൫൩) ഉപമായം ആഗതോ. ''ഏവം തേ അഭിക്കമിതബ്ബം, ഏവം തേ പടിക്കമിതബ്ബ''ന്തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൧൨൨) ഉപദേസേ. ''ഏവമേതം ഭഗവാ, ഏവമേതം സുഗതാ''തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൩.൬൬) സമ്പഹംസനേ. ''ഏവമേവം പനായം വസലീ യസ്മിം വാ തസ്മിം വാ തസ്സ മുണ്ഡകസ്സ സമണകസ്സ വണ്ണം ഭാസതീ''തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൧൮൭) ഗരഹണേ. ''ഏവം, ഭന്തേതി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസു''ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൧) വചനസമ്പടിഗ്ഗഹേ. ''ഏവം ബ്യാഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമീ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൩൯൮) ആകാരേ. ''ഏഹി ത്വം, മാണവക, യേന സമണോ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ മമ വചനേന സമണം ആനന്ദം അപ്പാബാധം അപ്പാതങ്കം ലഹുട്ഠാനം ബലം ഫാസുവിഹാരം പുച്ഛ - 'സുഭോ മാണവോ തോദേയ്യപുത്തോ ഭവന്തം ആനന്ദം അപ്പാബാധം...പേ॰... ഫാസുവിഹാരം പുച്ഛതീ'തി, ഏവഞ്ച വദേഹി ''സാധു കിര ഭവം ആനന്ദോ യേന സുഭസ്സ മാണവസ്സ തോദേയ്യപുത്തസ്സ നിവേസനം, തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ''തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൪൪൫) നിദസ്സനേ. ''തം കിം മഞ്ഞഥ, കാലാമാ, ഇമേ ധമ്മാ കുസലാ വാ അകുസലാ വാതി? അകുസലാ, ഭന്തേ. സാവജ്ജാ വാ അനവജ്ജാ വാതി? സാവജ്ജാ, ഭന്തേ. വിഞ്ഞുഗരഹിതാ വാ വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാ വാതി? വിഞ്ഞുഗരഹിതാ, ഭന്തേ. സമത്താ സമാദിന്നാ അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി നോ വാ, കഥം വോ ഏത്ഥ ഹോതീതി? സമത്താ, ഭന്തേ, സമാദിന്നാ അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി, ഏവം നോ

ഏത്ഥ ഹോതീ''തിആദീസു (അം॰ നി॰ ൩.൧൩) അവധാരണേ. സ്വായമിധ ആകാരനിദസ്സനാവധാരണേസു ദട്ഠബ്ബോ.

തത്ഥ ആകാരത്ഥേന **ഏവം**സദ്ദേന ഏതമത്ഥം ദീപേതി - നാനാനയനിപുണം അനേകജ്ഝാസയസമുട്ഠാനം അത്ഥബ്യഞ്ജനസമ്പന്നം വിവിധപാടിഹാരിയം ധമ്മത്ഥദേസനാപടിവേധഗമ്ഭീരം സബ്ബസത്താനം സകസകഭാസാനുരൂപതോ സോതപഥമാഗച്ഛന്തം തസ്സ ഭഗവതോ വചനം സബ്ബപ്പകാരേന കോ സമത്ഥോ വിഞ്ഞാതും, സബ്ബഥാമേന പന സോതുകാമതം ജനേത്വാപി ഏവം മേ സുതം, മയാപി ഏകേനാകാരേന സുതന്തി.

നിദസ്സനത്ഥേന ''നാഹം സയമ്ഭൂ, ന മയാ ഇദം സച്ഛികത''ന്തി അത്താനം പരിമോചേന്തോ ''ഏവം മേ സുതം, മയാപി ഏവം സുത''ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബം സകലം സുത്തം നിദസ്സേതി.

അവധാരണത്ഥേന ''ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം ബഹുസ്സുതാനം യദിദം ആനന്ദോ, സതിമന്താനം, ഗതിമന്താനം, ധിതിമന്താനം, ഉപട്ഠാകാനം യദിദം ആനന്ദോ''തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൧൯, ൨൨൩) ഏവം ഭഗവതാ , ''ആയസ്മാ ആനന്ദോ അത്ഥകുസലോ ധമ്മകുസലോ ബ്യഞ്ജനകുസലോ നിരുത്തികുസലോ പുബ്ബാപരകുസലോ''തി (അം॰ നി॰ ൫.൧൬൯) ഏവം ധമ്മസേനാപതിനാ ച പസത്ഥഭാവാനുരൂപം അത്തനോ ധാരണബലം ദസ്സേന്തോ സത്താനം സോതുകാമതം ജനേതി ''ഏവം മേ സുതം, തഞ്ച ഖോ അത്ഥതോ വാ ബ്യഞ്ജനതോ വാ അനൂനമനധികം, ഏവമേവ, ന അഞ്ഞഥാ ദട്ഠബ്ബ''ന്തി.

മേസദ്ദോ തീസു അത്ഥേസു ദിസ്സതി. തഥാ ഹിസ്സ ''ഗാഥാഭിഗീതം മേ അഭോജനേയ്യ''ന്തിആദീസു (സു॰ നി॰ ൮൧; സം॰ നി॰ ൧.൧൯൪) മയാതി അത്ഥോ. ''സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതൂ''തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൪.൮൮) മയ്ഹന്തി അത്ഥോ. ''ധമ്മദായാദാ മേ, ഭിക്ഖവേ, ഭവഥാ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൯) മമാതി അത്ഥോ. ഇധ പന ''മയാ സുത''ന്തി ച, ''മമ സുത''ന്തി ച അത്ഥദ്വയേ യുജ്ജതി.

സുതന്തി അയം **സുത**സദ്ദോ സഉപസഗ്ഗോ ച അനുപസഗ്ഗോ ച ഗമന-വിസ്സുത-കിലിന്നഉപചിതാനുയോഗ-സോതവിഞ്ഞേയ്യ-സോതദ്വാരാനുസാരവിഞ്ഞാതാദിഅനേകത്ഥപ്പഭേദോ. തഥാ ഹിസ്സ - ''സേനായ പസുതോ''തിആദീസു ഗച്ഛന്തോതി അത്ഥോ. ''സുതധമ്മസ്സ പസ്സതോ''തിആദീസു (ഉദാ॰ ൧൧) വിസ്സുതധമ്മസ്സാതി അത്ഥോ. ''അവസ്സുതാ അവസ്സുതസ്സാ''തിആദീസു (പാചി॰ ൬൫൭) കിലിന്നാകിലിന്നസ്സാതി അത്ഥോ. ''തുമ്ഹേഹി പുഞ്ഞം പസുതം അനപ്പക''ന്തിആദീസു (ഖു॰ പാ॰ ൭-൧൨) ഉപചിതന്തി അത്ഥോ. ''യേ ഝാനപ്പസുതാ ധീരാ''തിആദീസു (ധ॰ പ॰ ൧൮൧) ഝാനാനുയുത്താതി അത്ഥോ. ''ദിട്ഠം സുതം മുത''ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൪൧) സോതവിഞ്ഞേയ്യന്തി അത്ഥോ. ''സുതധരോ സുതസന്നിചയോ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൩൩൯) സോതദ്വാരാനുസാരവിഞ്ഞാതധരോതി അത്ഥോ. ഇധ പനസ്സ സോതദ്വാരാനുസാരേന ഉപധാരിതന്തി വാ ഉപധാരണന്തി വാതി അത്ഥോ. മേ-സദ്ദസ്സ ഹി മയാതി അത്ഥേ സതി ''ഏവം മയാ സുതം സോതദ്വാരാനുസാരേന

ഉപധാരിത''ന്തി യുജ്ജതി. മമാതി അത്ഥേ സതി ''ഏവം മമ സുതം സോതദ്വാരാനുസാരേന ഉപധാരണ''ന്തി യുജ്ജതി.

ഏവമേതേസു തീസു പദേസു **ഏവ**ന്തി സോതവിഞ്ഞാണാദിവിഞ്ഞാണകിച്ചനിദസ്സനം. **മേ**തി വുത്തവിഞ്ഞാണസമങ്ഗിപുഗ്ഗലനിദസ്സനം. **സുത**ന്തി അസ്സവനഭാവപടിക്ഖേപതോ അനൂനാധികാവിപരീതഗ്ഗഹണനിദസ്സനം. തഥാ **ഏവ**ന്തി തസ്സാ സോതദ്വാരാനുസാരേന പവത്തായ വിഞ്ഞാണവീഥിയാ നാനപ്പകാരേന ആരമ്മണേ പവത്തഭാവപ്പകാസനം. **മേ**തി അത്തപ്പകാസനം. **സുത**ന്തി ധമ്മപ്പകാസനം. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപോ - ''നാനപ്പകാരേന ആരമ്മണേ പവത്തായ വിഞ്ഞാണവീഥിയാ മയാ ന അഞ്ഞം കതം, ഇദം പന കതം, അയം ധമ്മോ സുതോ''തി.

തഥാ **ഏവ**ന്തി നിദ്ദിസിതബ്ബപ്പകാസനം. **മേ**തി പുഗ്ഗലപ്പകാസനം. **സുത**ന്തി പുഗ്ഗലകിച്ചപ്പകാസനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം സുത്തം നിദ്ദിസിസ്സാമി, തം മയാ ഏവം സുതന്തി.

തഥാ **ഏവ**ന്തി യസ്സ ചിത്തസന്താനസ്സ നാനാകാരപ്പവത്തിയാ നാനത്ഥബ്യഞ്ജനഗ്ഗഹണം ഹോതി, തസ്സ നാനാകാരനിദ്ദേസോ. **ഏവ**ന്തി ഹി അയം ആകാരപഞ്ഞത്തി. **മേ**തി കത്തുനിദ്ദേസോ. **സുത**ന്തി വിസയനിദ്ദേസോ. ഏത്താവതാ നാനാകാരപ്പവത്തേന ചിത്തസന്താനേന തംസമങ്ഗിനോ കത്തു വിസയേ ഗഹണസന്നിട്ഠാനം കതം ഹോതി.

അഥ വാ **ഏവ**ന്തി പുഗ്ഗലകിച്ചനിദ്ദേസോ. **സുത**ന്തി വിഞ്ഞാണകിച്ചനിദ്ദേസോ. **മേ**തി ഉഭയകിച്ചയുത്തപുഗ്ഗലനിദ്ദേസോ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - മയാ സവനകിച്ചവിഞ്ഞാണസമങ്ഗിനാ പുഗ്ഗലേന വിഞ്ഞാണവസേന ലദ്ധസവനകിച്ചവോഹാരേന സുതന്തി.

തത്ഥ **ഏവ**ന്തി ച **മേ**തി ച സച്ചികട്ഠപരമത്ഥവസേന അവിജ്ജമാനപഞ്ഞത്തി. കിഞ്ഹേത്ഥ തം പരമത്ഥതോ അത്ഥി, യം ഏവന്തി വാ മേതി വാ നിദ്ദേസം ലഭേഥ. **സുത**ന്തി വിജ്ജമാനപഞ്ഞത്തി. യഞ്ഹി തം ഏത്ഥ സോതേന ഉപലദ്ധം, തം പരമത്ഥതോ വിജ്ജമാനന്തി. തഥാ **ഏവ**ന്തി ച **മേ**തി ച തം തം ഉപാദായ വത്തബ്ബതോ ഉപാദാപഞ്ഞത്തി. **സുത**ന്തി ദിട്ഠാദീനി ഉപനിധായ വത്തബ്ബതോ ഉപനിധാപഞ്ഞത്തി.

ഏത്ഥ ച **ഏവ**ന്തി വചനേന അസമ്മോഹം ദീപേതി. ന ഹി സമ്മൂള്ഹോ നാനപ്പകാരപടിവേധസമത്ഥോ ഹോതി. **സുത**ന്തി വചനേന സുതസ്സ അസമ്മോസം ദീപേതി. യസ്സ ഹി സുതം സമ്മുട്ഠം ഹോതി, ന സോ കാലന്തരേന മയാ സുതന്തി പടിജാനാതി. ഇച്ചസ്സ അസമ്മോഹേന പഞ്ഞാസിദ്ധി, അസമ്മോസേന പന സതിസിദ്ധി. തത്ഥ പഞ്ഞാപുബ്ബങ്ഗമായ സതിയാ ബ്യഞ്ജനാവധാരണസമത്ഥതാ, സതിപുബ്ബങ്ഗമായ പഞ്ഞായ അത്ഥപടിവേധസമത്ഥതാ. തദുഭയസമത്ഥതായോഗേന അത്ഥബ്യഞ്ജനസമ്പന്നസ്സ ധമ്മകോസസ്സ അനുപാലനസമത്ഥതോ ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികത്തസിദ്ധി.

അപരോ നയോ - **ഏവ**ന്തി വചനേന യോനിസോ മനസികാരം ദീപേതി, അയോനിസോ മനസികരോതോ ഹി നാനപ്പകാരപടിവേധാഭാവതോ. **സുത**ന്തി

വചനേന അവിക്ഖേപം ദീപേതി, വിക്ഖിത്തചിത്തസ്സ സവനാഭാവതോ. തഥാ ഹി വിക്ഖിത്തചിത്തോ പുഗ്ഗലോ സബ്ബസമ്പത്തിയാ വുച്ചമാനോപി "ന മയാ സുതം , പുന ഭണഥാ"തി ഭണതി. യോനിസോ മനസികാരേന ചേത്ഥ അത്തസമ്മാപണിധിം പുബ്ബേ ച കതപുഞ്ഞതം സാധേതി സമ്മാ അപ്പണിഹിതത്തസ്സ പുബ്ബേ അകതപുഞ്ഞസ്സ വാ തദഭാവതോ. തഥാ അവിക്ഖേപേന സദ്ധമ്മസ്സവനം സപ്പുരിസൂപനിസ്സയഞ്ച സാധേതി. ന ഹി വിക്ഖിത്തചിത്തോ സോതും സക്കോതി, ന ച സപ്പുരിസേ അനുപസ്സയമാനസ്സ സവനം അത്ഥീതി.

അപരോ നയോ - യസ്മാ "**ഏവ**ന്തി യസ്സ ചിത്തസന്താനസ്സ നാനാകാരപ്പവത്തിയാ നാനത്ഥബ്യഞ്ജനഗ്ഗഹണം ഹോതി, തസ്സ നാനാകാരനിദ്ദേസോ"തി വുത്തം. സോ ച ഏവം ഭദ്ദകോ ആകാരോ ന സമ്മാ അപ്പണിഹിതത്തനോ പുബ്ബേ അകതപുഞ്ഞസ്സ വാ ഹോതി, തസ്മാ **ഏവ**ന്തി ഇമിനാ ഭദ്ദകേനാകാരേന പച്ഛിമചക്കദ്വയസമ്പത്തിമത്തനോ ദീപേതി. **സുത**ന്തി സവനയോഗേന പുരിമചക്കദ്വയസമ്പത്തിം. ന ഹി അപ്പതിരൂപദേസേ വസതോ സപ്പുരിസൂപനിസ്സയവിരഹിതസ്സ വാ സവനം അത്ഥി. ഇച്ചസ്സ പച്ഛിമചക്കദ്വയസിദ്ധിയാ ആസയസുദ്ധി സിദ്ധാ ഹോതി, പുരിമചക്കദ്വയസിദ്ധിയാ പയോഗസുദ്ധി. തായ ച ആസയസുദ്ധിയാ അധിഗമബ്യത്തിസിദ്ധി, പയോഗസുദ്ധിയാ ആഗമബ്യത്തിസിദ്ധി. ഇതി പയോഗാസയസുദ്ധസ്സ ആഗമാധിഗമസമ്പന്നസ്സ വചനം അരുണുഗ്ഗം വിയ സൂരിയസ്സ ഉദയതോ, യോനിസോ മനസികാരോ വിയ ച കുസലകമ്മസ്സ, അരഹതി ഭഗവതോ വചനസ്സ പുബ്ബങ്ഗമം ഭവിതുന്തി ഠാനേ നിദാനം ഠപേന്തോ **ഏവം മേ സുത**ന്തിആദിമാഹ.

അപരോ നയോ - **ഏവ**ന്തി ഇമിനാ നാനപ്പകാരപടിവേധദീപകേന വചനേന അത്തനോ അത്ഥപടിഭാനപടിസമ്ഭിദാസമ്പത്തിസബ്ഭാവം ദീപേതി. **സുത**ന്തി ഇമിനാ സോതബ്ബഭേദപടിവേധദീപകേന വചനേന ധമ്മനിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാസമ്പത്തിസബ്ഭാവം. **ഏവ**ന്തി ച ഇദം യോനിസോ മനസികാരദീപകവചനം ഭാസമാനോ "ഏതേ മയാ ധമ്മാ മനസാ അനുപേക്ഖിതാ ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ"തി ദീപേതി. **സുത**ന്തി ഇദം സവനയോഗദീപകവചനം ഭാസമാനോ "ബഹൂ മയാ ധമ്മാ സുതാ ധാതാ വചസാ പരിചിതാ"തി ദീപേതി. തദുഭയേനപി അത്ഥബ്യഞ്ജനപാരിപൂരിം ദീപേന്തോ സവനേ ആദരം ജനേതി. അത്ഥബ്യഞ്ജനപരിപുണ്ണം ഹി ധമ്മം ആദരേന അസ്സുണന്തോ മഹതാ ഹിതാ പരിബാഹിരോ ഹോതീതി ആദരം ജനേത്വാ സക്കച്ചം ധമ്മോ സോതബ്ബോതി.

ഏവം മേ സുതന്തി ഇമിനാ പന സകലേന വചനേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മം അത്തനോ അദഹന്തോ അസപ്പുരിസഭൂമിം അതിക്കമതി, സാവകത്തം പടിജാനന്തോ സപ്പുരിസഭൂമിം ഓക്കമതി. തഥാ അസദ്ധമ്മാ ചിത്തം വുട്ഠാപേതി, സദ്ധമ്മേ ചിത്തം പതിട്ഠാപേതി. "കേവലം സുതമേവേതം മയാ , തസ്സേവ പന ഭഗവതോ വചന"ന്തി ദീപേന്തോ അത്താനം പരിമോചേതി , സത്ഥാരം അപദിസതി, ജിനവചനം അപ്പേതി, ധമ്മനേത്തിം പതിട്ഠാപേതി.

അപിച "ഏവം മേ സുത"ന്തി അത്തനാ ഉപ്പാദിതഭാവം അപ്പടിജാനന്തോ പുരിമവചനം വിവരന്തോ "സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതമിദം മയാ തസ്സ ഭഗവതോ

ചതുവേസാരജ്ജവിസാരദസ്സ ദസബലധരസ്സ ആസഭട്ഠാനട്ഠായിനോ സീഹനാദനാദിനോ സബ്ബസത്തുത്തമസ്സ ധമ്മിസ്സരസ്സ ധമ്മരാജസ്സ ധമ്മാധിപതിനോ ധമ്മദീപസ്സ ധമ്മസരണസ്സ സദ്ധമ്മവരചക്കവത്തിനോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ വചനം, ന ഏത്ഥ അത്ഥേ വാ ധമ്മേ വാ പദേ വാ ബ്യഞ്ജനേ വാ കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ കത്തബ്ബാ''തി സബ്ബദേവമനുസ്സാനം ഇമസ്മിം ധമ്മേ അസ്സദ്ധിയം വിനാസേതി, സദ്ധാസമ്പദം ഉപ്പാദേതി. തേനേതം വുച്ചതി -

> ''വിനാസയതി അസ്സദ്ധം, സദ്ധം വഡ്ഢേതി സാസനേ;
> ഏവം മേ സുതമിച്ചേവം, വദം ഗോതമസാവകോ''തി.

ഏകന്തി ഗണനപരിച്ഛേദനിദ്ദേസോ. **സമയ**ന്തി പരിച്ഛിന്നനിദ്ദേസോ. **ഏകം സമയ**ന്തി അനിയമിതപരിദീപനം. തത്ഥ **സമയ**സദ്ദോ -

> ''സമവായേ ഖണേ കാലേ, സമൂഹേ ഹേതുദിട്ഠിസു;
> പടിലാഭേ പഹാനേ ച, പടിവേധേ ച ദിസ്സതി''.

തഥാ ഹിസ്സ ''അപ്പേവ നാമ സ്വേപി ഉപസങ്കമേയ്യാമ കാലഞ്ച സമയഞ്ച ഉപാദായാ''തി ഏവമാദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൪൪൭) സമവായോ അത്ഥോ. ''ഏകോവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ ച സമയോ ച ബ്രഹ്മചരിയവാസായാ''തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൮.൨൯) ഖണോ. ''ഉണ്ഹസമയോ പരിളാഹസമയോ''തിആദീസു (പാചി॰ ൩൫൮) കാലോ. ''മഹാസമയോ പവനസ്മി''ന്തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൩൨) സമൂഹോ. ''സമയോപി ഖോ തേ ഭദ്ദാലി അപ്പടിവിദ്ധോ അഹോസി, ഭഗവാ ഖോ സാവത്ഥിയം വിഹരതി, ഭഗവാപി മം ജാനിസ്സതി 'ഭദ്ദാലി നാമ ഭിക്ഖു സത്ഥു സാസനേ സിക്ഖായ അപരിപൂരകാരീ'തി, അയമ്പി ഖോ തേ, ഭദ്ദാലി, സമയോ അപ്പടിവിദ്ധോ അഹോസീ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൧൩൫) ഹേതു. ''തേന ഖോ പന സമയേന ഉഗ്ഗാഹമാനോ പരിബ്ബാജകോ സമണമുണ്ഡികാപുത്തോ സമയപ്പവാദകേ തിന്ദുകാചീരേ ഏകസാലകേ മല്ലികായ ആരാമേ പടിവസതീ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൨൬൦) ദിട്ഠി.

> ''ദിട്ഠേ ധമ്മേ ച യോ അത്ഥോ, യോ ചത്ഥോ സമ്പരായികോ;
> അത്ഥാഭിസമയാ ധീരോ, പണ്ഡിതോതി പവുച്ചതീ''തി. -

ആദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൯) പടിലാഭോ. ''സമ്മാ മാനാഭിസമയാ അന്തമകാസി ദുക്ഖസ്സാ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൮) പഹാനം. ''ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ സങ്ഖതട്ഠോ സന്താപട്ഠോ വിപരിണാമട്ഠോ അഭിസമയട്ഠോ''തിആദീസു (പടി॰ മ॰ ൨.൮) പടിവേധോ. ഇധ പനസ്സ കാലോ അത്ഥോ. തേന സംവച്ഛര-ഉതു-മാസ-അഡ്ഢമാസ-രത്തി-ദിവ-പുബ്ബണ്ഹ-മജ്ഝന്ഹിക-സായന്ഹ-പഠമ-മജ്ഝിമ- പച്ഛിമയാമ-മുഹുത്താദീസു കാലപ്പഭേദഭൂതേസു സമയേസു ഏകം സമയന്തി ദീപേതി.

തത്ഥ കിഞ്ചാപി ഏതേസു സംവച്ഛരാദീസു യം യം സുത്തം യമ്ഹി യമ്ഹി സംവച്ഛരേ ഉതുമ്ഹി മാസേ പക്ഖേ രത്തിഭാഗേ ദിവസഭാഗേ വാ വുത്തം, സബ്ബം തം ഥേരസ്സ സുവിദിതം സുവവത്ഥാപിതം പഞ്ഞായ. യസ്മാ പന ''ഏവം മേ സുതം അസുകസംവച്ഛരേ അസുകഉതുമ്ഹി അസുകമാസേ അസുകപക്ഖേ അസുകരത്തിഭാഗേ അസുകദിവസഭാഗേ വാ''തി ഏവം വുത്തേ ന സക്കാ സുഖേന ധാരേതും വാ ഉദ്ദിസിതും വാ ഉദ്ദിസാപേതും വാ, ബഹു

ച വത്തബ്ബം ഹോതി, തസ്മാ ഏകേനേവ പദേന തമത്ഥം സമോധാനേത്വാ “ഏകം സമയ”ന്തി ആഹ.

യേ വാ ഇമേ ഗബ്ഭോക്കന്തിസമയോ ജാതിസമയോ സംവേഗസമയോ അഭിനിക്ഖമനസമയോ ദുക്കരകാരികസമയോ മാരവിജയസമയോ അഭിസമ്ബോധിസമയോ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരസമയോ ദേസനാസമയോ പരിനിബ്ബാനസമയോതി ഏവമാദയോ ഭഗവതോ ദേവമനുസ്സേസു അതിവിയ സുപ്പകാസാ അനേകകാലപ്പഭേദാ ഏവ സമയാ, തേസു സമയേസു ദേസനാസമയസങ്ഖാതം ഏകം സമയന്തി ദീപേതി. യോ ചായം ഞാണകരുണാകിച്ചസമയേസു കരുണാകിച്ചസമയോ, അത്തഹിതപരഹിത-പടിപത്തിസമയേസു പരഹിത-പടിപത്തിസമയോ, സന്നിപതിതാനം കരണീയദ്വയസമയേസു ധമ്മികഥാസമയോ, ദേസനാപടിപത്തിസമയേസു ദേസനാസമയോ, തേസുപി സമയേസു അഞ്ഞതരം സന്ധായ “ഏകം സമയ”ന്തി ആഹ.

കസ്മാ പനേത്ഥ യഥാ അഭിധമ്മേ “യസ്മിം സമയേ കാമാവചര”ന്തി ച, ഇതോ അഞ്ഞേസു ച സുത്തപദേസു “യസ്മിം സമയേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹീ”തി ച ഭുമ്മവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ, വിനയേ ച “തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ”തി കരണവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ, തഥാ അകത്വാ “ഏകം സമയ”ന്തി ഉപയോഗവചനേന നിദ്ദേസോ കതോതി. തത്ഥ തഥാ, ഇധ ച അഞ്ഞഥാ അത്ഥസമ്ഭവതോ. തത്ഥ ഹി അഭിധമ്മേ ഇതോ അഞ്ഞേസു സുത്തപദേസു ച അധികരണത്ഥോ ഭാവേനഭാവലക്ഖണത്ഥോ ച സമ്ഭവതി. അധികരണം ഹി കാലത്ഥോ സമൂഹത്ഥോ ച സമയോ, തത്ഥ വുത്താനം ഫസ്സാദിധമ്മാനം ഖണസമവായഹേതുസങ്ഖാതസ്സ ച സമയസ്സ ഭാവേന തേസം ഭാവോ ലക്ഖീയതി, തസ്മാ തദത്ഥജോതനത്ഥം തത്ഥ ഭുമ്മവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ.

വിനയേ ച ഹേതുഅത്ഥോ കരണത്ഥോ ച സമ്ഭവതി. യോ ഹി സോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിസമയോ സാരിപുത്താദീഹിപി ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യോ, തേന സമയേന ഹേതുഭൂതേന കരണഭൂതേന ച സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞാപയന്തോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിഹേതുഞ്ച അപേക്ഖമാനോ ഭഗവാ തത്ഥ തത്ഥ വിഹാസി. തസ്മാ തദത്ഥജോതനത്ഥം തത്ഥ കരണവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ.

ഇധ പന അഞ്ഞസ്മിഞ്ച ഏവംജാതികേ അച്ചന്തസംയോഗത്ഥോ സമ്ഭവതി. യഞ്ഹി സമയം ഭഗവാ ഇമം അഞ്ഞം വാ സുത്തന്തം ദേസേസി, അച്ചന്തമേവ തം സമയം കരുണാവിഹാരേന വിഹാസി. തസ്മാ തദത്ഥജോതനത്ഥം ഇധ ഉപയോഗവചനനിദ്ദേസോ കതോതി. തേനേതം വുച്ചതി -

> “തം തം അത്ഥമപേക്ഖിത്വാ, ഭുമ്മേന കരണേന ച;
> അഞ്ഞത്ര സമയോ വുത്തോ, ഉപയോഗേന സോ ഇധാ”തി.

പോരാണാ പന വണ്ണയന്തി - “തസ്മിം സമയേ”തി വാ “തേന സമയേനാ”തി വാ “ഏകം സമയ”ന്തി വാ അഭിലാപമത്തഭേദോ ഏസ, സബ്ബത്ഥ ഭുമ്മമേവത്ഥോതി. തസ്മാ “ഏകം സമയ”ന്തി വുത്തേപി “ഏകസ്മിം സമയേ”തി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ഭഗവാതി ഗരു. ഗരുഞ്ഹി ലോകേ “ഭഗവാ”തി വദന്തി. അയഞ്ച സബ്ബഗുണവിസിട്ഠതായ സബ്ബസത്താനം ഗരു, തസ്മാ “ഭഗവാ”തി വേദിതബ്ബോ. പോരാണേഹിപി വുത്തം -

“ഭഗവാതി വചനം സേട്ഠം, ഭഗവാതി വചനമുത്തമം;
ഗരു ഗാരവയുത്തോ സോ, ഭഗവാ തേന വുച്ചതീ”തി.

അപിച -

“ഭാഗ്യവാ ഭഗ്ഗവാ യുത്തോ, ഭഗേഹി ച വിഭത്തവാ;
ഭത്തവാ വന്തഗമനോ, ഭവേസു ഭഗവാ തതോ”തി. -

ഇമിസ്സാപി ഗാഥായ വസേനസ്സ പദസ്സ വിത്ഥാരതോ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. സോ ച **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൪൨, ൧൪൪) ബുദ്ധാനുസ്സതിനിദ്ദേസേ വുത്തോയേവ.

ഏത്താവതാ ചേത്ഥ **ഏവം മേ സുത**ന്തി വചനേന യഥാസുതം ധമ്മം ദസ്സേന്തോ ഭഗവതോ ധമ്മസരീരം പച്ചക്ഖം കരോതി. തേന “ന ഇദം അതിക്കന്തസത്ഥുകം പാവചനം, അയം വോ സത്ഥാ”തി സത്ഥു അദസ്സനേന ഉക്കണ്ഠിതം ജനം സമസ്സാസേതി. **ഏകം സമയം ഭഗവാ**തി വചനേന തസ്മിം സമയേ ഭഗവതോ അവിജ്ജമാനഭാവം ദസ്സേന്തോ രൂപകായപരിനിബ്ബാനം സാധേതി. തേന “ഏവംവിധസ്സ നാമ അരിയധമ്മസ്സ ദേസകോ ദസബലധരോ വജിരസങ്ഘാതസമാനകായോ സോപി ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ, കേന അഞ്ഞേന ജീവിതേ ആസാ ജനേതബ്ബാ”തി ജീവിതമദമത്തം ജനം സംവേജേതി, സദ്ധമ്മേ ചസ്സ ഉസ്സാഹം ജനേതി. **ഏവ**ന്തി ച ഭണന്തോ ദേസനാസമ്പത്തിം നിദ്ദിസതി. **മേ സുത**ന്തി സാവകസമ്പത്തിം. **ഏകം സമയ**ന്തി കാലസമ്പത്തിം. **ഭഗവാ**തി ദേസകസമ്പത്തിം.

സാവത്ഥിയന്തി ഏവംനാമകേ നഗരേ. സമീപത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **വിഹരതീ**തി അവിസേസേന ഇരിയാപഥദിബ്ബബ്രഹ്മഅരിയവിഹാരേസു അഞ്ഞതരവിഹാരസമങ്ഗിപരിദീപനമേതം. ഇധ പന ഠാനഗമനനിസജ്ജാസയനപ്പഭേദേസു ഇരിയാപഥേസു അഞ്ഞതരഇരിയാപഥസമായോഗപരിദീപനം, തേന ഠിതോപി ഗച്ഛന്തോപി നിസിന്നോപി സയാനോപി ഭഗവാ വിഹരതിച്ചേവ വേദിതബ്ബോ. സോ ഹി ഏകം ഇരിയാപഥബാധനം അഞ്ഞേന ഇരിയാപഥേന വിച്ഛിന്ദിത്വാ അപരിപതന്തം അത്തഭാവം ഹരതി പവത്തേതി, തസ്മാ “വിഹരതീ”തി വുച്ചതി.

ജേതവനേതി ജേതസ്സ രാജകുമാരസ്സ വനേ. തഞ്ഹി തേന രോപിതം സംവഡ്ഢിതം പരിപാലിതം, സോ ചസ്സ സാമീ അഹോസി, തസ്മാ ജേതവനന്തി സങ്ഖം ഗതം, തസ്മിം ജേതവനേ. **അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ**തി അനാഥപിണ്ഡികേന ഗഹപതിനാ ചതുപഞ്ഞാസഹിരഞ്ഞകോടിപരിച്ചാഗേന ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിയ്യാതിതത്താ അനാഥപിണ്ഡികസ്സാതി സങ്ഖം ഗതേ ആരാമേ . അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന പപഞ്ചസൂദനിയാ മജ്ഝിമട്ഠകഥായ സബ്ബാസവസുത്തവണ്ണനായം (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൪ ആദയോ) വുത്തോ.

തത്ഥ സിയാ - യദി താവ ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി, ‘‘ജേതവനേ’’തി ന വത്തബ്ബം. അഥ തത്ഥ വിഹരതി, ‘‘സാവത്ഥിയ’’ന്തി ന വത്തബ്ബം. ന ഹി സക്കാ ഉഭയത്ഥ ഏകം സമയം വിഹരിതുന്തി. ന ഖോ പനേതം ഏവം ദട്ഠബ്ബം. നനു അവോചുമ്ഹ ‘‘സമീപത്ഥേ ഭുമ്മവചന’’ന്തി. തസ്മാ യഥാ ഗങ്ഗായമുനാദീനം സമീപേ ഗോയൂഥാനി ചരന്താനി ‘‘ഗങ്ഗായ ചരന്തി, യമുനായ ചരന്തീ’’തി വുച്ചന്തി, ഏവമിധാപി യദിദം സാവത്ഥിയാ സമീപേ ജേതവനം, തത്ഥ വിഹരന്തോ വുച്ചതി ‘‘സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ’’തി. ഗോചരഗാമനിദസ്സനത്ഥം ഹിസ്സ സാവത്ഥിവചനം, പബ്ബജിതാനുരൂപനിവാസനട്ഠാനനിദസ്സനത്ഥം സേസവചനം.

തത്ഥ സാവത്ഥിവചനേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഗഹട്ഠാനുഗ്ഗഹകരണം ദസ്സേതി, ജേതവനാദികിത്തനേന പബ്ബജിതാനുഗ്ഗഹകരണം. തഥാ പുരിമേന പച്ചയഗ്ഗഹണതോ അത്തകിലമഥാനുയോഗവിവജ്ജനം, പച്ഛിമേന വത്ഥുകാമപ്പഹാനതോ കാമസുഖല്ലികാനുയോഗവിവജ്ജനൂപായദസ്സനം. പുരിമേന ച ധമ്മദേസനാഭിയോഗം, പച്ഛിമേന വിവേകാധിമുത്തിം. പുരിമേന കരുണായ ഉപഗമനം, പച്ഛിമേന പഞ്ഞായ അപഗമനം. പുരിമേന സത്താനം ഹിതസുഖനിപ്ഫാദനാധിമുത്തിതം, പച്ഛിമേന പരഹിതസുഖകരണേ നിരുപലേപതം. പുരിമേന ധമ്മികസുഖാപരിച്ചാഗനിമിത്തഫാസുവിഹാരം, പച്ഛിമേന ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാനുയോഗനിമിത്തം. പുരിമേന മനുസ്സാനം ഉപകാരബഹുലതം, പച്ഛിമേന ദേവതാനം. പുരിമേന ലോകേ ജാതസ്സ ലോകേ സംവഡ്ഢഭാവം, പച്ഛിമേന ലോകേന അനുപലിത്തതം. പുരിമേന ‘‘ഏകപുഗ്ഗലോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനോ ഉപ്പജ്ജതി ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമോ ഏകപുഗ്ഗലോ? തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ’’തി (അം॰ നി॰ ൧.൧൭൦) വചനതോ യദത്ഥം ഭഗവാ ഉപ്പന്നോ, തദത്ഥപരിനിപ്ഫാദനം, പച്ഛിമേന യത്ഥ ഉപ്പന്നോ, തദനുരൂപവിഹാരം. ഭഗവാ ഹി പഠമം ലുമ്ബിനിവനേ, ദുതിയം ബോധിമണ്ഡേതി ലോകിയലോകുത്തരായ ഉപ്പത്തിയാ വനേയേവ ഉപ്പന്നോ. തേനസ്സ വനേയേവ വിഹാരം ദസ്സേതീതി ഏവമാദിനാ നയേനേത്ഥ അത്ഥയോജനാ വേദിതബ്ബാ.

തത്രാതി ദേസകാലപരിദീപനം. തഞ്ഹി യം സമയം വിഹരതി, തത്ര സമയേ. യസ്മിഞ്ച ആരാമേ വിഹരതി, തത്ര ആരാമേതി ദീപേതി. ഭാസിതബ്ബയുത്തേ വാ ദേസകാലേ ദീപേതി. ന ഹി ഭഗവാ അയുത്തേ ദേസേ വാ കാലേ വാ ധമ്മം ഭാസതി. ‘‘അകാലോ ഖോ താവ, ബാഹിയാ’’തിആദി (ഉദാ॰ ൧൦) ചേത്ഥ സാധകം. **ഖോ**തി പദപൂരണമത്തേ അവധാരണേ ആദികാലത്ഥേ വാ നിപാതോ. **ഭഗവാ**തി ലോകഗരുദീപനം. **ഭിക്ഖൂ**തി കഥാസവനയുത്തപുഗ്ഗലവചനം. അപി ചേത്ഥ ‘‘ഭിക്ഖകോതി ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതോതി ഭിക്ഖൂ’’തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൫; വിഭ॰ ൫൧൦) നയേന വചനത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **ആമന്തേസീ**തി ആലപി അഭാസി സമ്ബോധേസീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. അഞ്ഞത്ര പന ഞാപനേപി ഹോതി. യഥാഹ - ‘‘ആമന്തയാമി വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിവേദയാമി വോ, ഭിക്ഖവേ’’തി. പക്കോസനേപി. യഥാഹ - ‘‘ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മമ വചനേന സാരിപുത്തം ആമന്തേഹീ’’തി (അം॰ നി॰ ൯.൧൧; സം॰ നി॰ ٢.൩٢).

ഭിക്ഖവോതി ആമന്തനാകാരപരിദീപനം. തഞ്ച ഭിക്ഖനസീലതാദിഗുണയോഗസിദ്ധത്താ വുത്തം. ഭിക്ഖനസീലതാഗുണയുത്തോപി ഹി ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖനധമ്മതാഗുണയുത്തോപി ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖനേ സാധുകാരിതാഗുണയുത്തോപീതി സദ്ദവിദൂ മഞ്ഞന്തി. തേന ച നേസം ഭിക്ഖനസീലതാദിഗുണയോഗസിദ്ധേന വചനേന ഹീനാധികജനസേവിതം വുത്തിം പകാസേന്തോ ഉദ്ധതദീനഭാവനിഗ്ഗഹം കരോതി. **ഭിക്ഖവോ**തി ഇമിനാ കരുണാവിപ്ഫാരസോമ്മഹദയനയനനിപാതപുബ്ബങ്ഗമേന വചനേന തേ അത്തനോ മുഖാഭിമുഖേ കരോതി. തേനേവ ച കഥേതുകമ്യതാദീപകേന വചനേന തേസം സോതുകമ്യതം ജനേതി. തേനേവ ച സമ്ബോധനത്ഥേന സാധുകം സവനമനസികാരേപി തേ നിയോജേതി. സാധുകം സവനമനസികാരായത്താ ഹി സാസനസമ്പത്തി.

അപരേസുപി ദേവമനുസ്സേസു വിജ്ജമാനേസു കസ്മാ ഭിക്ഖൂയേവ ആമന്തേസീതി ചേ? ജേട്ഠസേട്ഠാസന്നസദാസന്നിഹിതഭാവതോ. സബ്ബപരിസസാധാരണാ ഹി ഭഗവതോ ധമ്മദേസനാ. പരിസായ ച ജേട്ഠാ ഭിക്ഖൂ പഠമുപ്പന്നത്താ, സേട്ഠാ അനഗാരിയഭാവം ആദിം കത്വാ സത്ഥുചരിയാനുവിധായകത്താ സകലസാസനപടിഗ്ഗാഹകത്താ ച. ആസന്നാ തേ തത്ഥ നിസിന്നേസു സത്ഥുസന്തികത്താ. സദാസന്നിഹിതാ സത്ഥുസന്തികാവചരത്താതി. അപിച തേ ധമ്മദേസനായ ഭാജനം യഥാനുസിട്ഠം പടിപത്തിസബ്ഭാവതോതിപി തേ ഏവ ആമന്തേസി.

കിമത്ഥം പന ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേന്തോ പഠമം ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി, ന ധമ്മമേവ ദേസേസീതി? സതിജനനത്ഥം. ഭിക്ഖൂ ഹി അഞ്ഞം ചിന്തേന്താപി വിക്ഖിത്തചിത്താപി ധമ്മം പച്ചവേക്ഖന്താപി കമ്മട്ഠാനം മനസികരോന്താപി നിസിന്നാ ഹോന്തി, തേ അനാമന്തേത്വാ ധമ്മേ ദേസിയമാനേ "അയം ദേസനാ കിംനിദാനാ കിംപച്ചയാ കതമായ അട്ഠുപ്പത്തിയാ ദേസിതാ"തി സല്ലക്ഖേതും അസക്കോന്താ ദുഗ്ഗഹിതം വാ ഗണ്ഹേയ്യും, ന വാ ഗണ്ഹേയ്യും. തേന നേസം സതിജനനത്ഥം ഭഗവാ പഠമം ആമന്തേത്വാ പച്ഛാ ധമ്മം ദേസേതി.

ഭദന്തേതി ഗാരവവചനമേതം, സത്ഥു പടിവചനദാനം വാ. അപി ചേത്ഥ "ഭിക്ഖവോ"തി വദമാനോ ഭഗവാ തേ ഭിക്ഖൂ ആലപതി. "ഭദന്തേ"തി വദമാനാ തേ ഭഗവന്തം പച്ചാലപന്തി. തഥാ "ഭിക്ഖവോ"തി ഭഗവാ ആദിമ്ഹി ഭാസതി, "ഭദന്തേ"തി തേ പച്ചാഭാസന്തി. "ഭിക്ഖവോ"തി പടിവചനം ദാപേതി, "ഭദന്തേ"തി പടിവചനം ദേന്തി. **തേ ഭിക്ഖൂ**തി യേ ഭഗവാ ആമന്തേസി, തേ. **ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസു**ന്തി ഭഗവതോ ആമന്തനം പടിഅസ്സോസും, അഭിമുഖാ ഹുത്വാ സുണിംസു സമ്പടിച്ഛിംസു പടിഗ്ഗഹേസുന്തി അത്ഥോ. **ഭഗവാ ഏതദവോചാ**തി ഭഗവാ ഏതം ഇദാനി വത്തബ്ബം സകലം സുത്തം അവോച. ഏത്താവതാ ച യം ആയസ്മതാ ആനന്ദേന ഇമസ്സ സുത്തസ്സ സുഖാവഗാഹണത്ഥം കാലദേസദേസകപരിസാപദേസപടിമണ്ഡിതം നിദാനം ഭാസിതം, തസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ സമത്താതി.

രൂപാദിവണ്ണനാ

ഇദാനി **നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകരൂപമ്പി സമനുപസ്സാമീ**തിആദിനാ നയേന ഭഗവതാ നിക്ഖിത്തസ്സ സുത്തസ്സ വണ്ണനായ ഓകാസോ അനുപ്പത്തോ, സാ പനേസാ സുത്തവണ്ണനാ യസ്മാ സുത്തനിക്ഖേപം വിചാരേത്വാവ

വുച്ചമാനാ പാകടാ ഹോതി, തസ്മാ സുത്തനിക്ഖേപവിചാരണാ താവ വേദിതബ്ബാ. ചത്താരോ ഹി സുത്തനിക്ഖേപാ അത്തജ്ഝാസയോ പരജ്ഝാസയോ പുച്ഛാവസികോ അട്ഠുപ്പത്തികോതി. തത്ഥ യാനി സുത്താനി ഭഗവാ പരേഹി അനജ്ഝിട്ഠോ കേവലം അത്തനോ അജ്ഝാസയേനേവ കഥേസി, സേയ്യഥിദം - ആകങ്ഖേയ്യസുത്തം വത്ഥസുത്തന്തി ഏവമാദീനി, തേസം അത്തജ്ഝാസയോ നിക്ഖേപോ. യാനി പന ''പരിപക്കാ ഖോ രാഹുലസ്സ വിമുത്തിപരിപാചനീയാ ധമ്മാ, യംനൂനാഹം രാഹുലം ഉത്തരി ആസവാനം ഖയേ വിനേയ്യ''ന്തി (സം॰ നി॰ ൪.൧൨൧; മ॰ നി॰ ൩.൪൧൬) ഏവം പരേസം അജ്ഝാസയം ഖന്തിം മനം അഭിനീഹാരം ബുജ്ഝനഭാവഞ്ച ഓലോകേത്വാ പരജ്ഝാസയവസേന കഥിതാനി, സേയ്യഥിദം - രാഹുലോവാദസുത്തം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനന്തി ഏവമാദീനി, തേസം പരജ്ഝാസയോ നിക്ഖേപോ. ഭഗവന്തം പന ഉപസങ്കമിത്വാ തേ തേ ദേവമനുസ്സാ തഥാ തഥാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തി. ഏവം പുട്ഠേന ഭഗവതാ യാനി കഥിതാനി ദേവതാസംയുത്തബോജ്ഝങ്ഗസംയുത്താദീനി, തേസം പുച്ഛാവസികോ നിക്ഖേപോ. യാനി പന ഉപ്പന്നം കാരണം പടിച്ച കഥിതാനി ധമ്മദായാദസുത്തപുത്തമംസൂപമാദീനി, തേസം അട്ഠുപ്പത്തികോ നിക്ഖേപോ. ഏവമിമേസു ചതൂസു നിക്ഖേപേസു ഇമസ്സ സുത്തസ്സ പരജ്ഝാസയോ നിക്ഖേപോ. പരജ്ഝാസയവസേന ഹേതം നിക്ഖിത്തം. കേസം അജ്ഝാസയേനാതി? രൂപഗരുകാനം പുരിസാനം.

തത്ഥ **നാഹം, ഭിക്ഖവേ**തിആദീസു നകാരോ പടിസേധത്ഥോ. **അഹ**ന്തി അത്താനം നിദ്ദിസതി. **ഭിക്ഖവേ**തി ഭിക്ഖൂ ആലപതി. **അഞ്ഞ**ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബാ ഇത്ഥിരൂപതോ അഞ്ഞം. **ഏകരൂപമ്പീ**തി ഏകമ്പി രൂപം. **സമനുപസ്സാമീ**തി ദ്വേ സമനുപസ്സനാ ഞാണസമനുപസ്സനാ ച ദിട്ഠിസമനുപസ്സനാ ച. തത്ഥ ''അനിച്ചതോ സമനുപസ്സതി, നോ നിച്ചതോ''തി (പടി॰ മ॰ ൩.൩൫) അയം **ഞാണസമനുപസ്സനാ** നാമ. ''രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതീ''തിആദികാ (പടി॰ മ॰ ൧.൧൩൦) പന **ദിട്ഠിസമനുപസ്സനാ** നാമ. താസു ഇധ ഞാണസമനുപസ്സനാ അധിപ്പേതാ. ഇമസ്സ പന പദസ്സ നകാരേന സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. ഇദം ഹി വുത്തം ഹോതി - അഹം, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന ഓലോകേന്തോപി അഞ്ഞം ഏകരൂപമ്പി ന സമനുപസ്സാമീതി. **യം ഏവം പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ**തി യം രൂപം രൂപഗരുകസ്സ പുരിസസ്സ ചതുഭൂമകകുസലചിത്തം പരിയാദിയിത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ ഖേപേത്വാ തിട്ഠതി. ''സബ്ബം ഹത്ഥികായം പരിയാദിയിത്വാ''തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൬) ഹി ഗഹണം പരിയാദാനം നാമ. ''അനിച്ചസഞ്ഞാ, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സബ്ബം കാമരാഗം പരിയാദിയതീ''തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൩.൧൦൨) ഖേപനം. ഇധ ഉഭയമ്പി വട്ടതി. തത്ഥ ഇദം രൂപം ചതുഭൂമകകുസലചിത്തം ഗണ്ഹന്തം ന നീലുപ്പലകലാപം പുരിസോ വിയ ഹത്ഥേന ഗണ്ഹാതി, നാപി ഖേപയമാനം അഗ്ഗി വിയ ഉദ്ധനേ ഉദകം സന്താപേത്വാ ഖേപേതി. ഉപ്പത്തിഞ്ചസ്സ നിവാരയമാനമേവ ചതുഭൂമകമ്പി കുസലചിത്തം ഗണ്ഹാതി ചേവ ഖേപേതി ചാതി വേദിതബ്ബം. തേന വുത്തം - ''പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ''തി.

യഥയിദന്തി യഥാ ഇദം. **ഇത്ഥിരൂപ**ന്തി ഇത്ഥിയാ രൂപം. തത്ഥ ''കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, രൂപം വദേഥ? രുപ്പതീതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്മാ രൂപന്തി വുച്ചതി. കേന രുപ്പതി? സീതേനപി രുപ്പതി ഉണ്ഹേനപി രുപ്പതീ''തി (സം॰ നി॰

൩.൭൯) സുത്താനുസാരേന രൂപസ്സ വചനത്ഥോ ചേവ സാമഞ്ഞലക്ഖണഞ്ച വേദിതബ്ബം. അയം പന രൂപസദ്ദോ ഖന്ധഭവനിമിത്തപച്ചയസരീരവണ്ണസണ്ഠാനാദീസു അനേകേസു അത്ഥേസു വത്തതി. അയഞ്ഹി "യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്ന"ന്തി (വിഭം ൨; മഹാവ ൨൨) ഏത്ഥ രൂപക്ഖന്ധേ വത്തതി. "രൂപൂപപത്തിയാ മഗ്ഗം ഭാവേതീ"തി (ധം സം ⅟൬൧; വിഭം ൬൨൪) ഏത്ഥ രൂപഭവേ. "അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീ"തി (ധം സം ൨൪൪-൨൩൨ ആദയോ) ഏത്ഥ കസിണനിമിത്തേ. "സരൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ നോ അരൂപാ"തി (അം നി ൨.൮൩) ഏത്ഥ പച്ചയേ. "ആകാസോ പരിവാരിതോ രൂപന്തേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതീ"തി (മം നി ⅟.൩൦൬) ഏത്ഥ സരീരേ. "ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ"ന്തി (മം നി ⅟.൪൦൦; ൩.൪൨൧) ഏത്ഥ വണ്ണേ. "രൂപപ്പമാണോ രൂപപ്പസന്നോ"തി (അം നി ൪.൬൫) ഏത്ഥ സണ്ഠാനേ. ആദിസദ്ദേന "പിയരൂപം സാതരൂപം, അരസരൂപോ"തിആദീനിപി സങ്ഗണ്ഹിതബ്ബാനി. ഇധ പനേസ ഇത്ഥിയാ ചതുസമുട്ഠാനേ രൂപായതനസങ്ഖാതേ വണ്ണേ വത്തതി. അപിച യോ കോചി ഇത്ഥിയാ നിവത്ഥനിവാസനസ്സ വാ അലങ്കാരസ്സ വാ ഗന്ധവണ്ണകാദീനം വാ പിളന്ധനമാലാദീനം വാതി കായപ്പടിബദ്ധോ ച വണ്ണോ പുരിസസ്സ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്സ ആരമ്മണം ഹുത്വാ ഉപകപ്പതി, സബ്ബമേതം ഇത്ഥിരൂപന്തേവ വേദിതബ്ബം. **ഇത്ഥിരൂപം, ഭിക്ഖവേ, പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ**തി ഇദം പുരിമസ്സേവ ദള്ഹീകരണത്ഥം വുത്തം. പുരിമം വാ "യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിരൂപ"ന്തി ഏവം ഓപമ്മവസേന വുത്തം, ഇദം പരിയാദാനാനുഭാവദസ്സനവസേന.

തത്രിദം ഇത്ഥിരൂപസ്സ പരിയാദാനാനുഭാവേ വത്ഥു - മഹാദാഠികനാഗരാജാ കിര ചേതിയഗിരിമ്ഹി അമ്ബത്ഥലേ മഹാഥൂപം കാരാപേത്വാ ഗിരിഭണ്ഡപൂജം നാമ കത്വാ കാലേന കാലം ഓരോധഗണപരിവുതോ ചേതിയഗിരിം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദേതി. ബഹൂനം സന്നിപാതട്ഠാനേ നാമ ന സബ്ബേസം സതി സൂപട്ഠിതാ ഹോതി, രഞ്ഞോ ച ദമിളദേവീ നാമ മഹേസീ പഠമവയേ ഠിതാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ. അഥേകോ ചിത്തത്ഥേരോ നാമ വുഡ്ഢപബ്ബജിതോ അസംവരനിയാമേന ഓലോകേന്തോ തസ്സാ രൂപാരമ്മണേ നിമിത്തം ഗഹേത്വാ ഉമ്മാദപ്പത്തോ വിയ ഠിതനിസിന്നട്ഠാനേസു "ഹന്ദ ദമിളദേവീ, ഹന്ദ ദമിളദേവീ"തി വദന്തോ വിചരതി. തതോ പട്ഠായ ചസ്സ ദഹരസാമണേരാ ഉമ്മത്തകചിത്തത്ഥേരോത്വേവ നാമം കത്വാ വോഹരിംസു. അഥ സാ ദേവീ നചിരസ്സേവ കാലമകാസി. ഭിക്ഖുസങ്ഘേ സിവഥികദസ്സനം ഗന്ത്വാ ആഗതേ ദഹരസാമണേരാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏവമാഹംസു - "ഭന്തേ ചിത്തത്ഥേര, യസ്സത്ഥായ ത്വം വിലപസി, മയം തസ്സാ ദേവിയാ സിവഥികദസ്സനം ഗന്ത്വാ ആഗതാ"തി. ഏവം വുത്തേപി അസ്സദ്ദഹന്തോ "യസ്സാ വാ തസ്സാ വാ തുമ്ഹേ സിവഥികദസ്സനത്ഥായ ഗതാ, മുഖം തുമ്ഹാകം ധൂമവണ്ണ"ന്തി . ഉമ്മത്തകവചനമേവ അവോച. ഏവം ഉമ്മത്തകചിത്തത്ഥേരസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ അട്ഠാസി ഇദം ഇത്ഥിരൂപം.

അപരമ്പി വത്ഥു - സദ്ധാതിസ്സമഹാരാജാ കിര ഏകദിവസം ഓരോധഗണപരിവുതോ വിഹാരം ആഗതോ . ഏകോ ദഹരോ ലോഹപാസാദദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ അസംവരേ ഠിതോ ഏകം ഇത്ഥിം ഓലോകേസി. സാപി ഗമനം പച്ഛിന്ദിത്വാ തം ഓലോകേസി. ഉഭോപി

അബ്ഭന്തരേ ഉട്ഠിതേന രാഗഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹിത്വാ കാലമകംസു. ഏവം ഇത്ഥിരൂപം ദഹരസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി.

അപരമ്പി വത്ഥു - കല്യാണിയമഹാവിഹാരതോ കിരേകോ ദഹരോ ഉദ്ദേസത്ഥായ കാളദീഘവാപിഗാമദ്വാരവിഹാരം ഗന്ത്വാ നിട്ഠിതുദ്ദേസകിച്ചോ അത്ഥകാമാനം വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ "ഗതട്ഠാനേ ദഹരസാമണേരേഹി പുട്ഠേന ഗാമസ്സ നിവിട്ഠാകാരോ കഥേതബ്ബോ ഭവിസ്സതീ"തി ഗാമേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ വിസഭാഗാരമ്മണേ നിമിത്തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗതോ തായ നിവത്ഥവത്ഥം സഞ്ജാനിത്വാ "കഹം, ഭന്തേ, ഇദം ലദ്ധ"ന്തി പുച്ഛന്തോ തസ്സാ മതഭാവം ഞത്വാ "ഏവരൂപാ നാമ ഇത്ഥീ മം നിസ്സായ മതാ"തി ചിന്തേന്തോ അന്തോഉട്ഠിതേന രാഗഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ഏവമ്പി ഇദം ഇത്ഥിരൂപം പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീതി വേദിതബ്ബം.

൨. ദുതിയാദീനി സദ്ദഗരുകാദീനം ആസയവസേന വുത്താനി. തേസു **ഇത്ഥിസദ്ദോ**തി ഇത്ഥിയാ ചിത്തസമുട്ഠാനോ കഥിതഗീതവാദിതസദ്ദോ. അപിച ഇത്ഥിയാ നിവത്ഥനിവാസനസ്സാപി അലങ്കതാലങ്കാരസ്സാപി ഇത്ഥിപയോഗനിപ്ഫാദിതോ വീണാസങ്ഖപണവാദിസദ്ദോപി ഇത്ഥിസദ്ദോത്വേവ വേദിതബ്ബോ. സബ്ബോപി ഹേസോ പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി.

തത്ഥ സുവണ്ണകക്കടകസുവണ്ണമോരദഹരഭിക്ഖുആദീനം വത്ഥൂനി വേദിതബ്ബാനി. പബ്ബതന്തരം കിര നിസ്സായ മഹന്തം ഹത്ഥിനാഗകുലം വസതി. അവിദൂരട്ഠാനേ ചസ്സ മഹാപരിഭോഗസരോ അത്ഥി, തസ്മിം കായൂപപന്നോ സുവണ്ണകക്കടകോ അത്ഥി. സോ തം സരം ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ സണ്ഡാസേന വിയ അളേഹി പാദേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസം നേത്വാ മാരേതി. തസ്സ ഓതാരാപേക്ഖാ ഹത്ഥിനാഗാ ഏകം മഹാഹത്ഥിം ജേട്ഠകം കത്വാ വിചരന്തി. സോ ഏകദിവസം തം ഹത്ഥിനാഗം ഗണ്ഹി. ഥാമസതിസമ്പന്നോ ഹത്ഥിനാഗോ ചിന്തേസി - "സചാഹം ഭീതരവം രവിസ്സാമി, സബ്ബേ യഥാരുചിയാ അകീളിത്വാ പലായിസ്സന്തീ"തി നിച്ചലോവ അട്ഠാസി. അഥ സബ്ബേസം ഉത്തിണ്ണഭാവം ഞത്വാ തേന ഗഹിതഭാവം അത്തനോ ഭരിയം ജാനാപേതും വിരവിത്വാ ഏവമാഹ -

"സിങ്ഗീമിഗോ ആയതചക്ഖുനേത്തോ,
അട്ഠിത്തചോ വാരിസയോ അലോമോ;
തേനാഭിഭൂതോ കപണം രുദാമി,
മാ ഹേവ മം പാണസമം ജഹേയ്യാ"തി. (ജാ॰ ൧.൩.൪൯);

സാ തം സുത്വാ സാമികസ്സ ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ തം തമ്ഹാ ഭയാ മോചേതും ഹത്ഥിനാ ച കുളീരേന ച സദ്ധിം സല്ലപന്തീ ഏവമാഹ -

"അയ്യ ന തം ജഹിസ്സാമി, കുഞ്ജരം സട്ഠിഹായനം;
പഥബ്യാ ചാതുരന്തായ, സുപ്പിയോ ഹോസി മേ തുവം.

"യേ കുളീരാ സമുദ്ദസ്മിം, ഗങ്ഗായ യമുനായ ച;
തേസം ത്വം വാരിജോ സേട്ഠോ, മുഞ്ച രോദന്തിയാ പതി"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൩.൫൦-൫൧);

കുളീരോ സഹ ഇത്ഥിസദ്ദസ്സവനേന ഗഹണം സിഥിലമകാസി. അഥ ഹത്ഥിനാഗോ "അയമേവേതസ്സ ഓകാസോ"തി ഏകം പാദം ഗഹിതാകാരേനേവ ഠപേത്വാ ദുതിയം ഉക്ഖിപിത്വാ തം പിട്ഠികപാലേ അക്കമിത്വാ വിചുണ്ണികം കത്വാ ഥോകം ആകഡ്ഢിത്വാ തീരേ ഖിപി. അഥ നം സബ്ബഹത്ഥിനോ സന്നിപതിത്വാ "അമ്ഹാകം വേരീ"തി വിചുണ്ണയിംസു. ഏവം താവ ഇത്ഥിസദ്ദോ സുവണ്ണകക്കടകസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയിത്വാ തിട്ഠതി.

സുവണ്ണമോരോപി ഹിമവന്തം അനുപവിസിത്വാ മഹന്തം പബ്ബതഗഹനം നിസ്സായ വസന്തോ നിച്ചകാലം സൂരിയസ്സ ഉദയകാലേ സൂരിയമണ്ഡലം ഉല്ലോകേത്വാ അത്തനോ രക്ഖം കരോന്തോ ഏവം വദതി -

"ഉദേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാ,
ഹരിസ്സവണ്ണോ പഥവിപ്പഭാസോ;
തം തം നമസ്സാമി ഹരിസ്സവണ്ണം പഥവിപ്പഭാസം,
തയാജ്ജ ഗുത്താ വിഹരേമു ദിവസം.

"യേ ബ്രാഹ്മണാ വേദഗൂ സബ്ബധമ്മേ,
തേ മേ നമോ തേ ച മം പാലയന്തു;
നമത്ഥു ബുദ്ധാനം നമത്ഥു ബോധിയാ,
നമോ വിമുത്താനം നമോ വിമുത്തിയാ;
ഇമം സോ പരിത്തം കത്വാ,
മോരോ ചരതി ഏസനാ"തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൭);

സോ ദിവസം ഗോചരം ഗഹേത്വാ സായന്ഹസമയേ വസനട്ഠാനം പവിസന്തോ അത്ഥങ്ഗതം സൂരിയമണ്ഡലം ഓലോകേത്വാപി ഇമം ഗാഥം വദതി -

"അപേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാ,
ഹരിസ്സവണ്ണോ പഥവിപ്പഭാസോ;
തം തം നമസ്സാമി ഹരിസ്സവണ്ണം പഥവിപ്പഭാസം,
തയാജ്ജ ഗുത്താ വിഹരേമു രത്തിം.

"യേ ബ്രാഹ്മണാ വേദഗൂ സബ്ബധമ്മേ,
തേ മേ നമോ തേ ച മം പാലയന്തു;
നമത്ഥു ബുദ്ധാനം നമത്ഥു ബോധിയാ,
നമോ വിമുത്താനം നമോ വിമുത്തിയാ;
ഇമം സോ പരിത്തം കത്വാ,
മോരോ വാസമകപ്പയീ"തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൮);

ഇമിനാ നിയാമേന സത്ത വസ്സസതാനി വീതിനാമേത്വാ ഏകദിവസം പരിത്തകമ്മതോ പുരേതരമേവ മോരകുക്കുടികായ സദ്ദം സുത്വാ പരിത്തകമ്മം അസരിത്വാ രഞ്ഞാ പേസിതസ്സ ലുദ്ദകസ്സ വസം ഉപഗതോ. ഏവം ഇത്ഥിസദ്ദോ സുവണ്ണമോരസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയിത്വാ തിട്ഠതീതി. ഛാതപബ്ബതവാസീ ദഹരോ പന സുധാമുണ്ഡകവാസീ ദഹരോ ച ഇത്ഥിസദ്ദം സുത്വാ അനയബ്യസനം പത്താതി.

൩. തതിയേ **ഇത്ഥിഗന്ധോ**തി ഇത്ഥിയാ ചതുസമുട്ഠാനികം ഗന്ധായതനം. സ്വായം ഇത്ഥിയാ സരീരഗന്ധോ ദുഗ്ഗന്ധോ ഹോതി, കായാരുള്ഹോ പന ആഗന്തുകഅനുലേപനാദിഗന്ധോ ഇധ അധിപ്പേതോ. ഏകച്ചാ ഹി ഇത്ഥീ അസ്സഗന്ധിനീ ഹോതി, ഏകച്ചാ മേണ്ഡകഗന്ധിനീ, ഏകച്ചാ സേദഗന്ധിനീ, ഏകച്ചാ സോണിതഗന്ധിനീ . ഏകച്ചോ അന്ധബാലോ ഏവരൂപായപി ഇത്ഥിയാ രജ്ജതേവ. ചക്കവത്തിനോ പന ഇത്ഥിരതനസ്സ കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതി, മുഖതോ ച ഉപ്പലഗന്ധോ. അയം ന സബ്ബാസം ഹോതി, ആഗന്തുകഅനുലേപനാദിഗന്ധോവ ഇധ അധിപ്പേതോ. തിരച്ഛാനഗതാ പന ഹത്ഥിഅസ്സഗോണാദയോ തിരച്ഛാനഗതാനം സജാതിഇത്ഥീനം ഉതുഗന്ധേന യോജനദ്വിയോജനതിയോജനചതുയോജനമ്പി ഗച്ഛന്തി. ഇത്ഥികായേ ഗന്ധോ വാ ഹോതു ഇത്ഥിയാ നിവത്ഥനിവാസനഅനുലിത്താലേപനപിളന്ധമാലാദിഗന്ധോ വാ, സബ്ബോപി ഇത്ഥിഗന്ധോത്വേവ വേദിതബ്ബോ.

൪. ചതുത്ഥേ **ഇത്ഥിരസോ**തി ഇത്ഥിയാ ചതുസമുട്ഠാനികം രസായതനം. തിപിടകചൂളനാഗചൂളാഭയത്ഥേരാ പന "സ്വായം ഇത്ഥിയാ കിംകാരപടിസ്സാവിതാദിവസേന സവനരസോ ചേവ പരിഭോഗരസോ ച, അയം ഇത്ഥിരസോ"തി വദന്തി. കിം തേന? യോ പനായം ഇത്ഥിയാ ഓട്ഠമംസസമ്മക്ഖനഖേളാദിരസോപി , സാമികസ്സ ദിന്നയാഗുഭത്താദീനം രസോപി, സബ്ബോ സോ ഇത്ഥിരസോത്വേവ വേദിതബ്ബോ. അനേകേ ഹി സത്താ അത്തനോ മാതുഗാമേന യംകിഞ്ചി സഹത്ഥാ ദിന്നമേവ മധുരന്തി ഗഹേത്വാ അനയബ്യസനം പത്താതി.

൫. പഞ്ചമേ **ഇത്ഥിഫോട്ഠബ്ബോ**തി ഇത്ഥിയാ കായസമ്ഫസ്സോ, ഇത്ഥിസരീരാരുള്ഹാനം വത്ഥാലങ്കാരമാലാദീനമ്പി ഫസ്സോ ഇത്ഥിഫോട്ഠബ്ബോത്വേവ വേദിതബ്ബോ. സബ്ബോപേസ പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയതി മഹാചേതിയങ്ഗണേ ഗണസജ്ഝായം ഗണ്ഹന്തസ്സ ദഹരഭിക്ഖുനോ വിസഭാഗാരമ്മണഫസ്സോ വിയാതി.

ഇതി സത്ഥാ സത്താനം ആസയാനുസയവസേന രൂപാദീസു ഏകേകം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം ഈദിസം ന പസ്സാമീതി ആഹ. യഥാ ഹി രൂപഗരുകസ്സ പുരിസസ്സ ഇത്ഥിരൂപം ചിത്തുപ്പാദം ഗമേതി പലിബുന്ധതി ബജ്ഝാപേതി ബദ്ധാപേതി മോഹേതി സംമോഹേതി, ന തഥാ സേസാ സദ്ദാദയോ. യഥാ ച സദ്ദാദിഗരുകാനം സദ്ദാദയോ, ന തഥാ രൂപാദീനി ആരമ്മണാനി. ഏകച്ചസ്സ ച രൂപാദീസു ഏകമേവാരമ്മണം ചിത്തം പരിയാദിയതി, ഏകച്ചസ്സ ദ്വേപി തീണിപി ചത്താരിപി പഞ്ചപി. ഇതി ഇമേ പഞ്ച സുത്തന്താ പഞ്ചഗരുകവസേന കഥിതാ, ന പഞ്ചഗരുകജാതകവസേന. **പഞ്ചഗരുകജാതകം** പന സക്ഖിഭാവത്ഥായ ആഹരിത്വാ കഥേതബ്ബം. തത്ര ഹി അമനുസ്സേഹി കന്താരമജ്ഝേ കതായ ആപണാദിവിചാരണായ മഹാപുരിസസ്സ പഞ്ചസു സഹായേസു രൂപഗരുകോ രൂപാരമ്മണേ ബജ്ഝിത്വാ അനയബ്യസനം പത്തോ, സദ്ദാദിഗരുകാ സദ്ദാരമ്മണാദീസു. ഇതി തം സക്ഖിഭാവത്ഥായ ആഹരിത്വാ കഥേതബ്ബം. ഇമേ പന പഞ്ച സുത്തന്താ പഞ്ചഗരുകവസേനേവ കഥിതാ.

൬. യസ്മാ ച ന കേവലം പുരിസായേവ പഞ്ചഗരുകാ ഹോന്തി, ഇത്ഥിയോപി ഹോന്തിയേവ, തസ്മാ താസമ്പി വസേന പുന പഞ്ച സുത്തന്തേ കഥേസി. തേസമ്പി അത്ഥോ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. വത്ഥൂസുപി

പഠമസുത്തേ ലോഹപാസാദദ്വാരേ ഠിതം ദഹരം ഓലോകേത്വാ മതായ രാജോരോധായ വത്ഥു വേദിതബ്ബം. തം ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ.

൭. ദുതിയസുത്തേ ബാരാണസിയം രൂപൂപജീവിനോ മാതുഗാമസ്സ വത്ഥു വേദിതബ്ബം. ഗുത്തിലവീണാവാദകോ കിരേകിസ്സാ ഇത്ഥിയാ സഹസ്സം പഹിണി, സാ തം ഉപ്പണ്ഡേത്വാ ഗണ്ഹിതും ന ഇച്ഛി. സോ ''കരിസ്സാമേത്ഥ കത്തബ്ബ''ന്തി സായന്ഹകാലസമനന്തരേ അലങ്കതപടിയത്തോ തസ്സാ ഗേഹസ്സ അഭിമുഖട്ഠാനേ അഞ്ഞസ്മിം ഗേഹദ്വാരേ നിസിന്നോ വീണായ തന്തിയോ സമേ ഗുണേ പതിട്ഠാപേത്വാ തന്തിസ്സരേന ഗീതസ്സരം അനതിക്കമന്തോ ഗായി. സാ ഇത്ഥീ തസ്സ ഗീതസദ്ദം സുത്വാ ദ്വാരന്തി സഞ്ഞായ ''വിവടവാതപാനേന തസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ''തി ആകാസേയേവ ജീവിതക്ഖയം പത്താ.

൮. തതിയസുത്തേ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതി, മുഖതോ ച ഉപ്പലഗന്ധോതി ഇദം ആഹരിതബ്ബം. ഇദം ചേത്ഥ വത്ഥു വേദിതബ്ബം. സാവത്ഥിയം കിരേകിസ്സാ കുടുമ്ബികധീതായ സാമികോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ, ''ന സക്കാ മയാ അയം ധമ്മോ ഗിഹിഭൂതേന പൂരേതു''ന്തി അഞ്ഞതരസ്സ പിണ്ഡപാതികത്ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. അഥസ്സ ഭരിയം ''അസ്സാമികാ അയ''ന്തി ഞത്വാ രാജാ പസേനദികോസലോ അന്തേപുരം ആഹരാപേത്വാ ഏകദിവസം ഏകം നീലുപ്പലകലാപം ആദായ അന്തേപുരം പവിട്ഠോ ഏകേകിസ്സാ ഏകേകം നീലുപ്പലം ദാപേസി. പുപ്ഫേസു ഭാജിയമാനേസു തസ്സാ ഇത്ഥിയാ ദ്വേ ഹത്ഥം പത്താനി. സാ പഹട്ഠാകാരം ദസ്സേത്വാ ഉപസിങ്ഘിത്വാ പരോദി. രാജാ തസ്സാ ഉഭയാകാരം ദിസ്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. സാ അത്തനോ പഹട്ഠകാരണഞ്ച രോദനകാരണഞ്ച കഥേസി. യാവതതിയം കഥിതേപി രാജാ അസ്സദ്ദഹന്തോ പുനദിവസേ സകലരാജനിവേസനേ സബ്ബമാലാവിലേപനാദിസുഗന്ധഗന്ധം ഹരാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ തം ഇത്ഥിം ''കതരോ തേ ഥേരോ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''അയ''ന്തി വുത്തേ ഞത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഗച്ഛതു, അമ്ഹാകം അസുകത്ഥേരോ അനുമോദനം കരിസ്സതീ''തി ആഹ. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ വിഹാരം ഗതോ. ഥേരേ അനുമോദനം വത്തും ആരദ്ധമത്തേ സകലം രാജനിവേസനം ഗന്ധപൂരം വിയ ജാതം. രാജാ ''സച്ചമേവേസാ ആഹാ''തി പസീദിത്വാ പുനദിവസേ സത്ഥാരം തം കാരണം പുച്ഛി. സത്ഥാ ''അയം അതീതേ ധമ്മകഥം സുണന്തോ 'സാധു സാധൂ'തി സാധുകാരം പവത്തേന്തോ സക്കച്ചം അസ്സോസി, തമ്മൂലകോ തേന മഹാരാജ അയമാനിസംസോ ലദ്ധോ''തി ആചിക്ഖി.

> ''സദ്ധമ്മദേസനാകാലേ, സാധു സാധൂതി ഭാസതോ;
> മുഖതോ ജായതേ ഗന്ധോ, ഉപ്പലംവ യഥോദകേ''തി.

സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവാതി. ഇമസ്മിം വഗ്ഗേ വട്ടമേവ കഥിതം.

രൂപാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൨. നീവരണപ്പഹാനവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൧. ദുതിയസ്സ പഠമേ **ഏകധമ്മമ്പീ**തി ഏത്ഥ ''തസ്മിം ഖോ പന സമയേ ധമ്മാ ഹോന്തീ''തിആദീസു (ധ॰ സ॰ ൧൨൧) വിയ നിസ്സത്തട്ഠേന ധമ്മോ വേദിതബ്ബോ. തസ്മാ ഏകധമ്മമ്പീതി നിസ്സത്തം ഏകസഭാവമ്പീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. **അനുപ്പന്നോവാ**തി ഏത്ഥ പന ''ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ (മ॰ നി॰ ൧.ർ൦൨; സം॰ നി॰ ൨.൧൧) യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അപദാ വാ ദ്വിപദാ വാ''തി (അ॰ നി॰ ർ.൩ർ; ഇതിവു॰ ൯൦) ഏവമാദീസു വിയ സമുച്ചയത്ഥോ വാസദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ, ന വികപ്പത്ഥോ. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - യേന ധമ്മേന അനുപ്പന്നോ ച കാമച്ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നോ ച കാമച്ഛന്ദോ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ സംവത്തതി, തമഹം യഥാ സുഭനിമിത്തം, ഏവം അഞ്ഞം ന പസ്സാമീതി. തത്ഥ **അനുപ്പന്നോ**തി അജാതോ അസഞ്ജാതോ അപാതുഭൂതോ അസമുദാഗതോ. **കാമച്ഛന്ദോ**തി ''യോ കാമേസു കാമച്ഛന്ദോ കാമരാഗോ കാമനന്ദീ കാമതണ്ഹാ''തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ൧൧൬൨) നയേന വിത്ഥാരിതം കാമച്ഛന്ദനീവരണം. **ഉപ്പജ്ജതീ**തി നിബ്ബത്തതി പാതുഭവതി. സോ പനേസ അസമുദാചാരവസേന വാ അനനുഭൂതാരമ്മണവസേന വാ അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതീതി വേദിതബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ ഹി അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ അനുപ്പന്നോ നാമ നത്ഥി.

തത്ഥ ഏകച്ചസ്സ വത്തവസേന കിലേസോ ന സമുദാചരതി, ഏകച്ചസ്സ ഗന്ഥധുതങ്ഗസമാധി- വിപസ്സനാനവകമ്മാദീനം അഞ്ഞതരവസേന. കഥം? ഏകച്ചോ ഹി വത്തസമ്പന്നോ ഹോതി, തസ്സ ദ്വേഅസീതി ഖുദ്ദകവത്താനി ചുദ്ദസ മഹാവത്താനി ചേതിയങ്ഗണബോധിയങ്ഗണപാനീയമാളകഉപോസഥാഗാരആഗന്തുകഗമികവത്താനി ച കരോന്തസ്സേവ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ വത്തം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഭിന്നവത്തസ്സ ചരതോ അയോനിസോമനസികാരഞ്ചേവ സതിവോസ്സഗ്ഗഞ്ച ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഏകച്ചോ ഗന്ഥയുത്തോ ഹോതി, ഏകമ്പി നികായം ഗണ്ഹാതി ദ്വേപി തയോപി ചത്താരോപി പഞ്ചപി. തസ്സ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം അത്ഥവസേന പാളിവസേന അനുസന്ധിവസേന പുബ്ബാപരവസേന ഗണ്ഹന്തസ്സ സജ്ഝായന്തസ്സ വാചേന്തസ്സ ദേസേന്തസ്സ പകാസേന്തസ്സ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ ഗന്ഥകമ്മം പഹായ കുസീതസ്സ ചരതോ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഏകച്ചോ പന ധുതങ്ഗധരോ ഹോതി, തേരസ ധുതങ്ഗഗുണേ സമാദായ വത്തതി. തസ്സ പന ധുതങ്ഗഗുണേ പരിഹരന്തസ്സ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ ധുതങ്ഗാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ ബാഹുല്ലായ ആവത്തസ്സ ചരതോ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഏകച്ചോ അട്ഠസു സമാപത്തീസു ചിണ്ണവസീ ഹോതി, തസ്സ പഠമജ്ഝാനാദീസു ആവജ്ജനവസിആദീനം വസേന വിഹരന്തസ്സ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ പരിഹീനജ്ഝാനസ്സ വാ

വിസ്സട്ഠജ്ഝാനസ്സ വാ ഭസ്സാദീസു അനുയുത്തസ്സ വിഹരതോ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഏകച്ചോ പന വിപസ്സകോ ഹോതി, സത്തസു വാ അനുപസ്സനാസു അട്ഠാരസസു വാ മഹാവിപസ്സനാസു കമ്മം കരോന്തോ വിഹരതി. തസ്സേവം വിഹരതോ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ വിപസ്സനാകമ്മം പഹായ കായദള്ഹീബഹുലസ്സ വിഹരതോ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഏകച്ചോ നവകമ്മികോ ഹോതി, ഉപോസഥാഗാരഭോജനസാലാദീനി കാരേതി. തസ്സ തേസം ഉപകരണാനി ചിന്തേന്തസ്സ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ നവകമ്മേ നിട്ഠിതേ വാ വിസ്സട്ഠേ വാ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഏകച്ചോ പന ബ്രഹ്മലോകാ ആഗതോ സുദ്ധസത്തോ ഹോതി, തസ്സ അനാസേവനതായ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി. അപരഭാഗേ പനസ്സ ലദ്ധാസേവനസ്സ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവമ്പി അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ. ഏവം താവ അസമുദാചാരവസേന അനുപ്പന്നസ്സ ഉപ്പന്നതാ വേദിതബ്ബാ.

കഥം അനനുഭൂതാരമ്മണവസേന? ഇധേകച്ചോ അനനുഭൂതപുബ്ബം മനാപിയം രൂപാദിആരമ്മണം ലഭതി, തസ്സ തത്ഥ അയോനിസോമനസികാരസതിവോസ്സഗ്ഗേ ആഗമ്മ രാഗോ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവം അനനുഭൂതാരമ്മണവസേന അനുപ്പന്നോ ഉപ്പജ്ജതി നാമ.

ഉപ്പന്നോതി ജാതോ സഞ്ജാതോ നിബ്ബത്തോ അഭിനിബ്ബത്തോ പാതുഭൂതോ. **ഭിയ്യോഭാവായാ**തി പുനപ്പുനഭാവായ. **വേപുല്ലായാ**തി വിപുലഭാവായ രാസിഭാവായ. തത്ഥ സകിം ഉപ്പന്നോ കാമച്ഛന്ദോ ന നിരുജ്ഝിസ്സതി, സകിം നിരുദ്ധോ വാ സ്വേവ പുന ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി അട്ഠാനമേതം. ഏകസ്മിം പന നിരുദ്ധേ തസ്മിം വാ ആരമ്മണേ അഞ്ഞസ്മിം വാ ആരമ്മണേ അപരാപരം ഉപ്പജ്ജമാനോ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ സംവത്തതി നാമ.

സുഭനിമിത്തന്തി രാഗട്ഠാനിയം ആരമ്മണം. ''സനിമിത്താ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അനിമിത്താ''തി ഏത്ഥ നിമിത്തന്തി പച്ചയസ്സ നാമം. ''അധിചിത്തമനുയുത്തേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ പഞ്ച നിമിത്താനി കാലേന കാലം മനസികാതബ്ബാനീ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൧൬) ഏത്ഥ കാരണസ്സ. ''സോ തം നിമിത്തം ആസേവതി ഭാവേതീ''തി (അ॰ നി॰ ൯.൩൫) ഏത്ഥ സമാധിസ്സ. ''യം നിമിത്തം ആഗമ്മ യം നിമിത്തം മനസികരോതോ അനന്തരാ ആസവാനം ഖയോ ഹോതീ''തി (അ॰ നി॰ ൬.൨൭) ഏത്ഥ വിപസ്സനായ. ഇധ പന രാഗട്ഠാനിയോ ഇട്ഠാരമ്മണധമ്മോ ''സുഭനിമിത്ത''ന്തി അധിപ്പേതോ. **അയോനിസോമനസികരോതോ**തി. ''തത്ഥ കതമോ അയോനിസോമനസികാരോ? അനിച്ചേ നിച്ചന്തി, ദുക്ഖേ സുഖന്തി, അനത്തനി അത്താതി, അസുഭേ സുഭന്തി, അയോനിസോമനസികാരോ ഉപ്പഥമനസികാരോ, സച്ചവിപ്പടികൂലേന വാ ചിത്തസ്സ ആവജ്ജനാ അന്വാവജ്ജനാ ആഭോഗോ സമന്നാഹാരോ മനസികാരോ. അയം

വുച്ചതി അയോനിസോമനസികാരോ''തി (വിഭ॰ ൻ൬൩) ഇമസ്സ മനസികാരസ്സ വസേന അനുപായേന മനസികരോന്തസ്സാതി.

൧൨. ദുതിയേ **ബ്യാപാദോ**തി ഭത്തബ്യാപത്തി വിയ ചിത്തസ്സ ബ്യാപജ്ജനം പകതിവിജഹനഭാവോ. ''തത്ഥ കതമം ബ്യാപാദനീവരണം? അനത്ഥം മേ അചരീതി ആഘാതോ ജായതീ''തി (ധ॰ സ॰ ൧൧൩൭) ഏവം വിത്ഥാരിതസ്സ ബ്യാപാദനീവരണസ്സേതം അധിവചനം. **പടിഘനിമിത്ത**ന്തി അനിട്ഠം നിമിത്തം. പടിഘസ്സപി പടിഘാരമ്മണസ്സപി ഏതം അധിവചനം. വുത്തമ്പി ചേതം അട്ഠകഥായം - ''പടിഘമ്പി പടിഘനിമിത്തം, പടിഘാരമ്മണോപി ധമ്മോ പടിഘനിമിത്ത''ന്തി. സേസമേത്ഥ കാമച്ഛന്ദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഇതോ പരേസുപി. തത്ഥ തത്ഥ ഹി വിസേസമത്തമേവ വക്ഖാമാതി.

൧൩. തതിയേ **ഥിനമിദ്ധ**ന്തി ഥിനഞ്ചേവ മിദ്ധഞ്ച. തേസു ചിത്തസ്സ അകമ്മഞ്ഞതാ **ഥിനം,** ആലസിയഭാവസ്സേതം അധിവചനം. തിണ്ണം ഖന്ധാനം അകമ്മഞ്ഞതാ **മിദ്ധം,** കപിമിദ്ധസ്സ പചലായികഭാവസ്സേതം അധിവചനം. ഉഭിന്നമ്പി ''തത്ഥ കതമം ഥിനം? യാ ചിത്തസ്സ അകല്യതാ അകമ്മഞ്ഞതാ ഓലീയനാ സല്ലീയനാ. തത്ഥ കതമം മിദ്ധം? യാ കായസ്സ അകല്യതാ അകമ്മഞ്ഞതാ ഓനാഹോ പരിയോനാഹോ''തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ൧൧൬൨-൧൧൬൩) നയേന വിത്ഥാരോ വേദിതബ്ബോ. **അരതീ**തിആദീനി വിഭങ്ഗേ വിഭത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി. വുത്തഞ്ഹേതം -

> ''തത്ഥ കതമാ **അരതി**? പന്തേസു വാ സേനാസനേസു അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേസു വാ അധികുസലേസു ധമ്മേസു അരതി അരതിതാ അനഭിരതി അനഭിരമനാ ഉക്കണ്ഠിതാ പരിതസ്സിതാ, അയം വുച്ചതി അരതി. തത്ഥ കതമാ **തന്ദീ**? യാ തന്ദീ തന്ദിയനാ തന്ദിമനതാ ആലസ്സം ആലസ്സായനാ ആലസ്സായിതത്തം, അയം വുച്ചതി തന്ദീ. തത്ഥ കതമാ **വിജമ്ഭിതാ**? യാ കായസ്സ ജമ്ഭനാ വിജമ്ഭനാ ആനമനാ വിനമനാ സന്നമനാ പണമനാ ബ്യാധിയകം, അയം വുച്ചതി വിജമ്ഭിതാ. തത്ഥ കതമോ **ഭത്തസമ്മദോ**? യാ ഭുത്താവിസ്സ ഭത്തമുച്ഛാ ഭത്തകിലമഥോ ഭത്തപരിളാഹോ കായദുട്ഠുല്ലം, അയം വുച്ചതി ഭത്തസമ്മദോ. തത്ഥ കതമം **ചേതസോ ച ലീനത്തം**? യാ ചിത്തസ്സ അകല്യതാ അകമ്മഞ്ഞതാ ഓലീയനാ സല്ലീയനാ ലീനം ലീയനാ ലീയിതത്തം ഥിനം ഥിയനാ ഥിയിതത്തം ചിത്തസ്സ, ഇദം വുച്ചതി ചേതസോ ച ലീനത്ത''ന്തി (വിഭ॰ ൮൫൬, ൮൫൭, ൮൫൮, ൮൫൯).

ഏത്ഥ ച പുരിമാ ചത്താരോ ധമ്മാ ഥിനമിദ്ധനീവരണസ്സ സഹജാതവസേനാപി ഉപനിസ്സയവസേനാപി പച്ചയാ ഹോന്തി, ചേതസോ ച ലീനത്തം അത്തനോവ അത്തനാ സഹജാതം ന ഹോതി, ഉപനിസ്സയകോടിയാ പന ഹോതീതി.

൧൪. ചതുത്ഥേ **ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ച**ന്തി ഉദ്ധച്ചഞ്ചേവ കുക്കുച്ചഞ്ച. തത്ഥ **ഉദ്ധച്ചം നാമ** ചിത്തസ്സ ഉദ്ധതാകാരോ. **കുക്കുച്ചം നാമ** അകതകല്യാണസ്സ കതപാപസ്സ തപ്പച്ചയാ വിപ്പടിസാരോ. **ചേതസോ അവൂപസമോ**തി ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സേവേതം നാമം. **അവൂപസന്തചിത്തസ്സാ**തി ഝാനേന വാ വിപസ്സനായ വാ അവൂപസമിതചിത്തസ്സ. അയം പന അവൂപസമോ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ ഉപനിസ്സയകോടിയാ പച്ചയോ ഹോതീതി.

൧൪. പഞ്ചമേ **വിചികിച്ഛാ**തി "സത്ഥരി കങ്ഖതീ"തിആദിനാ (ധം സം ൧൧൨൭) നയേന വിത്ഥാരിതം വിചികിച്ഛാനീവരണം. അയോനിസോമനസികാരോ വുത്തലക്ഖണോയേവാതി.

൧൫. ഛട്ഠേ **അനുപ്പന്നോ വാ കാമച്ഛന്ദോ നുപ്പജ്ജതീ**തി അസമുദാചാരവസേന വാ അനനുഭൂതാരമ്മണവസേന വാതി ദ്വീഹേവ കാരണേഹി അനുപ്പന്നോ ന ഉപ്പജ്ജതി, തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി, പുന ഹേതും വാ പച്ചയം വാ ന ലഭതി. ഇധാപി വത്താദീനംയേവ വസേന അസമുദാചാരോ വേദിതബ്ബോ. ഏകച്ചസ്സ ഹി വുത്തനയേനേവ വത്തേ യുത്തസ്സ വത്തം കരോന്തസ്സേവ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി, വത്തവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോ ഹോതി. സോ തം തഥാവിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി മിലക്ഖതിസ്സത്ഥേരോ വിയ.

സോ കിരായസ്മാ രോഹണജനപദേ ഗാമേണ്ഡവാലമഹാവിഹാരസ്സ ഭിക്ഖാചാരേ നേസാദകുലേ നിബ്ബത്തോ. വയം ആഗമ്മ കതഘരാവാസോ "പുത്തദാരം പോസേസ്സാമീ"തി അദൂഹലസതം സണ്ഠപേത്വാ പാസസതം യോജേത്വാ സൂലസതം രോപേത്വാ ബഹും പാപം ആയൂഹന്തോ ഏകദിവസം ഗേഹതോ അഗ്ഗിഞ്ച ലോണഞ്ച ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം ഗതോ. പാസേ ബദ്ധമിഗം വധിത്വാ അങ്ഗാരപക്കമംസം ഖാദിത്വാ പിപാസിതോ ഹുത്വാ ഗാമേണ്ഡവാലമഹാവിഹാരം പവിട്ഠോ പാനീയമാളകേ ദസമത്തേസു പാനീയഘടേസു പിപാസാവിനോദനമത്തമ്പി പാനീയം അലഭന്തോ, "കിം നാമേതം ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം വസനട്ഠാനേ പിപാസായ ആഗതാനം പിപാസാവിനോദനമത്തം പാനീയം നത്ഥീ"തി ഉജ്ഝായിതും ആരദ്ധോ. ചൂളപിണ്ഡപാതികതിസ്സത്ഥേരോ തസ്സ കഥം സുത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തോ പാനീയമാളകേ ദസമത്തേ പാനീയഘടേ പൂരേ ദിസ്വാ "ജീവമാനപേതകസത്തോ അയം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ, "ഉപാസക, സചേ പിപാസിതോസി, പിവ പാനീയ"ന്തി വത്വാ കുടം ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേസു ആസിഞ്ചി. തസ്സ കമ്മം പടിച്ച പീതപീതം പാനീയം തത്തകപാലേ പക്ഖിത്തമിവ നസ്സതി, സകലേപി ഘടേ പിവതോ പിപാസാ ന പച്ഛിജ്ജി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "യാവ ദാരുണഞ്ച തേ, ഉപാസക, കമ്മം കതം, ഇദാനേവ പേതോ ജാതോ, വിപാകോ കീദിസോ ഭവിസ്സതീ"തി?

സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ ലദ്ധസംവേഗോ ഥേരം വന്ദിത്വാ താനി അദൂഹലാദീനി വിസങ്ഖരിത്വാ വേഗേന ഘരം ഗന്ത്വാ പുത്തദാരം ഓലോകേത്വാ സത്ഥാനി ഭിന്ദിത്വാ ദീപകമിഗപക്ഖിനോ അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഥേരം പച്ചുപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. ദുക്കരാ, ആവുസോ, പബ്ബജ്ജാ, കഥം ത്വം പബ്ബജിസ്സസീതി? ഭന്തേ, ഏവരൂപം പച്ചക്ഖകാരണം ദിസ്വാ കഥം ന പബ്ബജിസ്സാമീതി? ഥേരോ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ദത്വാ പബ്ബാജേസി. സോ വത്താരഭിതോ ഹുത്വാ ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഏകദിവസം ദേവദൂതസുത്തേ "തമേനം, ഭിക്ഖവേ, നിരയപാലാ പുന മഹാനിരയേ പക്ഖിപന്തീ"തി (മ॰ നി॰ ൩.൨൭൦; അ॰ നി॰ ൩.൩൬) ഇമം ഠാനം സുത്വാ "ഏത്തകം ദുക്ഖരാസിം അനുഭവിതസത്തം പുന മഹാനിരയേ പക്ഖിപന്തി, അഹോ ഭാരിയോ, ഭന്തേ, മഹാനിരയോ"തി ആഹ. ആമാവുസോ, ഭാരിയോതി. സക്കാ, ഭന്തേ, പസ്സിതുന്തി? "ന സക്കാ പസ്സിതും, ദിട്ഠസദിസം കാതും ഏകം കാരണം ദസ്സേസ്സാമീ"തി സാമണേരേ സമാദപേത്വാ പാസാണപിട്ഠേ അല്ലദാരുരാസിം കാരേഹീതി. സോ തഥാ കാരേസി. ഥേരോ യഥാനിസിന്നോവ

ഇദ്ധിയാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ മഹാനിരയതോ ഖജ്ജോപനകമത്തം അഗ്ഗിപപടികം നീഹരിത്വാ പസ്സന്തസ്സേവ തസ്സ ഥേരസ്സ ദാരുരാസിമ്ഹി പക്ഖിപി. തസ്സ തത്ഥ നിപാതോ ച ദാരുരാസിനോ ഝായിത്വാ ഛാരികഭാവൂപഗമനഞ്ച അപച്ഛാ അപുരിമം അഹോസി.

സോ തം ദിസ്വാ, "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം സാസനേ കതി ധുരാനി നാമാ"തി പുച്ഛി. ആവുസോ, വിപസ്സനാധുരം, ഗന്ഥധുരന്തി. "ഭന്തേ, ഗന്ഥോ നാമ പടിബലസ്സ ഭാരോ, മയ്ഹം പന ദുക്ഖൂപനിസാ സദ്ധാ, വിപസ്സനാധുരം പൂരേസ്സാമി കമ്മട്ഠാനം മേ ദേഥാ"തി വന്ദിത്വാ നിസീദി. ഥേരോ "വത്തസമ്പന്നോ ഭിക്ഖൂ"തി വത്തസീസേ ഠത്വാ തസ്സ കമ്മട്ഠാനം കഥേസി. സോ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ വിപസ്സനായ ച കമ്മം കരോതി, വത്തഞ്ച പൂരേതി. ഏകദിവസം ചിത്തലപബ്ബതമഹാവിഹാരേ വത്തം കരോതി, ഏകദിവസം ഗാമേണ്ഡവാലമഹാവിഹാരേ, ഏകദിവസം ഗോചരഗാമമഹാവിഹാരേ. ഥിനമിദ്ധേ ഓക്കന്തമത്തേ വത്തപരിഹാനിഭയേന പലാലവരണകം തേമേത്വാ സീസേ ഠപേത്വാ പാദേ ഉദകേ ഓതാരേത്വാ നിസീദതി. സോ ഏകദിവസം ചിത്തലപബ്ബതമഹാവിഹാരേ ദ്വേ യാമേ വത്തം കത്വാ ബലവപച്ചൂസകാലേ നിദ്ദായ ഓക്കമിതും ആരദ്ധായ അല്ലപലാലം സീസേ ഠപേത്വാ നിസിന്നോ പാചീനപബ്ബതപസ്സേ സാമണേരസ്സ അരുണവതിയസുത്തന്തം സജ്ഝായന്തസ്സ -

"ആരമ്ഭഥ നിക്കമഥ, യുഞ്ജഥ ബുദ്ധസാസനേ;
ധുനാഥ മച്ചുനോ സേനം, നളാഗാരംവ കുഞ്ജരോ.

"യോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ, അപ്പമത്തോ വിഹസ്സതി;
പഹായ ജാതിസംസാരം, ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സതീ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൮൫) -

ഇദം ഠാനം സുത്വാ "മാദിസസ്സ ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഭിക്ഖുനോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഇദം കഥിതം ഭവിസ്സതീ"തി പീതിം ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ തദേവ പാദകം കത്വാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠായ അപരാപരം വായമന്തോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. പരിനിബ്ബാനകാലേ ച തദേവ കാരണം ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ -

"അല്ലം പലാലപുഞ്ജാഹം, സീസേനാദായ ചങ്കമിം;
പത്തോസ്മി തതിയം ഠാനം, ഏത്ഥ മേ നത്ഥി സംസയോ"തി.

ഏവരൂപസ്സ വത്തവസേന വിക്ഖമ്ഭിതകിലേസോ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി.

ഏകച്ചസ്സ വുത്തനയേനേവ ഗന്ഥേ യുത്തസ്സ ഗന്ഥം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ സജ്ഝായന്തസ്സ വാചേന്തസ്സ ദേസേന്തസ്സ പകാസേന്തസ്സ ച കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി, ഗന്ഥവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി. സോ തം തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി **മലിയദേവത്ഥേരോ** വിയ. സോ കിരായസ്മാ തിവസ്സഭിക്ഖുകാലേ കല്ലഗാമകേ മണ്ഡലാരാമമഹാവിഹാരേ ഉദ്ദേസഞ്ച ഗണ്ഹാതി, വിപസ്സനായ ച കമ്മം കരോതി. തസ്സേകദിവസം കല്ലഗാമേ ഭിക്ഖായ ചരതോ ഏകാ ഉപാസികാ യാഗുഉളുങ്കം ദത്വാ പുത്തസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ ഥേരം അന്തോനിവേസനേ നിസീദാപേത്വാ പണീതഭോജനം ഭോജേത്വാ "കതരഗാമവാസികോസി താതാ"തി പുച്ഛി. മണ്ഡലാരാമമഹാവിഹാരേ ഗന്ഥകമ്മം കരോമി, ഉപാസികേതി. തേന

ഹി താത യാവ ഗന്ധകമ്മം കരോസി, ഇധേവ നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹാസീതി. സോ തം അധിവാസേത്വാ തത്ഥ നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹാതി, ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനം കരോന്തോ "സുഖം ഹോതു, ദുക്ഖാ മുച്ചതൂ"തി പദദ്വയമേവ കഥേത്വാ ഗച്ഛതി. അന്തോവസ്സേ തേമാസം തസ്സായേവ സങ്ഗഹം കരോന്തോ പിണ്ഡാപചിതിം കത്വാ മഹാപവാരണായ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. നേവാസികമഹാഥേരോ ആഹ - "ആവുസോ മഹാദേവ, അജ്ജ വിഹാരേ മഹാജനോ സന്നിപതിസ്സതി, തസ്സ ധമ്മദാനം ദദേയ്യാസീ"തി. ഥേരോ അധിവാസേസി.

ദഹരസാമണേരാ ഉപാസികായ സഞ്ഞം അദംസു - "അജ്ജ തേ പുത്തോ ധമ്മം കഥേസ്സതി, വിഹാരം ഗന്ത്വാ സുണേയ്യാസീ"തി. താതാ, ന സബ്ബേവ ധമ്മകഥം ജാനന്തി, മമ പുത്തോ എത്തകം കാലം മയ്ഹം കഥേന്തോ "സുഖം ഹോതു, ദുക്ഖാ മുച്ചതൂ"തി പദദ്വയമേവ കഥേസി, മാ കേളിം കരോഥാതി. മാ, ത്വം ഉപാസികേ, ജാനനം വാ അജാനനം വാ ഉപട്ഠഹസ്സു, വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മമേവ സുണാഹീതി. ഉപാസികാ ഗന്ധമാലാദീനി ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ പൂജേത്വാ പരിസന്തേ ധമ്മം സുണമാനാ നിസീദി. ദിവാധമ്മകഥികോ ച സരഭാണകോ ച അത്തനോ പമാണം ഞത്വാ ഉട്ഠഹിംസു. തതോ മലിയദേവത്ഥേരോ ധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ചിത്തബീജനിം ഗഹേത്വാ അനുപുബ്ബിം കഥം വത്വാ - "മയാ മഹാഉപാസികായ തയോ മാസേ ദ്വീഹേവ പദേഹി അനുമോദനാ കതാ, അജ്ജ സബ്ബരത്തിം തീഹി പിടകേഹി സമ്മസിത്വാ തസ്സേവ പദദ്വയസ്സ അത്ഥം കഥേസ്സാമീ"തി ധമ്മദേസനം ആരഭിത്വാ സബ്ബരത്തിം കഥേസി. അരുണുഗ്ഗമനേ ദേസനാപരിയോസാനേ മഹാഉപാസികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

അപരോപി തസ്മിംയേവ മഹാവിഹാരേ **തിസ്സഭൂതിത്ഥേരോ** നാമ വിനയം ഗണ്ഹന്തോ ഭിക്ഖാചാരവേലായം അന്തോഗാമം പവിട്ഠോ വിസഭാഗാരമ്മണം ഓലോകേസി. തസ്സ ലോഭോ ഉപ്പജ്ജി, സോ പതിട്ഠിതപാദം അചാലേത്വാ അത്തനോ പത്തേ യാഗും ഉപട്ഠാകദഹരസ്സ പത്തേ ആകിരിത്വാ "അയം വിതക്കോ വഡ്ഢമാനോ മം ചതൂസു അപായേസു സംസീദാപേസ്സതീ"തി തതോവ നിവത്തിത്വാ ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ എകമന്തം ഠിതോ ആഹ - "എകോ മേ ബ്യാധി ഉപ്പന്നോ, അഹം എതം തികിച്ഛിതും സക്കോന്തോ ആഗമിസ്സാമി, ഇതരഥാ നാഗമിസ്സാമി. തുമ്ഹേ ദിവാ ഉദ്ദേസഞ്ച സായം ഉദ്ദേസഞ്ച മം ഓലോകേത്വാ ഠപേഥ, പച്ചൂസകാലേ ഉദ്ദേസം പന മാ ഠപയിത്ഥാ"തി എവം വത്വാ മലയവാസിമഹാസങ്ഘരക്ഖിതത്ഥേരസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ഥേരോ അത്തനോ പണ്ണസാലായ പരിഭണ്ഡം കരോന്തോ തം അനോലോകേത്വാവ "പടിസാമേഹി, ആവുസോ, തവ പത്തചീവര"ന്തി ആഹ. ഭന്തേ, എകോ മേ ബ്യാധി അത്ഥി, സചേ തുമ്ഹേ തം തികിച്ഛിതും സക്കോഥ, പടിസാമേസ്സാമീതി. ആവുസോ, ഉപ്പന്നം രോഗം തികിച്ഛിതും സമത്ഥസ്സ സന്തികം ആഗതോസി, പടിസാമേഹീതി. സുബ്ബചോ ഭിക്ഖു "അമ്ഹാകം ആചരിയോ അജാനിത്വാ എവം ന വക്ഖതീ"തി പത്തചീവരം ഠപേത്വാ ഥേരസ്സ വത്തം ദസ്സേത്വാ വന്ദിത്വാ എകമന്തം നിസീദി.

ഥേരോ "രാഗചരിതോ അയ"ന്തി ഞത്വാ അസുഭകമ്മട്ഠാനം കഥേസി. സോ ഉട്ഠായ പത്തചീവരം അംസേ ലഗ്ഗേത്വാ ഥേരം പുനപ്പുനം വന്ദി. കിം, ആവുസോ, മഹാഭൂതി അതിരേകനിപച്ചകാരം ദസ്സേസീതി? ഭന്തേ, സചേ അത്തനോ കിച്ചം കാതും സക്ഖിസ്സാമി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ, ഇദം മേ പച്ഛിമദസ്സനന്തി! ഗച്ഛാവുസോ, മഹാഭൂതി താദിസസ്സ യുത്തയോഗസ്സ കുലപുത്തസ്സ

ന ഝാനം വാ വിപസ്സനാ വാ മഗ്ഗോ വാ ഫലം വാ ദുല്ലഭന്തി. സോ ഥേരസ്സ കഥം സുത്വാ നിപച്ചകാരം ദസ്സേത്വാ ആഗമനകാലേ വവത്ഥാപിതം ഛന്നം സേപണ്ണിഗച്ഛമൂലം ഗന്ത്വാ പല്ലങ്കേന നിസിന്നോ അസുഭകമ്മട്ഠാനം പാദകം കത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തേ പതിട്ഠായ പച്ചൂസകാലേ ഉദ്ദേസം സമ്പാപുണി. ഏവരൂപാനം ഗന്ഥവസേന വിക്ഖമ്ഭിതാ കിലേസാ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതാവ ഹോന്തി.

ഏകച്ചസ്സ പന വുത്തനയേനേവ ധുതങ്ഗാനി പരിഹരതോ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി, ധുതങ്ഗവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി. സോ തം തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി **ഗാമന്തപബ്ഭാരവാസീ മഹാസീവത്ഥേരോ** വിയ. ഥേരോ കിര മഹാഗാമേ തിസ്സമഹാവിഹാരേ വസന്തോ തേപിടകം അത്ഥവസേന ച പാളിവസേന ച അട്ഠാരസ മഹാഗണേ വാചേതി. ഥേരസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സട്ഠിസഹസ്സ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിംസു . തേസു ഏകോ ഭിക്ഖു അത്തനാ പടിവിദ്ധധമ്മം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നസോമനസ്സോ ചിന്തേസി - "അത്ഥി നു ഖോ ഇദം സുഖം അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സാ"തി. സോ ആവജ്ജേന്തോ ഥേരസ്സ പുഥുജ്ജനഭാവം ഞത്വാ "ഏകേനുപായേന ഥേരസ്സ സംവേഗം ഉപ്പാദേസ്സാമീ"തി അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ വത്തം ദസ്സേത്വാ നിസീദി. അഥ നം ഥേരോ "കിം ആഗതോസി, ആവുസോ, പിണ്ഡപാതികാ"തി ആഹ. "സചേ മേ ഓകാസം കരിസ്സഥ, ഏകം ധമ്മപദം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ആഗതോസ്മി, ഭന്തേതി. ബഹൂ, ആവുസോ, ഗണ്ഹന്തി, തുയ്ഹം ഓകാസോ ന ഭവിസ്സതീതി. സോ സബ്ബേസു രത്തിദിവസഭാഗേസു ഓകാസം അലഭന്തോ, "ഭന്തേ, ഏവം ഓകാസേ അസതി മരണസ്സ കഥം ഓകാസം ലഭിസ്സഥാ"തി ആഹ. തദാ ഥേരോ ചിന്തേസി - "നായം ഉദ്ദേസത്ഥായ ആഗതോ, മയ്ഹം പനേസ സംവേഗജനനത്ഥായ ആഗതോ"തി. സോപി ഥേരോ "ഭിക്ഖുനാ നാമ, ഭന്തേ, മാദിസേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി വത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ മണിവണ്ണേ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ അഗമാസി.

ഥേരോ തസ്സ ഗതകാലതോ പട്ഠായ ജാതസംവേഗോ ദിവാ ഉദ്ദേസഞ്ച സായം ഉദ്ദേസഞ്ച വാചേത്വാ പത്തചീവരം ഹത്ഥപാസേ ഠപേത്വാ പച്ചൂസകാലേ ഉദ്ദേസം ഗഹേത്വാ ഓതരന്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം പത്തചീവരമാദായ ഓതിണ്ണോ തേരസ ധുതഗുണേ പരിപുണ്ണേ അധിട്ഠായ ഗാമന്തപബ്ഭാരസേനാസനം ഗന്ത്വാ പബ്ഭാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ മഞ്ചപീഠം ഉസ്സാപേത്വാ "അരഹത്തം അപത്വാ മഞ്ചേ പിട്ഠിം ന പസാരേസ്സാമീ"തി മാനസം ബന്ധിത്വാ ചങ്കമം ഓതരി. തസ്സ "അജ്ജ അരഹത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമി അജ്ജ അരഹത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഘടേന്തസ്സേവ പവാരണാ സമ്പത്താ. സോ പവാരണായ ഉപകട്ഠായ "പുഥുജ്ജനഭാവം പഹായ വിസുദ്ധിപവാരണം പവാരേസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോ അതിവിയ കിലമതി. സോ തായ പവാരണായ മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ ഉപ്പാദേതും അസക്കോന്തോ "മാദിസോപി നാമ ആരദ്ധവിപസ്സകോ ന ലഭതി, യാവ ദുല്ലഭഞ്ച വതിദം അരഹത്ത"ന്തി വത്വാ തേനേവ നിയാമേന ഠാനചങ്കമബഹുലോ ഹുത്വാ തിംസ വസ്സാനി സമണധമ്മം കത്വാ മഹാപവാരണായ മജ്ഝേ ഠിതം പുണ്ണചന്ദം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ ചന്ദമണ്ഡലം വിസുദ്ധം, ഉദാഹു മയ്ഹം സീല"ന്തി ചിന്തേന്തോ "ചന്ദമണ്ഡലേ സസലക്ഖണം പഞ്ഞായതി, മയ്ഹം പന ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ യാവജ്ജദിവസാ സീലസ്മിം കാളകം വാ തിലകോ വാ നത്ഥീ"തി ആവജ്ജേത്വാ സഞ്ജാതപീതിസോമനസ്സോ പരിപക്കഞാണത്താ പീതിം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. ഏവരൂപസ്സ ധുതങ്ഗവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോ കിലേസോ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി.

ഏകച്ചസ്സ വുത്തനയേനേവ പഠമജ്ഝാനാദിസമാപജ്ജനബഹുലതായ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി, സമാപത്തിവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി. സോ തം തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി **മഹാതിസ്സത്ഥേരോ** വിയ. ഥേരോ കിര അവസ്സികകാലതോ പട്ഠായ അട്ഠസമാപത്തിലാഭീ. സോ സമാപത്തിവിക്ഖമ്ഭിതാനം കിലേസാനം അസമുദാചാരേന ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാവസേനേവ അരിയമഗ്ഗസാമന്തം കഥേതി, സട്ഠിവസ്സകാലേപി അത്തനോ പുഥുജ്ജനഭാവം ന ജാനാതി. അഥേകദിവസം മഹാഗാമേ തിസ്സമഹാവിഹാരതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ തലങ്ഗരവാസിധമ്മദിന്നത്ഥേരസ്സ സാസനം പേസേസി "ഥേരോ ആഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം ധമ്മകഥം കഥേതൂ"തി. ഥേരോ അധിവാസേത്വാ "മമ സന്തികേ മഹല്ലകതരോ ഭിക്ഖു നത്ഥി, മഹാതിസ്സത്ഥേരോ ഖോ പന മേ കമ്മട്ഠാനാചരിയോ, തം സങ്ഘത്ഥേരം കത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഥേരസ്സ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ദിവാട്ഠാനേ ഥേരസ്സ വത്തം ദസ്സേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

ഥേരോ ആഹ - "കിം, ധമ്മദിന്ന, ചിരസ്സം ആഗതോസീ"തി? "ആമ, ഭന്തേ, തിസ്സമഹാവിഹാരതോ മേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ സാസനം പേസേസി, അഹം ഏകകോ ന ഗമിസ്സാമി, തുമ്ഹേഹി പന സദ്ധിം ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ ആഗതോമ്ഹീ"തി സാരണീയകഥം കഥേന്തോവ പപഞ്ചേത്വാ "കദാ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി അയം ധമ്മോ അധിഗതോ"തി പുച്ഛി. സട്ഠിമത്താനി, ആവുസോ ധമ്മദിന്ന, വസ്സാനി ഹോന്തീതി . സമാപത്തിം പന, ഭന്തേ, വളഞ്ജേഥാതി. ആമ, ആവുസോതി. ഏകം പോക്ഖരണിം മാപേതും സക്കുണേയ്യാഥ, ഭന്തേതി? "ന, ആവുസോ, ഏതം ഭാരിയ"ന്തി വത്വാ സമ്മുഖട്ഠാനേ പോക്ഖരണിം മാപേസി. "ഏത്ഥ, ഭന്തേ, ഏകം പദുമഗച്ഛം മാപേഥാ"തി ച വുത്തോ തമ്പി മാപേസി. ഇദാനേത്ഥ മഹന്തം പുപ്ഫം ദസ്സേഥാതി. ഥേരോ തമ്പി ദസ്സേസി. ഏത്ഥ സോളസവസ്സുദ്ദേസികം ഇത്ഥിരൂപം ദസ്സേഥാതി . ഥേരോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികം ഇത്ഥിരൂപം ദസ്സേസി. തതോ നം ആഹ - "ഇദം, ഭന്തേ, പുനപ്പുനം സുഭതോ മനസി കരോഥാ"തി. ഥേരോ അത്തനാവ മാപിതം ഇത്ഥിരൂപം ഓലോകേന്തോ ലോഭം ഉപ്പാദേസി. തദാ അത്തനോ പുഥുജ്ജനഭാവം ഞത്വാ "അവസ്സയോ മേ സപ്പുരിസ ഹോഹീ"തി അന്തേവാസികസ്സ സന്തികേ ഉക്കുടികം നിസീദി. "ഏതദത്ഥമേവാഹം, ഭന്തേ, ആഗതോ"തി ഥേരസ്സ അസുഭവസേന സല്ലഹുകം കത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥേത്വാ ഥേരസ്സ ഓകാസം കാതും ബഹി നിക്ഖന്തോ. സുപരിമദ്ദിതസങ്ഖാരോ ഥേരോ തസ്മിം ദിവാട്ഠാനതോ നിക്ഖന്തമത്തേയേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഥ നം സങ്ഘത്ഥേരം കത്വാ ധമ്മദിന്നത്ഥേരോ തിസ്സമഹാവിഹാരം ഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ ധമ്മകഥം കഥേസി. ഏവരൂപസ്സ സമാപത്തിവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോ കിലേസോ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി.

ഏകച്ചസ്സ പന വുത്തനയേനേവ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തസ്സ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി, വിപസ്സനാവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി. സോ തം തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി, ബുദ്ധകാലേ സട്ഠിമത്താ ആരദ്ധവിപസ്സകാ ഭിക്ഖൂ വിയ. തേ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ വിവിത്തം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്താ കിലേസാനം അസമുദാചാരവസേന "പടിവിദ്ധമഗ്ഗഫലാ മയ"ന്തി സഞ്ഞായ മഗ്ഗഫലത്ഥായ വായാമം അകത്വാ "അമ്ഹേഹി പടിവിദ്ധധമ്മം ദസബലസ്സ ആരോചേസ്സാമാ"തി സത്ഥു സന്തികം ആഗച്ഛന്തി.

സത്ഥാ തേസം പുരേ ആഗമനതോവ ആനന്ദത്ഥേരം ആഹ - "ആനന്ദ, പധാനകമ്മികാ ഭിക്ഖൂ അജ്ജ മം പസ്സിതും ആഗമിസ്സന്തി, തേസം മമ ദസ്സനായ ഓകാസം അകത്വാ 'ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ അല്ലഅസുഭഭാവനം കരോഥാ'തി പഹിണേയ്യാസീ"തി. ഥേരോ തേസം ആഗതാനം സത്ഥാരാ കഥിതസാസനം ആരോചേസി. തേ "തഥാഗതോ അജാനിത്വാ ന കഥേസ്സതി, അദ്ധാ എത്ഥ കാരണം ഭവിസ്സതീ"തി ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ അല്ലഅസുഭം ഓലോകേന്താ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ "ഇദം നൂന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദിട്ഠം ഭവിസ്സതീ"തി ജാതസംവേഗാ ലദ്ധമഗ്ഗം കമ്മട്ഠാനം ആദിതോ പട്ഠായ ആരഭിംസു. സത്ഥാ തേസം വിപസ്സനായ ആരദ്ധഭാവം ഞത്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഇമം ഓഭാസഗാഥമാഹ -

> "യാനിമാനി അപത്ഥാനി, അലാബൂനേവ സാരദേ;
> കാപോതകാനി അട്ഠീനി, താനി ദിസ്വാന കാ രതീ"തി. (ധ॰ പ॰ ൧൪൯);

ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. എവരൂപാനം വിപസ്സനാവസേന വിക്ഖമ്ഭിതാ കിലേസാ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതാവ ഹോന്തി.

എകച്ചസ്സ വുത്തനയേനേവ നവകമ്മം കരോന്തസ്സ കിലേസോ ഓകാസം ന ലഭതി, നവകമ്മവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി. സോ തം തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി **ചിത്തലപബ്ബതേ തിസ്സത്ഥേരോ** വിയ. തസ്സ കിര അട്ഠവസ്സികകാലേ അനഭിരതി ഉപ്പജ്ജി, സോ തം വിനോദേതും അസക്കോന്തോ അത്തനോ ചീവരം ധോവിത്വാ രജിത്വാ പത്തം പചിത്വാ കേസേ ഓഹാരേത്വാ ഉപജ്ഝായം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "കിം, ആവുസോ മഹാതിസ്സ, അതുട്ഠസ്സ വിയ തേ ആകാരോ"തി? ആമ, ഭന്തേ, അനഭിരതി മേ ഉപ്പന്നാ, തം വിനോദേതും ന സക്കോമീതി. ഥേരോ തസ്സാസയം ഓലോകേന്തോ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ അനുകമ്പാവസേന ആഹ - "ആവുസോ തിസ്സ, മയം മഹല്ലകാ, എകം നോ വസനട്ഠാനം കരോഹീ"തി . ദുതിയകഥം അകഥിതപുബ്ബോ ഭിക്ഖു "സാധു, ഭന്തേ"തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "ആവുസോ, നവകമ്മം കരോന്തോ ഉദ്ദേസമഗ്ഗഞ്ച മാ വിസ്സജ്ജി, കമ്മട്ഠാനഞ്ച മനസി കരോഹി, കാലേന ച കാലം കസിണപരികമ്മം കരോഹീ"തി. "എവം കരിസ്സാമി, ഭന്തേ"തി ഥേരം വന്ദിത്വാ തഥാരൂപം സപ്പായട്ഠാനം ഓലോകേത്വാ "എത്ഥ കാതും സക്കാ"തി ദാരൂഹി പൂരേത്വാ ഝാപേത്വാ സോധേത്വാ ഇട്ഠകാഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരവാതപാനാദീനി യോജേത്വാ സദ്ധിം ചങ്കമനഭൂമിഭിത്തിപരികമ്മാദീഹി ലേണം നിട്ഠാപേത്വാ മഞ്ചപീഠം സന്ഥരിത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, നിട്ഠിതം ലേണേ പരികമ്മം, വസഥാ"തി ആഹ. ആവുസോ, ദുക്ഖേന തയാ എതം കമ്മം കതം, അജ്ജ എകദിവസം ത്വഞ്ഞേവേത്ഥ വസാഹീതി. സോ "സാധു, ഭന്തേ"തി വന്ദിത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ ലേണം പവിസിത്വാ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസിന്നോ അത്തനാ കതകമ്മം ആവജ്ജി. തസ്സ "മനാപം മയാ ഉപജ്ഝായസ്സ കായവേയ്യാവച്ചം കത"ന്തി ചിന്തേന്തസ്സ അബ്ഭന്തരേ പീതി ഉപ്പന്നാ. സോ തം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം പാപുണി. എവരൂപസ്സ നവകമ്മവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോ കിലേസോ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി.

എകച്ചോ പന ബ്രഹ്മലോകതോ ആഗതോ സുദ്ധസത്തോ ഹോതി. തസ്സ അനാസേവനതായ കിലേസോ ന സമുദാചരതി, ഭവവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോ

ഹോതി. സോ തം തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതമേവ കത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി **ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ** വിയ. സോ ഹി ആയസ്മാ അഗാരമജ്ഝേപി കാമേ അപരിഭുഞ്ജിത്വാ മഹാസമ്പത്തിം പഹായ പബ്ബജിത്വാ നിക്ഖന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പച്ചുഗ്ഗമനത്ഥായ ആഗതം സത്ഥാരം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ തീഹി ഓവാദേഹി ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ അട്ഠമേ അരുണേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. ഏവരൂപസ്സ ഭവവസേന വിക്ഖമ്ഭിതോ കിലേസോ തഥാ വിക്ഖമ്ഭിതോവ ഹോതി.

യോ പന അനനുഭൂതപുബ്ബം രൂപാദിആരമ്മണം ലഭിത്വാ തത്ഥേവ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി, ഏവരൂപസ്സ അനനുഭൂതാരമ്മണവസേന കാമച്ഛന്ദോ അനുപ്പന്നോവ നുപ്പജ്ജതി നാമ.

ഉപ്പന്നോ വാ കാമച്ഛന്ദോ പഹീയതീതി ഏത്ഥ **ഉപ്പന്നോ**തി ജാതോ ഭൂതോ സമുദാഗതോ. **പഹീയതീ**തി തദങ്ഗപ്പഹാനം, വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനം, സമുച്ഛേദപ്പഹാനം, പടിപസ്സദ്ധിപ്പഹാനം, നിസ്സരണപ്പഹാനന്തി ഇമേഹി പഞ്ചഹി പഹാനേഹി പഹീയതി, ന പുന ഉപ്പജ്ജതീതി അത്ഥോ. തത്ഥ വിപസ്സനായ കിലേസാ തദങ്ഗവസേന പഹീയന്തീതി വിപസ്സനാ **തദങ്ഗപ്പഹാന**ന്തി വേദിതബ്ബാ. സമാപത്തി പന കിലേസേ വിക്ഖമ്ഭേതീതി സാ **വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാന**ന്തി വേദിതബ്ബാ. മഗ്ഗോ സമുച്ഛിന്ദന്തോ ഉപ്പജ്ജതി, ഫലം പടിപ്പസ്സമ്ഭയമാനം, നിബ്ബാനം സബ്ബകിലേസേഹി നിസ്സടന്തി ഇമാനി തീണി **സമുച്ഛേദപടിപസ്സദ്ധിനിസ്സരണപ്പഹാനാനീ**തി വുച്ചന്തി. ഇമേഹി ലോകിയലോകുത്തരേഹി പഞ്ചഹി പഹാനേഹി പഹീയതീതി അത്ഥോ.

അസുഭനിമിത്തന്തി ദസസു അസുഭേസു ഉപ്പന്നം സാരമ്മണം പഠമജ്ഝാനം. തേനാഹു പോരാണാ - ''അസുഭമ്പി അസുഭനിമിത്തം, അസുഭാരമ്മണാ ധമ്മാപി അസുഭനിമിത്ത''ന്തി. **യോനിസോമനസികരോതോ**തി. ''തത്ഥ കതമോ യോനിസോമനസികാരോ? അനിച്ചേ അനിച്ച''ന്തിആദിനാ നയേന വുത്തസ്സ ഉപായമനസികാരസ്സ വസേന മനസികരോതോ. **അനുപ്പന്നോ ചേവ കാമച്ഛന്ദോ നുപ്പജ്ജതീ**തി അസമുദാഗതോ ന സമുദാഗച്ഛതി. **ഉപ്പന്നോ ച കാമച്ഛന്ദോ പഹീയതീ**തി സമുദാഗതോ ച കാമച്ഛന്ദോ പഞ്ചവിധേന പഹാനേന പഹീയതി.

അപിച ഛ ധമ്മാ **കാമച്ഛന്ദസ്സ** പഹാനായ സംവത്തന്തി - അസുഭനിമിത്തസ്സ ഉഗ്ഗഹോ, അസുഭഭാവനാനുയോഗോ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, കല്യാണമിത്തതാ സപ്പായകഥാതി. ദസവിധഞ്ഹി അസുഭനിമിത്തം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാപി കാമച്ഛന്ദോ പഹീയതി, ഭാവേന്തസ്സാപി, ഇന്ദ്രിയേസു പിഹിതദ്വാരസ്സാപി, ചതുന്നം പഞ്ചന്നം ആലോപാനം ഓകാസേ സതി ഉദകം പിവിത്വാ യാപനസീലതായ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുനോപി. തേനേതം വുത്തം -

> ''ചത്താരോ പഞ്ച ആലോപേ, അഭുത്വാ ഉദകം പിവേ;
> അലം ഫാസുവിഹാരായ, പഹിതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ''തി. (ഥേരഗാ॰ ൯൮൩);

അസുഭകമ്മികതിസ്സത്ഥേരസദിസേ അസുഭഭാവനാരതേ കല്യാണമിത്തേ സേവന്തസ്സാപി കാമച്ഛന്ദോ പഹീയതി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു ദസഅസുഭനിസ്സിതസപ്പായകഥായപി പഹീയതി. തേന വുത്തം - ''ഛ ധമ്മാ കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹാനായ സംവത്തന്തീ''തി.

൧൭. സത്തമേ **മേത്താ ചേതോവിമുത്തീ**തി സബ്ബസത്തേസു ഹിതഫരണകാ മേത്താ. യസ്മാ പന തംസമ്പയുത്തചിത്തം നീവരണാദീഹി പച്ചനീകധമ്മേഹി വിമുച്ചതി, തസ്മാ സാ "ചേതോവിമുത്തീ"തി വുച്ചതി. വിസേസതോ വാ സബ്ബബ്യാപാദപരിയുട്ഠാനേന വിമുത്തത്താ സാ ചേതോവിമുത്തീതി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ "മേത്താ"തി എത്താവതാ പുബ്ബഭാഗോപി വട്ടതി, "ചേതോവിമുത്തീ"തി വുത്തത്താ പന ഇധ തികചതുക്കജ്ഝാനവസേന അപ്പനാവ അധിപ്പേതാ. **യോനിസോമനസികരോതോ**തി തം മേത്തം ചേതോവിമുത്തിം വുത്തലക്ഖണേന ഉപായമനസികാരേന മനസികരോന്തസ്സ.

അപിച ഛ ധമ്മാ **ബ്യാപാദസ്സ** പഹാനായ സംവത്തന്തി - മേത്താനിമിത്തസ്സ ഉഗ്ഗഹോ, മേത്താഭാവനാനുയോഗോ, കമ്മസ്സകതാപച്ചവേക്ഖണാ, പടിസങ്ഖാനബഹുലതാ, കല്യാണമിത്തതാ, സപ്പായകഥാതി. ഓദിസ്സകഅനോദിസ്സകദിസാഫരണാനഞ്ഹി അഞ്ഞതരവസേന മേത്തം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ബ്യാപാദോ പഹീയതി, ഓധിസോ അനോധിസോ ദിസാഫരണവസേന മേത്തം ഭാവേന്തസ്സാപി. "ത്വം ഏതസ്സ കുദ്ധോ കിം കരിസ്സസി, കിമസ്സ സീലാദീനി നാസേതും സക്ഖിസ്സസി, നനു ത്വം അത്തനോ കമ്മേന ആഗന്ത്വാ അത്തനോ കമ്മേനേവ ഗമിസ്സസി? പരസ്സ കുജ്ഝനം നാമ വീതച്ചിതങ്ഗാരതത്തഅയസലാകഗൂഥാദീനി ഗഹേത്വാ പരം പഹരിതുകാമതാസദിസം ഹോതി. ഏസോപി തവ കുദ്ധോ കിം കരിസ്സതി, കിം തേ സീലാദീനി നാസേതും സക്ഖിസ്സതി? ഏസ അത്തനോ കമ്മേന ആഗന്ത്വാ അത്തനോ കമ്മേനേവ ഗമിസ്സതി, അപ്പടിച്ഛിതപഹേണകം വിയ പടിവാതം ഖിത്തരജോമുട്ഠി വിയ ച ഏതസ്സേവേസ കോധോ മത്ഥകേ പതിസ്സതീ"തി ഏവം അത്തനോ ച പരസ്സ ച കമ്മസ്സകതം പച്ചവേക്ഖതോപി, ഉഭയകമ്മസ്സകതം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പടിസങ്ഖാനേ ഠിതസ്സാപി, അസ്സഗുത്തത്ഥേരസദിസേ മേത്താഭാവനാരതേ കല്യാണമിത്തേ സേവന്തസ്സാപി ബ്യാപാദോ പഹീയതി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു മേത്താനിസ്സിതസപ്പായകഥായപി പഹീയതി. തേന വുത്തം - "ഛ ധമ്മാ ബ്യാപാദസ്സ പഹാനായ സംവത്തന്തീ"തി. സേസമിധ ഇതോ പരേസു ച വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം, വിസേസമത്തമേവ പന വക്ഖാമാതി.

൧൮. അട്ഠമേ **ആരമ്ഭധാതൂ**ആദീസു **ആരമ്ഭധാതു** നാമ പഠമാരമ്ഭവീരിയം. **നിക്കമധാതു** നാമ കോസജ്ജതോ നിക്ഖന്തത്താ തതോ ബലവതരം. **പരക്കമധാതു** നാമ പരം പരം ഠാനം അക്കമനതോ തതോപി ബലവതരം. അട്ഠകഥായം പന "ആരമ്ഭോ ചേതസോ കാമാനം പനൂദനായ, നിക്കമോ ചേതസോ പലിഘുഗ്ഘാടനായ, പരക്കമോ ചേതസോ ബന്ധനച്ഛേദനായാ"തി വത്വാ "തീഹി പേതേഹി അധിമത്തവീരിയമേവ കഥിത"ന്തി വുത്തം.

ആരദ്ധവീരിയസ്സാതി പരിപുണ്ണവീരിയസ്സ ചേവ പഗ്ഗഹിതവീരിയസ്സ ച. തത്ഥ ചതുദോസാപഗതം വീരിയം ആരദ്ധന്തി വേദിതബ്ബം. ന ച അതിലീനം ഹോതി, ന ച അതിപഗ്ഗഹിതം, ന ച അജ്ഝത്തം സംഖിത്തം, ന ച ബഹിദ്ധാ വിക്ഖിത്തം. തദേതം ദുവിധം ഹോതി - കായികം, ചേതസികഞ്ച. തത്ഥ "ഇധ ഭിക്ഖു ദിവസം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതീ"തി (വിഭ॰ ൫൧൯) ഏവം രത്തിദിവസസ്സ പഞ്ച കോട്ഠാസേ കായേന ഘടേന്തസ്സ വായമന്തസ്സ **കായികവീരിയം** വേദിതബ്ബം. "ന താവാഹം ഇതോ ലേണാ നിക്ഖമിസ്സാമി, യാവ മേ ന അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചതീ"തി ഏവം ഓകാസപരിച്ഛേദേന വാ, "ന താവാഹം ഇമം പല്ലങ്കം ഭിന്ദിസ്സാമീ"തി ഏവം നിസജ്ജാദിപരിച്ഛേദേന വാ മാനസം ബന്ധിത്വാ ഘടേന്തസ്സ

വായമന്തസ്സ **ചേതസികവീരിയം** വേദിതബ്ബം. തദുഭയമ്പി ഇധ വട്ടതി. ദുവിധേനാപി ഹി ഇമിനാ വീരിയേന ആരദ്ധവീരിയസ്സ അനുപ്പന്നഞ്ചേവ ഥിനമിദ്ധം നുപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നഞ്ച ഥിനമിദ്ധം പഹീയതി മിലക്ഖതിസ്സത്ഥേരസ്സ വിയ, ഗാമന്തപബ്ഭാരവാസിമഹാസീവത്ഥേരസ്സ വിയ, പീതിമല്ലകത്ഥേരസ്സ വിയ, കുടുമ്ബിയപുത്തതിസ്സത്ഥേരസ്സ വിയ ച. ഏതേസു ഹി പുരിമാ തയോ അഞ്ഞേ ച ഏവരൂപാ കായികവീരിയേന ആരദ്ധവീരിയാ, കുടുമ്ബിയപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ അഞ്ഞേ ച ഏവരൂപാ ചേതസികവീരിയേന ആരദ്ധവീരിയാ, ഉച്ചാവാലുകവാസീ മഹാനാഗത്ഥേരോ പന ദ്വീഹിപി വീരിയേഹി ആരദ്ധവീരിയോവ. ഥേരോ കിര ഏകം സത്താഹം ചങ്കമതി, ഏകം തിട്ഠതി, ഏകം നിസീദതി, ഏകം നിപജ്ജതി. മഹാഥേരസ്സ ഏകഇരിയാപഥോപി അസപ്പായോ നാമ നത്ഥി, ചതുത്ഥേ സത്താഹേ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

അപിച ഛ ധമ്മാ **ഥിനമിദ്ധസ്സ** പഹാനായ സംവത്തന്തി - അതിഭോജനേ നിമിത്തഗ്ഗാഹോ, ഇരിയാപഥസമ്പരിവത്തനതാ, ആലോകസഞ്ഞാമനസികാരോ, അബ്ഭോകാസവാസോ, കല്യാണമിത്തതാ, സപ്പായകഥാതി. ആഹരഹത്ഥക-ഭുത്തവമിതക-തത്രവട്ടക-അലംസാടക-കാകമാസക-ബ്രാഹ്മണാദയോ വിയ ഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേ നിസിന്നസ്സ ഹി സമണധമ്മം കരോതോ ഥിനമിദ്ധം മഹാഹത്ഥീ വിയ ഓത്ഥരന്തം ആഗച്ഛതി, ചതുപഞ്ചആലോപഓകാസം പന ഠപേത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ യാപനസീലസ്സ ഭിക്ഖുനോ തം ന ഹോതീതി ഏവം അതിഭോജനേ നിമിത്തം ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ഥിനമിദ്ധം പഹീയതി. യസ്മിം ഇരിയാപഥേ ഥിനമിദ്ധം ഓക്കമതി, തതോ അഞ്ഞം പരിവത്തേന്തസ്സാപി, രത്തിം ചന്ദാലോകദീപാലോകഉക്കാലോകേ ദിവാ സൂരിയാലോകം മനസികരോന്തസ്സാപി, അബ്ഭോകാസേ വസന്തസ്സാപി, മഹാകസ്സപത്ഥേരസദിസേ പഹീനഥിനമിദ്ധേ കല്യാണമിത്തേ സേവന്തസ്സാപി ഥിനമിദ്ധം പഹീയതി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു ധുതങ്ഗനിസ്സിതസപ്പായകഥായപി പഹീയതി. തേന വുത്തം - "ഛ ധമ്മാ ഥിനമിദ്ധസ്സ പഹാനായ സംവത്തന്തീ"തി.

൯. നവമേ **വൂപസന്തചിത്തസ്സാ**തി ഝാനേന വാ വിപസ്സനായ വാ വൂപസമിതചിത്തസ്സ.

അപിച ഛ ധമ്മാ **ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ** പഹാനായ സംവത്തന്തി - ബഹുസ്സുതതാ, പരിപുച്ഛകതാ, വിനയേ പകതഞ്ഞുതാ, വുദ്ധസേവിതാ, കല്യാണമിത്തതാ, സപ്പായകഥാതി. ബാഹുസച്ചേനാപി ഹി ഏകം വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ ചത്താരോ വാ പഞ്ച വാ നികായേ പാളിവസേന ച അത്ഥവസേന ച ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹീയതി, കപ്പിയാകപ്പിയപരിപുച്ഛാബഹുലസ്സാപി, വിനയപഞ്ഞത്തിയം ചിണ്ണവസീഭാവതായ പകതഞ്ഞുനോപി, വുഡ്ഢേ മഹല്ലകത്ഥേരേ ഉപസങ്കമന്തസ്സാപി, ഉപാലിത്ഥേരസദിസേ വിനയധരേ കല്യാണമിത്തേ സേവന്തസ്സാപി ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹീയതി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു കപ്പിയാകപ്പിയനിസ്സിതസപ്പായകഥായപി പഹീയതി. തേന വുത്തം - "ഛ ധമ്മാ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ പഹാനായ സംവത്തന്തീ"തി.

൧൦. ദസമേ **യോനിസോ, ഭിക്ഖവേ, മനസികരോതോ**തി വുത്തനയേനേവ ഉപായതോ മനസികരോന്തസ്സ.

അപിച ഛ ധമ്മാ **വിചികിച്ഛായ** പഹാനായ സംവത്തന്തി - ബഹുസ്സുതതാ, പരിപുച്ഛകതാ, വിനയേ പകതഞ്ഞുതാ, അധിമോക്ഖബഹുലതാ,

കല്യാണമിത്തതാ, സപ്പായകഥാതി. ബഹുസച്ചേനാപി ഹി ഏകം വാ…പേ॰… പഞ്ച വാ നികായേ പാളിവസേന ച അത്ഥവസേന ച ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാപി വിചികിച്ഛാ പഹീയതി, തീണി രതനാനി ആരബ്ഭ പരിപുച്ഛാബഹുലസ്സാപി, വിനയേ ചിണ്ണവസീഭാവസ്സാപി, തീസു രതനേസു ഓകപ്പനിയസദ്ധാസങ്ഖാതഅധിമോക്ഖബഹുലസ്സാപി, സദ്ധാധിമുത്തേ വക്കലിത്ഥേരസദിസേ കല്യാണമിത്തേ സേവന്തസ്സാപി വിചികിച്ഛാ പഹീയതി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു തിണ്ണം രതനാനം ഗുണനിസ്സിതസപ്പായകഥായപി പഹീയതി. തേന വുത്തം - ''ഛ ധമ്മാ വിചികിച്ഛായ പഹാനായ സംവത്തന്തീ''തി. ഇമസ്മിം നീവരണപ്പഹാനവഗ്ഗേ വട്ടവിവട്ടം കഥിതന്തി.

നീവരണപ്പഹാനവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൩. അകമ്മനിയവഗ്ഗവണ്ണനാ

൨൧-൨൨. തതിയസ്സ പഠമേ **അഭാവിത**ന്തി അവഡ്ഢിതം ഭാവനാവസേന അപ്പവത്തിതം. **അകമ്മനിയം ഹോതീ**തി കമ്മക്ഖമം കമ്മയോഗ്ഗം ന ഹോതി. ദുതിയേ വുത്തവിപരിയായേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ച പഠമേ **ചിത്ത**ന്തി വട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തം, ദുതിയേ വിവട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തം. തഥാ ച വട്ടം വട്ടപാദം, വിവട്ടം വിവട്ടപാദന്തി അയം പഭേദോ വേദിതബ്ബോ. **വട്ടം** നാമ തേഭൂമകവട്ടം, **വട്ടപാദം** നാമ വട്ടപടിലാഭായ കമ്മം, **വിവട്ടം** നാമ നവ ലോകുത്തരധമ്മാ, **വിവട്ടപാദം** നാമ വിവട്ടപടിലാഭായ കമ്മം. ഇതി ഇമേസു സുത്തേസു വട്ടവിവട്ടമേവ കഥിതന്തി.

൨൩-൨൪. തതിയേ വട്ടവസേനേവ ഉപ്പന്നചിത്തം വേദിതബ്ബം. **മഹതോ അനത്ഥായ സംവത്തതീ**തി ദേവമനുസ്സസമ്പത്തിയോ മാരബ്രഹ്മഇസ്സരിയാനി ച ദദമാനമ്പി പുനപ്പുനം ജാതിജരാബ്യാധിമരണസോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസേ ഖന്ധധാതുആയതനപടിച്ചസമുപ്പാദവട്ടാനി ച ദദമാനം കേവലം ദുക്ഖക്ഖന്ധമേവ ദേതീതി മഹതോ അനത്ഥായ സംവത്തതി നാമാതി. ചതുത്ഥേ **ചിത്ത**ന്തി വിവട്ടവസേനേവ ഉപ്പന്നചിത്തം.

൨൫-൨൬. പഞ്ചമഛട്ഠേസു **അഭാവിതം അപാതുഭൂത**ന്തി അയം വിസേസോ. തത്രായമധിപ്പായോ - വട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തം നാമ ഉപ്പന്നമ്പി അഭാവിതം അപാതുഭൂതമേവ ഹോതി. കസ്മാ ? ലോകുത്തരപാദകജ്ഝാനവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലനിബ്ബാനേസു പക്ഖന്ദിതും അസമത്ഥത്താ. വിവട്ടവസേന ഉപ്പന്നം പന ഭാവിതം പാതുഭൂതം നാമ ഹോതി. കസ്മാ? തേസു ധമ്മേസു പക്ഖന്ദിതും സമത്ഥത്താ. കുരുന്ദകവാസീ ഫുസ്സമിത്തത്ഥേരോ പനാഹ - ''മഗ്ഗചിത്തമേവ, ആവുസോ, ഭാവിതം പാതുഭൂതം നാമ ഹോതീ''തി.

൨൭-൨൮. സത്തമട്ഠമേസു **അബഹുലീകത**ന്തി പുനപ്പുനം അകതം. ഇമാനിപി ദ്വേ വട്ടവിവട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്താനേവ വേദിതബ്ബാനീതി.

൨൯. നവമേ ''ജാതിപി ദുക്ഖാ''തിആദിനാ നയേന വുത്തം ദുക്ഖം അധിവഹതി ആഹരതീതി **ദുക്ഖാധിവഹം**. ദുക്ഖാധിവാഹന്തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - ലോകുത്തരപാദകജ്ഝാനാദി അരിയധമ്മാഭിമുഖം ദുക്ഖേന അധിവാഹീയതി പേസീയതീതി ദുക്ഖാധിവാഹം. ഇദമ്പി വട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തമേവ. തഞ്ഹി വുത്തപ്പകാരാ ദേവമനുസ്സാദിസമ്പത്തിയോ ദദമാനമ്പി ജാതിആദീനം അധിവഹനതോ ദുക്ഖാധിവഹം, അരിയധമ്മാധിഗമായ ദുപ്പേസനതോ ദുക്ഖാധിവാഹഞ്ച നാമ ഹോതീതി.

൩൦. ദസമേ വിവട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തമേവ ചിത്തം. തഞ്ഹി മാനുസകസുഖതോ ദിബ്ബസുഖം, ദിബ്ബസുഖതോ ഝാനസുഖം, ഝാനസുഖതോ വിപസ്സനാസുഖം, വിപസ്സനാസുഖതോ മഗ്ഗസുഖം, മഗ്ഗസുഖതോ ഫലസുഖം, ഫലസുഖതോ നിബ്ബാനസുഖം അധിവഹതി ആഹരതീതി **സുഖാധിവഹം** നാമ ഹോതി, സുഖാധിവാഹം വാ. തഞ്ഹി ലോകുത്തരപാദകജ്ഝാനാദിഅരിയധമ്മാഭിമുഖം സുപേസയം

വിസ്സട്ഠഇന്ദവജിരസദിസം ഹോതീതി സുഖാധിവാഹന്തിപി വുച്ചതി. ഇമസ്മിമ്പി വഗ്ഗേ വട്ടവിവട്ടമേവ കഥിതന്തി.

അകമ്മനിയവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൪. അദന്തവഗ്ഗവണ്ണനാ

൩൧. ചതുത്ഥസ്സ പഠമേ **അദന്ത**ന്തി സവിസേവനം അദന്തഹത്ഥിഅസ്സാദിസദിസം. **ചിത്ത**ന്തി വട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തമേവ.

൩൨. ദുതിയേ **ദന്ത**ന്തി നിബ്ബിസേവനം ദന്തഹത്ഥിഅസ്സാദിസദിസം. ഇമസ്മിമ്പി സുത്തദ്വയേ വട്ടവിവട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തമേവ കഥിതം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഇതോ പരേസുപീതി.

൩൩. തതിയേ **അഗുത്ത**ന്തി അഗോപിതം സതിസംവരരഹിതം അഗുത്തഹത്ഥിഅസ്സാദിസദിസം.

൩൪. ചതുത്ഥേ **ഗുത്ത**ന്തി ഗോപിതം അവിസ്സട്ഠസതിസംവരം ഗുത്തഹത്ഥിഅസ്സാദിസദിസം.

൩൫-൩൬. പഞ്ചമഛട്ഠാനി **അരക്ഖിതം രക്ഖിത**ന്തി പദവസേന ബുജ്ഝനകാനം അജ്ഝാസയേന വുത്താനി. അത്ഥോ പനേത്ഥ പുരിമസദിസോയേവ.

൩൭-൩൮. സത്തമട്ഠമേസുപി ഏസേവ നയോ. ഉപമാ പനേത്ഥ അസംവുതഘരദ്വാരാദിവസേന വേദിതബ്ബാ.

൩൯-൪൦. നവമദസമാനി ചതൂഹിപി പദേഹി യോജേത്വാ വുത്താനി. ഇമസ്മിമ്പി വഗ്ഗേ വട്ടവിവട്ടമേവ കഥിതന്തി.

അദന്തവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൪. പണിഹിതഅച്ഛവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൧. പഞ്ചമസ്സ പഠമേ **സേയ്യഥാപീ**തി ഓപമ്മത്ഥേ നിപാതോ. തത്ര ഭഗവാ കത്ഥചി അത്ഥേന ഉപമം പരിവാരേത്വാ ദസ്സേതി വത്ഥസുത്തേ (മ॰ നി॰ ൧.൭൦ ആദയോ) വിയ, പാരിച്ഛത്തകോപമ- (അ॰ നി॰ ൭.൬൯) അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമാദിസുത്തേസു (അ॰ നി॰ ൭.൭൨) വിയ ച, കത്ഥചി ഉപമായ അത്ഥം പരിവാരേത്വാ ദസ്സേതി ലോണമ്ബിലസുത്തേ (അ॰ നി॰ ൩.൧൦൧) വിയ, സുവണ്ണകാരസുത്തസൂരിയോപമാദിസുത്തേസു (അ॰ നി॰ ൭.൬൬) വിയ ച. ഇമസ്മിം പന സാലിസൂകോപമേ ഉപമായ അത്ഥം പരിവാരേത്വാ ദസ്സേന്തോ **സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സാലിസൂക**ന്തി സാലിഫലസ്സ സൂകം. **യവസൂകേപി** ഏസേവ നയോ. വാ-സദ്ദോ വികപ്പത്ഥോ. **മിച്ഛാപണിഹിത**ന്തി മിച്ഛാഠപിതം. യഥാ വിജ്ഝിതും സക്കോതി, ന ഏവം ഉദ്ധഗ്ഗം കത്വാ ഠപിതന്തി അത്ഥോ. **ഭേച്ഛതീ**തി ഭിന്ദിസ്സതി, ഛവിം ഛിന്ദിസ്സതീതി അത്ഥോ. **മിച്ഛാപണിഹിതേന ചിത്തേനാ**തി മിച്ഛാഠപിതേന ചിത്തേന. വട്ടവസേന ഉപ്പന്നചിത്തം സന്ധായേതം വുത്തം. **അവിജ്ജ**ന്തി അട്ഠസു ഠാനേസു അഞ്ഞാണഭൂതം ഘനബഹലം മഹാഅവിജ്ജം. **വിജ്ജം ഉപ്പാദേസ്സതീ**തി ഏത്ഥ **വിജ്ജ**ന്തി അരഹത്തമഗ്ഗഞാണം. **നിബ്ബാന**ന്തി തണ്ഹാവാനതോ നിക്ഖന്തഭാവേന ഏവം വുത്തം അമതം. **സച്ഛികരിസ്സതീ**തി പച്ചക്ഖം കരിസ്സതി.

൪൨. ദുതിയേ **സമ്മാപണിഹിത**ന്തി യഥാ ഭിന്ദിതും സക്കോതി, ഏവം ഉദ്ധഗ്ഗം കത്വാ സുട്ഠു ഠപിതം. **അക്കന്ത**ന്തി ഏത്ഥ പാദേനേവ അക്കന്തം നാമ ഹോതി, ഹത്ഥേന ഉപ്പീളിതം. രുള്ഹിസദ്ദവസേന പന അക്കന്തന്തേവ വുത്തം. അയഞ്ഹേത്ഥ അരിയവോഹാരോ. കസ്മാ പന അഞ്ഞേ സേപണ്ണികണ്ടകമദനകണ്ടകാദയോ മഹന്തേ അഗ്ഗഹേത്വാ സുഖുമം ദുബ്ബലം സാലിസൂകയവസൂകമേവ ഗഹിതന്തി? അപ്പമത്തകസ്സാപി കുസലകമ്മസ്സ വിവട്ടായ സമത്ഥഭാവദസ്സനത്ഥം. യഥാ ഹി സുഖുമം ദുബ്ബലം സാലിസൂകം വാ യവസൂകം വാ ഹോതു, മഹന്തമഹന്താ സേപണ്ണികണ്ടകമദനകണ്ടകാദയോ വാ, ഏതേസു യംകിഞ്ചി മിച്ഛാ ഠപിതം ഹത്ഥം വാ പാദം വാ ഭിന്ദിതും ലോഹിതം വാ ഉപ്പാദേതും ന സക്കോതി, സമ്മാ ഠപിതം പന സക്കോതി, ഏവമേവ അപ്പമത്തകം തിണമുട്ഠി മത്തദാനകുസലം വാ ഹോതു, മഹന്തം വേലാമദാനാദികുസലം വാ, സചേ വട്ടസമ്പത്തിം പത്ഥേത്വാ വട്ടസന്നിസ്സിതവസേന മിച്ഛാ ഠപിതം ഹോതി, വട്ടമേവ ആഹരിതും സക്കോതി, നോ വിവട്ടം. ''ഇദം മേ ദാനം ആസവക്ഖയാവഹം ഹോതൂ''തി ഏവം പന വിവട്ടം പത്ഥേന്തേന വിവട്ടവസേന സമ്മാ ഠപിതം അരഹത്തമ്പി പച്ചേകബോധിഞാണമ്പി സബ്ബഞ്ഞുതഞാണമ്പി ദാതും സക്കോതിയേവ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> ''പടിസമ്ഭിദാ വിമോക്ഖാ ച, യാ ച സാവകപാരമീ;
> പച്ചേകബോധി ബുദ്ധഭൂമി, സബ്ബമേതേന ലബ്ഭതീ''തി. (ഖു॰ പാ॰ ൮.൧൬);

ഇമസ്മിം സുത്തദ്വയേ ച വട്ടവിവട്ടം കഥിതം.

൪൩. തതിയേ **പദുട്ഠചിത്ത**ന്തി ദോസേന പദുട്ഠചിത്തം. **ചേതസാ ചേതോപരിച്ചാ**തി അത്തനോ ചിത്തേന തസ്സ ചിത്തം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ. **യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ**തി യഥാ ആഹരിത്വാ ഠപിതോ. **ഏവം നിരയേ**തി ഏവം നിരയേ

ഠിതോയേവാതി വത്തബ്ബോ. **അപായന്തി**ആദി സബ്ബം നിരയവേവചനമേവ. നിരയോ ഹി അയസങ്ഖാതാ സുഖാ അപേതോതി **അപായോ,** ദുക്ഖസ്സ ഗതി പടിസരണന്തി **ദുഗ്ഗതി,** ദുക്കടകാരിനോ എത്ഥ വിവസാ നിപതന്തീതി **വിനിപാതോ,** നിരസ്സാദത്ഥേന **നിരയോ**.

൪൮. ചതുത്ഥേ **പസന്നന്തി** സദ്ധാപസാദേന പസന്നം. **സുഗതിന്തി** സുഖസ്സ ഗതിം. **സഗ്ഗം ലോകന്തി** രൂപാദിസമ്പത്തീഹി സുട്ഠു അഗ്ഗം ലോകം.

൪൯. പഞ്ചമേ **ഉദകരഹദോതി** ഉദകദഹോ. **ആവിലോതി** അവിപ്പസന്നോ. **ലുളിതോതി** അപരിസണ്ഠിതോ. **കലലീഭൂതോതി** കദ്ദമീഭൂതോ. **സിപ്പിസമ്ബുകന്തി**ആദീസു സിപ്പിയോ ച സമ്ബുകാ ച **സിപ്പിസമ്ബുകം**. സക്ഖരാ ച കഠലാനി ച **സക്ഖരകഠലം**. മച്ഛാനം ഗുമ്ബം ഘടാതി **മച്ഛഗുമ്ബം. ചരന്തമ്പി തിട്ഠന്തമ്പീതി** എത്ഥ സക്ഖരകഠലം തിട്ഠതിയേവ, ഇതരാനി ചരന്തിപി തിട്ഠന്തിപി. യഥാ പന അന്തരന്തരാ ഠിതാസുപി നിസിന്നാസുപി നിപജ്ജമാനാസുപി "എതാ ഗാവിയോ ചരന്തീ"തി ചരന്തിയോ ഉപാദായ ഇതരാപി "ചരന്തീ"തി വുച്ചന്തി, ഏവം തിട്ഠന്തമേവ സക്ഖരകഠലം ഉപാദായ ഇതരമ്പി ദ്വയം "തിട്ഠന്ത"ന്തി വുത്തം, ഇതരം ദ്വയം ചരന്തം ഉപാദായ സക്ഖരകഠലമ്പി "ചരന്ത"ന്തി വുത്തം.

ആവിലേനാതി പഞ്ചഹി നീവരണേഹി പരിയോനദ്ധേന. **അത്തത്ഥം വാതി**ആദീസു അത്തനോ ദിട്ഠധമ്മികോ ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകോ അത്ഥോ അത്തത്ഥോ നാമ. അത്തനോവ സമ്പരായേ ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകോ അത്ഥോ പരത്ഥോ നാമ ഹോതി. സോ ഹി പരത്ഥ അത്ഥോതി പരത്ഥോ. തദുഭയം ഉഭയത്ഥോ നാമ. അപിച അത്തനോ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികോപി ലോകിയലോകുത്തരോ അത്ഥോ അത്തത്ഥോ നാമ, പരസ്സ താദിസോവ അത്ഥോ പരത്ഥോ നാമ, തദുഭയമ്പി ഉഭയത്ഥോ നാമ. **ഉത്തരിം വാ മനുസ്സധമ്മാതി** ദസകുസലകമ്മപഥസങ്ഖാതാ മനുസ്സധമ്മാ ഉത്തരിം. അയഞ്ഹി ദസവിധോ ധമ്മോ വിനാപി അഞ്ഞം സമാദാപകം സത്ഥന്തരകപ്പാവസാനേ ജാതസംവേഗേഹി മനുസ്സേഹി സയമേവ സമാദിന്നത്താ മനുസ്സധമ്മോതി വുച്ചതി, തതോ ഉത്തരിം പന ഝാനവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലാനി വേദിതബ്ബാനി. **അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസന്തി** അരിയാനം യുത്തം, അരിയഭാവം വാ കാതും സമത്ഥം ഞാണദസ്സനസങ്ഖാതം വിസേസം. ഞാണമേവ ഹി ജാനനട്ഠേന ഞാണം, ദസ്സനട്ഠേന ദസ്സനന്തി വേദിതബ്ബം, ദിബ്ബചക്ഖുഞാണവിപസ്സനാഞാണമഗ്ഗഞാണഫലഞാണപച്ചവേക്ഖണഞാണാനമേതം അധിവചനം.

൫൦. ഛട്ഠേ **അച്ഛോതി** അബഹലോ, പസന്നോതിപി വട്ടതി. **വിപ്പസന്നോതി** സുട്ഠു പസന്നോ. **അനാവിലോതി** ന ആവിലോ, പരിസുദ്ധോതി അത്ഥോ, ഫേണപുബ്ബുളസങ്ഖസേവാലപണകവിരഹിതോതി വുത്തം ഹോതി. **അനാവിലേനാതി** പഞ്ചനീവരണവിമുത്തേന. സേസം ചതുത്ഥേ വുത്തനയമേവ. ഇമസ്മിമ്പി സുത്തദ്വയേ വട്ടവിവട്ടമേവ കഥിതം.

൫൧. സത്തമേ **രുക്ഖജാതാനന്തി** പച്ചത്തേ സാമിവചനം, രുക്ഖജാതാനീതി അത്ഥോ. രുക്ഖാനമേതം അധിവചനം. **യദിദന്തി** നിപാതമത്തം. **മുദുതായാതി** മുദുഭാവേന. കോചി ഹി രുക്ഖോ വണ്ണേന അഗ്ഗോ ഹോതി, കോചി ഗന്ധേന, കോചി രസേന, കോചി ഥദ്ധതായ. ഫന്ദനോ പന മുദുതായ ചേവ കമ്മഞ്ഞതായ

ച അഗ്ഗോ സേട്ഠോതി ദസ്സേതി. **ചിത്തം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതം ബഹുലീകത**ന്തി ഏത്ഥ സമഥവിപസ്സനാവസേന ഭാവിതഞ്ചേവ പുനപ്പുനകതഞ്ച ചിത്തം അധിപ്പേതം. കുരുന്ദകവാസീ ഫുസ്സമിത്തത്ഥേരോ പനാഹ - ''ഏകന്തം മുദു ചേവ കമ്മനിയഞ്ച ചിത്തം നാമ അഭിഞ്ഞാപാദകചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തമേവ, ആവുസോ''തി.

൪൮. അട്ഠമേ **ഏവം ലഹുപരിവത്ത**ന്തി ഏവം ലഹും ഉപ്പജ്ജിത്വാ ലഹും നിരുജ്ഝനകം. **യാവഞ്ചാ**തി അധിമത്തപമാണത്ഥേ നിപാതോ, അതിവിയ ന സുകരാതി അത്ഥോ. **ഇദ**ന്തി നിപാതമത്തം. **ചിത്ത**ന്തി ഏകച്ചേ താവ ആചരിയാ ''ഭവങ്ഗചിത്ത''ന്തി വദന്തി, തം പന പടിക്ഖിപിത്വാ ''ഇധ ചിത്തന്തി യംകിഞ്ചി അന്തമസോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണമ്പി അധിപ്പേതമേവാ''തി വുത്തം. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ മിലിന്ദരാജാ ധമ്മകഥികം നാഗസേനത്ഥേരം പുച്ഛി, ''ഭന്തേ നാഗസേന, ഏകസ്മിം അച്ഛരാക്ഖണേ പവത്തിതചിത്തസങ്ഖാരാ സചേ രൂപിനോ അസ്സു, കീവ മഹാരാസി ഭവേയ്യാ''തി? ''വാഹസതാനം ഖോ, മഹാരാജ, വീഹീനം അഡ്ഢചൂളഞ്ച വാഹാ വീഹിസത്തമ്ബണാനി ദ്വേ ച തുമ്ബാ ഏകച്ഛരാക്ഖണേ പവത്തിതസ്സ ചിത്തസ്സ സങ്ഖമ്പി ന ഉപേന്തി, കലമ്പി ന ഉപേന്തി, കലഭാഗമ്പി ന ഉപേന്തീ''തി (മി॰ പ॰ ൪.൧.൨). അഥ കസ്മാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ''ഉപമാപി ന സുകരാ''തി വുത്തം? യഥേവ ഹി ഉപമം പടിക്ഖിപിത്വാപി കപ്പദീഘഭാവസ്സ യോജനികപബ്ബതേന യോജനികസാസപപുണ്ണനഗരേന, നിരയദുക്ഖസ്സ സത്തിസതാഹതോപമേന, സഗ്ഗസുഖസ്സ ച ചക്കവത്തിസമ്പത്തിയാ ഉപമാ കതാ, ഏവമിധാപി കാതബ്ബാതി? തത്ഥ ''സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമാ കാതു''ന്തി ഏവം പുച്ഛാവസേന ഉപമാ കതാ, ഇമസ്മിം സുത്തേ പുച്ഛായ അഭാവേന ന കതാ. ഇദഞ്ഹി സുത്തം ധമ്മദേസനാപരിയോസാനേ വുത്തം. ഇതി ഇമസ്മിം സുത്തേ ചിത്തരാസി നാമ കഥിതോതി.

൪൯. നവമേ **പഭസ്സര**ന്തി പണ്ഡരം പരിസുദ്ധം. **ചിത്ത**ന്തി ഭവങ്ഗചിത്തം. കിം പന ചിത്തസ്സ വണ്ണോ നാമ അത്ഥീതി? നത്ഥി. നീലാദീനഞ്ഹി അഞ്ഞതരവണ്ണം വാ ഹോതു അവണ്ണം വാ യംകിഞ്ചി പരിസുദ്ധതായ ''പഭസ്സര''ന്തി വുച്ചതി. ഇദമ്പി നിരുപക്കിലേസതായ പരിസുദ്ധന്തി പഭസ്സരം. **തഞ്ച ഖോ**തി തം ഭവങ്ഗചിത്തം. **ആഗന്തുകേഹീ**തി അസഹജാതേഹി പച്ഛാ ജവനക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജനകേഹി. **ഉപക്കിലേസേഹീ**തി രാഗാദീഹി ഉപക്കിലിട്ഠത്താ ഉപക്കിലിട്ഠം നാമാതി വുച്ചതി. കഥം? യഥാ ഹി സീലവന്താ ആചാരസമ്പന്നാ മാതാപിതരോ വാ ആചരിയുപജ്ഝായാ വാ ദുസ്സീലാനം ദുരാചാരാനം അവത്തസമ്പന്നാനം പുത്താനഞ്ചേവ അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികാനഞ്ച വസേന ''അത്തനോ പുത്തേ വാ അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികേ വാ ന തജ്ജേന്തി ന സിക്ഖാപേന്തി ന ഓവദന്തി നാനുസാസന്തീ''തി അവണ്ണം അകിത്തിം ലഭന്തി, ഏവംസമ്പദമിദം വേദിതബ്ബം. ആചാരസമ്പന്നാ മാതാപിതരോ വിയ ച ആചരിയുപജ്ഝായാ വിയ ച ഭവങ്ഗചിത്തം ദട്ഠബ്ബം, പുത്താദീനം വസേന തേസം അകിത്തിലാഭോ വിയ ജവനക്ഖണേ രജ്ജനദുസ്സനമുയ്ഹനസഭാവാനം ലോഭസഹഗതാദീനം ചിത്താനം വസേന ഉപ്പന്നേഹി ആഗന്തുകേഹി ഉപക്കിലേസേഹി പകതിപരിസുദ്ധമ്പി ഭവങ്ഗചിത്തം ഉപക്കിലിട്ഠം നാമ ഹോതീതി.

൫൦. ദസമേപി ഭവങ്ഗചിത്തമേവ **ചിത്തം. വിപ്പമുത്ത**ന്തി ജവനക്ഖണേ അരജ്ജമാനം അദുസ്സമാനം അമുയ്ഹമാനം

തിഹേതുകഞാണസമ്പയുത്താദികുസലവസേന ഉപ്പജ്ജമാനം ആഗന്തുകേഹി ഉപക്കിലേസേഹി വിപ്പമുത്തം നാമ ഹോതി. ഇധാപി യഥാ സീലവന്താനം ആചാരസമ്പന്നാനം പുത്താദീനം വസേന മാതാദയോ ‘‘സോഭനാ ഏതേയേവ അത്തനോ പുത്തകാദയോ സിക്ഖാപേന്തി ഓവദന്തി അനുസാസന്തീ’’തി വണ്ണകിത്തിലാഭിനോ ഹോന്തി, ഏവം ജവനക്ഖണേ ഉപ്പന്നകുസലചിത്തവസേന ഇദം ഭവങ്ഗചിത്തം ആഗന്തുകേഹി ഉപക്കിലേസേഹി വിപ്പമുത്തന്തി വുച്ചതീതി.

പണിഹിതഅച്ഛവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൩. അച്ഛരാസങ്ഘാതവഗ്ഗവണ്ണനാ

൫൧. ഛട്ഠസ്സ പഠമേ **തം അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ**തി തം ഭവങ്ഗചിത്തം സുതവിരഹിതോ പുഥുജ്ജനോ. തത്ഥ ആഗമാധിഗമാഭാവാ ഞേയ്യോ അസ്സുതവാ ഇതി. യോ ഹി ഇദം സുത്തം ആദിതോ പട്ഠായ അത്ഥവസേന ഉപപരിക്ഖന്തോ "ഇദം ഭവങ്ഗചിത്തം നാമ പകതിപരിസുദ്ധമ്പി ജവനക്ഖണേ ഉപ്പന്നേഹി ലോഭാദീഹി ഉപക്കിലേസേഹി ഉപക്കിലിട്ഠ"ന്തി നേവ ആഗമവസേന ന അധിഗമവസേന ജാനാതി, യസ്സ ച ഖന്ധധാതുആയതനപച്ചയാകാരസതിപട്ഠാനാദീസു ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാവിനിച്ഛയവിരഹിതത്താ യഥാഭൂതഞാണപടിവേധസാധകോ നേവ ആഗമോ, പടിപത്തിയാ അധിഗന്തബ്ബസ്സ അനധിഗതത്താ ന അധിഗമോ അത്ഥി. സോ ആഗമാധിഗമാഭാവാ ഞേയ്യോ അസ്സുതവാ ഇതി. സ്വായം -

"പുഥൂനം ജനനാദീഹി, കാരണേഹി പുഥുജ്ജനോ;
പുഥുജ്ജനന്തോഗധത്താ, പുഥുവായം ജനോ ഇതി".

സോ ഹി പുഥൂനം നാനപ്പകാരാനം കിലേസാദീനം ജനനാദീഹി കാരണേഹി പുഥുജ്ജനോ. യഥാഹ -

"പുഥു കിലേസേ ജനേന്തീതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു അവിഹതസക്കായദിട്ഠികാതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു സത്ഥാരാനം മുഖുല്ലോകികാതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു സബ്ബഗതീഹി അവുട്ഠിതാതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു നാനാഭിസങ്ഖാരേ അഭിസങ്ഖരോന്തീതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു നാനാഓഘേഹി വുയ്ഹന്തീതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു നാനാസന്താപേഹി സന്തപ്പന്തീതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു നാനാപരിളാഹേഹി പരിഡയ്ഹന്തീതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു പഞ്ചസു കാമഗുണേസു രത്താ ഗിദ്ധാ ഗധിതാ മുച്ഛിതാ അജ്ഝോപന്നാ ലഗ്ഗാ ലഗ്ഗിതാ പലിബുദ്ധാതി പുഥുജ്ജനാ, പുഥു പഞ്ചഹി നീവരണേഹി ആവുതാ നിവുതാ ഓവുതാ പിഹിതാ പടിച്ഛന്നാ പടികുജ്ജിതാതി പുഥുജ്ജനാ"തി (മഹാനി॰ ൯൪, ൯൮).

പുഥൂനം വാ ഗണനപഥമതീതാനം അരിയധമ്മപരമ്മുഖാനം നീചധമ്മസമാചാരാനം ജനാനം അന്തോഗധത്താപി പുഥുജ്ജനോ, പുഥു വാ അയം വിസുംയേവ സങ്ഖം ഗതോ, വിസംസട്ഠോ സീലസുതാദിഗുണയുത്തേഹി അരിയേഹി ജനോതി പുഥുജ്ജനോ. ഏവമേതേഹി "അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ"തി ദ്വീഹി പദേഹി യേ തേ -

"ദുവേ പുഥുജ്ജനാ വുത്താ, ബുദ്ധേനാദിച്ചബന്ധുനാ;
അന്ധോ പുഥുജ്ജനോ ഏകോ, കല്യാണേകോ പുഥുജ്ജനോ"തി. -

ദ്വേ പുഥുജ്ജനാ വുത്താ, തേസു അന്ധപുഥുജ്ജനോ വുത്തോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ.

യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതീതി "ഇദഞ്ച ഭവങ്ഗചിത്തം ഏവം ആഗന്തുകേഹി ഉപക്കിലേസേഹി ഉപക്കിലിട്ഠം നാമ ഹോതി, ഏവം വിപ്പമുത്തം നാമാ"തി യഥാസഭാവതോ ന ജാനാതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ന ജാനാതി, തസ്മാ.

ചിത്തഭാവനാ നത്ഥീതി ചിത്തട്ഠിതി ചിത്തപരിഗ്ഗഹോ നത്ഥി, നത്ഥിഭാവേനേവ "നത്ഥീ"തി വദാമീതി ദസ്സേതി.

൭൨. ദുതിയേ **സുതവാ**തി സുതസമ്പന്നോ. വിത്ഥാരതോ പനേത്ഥ അസ്സുതവാതി പദസ്സ പടിപക്ഖവസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **അരിയസാവകോ**തി അത്ഥി അരിയോ ന സാവകോ, സേയ്യഥാപി ബുദ്ധാ ചേവ പച്ചേകബുദ്ധാ ച; അത്ഥി സാവകോ ന അരിയോ, സേയ്യഥാപി ഗിഹീ അനാഗതഫലോ; അത്ഥി നേവ അരിയോ ന സാവകോ സേയ്യഥാപി പുഥുതിത്ഥിയാ. അത്ഥി അരിയോചേവ സാവകോ ച, സേയ്യഥാപി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ആഗതഫലാ വിഞ്ഞാതസാസനാ. ഇധ പന ഗിഹീ വാ ഹോതു പബ്ബജിതോ വാ, യോ കോചി സുതവാതി ഏത്ഥ വുത്തസ്സ അത്ഥസ്സ വസേന സുതസമ്പന്നോ, അയം അരിയസാവകോതി വേദിതബ്ബോ. **യഥാഭൂതം പജാനാതീ**തി "ഏവമിദം ഭവങ്ഗചിത്തം ആഗന്തുകേഹി ഉപക്കിലേസേഹി വിപ്പമുത്തം ഹോതി, ഏവം ഉപക്കിലിട്ഠ"ന്തി യഥാസഭാവതോ ജാനാതി. **ചിത്തഭാവനാ അത്ഥീ**തി ചിത്തട്ഠിതി ചിത്തപരിഗ്ഗഹോ അത്ഥി, അത്ഥിഭാവേനേവ "അത്ഥീ"തി വദാമീതി ദസ്സേതി. ഇമസ്മിം സുത്തേ ബലവവിപസ്സനാ കഥിതാ. കേചി തരുണവിപസ്സനാതി വദന്തി.

൭൩. തതിയം അട്ഠുപ്പത്തിയം കഥിതം. കതരായം പന അട്ഠുപ്പത്തിയം? അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമസുത്തന്തഅട്ഠുപ്പത്തിയം. ഭഗവാ കിര ഏകസ്മിം സമയേ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ ജേതവനമഹാവിഹാരേ പടിവസതി. ബുദ്ധാനഞ്ച യത്ഥ കത്ഥചി പടിവസന്താനം പഞ്ചവിധം കിച്ചം അവിജഹിതമേവ ഹോതി. പഞ്ച ഹി ബുദ്ധകിച്ചാനി - പുരേഭത്തകിച്ചം, പച്ഛാഭത്തകിച്ചം, പുരിമയാമകിച്ചം, മജ്ഝിമയാമകിച്ചം, പച്ഛിമയാമകിച്ചന്തി.

തത്രിദം പുരേഭത്തകിച്ചം - ഭഗവാ ഹി പാതോവ വുട്ഠായ ഉപട്ഠാകാനുഗ്ഗഹത്ഥം സരീരഫാസുകത്ഥഞ്ച മുഖധോവനാദിസരീരപരികമ്മം കത്വാ യാവ ഭിക്ഖാചാരവേലാ താവ വിവിത്താസനേ വീതിനാമേത്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തമാദായ കദാചി ഏകകോവ, കദാചി ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസതി കദാചി പകതിയാ, കദാചി അനേകേഹി പാടിഹാരിയേഹി വത്തമാനേഹി. സേയ്യഥിദം - പിണ്ഡായ പവിസതോ ലോകനാഥസ്സ പുരതോ പുരതോ ഗന്ത്വാ മുദുഗതവാതാ പഥവിം സോധേന്തി, വലാഹകാ ഉദകഫുസിതാനി മുഞ്ചന്താ മഗ്ഗേ രേണും വൂപസമേത്വാ ഉപരി വിതാനം ഹുത്വാ തിട്ഠന്തി, അപരേ വാതാ പുപ്ഫാനി ഉപസംഹരിത്വാ മഗ്ഗേ ഓകിരന്തി, ഉന്നതാ ഭൂമിപ്പദേസാ ഓനമന്തി, ഓനതാ ഉന്നമന്തി, പാദനിക്ഖേപസമയേ സമാവ ഭൂമി ഹോതി, സുഖസമ്ഫസ്സാനി പദുമപുപ്ഫാനി വാ പാദേ സമ്പടിച്ഛന്തി. ഇന്ദഖീലസ്സ അന്തോ ഠപിതമത്തേ ദക്ഖിണപാദേ സരീരതോ ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ നിക്ഖമിത്വാ സുവണ്ണരസപിഞ്ജരാനി വിയ ചിത്രപടപരിക്ഖിത്താനി വിയ ച പാസാദകൂടാഗാരാദീനി അലങ്കരോന്തിയോ ഇതോ ചിതോ ച ധാവന്തി, ഹത്ഥിഅസ്സവിഹങ്ഗാദയോ സകസകട്ഠാനേസു ഠിതായേവ മധുരേനാകാരേന സദ്ദം കരോന്തി, തഥാ ഭേരിവീണാദീനി തൂരിയാനി മനുസ്സാനഞ്ച കായൂപഗാനി ആഭരണാനി. തേന സഞ്ഞാണേന മനുസ്സാ ജാനന്തി "അജ്ജ ഭഗവാ ഇധ പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ"തി. തേ സുനിവത്ഥാ സുപാരുതാ ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ആദായ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരവീഥിം പടിപജ്ജിത്വാ ഭഗവന്തം

ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി സക്കച്ചം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ''അമ്ഹാകം, ഭന്തേ, ദസ ഭിക്ഖൂ, അമ്ഹാകം വീസതി, പഞ്ഞാസം...പേ॰... സതം ദേഥാ''തി യാചിത്വാ ഭഗവതോപി പത്തം ഗഹേത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ സക്കച്ചം പിണ്ഡപാതേന പടിമാനേന്തി. ഭഗവാ കതഭത്തകിച്ചോ തേസം ഉപനിസ്സയചിത്തസന്താനാനി ഓലോകേത്വാ തഥാ ധമ്മം ദേസേതി, യഥാ കേചി സരണഗമനേസു പതിട്ഠഹന്തി, കേചി പഞ്ചസു സീലേസു, കേചി സോതാപത്തിസകദാഗാമിഅനാഗാമിഫലാനം അഞ്ഞതരസ്മിം, കേചി പബ്ബജിത്വാ അഗ്ഗഫലേ അരഹത്തേതി. ഏവം മഹാജനം അനുഗ്ഗഹേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം ഗച്ഛതി. തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗന്ധമണ്ഡലമാളേ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദതി ഭിക്ഖൂനം ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനം ആഗമയമാനോ. തതോ ഭിക്ഖൂനം ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ഉപട്ഠാകോ ഭഗവതോ നിവേദേതി. അഥ ഭഗവാ ഗന്ധകുടിം പവിസതി. ഇദം താവ **പുരേഭത്തകിച്ചം**.

അഥ ഭഗവാ ഏവം കതപുരേഭത്തകിച്ചോ ഗന്ധകുടിയാ ഉപട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ പാദപീഠേ ഠത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഓവദതി - ''ഭിക്ഖവേ, അപ്പമാദേന സമ്പാദേഥ, ദുല്ലഭോ ബുദ്ധുപ്പാദോ ലോകസ്മിം, ദുല്ലഭോ മനുസ്സത്തപടിലാഭോ, ദുല്ലഭാ ഖണസമ്പത്തി, ദുല്ലഭാ പബ്ബജ്ജാ, ദുല്ലഭം സദ്ധമ്മസ്സവന''ന്തി. തത്ഥ കേചി ഭഗവന്തം കമ്മട്ഠാനം പുച്ഛന്തി. ഭഗവാ തേസം ചരിയാനുരൂപം കമ്മട്ഠാനം ദേതി. തതോ സബ്ബേപി ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി ഗച്ഛന്തി. കേചി അരഞ്ഞം, കേചി രുക്ഖമൂലം, കേചി പബ്ബതാദീനം അഞ്ഞതരം, കേചി ചാതുമഹാരാജികഭവനം...പേ॰... കേചി വസവത്തിഭവനന്തി . തതോ ഭഗവാ ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ സചേ ആകങ്ഖതി, ദക്ഖിണേന പസ്സേന സതോ സമ്പജാനോ മുഹുത്തം സീഹസേയ്യം കപ്പേതി. അഥ സമസ്സാസിതകായോ ഉട്ഠഹിത്വാ ദുതിയഭാഗേ ലോകം വോലോകേതി. തതിയഭാഗേ യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരതി, തത്ഥ മഹാജനോ പുരേഭത്തം ദാനം ദത്വാ പച്ഛാഭത്തം സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ആദായ വിഹാരേ സന്നിപതതി. തതോ ഭഗവാ സമ്പത്തപരിസായ അനുരൂപേന പാടിഹാരിയേന ഗന്ത്വാ ധമ്മസഭായം പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസജ്ജ ധമ്മം ദേസേതി കാലയുത്തം സമയയുത്തം, അഥ കാലം വിദിത്വാ പരിസം ഉയ്യോജേതി, മനുസ്സാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പക്കമന്തി. ഇദം **പച്ഛാഭത്തകിച്ചം**.

സോ ഏവം നിട്ഠിതപച്ഛാഭത്തകിച്ചോ സചേ ഗത്താനി ഓസിഞ്ചിതുകാമോ ഹോതി, ബുദ്ധാസനാ ഉട്ഠായ ന്ഹാനകോട്ഠകം പവിസിത്വാ ഉപട്ഠാകേന പടിയാദിതഉദകേന ഗത്താനി ഉതും ഗണ്ഹാപേതി. ഉപട്ഠാകോപി ബുദ്ധാസനം ആനേത്വാ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ പഞ്ഞപേതി. ഭഗവാ സുരത്തദുപട്ടം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗം ഏകംസം കത്വാ തത്ഥ ആഗന്ത്വാ നിസീദതി ഏകകോവ മുഹുത്തം പടിസല്ലീനോ, അഥ ഭിക്ഖൂ തതോ തതോ ആഗമ്മ ഭഗവതോ ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി. തത്ഥ ഏകച്ചേ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തി, ഏകച്ചേ കമ്മട്ഠാനം, ഏകച്ചേ ധമ്മസ്സവനം യാചന്തി. ഭഗവാ തേസം അധിപ്പായം സമ്പാദേന്തോ പുരിമയാമം വിതിനാമേതി. ഇദം **പുരിമയാമകിച്ചം**.

പുരിമയാമകിച്ചപരിയോസാനേ പന ഭിക്ഖൂസു ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പക്കന്തേസു സകലദസസഹസ്സിലോകധാതുദേവതായോ ഓകാസം ലഭമാനാ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തി യഥാഭിസങ്ഖതം അന്തമസോ

ചതുരക്ഖരമ്പി. ഭഗവാ താസം ദേവതാനം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ മജ്ഝിമയാമം വീതിനാമേതി. ഇദം **മജ്ഝിമയാമകിച്ചം**.

പച്ഛിമയാമം പന തയോ കോട്ഠാസേ കത്വാ പുരേഭത്തതോ പട്ഠായ നിസജ്ജാപീളിതസ്സ സരീരസ്സ കിലാസുഭാവമോചനത്ഥം ഏകം കോട്ഠാസം ചങ്കമേന വീതിനാമേതി, ദുതിയകോട്ഠാസേ ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സതോ സമ്പജാനോ സീഹസേയ്യം കപ്പേതി. തതിയകോട്ഠാസേ പച്ചുട്ഠായ നിസീദിത്വാ പുരിമബുദ്ധാനം സന്തികേ ദാനസീലാദിവസേന കതാധികാരപുഗ്ഗലദസ്സനത്ഥം ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേതി. ഇദം **പച്ഛിമയാമകിച്ചം**.

തമ്പി ദിവസം ഭഗവാ ഇമസ്മിംയേവ കിച്ചേ ഠിതോ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഇദം അദ്ദസ - മയാ കോസലരട്ഠേ ചാരികം ചരന്തേന അഗ്ഗിക്ഖന്ധേന ഉപമേത്വാ ഏകസ്മിം സുത്തേ ദേസിതേ സട്ഠി ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിസ്സന്തി, സട്ഠിമത്താനം ഉണ്ഹം ലോഹിതം മുഖതോ ഉഗ്ഗച്ഛിസ്സതി, സട്ഠിമത്താ ഗിഹിഭാവം ഗമിസ്സന്തി. തത്ഥ യേ അരഹത്തം പാപുണിസ്സന്തി, തേ യംകിഞ്ചി ധമ്മദേസനം സുത്വാ പാപുണിസ്സന്തേവ. ഇതരേസം പന ഭിക്ഖൂനം സങ്ഗഹത്ഥായ ചാരികം ചരിതുകാമോ ഹുത്വാ, ''ആനന്ദ, ഭിക്ഖൂനം ആരോചേഹീ''തി ആഹ.

ഥേരോ അനുപരിവേണം ഗന്ത്വാ, ''ആവുസോ, സത്ഥാ മഹാജനസ്സ സങ്ഗഹത്ഥായ ചാരികം ചരിതുകാമോ, ഗന്തുകാമാ ആഗച്ഛഥാ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ മഹാലാഭം ലഭിത്വാ വിയ തുട്ഠമാനസാ ''ലഭിസ്സാമ വത മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ ഭഗവതോ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം ഓലോകേതും മധുരഞ്ച ധമ്മകഥം സോതു''ന്തി പരുള്ഹകേസാ കേസേ ഓഹാരേത്വാ മലഗ്ഗഹിതപത്താ പത്തേ പചിത്വാ കിലിട്ഠചീവരാ ചീവരാനി ധോവിത്വാ ഗമനസജ്ജാ അഹേസും. സത്ഥാ അപരിച്ഛിന്നേന ഭിക്ഖുസങ്ഘേന പരിവുതോ കോസലരട്ഠം ചാരികായ നിക്ഖന്തോ ഗാമനിഗമപടിപാടിയാ ഏകദിവസം ഗാവുതഅഡ്ഢയോജനതിഗാവുതയോജനപരമം ചാരികം ചരന്തോ ഏകസ്മിം പദേസേ മഹന്തം സുസിരരുക്ഖം അഗ്ഗിനാ സമ്പജ്ജലിതം ദിസ്വാ ''ഇമമേവ വത്ഥും കത്വാ സത്തഹി അങ്ഗേഹി പടിമണ്ഡേത്വാ ധമ്മദേസനം കഥേസ്സാമീ''തി ഗമനം പച്ഛിന്ദിത്വാ അഞ്ഞതരം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമിത്വാ നിസജ്ജാകാരം ദസ്സേസി. ആനന്ദത്ഥേരോ സത്ഥു അധിപ്പായം ഞത്വാ ''അദ്ധാ കാരണം ഭവിസ്സതി, ന അകാരണേന തഥാഗതാ ഗമനം പച്ഛിന്ദിത്വാ നിസീദന്തീ''തി ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞാപേസി. സത്ഥാ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അമും മഹന്തം അഗ്ഗിക്ഖന്ധ''ന്തി **അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമസുത്തന്തം** (അം॰ നി॰ ൭.൭൨) ദേസേതി.

ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണേ ഭഞ്ഞമാനേ സട്ഠിമത്താനം ഭിക്ഖൂനം ഉണ്ഹം ലോഹിതം മുഖതോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി, സട്ഠിമത്താ ഭിക്ഖൂ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിംസു, സട്ഠിമത്താനം ഭിക്ഖൂനം അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസു. തഞ്ഹി വേയ്യാകരണം സുത്വാ സട്ഠിമത്താനം ഭിക്ഖൂനം നാമകായോ സന്തത്തോ, നാമകായേ സന്തത്തേ കരജകായോ സന്തത്തോ, കരജകായേ സന്തത്തേ നിധാനഗതം ഉണ്ഹം ലോഹിതം മുഖതോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി. സട്ഠിമത്താ ഭിക്ഖൂ ''ദുക്കരം വത ബുദ്ധസാസനേ യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതു''ന്തി

സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്താ, സട്ഠിമത്താ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ദേസനാഭിമുഖം ഞാണം പേസേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്താ.

തത്ഥ യേസം ഉണ്ഹം ലോഹിതം മുഖതോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി, തേ പാരാജികം ആപജ്ജിംസു. യേ ഗിഹിഭാവം പത്താ, തേ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനി മദ്ദന്താ വിചരിംസു. യേ അരഹത്തം പത്താ, തേ പരിസുദ്ധസീലാവ അഹേസും. സത്ഥു ധമ്മദേസനാ ഇമേസം തിണ്ണമ്പി സഫലാവ ജാതാതി. അരഹത്തം പത്താനം താവ സഫലാ ഹോതു, ഇതരേസം കഥം സഫലാ ജാതാതി? തേപി ഹി സചേ ഇമം ധമ്മദേസനം ന സുണേയ്യും, പമത്താവ ഹുത്വാ ഠാനം ജഹിതും ന സക്കുണേയ്യും. തതോ നേസം തം പാപം വഡ്ഢമാനം അപായേസുയേവ സംസീദാപേയ്യ . ഇമം പന ദേസനം സുത്വാ ജാതസംവേഗാ ഠാനം ജഹിത്വാ സാമണേരഭൂമിയം ഠിതാ ദസ സീലാനി പൂരേത്വാ യോനിസോ മനസികാരേ യുത്തപ്പയുത്താ കേചി സോതാപന്നാ കേചി സകദാഗാമിനോ കേചി അനാഗാമിനോ അഹേസും, കേചി ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു, ഏവം പാരാജികാപന്നാനമ്പി സഫലാ അഹോസി. ഇതരേ പന സചേ ഇമം ധമ്മദേസനം ന സുണേയ്യും, ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ അനുപുബ്ബേന സങ്ഘാദിസേസമ്പി പാരാജികമ്പി പാപുണിത്വാ അപായേസുയേവ ഉപ്പജ്ജിത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവേയ്യും. ഇമം പന ദേസനം സുത്വാ “അഹോ സല്ലേഖിതം ബുദ്ധസാസനം, ന സക്കാ അമ്ഹേഹി യാവജീവം ഇമം പടിപത്തിം പൂരേതും, സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഉപാസകധമ്മം പൂരേത്വാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമാ”തി ഗിഹിഭാവം ഉപഗമിംസു. തേ തീസു സരണേസു പതിട്ഠായ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിത്വാ ഉപാസകധമ്മം പൂരേത്വാ കേചി സോതാപന്നാ കേചി സകദാഗാമിനോ കേചി അനാഗാമിനോ ജാതാ, കേചി ദേവലോകേ നിബ്ബത്താതി. ഏവം തേസമ്പി സഫലാവ അഹോസി.

ഇമം പന സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ദേവസങ്ഘാ യേഹിപി സുതാ, യേഹിപി ന സുതാ, സബ്ബേസംയേവ ആരോചേന്താ വിചരിംസു. ഭിക്ഖൂ സുത്വാ സുത്വാ “ദുക്കരം, ഭോ, ബുദ്ധാനം സാസനേ യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതു”ന്തി ഏകക്ഖണേനേവ ദസപി ഭിക്ഖൂ വീസതിപി സട്ഠിപി സതമ്പി സഹസ്സമ്പി ഭിക്ഖൂ ഗിഹീ ഹോന്തി. സത്ഥാ യഥാരുചിയാ ചാരികം ചരിത്വാ പുന ജേതവനമേവ ആഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ചാരികം ചരമാനോ ചിരം ആകിണ്ണോ വിഹാസി, ഇച്ഛാമഹം, ഭിക്ഖവേ, അഡ്ഢമാസം പടിസല്ലീയിതും, നാമ്ഹി കേനചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന പിണ്ഡപാതനീഹാരകേനാ”തി. അഡ്ഢമാസം ഏകീഭാവേന വീതിനാമേത്വാ പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ ആനന്ദത്ഥേരേന സദ്ധിം വിഹാരചാരികം ചരമാനോ ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനേ തനുഭൂതം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ദിസ്വാ ജാനന്തോയേവ ഥേരം പുച്ഛി - “ആനന്ദ, അഞ്ഞസ്മിം കാലേ തഥാഗതേ ചാരികം ചരിത്വാ ജേതവനം ആഗതേ സകലവിഹാരോ കാസാവപജ്ജോതോ ഇസിവാതപ്പടിവാതോ ഹോതി, ഇദാനി പന തനുഭൂതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ദിസ്സതി, യേഭുയ്യേന ച ഉപ്പണ്ഡുപണ്ഡുകജാതാ ഭിക്ഖൂ, കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി? ഏതരഹി ഭഗവാ തുമ്ഹാകം അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമധമ്മദേസനം കഥിതകാലതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂ സംവേഗപ്പത്താ ഹുത്വാ “മയം ഏതം ധമ്മം സബ്ബപ്പകാരേന പരിപൂരേതും ന സക്ഖിസ്സാമ, അസമ്മാവത്തന്താനഞ്ച ജനസ്സ സദ്ധാദേയ്യം പരിഭുഞ്ജിതും അയുത്ത”ന്തി ഗിഹിഭാവം സങ്കമന്തീതി.

തസ്മിം ഖണേ ഭഗവതോ ധമ്മസംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി. തതോ ഥേരം ആഹ - “മയി പടിസല്ലാനേ വീതിനാമേന്തേ ന കോചി മമ പുത്താനം ഏകം അസ്സാസട്ഠാനം കഥേസി. സാഗരസ്സ ഹി ഓതരണതിത്ഥാനി വിയ ബഹൂനി ഇമസ്മിം സാസനേ അസ്സാസകാരണാനി. ഗച്ഛാനന്ദ, ഗന്ധകുടിപരിവേണേ ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേഹീ”തി. ഥേരോ തഥാ അകാസി. സത്ഥാ ബുദ്ധാസനവരഗതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, മേത്തായ സബ്ബപുബ്ബഭാഗോ നാമ നേവ അപ്പനാ, ന ഉപചാരോ, സത്താനം ഹിതഫരണമത്തമേവാ”തി വത്വാ ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ ഇമം ചൂളച്ഛരാസങ്ഘാതസുത്തം ദേസേസി.

തത്ഥ **അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്ത**ന്തി അച്ഛരാപഹരണമത്തം, ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ പഹരിത്വാ സദ്ദകരണമത്തന്തി അത്ഥോ. **മേത്താചിത്ത**ന്തി സബ്ബസത്താനം ഹിതഫരണചിത്തം. **ആസേവതീ**തി കഥം ആസേവതി? ആവജ്ജേന്തോ ആസേവതി, ജാനന്തോ ആസേവതി, പസ്സന്തോ ആസേവതി, പച്ചവേക്ഖന്തോ ആസേവതി, ചിത്തം അധിട്ഠഹന്തോ ആസേവതി, സദ്ധായ അധിമുച്ചന്തോ ആസേവതി, വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ആസേവതി, സതിം ഉപട്ഠാപേന്തോ ആസേവതി, ചിത്തം സമാദഹന്തോ ആസേവതി, പഞ്ഞായ പജാനന്തോ ആസേവതി, അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനന്തോ ആസേവതി, പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനന്തോ ആസേവതി, പഹാതബ്ബം പജഹന്തോ ആസേവതി, ഭാവേതബ്ബം ഭാവേന്തോ ആസേവതി, സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോന്തോ ആസേവതീതി (പടി॰ മ॰ ൨.൨). ഇധ പന മേത്താപുബ്ബഭാഗേന ഹിതഫരണപ്പവത്തനമത്തേനേവ ആസേവതീതി വേദിതബ്ബോ.

അരിത്തജ്ഝാനോതി അതുച്ഛജ്ഝാനോ അപരിച്ചത്തജ്ഝാനോ വാ. **വിഹരതീ**തി ഇരിയതി പവത്തതി പാലേതി യപേതി യാപേതി ചരതി വിഹരതി. തേന വുച്ചതി വിഹരതീതി. ഇമിനാ പദേന മേത്തം ആസേവന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഇരിയാപഥവിഹാരോ കഥിതോ. **സത്ഥുസാസനകരോ**തി സത്ഥു അനുസാസനികരോ. **ഓവാദപതികരോ**തി ഓവാദകാരകോ. ഏത്ഥ ച സകിംവചനം ഓവാദോ, പുനപ്പുനവചനം അനുസാസനീ. സമ്മുഖാവചനമ്പി ഓവാദോ, പേസേത്വാ പരമ്മുഖാവചനം, അനുസാസനീ. ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം വചനം ഓവാദോ, ഓതിണ്ണേ വാ അനോതിണ്ണേ വാ വത്ഥുസ്മിം തന്തിംപനവസേന വചനം അനുസാസനീ. ഏവം വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. പരമത്ഥതോ പന ഓവാദോതി വാ അനുസാസനീതി വാ ഏസേ ഏകേ ഏകട്ഠേ സമേ സമഭാഗേ തജ്ജാതേ തഞ്ഞേവാതി. ഏത്ഥ ച “അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പി ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മേത്താചിത്തം ആസേവതീ”തി ഇദമേവ സത്ഥുസാസനഞ്ചേവ ഓവാദോ ച, തസ്സ കരണതോ ഏസ സാസനകരോ ഓവാദപതികരോതി വേദിതബ്ബോ.

അമോഘന്തി അതുച്ഛം. **രട്ഠപിണ്ഡ**ന്തി ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ രട്ഠം നിസ്സായ പബ്ബജിതേന പരേസം ഗേഹതോ പടിലദ്ധത്താ പിണ്ഡപാതോ രട്ഠപിണ്ഡോ നാമ വുച്ചതി. **പരിഭുഞ്ജതീ**തി ചത്താരോ പരിഭോഗാ ഥേയ്യപരിഭോഗോ ഇണപരിഭോഗോ ദായജ്ജപരിഭോഗോ സാമിപരിഭോഗോതി. തത്ഥ ദുസ്സീലസ്സ പരിഭോഗോ **ഥേയ്യപരിഭോഗോ** നാമ. സീലവതോ അപച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ **ഇണപരിഭോഗോ** നാമ. സത്തന്നം സേക്ഖാനം പരിഭോഗോ **ദായജ്ജപരിഭോഗാ** നാമ. ഖീണാസവസ്സ പരിഭോഗോ

സാമിപരിഭോഗോ നാമ. തത്ഥ ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ അയം രട്ഠപിണ്ഡപരിഭോഗോ ദ്വീഹി കാരണേഹി അമോഘോ ഹോതി. അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പി മേത്താചിത്തം ആസേവന്തോ ഭിക്ഖു രട്ഠപിണ്ഡസ്സ സാമികോ ഹുത്വാ, അണണോ ഹുത്വാ, ദായാദോ ഹുത്വാ പരിഭുഞ്ജതീതിപിസ്സ അമോഘോ രട്ഠപിണ്ഡപരിഭോഗോ. അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പി മേത്തം ആസേവന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദിന്നദാനം മഹട്ഠിയം ഹോതി മഹപ്ഫലം മഹാനിസംസം മഹാജുതികം മഹാവിപ്ഫാരന്തിപിസ്സ അമോഘോ രട്ഠപിണ്ഡപരിഭോഗോ. **കോ പന വാദോ യേ നം ബഹുലീകരോന്തീ**തി യേ പന ഇമം മേത്താചിത്തം ബഹുലം ആസേവന്തി ഭാവേന്തി പുനപ്പുനം കരോന്തി, തേ അമോഘം രട്ഠപിണ്ഡം പരിഭുഞ്ജന്തീതി ഏത്ഥ വത്തബ്ബമേവ കിം? ഏവരൂപാ ഹി ഭിക്ഖൂ രട്ഠപിണ്ഡസ്സ സാമിനോ അണണാ ദായാദാ ഹുത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തീതി.

൫൪-൫൫. ചതുത്ഥേ **ഭാവേതീ**തി ഉപ്പാദേതി വഡ്ഢേതി. പഞ്ചമേ **മനസി കരോതീ**തി മനസ്മിം കരോതി. സേസം ഇമേസു ദ്വീസുപി തതിയേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. യോ ഹി ആസേവതി, അയമേവ ഭാവേതി, അയം മനസി കരോതി. യേന ചിത്തേന ആസേവതി, തേനേവ ഭാവേതി, തേന മനസി കരോതി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന യായ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ ദേസനാവിലാസപ്പത്തോ നാമ ഹോതി, തസ്സാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ അത്തനോ ദേസനാവിലാസം ധമ്മിസ്സരിയതം പടിസമ്ഭിദാപഭേദകുസലതം അപ്പടിഹതസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണഞ്ച നിസ്സായ ഏകക്ഖണേ ഉപ്പന്നം ഏകചിത്തമേവ തീഹി കോട്ഠാസേഹി വിഭജിത്വാ ദസ്സേസീതി.

൫൬. ഛട്ഠേ **യേ കേചീ**തി അനിയാമിതവചനം. **അകുസലാ**തി തേസം നിയാമിതവചനം. ഏത്താവതാ സബ്ബാകുസലാ അസേസതോ പരിയാദിന്നാ ഹോന്തി. **അകുസലഭാഗിയാ അകുസലപക്ഖികാ**തി അകുസലാനമേവേതം നാമം. അകുസലായേവ ഹി ഏകച്ചേ അകുസലം സഹജാതവസേന, ഏകച്ചേ ഉപനിസ്സയവസേന ഭജന്തി ചേവ, തേസഞ്ച പക്ഖാ ഭവന്തീതി "അകുസലഭാഗിയാ അകുസലപക്ഖികാ"തി വുച്ചന്തി. **സബ്ബേതേ മനോപുബ്ബങ്ഗമാ**തി മനോ പുബ്ബം പഠമതരം ഗച്ഛതി ഏതേസന്തി മനോപുബ്ബങ്ഗമാ. ഏതേ ഹി കിഞ്ചാപി മനേന സദ്ധിം ഏകുപ്പാദാ ഏകവത്ഥുകാ ഏകനിരോധാ ഏകാരമ്മണാ ച ഹോന്തി. യസ്മാ പന തേസം മനോ ഉപ്പാദകോ കാരകോ ജനകോ സമുട്ഠാപകോ നിബ്ബത്തകോ, തസ്മാ മനോപുബ്ബങ്ഗമാ നാമ ഹോന്തി.

പഠമം ഉപ്പജ്ജതീതി യഥാ നാമ "രാജാ നിക്ഖന്തോ"തി വുത്തേ "രാജായേവ നിക്ഖന്തോ, സേസാ രാജസേനാ നിക്ഖന്താ അനിക്ഖന്താ"തി പുച്ഛിതബ്ബകാരണം നത്ഥി, സബ്ബാ നിക്ഖന്താതേവ പഞ്ഞായന്തി, ഏവമേവ മനോ ഉപ്പന്നോതി വുത്തകാലതോ പട്ഠായ അവസേസാ സഹജാതസംസട്ഠസമ്പയുത്താ ഉപ്പന്നാ ന ഉപ്പന്നാതി പുച്ഛിതബ്ബകാരണം നത്ഥി, സബ്ബേ തേ ഉപ്പന്നാ ത്വേവ പഞ്ഞായന്തി. ഏതമത്ഥവസം പടിച്ച തേഹി സംസട്ഠസമ്പയുത്തോ ഏകുപ്പാദേകനിരോധോപി സമാനോ മനോ തേസം ധമ്മാനം പഠമം ഉപ്പജ്ജതീതി വുത്തോ. **അന്വദേവാ**തി അനുദേവ, സഹേവ ഏകതോയേവാതി അത്ഥോ. ബ്യഞ്ജനച്ഛായം പന ഗഹേത്വാ പഠമം ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, പച്ഛാ ചേതസികാതി ന ഗഹേതബ്ബം. അത്ഥോ ഹി പടിസരണം , ന ബ്യഞ്ജനം. "മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ, മനോസേട്ഠാ മനോമയാ"തി ഗാഥായപി ഏസേവ നയോ.

൭. സത്തമേ **കുസലാ**തി ചതുഭൂമകാപി കുസലാ ധമ്മാ കഥിതാ. സേസം ഛട്ഠേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

൮. അട്ഠമേ **യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, പമാദോ**തി ഏത്ഥ, **ഭിക്ഖവേ**തി ആലപനം, യഥാ അയം പമാദോതി അത്ഥോ. **പമാദോ**തി പമജ്ജനാകാരോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> ''തത്ഥ കതമോ പമാദോ? കായദുച്ചരിതേ വാ വചീദുച്ചരിതേ വാ മനോദുച്ചരിതേ വാ പഞ്ചസു വാ കാമഗുണേസു ചിത്തസ്സ വോസ്സഗ്ഗോ വോസ്സഗ്ഗാനുപ്പദാനം കുസലാനം വാ ധമ്മാനം ഭാവനായ അസക്കച്ചകിരിയതാ അസാതച്ചകിരിയതാ അനട്ഠിതകിരിയതാ ഓലീനവുത്തിതാ നിക്ഖിത്തഛന്ദതാ നിക്ഖിത്തധുരതാ അനധിട്ഠാനം അനനുയോഗോ അനാസേവനാ അഭാവനാ അബഹുലീകമ്മം . യോ ഏവരൂപോ പമാദോ പമജ്ജനാ പമജ്ജിതത്തം, അയം വുച്ചതി പമാദോ''തി (വിഭം॰ ൮൪൬).

ഉപ്പന്നാ ച കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീതി ഇദം ഝാനവിപസ്സനാനം വസേന വുത്തം. മഗ്ഗഫലാനം പന സകിം ഉപ്പന്നാനം പുന പരിഹാനം നാമ നത്ഥി.

൯. നവമേ അപ്പമാദോ പമാദസ്സ പടിപക്ഖവസേന വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബോ.

൧൦. ദസമേ **കോസജ്ജ**ന്തി കുസീതഭാവോ. സേസം വുത്തനയമേവാതി.

അച്ഛരാസങ്ഘാതവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൭. വീരിയാരമ്ഭാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൧. സത്തമസ്സ പഠമേ **വീരിയാരമ്ഭോ**തി ചതുകിച്ചസ്സ സമ്മപ്പധാനവീരിയസ്സ ആരമ്ഭോ, ആരദ്ധപഗ്ഗഹിതപരിപുണ്ണവീരിയതാതി അത്ഥോ.

൬൨. ദുതിയേ **മഹിച്ഛതാ**തി മഹാലോഭോ. യം സന്ധായ വുത്തം -

> ''തത്ഥ കതമാ മഹിച്ഛതാ? ഇതരീതരചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരേഹി പഞ്ചഹി വാ കാമഗുണേഹി അസന്തുട്ഠസ്സ ഭിയ്യോകമ്യതാ, യാ ഏവരൂപാ ഇച്ഛാ ഇച്ഛാഗതാ മഹിച്ഛതാ രാഗോ സാരാഗോ ചിത്തസ്സ സാരാഗോ. അയം വുച്ചതി മഹിച്ഛതാ''തി (വിഭ॰ ൮൪൯).

൬൩. തതിയേ **അപ്പിച്ഛതാ**തി അലോഭോ. **അപ്പിച്ഛസ്സാ**തി അനിച്ഛസ്സ. ഏത്ഥ ഹി ബ്യഞ്ജനം സാവസേസം വിയ, അത്ഥോ പന നിരവസേസോ. ന ഹി അപ്പമത്തികായ ഇച്ഛായ അത്ഥിഭാവേന സോ അപ്പിച്ഛോതി വുത്തോ, ഇച്ഛായ പന അഭാവേന പുനപ്പുനം ആസേവിതസ്സ അലോഭസ്സേവ ഭാവേന അപ്പിച്ഛോതി വുത്തോ.

അപിചേത്ഥ അത്രിച്ഛതാ, പാപിച്ഛതാ, മഹിച്ഛതാ അപ്പിച്ഛതാതി അയം ഭേദോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ സകലാഭേ അതിത്തസ്സ പരലാഭേ പത്ഥനാ **അത്രിച്ഛതാ** നാമ, യായ സമന്നാഗതസ്സ ഏകഭാജനേ പക്കപൂവേപി അത്തനോ പത്തേ പതിതേ ന സുപക്കോ വിയ ഖുദ്ദകോ ച വിയ ഖായതി, സ്വേവ പന പരസ്സ പത്തേ പക്ഖിത്തോ സുപക്കോ വിയ മഹന്തോ വിയ ച ഖായതി. അസന്തഗുണസമ്ഭാവനതാ പന പടിഗ്ഗഹണേ ച അമത്തഞ്ഞുതാ **പാപിച്ഛതാ** നാമ, സാ ''ഇധേകച്ചോ അസ്സദ്ധോ സമാനോ സദ്ധോതി മം ജനോ ജാനാതൂ''തിആദിനാ നയേന അഭിധമ്മേ ആഗതായേവ, തായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ കോഹഞ്ഞേ പതിട്ഠാതി. സന്തഗുണസമ്ഭാവനതാ പന പടിഗ്ഗഹണേ ച അമത്തഞ്ഞുതാ **മഹിച്ഛതാ** നാമ, സാപി ''ഇധേകച്ചോ സദ്ധോ സമാനോ സദ്ധോതി മം ജനോ ജാനാതൂതി ഇച്ഛതി, സീലവാ സമാനോ സീലവാതി മം ജനോ ജാനാതൂ''തി ഇമിനാ നയേന ആഗതായേവ. തായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ദുസ്സന്തപ്പയോ ഹോതി, വിജാതമാതാപിസ്സ ചിത്തം ഗഹേതും ന സക്കോതി. തേനേതം വുച്ചതി -

> ''അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ സമുദ്ദോ ച, മഹിച്ഛോ ചാപി പുഗ്ഗലോ;
> സകടേന പച്ചയേ ദേന്തു, തയോപേതേ അതപ്പയാ''തി.

സന്തഗുണനിഗൂഹനതാ പന പടിഗ്ഗഹണേ ച മത്തഞ്ഞുതാ **അപ്പിച്ഛതാ** നാമ, തായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ അത്തനി വിജ്ജമാനമ്പി ഗുണം പടിച്ഛാദേതുകാമതായ സദ്ധോ സമാനോ ''സദ്ധോതി മം ജനോ ജാനാതൂ''തി ന ഇച്ഛതി. സീലവാ, പവിവിത്തോ, ബഹുസ്സുതോ, ആരദ്ധവീരിയോ, സമാധിസമ്പന്നോ, പഞ്ഞവാ, ഖീണാസവോ സമാനോ ''ഖീണാസവോതി മം ജനോ ജാനാതൂ''തി ന ഇച്ഛതി സേയ്യഥാപി **മജ്ഝന്തികത്ഥേരോ**.

ഥേരോ കിര മഹാഖീണാസവോ അഹോസി, പത്തചീവരം പനസ്സ പാദമത്തമേവ അഗ്ഘതി. സോ അസോകസ്സ ധമ്മരഞ്ഞോ വിഹാരമഹദിവസേ സങ്ഘഥേരോ അഹോസി. അഥസ്സ അതിലൂഖഭാവം ദിസ്വാ മനുസ്സാ, “ഭന്തേ, ഥോകം ബഹി ഹോഥാ”തി ആഹംസു. ഥേരോ “മാദിസേ ഖീണാസവേ രഞ്ഞോ സങ്ഗഹം അകരോന്തേ അഞ്ഞോ കോ കരിസ്സതീ”തി പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ സങ്ഘഥേരസ്സ ഉക്ഖിത്തപിണ്ഡം ഗണ്ഹന്തോയേവ ഉമ്മുജ്ജി. ഏവം ഖീണാസവോ സമാനോ “ഖീണാസവോതി മം ജനോ ജാനാതൂ”തി ന ഇച്ഛതി. ഏവം അപ്പിച്ഛോ ച പന ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നം ലാഭം ഉപ്പാദേതി, ഉപ്പന്നം ഥാവരം കരോതി, ദായകാനം ചിത്തം ആരാധേതി. യഥാ യഥാ ഹി സോ അത്തനോ അപ്പിച്ഛതായ അപ്പം ഗണ്ഹാതി, തഥാ തഥാ തസ്സ വത്തേ പസന്നാ മനുസ്സാ ബഹൂ ദേന്തി.

അപരോപി ചതുബ്ബിധോ അപ്പിച്ഛോ - പച്ചയഅപ്പിച്ഛോ, ധുതങ്ഗഅപ്പിച്ഛോ, പരിയത്തിഅപ്പിച്ഛോ, അധിഗമഅപ്പിച്ഛോതി. തത്ഥ ചതൂസു പച്ചയേസു അപ്പിച്ഛോ **പച്ചയഅപ്പിച്ഛോ** നാമ. സോ ദായകസ്സ വസം ജാനാതി, ദേയ്യധമ്മസ്സ വസം ജാനാതി, അത്തനോ ഥാമം ജാനാതി. യദി ഹി ദേയ്യധമ്മോ ബഹു ഹോതി, ദായകോ അപ്പമത്തകം ദാതുകാമോ, ദായകസ്സ വസേന അപ്പം ഗണ്ഹാതി. ദേയ്യധമ്മോ അപ്പോ, ദായകോ ബഹും ദാതുകാമോ, ദേയ്യധമ്മസ്സ വസേന അപ്പം ഗണ്ഹാതി. ദേയ്യധമ്മോപി ബഹു, ദായകോപി ബഹും ദാതുകാമോ, അത്തനോ ഥാമം ഞത്വാ പമാണേനേവ ഗണ്ഹാതി.

ധുതങ്ഗസമാദാനസ്സ അത്തനി അത്ഥിഭാവം നജാനാപേതുകാമോ **ധുതങ്ഗഅപ്പിച്ഛോ** നാമ. തസ്സ വിഭാവനത്ഥം ഇമാനി വത്ഥൂനി - **സോസാനികമഹാകുമാരഥേരോ** കിര സട്ഠി വസ്സാനി സുസാനേ വസി, അഞ്ഞോ ഏകഭിക്ഖുപി ന അഞ്ഞാസി. തേനേവാഹ -

> “സുസാനേ സട്ഠി വസ്സാനി, അബ്ബോകിണ്ണം വസാമഹം;
> ദുതിയോ മം ന ജാനേയ്യ, അഹോ സോസാനികുത്തമോ”തി.

ചേതിയപബ്ബതേ ദ്വേ **ഭാതികഥേരാ** വസിംസു. കനിട്ഠോ ഉപട്ഠാകേന പേസിതം ഉച്ഛുഖണ്ഡികം ഗഹേത്വാ ജേട്ഠസ്സ സന്തികം അഗമാസി “പരിഭോഗം, ഭന്തേ, കരോഥാ”തി. ഥേരസ്സ ച ഭത്തകിച്ചം കത്വാ മുഖവിക്ഖാലനകാലോ അഹോസി. സോ “അലം, ആവുസോ”തി ആഹ. കച്ചി, ഭന്തേ, ഏകാസനികത്ഥാതി? ആഹരാവുസോ, ഉച്ഛുഖണ്ഡികന്തി പഞ്ഞാസ വസ്സാനി ഏകാസനികോ സമാനോപി ധുതങ്ഗം നിഗൂഹമാനോ പരിഭോഗം കത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ പുന ധുതങ്ഗം അധിട്ഠായ ഗതോ.

യോ പന **സാകേതതിസ്സഥേരോ** വിയ ബഹുസ്സുതഭാവം ജാനാപേതും ന ഇച്ഛതി, അയം **പരിയത്തിഅപ്പിച്ഛോ** നാമ. ഥേരോ കിര “ഖണോ നത്ഥീതി ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാസു ഓകാസം അകരോന്തോ കദാ മരണക്ഖണം, ഭന്തേ, ലഭിസ്സഥാ”തി ചോദിതോ ഗണം വിസ്സജ്ജേത്വാ കണികാരവാലികസമുദ്ദവിഹാരം ഗതോ. തത്ഥ അന്തോവസ്സം ഥേരനവമജ്ഝിമാനം ഉപകാരോ ഹുത്വാ മഹാപവാരണായ ഉപോസഥദിവസേ ധമ്മകഥായ ജനപദം ഖോഭേത്വാ ഗതോ.

യോ പന സോതാപന്നാദീസു അഞ്ഞതരോ ഹുത്വാ സോതാപന്നാദിഭാവം ജാനാപേതും ന ഇച്ഛതി, അയം **അധിഗമപ്പിച്ഛോ** നാമ തയോ കുലപുത്താ (മം

നി॰ ፩.൩൨൫) വിയ ഘടീകാരകുമ്ഭകാരോ (മ॰ നി॰ ൨.൨൮൨ ആദയോ) വിയ ച. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ ലദ്ധാസേവനേന ബലവഅലോഭേന സമന്നാഗതോ സേക്ഖോപി പുഥുജ്ജനോപി അപ്പിച്ഛോതി വേദിതബ്ബോ.

൬൪. ചതുത്ഥേ **അസന്തുട്ഠിതാ**തി അസന്തുട്ഠേ പുഗ്ഗലേ സേവന്തസ്സ ഭജന്തസ്സ പയിരുപാസന്തസ്സ ഉപ്പന്നോ അസന്തോസസങ്ഖാതോ ലോഭോ.

൬൫. പഞ്ചമേ **സന്തുട്ഠിതാ**തി സന്തുട്ഠേ പുഗ്ഗലേ സേവന്തസ്സ ഭജന്തസ്സ പയിരുപാസന്തസ്സ ഉപ്പന്നോ അലോഭസങ്ഖാതോ സന്തോസോ. **സന്തുട്ഠസ്സാ**തി ഇതരീതരപച്ചയസന്തോസേന സമന്നാഗതസ്സ. സോ പനേസ സന്തോസോ ദ്വാദസവിധോ ഹോതി. സേയ്യഥിദം - ചീവരേ യഥാലാഭസന്തോസോ, യഥാബലസന്തോസോ, യഥാസാരുപ്പസന്തോസോതി തിവിധോ. ഏവം പിണ്ഡപാതാദീസു.

തസ്സായം പഭേദസംവണ്ണനാ - ഇധ ഭിക്ഖു ചീവരം ലഭതി സുന്ദരം വാ അസുന്ദരം വാ. സോ തേനേവ യാപേതി അഞ്ഞം ന പത്ഥേതി, ലഭന്തോപി ന ഗണ്ഹാതി. അയമസ്സ ചീവരേ **യഥാലാഭസന്തോസോ**. അഥ പന പകതിദുബ്ബലോ വാ ഹോതി ആബാധജരാഭിഭൂതോ വാ, ഗരും ചീവരം പാരുപന്തോ കിലമതി. സോ സഭാഗേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം തം പരിവത്തേത്വാ ലഹുകേന യാപേന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ ചീവരേ **യഥാബലസന്തോസോ**. അപരോ പണീതപച്ചയലാഭീ ഹോതി. സോ പട്ടചീവരാദീനം അഞ്ഞതരം മഹഗ്ഘചീവരം ബഹൂനി വാ പന ചീവരാനി ലഭിത്വാ "ഇദം ഥേരാനം ചിരപബ്ബജിതാനം, ഇദം ബഹുസ്സുതാനം അനുരൂപം, ഇദം ഗിലാനാനം, ഇദം അപ്പലാഭാനം ഹോതൂ"തി ദത്വാ തേസം പുരാണചീവരം വാ സങ്കാരകൂടാദിതോ വാ നന്തകാനി ഉച്ചിനിത്വാ തേഹി സങ്ഘാടിം കത്വാ ധാരേന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ ചീവരേ **യഥാസാരുപ്പസന്തോസോ**.

ഇധ പന ഭിക്ഖു പിണ്ഡപാതം ലഭതി ലൂഖം വാ പണീതം വാ, സോ തേനേവ യാപേതി, അഞ്ഞം ന പത്ഥേതി, ലഭന്തോപി ന ഗണ്ഹാതി. അയമസ്സ പിണ്ഡപാതേ **യഥാലാഭസന്തോസോ**. യോ പന അത്തനോ പകതിവിരുദ്ധം വാ ബ്യാധിവിരുദ്ധം വാ പിണ്ഡപാതം ലഭതി, യേനസ്സ പരിഭുത്തേന അഫാസു ഹോതി, സോ സഭാഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ തം ദത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതോ സപ്പായഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ പിണ്ഡപാതേ **യഥാബലസന്തോസോ**. അപരോ ബഹും പണീതം പിണ്ഡപാതം ലഭതി. സോ തം ചീവരം വിയ ഥേരചിരപബ്ബജിതബഹുസ്സുതഅപ്പലാഭഗിലാനാനം ദത്വാ തേസം വാ സേസകം പിണ്ഡായ വാ ചരിത്വാ മിസ്സകാഹാരം ഭുഞ്ജന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ പിണ്ഡപാതേ **യഥാസാരുപ്പസന്തോസോ**.

ഇധ പന ഭിക്ഖു സേനാസനം ലഭതി മനാപം വാ അമനാപം വാ, സോ തേന നേവ സോമനസ്സം ന ദോമനസ്സം ഉപ്പാദേതി, അന്തമസോ തിണസന്ഥാരകേനാപി യഥാലദ്ധേനേവ തുസ്സതി. അയമസ്സ സേനാസനേ **യഥാലാഭസന്തോസോ**. യോ പന അത്തനോ പകതിവിരുദ്ധം വാ ബ്യാധിവിരുദ്ധം വാ സേനാസനം ലഭതി, യത്ഥസ്സ വസതോ അഫാസു ഹോതി, സോ തം സഭാഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദത്വാ തസ്സ സന്തകേ സപ്പായസേനാസനേ വസന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ സേനാസനേ **യഥാബലസന്തോസോ**.

അപരോ മഹാപുഞ്ഞോ ലേണമണ്ഡപകൂടാഗാരാദീനി ബഹൂനി പണീതസേനാസനാനി ലഭതി. സോ താനി ചീവരാദീനി വിയ ഥേരചിരപബ്ബജിതബഹുസ്സുതഅപ്പലാഭഗിലാനാനം ദത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി വസന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ സേനാസനേ **യഥാസാരുപ്പസന്തോസോ**. യോപി "ഉത്തമസേനാസനം നാമ പമാദട്ഠാനം, തത്ഥ നിസിന്നസ്സ ഥിനമിദ്ധം ഓക്കമതി, നിദ്ദാഭിഭൂതസ്സ പുന പടിബുജ്ഝതോ പാപവിതക്കാ പാതുഭവന്തീ"തി പടിസഞ്ചിക്ഖിത്വാ താദിസം സേനാസനം പത്തമ്പി ന സമ്പടിച്ഛതി, സോ തം പടിക്ഖിപിത്വാ അബ്ഭോകാസരുക്ഖമൂലാദീസു വസന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമ്പിസ്സ സേനാസനേ **യഥാസാരുപ്പസന്തോസോ**.

ഇധ പന ഭിക്ഖു ഭേസജ്ജം ലഭതി ലൂഖം വാ പണീതം വാ, സോ യം ലഭതി, തേനേവ തുസ്സതി, അഞ്ഞം ന പത്ഥേതി, ലഭന്തോപി ന ഗണ്ഹാതി. അയമസ്സ ഗിലാനപച്ചയേ **യഥാലാഭസന്തോസോ**. യോ പന തേലേന അത്ഥികോ ഫാണിതം ലഭതി, സോ തം സഭാഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതോ തേലം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞദേവ വാ പരിയേസിത്വാ ഭേസജ്ജം കരോന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ ഗിലാനപച്ചയേ **യഥാബലസന്തോസോ**.

അപരോ മഹാപുഞ്ഞോ ബഹും തേലമധുഫാണിതാദിപണീതഭേസജ്ജം ലഭതി. സോ തം ചീവരം വിയ ഥേരചിരപബ്ബജിതബഹുസ്സുതഅപ്പലാഭഗിലാനാനം ദത്വാ തേസം ആഭതേന യേന കേനചി യാപേന്തോപി സന്തുട്ഠോവ ഹോതി. യോ പന ഏകസ്മിം ഭാജനേ മുത്തഹരീതകം ഠപേത്വാ ഏകസ്മിം ചതുമധുരം - "ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ, യദിച്ഛക"ന്തി വുച്ചമാനോ "സചസ്സ തേസു അഞ്ഞതരേനപി രോഗോ വൂപസമ്മതി, അഥ മുത്തഹരീതകം നാമ ബുദ്ധാദീഹി വണ്ണിത"ന്തി ചതുമധുരം പടിക്ഖിപിത്വാ മുത്തഹരീതകേന ഭേസജ്ജം കരോന്തോപി പരമസന്തുട്ഠോവ ഹോതി. അയമസ്സ ഗിലാനപച്ചയേ **യഥാസാരുപ്പസന്തോസോ**. ഇമേസം പന പച്ചേകപച്ചയേസു തിണ്ണം തിണ്ണം സന്തോസാനം യഥാസാരുപ്പസന്തോസോവ അഗ്ഗോ.

൬൬-൬൭. ഛട്ഠസത്തമേസു അയോനിസോമനസികാരയോനിസോമനസികാരാ ഹേട്ഠാ വുത്തലക്ഖണാവ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

൬൮. അട്ഠമേ **അസമ്പജഞ്ഞ**ന്തി അസമ്പജാനഭാവോ, മോഹസ്സേതം അധിവചനം. **അസമ്പജാനസ്സാ**തി അജാനന്തസ്സ സമ്മുള്ഹസ്സ.

൬൯. നവമേ **സമ്പജഞ്ഞ**ന്തി സമ്പജാനഭാവോ, പഞ്ഞായേതം നാമം. **സമ്പജാനസ്സാ**തി സമ്പജാനന്തസ്സ.

൭൦. ദസമേ **പാപമിത്തതാ**തി യസ്സ പാപാ ലാമകാ മിത്താ, സോ പാപമിത്തോ. പാപമിത്തസ്സ ഭാവോ പാപമിത്തതാ, തേനാകാരേന പവത്താനം ചതുന്നം ഖന്ധാനമേവേതം നാമം. വുത്തമ്പി ചേതം -

> "തത്ഥ കതമാ പാപമിത്തതാ? യേ തേ പുഗ്ഗലാ അസ്സദ്ധാ ദുസ്സീലാ അപ്പസ്സുതാ മച്ഛരിനോ ദുപ്പഞ്ഞാ. യാ തേസം സേവനാ നിസേവനാ

സംസേവനാ ഭജനാ സമ്ഭജനാ ഭത്തി സമ്ഭത്തി സമ്പവങ്കതാ. അയം വുച്ചതി പാപമിത്തതാ''തി (വിഭ॰ ൻ൦൧).

വീരിയാരമ്ഭാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൮. കല്യാണമിത്തതാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൭൧. അട്ഠമസ്സ പഠമേ **കല്യാണമിത്തതാ**തി കല്യാണാ മിത്താ അസ്സാതി കല്യാണമിത്തോ, തസ്സ ഭാവോ കല്യാണമിത്തതാ. സേസം വുത്തപടിപക്ഖനയേന വേദിതബ്ബം.

൭൨-൭൩. ദുതിയേ **അനുയോഗോ**തി യോഗോ പയോഗോ. **അനനുയോഗോ**തി അയോഗോ അപ്പയോഗോ. **അനുയോഗാ**തി അനുയോഗേന. **അനനുയോഗാ**തി അനനുയോഗേന. **കുസലാനം ധമ്മാന**ന്തി ചതുഭൂമകകുസലധമ്മാനം. തതിയം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൭൪. ചതുത്ഥേ **ബോജ്ഝങ്ഗാ**തി ബുജ്ഝനകസത്തസ്സ അങ്ഗഭൂതാ സത്ത ധമ്മാ. യായ വാ ധമ്മസാമഗ്ഗിയാ സോ ബുജ്ഝതി, സമ്മോഹനിദ്ദാതോ വാ വുട്ഠാതി, ചതുസച്ചധമ്മം വാ സച്ഛികരോതി. തസ്സാ ബോധിയാ അങ്ഗഭൂതാതിപി ബോജ്ഝങ്ഗാ. ''ബോജ്ഝങ്ഗാതി കേനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ? ബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനുബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, പടിബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, സമ്ബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബോധായ സംവത്തന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ''തി (പടി॰ മ॰ ൨.൧൭). ഏവം പനേതം പദം വിഭത്തമേവ.

൭൫. പഞ്ചമേ **ഭാവനാപാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തീ**തി ഇമിനാ പദേന ബോജ്ഝങ്ഗാനം യാഥാവസരസഭൂമി നാമ കഥിതാ . സാ പനേസാ ചതുബ്ബിധാ ഹോതി - വിപസ്സനാ, വിപസ്സനാപാദകജ്ഝാനം, മഗ്ഗോ, ഫലന്തി. തത്ഥ വിപസ്സനായ ഉപ്പജ്ജനകാലേ ബോജ്ഝങ്ഗാ കാമാവചരാ ഹോന്തി, വിപസ്സനാപാദകജ്ഝാനമ്ഹി ഉപ്പജ്ജനകാലേ രൂപാവചരഅരൂപാവചരാ, മഗ്ഗഫലേസു ഉപ്പജ്ജനകാലേ ലോകുത്തരാ. ഇതി ഇമസ്മിം സുത്തേ ബോജ്ഝങ്ഗാ ചതുഭൂമകാ കഥിതാ.

൭൬. ഛട്ഠസ്സ അട്ഠുപ്പത്തികോ നിക്ഖേപോ. അട്ഠുപ്പത്തിയം ഹേതം നിക്ഖിത്തം, സമ്ബഹുലാ കിര ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ. തേസം അന്തരേ ബന്ധുലമല്ലസേനാപതിം ആരബ്ഭ അയം കഥാ ഉദപാദി, ''ആവുസോ, അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ ബഹുഞാതികം അഹോസി ബഹുപക്ഖം, ഇദാനി അപ്പഞാതികം അപ്പപക്ഖം ജാത''ന്തി. അഥ ഭഗവാ തേസം ചിത്താചാരം ഞത്വാ ''മയി ഗതേ മഹതീ ദേസനാ ഭവിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമ്മ ധമ്മസഭായം പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദിത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി ആഹ. ഭഗവാ അഞ്ഞാ ഗാമനിഗമാദികഥാ നത്ഥി, അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ ബഹുഞാതികം അഹോസി ബഹുപക്ഖം, ഇദാനി അപ്പഞാതികം അപ്പപക്ഖം ജാതന്തി വദന്താ നിസിന്നമ്ഹാതി. സത്ഥാ ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ **അപ്പമത്തികാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, പരിഹാനീ**തി ഇദം സുത്തം ആരഭി.

തത്ഥ **അപ്പമത്തികാ**തി പരിത്താ പരിത്തപ്പമാണാ. ഏതായ ഹി പരിഹാനിയാ സഗ്ഗതോ വാ മഗ്ഗതോ വാ പരിഹാനി നാമ നത്ഥി, ദിട്ഠധമ്മികപരിഹാനിമത്തമേവ ഏതന്തി ആഹ. **ഏതം പതികിട്ഠ**ന്തി ഏതം പച്ഛിമം ഏതം ലാമകം. **യദിദം പഞ്ഞാപരിഹാനീ**തി യാ ഏസാ മമ സാസനേ

കമ്മസ്സകതപഞ്ഞായ ഝാനപഞ്ഞായ വിപസ്സനാപഞ്ഞായ മഗ്ഗപഞ്ഞായ ഫലപഞ്ഞായ ച പരിഹാനി, ഏസാ പച്ഛിമാ, ഏസാ ലാമകാ, ഏസാ ഛഡ്ഡനീയാതി അത്ഥോ.

൭൭. സത്തമമ്പി അട്ഠുപ്പത്തിയമേവ കഥിതം. ധമ്മസഭായം കിര നിസിന്നേസു ഭിക്ഖൂസു ഏകച്ചേ ഏവം ആഹംസു - ''അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ അപ്പഞാതികം അപ്പപക്ഖം അഹോസി, ഇദാനി തം ബഹുഞാതികം ബഹുപക്ഖം ജാത''ന്തി. കം സന്ധായ ഏവമാഹംസൂതി? വിസാഖം ഉപാസികം വേസാലികേ ച ലിച്ഛവീ. സത്ഥാ തേസം ചിത്താചാരം ഞത്വാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ ധമ്മാസനേ നിസിന്നോ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛി. തേ യഥാഭൂതം കഥയിംസു. സത്ഥാ ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ ഇമം സുത്തം ആരഭി. തത്ഥ **അപ്പമത്തികാ**തി തം സമ്പത്തിം നിസ്സായ സഗ്ഗം വാ മഗ്ഗം വാ സമ്പത്താനം അഭാവതോ പരിത്താ. **യദിദം പഞ്ഞാവുദ്ധീ**തി കമ്മസ്സകതപഞ്ഞാദീനം വുദ്ധി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഞാതീനം വുദ്ധി നാമ ദിട്ഠധമ്മികമത്താ അപ്പാ പരിത്താ, സാ സഗ്ഗം വാ മഗ്ഗം വാ പാപേതും അസമത്ഥാ, തസ്മാ. **പഞ്ഞാവുദ്ധിയാ**തി കമ്മസ്സകതാദിപഞ്ഞായ വുദ്ധിയാ.

൭൮. അട്ഠമമ്പി അട്ഠുപ്പത്തിയമേവ കഥിതം. സമ്ബഹുലാ കിര ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ മഹാധനസേട്ഠിപുത്തം ആരബ്ഭ ''അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ മഹാഭോഗം മഹാഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം അഹോസി, തം ഇദാനി അപ്പഭോഗം ജാത''ന്തി കഥയിംസു. സത്ഥാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ തേസം വചനം സുത്വാ ഇമം സുത്തം ആരഭി.

൭൯. നവമമ്പി അട്ഠുപ്പത്തിയമേവ വുത്തം. ധമ്മസഭായം കിര സന്നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ കാകവലിയസേട്ഠിഞ്ച പുണ്ണസേട്ഠിഞ്ച ആരബ്ഭ ''അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ അപ്പഭോഗം അഹോസി, തം ഇദാനി മഹാഭോഗം ജാത''ന്തി കഥയിംസു. സത്ഥാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ തേസം വചനം സുത്വാ ഇമം സുത്തം ആരഭി. സേസം ഇമേസു ദ്വീസുപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

൮൦. ദസമമ്പി അട്ഠുപ്പത്തിയം വുത്തം. ധമ്മസഭായം കിര ഭിക്ഖൂ കോസലമഹാരാജാനം ആരബ്ഭ ''അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ മഹായസം മഹാപരിവാരം അഹോസി, ഇദാനി അപ്പയസം അപ്പപരിവാരം ജാത''ന്തി കഥയിംസു. ഭഗവാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ തേസം വചനം സുത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആരഭി. സേസം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബന്തി.

കല്യാണമിത്തതാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൯. പമാദാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൮൧. നവമസ്സാപി പഠമം അട്ഠുപ്പത്തിയമേവ കഥിതം. സമ്ബഹുലാ കിര ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം നിസിന്നാ കുമ്ഭഘോസകം ആരബ്ഭ ‘‘അസുകം നാമ കുലം പുബ്ബേ അപ്പയസം അപ്പപരിവാരം അഹോസി, ഇദാനി മഹായസം മഹാപരിവാരം ജാത’’ന്തി കഥയിംസു. സത്ഥാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ തേസം വചനം സുത്വാ ഇമം സുത്തം ആരഭി. തസ്സത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

൮൨. ദുതിയാദീസു **മഹതോ അനത്ഥായാ**തി മഹന്തസ്സ അനത്ഥസ്സ അത്ഥായ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവാതി.

പമാദാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൨. ദുതിയപമാദാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൯൮. ദസമേ **അജ്ഝത്തികന്തി** നിയകജ്ഝത്തവസേന അജ്ഝത്തികം. **അങ്ഗന്തി** കാരണം. **ഇതി കരിത്വാതി** ഏവം കത്വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭിക്ഖവേ, അജ്ഝത്തം പച്ചത്തം അത്തനോ സന്താനേ സമുട്ഠിതം കാരണന്തി കത്വാ ന അഞ്ഞം ഏകം കാരണമ്പി സമനുപസ്സാമീതി.

൧൧൦-൧൧൪. **ബാഹിരന്തി** അജ്ഝത്തസന്താനതോ ബഹി ഭവം. **സദ്ധമ്മസ്സാതി** സുദ്ധമ്മസ്സ, സാസനസ്സാതി അത്ഥോ. **സമ്മോസായാതി** വിനാസായ. **അന്തരധാനായാതി** അപഞ്ഞാണത്ഥായ.

൧൧൫. **ഠിതിയാതി** ചിരട്ഠിതത്ഥം. **അസമ്മോസായ അനന്തരധാനായാതി** വുത്തപടിപക്ഖനയേനേവ വേദിതബ്ബം. സേസമേത്ഥ ചതുക്കോടികേ വുത്തനയമേവ.

൧൩൦. ഇതോ പരേസു **അധമ്മം ധമ്മോതി ദീപേന്തീതി**ആദീസു സുത്തന്തപരിയായേന താവ ദസ കുസലകമ്മപഥാ ധമ്മോ, ദസ അകുസലകമ്മപഥാ അധമ്മോ. തഥാ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോതി സത്തതിംസ ബോധിപക്ഖിയധമ്മാ ധമ്മോ നാമ; തയോ സതിപട്ഠാനാ തയോ സമ്മപ്പധാനാ തയോ ഇദ്ധിപാദാ ഛ ഇന്ദ്രിയാനി ഛ ബലാനി അട്ഠ ബോജ്ഝങ്ഗാ നവങ്ഗികോ മഗ്ഗോതി ച ചത്താരോ ഉപാദാനാ പഞ്ച നീവരണാനി സത്ത അനുസയാ അട്ഠ മിച്ഛത്താനി ച അയം അധമ്മോ.

തത്ഥ യംകിഞ്ചി ഏകം അധമ്മകോട്ഠാസം ഗഹേത്വാ ''ഇമം അധമ്മം ധമ്മോതി കരിസ്സാമ, ഏവം അമ്ഹാകം ആചരിയകുലം നിയ്യാനികം ഭവിസ്സതി, മയം ച ലോകേ പാകടാ ഭവിസ്സാമാ''തി തം അധമ്മം ''ധമ്മോ അയ''ന്തി കഥയന്താ **അധമ്മം ധമ്മോതി** ദീപേന്തി നാമ. തഥേവ ധമ്മകോട്ഠാസേസു ഏകം ഗഹേത്വാ ''അയം അധമ്മോ''തി കഥേന്താ **ധമ്മം അധമ്മോതി** ദീപേന്തി നാമ. വിനയപരിയായേന പന ഭൂതേന വത്ഥുനാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ യഥാപടിഞ്ഞായ കത്തബ്ബം കമ്മം ധമ്മോ നാമ, അഭൂതേന വത്ഥുനാ അചോദേത്വാ അസാരേത്വാ അപടിഞ്ഞായ കത്തബ്ബം കമ്മം അധമ്മോ നാമ.

സുത്തന്തപരിയായേന രാഗവിനയോ ദോസവിനയോ മോഹവിനയോ സംവരോ പഹാനം പടിസങ്ഖാതി അയം **വിനയോ** നാമ, രാഗാദീനം അവിനയോ അസംവരോ അപ്പഹാനം അപടിസങ്ഖാതി അയം **അവിനയോ** നാമ. വിനയപരിയായേന വത്ഥുസമ്പത്തി, ഞത്തിസമ്പത്തി, അനുസ്സാവനസമ്പത്തി, സീമാസമ്പത്തി, പരിസസമ്പത്തീതി അയം വിനയോ നാമ. വത്ഥുവിപത്തി, ഞത്തിവിപത്തി, അനുസ്സാവനവിപത്തി, സീമാവിപത്തി പരിസവിപത്തീതി അയം അവിനയോ നാമ.

സുത്തന്തപരിയായേന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ... പേ॰... അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോതി ഇദം **ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേന;** തയോ സതിപട്ഠാനാ തയോ സമ്മപ്പധാനാ തയോ ഇദ്ധിപാദാ ഛ ഇന്ദ്രിയാനി

ഛ ബലാനി അട്ഠ ബോജ്ഝങ്ഗാ നവങ്ഗികോ മഗ്ഗോതി ഇദം **അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേന**. വിനയപരിയായേന ചത്താരോ പാരാജികാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസാ ദ്വേ അനിയതാ തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയാ പാചിത്തിയാതി ഇദം ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേന; തയോ പാരാജികാ ചുദ്ദസ സങ്ഘാദിസേസാ തയോ അനിയതാ ഏകതിംസ നിസ്സഗ്ഗിയാ പാചിത്തിയാതി ഇദം അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേന.

സുത്തന്തപരിയായേന ദേവസികം ഫലസമാപത്തിസമാപജ്ജനം മഹാകരുണാസമാപത്തിസമാപജ്ജനം ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകവോലോകനം അട്ഠുപ്പത്തിവസേന സുത്തന്തദേസനാ ജാതകകഥാതി ഇദം **ആചിണ്ണം,** ന ദേവസികം ഫലസമാപത്തിസമാപജ്ജനം…പേ॰… ന ജാതകകഥാതി ഇദം **അനാചിണ്ണം**. വിനയപരിയായേന നിമന്തിതസ്സ വസ്സാവാസം വസിത്വാ അപലോകേത്വാ ചാരികാപക്കമനം പവാരേത്വാ ചാരികാപക്കമനം, ആഗന്തുകേഹി സദ്ധിം പഠമം പടിസന്ഥാരകരണന്തി ഇദം ആചിണ്ണം, തസ്സേവ ആചിണ്ണസ്സ അകരണം അനാചിണ്ണം നാമ.

സുത്തന്തപരിയായേന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ…പേ॰… അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോതി ഇദം **പഞ്ഞത്തം** നാമ; തയോ സതിപട്ഠാനാ…പേ॰… നവങ്ഗികോ മഗ്ഗോതി ഇദം **അപഞ്ഞത്തം** നാമ. വിനയപരിയായേന ചത്താരോ പാരാജികാ…പേ॰… തിംസനിസ്സഗ്ഗിയാ പാചിത്തിയാതി ഇദം പഞ്ഞത്തം നാമ; തയോ പാരാജികാ…പേ॰… ഏകതിംസ നിസ്സഗ്ഗിയാ പാചിത്തിയാതി ഇദം അപഞ്ഞത്തം നാമ.

യം പനേതം സബ്ബസുത്താനം പരിയോസാനേ **തേചിമം സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേന്തീ**തി വുത്തം, തത്ഥ **പഞ്ച അന്തരധാനാനി** നാമ അധിഗമഅന്തരധാനം, പടിപത്തിഅന്തരധാനം, പരിയത്തിഅന്തരധാനം, ലിങ്ഗഅന്തരധാനം, ധാതുഅന്തരധാനന്തി . തത്ഥ **അധിഗമോ**തി ചത്താരോ മഗ്ഗാ, ചത്താരി ഫലാനി, ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ, തിസ്സോ വിജ്ജാ, ഛ അഭിഞ്ഞാതി. സോ പരിഹായമാനോ പടിസമ്ഭിദാതോ പട്ഠായ പരിഹായതി. ബുദ്ധാനം ഹി പരിനിബ്ബാനതോ വസ്സസഹസ്സമേവ പടിസമ്ഭിദാ നിബ്ബത്തേതും സക്കോന്തി, തതോ പരം ഛ അഭിഞ്ഞാ, തതോ താപി നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്താ തിസ്സോ വിജ്ജാ നിബ്ബത്തേന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ താപി നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്താ സുക്ഖവിപസ്സകാ ഹോന്തി. ഏതേനേവ ഉപായേന അനാഗാമിനോ സകദാഗാമിനോ സോതാപന്നാതി. തേസു ധരന്തേസു അധിഗമോ അനന്തരഹിതോ നാമ ന ഹോതി. പച്ഛിമകസ്സ പന സോതാപന്നസ്സ ജീവിതക്ഖയേന അധിഗമോ അന്തരഹിതോ നാമ ഹോതി. ഇദം **അധിഗമഅന്തരധാനം** നാമ.

പടിപത്തിഅന്തരധാനം നാമ ഝാനവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലാനി നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്താ ചതുപാരിസുദ്ധിസീലമത്തം രക്ഖന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ “സീലം പരിപുണ്ണം കത്വാ രക്ഖാമ, പധാനഞ്ച അനുയുഞ്ജാമ, ന ച മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ സച്ഛികാതും സക്കോമ, നത്ഥി ഇദാനി അരിയധമ്മപടിവേധോ”തി വോസാനം ആപജ്ജിത്വാ കോസജ്ജബഹുലാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന ചോദേന്തി ന സാരേന്തി അകുക്കുച്ചകാ ഹോന്തി, തതോ പട്ഠായ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി മദ്ദന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ പാചിത്തിയഥുല്ലച്ചയാനി ആപജ്ജന്തി, തതോ

ഗരുകാപത്തിം. പാരാജികമത്തമേവ തിട്ഠതി. ചത്താരി പാരാജികാനി രക്ഖന്താനം ഭിക്ഖൂനം സതേപി സഹസ്സേപി ധരമാനേ പടിപത്തി അനന്തരഹിതാ നാമ ന ഹോതി. പച്ഛിമകസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ സീലഭേദേന വാ ജീവിതക്ഖയേന വാ അന്തരഹിതാ ഹോതീതി ഇദം **പടിപത്തിഅന്തരധാനം** നാമ.

പരിയത്തീതി തേപിടകം ബുദ്ധവചനം സാട്ഠകഥാ പാളി. യാവ സാ തിട്ഠതി, താവ പരിയത്തി പരിപുണ്ണാ നാമ ഹോതി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ രാജയുവരാജാനോ അധമ്മികാ ഹോന്തി, തേസു അധമ്മികേസു രാജാമച്ചാദയോ അധമ്മികാ ഹോന്തി, തതോ രട്ഠജനപദവാസിനോതി. ഏതേസം അധമ്മികതായ ദേവോ ന സമ്മാ വസ്സതി, തതോ സസ്സാനി ന സമ്പജ്ജന്തി. തേസു അസമ്പജ്ജന്തേസു പച്ചയദായകാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പച്ചയേ ദാതും ന സക്കോന്തി, ഭിക്ഖൂ പച്ചയേഹി കിലമന്താ അന്തേവാസികേ സങ്ഗഹേതും ന സക്കോന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ പരിയത്തി പരിഹായതി, അത്ഥവസേന ധാരേതും ന സക്കോന്തി, പാളിവസേനേവ ധാരേന്തി. തതോ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ പാളിമ്പി സകലം ധാരേതും ന സക്കോന്തി, പഠമം അഭിധമ്മപിടകം പരിഹായതി. പരിഹായമാനം മത്ഥകതോ പട്ഠായ പരിഹായതി . പഠമമേവ ഹി പട്ഠാനമഹാപകരണം പരിഹായതി, തസ്മിം പരിഹീനേ യമകം, കഥാവത്ഥു, പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി, ധാതുകഥാ, വിഭങ്ഗോ, ധമ്മസങ്ഗഹോതി.

ഏവം അഭിധമ്മപിടകേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ സുത്തന്തപിടകം പരിഹായതി. പഠമഞ്ഹി അങ്ഗുത്തരനികായോ പരിഹായതി, തസ്മിമ്പി പഠമം ഏകാദസകനിപാതോ, തതോ ദസകനിപാതോ...പേ॰... തതോ ഏകകനിപാതോതി. ഏവം അങ്ഗുത്തരേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ സംയുത്തനികായോ പരിഹായതി. പഠമം ഹി മഹാവഗ്ഗോ പരിഹായതി, തതോ സളായതനവഗ്ഗോ, ഖന്ധവഗ്ഗോ, നിദാനവഗ്ഗോ, സഗാഥാവഗ്ഗോതി. ഏവം സംയുത്തനികായേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ മജ്ഝിമനികായോ പരിഹായതി. പഠമം ഹി ഉപരിപണ്ണാസകോ പരിഹായതി, തതോ മജ്ഝിമപണ്ണാസകോ, തതോ മൂലപണ്ണാസകോതി. ഏവം മജ്ഝിമനികായേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ ദീഘനികായോ പരിഹായതി. പഠമഞ്ഹി പാഥികവഗ്ഗോ പരിഹായതി, തതോ മഹാവഗ്ഗോ, തതോ സീലക്ഖന്ധവഗ്ഗോതി. ഏവം ദീഘനികായേ പരിഹീനേ സുത്തന്തപിടകം പരിഹീനം നാമ ഹോതി. വിനയപിടകേന സദ്ധിം ജാതകമേവ ധാരേന്തി. വിനയപിടകം ലജ്ജിനോവ ധാരേന്തി, ലാഭകാമാ പന "സുത്തന്തേ കഥിതേപി സല്ലക്ഖേന്താ നത്ഥീ"തി ജാതകമേവ ധാരേന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ജാതകമ്പി ധാരേതും ന സക്കോന്തി. അഥ തേസം പഠമം വേസ്സന്തരജാതകം പരിഹായതി, തതോ പടിലോമക്കമേന പുണ്ണകജാതകം, മഹാനാരദജാതകന്തി പരിയോസാനേ അപണ്ണകജാതകം പരിഹായതി. ഏവം ജാതകേ പരിഹീനേ വിനയപിടകമേവ ധാരേന്തി.

ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ വിനയപിടകമ്പി മത്ഥകതോ പട്ഠായ പരിഹായതി. പഠമഞ്ഹി പരിവാരോ പരിഹായതി, തതോ ഖന്ധകോ, ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗോ, മഹാവിഭങ്ഗോതി അനുക്കമേന ഉപോസഥക്ഖന്ധകമത്തമേവ ധാരേന്തി. തദാപി പരിയത്തി അന്തരഹിതാ ന ഹോതി. യാവ പന മനുസ്സേസു ചാതുപ്പദികഗാഥാപി പവത്തതി, താവ പരിയത്തി അനന്തരഹിതാവ ഹോതി.

യദാ സദ്ധോ പസന്നോ രാജാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ സുവണ്ണചങ്കോടകമ്ഹി സഹസ്സത്ഥവികം ഠപാപേത്വാ “ബുദ്ധേഹി കഥിതം ചാതുപ്പദികഗാഥം ജാനന്തോ ഇമം സഹസ്സം ഗണ്ഹതൂ”തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ഗണ്ഹനകം അലഭിത്വാ “ഏകവാരം ചരാപിതേ നാമ സുണന്താപി ഹോന്തി അസ്സുണന്താപീ”തി യാവതതിയം ചരാപേത്വാ ഗണ്ഹനകം അലഭിത്വാ രാജപുരിസാ തം സഹസ്സത്ഥവികം പുന രാജകുലം പവേസേന്തി, തദാ പരിയത്തി അന്തരഹിതാ നാമ ഹോതി. ഇദം **പരിയത്തിഅന്തരധാനം** നാമ.

ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ചീവരഗ്ഗഹണം പത്തഗ്ഗഹണം സമ്മിഞ്ജനപസാരണം ആലോകിതവിലോകിതം ന പാസാദികം ഹോതി. നിഗണ്ഠസമണാ വിയ അലാബുപത്തം ഭിക്ഖൂ പത്തം അഗ്ഗബാഹായ പക്ഖിപിത്വാ ആദായ വിചരന്തി, ഏത്താവതാപി ലിങ്ഗം അനന്തരഹിതമേവ ഹോതി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ പന കാലേ അഗ്ഗബാഹതോ ഓതാരേത്വാ ഹത്ഥേന വാ സിക്കായ വാ ഓലമ്ബിത്വാ വിചരന്തി, ചീവരമ്പി രജനസാരുപ്പം അകത്വാ ഓട്ഠട്ഠിവണ്ണം കത്വാ വിചരന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ രജനമ്പി ന ഹോതി ദസച്ഛിന്ദനമ്പി ഓവട്ടികവിജ്ഝനമ്പി, കപ്പമത്തം കത്വാ വളഞ്ജേന്തി. പുന ഓവട്ടികം വിജ്ഝിത്വാ കപ്പം ന കരോന്തി. തതോ ഉഭയമ്പി അകത്വാ ദസാ ഛേത്വാ പരിബ്ബാജകാ വിയ ചരന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ “കോ ഇമിനാ അമ്ഹാകം അത്ഥോ”തി ഖുദ്ദകം കാസാവഖണ്ഡം ഹത്ഥേ വാ ഗീവായ വാ ബന്ധന്തി, കേസേസു വാ അല്ലീയാപേന്തി, ദാരഭരണം വാ കരോന്താ കസിത്വാ വപിത്വാ ജീവികം കപ്പേത്വാ വിചരന്തി. തദാ ദക്ഖിണം ദേന്താ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഏതേസം ദേന്തി. ഇദം സന്ധായ ഭഗവതാ വുത്തം - “ഭവിസ്സന്തി ഖോ, പനാനന്ദ, അനാഗതമദ്ധാനം ഗോത്രഭുനോ കാസാവകണ്ഠാ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ, തേസു ദുസ്സീലേസു സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദസ്സന്തി, തദാപാഹം, ആനന്ദ, സങ്ഘഗതം ദക്ഖിണം അസങ്ഖേയ്യം അപ്പമേയ്യം വദാമീ”തി (മ॰ നി॰ ൩.൩൮൦). തതോ ഗച്ഛന്തേ കാലേ നാനാവിധാനി കമ്മാനി കരോന്താ “പപഞ്ചോ ഏസ, കിം ഇമിനാ അമ്ഹാക”ന്തി കാസാവഖണ്ഡം ഛിന്ദിത്വാ അരഞ്ഞേ ഖിപന്തി. ഏതസ്മിം കാലേ ലിങ്ഗം അന്തരഹിതം നാമ ഹോതി. കസ്സപദസബലസ്സ കിര കാലതോ പട്ഠായ യോനകാനം സേതവത്ഥം പാരുപിത്വാ ചരണം ചാരിത്തം ജാതന്തി. ഇദം **ലിങ്ഗഅന്തരധാനം** നാമ.

ധാതുഅന്തരധാനം പന ഏവം വേദിതബ്ബം - തീണി പരിനിബ്ബാനാനി, കിലേസപരിനിബ്ബാനം - ഖന്ധപരിനിബ്ബാനം, ധാതുപരിനിബ്ബാനന്തി. തത്ഥ കിലേസപരിനിബ്ബാനം ബോധിപല്ലങ്കേ അഹോസി, ഖന്ധപരിനിബ്ബാനം കുസിനാരായം, ധാതുപരിനിബ്ബാനം അനാഗതേ ഭവിസ്സതി. കഥം? തതോ തത്ഥ തത്ഥ സക്കാരസമ്മാനം അലഭമാനാ ധാതുയോ ബുദ്ധാനം അധിട്ഠാനബലേന സക്കാരസമ്മാനലഭനകട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ സബ്ബട്ഠാനേസു സക്കാരസമ്മാനോ ന ഹോതി. സാസനസ്സ ഹി ഓസക്കനകാലേ ഇമസ്മിം തമ്ബപണ്ണിദീപേ സബ്ബാ ധാതുയോ സന്നിപതിത്വാ മഹാചേതിയം, തതോ നാഗദീപേ രാജായതനചേതിയം, തതോ ബോധിപല്ലങ്കം ഗമിസ്സന്തി. നാഗഭവനതോപി ദേവലോകതോപി ബ്രഹ്മലോകതോപി ധാതുയോ മഹാബോധിപല്ലങ്കമേവ ഗമിസ്സന്തി. സാസപമത്താപി ധാതു അന്തരാ ന നസ്സിസ്സതി. സബ്ബാ ധാതുയോ മഹാബോധിമണ്ഡേ സന്നിപതിത്വാ ബുദ്ധരൂപം ഗഹേത്വാ ബോധിമണ്ഡേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നബുദ്ധസരീരസിരിം ദസ്സേന്തി. ദ്വത്തിംസ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി അസീതി അനുബ്യഞ്ജനാനി ബ്യാമപ്പഭാതി

സബ്ബം പരിപുണ്ണമേവ ഹോതി. തതോ യമകപാടിഹാരിയദിവസേ വിയ പാടിഹാരിയം കത്വാ ദസ്സേന്തി. തദാ മനുസ്സഭൂതസത്തോ നാമ തത്ഥ ഗതോ നത്ഥി, ദസസഹസ്സചക്കവാളേ പന ദേവതാ സബ്ബാവ സന്നിപതിത്വാ "അജ്ജ ദസബലോ പരിനിബ്ബായതി, ഇതോദാനി പട്ഠായ അന്ധകാരം ഭവിസ്സതീ"തി പരിദേവന്തി. അഥ ധാതുസരീരതോ തേജോ സമുട്ഠായ തം സരീരം അപണ്ണത്തികഭാവം ഗമേതി. ധാതുസരീരതോ സമുട്ഠിതാ ജാലാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഉഗ്ഗച്ഛിസ്സതി, സാസപമത്തായ സേസായപി ധാതുയാ സതി ഏകജാലാവ ഭവിസ്സതി. ധാതൂസു പരിയാദാനം ഗതാസു പച്ഛിജ്ജിസ്സതി. ഏവം മഹന്തം ആനുഭാവം ദസ്സേത്വാ ധാതുയോ അന്തരധായന്തി. തദാ സന്നിപതിതാ ദേവസങ്ഘാ ബുദ്ധാനം പരിനിബ്ബുതദിവസേ വിയ ദിബ്ബഗന്ധമാലാതൂരിയാദീഹി സക്കാരം കത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ വന്ദിത്വാ "അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകം ബുദ്ധം പസ്സിതും ലഭിസ്സാമ ഭഗവാ"തി വത്വാ സകസകട്ഠാനമേവ ഗച്ഛന്തി. ഇദം **ധാതുഅന്തരധാനം** നാമ.

ഇമസ്സ പഞ്ചവിധസ്സ അന്തരധാനസ്സ പരിയത്തിഅന്തരധാനമേവ മൂലം. പരിയത്തിയാ ഹി അന്തരഹിതായ പടിപത്തി അന്തരധായതി, പരിയത്തിയാ ഠിതായ പടിപത്തി പതിട്ഠാതി. തേനേവ ഇമസ്മിം ദീപേ ചണ്ഡാലതിസ്സമഹാഭയേ സക്കോ ദേവരാജാ മഹാഉളുമ്പം മാപേത്വാ ഭിക്ഖൂനം ആരോചാപേസി "മഹന്തം ഭയം ഭവിസ്സതി, ന സമ്മാ ദേവോ വസ്സിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ പച്ചയേഹി കിലമന്താ പരിയത്തിം സന്ധാരേതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, പരതീരം ഗന്ത്വാ അയ്യേഹി ജീവിതം രക്ഖിതും വട്ടതി. ഇമം മഹാഉളുമ്പം ആരുയ്ഹ ഗച്ഛഥ, ഭന്തേ. യേസം ഏത്ഥ നിസജ്ജട്ഠാനം നപ്പഹോതി, തേ കട്ഠഖണ്ഡേപി ഉരം ഠപേത്വാ ഗച്ഛന്തു, സബ്ബേസമ്പി ഭയം ന ഭവിസ്സതീ"തി. തദാ സമുദ്ദതീരം പത്വാ സട്ഠി ഭിക്ഖൂ കതികം കത്വാ "അമ്ഹാകം ഏത്ഥ ഗമനകിച്ചം നത്ഥി, മയം ഇധേവ ഹുത്വാ തേപിടകം രക്ഖിസ്സാമാ"തി തതോ നിവത്തിത്വാ ദക്ഖിണമലയജനപദം ഗന്ത്വാ കന്ദമൂലപണ്ണേഹി ജീവികം കപ്പേന്താ വസിംസു. കായേ വഹന്തേ നിസീദിത്വാ സജ്ഝായം കരോന്തി, അവഹന്തേ വാലികം ഉസ്സാരേത്വാ പരിവാരേത്വാ സീസാനി ഏകട്ഠാനേ കത്വാ പരിയത്തിം സമ്മസന്തി. ഇമിനാ നിയാമേന ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി സാട്ഠകഥം തേപിടകം പരിപുണ്ണം കത്വാ ധാരയിംസു.

ഭയേ വൂപസന്തേ സത്തസതാ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ ഗതട്ഠാനേ സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ഏകക്ഖരമ്പി ഏകബ്യഞ്ജനമ്പി അനാസേത്വാ ഇമമേവ ദീപമാഗമ്മ കല്ലഗാമജനപദേ മണ്ഡലാരാമവിഹാരം പവിസിംസു. ഥേരാനം ആഗമനപ്പവത്തിം സുത്വാ ഇമസ്മിം ദീപേ ഓഹീനാ സട്ഠി ഭിക്ഖൂ "ഥേരേ പസ്സിസ്സാമാ"തി ഗന്ത്വാ ഥേരേഹി സദ്ധിം തേപിടകം സോധേന്താ ഏകക്ഖരമ്പി ഏകബ്യഞ്ജനമ്പി അസമേന്തം നാമ ന പസ്സിംസു. തസ്മിം ഠാനേ ഥേരാനം അയം കഥാ ഉദപാദി "പരിയത്തി നു ഖോ സാസനസ്സ മൂലം , ഉദാഹു പടിപത്തീ"തി. പംസുകൂലികത്ഥേരാ "പടിപത്തിമൂല"ന്തി ആഹംസു, ധമ്മകഥികാ "പരിയത്തീ"തി . അഥ നേ ഥേരാ "തുമ്ഹാകം ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം വചനമത്തേനേവ ന കരോമ, ജിനഭാസിതം സുത്തം ആഹരഥാ"തി ആഹംസു. സുത്തം ആഹരിതും ന ഭാരോതി "ഇമേ ച, സുഭദ്ദ , ഭിക്ഖൂ സമ്മാ വിഹരേയ്യും, അസുഞ്ഞോ ലോകോ അരഹന്തേഹി അസ്സാതി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൪). പടിപത്തിമൂലകം, മഹാരാജ, സത്ഥുസാസനം പടിപത്തിസാരകം. പടിപത്തിയാ ധരന്തായ തിട്ഠതീ"തി (മി॰ പ॰ ൪.൮.൭) സുത്തം ആഹരിംസു.

ഇമം സുത്തം സുത്വാ ധമ്മകഥികാ അത്തനോ വാദഠപനത്ഥായ ഇമം സുത്തം ആഹരിംസു -

"യാവ തിട്ഠന്തി സുത്തന്താ, വിനയോ യാവ ദിപ്പതി;
താവ ദക്ഖന്തി ആലോകം, സൂരിയേ അബ്ഭുട്ഠിതേ യഥാ.

"സുത്തന്തേസു അസന്തേസു, പമുട്ഠേ വിനയമ്ഹി ച;
തമോ ഭവിസ്സതി ലോകേ, സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ യഥാ.

"സുത്തന്തേ രക്ഖിതേ സന്തേ, പടിപത്തി ഹോതി രക്ഖിതാ;
പടിപത്തിയം ഠിതോ ധീരോ, യോഗക്ഖേമാ ന ധംസതീ"തി.

ഇമസ്മിം സുത്തേ ആഹടേ പംസുകൂലികത്ഥേരാ തുണ്ഹീ അഹേസും, ധമ്മകഥികത്ഥേരാനംയേവ വചനം പുരതോ അഹോസി. യഥാ ഹി ഗവസതസ്സ വാ ഗവസഹസ്സസ്സ വാ അന്തരേ പവേണിപാലികായ ധേനുയാ അസതി സോ വംസോ സാ പവേണി ന ഘടീയതി, ഏവമേവം ആരദ്ധവിപസ്സകാനം ഭിക്ഖൂനം സതേപി സഹസ്സേപി സംവിജ്ജമാനേ പരിയത്തിയാ അസതി അരിയമഗ്ഗപടിവേധോ നാമ ന ഹോതി. യഥാ ച നിധികുമ്ഭിയാ ജാനനത്ഥായ പാസാണപിട്ഠേ അക്ഖരേസു ഠപിതേസു യാവ അക്ഖരാനി ധരന്തി, താവ നിധികുമ്ഭി നട്ഠാ നാമ ന ഹോതി. ഏവമേവം പരിയത്തിയാ ധരമാനായ സാസനം അന്തരഹിതം നാമ ന ഹോതീതി.

ദുതിയപമാദാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൧. അധമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൪൦. ഏകാദസമേ വഗ്ഗേ **അധമ്മം അധമ്മോ**തിആദീനി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവാതി.

അധമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൨. അനാപത്തിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൫൦. ദ്വാദസമേ പന **അനാപത്തിം ആപത്തീ**തിആദീസു ''അനാപത്തി അജാനന്തസ്സ അഥേയ്യചിത്തസ്സ നമരണാധിപ്പായസ്സ അനുല്ലപനാധിപ്പായസ്സ നമോചനാധിപ്പായസ്സാ''തി തത്ഥ തത്ഥ വുത്താ അനാപത്തി **അനാപത്തി** നാമ, ''ജാനന്തസ്സ ഥേയ്യചിത്തസ്സാ''തിആദിനാ നയേന വുത്താ ആപത്തി **ആപത്തി** നാമ, പഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധാ **ലഹുകാപത്തി** നാമ, ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ **ഗരുകാപത്തി** നാമ. ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ **ദുട്ഠുല്ലാപത്തി** നാമ, പഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധാ **അദുട്ഠുല്ലാപത്തി** നാമ. ഛ ആപത്തിക്ഖന്ധാ **സാവസേസാപത്തി** നാമ, ഏകോ പാരാജികാപത്തിക്ഖന്ധോ **അനവസേസാപത്തി** നാമ. **സപ്പടികമ്മാപത്തി** നാമ സാവസേസാപത്തിയേവ, **അപ്പടികമ്മാപത്തി** നാമ അനവസേസാപത്തിയേവ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവാതി.

അനാപത്തിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൩. ഏകപുഗ്ഗലവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൭൦. ഏകപുഗ്ഗലവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **ഏകപുഗ്ഗലോ**തി ഏകോ പുഗ്ഗലോ. ഏത്ഥ **ഏകോ**തി ദുതിയാദിപടിക്ഖേപത്ഥോ ഗണനപരിച്ഛേദോ. **പുഗ്ഗലോ**തി സമ്മുതികഥാ, ന പരമത്ഥകഥാ. ബുദ്ധസ്സ ഹി ഭഗവതോ ദുവിധാ ദേസനാ - സമ്മുതിദേസനാ, പരമത്ഥദേസനാ ചാതി. തത്ഥ "പുഗ്ഗലോ സത്തോ ഇത്ഥീ പുരിസോ ഖത്തിയോ ബ്രാഹ്മണോ ദേവോ മാരോ"തി ഏവരൂപാ **സമ്മുതിദേസനാ,** "അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ ഖന്ധാ ധാതൂ ആയതനാനി സതിപട്ഠാനാ"തി ഏവരൂപാ **പരമത്ഥദേസനാ**. തത്ഥ ഭഗവാ യേ സമ്മുതിവസേന ദേസനം സുത്വാ അത്ഥം പടിവിജ്ഝിത്വാ മോഹം പഹായ വിസേസം അധിഗന്തും സമത്ഥാ, തേസം സമ്മുതിദേസനം ദേസേതി. യേ പന പരമത്ഥവസേന ദേസനം സുത്വാ അത്ഥം പടിവിജ്ഝിത്വാ മോഹം പഹായ വിസേസമധിഗന്തും സമത്ഥാ, തേസം പരമത്ഥദേസനം ദേസേതി.

തത്രായം ഉപമാ - യഥാ ഹി ദേസഭാസാകുസലോ തിണ്ണം വേദാനം അത്ഥസംവണ്ണനകോ ആചരിയോ യേ ദമിളഭാസായ വുത്തേ അത്ഥം ജാനന്തി, തേസം ദമിളഭാസായ ആചിക്ഖതി. യേ അന്ധഭാസാദീസു അഞ്ഞതരായ ഭാസായ , തേസം തായ തായ ഭാസായ. ഏവം തേ മാണവകാ ഛേകം ബ്യത്തം ആചരിയമാഗമ്മ ഖിപ്പമേവ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി. തത്ഥ ആചരിയോ വിയ ബുദ്ധോ ഭഗവാ, തയോ വേദാ വിയ കഥേതബ്ബഭാവേ ഠിതാനി തീണി പിടകാനി, ദേസഭാസാകോസല്ലമിവ സമ്മുതിപരമത്ഥകോസല്ലം, നാനാദേസഭാസാ മാണവകാ വിയ സമ്മുതിപരമത്ഥവസേന പടിവിജ്ഝനസമത്ഥാ വേനേയ്യസത്താ, ആചരിയസ്സ ദമിളഭാസാദിആചിക്ഖനം വിയ ഭഗവതോ സമ്മുതിപരമത്ഥവസേന ദേസനാ വേദിതബ്ബാ. ആഹ ചേത്ഥ -

"ദുവേ സച്ചാനി അക്ഖാസി, സമ്ബുദ്ധോ വദതം വരോ;
സമ്മുതിം പരമത്ഥഞ്ച, തതിയം നുപലബ്ഭതി.

"സങ്കേതവചനം സച്ചം, ലോകസമ്മുതികാരണാ;
പരമത്ഥവചനം സച്ചം, ധമ്മാനം ഭൂതകാരണാ.

"തസ്മാ വോഹാരകുസലസ്സ, ലോകനാഥസ്സ സത്ഥുനോ;
സമ്മുതിം വോഹരന്തസ്സ, മുസാവാദോ ന ജായതീ"തി.

അപിച അട്ഠഹി കാരണേഹി ഭഗവാ പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി - ഹിരോത്തപ്പദീപനത്ഥം, കമ്മസ്സകതാദീപനത്ഥം, പച്ചത്തപുരിസകാരദീപനത്ഥം, ആനന്തരിയദീപനത്ഥം, ബ്രഹ്മവിഹാരദീപനത്ഥം, പുബ്ബേനിവാസദീപനത്ഥം, ദക്ഖിണാവിസുദ്ധിദീപനത്ഥം, ലോകസമ്മുതിയാ അപ്പഹാനത്ഥഞ്ചാതി. "ഖന്ധധാതുആയതനാനി ഹിരിയന്തി ഓത്തപ്പന്തീ"തി ഹി വുത്തേ മഹാജനോ ന ജാനാതി, സമ്മോഹമാപജ്ജതി, പടിസത്തു ഹോതി "കിമിദം ഖന്ധധാതുആയതനാനി ഹിരിയന്തി ഓത്തപ്പന്തി നാമാ"തി? "ഇത്ഥീ ഹിരിയതി ഓത്തപ്പതി, പുരിസോ ഖത്തിയോ ബ്രാഹ്മണോ ദേവോ മാരോ"തി വുത്തേ പന ജാനാതി, ന സമ്മോഹമാപജ്ജതി, ന പടിസത്തു ഹോതി. തസ്മാ ഭഗവാ **ഹിരോത്തപ്പദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

‘‘ഖന്ധാ കമ്മസ്സകാ, ധാതുയോ ആയതനാനീ’’തി വുത്തേപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ ഭഗവാ **കമ്മസ്സകതാദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

‘‘വേളുവനാദയോ മഹാവിഹാരാ ഖന്ധേഹി കാരാപിതാ, ധാതൂഹി ആയതനേഹീ’’തി വുത്തേപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ ഭഗവാ **പച്ചത്തപുരിസകാരദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

‘‘ഖന്ധാ മാതരം ജീവിതാ വോരോപേന്തി, പിതരം, അരഹന്തം, രുഹിരുപ്പാദകമ്മം, സങ്ഘഭേദകമ്മം കരോന്തി, ധാതുയോ ആയതനാനീ’’തി വുത്തേപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ ഭഗവാ **ആനന്തരിയദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

‘‘ഖന്ധാ മേത്തായന്തി, ധാതുയോ ആയതനാനീ’’തി വുത്തേപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ ഭഗവാ **ബ്രഹ്മവിഹാരദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

‘‘ഖന്ധാ പുബ്ബേനിവാസമനുസ്സരന്തി, ധാതുയോ ആയതനാനീ’’തി വുത്തേപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ ഭഗവാ **പുബ്ബേനിവാസദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

‘‘ഖന്ധാ ദാനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി, ധാതുയോ ആയതനാനീ’’തി വുത്തേപി മഹാജനോ ന ജാനാതി, സമ്മോഹം ആപജ്ജതി, പടിസത്തു ഹോതി ‘‘കിമിദം ഖന്ധധാതുആയതനാനി പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി നാമാ’’തി? ‘‘പുഗ്ഗലാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മോ’’തി വുത്തേ പന ജാനാതി, ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി, ന പടിസത്തു ഹോതി. തസ്മാ ഭഗവാ **ദക്ഖിണാവിസുദ്ധിദീപനത്ഥം** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

ലോകസമ്മുതിഞ്ച ബുദ്ധാ ഭഗവന്തോ നപ്പജഹന്തി, ലോകസമഞ്ഞായ ലോകനിരുത്തിയാ ലോകാഭിലാപേ ഠിതായേവ ധമ്മം ദേസേന്തി. തസ്മാ ഭഗവാ **ലോകസമ്മുതിയാ അപ്പഹാനത്ഥമ്പി** പുഗ്ഗലകഥം കഥേതി.

ഇതി ഏകോ ച സോ പുഗ്ഗലോ ചാതി **ഏകപുഗ്ഗലോ**. കേനട്ഠേന ഏകപുഗ്ഗലോ? അസദിസട്ഠേന ഗുണവിസിട്ഠട്ഠേന അസമസമട്ഠേനാതി. സോ ഹി ദസന്നം പാരമീനം പടിപാടിയാ ആവജ്ജനം ആദിം കത്വാ ബോധിസമ്ഭാരഗുണേഹി ചേവ ബുദ്ധഗുണേഹി ച സേസമഹാജനേന അസദിസോതി **അസദിസട്ഠേനപി** ഏകപുഗ്ഗലോ. യേ ചസ്സ തേ ഗുണാ, തേ സേസസത്താനം ഗുണേഹി വിസിട്ഠാതി **ഗുണവിസിട്ഠട്ഠേനപി** ഏകപുഗ്ഗലോ. പുരിമകാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ സബ്ബസത്തേഹി അസമാ, തേഹി സദ്ധിം അയമേവ ഏകോ രൂപകായഗുണേഹി ചേവ നാമകായഗുണേഹി ച സമോതി **അസമസമട്ഠേനപി** ഏകപുഗ്ഗലോ.

ലോകേതി തയോ ലോകാ - സത്തലോകോ, ഓകാസലോകോ, സങ്ഖാരലോകോതി. തേസം വിത്ഥാരകഥാ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൩൬-൧൩൭) വുത്താ. തേസു ഇധ സത്തലോകോ അധിപ്പേതോ. സത്തലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനോപി ചേസ ന ദേവലോകേ, ന ബ്രഹ്മലോകേ, മനുസ്സലോകേയേവ ഉപ്പജ്ജതി. മനുസ്സലോകേപി ന അഞ്ഞസ്മിം ചക്കവാളേ, ഇമസ്മിംയേവ ചക്കവാളേ ഉപ്പജ്ജതി. തത്രാപി ന സബ്ബട്ഠാനേസു.

"പുരത്ഥിമായ ദിസായ ഗജങ്ഗലം നാമ നിഗമോ, തസ്സ പരേന മഹാസാലാ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. പുരത്ഥിമദക്ഖിണായ ദിസായ സല്ലവതീ നാമ നദീ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. ദക്ഖിണായ ദിസായ സേതകണ്ണികം നാമ നിഗമോ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. പച്ഛിമായ ദിസായ ഥൂണം നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. ഉത്തരായ ദിസായ ഉസീരദ്ധജോ നാമ പബ്ബതോ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ"തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) ഏവം പരിച്ഛിന്നേ ആയാമതോ തിയോജനസതേ വിത്ഥാരതോ അഡ്ഢതേയ്യയോജനസതേ പരിക്ഖേപതോ നവയോജനസതേ മജ്ഝിമദേസേ ഉപ്പജ്ജതി. ന കേവലഞ്ച തഥാഗതോവ, പച്ചേകബുദ്ധാ അഗ്ഗസാവകാ അസീതി മഹാഥേരാ ബുദ്ധമാതാ ബുദ്ധപിതാ ചക്കവത്തീ രാജാ അഞ്ഞേ ച സാരപ്പത്താ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ ഏത്ഥേവ ഉപ്പജ്ജന്തി.

ഉപ്പജ്ജമാനോ ഉപ്പജ്ജതീതി ഇദം പന ഉഭയമ്പി വിപ്പകതവചനമേവ. ഉപ്പജ്ജമാനോ ബഹുജനഹിതായ ഉപ്പജ്ജതി, ന അഞ്ഞേന കാരണേനാതി ഏവം പനേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഏവരൂപഞ്ചേത്ഥ ലക്ഖണം ന സക്കാ ഏതം അഞ്ഞേന സദ്ദലക്ഖണേന പടിബാഹിതും.

അപിച ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ, ഉപ്പജ്ജതി നാമ, ഉപ്പന്നോ നാമാതി അയമേത്ഥ ഭേദോ വേദിതബ്ബോ. ഏസ ഹി ദീപങ്കരപാദമൂലതോ പട്ഠായ ലദ്ധബ്യാകരണോ ബുദ്ധകാരകേ ധമ്മേ പരിയേസന്തോ ദസ പാരമിയോ ദിസ്വാ "ഇമേ ധമ്മാ മയാ പൂരേതബ്ബാ"തി കതസന്നിട്ഠാനോ ദാനപാരമിം പൂരേന്തോപി **ഉപ്പജ്ജമാനോ** നാമ. സീലപാരമീ...പേ॰... ഉപേക്ഖാപാരമീതി ഇമാ ദസ പാരമിയോ പൂരേന്തോപി, ദസ ഉപപാരമിയോ പൂരേന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. ദസ പരമത്ഥപാരമിയോ പൂരേന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോവ നാമ. പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ പരിച്ചജന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. അത്തത്ഥചരിയം ഞാതത്ഥചരിയം ലോകത്ഥചരിയം പൂരയമാനോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ബുദ്ധകാരകേ ധമ്മേ മത്ഥകം പാപേന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. വേസ്സന്തരത്തഭാവം പഹായ തുസിതപുരേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സട്ഠിവസ്സസതസഹസ്സാധികാ സത്തപണ്ണാസവസ്സകോടിയോ തിട്ഠന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. ദേവതാഹി യാചിതോ പഞ്ചമഹാവിലോകിതം വിലോകേത്വാ മഹാമായാദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹന്തോപി, അനൂനാധികേ ദസ മാസേ ഗബ്ഭവാസം വസന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. ഏകൂനതിംസ വസ്സാനി അഗാരമജ്ഝേ തിട്ഠന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ രാഹുലഭദ്ദസ്സ ജാതദിവസേ ഛന്നസഹായോ കണ്ഡകം വാഹനവരം ആരുയ്ഹ നിക്ഖമന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോവ നാമ. തീണി രജ്ജാനി അതിക്കമന്തോപി അനോമാനദീതീരേ പബ്ബജന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. ഛബ്ബസ്സാനി മഹാപധാനം കരോന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോ നാമ. പരിപക്കഗതേ ഞാണേ ഓളാരികാഹാരം ആഹരന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോവ നാമ. സായന്ഹസമയേ വിസാഖപുണ്ണമായ മഹാബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ മാരബലം വിധമേത്വാ പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരിത്വാ മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും പരിസോധേത്വാ പച്ഛിമയാമസമനന്തരേ ദ്വാദസങ്ഗം പടിച്ചസമുപ്പാദം അനുലോമപടിലോമതോ സമ്മസിത്വാ

സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിവിജ്ഝന്തോപി ഉപ്പജ്ജമാനോവ നാമ. സോതാപത്തിഫലക്ഖണേപി സകദാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേപി സകദാഗാമിഫലക്ഖണേപി അനാഗാമിമഗ്ഗക്ഖണേപി അനാഗാമിഫലക്ഖണേപി ഉപ്പജ്ജമാനോവ നാമ. അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേ പന **ഉപ്പജ്ജതി** നാമ. അരഹത്തഫലക്ഖണേ **ഉപ്പന്നോ** നാമ. ബുദ്ധാനം ഹി സാവകാനം വിയ ന പടിപാടിയാ ഇദ്ധിവിധഞാണാദീനി ഉപ്പജ്ജന്തി, സഹേവ പന അരഹത്തമഗ്ഗേന സകലോപി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാദി ഗുണരാസി ആഗതോവ നാമ ഹോതി. തസ്മാ തേ നിപ്ഫത്തസബ്ബകിച്ചത്താ അരഹത്തഫലക്ഖണേ ഉപ്പന്നാ നാമ ഹോന്തി. ഇമസ്മിമ്പി സുത്തേ അരഹത്തഫലക്ഖണംയേവ സന്ധായ ''ഉപ്പജ്ജതീ''തി വേദിതബ്ബോ, ഉപ്പന്നോ ഹോതീതി അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ.

ബഹുജനഹിതായാതി മഹാജനസ്സ ഹിതത്ഥായ ഉപ്പജ്ജതി. **ബഹുജനസുഖായാ**തി മഹാജനസ്സ സുഖത്ഥായ ഉപ്പജ്ജതി. **ലോകാനുകമ്പായാ**തി സത്തലോകസ്സ അനുകമ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി. കതരസത്തലോകസ്സാതി? യോ തഥാഗതസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ അമതപാനം പിവിത്വാ ധമ്മം പടിവിജ്ഝി, തസ്സ. ഭഗവതാ ഹി മഹാബോധിമണ്ഡേ സത്തസത്താഹം വീതിനാമേത്വാ ബോധിമണ്ഡാ ഇസിപതനം ആഗമ്മ ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, അന്താ പബ്ബജിതേന ന സേവിതബ്ബാ''തി ധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തേ (മഹാവ॰ ൧൩; സം॰ നി॰ ൫.൧൦൮൧) ദേസിതേ ആയസ്മതാ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരേന സദ്ധിം അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖാ ബ്രഹ്മാനോ അമതപാനം പിവിംസു, ഏതസ്സ സത്തലോകസ്സ അനുകമ്പായ ഉപ്പന്നോ. പഞ്ചമദിവസേ അനത്തലക്ഖണസുത്തന്തപരിയോസാനേ (മഹാവ॰ ൨൦; സം॰ നി॰ ൩.൫൯) പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഥേരാ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, ഏതസ്സപി സത്തലോകസ്സ അനുകമ്പായ ഉപ്പന്നോ. തതോ യസദാരകപ്പമുഖേ പഞ്ചപണ്ണാസ പുരിസേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേസി, തതോ കപ്പാസികവനസണ്ഡേ തിംസ ഭദ്ദവഗ്ഗിയേ തയോ മഗ്ഗേ ച തീണി ഫലാനി ച സമ്പാപേസി, ഏതസ്സപി സത്തലോകസ്സ അനുകമ്പായ ഉപ്പന്നോ. ഗയാസീസേ ആദിത്തപരിയായസുത്തപരിയോസാനേ (മഹാവ॰ ൫൪) ജടിലസഹസ്സം അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേസി, താലട്ഠിവനേ ബിമ്ബിസാരപ്പമുഖാ ഏകാദസ നഹുതാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, ഏകം നഹുതം സരണേസു പതിട്ഠിതം. തിരോകുട്ടഅനുമോദനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സേഹി അമതപാനം പീതം. സുമനമാലാകാരസമാഗമേ ചതുരാസീതിയാ ച. ധനപാലകസമാഗമേ ദസഹി പാണസഹസ്സേഹി, ഖദിരങ്ഗാരജാതകസമാഗമേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സേഹി, ജമ്ബുകആജീവകസമാഗമേ ചതുരാസീതിയാ ച. ആനന്ദസേട്ഠിസമാഗമേ ചതുരാസീതിയാ ച പാണസഹസ്സേഹി അമതപാനം പീതം. പാസാണകചേതിയേ പാരായനസുത്തന്തകഥാദിവസേ ചുദ്ദസ കോടിയോ അമതപാനം പിവിംസു. യമകപാടിഹാരിയദിവസേ വീസതി പാണകോടിയോ, താവതിംസഭവനേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായ നിസീദിത്വാ മാതരം കായസക്ഖിം കത്വാ സത്തപ്പകരണം അഭിധമ്മം ദേസേന്തസ്സ അസീതി പാണകോടിയോ, ദേവോരോഹനേ തിംസ പാണകോടിയോ, സക്കപഞ്ഹസുത്തന്തേ അസീതി ദേവതാസഹസ്സാനി അമതപാനം പിവിംസു. മഹാസമയസുത്തന്തേ മങ്ഗലസുത്തന്തേ ചൂളരാഹുലോവാദേ സമചിത്തപടിപദായാതി ഇമേസു ചതൂസു ഠാനേസു അഭിസമയം പത്തസത്താനം പരിച്ഛേദോ നത്ഥി. ഏതസ്സപി സത്തലോകസ്സ അനുകമ്പായ ഉപ്പന്നോതി. യാവജ്ജദിവസാ ഇതോ പരം

അനാഗതേ ച സാസനം നിസ്സായ സഗ്ഗമോക്ഖമഗ്ഗേ പതിട്ഠഹന്താനം വസേനാപി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ദേവമനുസ്സാനന്തി ന കേവലം ദേവമനുസ്സാനംയേവ, അവസേസാനം നാഗസുപണ്ണാദീനമ്പി അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായേവ ഉപ്പന്നോ. സഹേതുകപടിസന്ധികേ പന മഗ്ഗഫലസച്ഛികിരിയായ ഭബ്ബേ പുഗ്ഗലേ ദസ്സേതും ഏതം വുത്തം. തസ്മാ ഏതേസമ്പി അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായേവ ഉപ്പന്നോതി വേദിതബ്ബോ.

കതമോ ഏകപുഗ്ഗലോതി അയം പുച്ഛാ. പുച്ഛാ ച നാമേസാ പഞ്ചവിധാ ഹോതി - അദിട്ഠജോതനാ പുച്ഛാ, ദിട്ഠസംസന്ദനാ പുച്ഛാ, വിമതിച്ഛേദനാ പുച്ഛാ, അനുമതിപുച്ഛാ, കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാതി.

താസം ഇദം നാനത്തം - കതമാ **അദിട്ഠജോതനാ പുച്ഛാ**? പകതിയാ ലക്ഖണം അഞ്ഞാതം ഹോതി അദിട്ഠം അതുലിതം അതീരിതം അവിഭൂതം അഭാവിതം. തസ്സ ഞാണായ ദസ്സനായ തുലനായ തീരണായ വിഭൂതത്ഥായ വിഭാവനത്ഥായ പഞ്ഹം പുച്ഛതി, അയം അദിട്ഠജോതനാ പുച്ഛാ.

കതമാ **ദിട്ഠസംസന്ദനാ പുച്ഛാ**? പകതിയാ ലക്ഖണം ഞാതം ഹോതി ദിട്ഠം തുലിതം തീരിതം വിഭൂതം വിഭാവിതം. സോ അഞ്ഞേഹി പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദനത്ഥായ പഞ്ഹം പുച്ഛതി, അയം ദിട്ഠസംസന്ദനാ പുച്ഛാ.

കതമാ **വിമതിച്ഛേദനാ പുച്ഛാ**? പകതിയാ സംസയപക്ഖന്തോ ഹോതി വിമതിപക്ഖന്തോ ദ്വേള്ഹകജാതോ "ഏവം നു ഖോ, ന നു ഖോ, കിം നു ഖോ, കഥം നു ഖോ"തി. സോ വിമതിച്ഛേദനത്ഥായ പഞ്ഹം പുച്ഛതി, അയം വിമതിച്ഛേദനാ പുച്ഛാ.

കതമാ **അനുമതിപുച്ഛാ**? ഭഗവാ ഹി ഭിക്ഖൂനം അനുമതിയാ പഞ്ഹം പുച്ഛതി - "തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി? "അനിച്ചം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി? "ദുക്ഖം, ഭന്തേ". "യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു ഖോ തം സമനുപസ്സിതും ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ"തി, അയം അനുമതിപുച്ഛാ.

കതമാ **കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാ**? ഭഗവാ ഭിക്ഖൂനം കഥേതുകമ്യതായ പഞ്ഹം പുച്ഛതി - "ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, സതിപട്ഠാനാ. കതമേ ചത്താരോ"തി? അയം കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാതി.

തത്ഥ ബുദ്ധാനം പുരിമാ തിസ്സോ പുച്ഛാ നത്ഥി. കസ്മാ? ബുദ്ധാനം ഹി തീസു അദ്ധാസു കിഞ്ചി സങ്ഖതം അദ്ധാവിമുത്തം വാ അസങ്ഖതം അദിട്ഠം അജാനിതം അതുലിതം അതീരിതം അവിഭൂതം അവിഭാവിതം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ തേസം അദിട്ഠജോതനാപുച്ഛാ നത്ഥി. യം പന ഭഗവതാ അത്തനോ ഞാണേന പടിവിദ്ധം, തസ്സ അഞ്ഞേന സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ സദ്ധിം സംസന്ദനകിച്ചം നത്ഥി. തേനസ്സ ദിട്ഠസംസന്ദനാപുച്ഛാ നത്ഥി. യസ്മാ പനേസ അകഥംകഥീ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ സബ്ബധമ്മേസു വിഹതസംസയോ, തേനസ്സ വിമതിച്ഛേദനാപുച്ഛാ നത്ഥി. ഇതരാ

പന ദ്വേ പുച്ഛാ ഭഗവതോ അത്ഥി, താസു അയം കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാതി വേദിതബ്ബാ.

ഇദാനി തായ പുച്ഛായ പുട്ഠം ഏകപുഗ്ഗലം വിഭാവേന്തോ **തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ**തി ആഹ. തത്ഥ **തഥാഗതോ**തി അട്ഠഹി കാരണേഹി ഭഗവാ തഥാഗതോ - തഥാ ആഗതോതി തഥാഗതോ, തഥാ ഗതോതി തഥാഗതോ, തഥലക്ഖണം ആഗതോതി തഥാഗതോ, തഥധമ്മേ യാഥാവതോ അഭിസമ്ബുദ്ധോതി തഥാഗതോ, തഥദസ്സിതായ തഥാഗതോ, തഥവാദിതായ തഥാഗതോ, തഥാകാരിതായ തഥാഗതോ, അഭിഭവനട്ഠേന തഥാഗതോതി.

കഥം ഭഗവാ **തഥാ ആഗതോതി തഥാഗതോ**? യഥാ സബ്ബലോകഹിതായ ഉസ്സുക്കമാപന്നാ പുരിമകാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ആഗതാ, യഥാ വിപസ്സീ ഭഗവാ ആഗതോ, യഥാ സിഖീ ഭഗവാ, യഥാ വേസ്സഭൂ ഭഗവാ, യഥാ കകുസന്ധോ ഭഗവാ, യഥാ കോണാഗമനോ ഭഗവാ, യഥാ കസ്സപോ ഭഗവാ ആഗതോതി. കിം വുത്തം ഹോതി? യേന അഭിനീഹാരേന ഏതേ ഭഗവന്തോ ആഗതാ, തേനേവ അമ്ഹാകമ്പി ഭഗവാ ആഗതോ. അഥ വാ യഥാ വിപസ്സീ ഭഗവാ...പേ॰... യഥാ കസ്സപോ ഭഗവാ ദാനപാരമിം പൂരേത്വാ, സീലനേക്ഖമ്മപഞ്ഞാവീരിയഖന്തിസച്ചാധിട്ഠാനമേത്താഉപേക്ഖാപാരമിം പൂരേത്വാ ഇമാ ദസ പാരമിയോ, ദസ ഉപപാരമിയോ, ദസ പരമത്ഥപാരമിയോതി സമതിംസ പാരമിയോ പൂരേത്വാ, അങ്ഗപരിച്ചാഗം നയനധനരജ്ജപുത്തദാരപരിച്ചാഗന്തി ഇമേ പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ പരിച്ചജിത്വാ, പുബ്ബയോഗപുബ്ബചരിയധമ്മക്ഖാനഞാതത്ഥചരിയാദയോ പൂരേത്വാ ബുദ്ധിചരിയായ കോടിം പത്വാ ആഗതോ, തഥാ അമ്ഹാകമ്പി ഭഗവാ ആഗതോ. യഥാ ച വിപസ്സീ ഭഗവാ ...പേ॰... കസ്സപോ ഭഗവാ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനേ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദേ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ അരിയം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം ഭാവേത്വാ ബ്രൂഹേത്വാ ആഗതോ, തഥാ അമ്ഹാകമ്പി ഭഗവാ ആഗതോതി തഥാഗതോ.

> ''യഥേവ ലോകമ്ഹി വിപസ്സിആദയോ,
> സബ്ബഞ്ഞുഭാവം മുനയോ ഇധാഗതാ;
> തഥാ അയം സക്യമുനീപി ആഗതോ,
> തഥാഗതോ വുച്ചതി തേന ചക്ഖുമാ''തി.

ഏവം തഥാ ആഗതോതി തഥാഗതോ.

കഥം **തഥാ ഗതോതി തഥാഗതോ**? യഥാ സമ്പതിജാതോ വിപസ്സീ ഭഗവാ ഗതോ...പേ॰... കസ്സപോ ഭഗവാ ഗതോ. കഥഞ്ച സോ ഗതോതി? സോ ഹി സമ്പതിജാതോവ സമേഹി പാദേഹി പഥവിയം പതിട്ഠായ ഉത്തരാഭിമുഖോ സത്തപദവീതിഹാരേന ഗതോ. യഥാഹ - ''സമ്പതിജാതോ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ സമേഹി പാദേഹി പഥവിയം പതിട്ഠഹിത്വാ ഉത്തരാഭിമുഖോ സത്തപദവീതിഹാരേന ഗച്ഛതി സേതമ്ഹി ഛത്തേ അനുധാരിയമാനേ, സബ്ബാ ച ദിസാ അനുവിലോകേതി, ആസഭിഞ്ച വാചം ഭാസതി 'അഗ്ഗോഹമസ്മി ലോകസ്സ, ജേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, സേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'''തി (മ॰ നി॰ ൩.൨൦൭). തഞ്ചസ്സ ഗമനം തഥം അഹോസി അവിതഥം അനേകേസം വിസേസാധിഗമാനം പുബ്ബനിമിത്തഭാവേന. യഞ്ഹി സോ സമ്പതിജാതോവ സമേഹി പാദേഹി പതിട്ഠഹി, ഇദമസ്സ

ചതുരിദ്ധിപാദപടിലാഭസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം, ഉത്തരാഭിമുഖഭാവോ പന സബ്ബലോകുത്തരഭാവസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം, സത്തപദവീതിഹാരോ സത്തബോജ്ഝങ്ഗരതനപടിലാഭസ്സ, ''സുവണ്ണദണ്ഡാ വീതിപതന്തി ചാമരാ''തി (സു॰ നി॰ ന്റൻസ) എത്ഥ വുത്തചാമരുക്ഖേപോ പന സബ്ബതിത്ഥിയനിമ്മഥനസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം, സേതച്ഛത്തധാരണം അരഹത്തഫലവിമുത്തിവരവിമലസേതച്ഛത്തപടിലാഭസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം, സബ്ബദിസാനുവിലോകനം സബ്ബഞ്ഞുതാനാവരണഞാണപടിലാഭസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം, ആസഭിവാചാഭാസനം അപ്പടിവത്തിയവരധമ്മചക്കപ്പവത്തനസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം. തഥാ അയം ഭഗവാപി ഗതോ. തഞ്ചസ്സ ഗമനം കഥം അഹോസി അവിതഥം തേസംയേവ വിസേസാധിഗമാനം പുബ്ബനിമിത്തഭാവേന. തേനാഹു പോരാണാ -

''മുഹുത്തജാതോവ ഗവമ്പതീ യഥാ,
സമേഹി പാദേഹി ഫുസീ വസുന്ധരം;
സോ വിക്കമീ സത്ത പദാനി ഗോതമോ,
സേതഞ്ച ഛത്തം അനുധാരയും മരൂ.

''ഗന്ത്വാന സോ സത്ത പദാനി ഗോതമോ,
ദിസാ വിലോകേസി സമാ സമന്തതോ;
അട്ഠങ്ഗുപേതം ഗിരമബ്ഭുദീരയി,
സീഹോ യഥാ പബ്ബതമുദ്ധനിട്ഠിതോ''തി.

എവം തഥാ ഗതോതി തഥാഗതോ.

അഥ വാ യഥാ വിപസ്സീ ഭഗവാ...പേ॰... യഥാ കസ്സപോ ഭഗവാ, അയമ്പി ഭഗവാ തഥേവ നേക്ഖമ്മേന കാമച്ഛന്ദം പഹായ ഗതോ, അബ്യാപാദേന ബ്യാപാദം, ആലോകസഞ്ഞായ ഥിനമിദ്ധം, അവിക്ഖേപേന ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം, ധമ്മവവത്ഥാനേന വിചികിച്ഛം പഹായ ഗതോ, ഞാണേന അവിജ്ജം പദാലേത്വാ ഗതോ, പാമോജ്ജേന അരതിം വിനോദേത്വാ, പഠമജ്ഝാനേന നീവരണകവാടം ഉഗ്ഘാടേത്വാ, ദുതിയജ്ഝാനേന വിതക്കവിചാരം വൂപസമേത്വാ, തതിയജ്ഝാനേന പീതിം വിരാജേത്വാ, ചതുത്ഥജ്ഝാനേന സുഖദുക്ഖം പഹായ, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞാപടിഘസഞ്ഞാനാനത്തസഞ്ഞായോ സമതിക്കമിത്വാ, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞം, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞം, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞം സമതിക്കമിത്വാ ഗതോ.

അനിച്ചാനുപസ്സനായ നിച്ചസഞ്ഞം പഹായ, ദുക്ഖാനുപസ്സനായ സുഖസഞ്ഞം, അനത്താനുപസ്സനായ അത്തസഞ്ഞം, നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിം, വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗം, നിരോധാനുപസ്സനായ സമുദയം, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനം, ഖയാനുപസ്സനായ ഘനസഞ്ഞം, വയാനുപസ്സനായ ആയൂഹനം, വിപരിണാമാനുപസ്സനായ ധുവസഞ്ഞം, അനിമിത്താനുപസ്സനായ നിമിത്തസഞ്ഞം, അപ്പണിഹിതാനുപസ്സനായ പണിധിം, സുഞ്ഞതാനുപസ്സനായ അഭിനിവേസം, അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ സാരാദാനാഭിനിവേസം, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനേന സമ്മോഹാഭിനിവേസം, ആദീനവാനുപസ്സനായ ആലയാഭിനിവേസം, പടിസങ്ഖാനുപസ്സനായ

അപ്പടിസങ്ഖം, വിവട്ടാനുപസ്സനായ സംയോഗാഭിനിവേസം, സോതാപത്തിമഗ്ഗേന ദിട്ഠേകട്ഠേ കിലേസേ ഭഞ്ജിത്വാ, സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ഓളാരികേ കിലേസേ പഹായ, അനാഗാമിമഗ്ഗേന അണുസഹഗതേ കിലേസേ സമുഗ്ഘാതേത്വാ, അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബകിലേസേ സമുച്ഛിന്ദിത്വാ ഗതോ. ഏവമ്പി തഥാ ഗതോതി തഥാഗതോ.

കഥം **തഥലക്ഖണം ആഗതോതി തഥാഗതോ?** പഥവീധാതുയാ കക്ഖളത്തലക്ഖണം തഥം അവിതഥം, ആപോധാതുയാ പഗ്ഘരണലക്ഖണം, തേജോധാതുയാ ഉണ്ഹത്തലക്ഖണം, വായോധാതുയാ വിത്ഥമ്ഭനലക്ഖണം, ആകാസധാതുയാ അസമ്ഫുട്ഠലക്ഖണം, വിഞ്ഞാണധാതുയാ വിജാനനലക്ഖണം.

രൂപസ്സ രുപ്പനലക്ഖണം, വേദനായ വേദയിതലക്ഖണം, സഞ്ഞായ സഞ്ജാനനലക്ഖണം, സങ്ഖാരാനം അഭിസങ്ഖരണലക്ഖണം, വിഞ്ഞാണസ്സ വിജാനനലക്ഖണം.

വിതക്കസ്സ അഭിനിരോപനലക്ഖണം, വിചാരസ്സ അനുമജ്ജനലക്ഖണം, പീതിയാ ഫരണലക്ഖണം, സുഖസ്സ സാതലക്ഖണം, ചിത്തേകഗ്ഗതായ അവിക്ഖേപലക്ഖണം, ഫസ്സസ്സ ഫുസനലക്ഖണം.

സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ അധിമോക്ഖലക്ഖണം, വീരിയിന്ദ്രിയസ്സ പഗ്ഗഹലക്ഖണം, സതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപട്ഠാനലക്ഖണം, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ അവിക്ഖേപലക്ഖണം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ പജാനനലക്ഖണം.

സദ്ധാബലസ്സ അസ്സദ്ധിയേ അകമ്പിയലക്ഖണം, വീരിയബലസ്സ കോസജ്ജേ, സതിബലസ്സ മുട്ഠസ്സച്ചേ, സമാധിബലസ്സ ഉദ്ധച്ചേ, പഞ്ഞാബലസ്സ അവിജ്ജായ അകമ്പിയലക്ഖണം.

സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപട്ഠാനലക്ഖണം, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പവിചയലക്ഖണം, വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പഗ്ഗഹലക്ഖണം, പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഫരണലക്ഖണം, പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ വൂപസമലക്ഖണം , സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ അവിക്ഖേപലക്ഖണം, ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ പടിസങ്ഖാനലക്ഖണം.

സമ്മാദിട്ഠിയാ ദസ്സനലക്ഖണം, സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ അഭിനിരോപനലക്ഖണം, സമ്മാവാചായ പരിഗ്ഗഹലക്ഖണം, സമ്മാകമ്മന്തസ്സ സമുട്ഠാനലക്ഖണം, സമ്മാആജീവസ്സ വോദാനലക്ഖണം, സമ്മാവായാമസ്സ പഗ്ഗഹലക്ഖണം, സമ്മാസതിയാ ഉപട്ഠാനലക്ഖണം, സമ്മാസമാധിസ്സ അവിക്ഖേപലക്ഖണം.

അവിജ്ജായ അഞ്ഞാണലക്ഖണം, സങ്ഖാരാനം ചേതനാലക്ഖണം, വിഞ്ഞാണസ്സ വിജാനനലക്ഖണം, നാമസ്സ നമനലക്ഖണം, രൂപസ്സ രുപ്പനലക്ഖണം, സളായതനസ്സ ആയതനലക്ഖണം, ഫസ്സസ്സ ഫുസനലക്ഖണം, വേദനായ വേദയിതലക്ഖണം, തണ്ഹായ ഹേതുലക്ഖണം, ഉപാദാനസ്സ ഗഹണലക്ഖണം, ഭവസ്സ ആയൂഹനലക്ഖണം, ജാതിയാ നിബ്ബത്തിലക്ഖണം, ജരായ ജീരണലക്ഖണം, മരണസ്സ ചുതിലക്ഖണം.

ധാതൂനം സുഞ്ഞതാലക്ഖണം, ആയതനാനം ആയതനലക്ഖണം, സതിപട്ഠാനാനം ഉപട്ഠാനലക്ഖണം, സമ്മപ്പധാനാനം പദഹനലക്ഖണം, ഇദ്ധിപാദാനം ഇജ്ഝനലക്ഖണം, ഇന്ദ്രിയാനം അധിപതിലക്ഖണം, ബലാനം അകമ്പിയലക്ഖണം, ബോജ്ഝങ്ഗാനം നിയ്യാനലക്ഖണം, മഗ്ഗസ്സ ഹേതുലക്ഖണം.

സച്ചാനം തഥലക്ഖണം, സമഥസ്സ അവിക്ഖേപലക്ഖണം, വിപസ്സനായ അനുപസ്സനാലക്ഖണം, സമഥവിപസ്സനാനം ഏകരസലക്ഖണം, യുഗനദ്ധാനം അനതിവത്തനലക്ഖണം.

സീലവിസുദ്ധിയാ സംവരണലക്ഖണം, ചിത്തവിസുദ്ധിയാ അവിക്ഖേപലക്ഖണം, ദിട്ഠിവിസുദ്ധിയാ ദസ്സനലക്ഖണം.

ഖയേ ഞാണസ്സ സമുച്ഛേദലക്ഖണം, അനുപ്പാദേ ഞാണസ്സ പസ്സദ്ധിലക്ഖണം.

ഛന്ദസ്സ മൂലലക്ഖണം, മനസികാരസ്സ സമുട്ഠാനലക്ഖണം, ഫസ്സസ്സ സമോധാനലക്ഖണം, വേദനായ സമോസരണലക്ഖണം, സമാധിസ്സ പമുഖലക്ഖണം, സതിയാ ആധിപതേയ്യലക്ഖണം, പഞ്ഞായ തതുത്തരിയലക്ഖണം , വിമുത്തിയാ സാരലക്ഖണം, അമതോഗധസ്സ നിബ്ബാനസ്സ പരിയോസാനലക്ഖണം തഥം അവിതഥം. ഏവം തഥലക്ഖണം ഞാണഗതിയാ ആഗതോ അവിരജ്ഝിത്വാ പത്തോ അനുപ്പത്തോതി തഥാഗതോ. ഏവം തഥലക്ഖണം ആഗതോതി തഥാഗതോ.

കഥം **തഥധമ്മേ യാഥാവതോ അഭിസമ്ബുദ്ധോതി തഥാഗതോ?** തഥധമ്മാ നാമ ചത്താരി അരിയസച്ചാനി. യഥാഹ - "ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, തഥാനി അവിതഥാനി അനഞ്ഞഥാനി. കതമാനി ചത്താരി? 'ഇദം ദുക്ഖ'ന്തി, ഭിക്ഖവേ, തഥമേതം അവിതഥമേതം അനഞ്ഞഥമേത"ന്തി (സം॰ നി॰ ൫.൧൦൯൦) വിത്ഥാരോ. താനി ച ഭഗവാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ, തസ്മാ തഥാനം അഭിസമ്ബുദ്ധത്താ തഥാഗതോതി വുച്ചതി. അഭിസമ്ബോധത്ഥോ ഹി ഏത്ഥ ഗതസദ്ദോ.

അപിച ജരാമരണസ്സ ജാതിപച്ചയസമ്ഭൂതസമുദാഗതട്ഠോ തഥോ അവിതഥോ അനഞ്ഞഥോ...പേ॰... സങ്ഖാരാനം അവിജ്ജാപച്ചയസമ്ഭൂതസമുദാഗതട്ഠോ തഥോ അവിതഥോ അനഞ്ഞഥോ. തഥാ അവിജ്ജായ സങ്ഖാരാനം പച്ചയട്ഠോ, സങ്ഖാരാനം വിഞ്ഞാണസ്സ പച്ചയട്ഠോ...പേ॰... ജാതിയാ ജരാമരണസ്സ പച്ചയട്ഠോ തഥോ അവിതഥോ അനഞ്ഞഥോ. തം സബ്ബം ഭഗവാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. തസ്മാപി തഥാനം ധമ്മാനം അഭിസമ്ബുദ്ധത്താ തഥാഗതോതി വുച്ചതി. ഏവം തഥധമ്മേ യാഥാവതോ അഭിസമ്ബുദ്ധോതി തഥാഗതോ.

കഥം **തഥദസ്സിതായ തഥാഗതോ?** ഭഗവാ യം സദേവകേ ലോകേ...പേ॰... സദേവമനുസ്സായ അപരിമാണാസു ലോകധാതൂസു അപരിമാണാനം സത്താനം ചക്ഖുദ്വാരേ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തം രൂപാരമ്മണം നാമ അത്ഥി, തം സബ്ബാകാരതോ ജാനാതി പസ്സതി. ഏവം ജാനതാ പസ്സതാ ച തേന തം ഇട്ഠാനിട്ഠാദിവസേന വാ ദിട്ഠസുതമുതവിഞ്ഞാതേസു ലബ്ഭമാനകപദവസേന വാ "കതമം തം രൂപം രൂപായതനം? യം രൂപം ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായ വണ്ണനിഭാ സനിദസ്സനം സപ്പടിഘം നീലം പീതക"ന്തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ൬൧൬) നയേന അനേകേഹി നാമേഹി തേരസഹി വാരേഹി ദ്വേപഞ്ഞാസായ

നയേഹി വിഭജ്ജമാനം തഥമേവ ഹോതി, വിതഥം നത്ഥി. ഏസ നയോ സോതദ്വാരാദീസുപി ആപാഥമാഗച്ഛന്തേസു സദ്ദാദീസു. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ - ''യം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകസ്സ ലോകസ്സ...പേ॰... സദേവമനുസ്സായ ദിട്ഠം സുതം മുതം വിഞ്ഞാതം പത്തം പരിയേസിതം അനുവിചരിതം മനസാ, തമഹം ജാനാമി, തമഹം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, തം തഥാഗതസ്സ വിദിതം, തം തഥാഗതോ ന ഉപട്ഠാസീ''തി (അ॰ നി॰ ൪.൨൪). ഏവം തഥദസ്സിതായ തഥാഗതോ. തത്ഥ തഥദസ്സീഅത്ഥേ തഥാഗതോതി പദസമ്ഭവോ വേദിതബ്ബോ.

കഥം **തഥവാദിതായ തഥാഗതോ**? യം രത്തിം ഭഗവാ ബോധിമണ്ഡേ അപരാജിതപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ തിണ്ണം മാരാനം മത്ഥകം മദ്ദിത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ, യഞ്ച രത്തിം യമകസാലാനം അന്തരേ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി, ഏത്ഥന്തരേ പഞ്ചചത്താലീസവസ്സപരിമാണേ കാലേ പഠമബോധിയാപി മജ്ഝിമബോധിയാപി പച്ഛിമബോധിയാപി യം ഭഗവതാ ഭാസിതം സുത്തം ഗേയ്യം...പേ॰... വേദല്ലം, സബ്ബം തം അത്ഥതോ ച ബ്യഞ്ജനതോ ച അനുപവജ്ജം അനൂനം അനധികം സബ്ബാകാരപരിപുണ്ണം രാഗമദനിമ്മദനം ദോസമോഹമദനിമ്മദനം, നത്ഥി തത്ഥ വാലഗ്ഗമത്തമ്പി അവക്ഖലിതം, സബ്ബം തം ഏകമുദ്ദികായ ലഞ്ഛിതം വിയ ഏകനാളികായ മിതം വിയ ഏകതുലായ തുലിതം വിയ ച തഥമേവ ഹോതി അവിതഥം. തേനാഹ - ''യഞ്ച, ചുന്ദ, രത്തിം തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, യഞ്ച രത്തിം അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതി, യം ഏതസ്മിം അന്തരേ ഭാസതി ലപതി നിദ്ദിസതി, സബ്ബം തം തഥേവ ഹോതി നോ അഞ്ഞഥാ. തസ്മാ തഥാഗതോതി വുച്ചതീ''തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൧൮൮). ഗദത്ഥോ ഹി ഏത്ഥ ഗതസദ്ദോ. ഏവം തഥവാദിതായ തഥാഗതോ.

അപിച ആഗദനം ആഗദോ, വചനന്തി അത്ഥോ. തഥോ അവിപരീതോ ആഗദോ അസ്സാതി ദകാരസ്സ തകാരം കത്വാ തഥാഗതോതി ഏവമ്പേതസ്മിം അത്ഥേ പദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ.

കഥം **തഥാകാരിതായ തഥാഗതോ**? ഭഗവതോ ഹി വാചായ കായോ അനുലോമേതി കായസ്സപി വാചാ, തസ്മാ യഥാവാദീ തഥാകാരീ യഥാകാരീ തഥാവാദീ ച ഹോതി. ഏവം ഭൂതസ്സ ചസ്സ യഥാ വാചാ, കായോപി തഥാ ഗതോ, പവത്തോതി അത്ഥോ. യഥാ ച കായോ, വാചാപി തഥാ ഗതാതി തഥാഗതോ. തേനേവാഹ - ''യഥാവാദീ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ. ഇതി യഥാവാദീ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ. തസ്മാ 'തഥാഗതോ'തി വുച്ചതീ''തി (അ॰ നി॰ ൪.൨൩). ഏവം തഥാകാരിതായ തഥാഗതോ.

കഥം **അഭിഭവനട്ഠേന തഥാഗതോ**? ഉപരി ഭവഗ്ഗം ഹേട്ഠാ അവീചിം പരിയന്തം കത്വാ തിരിയം അപരിമാണാസു ലോകധാതൂസു സബ്ബസത്തേ അഭിഭവതി സീലേനപി സമാധിനാപി പഞ്ഞായപി വിമുത്തിയാപി, ന തസ്സ തുലാ വാ പമാണം വാ അത്ഥി, അതുലോ അപ്പമേയ്യോ അനുത്തരോ രാജരാജോ ദേവദേവോ സക്കാനമതിസക്കോ ബ്രഹ്മാനമതിബ്രഹ്മാ. തേനാഹ - ''സദേവകേ ലോകേ, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... സദേവമനുസ്സായ തഥാഗതോ അഭിഭൂ

അനഭിഭൂതോ അഞ്ഞദത്ഥു ദസോ വസവത്തീ. തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതീ’’തി (അം നിം ർ.൨൩).

തത്രേവം പദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ - അഗദോ വിയ അഗദോ. കോ പനേസ? ദേസനാവിലാസോ ചേവ പുഞ്ഞുസ്സയോ ച. തേന ഹേസ മഹാനുഭാവോ ഭിസക്കോ ദിബ്ബാഗദേന സപ്പേ വിയ സബ്ബപരപ്പവാദിനോ സദേവകഞ്ച ലോകം അഭിഭവതി. ഇതി സബ്ബലോകാഭിഭവനേ തഥോ അവിപരീതോ ദേസനാവിലാസോ ചേവ പുഞ്ഞുസ്സയോ ച അഗദോ അസ്സാതി ദകാരസ്സ തകാരം കത്വാ തഥാഗതോതി വേദിതബ്ബോ. ഏവം അഭിഭവനട്ഠേന തഥാഗതോ.

അപിച തഥായ ഗതോതിപി തഥാഗതോ, തഥം ഗതോതിപി തഥാഗതോ, ഗതോതി അവഗതോ അതീതോ പത്തോ പടിപന്നോതി അത്ഥോ. തത്ഥ സകലലോകം തീരണപരിഞ്ഞായ തഥായ ഗതോ അവഗതോതി തഥാഗതോ. ലോകസമുദയം പഹാനപരിഞ്ഞായ തഥായ ഗതോ അതീതോതി തഥാഗതോ, ലോകനിരോധം സച്ഛികിരിയായ തഥായ ഗതോ പത്തോതി തഥാഗതോ, ലോകനിരോധഗാമിനിം പടിപദം തഥായ ഗതോ പടിപന്നോതി തഥാഗതോ. തേന യം വുത്തം ഭഗവതാ -

‘‘ലോകോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധോ, ലോകസ്മാ തഥാഗതോ വിസംയുത്തോ. ലോകസമുദയോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധോ, ലോകസമുദയോ തഥാഗതസ്സ പഹീനോ. ലോകനിരോധോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധോ, ലോകനിരോധോ തഥാഗതസ്സ സച്ഛികതോ. ലോകനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ, ലോകനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ തഥാഗതസ്സ ഭാവിതാ. യം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകസ്സ ലോകസ്സ...പേം... സബ്ബം തം തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധം. തസ്മാ ‘തഥാഗതോ’തി വുച്ചതീ’’തി (അം നിം ർ.൨൩).

തസ്സപി ഏവം അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഇദമ്പി ച തഥാഗതസ്സ തഥാഗതഭാവദീപനേ മുഖമത്തമേവ. സബ്ബാകാരേന പന തഥാഗതോവ തഥാഗതസ്സ തഥാഗതഭാവം വണ്ണേയ്യ.

അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോതി പദദ്വയേ പന ആരകത്താ, അരീനം അരാനഞ്ച ഹതത്താ, പച്ചയാദീനം അരഹത്താ, പാപകരണേ രഹാഭാവാതി ഇമേഹി താവ കാരണേഹി അരഹന്തി വേദിതബ്ബോ. സമ്മാ സാമഞ്ച സബ്ബധമ്മാനം ബുദ്ധത്താ പന **സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ**തി അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പനേതം പദദ്വയം വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധിം ൧.൧൨൩ ആദയോ) ബുദ്ധാനുസ്സതിവണ്ണനായം പകാസിതന്തി.

൧൭൧. ദുതിയേ **പാതുഭാവോ**തി ഉപ്പത്തി നിപ്ഫത്തി. **ദുല്ലഭോ ലോകസ്മി**ന്തി ഇമസ്മിം സത്തലോകേ ദുല്ലഭോ സുദുല്ലഭോ പരമദുല്ലഭോ. കസ്മാ ദുല്ലഭോതി? ഏകവാരം ദാനപാരമിം പൂരേത്വാ ബുദ്ധേന ഭവിതും ന സക്കാ, ദ്വേ വാരേ ദസ വാരേ വീസതി വാരേ പഞ്ഞാസ വാരേ വാരസതം വാരസഹസ്സം വാരസതസഹസ്സം വാരകോടിസതസഹസ്സമ്പി ദാനപാരമിം പൂരേത്വാ ബുദ്ധേന ഭവിതും ന സക്കാ, തഥാ ഏകദിവസം ദ്വേ ദിവസേ ദസ ദിവസേ വീസതി ദിവസേ പഞ്ഞാസ ദിവസേ ദിവസസതം ദിവസസഹസ്സം ദിവസസതസഹസ്സം

ദിവസകോടിസതസഹസ്സം . ഏകമാസം ദ്വേ മാസേ…പേ°… മാസകോടിസതസഹസ്സം. ഏകസംവച്ഛരം ദ്വേ സംവച്ഛരേ…പേ°… സംവച്ഛരകോടിസതസഹസ്സം. ഏകകപ്പം ദ്വേ കപ്പേ…പേ°… കപ്പകോടിസതസഹസ്സം. കപ്പാനം ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം ദ്വേ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി തീണി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ദാനപാരമിം പൂരേത്വാ ബുദ്ധേന ഭവിതും ന സക്കാ. സീലപാരമീനേക്ഖമ്മപാരമീ…പേ°… ഉപേക്ഖാപാരമീസുപി ഏസേവ നയോ. പച്ഛിമകോടിയാ പന കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ദസ പാരമിയോ പൂരേത്വാ ബുദ്ധേന ഭവിതും സക്കാതി ഇമിനാ കാരണേന ദുല്ലഭോ.

൧൭൧. തതിയേ **അച്ഛരിയമനുസ്സോതി** അച്ഛരിയോ മനുസ്സോ. അച്ഛരിയോതി അന്ധസ്സ പബ്ബതാരോഹണം വിയ നിച്ചം ന ഹോതീതി അത്ഥോ. അയം താവ സദ്ദനയോ. അയം പന അട്ഠകഥാനയോ - അച്ഛരായോഗ്ഗോതി അച്ഛരിയോ, അച്ഛരം പഹരിത്വാ പസ്സിതബ്ബോതി അത്ഥോ. അപിച ''തഥാഗതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പാതുഭാവാ ചത്താരോ അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ പാതുഭവന്തീ''തി (അം° നി° ൪.൧൨൭) ഏവമാദീഹി അനേകേഹി അച്ഛരിയബ്ഭുതധമ്മേഹി സമന്നാഗതത്താപി അച്ഛരിയമനുസ്സോ. ആചിണ്ണമനുസ്സോതിപി അച്ഛരിയമനുസ്സോ.

അഭിനീഹാരസ്സ ഹി സമ്പാദകേ അട്ഠ ധമ്മേ സമോധാനേത്വാ ഏകബുദ്ധസ്സ സമ്മുഖേ മഹാബോധിമണ്ഡേ മാനസം ബന്ധിത്വാ നിസജ്ജനം നാമ ന അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി ആചിണ്ണം, സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തസ്സേവ ആചിണ്ണം. തഥാ ബുദ്ധാനം സന്തികേ ബ്യാകരണം ലഭിത്വാ അനിവത്തകേന ഹുത്വാ വീരിയാധിട്ഠാനം അധിട്ഠായ ബുദ്ധകാരകധമ്മാനം പൂരണമ്പി ന അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി ആചിണ്ണം, സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തസ്സേവ ആചിണ്ണം. തഥാ പാരമിയോ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാപേത്വാ വേസ്സന്തരത്തഭാവസദിസേ അത്തഭാവേ ഠത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാനം ഹത്ഥീനം സത്തസതാനി അസ്സാനം സത്തസതാനീതി ഏവം സത്തസതകമഹാദാനം ദത്വാ ജാലികുമാരസദിസം പുത്തം, കണ്ഹാജിനാസദിസം ധീതരം, മദ്ദീദേവിസദിസം ഭരിയഞ്ച ദാനമുഖേ നിയ്യാതേത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ ദുതിയേ അത്തഭാവേ തുസിതഭവനേ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണമ്പി ന അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി ആചിണ്ണം, സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തസ്സേവ ആചിണ്ണം. തുസിതപുരേ യാവതായുകം ഠത്വാ ദേവതാനം ആയാചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ പഞ്ചമഹാവിലോകനം വിലോകേത്വാ സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ തുസിതപുരാ ചവിത്വാ മഹാഭോഗകുലേ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണമ്പി ന അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി ആചിണ്ണം, സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തസ്സേവ ആചിണ്ണം. തഥാ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണദിവസേ ദസസഹസ്സിലോകധാതുകമ്പനമ്പി, സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ മാതുകുച്ഛിയം നിവാസോപി, സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനദിവസേ ദസസഹസ്സിലോകധാതുകമ്പനമ്പി, സമ്പതിജാതസ്സ സത്തപദവീതിഹാരഗമനമ്പി, ദിബ്ബസേതച്ഛത്ത° ധാരണമ്പി, ദിബ്ബവാളബീജനുക്ഖേപോപി, സബ്ബദിസാസു സീഹവിലോകനം വിലോകേത്വാ അത്തനാ പടിസമം കഞ്ചി സത്തം അദിസ്വാ ''അഗ്ഗോഹമസ്മി ലോകസ്സാ''തി ഏവം സീഹനാദനദനമ്പി, പരിപാകഗതേ ഞാണേ മഹാസമ്പത്തിം പഹായ മഹാഭിനിക്ഖമനമ്പി, മഹാബോധിമണ്ഡേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നസ്സ മാരവിജയം ആദിം കത്വാ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിദിബ്ബചക്ഖുവിസോധനാനി കത്വാ പച്ചൂസസമയേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണഗുണരാസിപടിവിദ്ധക്ഖണേ ദസസഹസ്സിലോകധാതുകമ്പനമ്പി,

പഠമധമ്മദേസനായ അനുത്തരം തിപരിവട്ടം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനമ്പീതി ഏവമാദി സബ്ബം ന അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി ആചിണ്ണം, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധസ്സേവ ആചിണ്ണം. ഏവം ആചിണ്ണമനുസ്സോതിപി അച്ഛരിയമനുസ്സോ.

൧൭൩. ചതുത്ഥേ **കാലകിരിയാ**തി ഏകസ്മിം കാലേ പാകടാ കിരിയാതി കാലകിരിയാ. തഥാഗതോ ഹി പഞ്ചചത്താലീസ വസ്സാനി ഠത്വാ തീണി പിടകാനി പഞ്ച നികായേ നവങ്ഗം സത്ഥുസാസനം ചതുരാസീതി ധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സാനി പകാസേത്വാ മഹാജനം നിബ്ബാനനിന്നം നിബ്ബാനപോണം കത്വാ യമകസാലാനമന്തരേ നിപന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആമന്തേത്വാ അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ സതോ സമ്പജാനോ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. അയമസ്സ കിരിയാ യാവജ്ജതനാ പാകടാതി ഏകസ്മിം കാലേ പാകടാ കിരിയാതി കാലകിരിയാ. **അനുതപ്പാ ഹോതീ**തി അനുതാപകരാ ഹോതി. തത്ഥ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ കാലകിരിയാ ഏകചക്കവാളേ ദേവമനുസ്സാനം അനുതാപകരാ ഹോതി. ബുദ്ധാനം കാലകിരിയാ ദസസഹസ്സചക്കവാളേസു ദേവമനുസ്സാനം അനുതാപകരാ ഹോതി. തേന വുത്തം - ''ബഹുനോ ജനസ്സ അനുതപ്പാ ഹോതീ''തി.

൧൭൪. പഞ്ചമേ **അദുതിയോ**തി ദുതിയസ്സ ബുദ്ധസ്സ അഭാവാ അദുതിയോ. ചത്താരോ ഹി ബുദ്ധാ സുതബുദ്ധോ, ചതുസച്ചബുദ്ധോ, പച്ചേകബുദ്ധോ, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോതി. തത്ഥ ബഹുസ്സുതോ ഭിക്ഖു **സുതബുദ്ധോ** നാമ . ഖീണാസവോ **ചതുസച്ചബുദ്ധോ** നാമ . കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ദ്വേ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി പാരമിയോ പൂരേത്വാ സാമം പടിവിദ്ധപച്ചേകബോധിഞാണോ **പച്ചേകബുദ്ധോ** നാമ. കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി വാ അട്ഠ വാ സോളസ വാ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി പാരമിയോ പൂരേത്വാ തിണ്ണം മാരാനം മത്ഥകം മദ്ദിത്വാ പടിവിദ്ധസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണോ **സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ** നാമ. ഇമേസു ചതൂസു ബുദ്ധേസു സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോവ അദുതിയോ നാമ. ന ഹി തേന സദ്ധിം അഞ്ഞോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ നാമ ഉപ്പജ്ജതി.

അസഹായോതി അത്തഭാവേന വാ പടിവിദ്ധധമ്മേഹി വാ സദിസോ സഹായോ നാമ അസ്സ നത്ഥീതി അസഹായോ. ''ലദ്ധസഹായോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ സേഖാനഞ്ചേവ പടിപദാന''ന്തി ഇമിനാ പന പരിയായേന സേഖാസേഖാ ബുദ്ധാനം സഹായാ നാമ ഹോന്തി. **അപ്പടിമോ**തി പടിമാ വുച്ചതി അത്തഭാവോ, തസ്സ അത്തഭാവസദിസാ അഞ്ഞാ പടിമാ നത്ഥീതി അപ്പടിമോ. യാപി ച മനുസ്സാ സുവണ്ണരജതാദിമയാ പടിമാ കരോന്തി, താസു വാലഗ്ഗമത്തമ്പി ഓകാസം തഥാഗതസ്സ അത്തഭാവസദിസം കാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീതി സബ്ബഥാപി അപ്പടിമോ.

അപ്പടിസമോതി അത്തഭാവേനേവസ്സ പടിസമോ നാമ കോചി നത്ഥീതി അപ്പടിസമോ. **അപ്പടിഭാഗോ**തി യേ തഥാഗതേന ''ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ''തിആദിനാ നയേന ധമ്മാ ദേസിതാ, തേസു ''ന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ, തയോ വാ പഞ്ച വാ''തിആദിനാ നയേന പടിഭാഗം കാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീതി അപ്പടിഭാഗോ. **അപ്പടിപുഗ്ഗലോ**തി അഞ്ഞോ കോചി ''അഹം ബുദ്ധോ''തി ഏവം പടിഞ്ഞം കാതും സമത്ഥോ പുഗ്ഗലോ നത്ഥീതി അപ്പടിപുഗ്ഗലോ. **അസമോ**തി അപ്പടിപുഗ്ഗലത്താവ സബ്ബസത്തേഹി അസമോ.

അസമസമോതി അസമാ വുച്ചന്തി അതീതാനാഗതാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ, തേഹി അസമേഹി സമോതി അസമസമോ.

ദ്വിപദാനം അഗ്ഗോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അപദാനം ദ്വിപദാനം ചതുപ്പദാനം ബഹുപ്പദാനം രൂപീനം അരൂപീനം സഞ്ഞീനം അസഞ്ഞീനം നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീനം സത്താനം അഗ്ഗോവ. കസ്മാ ഇധ ദ്വിപദാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ? സേട്ഠതരവസേന. ഇമസ്മിഞ്ഹി ലോകേ സേട്ഠോ നാമ ഉപ്പജ്ജമാനോ അപദചതുപ്പദബഹുപ്പദേസു ന ഉപ്പജ്ജതി, ദ്വിപദേസുയേവ ഉപ്പജ്ജതി. കതരദ്വിപദേസൂതി? മനുസ്സേസു ചേവ ദേവേസു ച. മനുസ്സേസു ഉപ്പജ്ജമാനോ തിസഹസ്സിമഹാസഹസ്സിലോകധാതും വസേ വത്തേതും സമത്ഥോ ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജതി. ദേവേസു ഉപ്പജ്ജമാനോ ദസസഹസ്സിലോകധാതും വസവത്തീ മഹാബ്രഹ്മാ ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജതി. സോ തസ്സ കപ്പിയകാരകോ വാ ആരാമികോ വാ സമ്പജ്ജതി. ഇതി തതോപി സേട്ഠതരവസേനേസ ദ്വിപദാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ.

൧൭൦-൧൮൬. ഛട്ഠാദീസു **ഏകപുഗ്ഗലസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പാതുഭാവാ മഹതോ ചക്ഖുസ്സ പാതുഭാവോ ഹോതീ**തി, ഭിക്ഖവേ, ഏകപുഗ്ഗലസ്സ തഥാഗതസ്സ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പാതുഭാവേന മഹന്തസ്സ ചക്ഖുസ്സ പാതുഭാവോ ഹോതി. തസ്മിം പുഗ്ഗലേ പാതുഭൂതേ തം പാതുഭൂതമേവ ഹോതി, ന വിനാ തസ്സ പാതുഭാവേന പാതുഭവതി. **പാതുഭാവോ**തി ഉപ്പത്തി നിപ്ഫത്തി. കതമസ്സ ചക്ഖുസ്സാതി? പഞ്ഞാചക്ഖുസ്സ. കീവരൂപസ്സാതി? സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വിപസ്സനാപഞ്ഞാസദിസസ്സ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ സമാധിപഞ്ഞാസദിസസ്സാതി. **ആലോകാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഉഭിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം പഞ്ഞാആലോകസദിസോയേവ ഹി ഏത്ഥ ആലോകോ, പഞ്ഞാഓഭാസസദിസോയേവ ഓഭാസോ അധിപ്പേതോ. ''മഹതോ ചക്ഖുസ്സ, മഹതോ ആലോകസ്സ, മഹതോ ഓഭാസസ്സാ''തി ഇമാനി ച പന തീണിപി ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകാനി കഥിതാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

ഛന്നം അനുത്തരിയാനന്തി ഉത്തരിതരവിരഹിതാനം ഛന്നം ഉത്തമധമ്മാനം. തത്ഥ ദസ്സനാനുത്തരിയം, സവനാനുത്തരിയം, ലാഭാനുത്തരിയം, സിക്ഖാനുത്തരിയം, പാരിചരിയാനുത്തരിയം, അനുസ്സതാനുത്തരിയന്തി ഇമാനി ഛ അനുത്തരിയാനി. ഇമേസം പാതുഭാവോ ഹോതീതി അത്ഥോ. ആയസ്മാ ഹി ആനന്ദത്ഥേരോ സായംപാതം തഥാഗതം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേന ദട്ഠും ലഭതി, ഇദം **ദസ്സനാനുത്തരിയം**. അഞ്ഞോപി സോതാപന്നോ വാ സകദാഗാമീ വാ അനാഗാമീ വാ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ തഥാഗതം ദസ്സനായ ലഭതി, ഇദമ്പി ദസ്സനാനുത്തരിയം . അപരോ പന പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലം ദസ്സനായ ലഭിത്വാ തം ദസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പാപേതി. ഇദം ദസ്സനമേവ നാമ, മൂലദസ്സനം പന ദസ്സനാനുത്തരിയം നാമ.

ആനന്ദത്ഥേരോയേവ ച അഭിക്ഖണം ദസബലസ്സ വചനം സോതവിഞ്ഞാണേന സോതും ലഭതി, ഇദം **സവനാനുത്തരിയം**. അഞ്ഞേപി സോതാപന്നാദയോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ തഥാഗതസ്സ വചനം സവനായ ലഭന്തി, ഇദമ്പി സവനാനുത്തരിയം. അപരോ പന പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ തഥാഗതസ്സ വചനം സോതും ലഭിത്വാ തം സവനം വഡ്ഢേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പാപേതി. ഇദം സവനമേവ നാമ, മൂലസവനം പന സവനാനുത്തരിയം നാമ.

ആനന്ദത്ഥേരോയേവ ച ദസബലേ സദ്ധം പടിലഭതി, ഇദം **ലാഭാനുത്തരിയം**. അഞ്ഞേപി സോതാപന്നാദയോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലേ സദ്ധാപടിലാഭം ലഭന്തി, ഇദമ്പി ലാഭാനുത്തരിയം. അപരോ പന പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലേ സദ്ധാപടിലാഭം ലഭിത്വാ തം ലാഭം വഡ്ഢേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പാപേതി, അയം ലാഭോയേവ നാമ, മൂലലാഭോ പന ലാഭാനുത്തരിയം നാമ.

ആനന്ദത്ഥേരോയേവ ച ദസബലസ്സ സാസനേ തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖതി, ഇദം **സിക്ഖാനുത്തരിയം**. അഞ്ഞേപി സോതാപന്നാദയോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലസ്സ സാസനേ തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖന്തി, ഇദമ്പി സിക്ഖാനുത്തരിയം. അപരോ പന പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലസ്സ സാസനേ തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖിത്വാ താ സിക്ഖാ വഡ്ഢേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പാപേതി. അയം സിക്ഖായേവ നാമ, മൂലസിക്ഖാ പന സിക്ഖാനുത്തരിയം നാമ.

ആനന്ദത്ഥേരോയേവ ച അഭിണ്ഹം ദസബലം പരിചരതി, ഇദം **പാരിചരിയാനുത്തരിയം**. അഞ്ഞേപി സോതാപന്നാദയോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ അഭിണ്ഹം ദസബലം പരിചരന്തി, ഇദമ്പി പാരിചരിയാനുത്തരിയം. അപരോ പന പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലം പരിചരിത്വാ തം പാരിചരിയം വഡ്ഢേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പാപേതി, അയം പാരിചരിയായേവ നാമ, മൂലപാരിചരിയാ പന പാരിചരിയാനുത്തരിയം നാമ.

ആനന്ദത്ഥേരോയേവ ച ദസബലസ്സ ലോകിയലോകുത്തരേ ഗുണേ അനുസ്സരതി, ഇദം **അനുസ്സതാനുത്തരിയം**. അഞ്ഞേപി സോതാപന്നാദയോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലസ്സ ലോകിയലോകുത്തരേ ഗുണേ അനുസ്സരന്തി, ഇദമ്പി അനുസ്സതാനുത്തരിയം. അപരോ പന പുഥുജ്ജനകല്യാണകോ ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ ദസബലസ്സ ലോകിയലോകുത്തരേ ഗുണേ അനുസ്സരിത്വാ തം അനുസ്സതിം വഡ്ഢേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പാപേതി, അയം അനുസ്സതിയേവ നാമ, മൂലാനുസ്സതി പന അനുസ്സതാനുത്തരിയം നാമ. ഇമാനി ഛ അനുത്തരിയാനി, ഇമേസം പാതുഭാവോ ഹോതി. ഇമാനി ച പന ഛ അനുത്തരിയാനി ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകാനി കഥിതാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

ചതുന്നം പടിസമ്ഭിദാനം സച്ഛികിരിയാ ഹോതീതി ചതസ്സോ ഹി പടിസമ്ഭിദായോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ, ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ, നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ, പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാതി. തത്ഥ അത്ഥേസു ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ, ധമ്മേസു ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ, അത്ഥധമ്മനിരുത്താഭിലാപേ ഞാണം നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാ , ഞാണേസു ഞാണം പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പനേതാസം അഭിധമ്മേ (വിഭം ൭൧൮ ആദയോ) ആഗതോയേവ. ഇമാസം ചതസ്സന്നം പടിസമ്ഭിദാനം ബുദ്ധുപ്പാദേ പച്ചക്ഖകിരിയാ ഹോതി, ന വിനാ ബുദ്ധുപ്പാദാ. ഏതാസം സച്ഛികിരിയാതി അത്ഥോ. ഇമാപി ലോകിയലോകുത്തരാവ കഥിതാതി വേദിതബ്ബാ.

അനേകധാതുപടിവേധോതി "ചക്ഖുധാതു രൂപധാതൂ"തിആദീനം അട്ഠാരസന്നം ധാതൂനം ബുദ്ധുപ്പാദേയേവ പടിവേധോ ഹോതി, ന വിനാ ബുദ്ധുപ്പാദേനാതി അത്ഥോ. **നാനാധാതുപടിവേധോ**തി ഏത്ഥ ഇമാവ അട്ഠാരസ ധാതുയോ നാനാസഭാവതോ നാനാധാതുയോതി വേദിതബ്ബാ. യോ പനേതാസം

“നാനാസഭാവാ ഏതാ”തി ഏവം നാനാകരണതോ പടിവേധോ, അയം നാനാധാതുപടിവേധോ നാമ. **വിജ്ജാവിമുത്തിഫലസച്ഛികിരിയാ**തി ഏത്ഥ **വിജ്ജാ**തി ഫലേ ഞാണം, **വിമുത്തീ**തി തദവസേസാ ഫലസമ്പയുത്താ ധമ്മാ. **സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയാ**തി സോതോതി പഠമമഗ്ഗോ, തേന സോതേന പത്തബ്ബം ഫലന്തി സോതാപത്തിഫലം. **സകദാഗാമിഫലാ**ദീനി പാകടാനേവ.

൧൧൭. **അനുത്തര**ന്തി നിരുത്തരം. **ധമ്മചക്ക**ന്തി സേട്ഠചക്കം. ചക്കസദ്ദോ ഹേസ -

> “ചതുബ്ഭി അട്ഠജ്ഝഗമാ, അട്ഠാഹിപി ച സോളസ;
> സോളസാഹി ച ബാത്തിംസ, അത്രിച്ഛം ചക്കമാസദോ;
> ഇച്ഛാഹതസ്സ പോസസ്സ, ചക്കം ഭമതി മത്ഥകേ”തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൦൪; ൧.൫.൧൦൩) -

ഏത്ഥ ഉരചക്കേ ആഗതോ. “ചക്കസമാരുള്ഹാ ജാനപദാ പരിയായന്തീ”തി (അ॰ നി॰ ൩.൬൩; ൫.൫൮) ഏത്ഥ ഇരിയാപഥചക്കേ. “അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, രഥകാരോ യം തം ചക്കം ഛഹി മാസേഹി നിട്ഠിതം, തം പവത്തേസീ”തി (അ॰ നി॰ ൩.൧൫) ഏത്ഥ ദാരുചക്കേ. “അദ്ദസാ ഖോ ദോണോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവതോ പാദേസു ചക്കാനി സഹസ്സാരാനീ”തി (അ॰ നി॰ ൪.൩൬) ഏത്ഥ ലക്ഖണചക്കേ. “ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ചക്കാനി, യേഹി സമന്നാഗതാനം ദേവമനുസ്സാനം ചതുചക്കം വത്തതീ”തി (അ॰ നി॰ ൪.൩൧) ഏത്ഥ സമ്പത്തിചക്കേ. “ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുഭവതീ”തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൪൩; മ॰ നി॰ ൩.൨൫൬) ഏത്ഥ രതനചക്കേ. ഇധ പന ധമ്മചക്കേ ആഗതോ.

പവത്തിതന്തി ഏത്ഥ ധമ്മചക്കം അഭിനീഹരതി നാമ, അഭിനീഹടം നാമ, ഉപ്പാദേതി നാമ, ഉപ്പാദിതം നാമ, പവത്തേതി നാമ, പവത്തിതം നാമാതി അയം പഭേദോ വേദിതബ്ബോ. കുതോ പട്ഠായ ധമ്മചക്കം **അഭിനീഹരതി** നാമാതി? യദാ സുമേധബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ സത്തസതകമഹാദാനം ദത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേതി, തതോ പട്ഠായ ധമ്മചക്കം അഭിനീഹരതി നാമ.

കുതോ പട്ഠായ **അഭിനീഹടം** നാമാതി? യദാ അട്ഠ ധമ്മേ സമോധാനേത്വാ ദീപങ്കരപാദമൂലേ മഹാബോധിമണ്ഡത്ഥായ മാനസം ബന്ധിത്വാ “ബ്യാകരണം അലദ്ധാ ന വുട്ഠഹിസ്സാമീ”തി വീരിയാധിട്ഠാനം അധിട്ഠായ നിപന്നോ ദസബലസ്സ സന്തികാ ബ്യാകരണം ലഭി, തതോ പട്ഠായ ധമ്മചക്കം അഭിനീഹടം നാമ.

കുതോ പട്ഠായ **ഉപ്പാദേതി** നാമാതി? തതോ പട്ഠായ ദാനപാരമിം പൂരേന്തോപി ധമ്മചക്കം ഉപ്പാദേതി നാമ. സീലപാരമിം പൂരേന്തോപി…പേ॰… ഉപേക്ഖാപാരമിം പൂരേന്തോപി ധമ്മചക്കം ഉപ്പാദേതി നാമ. ദസ പാരമിയോ ദസ ഉപപാരമിയോ ദസ പരമത്ഥപാരമിയോ പൂരേന്തോപി, പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ പരിച്ചജന്തോപി, ഞാതത്ഥചരിയം പൂരേന്തോപി ധമ്മചക്കം ഉപ്പാദേതി നാമ. വേസ്സന്തരത്തഭാവേ ഠത്വാ സത്തസതകമഹാദാനം ദത്വാ പുത്തദാരം ദാനമുഖേ നിയ്യാതേത്വാ പാരമികൂടം ഗഹേത്വാ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ദേവതാഹി ആയാചിതോ പടിഞ്ഞം

ദത്വാ പഞ്ചമഹാവിലോകനം വിലോകേന്തോപി ധമ്മചക്കം ഉപ്പാദേതിയേവ നാമ. മാതുകുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹന്തോപി, പടിസന്ധിക്ഖണേ ദസസഹസ്സചക്കവാളം കമ്പേന്തോപി, മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തദിവസേ തഥേവ ലോകം കമ്പേന്തോപി, സമ്പതിജാതോ സത്ത പദാനി ഗന്ത്വാ "അഗ്ഗോമഹസ്മീ"തി സീഹനാദം നദന്തോപി, ഏകൂനതിംസ സംവച്ഛരാനി അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോപി, മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമന്തോപി, അനോമാനദീതീരേ പബ്ബജന്തോപി, മഹാപധാനേ ഛബ്ബസ്സാനി വീരിയം കരോന്തോപി, സുജാതായ ദിന്നം മധുപായാസം ഭുഞ്ജിത്വാ സുവണ്ണപാതിം നദിയാ പവാഹേത്വാ സായന്ഹസമയേ ബോധിമണ്ഡവരഗതോ പുരത്ഥിമം ലോകധാതും ഓലോകേന്തോ നിസീദിത്വാ സൂരിയേ ധരമാനേയേവ മാരബലം വിധമേത്വാ പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്തോപി, മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേന്തോപി, പച്ചൂസകാലസമനന്തരേ പച്ചയാകാരം സമ്മസിത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം പടിവിജ്ഝന്തോപി, സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികരോന്തോപി, സകദാഗാമിമഗ്ഗം സകദാഗാമിഫലം അനാഗാമിമഗ്ഗം അനാഗാമിഫലം സച്ഛികരോന്തോപി, അരഹത്തമഗ്ഗം പടിവിജ്ഝന്തോപി ധമ്മചക്കം ഉപ്പാദേതിയേവ നാമ.

അരഹത്തഫലക്ഖണേ പന തേന ധമ്മചക്കം **ഉപ്പാദിതം** നാമ. ബുദ്ധാനഞ്ഹി സകലലോകിയലോകുത്തരഗുണരാസി അരഹത്തഫലേനേവ സദ്ധിം ഇജ്ഝതി. തസ്മാ തേന തസ്മിം ഖണേ ധമ്മചക്കം ഉപ്പാദിതം നാമ ഹോതി.

കദാ **പവത്തേതി** നാമ? ബോധിമണ്ഡേ സത്തസത്താഹം വീതിനാമേത്വാ ഇസിപതനേ മിഗദായേ അഞ്ഞാകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരം കായസക്ഖിം കത്വാ ധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തന്തം ദേസേന്തോ ധമ്മചക്കം പവത്തേതി നാമ.

യദാ പന അഞ്ഞാകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരേന ദസബലസ്സ ദേസനാഞാണാനുഭാവനിബ്ബത്തം സവനം ലഭിത്വാ സബ്ബപഠമം ധമ്മോ അധിഗതോ, തതോ പട്ഠായ ധമ്മചക്കം **പവത്തിതം** നാമ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. ധമ്മചക്കന്തി ചേതം ദേസനാഞാണസ്സപി നാമം പടിവേധഞാണസ്സപി. തേസു ദേസനാഞാണം ലോകിയം, പടിവേധഞാണം ലോകുത്തരം. കസ്സ ദേസനാപടിവേധഞാണന്തി? ന അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സേവ ദേസനാഞാണഞ്ച പടിവേധഞാണഞ്ചാതി വേദിതബ്ബം.

സമ്മദേവാതി ഹേതുനാ നയേന കാരണേനേവ. **അനുപ്പവത്തേതീ**തി യഥാ പുരതോ ഗച്ഛന്തസ്സ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തോ തം അനുഗച്ഛതി നാമ, ഏവം പഠമതരം സത്ഥാരാ പവത്തിതം ഥേരോ അനുപ്പവത്തേതി നാമ. കഥം? സത്ഥാ ഹി "ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, സതിപട്ഠാനാ. കതമേ ചത്താരോ"തി കഥേന്തോ ധമ്മചക്കം പവത്തേതി നാമ, ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തത്ഥേരോപി "ചത്താരോമേ, ആവുസോ, സതിപട്ഠാനാ"തി കഥേന്തോ ധമ്മചക്കം അനുപ്പവത്തേതി നാമ. സമ്മപ്പധാനാദീസുപി ഏസേവ നയോ. ന കേവലഞ്ച ബോധിപക്ഖിയധമ്മേസു, "ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചാനി. ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, അരിയവംസാ"തിആദീസുപി അയം നയോ നേതബ്ബോവ. ഏവം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ധമ്മചക്കം പവത്തേതി നാമ, ഥേരോ ദസബലേന പവത്തിതം ധമ്മചക്കം അനുപ്പവത്തേതി നാമ.

ഏവം ധമ്മചക്കം അനുപ്പവത്തേന്തേന പന ഥേരേന ധമ്മോ ദേസിതോപി പകാസിതോപി സത്ഥാരാവ ദേസിതോ പകാസിതോ ഹോതി. യോ ഹി കോചി ഭിക്ഖു വാ ഭിക്ഖുനീ വാ ഉപാസകോ വാ ഉപാസികാ വാ ദേവോ വാ സക്കോ വാ മാരോ വാ ബ്രഹ്മാ വാ ധമ്മം ദേസേതു പകാസേതു, സബ്ബോ സോ സത്ഥാരാ ദേസിതോ പകാസിതോവ നാമ ഹോതി, സേസജനോ പന ലേഖഹാരകപക്ഖേ ഠിതോവ നാമ ഹോതി. കഥം? യഥാ ഹി രഞ്ഞാ ദിന്നം പണ്ണം വാചേത്വാ യം യം കമ്മം കരോന്തി, തം തം കമ്മം യേന കേനചി കതമ്പി കാരിതമ്പി രഞ്ഞാ കാരിതന്തേവ വുച്ചതി. മഹാരാജാ വിയ ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. രാജപണ്ണം വിയ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം. പണ്ണദാനം വിയ തേപിടകേ നയമുഖദാനം പണ്ണം വാചേത്വാ തംതംകമ്മാനം കരണം വിയ ചതുന്നം പരിസാനം അത്തനോ ബലേന ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പരേസം ദേസനാ പകാസനാ. തത്ഥ യഥാ പണ്ണം വാചേത്വാ യേന കേനചി കതമ്പി കാരിതമ്പി തം കമ്മം രഞ്ഞാ കാരിതമേവ ഹോതി, ഏവമേവ യേന കേനചി ദേസിതോപി പകാസിതോപി ധമ്മോ സത്ഥാരാ ദേസിതോ പകാസിതോവ നാമ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ഏകപുഗ്ഗലവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൧. പഠമഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

ഏതദഗ്ഗപദവണ്ണനാ

൧൮൮. ഏതദഗ്ഗേസു പഠമവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **ഏതദഗ്ഗന്തി** ഏതം അഗ്ഗം. ഏത്ഥ ച അയം അഗ്ഗസദ്ദോ ആദികോടികോട്ഠാസസേട്ഠേസു ദിസ്സതി. ''അജ്ജതഗ്ഗേ, സമ്മ ദോവാരിക, ആവരാമി ദ്വാരം നിഗണ്ഠാനം നിഗണ്ഠീന''ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൭൦) ഹി ആദിമ്ഹി ദിസ്സതി. ''തേനേവ അങ്ഗുലഗ്ഗേന തം അങ്ഗുലഗ്ഗം പരാമസേയ്യ (കഥാ॰ ൪൪൧), ഉച്ഛഗ്ഗം വേളഗ്ഗ''ന്തിആദീസു കോടിയം. ''അമ്ബിലഗ്ഗം വാ മധുരഗ്ഗം വാ തിത്തകഗ്ഗം വാ (സം॰ നി॰ ൫.൩൭൪), അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വിഹാരഗ്ഗേന വാ പരിവേണഗ്ഗേന വാ ഭാജേതു''ന്തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൩൧൮) കോട്ഠാസേ. ''യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അപദാ വാ…പേ॰… തഥാഗതോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതീ''തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൩൪; ഇതിവു॰ ൯൦) സേട്ഠേ. സ്വായമിധ കോടിയമ്പി വട്ടതി സേട്ഠേപി. തേ ഹി ഥേരാ അത്തനോ അത്തനോ ഠാനേ കോടിഭൂതാതിപി അഗ്ഗാ, സേട്ഠഭൂതാതിപി. തസ്മാ ഏതദഗ്ഗന്തി ഏസാ കോടി ഏസോ സേട്ഠോതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. ഏസേവ നയോ സബ്ബസുത്തേസു.

അയഞ്ച ഏതദഗ്ഗസന്നിക്ഖേപോ നാമ ചതൂഹി കാരണേഹി ലബ്ഭതി അട്ഠുപ്പത്തിതോ ആഗമനതോ ചിണ്ണവസിതോ ഗുണാതിരേകതോതി. തത്ഥ കോചി ഥേരോ ഏകേന കാരണേന ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭതി, കോചി ദ്വീഹി, കോചി തീഹി, കോചി സബ്ബേഹേവ ചതൂഹിപി ആയസ്മാ സാരിപുത്തത്ഥേരോ വിയ. സോ ഹി അട്ഠുപ്പത്തിതോപി മഹാപഞ്ഞതായ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി ആഗമനാദീഹിപി. കഥം? ഏകസ്മിം ഹി സമയേ സത്ഥാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ വിഹരന്തോ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ തിത്ഥിയമദ്ദനം യമകപാടിഹാരിയം ദസ്സേത്വാ ''കഹം നു ഖോ പുരിമബുദ്ധാ യമകപാടിഹാരിയം കത്വാ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തീ''തി ആവജ്ജേന്തോ ''താവതിംസഭവനേ''തി ഞത്വാ ദ്വേ പദന്തരാനി ദസ്സേത്വാ തതിയേന പദേന താവതിംസഭവനേ പച്ചുട്ഠാസി. സക്കോ ദേവരാജാ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാതോ ഉട്ഠായ സദ്ധിം ദേവഗണേന പച്ചുഗ്ഗമനം അഗമാസി. ദേവാ ചിന്തയിംസു - ''സക്കോ ദേവരാജാ ദേവഗണപരിവുതോ സട്ഠിയോജനായാമായ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായ നിസീദിത്വാ സമ്പത്തിം അനുഭവതി, ബുദ്ധാനം നാമ നിസിന്നകാലതോ പട്ഠായ ന സക്കാ അഞ്ഞേന ഏത്ഥ ഹത്ഥമ്പി ഠപേതു''ന്തി. സത്ഥാപി തത്ഥ നിസിന്നോ തേസം ചിത്താചാരം ഞത്വാ മഹാപംസുകൂലികോ വിയ മുണ്ഡപീഠകം സബ്ബമേവ പണ്ഡുകമ്ബലസിലം അവത്ഥരിത്വാ നിസീദി. ഏവം നിസീദന്തോ പന അത്തനോ വാ സരീരം മഹന്തം കത്വാ മാപേസി, പണ്ഡുകമ്ബലസിലം വാ ഖുദ്ദകം അകാസീതി ന സല്ലക്ഖേതബ്ബം. അചിന്തേയ്യോ ഹി ബുദ്ധവിസയോ. ഏവം നിസിന്നോ പന മാതരം കായസക്ഖിം കത്വാ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാനം ''കുസലാ ധമ്മാ അകുസലാ ധമ്മാ അബ്യാകതാ ധമ്മാ''തി അഭിധമ്മപിടകം ദേസേസി.

പാടിഹാരിയട്ഠാനേപി സബ്ബാപി ദ്വാദസയോജനികാ പരിസാ അനുരുദ്ധത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ''കഹം, ഭന്തേ, ദസബലോ ഗതോ''തി പുച്ഛി. താവതിംസഭവനേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ അഭിധമ്മകഥം ദേസേതും ഗതോതി. ഭന്തേ, ന മയം സത്ഥാരം അദിസ്വാ ഗമിസ്സാമ. കദാ സത്ഥാ ആഗമിസ്സതീതി സത്ഥു ആഗമനകാലം ജാനാഥാതി? മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ ഭാരം കരോഥ, സോ ബുദ്ധാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ സാസനം ആഹരിസ്സതീതി. കിം പന ഥേരസ്സ തത്ഥ ഗന്തും ബലം നത്ഥീതി? അത്ഥി, വിസേസവന്താനം പന വിസേസം പസ്സന്തൂതി ഏവമാഹ. മഹാജനോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ സത്ഥു സാസനം ഗഹേത്വാ ആഗമനത്ഥായ യാചി. ഥേരോ പസ്സന്തേയേവ മഹാജനേ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ അന്തോസിനേരുനാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, മഹാജനോ തുമ്ഹാകം ദസ്സനകാമോ, ആഗമനദിവസം വോ ജാനിതും ഇച്ഛതീ''തി. തേന ഹി ''ഇതോ തേമാസച്ചയേന സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ പസ്സഥാ''തിസ്സ വദേഹീതി. ഥേരോ ഭഗവതോ സാസനം ആഹരിത്വാ മഹാജനസ്സ കഥേസി. മഹാജനോ തത്ഥേവ തേമാസം ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ വസി. ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികോ ദ്വാദസയോജനായ പരിസായ തേമാസം യാഗുഭത്തം ആദാസി.

സത്ഥാപി സത്തപ്പകരണാനി ദേസേത്വാ മനുസ്സലോകം ആഗമനത്ഥായ ആകപ്പം ദസ്സേസി. സക്കോ ദേവരാജാ വിസ്സകമ്മം ആമന്തേത്വാ തഥാഗതസ്സ ഓതരണത്ഥായ സോപാനം മാപേതും ആണാപേസി. സോ ഏകതോ സോവണ്ണമയം ഏകതോ രജതമയം സോപാനം മാപേത്വാ മജ്ഝേ മണിമയം മാപേസി. സത്ഥാ മണിമയേ സോപാനേ ഠത്വാ ''മഹാജനോ മം പസ്സതൂ''തി അധിട്ഠാസി. അത്തനോ ആനുഭാവേനേവ ''മഹാജനോ അവീചിമഹാനിരയം പസ്സതൂ''തിപി അധിട്ഠാസി. നിരയദസ്സനേന ചസ്സ ഉപ്പന്നസംവേഗതം ഞത്വാ ദേവലോകം ദസ്സേസി. അഥസ്സ ഓതരന്തസ്സ മഹാബ്രഹ്മാ ഛത്തം ധാരേസി, സക്കോ ദേവരാജാ പത്തം ഗണ്ഹി, സുയാമോ ദേവരാജാ ദിബ്ബം വാളബീജനിം ബീജി, പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ബേലുവപണ്ഡുവീണം സമപഞ്ഞാസായ മുച്ഛനാഹി മുച്ഛിത്വാ വാദേന്തോ പുരതോ ഓതരി. ബുദ്ധാനം പഥവിയം പതിട്ഠിതകാലേ ''അഹം പഠമം വന്ദിസ്സാമി, അഹം പഠമം വന്ദിസ്സാമീ''തി മഹാജനോ അട്ഠാസി. സഹ മഹാപഥവീഅക്കമനേന പന ഭഗവതോ നേവ മഹാജനോ ന അസീതിമഹാസാവകാ പഠമകവന്ദനം സമ്പാപുണിംസു, ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തത്ഥേരോയേവ പന സമ്പാപുണി.

അഥ സത്ഥാ ദ്വാദസയോജനായ പരിസായ അന്തരേ ''ഥേരസ്സ പഞ്ഞാനുഭാവം ജാനന്തൂ''തി പുഥുജ്ജനപഞ്ചകം പഞ്ഹം ആരഭി. പഠമം ലോകിയമഹാജനോ സല്ലക്ഖേസ്സതീതി പുഥുജ്ജനപഞ്ഹം പുച്ഛി. യേ യേ സല്ലക്ഖിംസു, തേ തേ കഥയിംസു. ദുതിയം പുഥുജ്ജനവിസയം അതിക്കമിത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. പുഥുജ്ജനാ തുണ്ഹീ അഹേസും, സോതാപന്നാവ കഥയിംസു. തതോ സോതാപന്നാനം വിസയം അതിക്കമിത്വാ സകദാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. സോതാപന്നാ തുണ്ഹീ അഹേസും, സകദാഗാമിനോവ കഥയിംസു. തേസമ്പി വിസയം അതിക്കമിത്വാ അനാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. സകദാഗാമിനോ തുണ്ഹീ അഹേസും, അനാഗാമിനോവ കഥയിംസു. തേസമ്പി വിസയം അതിക്കമിത്വാ അരഹത്തമഗ്ഗേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. അനാഗാമിനോ തുണ്ഹീ അഹേസും, അരഹന്താവ കഥയിംസു. തതോ ഹേട്ഠിമകോടിതോ പട്ഠായ അഭിഞ്ഞാതേ അഭിഞ്ഞാതേ സാവകേ പുച്ഛി, തേ അത്തനോ

അത്തനോ പടിസമ്ഭിദാവിസയേ ഠത്വാ കഥയിംസു. അഥ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം പുച്ഛി , സേസസാവകാ തുണ്ഹീ അഹേസും, ഥേരോവ കഥേസി. തസ്സാപി വിസയം അതിക്കമിത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തുണ്ഹീ അഹോസി, സാരിപുത്തത്ഥേരോവ കഥേസി. ഥേരസ്സാപി വിസയം അതിക്കമിത്വാ ബുദ്ധവിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. ധമ്മസേനാപതി ആവജ്ജേന്തോപി പസ്സിതും ന സക്കോതി, പുരത്ഥിമപച്ഛിമുത്തരദക്ഖിണാ ചതസ്സോ ദിസാ ചതസ്സോ അനുദിസാതി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ പഞ്ഹുപ്പത്തിട്ഠാനം സല്ലക്ഖേതും നാസക്ഖി.

സത്ഥാ ഥേരസ്സ കിലമനഭാവം ജാനിത്വാ ''സാരിപുത്തോ കിലമതി, നയമുഖമസ്സ ദസ്സേസ്സാമീ''തി ''ആഗമേഹി ത്വം, സാരിപുത്താ''തി വത്വാ ''നായം തുയ്ഹം വിസയോ പഞ്ഹോ, ബുദ്ധാനം ഏസ വിസയോ സബ്ബഞ്ഞൂനം യസസ്സീന''ന്തി ബുദ്ധവിസയഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ ''ഭൂതമിദന്തി, സാരിപുത്ത, സമനുപസ്സസീ''തി ആഹ. ഥേരോ ''ചതുമഹാഭൂതികകായപരിഗ്ഗഹം മേ ഭഗവാ ആചിക്ഖതീ''തി ഞത്വാ ''അഞ്ഞാതം ഭഗവാ, അഞ്ഞാതം സുഗതാ''തി ആഹ. ഏതസ്മിം ഠാനേ അയം കഥാ ഉദപാദി - മഹാപഞ്ഞോ വത, ഭോ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ, യത്ര ഹി നാമ സബ്ബേഹി അനഞ്ഞാതം പഞ്ഹം കഥേസി, ബുദ്ധേഹി ച ദിന്നനയേ ഠത്വാ ബുദ്ധവിസയേ പഞ്ഹം കഥേസി, ഇതി ഥേരസ്സ പഞ്ഞാനുഭാവോ യത്തകം ഠാനം ബുദ്ധാനം കിത്തിസദ്ദേന ഓത്ഥടം, സബ്ബം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ഗതോതി ഏവം താവ ഥേരോ **അട്ഠുപ്പത്തിതോ** മഹാപഞ്ഞതായ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി.

കഥം **ആഗമനതോ**? ഇമിസ്സായേവ ഹി അട്ഠുപ്പത്തിയാ സത്ഥാ ആഹ - സാരിപുത്തോ ന ഇദാനേവ പഞ്ഞവാ, അതീതേ പഞ്ച ജാതിസതാനി ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാപി മഹാപഞ്ഞോവ അഹോസി -

''യോ പബ്ബജീ ജാതിസതാനി പഞ്ച,
പഹായ കാമാനി മനോരമാനി;
തം വീതരാഗം സുസമാഹിതിന്ദ്രിയം,
പരിനിബ്ബുതം വന്ദഥ സാരിപുത്ത''ന്തി.

ഏവം പബ്ബജ്ജം ഉപബ്രൂഹയമാനോ ഏകസ്മിം സമയേ ബാരാണസിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തോ. തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തത്ഥ സാരം അപസ്സന്തോ ''പബ്ബജിത്വാ ഏകം മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിതും വട്ടതീ''തി ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. തസ്മിം കാലേ ബോധിസത്തോപി കാസിരട്ഠേ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തോ വുദ്ധിമന്വായ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ ഘരാവാസം പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ വസതി. സോപി മാണവോ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സേവ സന്തികേ പബ്ബജി. പരിവാരോ മഹാ അഹോസി പഞ്ചസതമത്താ ഇസയോ.

അഥസ്സ സോ ജേട്ഠന്തേവാസികോ ഏകദേസം പരിസം ഗഹേത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥം മനുസ്സപഥം അഗമാസി. തസ്മിം സമയേ ബോധിസത്തോ തസ്മിംയേവ ഹിമവന്തപ്പദേസേ കാലം അകാസി. കാലകിരിയസമയേവ നം അന്തേവാസികാ സന്നിപതിത്വാ പുച്ഛിംസു - ''അത്ഥി

തുമ്ഹേഹി കോചി വിസേസോ അധിഗതോ”തി. ബോധിസത്തോ “നത്ഥി കിഞ്ചീ”തി വത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ആഭസ്സരബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ. സോ കിഞ്ചാപി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസ്സ ലാഭീ, ബോധിസത്താനം പന അരൂപാവചരേ പടിസന്ധി നാമ ന ഹോതി. കസ്മാ? അഭബ്ബട്ഠാനത്താ. ഇതി സോ അരൂപസമാപത്തിലാഭീ സമാനോപി രൂപാവചരേ നിബ്ബത്തി. അന്തേവാസികാപിസ്സ “ആചരിയോ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആഹ, മോഘാ തസ്സ കാലകിരിയാ”തി ന കിഞ്ചി സക്കാരസമ്മാനം അകംസു. അഥ സോ ജേട്ഠന്തേവാസികോ അതിക്കന്തേ വസ്സാവാസേ ആഗന്ത്വാ “കഹം ആചരിയോ”തി പുച്ഛി. കാലം കതോതി. അപി നു ആചരിയേന ലദ്ധഗുണം പുച്ഛിത്ഥാതി? ആമ പുച്ഛിമ്ഹാതി. കിം വദേതീതി? നത്ഥി കിഞ്ചീതി. മയമ്പി “ആചരിയേന ലദ്ധഗുണോ നാമ നത്ഥീ”തി നാസ്സ സക്കാരസമ്മാനം കരിമ്ഹാതി. തുമ്ഹേ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ന ജാനിത്ഥ, ആചരിയോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസ്സ ലാഭീതി.

അഥ തേ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ കഥം ന സദ്ദഹിംസു. സോ പുനപ്പുനം കഥേന്തോപി സദ്ദഹാപേതും നാസക്ഖി . അഥ ബോധിസത്തോ ആവജ്ജമാനോ “അന്ധബാലോ മഹാജനോ മയ്ഹം ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ കഥം ന ഗണ്ഹാതി, ഇമം കാരണം പാകടം കരിസ്സാമീ”തി ബ്രഹ്മലോകതോ ഓതരിത്വാ അസ്സമപദമത്ഥകേ ഠിതോ ആകാസഗതോവ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ പഞ്ഞാനുഭാവം വണ്ണേത്വാ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

“പരോസഹസ്സമ്പി സമാഗതാനം,
കന്ദേയ്യും തേ വസ്സസതം അപഞ്ഞാ;
ഏകോവ സേയ്യോ പുരിസോ സപഞ്ഞോ,
യോ ഭാസിതസ്സ വിജാനാതി അത്ഥ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൯൯);

ഏവം ഇസിഗണം സഞ്ഞാപേത്വാ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകമേവ ഗതോ. സേസഇസിഗണോപി അപരിഹീനജ്ഝാനോ ഹുത്വാ കാലം കത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ജാതോ. തദാ ബോധിസത്തോ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ, ജേട്ഠന്തേവാസികോ സാരിപുത്തത്ഥേരോ ജാതോ, സേസാ ഇസയോ ബുദ്ധപരിസാ ജാതാതി ഏവം അതീതേപി സാരിപുത്തോ മഹാപഞ്ഞോവ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ജാനിതും സമത്ഥോതി വേദിതബ്ബോ.

ഇദമേവ ച പുഥുജ്ജനപഞ്ചകം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ -

“പരോസതഞ്ചേപി സമാഗതാനം,
ഝായേയ്യും തേ വസ്സസതം അപഞ്ഞാ;
ഏകോവ സേയ്യോ പുരിസോ സപഞ്ഞോ,
സോ ഭാസിതസ്സ വിജാനാതി അത്ഥ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൯൯) -

ഇമമ്പി ജാതകം കഥേസി. തസ്സ പുരിമജാതകേ വുത്തനയേനേവ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

അപരമ്പി ഇദമേവ പുഥുജ്ജനപഞ്ചകം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ -

“യേ സഞ്ഞിനോ തേപി ദുഗ്ഗതാ, യേപി അസഞ്ഞിനോ തേപി ദുഗ്ഗതാ;
ഏതം ഉഭയം വിവജ്ജയ, തം സമാപത്തിസുഖം അനങ്ഗണ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൯൯) -

ഇമം അനങ്ഗണജാതകം കഥേസി. ഏത്ഥ ച ആചരിയോ കാലം കരോന്തോ അന്തേവാസികേഹി പുച്ഛിതോ “നേവസഞ്ഞീ നാസഞ്ഞീ”തി ആഹ. സേസം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

അപരമ്പി ഇദമേവ പുഥുജ്ജനപഞ്ചകം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ -

“ചന്ദാഭം സൂരിയാഭഞ്ച, യോധ പഞ്ഞായ ഗാധതി;
അവിതക്കേന ഝാനേന, ഹോതി ആഭസ്സരൂപഗോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൩൫) -

ഇദം ചന്ദാഭജാതകം കഥേസി. ഏത്ഥാപി ആചരിയോ കാലം കരോന്തോ അന്തേവാസികേഹി പുച്ഛിതോ “ഓദാതകസിണം ചന്ദാഭം നാമ, പീതകസിണം സൂരിയാഭം നാമാതി തം ഉഭയം യോ പഞ്ഞായ ഗാധതി പവിസതി പക്ഖന്ദതി, സോ അവിതക്കേന ദുതിയജ്ഝാനേന ആഭസ്സരൂപഗോ ഹോതി, താദിസോ അഹ”ന്തി സന്ധായ - “ചന്ദാഭം സൂരിയാഭ”ന്തി ആഹ. സേസം പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ഇദമേവ ച പുഥുജ്ജനപഞ്ചകം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ -

“ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹു.

“ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതം.

“വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹു.

“വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതം.

“ദുക്ഖൂപനീതോപി നരോ സപഞ്ഞോ,
ആസം ന ഛിന്ദേയ്യ സുഖാഗമായ;
ബഹൂ ഹി ഫസ്സാ അഹിതാ ഹിതാ ച,
അവിതക്കിതാ മച്ചമുപബ്ബജന്തി.

“അചിന്തിതമ്പി ഭവതി, ചിന്തിതമ്പി വിനസ്സതി;
ന ഹി ചിന്താമയാ ഭോഗാ, ഇത്ഥിയാ പുരിസസ്സ വാ.

“സരഭം ഗിരിദുഗ്ഗസ്മിം, യം ത്വം അനുസരീ പുരേ;
അലീനചിത്തസ്സ തുവം, വിക്കന്തമനുജീവസി.

“യോ തം വിദുഗ്ഗാ നരകാ സമുദ്ധരി,
സിലായ യോഗ്ഗം സരഭോ കരിത്വാ;

ദുക്ഖൂപനീതം മച്ചുമുഖാ പമോചയി,
അലീനചിത്തം ത മിഗം വദേസി.

‘‘കിം ത്വം നു തത്ഥേവ തദാ അഹോസി,
ഉദാഹു തേ കോചി നം ഏതദക്ഖാ;
വിവട്ടച്ഛദ്ദോ നുസി സബ്ബദസ്സീ,
ഞാണം നു തേ ബ്രാഹ്മണ ഭിംസരൂപം.

‘‘ന ചേവഹം തത്ഥ തദാ അഹോസിം,
ന ചാപി മേ കോചി നം ഏതദക്ഖാ;
ഗാഥാപദാനഞ്ച സുഭാസിതാനം,
അത്ഥം തദാനേന്തി ജനിന്ദ ധീരാ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൩൮-൧൪൩) -

ഇമം തേരസനിപാതേ സരഭജാതകഞ്ച കഥേസി. ഇമാനി പന പഞ്ചപി ജാതകാനി അതീതേപി സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം മയ്ഹം പുത്തോ ജാനാതീതി സത്ഥാരാ ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ പഞ്ഞാനുഭാവപ്പകാസനത്ഥമേവ കഥിതാനീതി ഏവം ആഗമനതോപി ഥേരോ മഹാപഞ്ഞതായ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി.

കഥം **ചിണ്ണവസിതോ**തി? ചിണ്ണം കിരേതം ഥേരസ്സ ചതുപരിസമജ്ഝേ ധമ്മം കഥേന്തോ ചത്താരി സച്ചാനി അമുഞ്ചിത്വാ കഥേതീതി ഏവം ചിണ്ണവസിതോപി ഥേരോ മഹാപഞ്ഞതായ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി.

കഥം **ഗുണാതിരേകതോ**തി? ഠപേത്വാ ഹി ദസബലം അഞ്ഞോ കോചി ഏകസാവകോപി മഹാപഞ്ഞതായ ധമ്മസേനാപതിനാ സദിസോ നാമ നത്ഥീതി ഏവം ഗുണാതിരേകതോപി ഥേരോ മഹാപഞ്ഞതായ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി.

യഥാ ച സാരിപുത്തത്ഥേരോ, ഏവം **മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോപി** സബ്ബേഹേവ ചതൂഹിപി ഇമേഹി കാരണേഹി ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി. കഥം? ഥേരോ ഹി മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ നന്ദോപനന്ദസദിസമ്പി നാഗരാജാനം ദമേസീതി ഏവം താവ അട്ഠുപ്പത്തിതോ ലഭി. ന പനേസ ഇദാനേവ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ, അതീതേ പഞ്ച ജാതിസതാനി ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതോപി മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ അഹോസീതി.

‘‘യോ പബ്ബജീ ജാതിസതാനി പഞ്ച,
പഹായ കാമാനി മനോരമാനി;
തം വീതരാഗം സുസമാഹിതിന്ദ്രിയം,
പരിനിബ്ബുതം വന്ദഥ മോഗ്ഗല്ലാന’’ന്തി. -

ഏവം ആഗമനതോപി ലഭി. ചിണ്ണം ചേതം ഥേരസ്സ നിരയം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഇദ്ധിബലേന നിരയസത്താനം അസ്സാസജനനത്ഥം സീതം അധിട്ഠായ ചക്കമത്തം പദുമം മാപേത്വാ പദുമകണ്ണികായം നിസീദിത്വാ ധമ്മകഥം കഥേതി, ദേവലോകം ഗന്ത്വാ ദേവസങ്ഘം കമ്മഗതിം ജാനാപേത്വാ സച്ചകഥം കഥേതീതി ഏവം ചിണ്ണവസിതോ ലഭി. ഠപേത്വാ ച സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഞ്ഞോ സാവകോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ വിയ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ നത്ഥീതി ഏവം ഗുണാതിരേകതോ ലഭി.

യഥാ ചേസ, ഏവം **മഹാകസ്സപത്ഥേരോപി** സബ്ബേഹേവിമേഹി കാരണേഹി ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി. കഥം? സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഹി ഥേരസ്സ തിഗാവുതം മഗ്ഗം പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തീഹി ഓവാദേഹി ഉപസമ്പാദേത്വാ ചീവരം പരിവത്തേത്വാ അദാസി. തസ്മിം സമയേ മഹാപഥവീ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ കമ്പി, മഹാജനസ്സ അബ്ഭന്തരേ ഥേരസ്സ കിത്തിസദ്ദോ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ഗതോ. ഏവം അട്ഠുപ്പത്തിതോ ലഭി. ന ചേസ ഇദാനേവ ധുതധരോ, അതീതേ പഞ്ച ജാതിസതാനി ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതോപി ധുതധരോവ അഹോസി.

"യോ പബ്ബജീ ജാതിസതാനി പഞ്ച,
പഹായ കാമാനി മനോരമാനി;
തം വീതരാഗം സുസമാഹിതിന്ദ്രിയം,
പരിനിബ്ബുതം വന്ദഥ മഹാകസ്സപ"ന്തി. -

ഏവം ആഗമനതോപി ലഭി. ചിണ്ണം ചേതം ഥേരസ്സ ചതുപരിസമജ്ഝഗതോ ധമ്മം കഥേന്തോ ദസ കഥാവത്ഥൂനി അവിജഹിത്വാവ കഥേതീതി ഏവം ചിണ്ണവസിതോ ലഭി. ഠപേത്വാ ച സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഞ്ഞോ സാവകോ തേരസഹി ധുതഗുണേഹി മഹാകസ്സപസദിസോ നത്ഥീതി ഏവം ഗുണാതിരേകതോ ലഭി . ഇമിനാവ നിയാമേന തേസം തേസം ഥേരാനം യഥാലാഭതോ ഗുണേ കിത്തേതും വട്ടതി.

ഗുണവസേനേവ ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ യഥാ നാമ രാജാ ചക്കവത്തീ ചക്കരതനാനുഭാവേന ചക്കവാളഗബ്ഭേ രജ്ജസിരിം പത്വാ "പത്തബ്ബം മേ പത്തം, കിം മേ ഇദാനി മഹാജനേന ഓലോകിതേനാ"തി ന അപ്പോസ്സുക്കോ ഹുത്വാ രജ്ജസിരിംയേവ അനുഭോതി, കാലേന പന കാലം വിനിച്ഛയട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ നിഗ്ഗഹേതബ്ബേ നിഗ്ഗണ്ഹാതി, പഗ്ഗഹേതബ്ബേ പഗ്ഗണ്ഹാതി, ഠാനന്തരേസു ച ഠപേതബ്ബയുത്തകേ ഠാനന്തരേസു ഠപേതി, ഏവമേവം മഹാബോധിമണ്ഡേ അധിഗതസ്സ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ ആനുഭാവേന അനുപ്പത്തധമ്മരജ്ജോ ധമ്മരാജാപി "കിം മേ ഇദാനി ലോകേന ഓലോകിതേന, അനുത്തരം ഫലസമാപത്തിസുഖം അനുഭവിസ്സാമീ"തി അപ്പോസ്സുക്കതം അനാപജ്ജിത്വാ ചതുപരിസമജ്ഝേ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതം ബ്രഹ്മസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ ധമ്മം ദേസയമാനോ നിഗ്ഗഹേതബ്ബയുത്തേ കണ്ഹധമ്മേ പുഗ്ഗലേ സിനേരുപാദേ പക്ഖിപന്തോ വിയ അപായഭയസന്തജ്ജനേന നിഗ്ഗഹേത്വാ പഗ്ഗഹേതബ്ബയുത്തേ കല്യാണധമ്മേ പുഗ്ഗലേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഭവഗ്ഗേ നിസീദാപേന്തോ വിയ പഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഠാനന്തരേസു ഠപേതബ്ബയുത്തകേ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരാദയോ സാവകേ യാഥാവസരസഗുണവസേനേവ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ **ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം രത്തഞ്ഞൂനം, യദിദം അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ**തിആദിമാഹ.

അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരവത്ഥു

തത്ഥ **ഏതദഗ്ഗ**ന്തി പദം വുത്തത്ഥമേവ. **രത്തഞ്ഞൂന**ന്തി രത്തിയോ ജാനന്താനം. ഠപേത്വാ ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഞ്ഞോ സാവകോ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരതോ പഠമതരം പബ്ബജിതോ നാമ നത്ഥീതി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഥേരോ ചിരകാലം രത്തിയോ ജാനാതീതി രത്തഞ്ഞൂ. സബ്ബപഠമം ധമ്മസ്സ പടിവിദ്ധത്താ യദാ തേന ധമ്മോ പടിവിദ്ധോ,

ചിരകാലതോ പട്ഠായ തം രത്തിം ജാനാതീതിപി രത്തഞ്ഞൂ. അപിച ഖീണാസവാനം രത്തിദിവസപരിച്ഛേദോ പാകടോവ ഹോതി, അയഞ്ച പഠമഖീണാസവോതി ഏവമ്പി രത്തഞ്ഞൂനം സാവകാനം അയമേവ അഗ്ഗോ പുരിമകോടിഭൂതോ സേട്ഠോ. തേന വുത്തം - "രത്തഞ്ഞൂനം യദിദം അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ"തി.

ഏത്ഥ ച **യദിദ**ന്തി നിപാതോ, തസ്സ ഥേരം അവേക്ഖിത്വാ യോ ഏസോതി, അഗ്ഗസദ്ദം അവേക്ഖിത്വാ യം ഏതന്തി അത്ഥോ. **അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ**തി ഞാതകോണ്ഡഞ്ഞോ പടിവിദ്ധകോണ്ഡഞ്ഞോ. തേനേവാഹ - "അഞ്ഞാസി വത, ഭോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ, അഞ്ഞാസി വത, ഭോ, കോണ്ഡഞ്ഞോതി. ഇതി ഹിദം ആയസ്മതോ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ ത്വേവ നാമം അഹോസീ"തി (സം॰ നി॰ ൫.൧൦൮൧; മഹാവ॰ ൧൭).

അയം പന ഥേരോ കതരബുദ്ധകാലേ പുബ്ബപത്ഥനം അഭിനീഹാരം അകാസി, കദാ പബ്ബജിതോ, കദാനേന പഠമം ധമ്മോ അധിഗതോ, കദാ ഠാനന്തരേ ഠപിതോതി ഇമിനാ നയേന സബ്ബേസുപി ഏതദഗ്ഗേസു പഞ്ഹകമ്മം വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ ഇമസ്സ താവ ഥേരസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സമത്ഥകേ പദുമുത്തരോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി, തസ്സ പടിവിദ്ധസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ മഹാബോധിപല്ലങ്കതോ ഉട്ഠഹന്തസ്സ മഹാപഥവിയം ഠപേതും പാദേ ഉക്ഖിത്തമത്തേ പാദസമ്പടിച്ഛനത്ഥം മഹന്തം പദുമപുപ്ഫം ഉഗ്ഗഞ്ഛി, തസ്സ ധുരപത്താനി നവുതിഹത്ഥാനി ഹോന്തി, കേസരം തിംസഹത്ഥം, കണ്ണികാ ദ്വാദസഹത്ഥാ, പാദേന പതിട്ഠിതട്ഠാനം ഏകാദസഹത്ഥം. തസ്സ പന ഭഗവതോ സരീരം അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി. തസ്സ പദുമകണ്ണികായ ദക്ഖിണപാദേ പതിട്ഠഹന്തേ മഹാതുമ്ബമത്താ രേണു ഉഗ്ഗന്ത്വാ സരീരം ഓകിരമാനാ ഓതരി, വാമപാദസ്സ ഠപനകാലേപി തഥാരൂപംയേവ പദുമം ഉഗ്ഗന്ത്വാ പാദം സമ്പടിച്ഛി. തതോപി ഉഗ്ഗന്ത്വാ വുത്തപ്പമാണാവ രേണു സരീരം ഓകിരി. തം പന രേണും അഭിഭവമാനാ തസ്സ ഭഗവതോ സരീരപ്പഭാ നിക്ഖമിത്വാ യന്തനാളികായ വിസ്സട്ഠസുവണ്ണരസധാരാ വിയ സമന്താ ദ്വാദസയോജനട്ഠാനം ഏകോഭാസം അകാസി. തതിയപാദുദ്ധരണകാലേ പഠമുഗ്ഗതം പദുമം അന്തരധായി, പാദസമ്പടിച്ഛനത്ഥം അഞ്ഞം നവം പദുമം ഉഗ്ഗഞ്ഛി. ഇമിനാവ നിയാമേന യത്ഥ യത്ഥ ഗന്തുകാമോ ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥാപി മഹാപദുമം ഉഗ്ഗച്ഛതി. തേനേവസ്സ "പദുമുത്തരസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി നാമം അഹോസി.

ഏവം സോ ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരോ മഹാജനസ്സ സങ്ഗഹത്ഥായ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ഭിക്ഖായ ചരന്തോ ഹംസവതീനഗരം സമ്പാപുണി . തസ്സ ആഗതഭാവം സുത്വാ പിതാ മഹാരാജാ പച്ചുഗ്ഗമനം അകാസി. സത്ഥാ തസ്സ ധമ്മകഥം കഥേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ കേചി സകദാഗാമീ കേചി അനാഗാമീ കേചി അരഹത്തം പാപുണിംസു. രാജാ സ്വാതനായ ദസബലം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ കാലം ആരോചാപേത്വാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരസ്സ ഭഗവതോ സകനിവേസനേ മഹാദാനം അദാസി. സത്ഥാ ഭത്താനുമോദനം കത്വാ വിഹാരമേവ ഗതോ. തേനേവ നിയാമേന പുനദിവസേ നാഗരാ, പുനദിവസേ രാജാതി ദീഘമദ്ധാനം ദാനം അദംസു.

തസ്മിം കാലേ അയം ഥേരോ ഹംസവതീനഗരേ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തോ. ഏകദിവസം ബുദ്ധാനം ധമ്മദേസനാകാലേ ഹംസവതീനഗരവാസിനോ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥേ യേന ബുദ്ധോ, യേന ധമ്മോ, യേന സങ്ഘോ, തന്നിന്നേ തപ്പോണേ തപ്പബ്ഭാരേ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ തേന മഹാജനേന സദ്ധിം ധമ്മദേസനട്ഠാനം അഗമാസി. തസ്മിഞ്ച സമയേ പദുമുത്തരോ ഭഗവാ അത്തനോ സാസനേ പഠമം പടിവിദ്ധധമ്മം ഏകം ഭിക്ഖും ഏതദഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സോ കുലപുത്തോ തം കാരണം സുത്വാ “മഹാ വതായം ഭിക്ഖു, ഠപേത്വാ കിര ബുദ്ധം അഞ്ഞോ ഇമിനാ പഠമതരം പടിവിദ്ധധമ്മോ നാമ നത്ഥി. അഹോ വതാഹമ്പി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പഠമം ധമ്മം പടിവിജ്ഝനസമത്ഥോ ഭവേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ദേസനാപരിയോസാനേ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ “സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി നിമന്തേസി. സത്ഥാ അധിവാസേസി.

സോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ സകനിവേസനം ഗന്ത്വാ സബ്ബരത്തിം ബുദ്ധാനം നിസജ്ജനട്ഠാനം ഗന്ധദാമമാലാദാമാദീഹി അലങ്കരിത്വാ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയാദാപേത്വാ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന സകനിവേസനേ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരസ്സ ഭഗവതോ വിചിത്രയാഗുഖജ്ജകപരിവാരം നാനാരസസൂപബ്യഞ്ജനം ഗന്ധസാലിഭോജനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ തിചീവരപഹോനകേ വങ്ഗപട്ടേ തഥാഗതസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ചിന്തേസി - “നാഹം പരിത്തകസ്സ ഠാനസ്സത്ഥായ ചരാമി, മഹന്തം ഠാനം പത്ഥേന്തോ ചരാമി, ന ഖോ പന സക്കാ ഏകമേവ ദിവസം ദാനം ദത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേതു”ന്തി “അനുപടിപാടിയാ സത്ത ദിവസാനി മഹാദാനം ദത്വാ പത്ഥേസ്സാമീ”തി. സോ തേനേവ നിയാമേന സത്ത ദിവസാനി മഹാദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ദുസ്സകോട്ഠാഗാരം വിവരാപേത്വാ ഉത്തമസുഖുമവത്ഥം ബുദ്ധാനം പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം തിചീവരേന അച്ഛാദേത്വാ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ, “ഭന്തേ, യോ തുമ്ഹേഹി ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ ഭിക്ഖു ഏതദഗ്ഗേ ഠപിതോ, അഹമ്പി സോ ഭിക്ഖു വിയ അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ പഠമം ധമ്മം പടിവിജ്ഝിതും സമത്ഥോ ഭവേയ്യ”ന്തി വത്വാ സത്ഥു പാദമൂലേ സീസം കത്വാ നിപജ്ജി.

സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഇമിനാ കുലപുത്തേന മഹാഅധികാരോ കതോ, സമിജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ ഏതസ്സ അയം പത്ഥനാ നോ”തി അനാഗതംസഞാണം പേസേത്വാ ആവജ്ജേന്തോ “സമിജ്ഝിസ്സതീ”തി പസ്സി. ബുദ്ധാനഞ്ഹി അതീതം വാ അനാഗതം വാ പച്ചുപ്പന്നം വാ ആരബ്ഭ ആവജ്ജേന്താനം ആവരണം നാമ നത്ഥി, അനേകകപ്പകോടിസതസഹസ്സന്തരമ്പി ച അതീതം വാ അനാഗതം വാ ചക്കവാളസഹസ്സന്തരമ്പി ച പച്ചുപ്പന്നം വാ ആവജ്ജനപടിബദ്ധമേവ മനസികാരപടിബദ്ധമേവ ഹോതി. ഏവം അപ്പടിവത്തിയേന ഞാണേന സോ ഭഗവാ ഇദം അദ്ദസ - “അനാഗതേ സതസഹസ്സകപ്പപരിയോസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തദാ ഇമസ്സ പത്ഥനാ സമിജ്ഝിസ്സതീ”തി. അഥ നം ഏവമാഹ - “അമ്ഭോ, കുലപുത്ത, അനാഗതേ സതസഹസ്സകപ്പപരിയോസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി , ത്വം തസ്സ പഠമകധമ്മദേസനായ തേപരിവട്ടധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തന്തപരിയോസാനേ അട്ഠാരസഹി

ബ്രഹ്മകോടീഹി സദ്ധിം സഹസ്സനയസമ്പന്നേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സസീ''തി.

ഇതി സത്ഥാ തം കുലപുത്തം ബ്യാകരിത്വാ ചതുരാസീതി ധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സാനി ദേസേത്വാ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. തസ്സ പരിനിബ്ബുതസ്സ സരീരം സുവണ്ണക്ഖന്ധോ വിയ ഏകഗ്ഘനം അഹോസി, സരീരചേതിയം പനസ്സുബ്ബേധേന സത്തയോജനികം അകംസു. ഇട്ഠകാ സുവണ്ണമയാ അഹേസും, ഹരിതാലമനോസിലായ മത്തികാകിച്ചം, തേലേന ഉദകകിച്ചം സാധയിംസു. ബുദ്ധാനം ധരമാനകാലേ സരീരപ്പഭാ ദ്വാദസയോജനികം ഫരി, പരിനിബ്ബുതാനം പന തേസം രസ്മി നിക്ഖമിത്വാ സമന്താ യോജനസതം അവത്ഥരി.

അയം സേട്ഠി ബുദ്ധാനം സരീരചേതിയം പരിവാരേത്വാ സഹസ്സരതനഗ്ഘിയാനി കാരേസി. ചേതിയപതിട്ഠാപനദിവസേ അന്തോചേതിയേ രതനഘരം കാരേസി. സോ വസ്സസതസഹസ്സം മഹന്തം ദാനാദിമയം കല്യാണകമ്മം കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവപുരേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തസ്സേവ നവനവുതി കപ്പസഹസ്സാനി നവ കപ്പസതാനി നവ ച കപ്പാ സമതിക്കന്താ. ഏത്തകസ്സ കാലസ്സ അച്ചയേന ഇതോ ഏകനവുതികപ്പമത്ഥകേ അയം കുലപുത്തോ ബന്ധുമതീനഗരസ്സ ദ്വാരസമീപേ ഗാമേ കുടുമ്ബിയഗേഹേ നിബ്ബത്തോ. തസ്സ **മഹാകാലോ**തി നാമം അഹോസി, കനിട്ഠഭാതാ പനസ്സ ചൂളകാലോ നാമ.

തസ്മിം സമയേ വിപസ്സീ ബോധിസത്തോ തുസിതപുരാ ചവിത്വാ ബന്ധുമതീനഗരേ ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തോ. അനുക്കമേന സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ ധമ്മദേസനത്ഥായ മഹാബ്രഹ്മുനാ ആയാചിതോ ''കസ്സ നു ഖോ പഠമം ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ കനിട്ഠം ഖണ്ഡം നാമ രാജകുമാരം തിസ്സഞ്ച പുരോഹിതപുത്തം ''പഠമം ധമ്മം പടിവിജ്ഝിതും സമത്ഥാ''തി ദിസ്വാ ''തേസഞ്ച ധമ്മം ദേസേസ്സാമി, പിതു ച സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ''തി ബോധിമണ്ഡതോ ആകാസേനേവ ആഗന്ത്വാ ഖേമേ മിഗദായേ ഓതിണ്ണോ തേ പക്കോസാപേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ തേ ദ്വേപി ജനാ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സേഹി സദ്ധിം അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

അഥാപരേപി ബോധിസത്തകാലേ അനുപബ്ബജിതാ ചതുരാസീതിസഹസ്സാ കുലപുത്താ തം പവത്തിം സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ആഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. സത്ഥാ തം തത്ഥേവ ഖണ്ഡത്ഥേരം അഗ്ഗസാവകട്ഠാനേ, തിസ്സത്ഥേരം ദുതിയസാവകട്ഠാനേ ഠപേസി. രാജാപി തം പവത്തിം സുത്വാ ''പുത്തം പസ്സിസ്സാമീ''തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ തീസു സരണേസു പതിട്ഠായ സത്ഥാരം സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

സോ പാസാദവരഗതോ നിസീദിത്വാ ചിന്തേസി - ''മയ്ഹം ജേട്ഠപുത്തോ നിക്ഖമിത്വാ ബുദ്ധോ ജാതോ, ദുതിയപുത്തോ മേ അഗ്ഗസാവകോ, പുരോഹിതപുത്തോ ദുതിയസാവകോ. ഇമേ ച അവസേസഭിക്ഖൂ ഗിഹികാലേപി മയ്ഹം പുത്തമേവ പരിവാരേത്വാ വിചരിംസു, ഇമേ പുബ്ബേപി ദാനിപി മയ്ഹമേവ ഭാരാ, അഹമേവ തേ ചതൂഹി പച്ചയേഹി

ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, അഞ്ഞേസം ഓകാസം ന ദസ്സാമീ"തി.
വിഹാരദ്വാരകോട്ഠകതോ പട്ഠായ യാവ രാജഗേഹദ്വാരാ ഉഭോസു പസ്സേസു ഖദിരപാകാരം കാരേത്വാ വത്ഥേഹി പടിച്ഛാദാപേത്വാ ഉപരി സുവണ്ണതാരകവിചിത്തം സമോലമ്ബിതതാലക്ഖന്ധമത്തവിവിധപുപ്ഫദാമവിതാനം കാരേത്വാ ഹേട്ഠാഭൂമിം വിചിത്തത്ഥരണേഹി സന്ഥരാപേത്വാ അന്തോ ഉഭോസു പസ്സേസു മാലാഗച്ഛകേസു പുണ്ണഘടേ സകലമഗ്ഗവാസത്ഥായ ച ഗന്ധന്തരേസു പുപ്ഫാനി പുപ്ഫന്തരേസു ഗന്ധേ ച ഠപാപേത്വാ ഭഗവതോ കാലം ആരോചാപേസി. ഭഗവാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ അന്തോസാണിയാവ രാജഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം പച്ചാഗച്ഛതി. അഞ്ഞോ കോചി ദട്ഠുമ്പി ന ലഭതി, കുതോ പന ഭിക്ഖം വാ ദാതും പൂജം വാ കാതും.

നാഗരാ ചിന്തേസും - "അജ്ജ സത്ഥു ലോകേ ഉപ്പന്നസ്സ സത്തമാസാധികാനി സത്ത സംവച്ഛരാനി, മയഞ്ച ദട്ഠുമ്പി ന ലഭാമ, പഗേവ ഭിക്ഖം വാ ദാതും പൂജം വാ കാതും ധമ്മം വാ സോതും. രാജാ 'മയ്ഹം എവ ബുദ്ധോ, മയ്ഹം ധമ്മോ, മയ്ഹം സങ്ഘോ'തി മമായിത്വാ സയമേവ ഉപട്ഠഹതി. സത്ഥാ ച ഉപ്പജ്ജമാനോ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അത്ഥായ ഉപ്പന്നോ, ന രഞ്ഞോയേവ അത്ഥായ. ന ഹി രഞ്ഞോയേവ നിരയോ ഉണ്ഹോ, അഞ്ഞേസം നീലുപ്പലവനസദിസോ. തസ്മാ രാജാനം ഏവം വദാമ 'സചേ നോ സത്ഥാരം ദേതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ദേതി, രഞ്ഞാ സദ്ധിം യുജ്ഝിത്വാ സങ്ഘം ഗഹേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോമ. ന സക്കാ ഖോ പന സുദ്ധനാഗരേഹേവ ഏവം കാതും, ഏകം ജേട്ഠകപുരിസമ്പി ഗണ്ഹാമാ'"തി സേനാപതിം ഉപസങ്കമിത്വാ തസ്സ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "സാമി കിം അമ്ഹാകം പക്ഖോ ഹോഹിസി, ഉദാഹു രഞ്ഞോ"തി ആഹംസു. സോ ആഹ - "തുമ്ഹാകം പക്ഖോ ഹോമി, അപിച ഖോ പന പഠമദിവസോ മയ്ഹം ദാതബ്ബോ"തി. തേ സമ്പടിച്ഛിംസു.

സോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "നാഗരാ, ദേവ, തുമ്ഹാകം കുപിതാ"തി ആഹ. കിമത്ഥം താതാതി? സത്ഥാരം കിര തുമ്ഹേവ ഉപട്ഠഹഥ, അമ്ഹേ ന ലഭാമാതി. സചേ ഇദാനിപി ലഭന്തി, ന കുപ്പന്തി. അലഭന്താ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝിതുകാമാ, ദേവാതി. യുജ്ഝാമി, താത, ന ഭിക്ഖുസങ്ഘം ദേമീതി. ദേവ, തുമ്ഹാകം ദാസാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝാമാതി വദന്തി, തുമ്ഹേ കം ഗണ്ഹിത്വാ യുജ്ഝിസ്സഥാതി? നനു ത്വം സേനാപതീതി? നാഗരേഹി വിനാ അസമത്ഥോ അഹം, ദേവാതി. തതോ രാജാ "ബലവന്തോ നാഗരാ, സേനാപതിപി തേസംയേവ പക്ഖോ"തി ഞത്വാ "അഞ്ഞാനി സത്തമാസാധികാനി സത്ത സംവച്ഛരാനി മയ്ഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ദേന്തൂ"തി ആഹ. നാഗരാ ന സമ്പടിച്ഛിംസു. രാജാ "ഛബ്ബസ്സാനി പഞ്ചവസ്സാനീ"തി ഏവം ഹാപേത്വാ അഞ്ഞേ സത്ത ദിവസേ യാചി . നാഗരാ "അതിക്കക്ഖളം ദാനി രഞ്ഞാ സദ്ധിം കാതും ന വട്ടതീ"തി അനുജാനിംസു. രാജാ സത്തമാസാധികാനം സത്തന്നം സംവച്ഛരാനം സജ്ജിതം ദാനമുഖം സത്തന്നമേവ ദിവസാനം സജ്ജേത്വാ ഛ ദിവസേ കേസഞ്ചി അപസ്സന്താനംയേവ ദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ നാഗരേ പക്കോസാപേത്വാ "സക്ഖിസ്സഥ, താതാ, ഏവരൂപം ദാനം ദാതു"ന്തി ആഹ. തേപി "നനു അമ്ഹേയേവ നിസ്സായേതം ദേവസ്സ ഉപ്പന്ന"ന്തി വത്വാ "സക്ഖിസ്സാമാ"തി ആഹംസു. രാജാ പിട്ഠിഹത്ഥേന അസ്സൂനി പുഞ്ഛമാനോ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം

അഞ്ഞേസ്സു ഭാരം അകത്വാ യാവജീവം ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹിസ്സാമീതി ചിന്തേസിം, നാഗരാനം ദാനി മേ അനുഞ്ഞാതം, നാഗരാ ഹി 'മയം ദാനം ദാതും ന ലഭാമാ'തി ഭഗവാ കുപ്പന്തി. സ്വേവ പട്ഠായ തേസം അനുഗ്ഗഹം കരോഥാ''തി ആഹ.

അഥ ദുതിയദിവസേ സേനാപതി മഹാദാനം അദാസി. തതോ നാഗരാ രഞ്ഞാ കതസക്കാരതോ ഉത്തരിതരം സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ ദാനം അദംസു. ഏതേനേവ നിയാമേന സകലനഗരസ്സ പടിപാടിയാ ഗതായ ദ്വാരഗാമവാസിനോ സക്കാരസമ്മാനം സജ്ജയിംസു. മഹാകാലകുടുമ്ബികോ ചൂളകാലം ആഹ - ''ദസബലസ്സ സക്കാരസമ്മാനം സ്വേവ അമ്ഹാകം പാപുണാതി, കിം സക്കാരം കരിസ്സാമാ''തി? ത്വമേവ ഭാതിക ജാനാഹീതി. സചേ മയ്ഹം രുചിയാ കരോസി, അമ്ഹാകം സോളസകരീസമത്തേസു ഖേത്തേസു ഗഹിതഗബ്ഭാ സാലിയോ അത്ഥി. സാലിഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ ആദായ ബുദ്ധാനം അനുച്ഛവികം പചാപേമാതി. ഏവം കയിരമാനേ കസ്സചി ഉപകാരോ ന ഹോതി, തസ്മാ നേതം മയ്ഹം രുച്ചതീതി. സചേ ത്വം ഏവം ന കരോസി, അഹം മയ്ഹം സന്തകം മമായിതും ലഭാമീതി സോളസകരീസമത്തം ഖേത്തം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ അട്ഠകരീസട്ഠാനേ സീമം ഠപേത്വാ സാലിഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ ആദായ അസമ്ഭിന്നേ ഖീരേ പചാപേത്വാ ചതുമധുരം പക്ഖിപിത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ അദാസി. കുടുമ്ബികസ്സ ഖോ ഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പുന പൂരതി. പുഥുകകാലേ പുഥുകഗ്ഗം നാമ അദാസി, ഗാമവാസീഹി സദ്ധിം അഗ്ഗസസ്സം നാമ അദാസി, ലായനേ ലായനഗ്ഗം, വേണികരണേ വേണഗ്ഗം, കലാപാദീസു കലാപഗ്ഗം ഖലഗ്ഗം ഖലഭണ്ഡഗ്ഗം കോട്ഠഗ്ഗന്തി. ഏവം സോ ഏകസസ്സേവ നവ വാരേ അഗ്ഗദാനം അദാസി. തമ്പി സസ്സം അതിരേകം ഉട്ഠാനസമ്പന്നം അഹോസി.

യാവ ബുദ്ധാ ധരതി, യാവ ച സങ്ഘോ ധരതി, ഏതേനേവ നിയാമേന കല്യാണകമ്മം കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവേസു ചേവ മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ ഏകനവുതികപ്പേ സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ അമ്ഹാകം സത്ഥു ലോകേ ഉപ്പന്നകാലേ കപിലവത്ഥുനഗരസ്സ അവിദൂരേ ദോണവത്ഥുബ്രാഹ്മണഗാമേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ **കോണ്ഡഞ്ഞമാണവോ**തി നാമം അകംസു. സോ വുഡ്ഢിമന്വായ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ ലക്ഖണമന്താനം പാരം അഗമാസി. തേന സമയേന അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ തുസിതപുരാ ചവിത്വാ കപിലവത്ഥുപുരേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ അട്ഠുത്തരം ബ്രാഹ്മണസതം അഹതവത്ഥേഹി അച്ഛാദേത്വാ അപ്പോദകം മധുപായാസം പായേത്വാ തേസം അന്തരേ അട്ഠ ജനേ ഉച്ചിനിത്വാ മഹാതലേ നിസീദാപേത്വാ അലങ്കതപടിയത്തം ബോധിസത്തം ദുകൂലചുമ്ബടകേ നിപജ്ജാപേത്വാ ലക്ഖണപരിഗ്ഗഹണത്ഥം തേസം സന്തികം ആനയിംസു. ധുരാസനേ നിസിന്നബ്രാഹ്മണോ മഹാപുരിസസ്സ സരീരസമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ ഉക്ഖിപി. ഏവം പടിപാടിയാ സത്ത ജനാ ഉക്ഖിപിംസു. തേസം പന സബ്ബനവകോ കോണ്ഡഞ്ഞമാണവോ, സോ ബോധിസത്തസ്സ ലക്ഖണവരനിപ്ഫത്തിം ഓലോകേത്വാ ''അഗാരമജ്ഝേ ഠാനകാരണം നത്ഥി, ഏകന്തേനേസ വിവട്ടച്ഛദോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ''തി ഏകമേവ അങ്ഗുലിം ഉക്ഖിപി. ഇതരേ പന സത്ത ജനാ ''സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സതി, രാജാ ഭവിസ്സതി ചക്കവത്തീ. സചേ പബ്ബജിസ്സതി, ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ''തി ദ്വേ ഗതിയോ

ദിസ്വാ ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ ഉക്ഖിപിംസു. അയം പന കോണ്ഡഞ്ഞോ കതാധികാരോ പച്ഛിമഭവികസത്തോ പഞ്ഞായ ഇതരേ സത്ത ജനേ അഭിഭവിത്വാ "ഇമേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതസ്സ അഗാരമജ്ഝേ ഠാനകരണം നാമ നത്ഥി, നിസ്സംസയം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി ഏകമേവ ഗതിം അദ്ദസ, തസ്മാ ഏകം അങ്ഗുലിം ഉക്ഖിപി. തതോ ബ്രാഹ്മണാ അത്തനോ ഘരാനി ഗന്ത്വാ പുത്തേ ആമന്തയിംസു - "താതാ, അമ്ഹേ മഹല്ലകാ, സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ പുത്തം സബ്ബഞ്ഞുതപ്പത്തം മയം സമ്ഭാവേയ്യാമ വാ നോ വാ. തുമ്ഹേ തസ്മിം കുമാരേ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തേ തസ്സ സാസനേ പബ്ബജേയ്യാഥാ"തി.

സുദ്ധോദനമഹാരാജാപി ബോധിസത്തസ്സ ധാതിയോ ആദിം കത്വാ പരിഹാരം ഉപട്ഠപേന്തോ ബോധിസത്തം വുദ്ധിം ആപാദേസി. മഹാസത്തോപി വുദ്ധിപ്പത്തോ ദേവോ വിയ സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ പരിപക്കേ ഞാണേ കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ രാഹുലകുമാരസ്സ ജാതദിവസേ ഛന്നസഹായോ കണ്ഡകം ആരുയ്ഹ ദേവതാഹി വിവടേന ദ്വാരേന മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ തേനേവ രത്തിഭാഗേന തീണി രജ്ജാനി അതിക്കമിത്വാ അനോമാനദീതീരേ പബ്ബജിത്വാ ഘടികാരമഹാബ്രഹ്മുനാ ആഭതേ അരഹദ്ധജേ ഗഹിതമത്തേയേവ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരോ വിയ പാസാദികേന ഇരിയാപഥേന രാജഗഹം പത്വാ തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പണ്ഡവപബ്ബതച്ഛായായ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ രഞ്ഞാ മാഗധേന രജ്ജസിരിയാ നിമന്തിയമാനോപി തം പടിക്ഖിപിത്വാ അനുക്കമേന ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ "രമണീയോ വത അയം ഭൂമിഭാഗോ , അലം വതിദം കുലപുത്തസ്സ പധാനത്ഥികസ്സ പധാനായാ"തി പധാനാഭിമുഖം ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ തത്ഥ വാസം ഉപഗതോ.

തേന സമയേന ഇതരേ സത്ത ബ്രാഹ്മണാ യഥാകമ്മം ഗതാ, സബ്ബദഹരോ പന ലക്ഖണപരിഗ്ഗാഹകോ കോണ്ഡഞ്ഞമാണവോ അരോഗോ. സോ "മഹാപുരിസോ പബ്ബജിതോ"തി സുത്വാ തേസം ബ്രാഹ്മണാനം പുത്തേ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - "സിദ്ധത്ഥകുമാരോ കിര പബ്ബജിതോ. സോ ഹി നിസ്സംസയം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി. സചേ തുമ്ഹാകം പിതരോ അരോഗാ അസ്സു, അജ്ജ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജേയ്യും. സചേ തുമ്ഹേപി ഇച്ഛഥ, ഏഥ മയം തം മഹാപുരിസമനുപബ്ബജിസ്സാമാ"തി. തേ സബ്ബേ ഏകച്ഛന്ദാ ഭവിതും നാസക്ഖിംസു. തയോ ജനാ ന പബ്ബജിംസു, കോണ്ഡഞ്ഞബ്രാഹ്മണം ജേട്ഠകം കത്വാ ഇതരേ ചത്താരോ പബ്ബജിംസു. ഇമേ പഞ്ച പബ്ബജിത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ഭിക്ഖായ ചരന്താ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം അഗമിംസു. തേ ഛബ്ബസ്സാനി ബോധിസത്തേ മഹാപധാനം പദഹന്തേ "ഇദാനി ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി ഇദാനി ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി മഹാസത്തം ഉപട്ഠഹമാനാ സന്തികാവചരാവസ്സ അഹേസും. യദാ പന ബോധിസത്തോ ഏകതിലതണ്ഡുലാദീഹി വീതിനാമേന്തോപി ദുക്കരകാരികായ അരിയധമ്മപടിവേധസ്സ അഭാവം ഞത്വാ ഓളാരികം ആഹാരം ആഹരി, തദാ തേ പക്കമിത്വാ ഇസിപതനം അഗമംസു.

അഥ ബോധിസത്തോ ഓളാരികാഹാരപരിഭോഗേന ഛവിമംസലോഹിതപാരിപൂരിം കത്വാ വിസാഖപുണ്ണമദിവസേ സുജാതായ ദിന്നം വരഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സുവണ്ണപാതിം നദിയാ പടിസോതം ഖിപിത്വാ "അജ്ജ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ"തി കതസന്നിട്ഠാനോ സായന്ഹസമയേ കാലേന

നാഗരാജേന അനേകേഹി ഥുതിസതേഹി അഭിത്ഥവിയമാനോ മഹാബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ അചലട്ഠാനേ പാചീനലോകധാതുഅഭിമുഖോ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം വീരിയം അധിട്ഠായ സൂരിയേ ധരമാനേയേവ മാരബലം വിധമിത്വാ പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരിത്വാ മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേത്വാ പച്ചൂസകാലസമനന്തരേ പടിച്ചസമുപ്പാദേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ അനുലോമപടിലോമം പച്ചയാകാരവട്ടം സമ്മസന്തോ സബ്ബബുദ്ധേഹി പടിവിദ്ധം അസാധാരണം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝിത്വാ നിബ്ബാനാരമ്മണായ ഫലസമാപത്തിയാ തത്ഥേവ സത്താഹം വീതിനാമേസി.

ഏതേനേവ ഉപായേന സത്തസത്താഹം ബോധിമണ്ഡേ വിഹരിത്വാ രാജായതനമൂലേ മധുപിണ്ഡികഭോജനം പരിഭുഞ്ജിത്വാ പുന അജപാലനിഗ്രോധമൂലം ആഗന്ത്വാ തത്ഥ നിസിന്നോ ധമ്മഗമ്ഭീരതം പച്ചവേക്ഖിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കതായ ചിത്തേ നമന്തേ മഹാബ്രഹ്മുനാ യാചിതോ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ തിക്ഖിന്ദ്രിയാദിഭേദേ സത്തേ ദിസ്വാ മഹാബ്രഹ്മുനോ ധമ്മദേസനായ പടിഞ്ഞം ദത്വാ "കസ്സ നു ഖോ അഹം പഠമം ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ"തി ആളാരുദകാനം കാലകതഭാവം ഞത്വാ പുന ചിന്തേന്തോ "ബഹൂപകാരാ ഖോ പന മേ പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ, യേ മം പധാനപഹിതത്തം ഉപട്ഠഹിംസു. യംനൂനാഹം പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം ഭിക്ഖൂനം പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യ"ന്തി ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. ഇദം പന സബ്ബമേവ ബുദ്ധാനം പരിവിതക്കമത്തമേവ, ഠപേത്വാ പന കോണ്ഡഞ്ഞബ്രാഹ്മണം അഞ്ഞോ കോചി പഠമം ധമ്മം പടിവിജ്ഝിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. സോപി ഏതദത്ഥമേവ കപ്പസതസഹസ്സം അധികാരകമ്മം അകാസി, ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നവ വാരേ അഗ്ഗസസ്സദാനം അദാസി.

അഥ സത്ഥാ പത്തചീവരമാദായ അനുപുബ്ബേന ഇസിപതനം ഗന്ത്വാ യേന പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ, തേനുപസങ്കമി. തേ തഥാഗതം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാവ അത്തനോ കതികായ സണ്ഠാതും നാസക്ഖിംസു. ഏകോ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേസി, ഏകോ ആസനം പഞ്ഞാപേസി, ഏകോ പാദോദകം പച്ചുപട്ഠാപേസി, ഏകോ പാദേ ധോവി, ഏകോ താലവണ്ടം ഗഹേത്വാ ബീജമാനോ ഠിതോ. ഏവം തേസു വത്തം ദസ്സേത്വാ സന്തികേ നിസിന്നേസു കോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരം കായസക്ഖിം കത്വാ സത്ഥാ അനുത്തരം തേപരിവട്ടം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തന്തം ആരഭി. മനുസ്സപരിസാ പഞ്ച ജനാവ അഹേസും, ദേവപരിസാ അപരിച്ഛിന്നാ. ദേസനാപരിയോസാനേ കോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരോ അട്ഠാരസഹി മഹാബ്രഹ്മകോടീഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ. അഥ സത്ഥാ "മയാ ദുക്കരസതാഭതം ധമ്മം പഠമമേവ അഞ്ഞാസീതി അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോ നാമ അയ"ന്തി ഥേരം ആലപന്തോ "അഞ്ഞാസി വത, ഭോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ, അഞ്ഞാസി വത, ഭോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ"തി ആഹ. തസ്സ തദേവ നാമം ജാതം. തേന വുത്തം - "ഇതി ഹിദം ആയസ്മതോ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞോത്വേവ നാമം അഹോസീ"തി.

ഇതി ഥേരോ ആസാള്ഹിപുണ്ണമായം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ, പാടിപദദിവസേ ഭദ്ദിയത്ഥേരോ, ദുതിയപക്ഖദിവസേ വപ്പത്ഥേരോ, തതിയപക്ഖദിവസേ മഹാനാമത്ഥേരോ, പക്ഖസ്സ ചതുത്ഥിയം അസ്സജിത്ഥേരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ. പഞ്ചമിയാ പന പക്ഖസ്സ

അനത്തലക്ഖണസുത്തന്തദേസനാപരിയോസാനേ സബ്ബേപി അരഹത്തേ പതിട്ഠിതാ.

തേന ഖോ പന സമയേന ഛ ലോകേ അരഹന്തോ ഹോന്തി. തതോ പട്ഠായ സത്ഥാ യസദാരകപ്പമുഖേ പഞ്ചപഞ്ഞാസ പുരിസേ, കപ്പാസിയവനസണ്ഡേ തിംസമത്തേ ഭദ്ദവഗ്ഗിയേ, ഗയാസീസേ പിട്ഠിപാസാണേ സഹസ്സമത്തേ പുരാണജടിലേതി ഏവം മഹാജനം അരിയഭൂമിം ഓതാരേത്വാ ബിമ്ബിസാരപ്പമുഖാനി ഏകാദസനഹുതാനി സോതാപത്തിഫലേ, ഏകം നഹുതം സരണത്തയേ പതിട്ഠാപേത്വാ ജമ്ബുദീപതലേ സാസനം പുപ്ഫിതഫലിതം കത്വാ സകലജമ്ബുദീപമണ്ഡലം കാസാവപജ്ജോതം ഇസിവാതപടിവാതം കരോന്തോ ഏകസ്മിം സമയേ ജേതവനമഹാവിഹാരം പത്വാ തത്ഥ വസന്തോ ഭിക്ഖുസങ്ഘമജ്ഝേ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനഗതോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ''പഠമം ധമ്മം പടിവിദ്ധഭിക്ഖൂനം അന്തരേ മമ പുത്തോ കോണ്ഡഞ്ഞോ അഗ്ഗോ''തി ദസ്സേതും ഏതദഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

ഥേരോപി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ അത്തനോ നിപച്ചകാരം കരോന്തേ ദിസ്വാ ബുദ്ധാനം സന്തികാ അപക്കമിതുകാമോ ഹുത്വാ ''പുണ്ണമാണവോ പബ്ബജിത്വാ സാസനേ അഗ്ഗധമ്മകഥികോ ഭവിസ്സതീ''തി ദിസ്വാ ദോണവത്ഥുബ്രാഹ്മണഗാമം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യം പുണ്ണമാണവം പബ്ബാജേത്വാ ''അയം ബുദ്ധാനം സന്തികേ വസിസ്സതീ''തി തസ്സ ബുദ്ധാനം അന്തേവാസികഭാവം കത്വാ സയം ദസബലം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഭഗവാ മയ്ഹം ഗാമന്തസേനാസനം അസപ്പായം, ആകിണ്ണോ വിഹരിതും ന സക്കോമി, ഛദ്ദന്തദഹം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമീ''തി ഭഗവന്തം അനുജാനാപേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഛദ്ദന്തദഹം ഗന്ത്വാ ഛദ്ദന്തഹത്ഥികുലം നിസ്സായ ദ്വാദസ വസ്സാനി വീതിനാമേത്വാ തത്ഥേവ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി.

സാരിപുത്ത-മോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരവത്ഥു

ഏവ്വൻ-ഏൻം. ദുതിയതതിയേസു **മഹാപഞ്ഞാന**ന്തി മഹതിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാനം. **ഇദ്ധിമന്താന**ന്തി ഇദ്ധിയാ സമ്പന്നാനം. **സാരിപുത്തോ മോഗ്ഗല്ലാനോ**തി തേസം ഥേരാനം നാമം.

ഇമേസമ്പി പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - ഇതോ സതസഹസ്സകപ്പാധികേ അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പമത്ഥകേ സാരിപുത്തോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, നാമേന സരദമാണവോ നാമ അഹോസി. മോഗ്ഗല്ലാനോ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി , നാമേന സിരിവഡ്ഢനകുടുമ്ബിയോ നാമ അഹോസി. തേ ഉഭോപി സഹപംസുകീളിതാവ സഹായകാ അഹേസും. സരദമാണവോ പിതു അച്ചയേന കുലസന്തകം മഹാധനം പടിപജ്ജിത്വാ ഏകദിവസം രഹോഗതോ ചിന്തേസി - ''അഹം ഇധലോകത്തഭാവമേവ ജാനാമി, നോ പരലോകത്തഭാവം, ജാതസത്താനഞ്ച മരണം നാമ ധുവം, മയാ ഏകം പബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ മോക്ഖധമ്മഗവേസനം കാതും വട്ടതീ''തി. സോ സഹായകം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - ''സമ്മ സിരിവഡ്ഢന, അഹം പബ്ബജിത്വാ മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിസ്സാമി, ത്വം മയാ സദ്ധിം പബ്ബജിതും സക്ഖിസ്സസീ''തി. ന സക്ഖിസ്സാമി , സമ്മ, ത്വംയേവ പബ്ബജാഹീതി. സോ ചിന്തേസി - ''പരലോകം ഗച്ഛന്താ സഹായേ വാ ഞാതിമിത്തേ വാ ഗഹേത്വാ ഗതാ നാമ നത്ഥി, അത്തനാ കതം

അത്തനോവ ഹോതീ''തി. തതോ രതനകോട്ഠാഗാരം വിവരാപേത്വാ കപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം മഹാദാനം ദത്വാ പബ്ബതപാദം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തസ്സ ഏകോ ദ്വേ തയോതി ഏവം അനുപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതാ ചതുസത്തതിസഹസ്സമത്താ ജടിലാ അഹേസും. സോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ അട്ഠ ച സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ തേസമ്പി ജടിലാനം കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. തേപി സബ്ബേ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ ച സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസും.

തേന സമയേന അനോമദസ്സീ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. നഗരം ചന്ദവതീ നാമ അഹോസി, പിതാ യസവന്തോ നാമ ഖത്തിയോ, മാതാ യസോധരാ നാമ ദേവീ, ബോധി അജ്ജുനരുക്ഖോ, നിസഭത്ഥേരോ ച അനോമത്ഥേരോ ചാതി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, വരുണത്ഥേരോ നാമ ഉപട്ഠാകോ, സുന്ദരാ ച സുമനാ ചാതി ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, ആയു വസ്സസതസഹസ്സം അഹോസി, സരീരം അട്ഠപഞ്ഞാസഹത്ഥുബ്ബേധം, സരീരപ്പഭാ ദ്വാദസയോജനം ഫരി, ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരോ അഹോസി.

അഥേകദിവസം പച്ചൂസകാലേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ലോകം വോലോകേന്തോ സരദതാപസം ദിസ്വാ ''അജ്ജ മയ്ഹം സരദതാപസസ്സ സന്തികം ഗതപച്ചയേന ധമ്മദേസനാ ച മഹതീ ഭവിസ്സതി, സോ ച അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേസ്സതി, തസ്സ സഹായകോ സിരിവഡ്ഢനകുടുമ്ബിയോ ദുതിയസാവകട്ഠാനം, ദേസനാപരിയോസാനേ ചസ്സ പരിവാരാ ചതുസത്തതിസഹസ്സജടിലാ അരഹത്തം പാപുണിസ്സന്തി, മയാ തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ''തി അത്തനോ പത്തചീവരമാദായ അഞ്ഞം കഞ്ചി അനാമന്തേത്വാ സീഹോ വിയ ഏകചരോ ഹുത്വാ സരദതാപസസ്സ അന്തേവാസികേസു ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേസു ''ബുദ്ധഭാവം മേ ജാനാതൂ''തി തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ സരദതാപസസ്സ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ പഥവിയം പതിട്ഠാസി. സരദതാപസോ ബുദ്ധാനുഭാവം ചേവ സരീരസമ്പത്തിം ചസ്സ ദിസ്വാ ലക്ഖണമന്തേ സമ്മസിത്വാ ''ഇമേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ നാമ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോ രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ, പബ്ബജന്തോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ സബ്ബഞ്ഞു ബുദ്ധോ ഹോതി, അയം പുരിസോ നിസ്സംസയം ബുദ്ധോ''തി ജാനിത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്താസനേ. സരദതാപസോപി അത്തനോ അനുച്ഛവികം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ ചതുസത്തതിസഹസ്സജടിലാ പണീതപണീതാനി ഓജവന്താനി ഫലാഫലാനി ഗഹേത്വാ ആചരിയസ്സ സന്തികം സമ്പത്താ ബുദ്ധാനഞ്ചേവ ആചരിയസ്സ ച നിസിന്നാസനം ഓലോകേത്വാ ആഹംസു - ''ആചരിയ, മയം 'ഇമസ്മിം ലോകേ തുമ്ഹേഹി മഹന്തതരോ നത്ഥീ'തി വിചരാമ, അയം പന പുരിസോ തുമ്ഹേഹി മഹന്തതരോ മഞ്ഞേ''തി. താതാ, കിം വദഥ? സാസപേന സദ്ധിം അട്ഠസട്ഠിയോജനസതസഹസ്സുബ്ബേധം സിനേരും സമം കാതും ഇച്ഛഥ, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേന സദ്ധിം മയ്ഹം ഉപമം മാ കരിത്ഥ പുത്തകാതി. അഥ തേ താപസാ ''സചേ അയം ഇത്തരസത്തോ അഭവിസ്സ, ന അമ്ഹാകം ആചരിയോ ഏവരൂപം ഉപമം ആഹരേയ്യ, യാവ മഹാ വതായം പുരിസോ''തി സബ്ബേവ പാദേസു നിപതിത്വാ സിരസാ വന്ദിംസു.

അഥ നേ ആചരിയോ ആഹ - "താതാ, അമ്ഹാകം ബുദ്ധാനം അനുച്ഛവികോ ദേയ്യധമ്മോ നത്ഥി, സത്ഥാ ച ഭിക്ഖാചാരവേലായ ഇധാഗതോ, മയം യഥാബലം ദേയ്യധമ്മം ദസ്സാമ. തുമ്ഹേ യം യം പണീതം ഫലാഫലം, തം തം ആഹരഥാ"തി. ആഹരാപേത്വാ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ സയം തഥാഗതസ്സ പത്തേ പതിട്ഠാപേസി . സത്ഥാരാ ച ഫലാഫലേ പടിഗ്ഗഹിതമത്തേ ദേവതാ ദിബ്ബോജം പക്ഖിപിംസു. താപസോ ഉദകമ്പി സയമേവ പരിസ്സാവേത്വാ അദാസി. തതോ ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ ഹത്ഥം ധോവിത്വാ നിസിന്നേ സത്ഥരി സബ്ബേ അന്തേവാസികേ പക്കോസിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ സാരണീയം കഥം കഥേന്തോ നിസീദി. സത്ഥാ "ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തൂ"തി ചിന്തേസി. തേ സത്ഥു ചിത്തം ഞത്വാ സതസഹസ്സഖീണാസവപരിവാരാ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു.

തതോ സരദതാപസോ അന്തേവാസികേ ആമന്തേസി - "താതാ, ബുദ്ധാനം നിസിന്നാസനമ്പി നീചം, സമണസതസഹസ്സാനമ്പി ആസനം നത്ഥി, തുമ്ഹേഹി അജ്ജ ഉളാരം ബുദ്ധസക്കാരം കാതും വട്ടതി, പബ്ബതപാദതോ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി ആഹരഥാ"തി. കഥനകാലോ പപഞ്ചോ വിയ ഹോതി, ഇദ്ധിമന്താനം പന വിസയോ അചിന്തേയ്യോതി മുഹുത്തമത്തേനേവ തേ താപസാ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി ആഹരിത്വാ ബുദ്ധാനം യോജനപ്പമാണം പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേസും, ഉഭിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം തിഗാവുതം, സേസഭിക്ഖൂനം അഡ്ഢയോജനികാദിഭേദം, സങ്ഘനവകസ്സ ഉസഭമത്തം അഹോസി. ഏവം പഞ്ഞത്തേസു ആസനേസു സരദതാപസോ തഥാഗതസ്സ പുരതോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതോ, "ഭന്തേ, മയ്ഹം ദീഘരത്തം ഹിതസുഖത്ഥായ ഇമം പുപ്ഫാസനം അഭിരുഹഥാ"തി ആഹ.

"നാനാപുപ്ഫഞ്ച ഗന്ധഞ്ച, സമ്പാദേത്വാന ഏകതോ;
പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

"ഇദം തേ ആസനം വീര, പഞ്ഞത്തം തവനുച്ഛവിം;
മമ ചിത്തം പസാദേന്തോ, നിസീദ പുപ്ഫമാസനേ.

"സത്തരത്തിദിവം ബുദ്ധോ, നിസീദി പുപ്ഫമാസനേ;
മമ ചിത്തം പസാദേത്വാ, ഹാസയിത്വാ സദേവകേ"തി.

ഏവം നിസിന്നേ സത്ഥരി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ച സേസഭിക്ഖൂ ച അത്തനോ അത്തനോ പത്താസനേസു നിസീദിംസു. സരദതാപസോ മഹന്തം പുപ്ഫച്ഛത്തം ഗഹേത്വാ തഥാഗതസ്സ മത്ഥകേ ധാരയന്തോ അട്ഠാസി. സത്ഥാ "ജടിലാനം അയം സക്കാരോ മഹപ്ഫലോ ഹോതൂ"തി നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജി. സത്ഥു സമാപന്നഭാവം ഞത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാപി സേസഭിക്ഖൂപി സമാപത്തിം സമാപജ്ജിംസു. തഥാഗതേ സത്താഹം നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസിന്നേ അന്തേവാസികാ ഭിക്ഖാചാരകാലേ സമ്പത്തേ വനമൂലഫലാഫലം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സേസകാലേ ബുദ്ധാനം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ തിട്ഠന്തി. സരദതാപസോ പന ഭിക്ഖാചാരമ്പി അഗന്ത്വാ പുപ്ഫച്ഛത്തം ഗഹിതനിയാമേനേവ സത്താഹം പീതിസുഖേന വീതിനാമേസി.

സത്ഥാ നിരോധതോ വുട്ഠായ ദക്ഖിണപസ്സേ നിസിന്നം അഗ്ഗസാവകം നിസഭത്ഥേരം ആമന്തേസി - "നിസഭ സക്കാരകാരകാനം താപസാനം പുപ്ഫാസനാനുമോദനം കരോഹീ"തി. ഥേരോ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ സന്തികാ പടിലദ്ധമഹാലാഭോ മഹായോധോ വിയ തുട്ഠമാനസോ സാവകപാരമിഞാണേ ഠത്വാ പുപ്ഫാസനാനുമോദനം ആരഭി. തസ്സ ദേസനാവസാനേ ദുതിയസാവകം ആമന്തേസി - "ത്വമ്പി ധമ്മം ദേസേഹീ"തി. അനോമത്ഥേരോ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം സമ്മസിത്വാ ധമ്മം കഥേസി. ദ്വിന്നം സാവകാനം ദേസനായ ഏകസ്സപി അഭിസമയോ നാഹോസി. അഥ സത്ഥാ അപരിമാണേ ബുദ്ധവിസയേ ഠത്വാ ധമ്മദേസനം ആരഭി. ദേസനാപരിയോസാനേ ഠപേത്വാ സരദതാപസം സബ്ബേപി ചതുസത്തതിസഹസ്സജടിലാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. സത്ഥാ "ഏഥ ഭിക്ഖവോ"തി ഹത്ഥം പസാരേസി. തേസം താവദേവ കേസമസ്സു അന്തരധായി, അട്ഠ പരിക്ഖാരാ കായേ പടിമുക്കാവ അഹേസും.

സരദതാപസോ കസ്മാ അരഹത്തം ന പത്തോതി? വിക്ഖിത്തചിത്തത്താ. തസ്സ കിര ബുദ്ധാനം ദുതിയാസനേ നിസീദിത്വാ സാവകപാരമിഞാണേ ഠത്വാ ധമ്മം ദേസയതോ അഗ്ഗസാവകസ്സ ദേസനം സോതും ആരദ്ധകാലതോ പട്ഠായ "അഹോ വതാഹമ്പി അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഇമിനാവ സാവകേന ലദ്ധധുരം ലഭേയ്യ"ന്തി ചിത്തം ഉദപാദി. സോ തേന പരിവിതക്കേന മഗ്ഗഫലപടിവേധം കാതും നാസക്ഖി . തഥാഗതം പന വന്ദിത്വാ സമ്മുഖേ ഠത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം അനന്തരാസനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖു തുമ്ഹാകം സാസനേ കോ നാമ ഹോതീ"തി? മയാ പവത്തിതം ധമ്മചക്കം അനുപ്പവത്തേന്തോ സാവകപാരമിഞാണസ്സ കോടിപ്പത്തോ സോളസ പഞ്ഞാ പടിവിജ്ഝിത്വാ ഠിതോ മയ്ഹം സാസനേ അഗ്ഗസാവകോ നിസഭത്ഥേരോ നാമ ഏസോതി. "ഭന്തേ, യ്വായം മയാ സത്താഹം പുപ്ഫച്ഛത്തം ധാരേന്തേന സക്കാരോ കതോ, അഹം ഇമസ്സ ഫലേന അഞ്ഞം സക്കത്തം വാ ബ്രഹ്മത്തം വാ ന പത്ഥേമി, അനാഗതേ പന അയം നിസഭത്ഥേരോ വിയ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ അഗ്ഗസാവകോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി.

സത്ഥാ "സമിജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ ഇമസ്സ പുരിസസ്സ പത്ഥനാ"തി അനാഗതംസഞാണം പേസേത്വാ ഓലോകേന്തോ കപ്പസതസഹസ്സാധികം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ സമിജ്ഝനഭാവം അദ്ദസ. ദിസ്വാ സരദതാപസം ആഹ - "ന തേ അയം പത്ഥനാ മോഘാ ഭവിസ്സതി, അനാഗതേ പന കപ്പസതസഹസ്സാധികം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി. തസ്സ മാതാ മഹാമായാ നാമ ദേവീ ഭവിസ്സതി, പിതാ സുദ്ധോദനോ നാമ രാജാ, പുത്തോ രാഹുലോ നാമ, ഉപട്ഠാകോ ആനന്ദോ നാമ, ദുതിയസാവകോ മോഗ്ഗല്ലാനോ നാമ, ത്വം പന തസ്സ അഗ്ഗസാവകോ ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തോ നാമ ഭവിസ്സസീ"തി. ഏവം താപസം ബ്യാകരിത്വാ ധമ്മകഥം കഥേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ആകാസം പക്ഖന്ദി.

സരദതാപസോപി അന്തേവാസികത്ഥേരാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ സഹായകസ്സ സിരിവഡ്ഢനകുടുമ്ബികസ്സ സാസനം പേസേസി - "ഭന്തേ, മമ സഹായകസ്സ വദേഥ 'സഹായകേന തേ സരദതാപസേന അനോമദസ്സിബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേ അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകസ്സ ഗോതമബുദ്ധസ്സ സാസനേ അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥിതം, ത്വം ദുതിയസാവകട്ഠാനം പത്ഥേഹീ'"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഥേരേഹി പുരേതരമേവ ഏകപസ്സേന ഗന്ത്വാ സിരിവഡ്ഢസ്സ നിവേസനദ്വാരേ അട്ഠാസി.

സിരിവഡ്ഢനോ “ചിരസ്സം വത മേ അയ്യോ ആഗതോ”തി ആസനേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനാ നീചാസനേ നിസിന്നോ “അന്തേവാസികപരിസാ പന വോ, ഭന്തേ, ന പഞ്ഞായതീ”തി പുച്ഛി. ആമ സമ്മ, അമ്ഹാകം അസ്സമം അനോമദസ്സീ നാമ ബുദ്ധോ ആഗതോ, മയം തസ്സ അത്തനോ ബലേന സക്കാരം അകരിമ്ഹ. സത്ഥാ സബ്ബേസം ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാപരിയോസാനേ ഠപേത്വാ മം സേസാ അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജിംസൂതി. തുമ്ഹേ കസ്മാ ന പബ്ബജിതാതി? അഹം സത്ഥു അഗ്ഗസാവകം നിസഭത്ഥേരം ദിസ്വാ അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകസ്സ ഗോതമസ്സ നാമ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേസിം, ത്വമ്പി തസ്സ സാസനേ ദുതിയസാവകട്ഠാനം പത്ഥേഹീതി. മയ്ഹം ബുദ്ധേഹി സദ്ധിം പരിചയോ നത്ഥി, ഭന്തേതി. ബുദ്ധേഹി സദ്ധിം കഥനം മയ്ഹം ഭാരോ ഹോതു, ത്വം മഹന്തം അധികാരം സജ്ജേഹീതി.

സിരിവഡ്ഢനോ സരദതാപസസ്സ വചനം സുത്വാ അത്തനോ നിവേസനദ്വാരേ രാജമാനേന അട്ഠകരീസമത്തം ഠാനം സമതലം കാരേത്വാ വാലുകം ഓകിരാപേത്വാ ലാജപഞ്ചമാനി പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ നീലുപ്പലച്ഛദനം മണ്ഡപം കാരേത്വാ ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ സേസഭിക്ഖൂനമ്പി ആസനാനി പടിയാദാപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം സജ്ജേത്വാ ബുദ്ധാനം നിമന്തനത്ഥായ സരദതാപസസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. താപസോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഗഹേത്വാ തസ്സ നിവേസനം അഗമാസി. സിരിവഡ്ഢനോ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തഥാഗതസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ മണ്ഡപം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേസു നിസിന്നസ്സ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പണീതേന ഭോജനേന പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം മഹാരഹേഹി വത്ഥേഹി അച്ഛാദേത്വാ, “ഭന്തേ, നായം ആരമ്ഭോ അപ്പമത്തകട്ഠാനത്ഥായ, ഇമിനാവ നിയാമേന സത്താഹം അനുകമ്പം കരോഥാ”തി ആഹ. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സോ തേനേവ നിയാമേന സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതോ ആഹ - “ഭന്തേ, മമ സഹായോ സരദതാപസോ യസ്സ സത്ഥു അഗ്ഗസാവകോ ഹോമീതി പത്ഥേസി, അഹമ്പി തസ്സേവ ദുതിയസാവകോ ഭവാമീ”തി.

സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേത്വാ തസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ ബ്യാകാസി - “ത്വം ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഗോതമബുദ്ധസ്സ ദുതിയസാവകോ ഭവിസ്സസീ”തി. ബുദ്ധാനം ബ്യാകരണം സുത്വാ സിരിവഡ്ഢനോ ഹട്ഠപഹട്ഠോ അഹോസി. സത്ഥാപി ഭത്താനുമോദനം കത്വാ സപരിവാരോ വിഹാരമേവ ഗതോ. സിരിവഡ്ഢനോ തതോ പട്ഠായ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ ദുതിയത്തഭാവേ കാമാവചരദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ. സരദതാപസോ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ.

തതോ പട്ഠായ ഇമേസം ഉഭിന്നമ്പി അന്തരാകമ്മം ന കഥിതം. അമ്ഹാകം പന ബുദ്ധസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ സരദതാപസോ രാജഗഹനഗരസ്സ അവിദൂരേ ഉപതിസ്സഗാമേ സാരിബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തംദിവസമേവ ചസ്സ സഹായോപി രാജഗഹസ്സേവ അവിദൂരേ കോലിതഗാമേ മോഗ്ഗല്ലിബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. താനി കിര ദ്വേപി കുലാനി യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ

ആബദ്ധപടിബദ്ധസഹായകാനേവ. തേസം ദ്വിന്നമ്പി ഏകദിവസമേവ ഗബ്ഭപരിഹാരം അദംസു. ദസമാസച്ചയേന ജാതാനമ്പി തേസം ഛസട്ഠി ധാതിയോ ഉപട്ഠഹിംസു. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ സാരിബ്രാഹ്മണിയാ പുത്തസ്സ ഉപതിസ്സഗാമേ ജേട്ഠകുലസ്സ പുത്തത്താ **ഉപതിസ്സോ**തി നാമം അകംസു, ഇതരസ്സ കോലിതഗാമേ ജേട്ഠകുലസ്സ പുത്തത്താ **കോലിതോ**തി നാമം അകംസു. തേ ഉഭോപി വുദ്ധിമന്വായ സബ്ബസിപ്പാനം പാരം അഗമംസു.

ഉപതിസ്സമാണവസ്സ കീളനത്ഥായ നദിം വാ ഉയ്യാനം വാ പബ്ബതം വാ ഗമനകാലേ പഞ്ച സുവണ്ണസിവികാസതാനി പരിവാരാ ഹോന്തി, കോലിതമാണവസ്സ പഞ്ച ആജഞ്ഞരഥസതാനി. ദ്വേപി ജനാ പഞ്ചപഞ്ചമാണവകസതപരിവാരാ ഹോന്തി. രാജഗഹേ ച അനുസംവച്ഛരം ഗിരഗ്ഗസമജ്ജം നാമ ഹോതി, തേസം ദ്വിന്നമ്പി ഏകട്ഠാനേയേവ മഞ്ചം ബന്ധന്തി. ദ്വേപി ജനാ ഏകതോവ നിസീദിത്വാ സമജ്ജം പസ്സന്താ ഹസിതബ്ബട്ഠാനേ ഹസന്തി, സംവേഗട്ഠാനേ സംവിജ്ജന്തി, ദായം ദാതും യുത്തട്ഠാനേ ദായം ദേന്തി. തേസം ഇമിനാവ നിയാമേന ഏകദിവസം സമജ്ജം പസ്സന്താനം പരിപാകഗതത്താ ഞാണസ്സ പുരിമദിവസേസു വിയ ഹസിതബ്ബട്ഠാനേ ഹാസോ വാ സംവേഗട്ഠാനേ സംവേജനം വാ ദായം ദാതും യുത്തട്ഠാനേ ദായദാനം വാ നാഹോസി. ദ്വേപി പന ജനാ ഏവം ചിന്തയിംസു - ''കിം ഏത്ഥ ഓലോകേതബ്ബം അത്ഥി, സബ്ബേപിമേ അപ്പത്തേ വസ്സസതേ അപണ്ണത്തികഭാവം ഗമിസ്സന്തി. അമ്ഹേഹി പന ഏകം മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിതും വട്ടതീ''തി ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ നിസീദിംസു.

തതോ കോലിതോ ഉപതിസ്സം ആഹ - ''സമ്മ ഉപതിസ്സ, ന ത്വം അഞ്ഞസു ദിവസേസു വിയ ഹട്ഠപഹട്ഠോ, അനത്തമനധാതുകോസി, കിം തേ സല്ലക്ഖിത''ന്തി? സമ്മ കോലിത, ''ഏതേസം ഓലോകനേ സാരോ നത്ഥി, നിരത്ഥകമേതം, അത്തനോ മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിതും വട്ടതീ''തി ഇദം ചിന്തയന്തോ നിസിന്നോമ്ഹീതി, ത്വം പന കസ്മാ അനത്തമനോസീതി? സോപി തഥേവ ആഹ. അഥസ്സ അത്തനാ സദ്ധിം ഏകജ്ഝാസയതം ഞത്വാ ഉപതിസ്സോ തം ഏവമാഹ - ''അമ്ഹാകം ഉഭിന്നമ്പി സുചിന്തിതം, മോക്ഖധമ്മം ഗവേസന്തേഹി പന ഏകാ പബ്ബജ്ജാ ലദ്ധും വട്ടതി, കസ്സ സന്തികേ പബ്ബജാമാ''തി.

തേന ഖോ പന സമയേന സഞ്ചയോ പരിബ്ബാജകോ രാജഗഹേ പടിവസതി മഹതിയാ പരിബ്ബാജകപരിസായ സദ്ധിം. തേ ''തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമാ''തി പഞ്ചഹി മാണവകസതേഹി സദ്ധിം സഞ്ചയസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. തേസം പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ സഞ്ചയോ അതിരേകലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ അഹോസി. തേ കതിപാഹേനേവ സബ്ബം സഞ്ചയസ്സ സമയം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ, ''ആചരിയ, തുമ്ഹാകം ജാനനസമയോ ഏത്തകോവ, ഉദാഹു ഉത്തരിപി അത്ഥീ''തി പുച്ഛിംസു. സഞ്ചയോ ''ഏത്തകോവ, സബ്ബം തുമ്ഹേഹി ഞാത''ന്തി ആഹ. തേ തസ്സ കഥം സുത്വാ ചിന്തയിംസു - ''ഏവം സതി ഇമസ്സ സന്തികേ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ നിരത്ഥകോ, മയം മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിതും നിക്ഖന്താ, സോ ഇമസ്സ സന്തികേ ഉപ്പാദേതും ന സക്കാ. മഹാ ഖോ പന ജമ്ബുദീപോ, ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ചരന്താ മയം അവസ്സം മോക്ഖധമ്മദേസകം ഏകം ആചരിയം ലഭിസ്സാമാ''തി. തേ തതോ പട്ഠായ യത്ഥ യത്ഥ പണ്ഡിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ അത്ഥീതി സുണന്തി, തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പഞ്ഹസാകച്ഛം കരോന്തി. തേഹി പുട്ഠം പഞ്ഹം അഞ്ഞേ കഥേതും സമത്ഥാ നത്ഥി, തേ പന

തേസം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തി. ഏവം സകലജമ്ബുദീപം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ നിവത്തിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ആഗന്ത്വാ, "സമ്മ കോലിത, യോ പഠമം അമതം അധിഗച്ഛതി, സോ ആരോചേതൂ"തി കതികം അകംസു.

തേന സമയേന അമ്ഹാകം സത്ഥാ പഠമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുപുബ്ബേന രാജഗഹം സമ്പത്തോ ഹോതി. അഥ "ഏകസട്ഠി അരഹന്തോ ലോകേ ഉപ്പന്നാ ഹോന്തീ"തി വുത്തകാലേ "ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരികം ബഹുജനഹിതായാ"തി രതനത്തയഗുണപ്പകാസനത്ഥം ഉയ്യോജിതാനം ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ പഞ്ചവഗ്ഗിയബ്ഭന്തരോ അസ്സജിത്ഥേരോ പടിനിവത്തിത്വാ രാജഗഹമേവ ആഗതോ. പുനദിവസേ പാതോവ പത്തചീവരം ആദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി.

തസ്മിം സമയേ ഉപതിസ്സപരിബ്ബാജകോ പാതോവ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പരിബ്ബാജകാരാമം ഗച്ഛന്തോ ഥേരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "മയാ ഏവരൂപോ പബ്ബജിതോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ. യേ വത ലോകേ അരഹന്തോ വാ അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നാ, അയം തേസം ഭിക്ഖൂനം അഞ്ഞതരോ, യംനൂനാഹം ഇമം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛേയ്യം - 'കംസി ത്വം, ആവുസോ ഉദ്ദിസ്സ, പബ്ബജിതോ, കോ വാ തേ സത്ഥാ, കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ'"തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "അകാലോ ഖോ ഇമം ഭിക്ഖും പഞ്ഹം പുച്ഛിതും, അന്തരഘരം പവിട്ഠോ പിണ്ഡായ ചരതി, യംനൂനാഹം ഇമം ഭിക്ഖും പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധേയ്യം അത്ഥികേഹി ഉപഞ്ഞാതം മഗ്ഗ"ന്തി. സോ ഥേരം ലദ്ധപിണ്ഡപാതം അഞ്ഞതരം ഓകാസം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ നിസീദിതുകാമതഞ്ചസ്സ ഞത്വാ അത്തനോ പരിബ്ബാജകപീഠകം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേപിസ്സ അത്തനോ കുണ്ഡികായ ഉദകം അദാസി.

ഏവം ആചരിയവത്തം കത്വാ കതഭത്തകിച്ചേന ഥേരേന സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ "വിപ്പസന്നാനി ഖോ തേ, ആവുസോ, ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ, കംസി ത്വം, ആവുസോ ഉദ്ദിസ്സ, പബ്ബജിതോ, കോ വാ തേ സത്ഥാ, കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ"തി പുച്ഛി. ഥേരോ "അത്ഥാവുസോ, മഹാസമണോ സക്യപുത്തോ സക്യകുലാ പബ്ബജിതോ, താഹം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ, സോ ച മേ ഭഗവാ സത്ഥാ, തസ്സേവാഹം ഭഗവതോ ധമ്മം രോചേമീ"തി ആഹ. അഥ നം "കിംവാദീ പനായസ്മതോ സത്ഥാ, കിമക്ഖായീ"തി പുച്ഛി. ഥേരോ ചിന്തേസി - "ഇമേ പരിബ്ബാജകാ നാമ സാസനസ്സ പടിപക്ഖഭൂതാ, ഇമസ്സ സാസനസ്സ ഗമ്ഭീരതം ദസ്സേസ്സാമീ"തി. അത്തനോ നവകഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ - "അഹം ഖോ, ആവുസോ, നവോ അചിരപബ്ബജിതോ, അധുനാഗതോ ഇമം ധമ്മവിനയം, ന താവാഹം സക്കോമി വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേതു"ന്തി. പരിബ്ബാജകോ "അഹം ഉപതിസ്സോ നാമ, ത്വം യഥാസത്തിയാ അപ്പം വാ ബഹും വാ വദ, ഏതം നയസതേന നയസഹസ്സേന പടിവിജ്ഝിതും മയ്ഹം ഭാരോ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

"അപ്പം വാ ബഹും വാ ഭാസസ്സു, അത്ഥംയേവ മേ ബ്രൂഹി;
അത്ഥേനേവ മേ അത്ഥോ, കിം കാഹസി ബ്യഞ്ജനം ബഹു"ന്തി.
(മഹാവ॰ ൬൦);

ഏവം വുത്തേ ഥേരോ "യേ ധമ്മാ ഹേതുപ്പഭവാ"തി (മഹാവം ന്റം; അപം ഥേരം ൧.൧.൨൮൬) ഗാഥം ആഹ. പരിബ്ബാജകോ പഠമപദദ്വയമേവ സുത്വാ സഹസ്സനയസമ്പന്നേ സോതാപത്തിമഗ്ഗേ പതിട്ഠഹി. ഇതരം പദദ്വയം സോതാപന്നകാലേ നിട്ഠാസി.

സോ സോതാപന്നോ ഹുത്വാ ഉപരിവിസേസേ അപ്പവത്തന്തേ "ഭവിസ്സതി എത്ഥ കാരണ"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഥേരം ആഹ - "ഭന്തേ, മാ ഉപരി ധമ്മദേസനം വഡ്ഢയിത്ഥ, എത്തകമേവ ഹോതു, കഹം അമ്ഹാകം സത്ഥാ വസതീ"തി? വേളുവനേ പരിബ്ബാജകാതി. ഭന്തേ, തുമ്ഹേ പുരതോ യാഥ, മയ്ഹം എകോ സഹായകോ അത്ഥി. അമ്ഹേഹി ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കതികാ കതാ "യോ പഠമം അമതം അധിഗച്ഛതി, സോ ആരോചേതൂ"തി. അഹം തം പടിഞ്ഞം മോചേത്വാ സഹായകം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം ഗതമഗ്ഗേനേവ സത്ഥു സന്തികം ആഗമിസ്സാമീതി പഞ്ചപതിട്ഠിതേന ഥേരസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ പരിബ്ബാജകാരാമാഭിമുഖോ അഗമാസി.

കോലിതപരിബ്ബാജകോ തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "അജ്ജ മയ്ഹം സഹായകസ്സ മുഖവണ്ണോ ന അഞ്ഞേസു ദിവസേസു വിയ, അദ്ധാ തേന അമതം അധിഗതം ഭവിസ്സതീ"തി അമതാധിഗമം പുച്ഛി. സോപിസ്സ "ആമ ആവുസോ, അമതം അധിഗത"ന്തി പടിജാനിത്വാ തമേവ ഗാഥം അഭാസി. ഗാഥാപരിയോസാനേ കോലിതോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിത്വാ ആഹ - "കഹം കിര, സമ്മ, സത്ഥാ വസതീ"തി? "വേളുവനേ കിര, സമ്മ, വസതീ"തി എവം നോ ആചരിയേന അസ്സജിത്ഥേരേന കഥിതന്തി. തേന ഹി സമ്മ ആയാമ, സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമാതി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ ച നാമേസ സദാപി ആചരിയപൂജകോവ, തസ്മാ സഹായം കോലിതമാണവം എവമാഹ - "സമ്മ, അമ്ഹേഹി അധിഗതം അമതം അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സ സഞ്ചയപരിബ്ബാജകസ്സാപി കഥേസ്സാമ. ബുജ്ഝമാനോ പടിവിജ്ഝിസ്സതി, അപ്പടിവിജ്ഝന്തോ അമ്ഹാകം സദ്ദഹിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സതി, ബുദ്ധാനം ദേസനം സുത്വാ മഗ്ഗഫലപടിവേധം കരിസ്സതീ"തി.

തതോ ദ്വേപി ജനാ സഞ്ചയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ആചരിയ, ത്വം കിം കരോസി, ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ, സ്വാക്ഖാതോ ധമ്മോ, സുപ്പടിപന്നോ സങ്ഘോ. ആയാമ, ദസബലം പസ്സിസ്സാമാ"തി. സോ "കിം വദേഥ, താതാ"തി തേപി വാരേത്വാ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തിമേവ തേസം ദീപേസി. തേ "അമ്ഹാകം എവരൂപോ അന്തേവാസികവാസോ നിച്ചമേവ ഹോതു, തുമ്ഹാകം പന ഗമനം വാ അഗമനം വാ ജാനാഥാ"തി ആഹംസു. സഞ്ചയോ "ഇമേ എത്തകം ജാനന്താ മമ വചനം ന കരിസ്സന്തീ"തി ഞത്വാ "ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, താതാ, അഹം മഹല്ലകകാലേ അന്തേവാസികവാസം വസിതും ന സക്കോമീ"തി ആഹ. തേ അനേകേഹിപി കാരണേഹി തം ബോധേതും അസക്കോന്താ അത്തനോ ഓവാദേ വത്തമാനം ജനം ആദായ വേളുവനം അഗമംസു. അഥ തേസം പഞ്ചസു അന്തേവാസികസതേസു അഡ്ഢതേയ്യസതാ നിവത്തിംസു, അഡ്ഢതേയ്യസതാ തേഹി സദ്ധിം അഗമംസു.

സത്ഥാ ചതുപരിസമജ്ഝേ ധമ്മം ദേസേന്തോ തേ ദൂരതോവ ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "എതേ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സഹായാ ആഗച്ഛന്തി കോലിതോ ച ഉപതിസ്സോ ച, എതം മേ സാവകയുഗം ഭവിസ്സതി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗ"ന്തി. അഥ തേസം പരിസായ ചരിയവസേന ധമ്മദേസനം വഡ്ഢേസി. ഠപേത്വാ ദ്വേ

അഗ്ഗസാവകേ സബ്ബേപി തേ അഡ്ഢതേയ്യസതാ പരിബ്ബാജകാ അരഹത്തം പാപുണിംസു . സത്ഥാ ''ഏഥ ഭിക്ഖവോ''തി ഹത്ഥം പസാരേസി. സബ്ബേസം കേസമസ്സു അന്തരധായി, ഇദ്ധിമയം പത്തചീവരം കായപ്പടിബദ്ധം അഹോസി. ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനമ്പി ഇദ്ധിമയപത്തചീവരം ആഗതം, ഉപരിമഗ്ഗത്തയകിച്ചം പന ന നിട്ഠാസി. കസ്മാ? സാവകപാരമിഞാണസ്സ മഹന്തതായ.

അഥായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ പബ്ബജിതദിവസതോ സത്തമേ ദിവസേ മഗധരട്ഠേ കല്ലവാലഗാമകം ഉപനിസ്സായ സമണധമ്മം കരോന്തോ ഥിനമിദ്ധേ ഓക്കന്തേ സത്ഥാരാ സംവേജിതോ ഥിനമിദ്ധം വിനോദേത്വാ തഥാഗതേന ദിന്നം ധാതുകമ്മട്ഠാനം സുണന്തോവ ഉപരിമഗ്ഗത്തയകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ സാവകപാരമിഞാണസ്സ മത്ഥകം പത്തോ. സാരിപുത്തത്ഥേരോപി പബ്ബജിതദിവസതോ അദ്ധമാസം അതിക്കമിത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം തമേവ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ സൂകരഖതലേണേ വിഹരന്തോ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ ദീഘനഖപരിബ്ബാജകസ്സ വേദനാപരിഗ്ഗഹസുത്തന്തേ (മ॰ നി॰ ൨.൨൦൧-൨൦൬) ദേസിയമാനേ സുത്താനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ പരസ്സ വഡ്ഢിതഭത്തം ഭുഞ്ജന്തോ വിയ സാവകപാരമിഞാണസ്സ മത്ഥകം പത്തോ. ഭാഗിനേയ്യോ പനസ്സ ദേസനാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ. ഇതി ദ്വിന്നമ്പി മഹാസാവകാനം തഥാഗതേ രാജഗഹേ വിഹരന്തേയേവ സാവകപാരമിഞാണകിച്ചം മത്ഥകം പത്തം. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ''മഹാപഞ്ഞാനം യദിദം സാരിപുത്തോ, ഇദ്ധിമന്താനം യദിദം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ''തി ദ്വേപി മഹാസാവകേ ഠാനന്തരേ ഠപേസീതി.

മഹാകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു

൧൯൧. ചതുത്ഥേ **ധുതവാദാനന്തി** ഏത്ഥ ധുതോ വേദിതബ്ബോ, ധുതവാദോ വേദിതബ്ബോ, ധുതധമ്മാ വേദിതബ്ബാ, ധുതങ്ഗാനി വേദിതബ്ബാനി. തത്ഥ **ധുതോതി** ധുതകിലേസോ വാ പുഗ്ഗലോ കിലേസധുനനോ വാ ധമ്മോ.

ധുതവാദോതി ഏത്ഥ പന അത്ഥി ധുതോ ന ധുതവാദോ, അത്ഥി ന ധുതോ ധുതവാദോ, അത്ഥി നേവ ധുതോ ന ധുതവാദോ, അത്ഥി ധുതോ ചേവ ധുതവാദോ ച. തത്ഥ യോ ധുതങ്ഗേന അത്തനോ കിലേസേ ധുനി, പരം പന ധുതങ്ഗേന ന ഓവദതി നാനുസാസതി ബാകുലത്ഥേരോ വിയ, അയം ധുതോ ന ധുതവാദോ. യഥാഹ - ''തയിദം ആയസ്മാ ബാകുലോ ധുതോ ന ധുതവാദോ''തി. യോ പന ധുതങ്ഗേന അത്തനോ കിലേസേ ന ധുനി, കേവലം അഞ്ഞേ ധുതങ്ഗേന ഓവദതി അനുസാസതി ഉപനന്ദത്ഥേരോ വിയ, അയം ന ധുതോ ധുതവാദോ. യഥാഹ - ''തയിദം ആയസ്മാ ഉപനന്ദോ ന ധുതോ ധുതവാദോ''തി. യോ പന ഉഭയവിപന്നോ ലാളുദായീ വിയ, അയം നേവ ധുതോ ന ധുതവാദോ. യഥാഹ - ''തയിദം ആയസ്മാ ലാളുദായീ നേവ ധുതോ ന ധുതവാദോ''തി. യോ പന ഉഭയസമ്പന്നോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ വിയ, അയം ധുതോ ചേവ ധുതവാദോ ച. യഥാഹ - ''തയിദം ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ധുതോ ചേവ ധുതവാദോ ചാ''തി.

ധുതധമ്മാ വേദിതബ്ബാതി അപ്പിച്ഛതാ സന്തുട്ഠിതാ സല്ലേഖതാ പവിവേകതാ ഇദമട്ഠികതാതി ഇമേ ധുതങ്ഗചേതനായ പരിവാരാ പഞ്ച ധമ്മാ ''അപ്പിച്ഛംയേവ നിസ്സായാ''തിആദിവചനതോ (അ॰ നി॰ ൫.൧൮൧; പരി॰ ൩൨൫) ധുതധമ്മാ നാമ. തത്ഥ അപ്പിച്ഛതാ ച സന്തുട്ഠിതാ ച അലോഭോ, സല്ലേഖതാ

ച പവിവേകതാ ച ദ്വീസു ധമ്മേസു അനുപതന്തി അലോഭേ ചേവ അമോഹേ ച, ഇദമട്ഠിതാ ഞാണമേവ. തത്ഥ അലോഭേന പടിക്ഖേപവത്ഥൂസു ലോഭം, അമോഹേന തേസ്വേവ ആദീനവപ്പടിച്ഛാദകം മോഹം ധുനാതി. അലോഭേന ച അനുഞ്ഞാതാനം പടിസേവനമുഖേന പവത്തം കാമസുഖല്ലികാനുയോഗം, അമോഹേന ധുതങ്ഗേസു അതിസല്ലേഖമുഖേന പവത്തം അത്തകിലമഥാനുയോഗം ധുനാതി. തസ്മാ ഇമേ ധമ്മാ ധുതധമ്മാതി വേദിതബ്ബാ.

ധുതങ്ഗാനി വേദിതബ്ബാനീതി തേരസ ധുതങ്ഗാനി വേദിതബ്ബാനി പംസുകൂലികങ്ഗം...പേ॰... നേസജ്ജികങ്ഗന്തി.

ധുതവാദാനം യദിദം മഹാകസ്സപോതി യത്തകാ ധുതവാദം വദന്തി, തേസം സബ്ബേസമ്പി അന്തരേ അയം മഹാകസ്സപത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. **മഹാകസ്സപോ**തി ഉരുവേളകസ്സപോ നദീകസ്സപോ ഗയാകസ്സപോ കുമാരകസ്സപോതി ഇമേ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകേ ഥേരേ ഉപാദായ അയം മഹാ, തസ്മാ മഹാകസ്സപോതി വുത്തോ.

ഇമസ്സാപി പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ കിര കപ്പസതസഹസ്സമത്ഥകേ പദുമുത്തരോ നാമ സത്ഥാ ലോകേ ഉദപാദി, തസ്മിം ഹംസവതീനഗരം ഉപനിസ്സായ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരന്തേ വേദേഹോ നാമ കുടുമ്ബികോ അസീതികോടിധനവിഭവോ പാതോവ സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ഗഹേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തസ്മിഞ്ച ഖണേ സത്ഥാ മഹാനിസഭത്ഥേരം നാമ തതിയസാവകം "ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം ധുതവാദാനം, യദിദം നിസഭോ"തി ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി. ഉപാസകോ തം സുത്വാ പസന്നോ ധമ്മകഥാവസാനേ മഹാജനേ ഉട്ഠായ ഗതേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം അധിവാസേഥാ"തി ആഹ. മഹാ ഖോ, ഉപാസക, ഭിക്ഖുസങ്ഘോതി. കിത്തകോ ഭഗവാതി? അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സന്തി. ഭന്തേ, ഏകം സാമണേരമ്പി വിഹാരേ അസേസേത്വാ ഭിക്ഖം അധിവാസേഥാതി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. ഉപാസകോ സത്ഥു അധിവാസനം വിദിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ മഹാദാനം സജ്ജേത്വാ പുനദിവസേ സത്ഥു കാലം ആരോചാപേസി. സത്ഥാ പത്തചീവരമാദായ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഉപാസകസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസിന്നോ ദക്ഖിണോദകാവസാനേ യാഗുആദീനി സമ്പടിച്ഛന്തോ ഭത്തവിസ്സഗ്ഗം അകാസി. ഉപാസകോപി സത്ഥു സന്തികേ നിസീദി.

തസ്മിം അന്തരേ **മഹാനിസഭത്ഥേരോ** പിണ്ഡായ ചരന്തോ തമേവ വീഥിം പടിപജ്ജി. ഉപാസകോ ദിസ്വാ ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ "പത്തം, ഭന്തേ, ദേഥാ"തി ആഹ. ഥേരോ പത്തം അദാസി. "ഭന്തേ, ഇധേവ പവിസഥ, സത്ഥാപി ഗേഹേ നിസിന്നോ"തി. ന വട്ടിസ്സതി ഉപാസകാതി. ഉപാസകോ ഥേരസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ പിണ്ഡപാതസ്സ പൂരേത്വാ നീഹരിത്വാ അദാസി. തതോ ഥേരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തോ സത്ഥു സന്തികേ നിസീദിത്വാ ഏവമാഹ - "ഭന്തേ, മഹാനിസഭത്ഥേരോ 'സത്ഥാ ഗേഹേ നിസിന്നോ'തി വുത്തേപി പവിസിതും ന ഇച്ഛി, അത്ഥി നു ഖോ ഏതസ്സ തുമ്ഹാകം ഗുണേഹി അതിരേകോ ഗുണോ"തി. ബുദ്ധാനഞ്ച വണ്ണമച്ഛേരം നാമ നത്ഥി. അഥ സത്ഥാ ഏവമാഹ - "ഉപാസക, മയം ഭിക്ഖം ആഗമയമാനാ ഗേഹേ നിസീദാമ, സോ ഭിക്ഖു ന ഏവം

നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖം ഉദിക്ഖതി. മയം ഗാമന്തസേനാസനേ വസാമ, സോ അരഞ്ഞസ്മിംയേവ വസതി. മയം ഛന്നേ വസാമ, സോ അബ്ഭോകാസമ്ഹിയേവ വസതി. ഇതി തസ്സ അയഞ്ച അയഞ്ച ഗുണോ"തി മഹാസമുദ്ദം പൂരയമാനോ വിയ കഥേസി. ഉപാസകോ പകതിയാപി ജലമാനദീപോ തേലേന ആസിത്തോ വിയ സുട്ഠുതരം പസന്നോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി - "കിം മയ്ഹം അഞ്ഞായ സമ്പത്തിയാ, അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ ധുതവാദാനം അഗ്ഗഭാവത്ഥായ പത്ഥനം കരിസ്സാമീ"തി?

സോ പുനപി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ തേനേവ നിയാമേന സത്ത ദിവസാനി മഹാദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ തിചീവരാനി ദത്വാ സത്ഥു പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ ഏവമാഹ - "യം മേ, ഭന്തേ, സത്ത ദിവസാനി ദാനം ദേന്തസ്സ മേത്തം കായകമ്മം മേത്തം വചീകമ്മം മേത്തം മനോകമ്മം പച്ചുപട്ഠിതം, ഇമിനാഹം ന അഞ്ഞം ദേവസമ്പത്തിം വാ സക്കമാരബ്രഹ്മസമ്പത്തിം വാ പത്ഥേമി, ഇദം പന മേ കമ്മം അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ ഏതസ്സ മഹാനിസഭത്ഥേരേന പത്തഠാനന്തരം പാപുണനത്ഥായ തേരസധുതങ്ഗധരാനം അഗ്ഗഭാവസ്സ സച്ചകാരോ ഹോതൂ"തി. സത്ഥാ "മഹന്തം ഠാനം ഇമിനാ പത്ഥിതം, സമിജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ, നോ"തി ഓലോകേന്തോ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ ആഹ - "മനാപം തേ ഠാനം പത്ഥിതം , അനാഗതേ സതസഹസ്സകപ്പാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തസ്സ ത്വം തതിയസാവകോ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ നാമ ഭവിസ്സസീ"തി. തം സുത്വാ ഉപാസകോ "ബുദ്ധാനം ദ്വേ കഥാ നാമ നത്ഥീ"തി പുനദിവസേ പത്തബ്ബം വിയ തം സമ്പത്തിം അമഞ്ഞിത്ഥ. സോ യാവതായുകം നാനപ്പകാരം ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ നാനപ്പകാരം കല്യാണകമ്മം കത്വാ തത്ഥ കാലം കതോ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തി.

തതോ പട്ഠായ ദേവമനുസ്സേസു സമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ വിപസ്സിസമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ബന്ധുമതിം നിസ്സായ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരന്തേ ദേവലോകാ ചവിത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം പരിജിണ്ണേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്മിഞ്ച കാലേ വിപസ്സീ ഭഗവാ സത്തമേ സത്തമേ സംവച്ഛരേ ധമ്മം കഥേതി, മഹന്തം കോലാഹലം അഹോസി. സകലജമ്ബുദീപേ ദേവതാ "സത്ഥാ ധമ്മം കഥേസ്സതീ"തി ആരോചേന്തി. ബ്രാഹ്മണോ തം സാസനം അസ്സോസി. തസ്സ ച നിവാസനസാടകോ ഏകോവ ഹോതി, തഥാ ബ്രാഹ്മണിയാ. പാരുപനം പന ദ്വിന്നമ്പി ഏകമേവ. സകലനഗരേ **ഏകസാടകബ്രാഹ്മണോ**തി പഞ്ഞായതി. ബ്രാഹ്മണാനം കേനചിദേവ കിച്ചേന സന്നിപാതേ സതി ബ്രാഹ്മണിം ഗേഹേ ഠപേത്വാ സയം ഗച്ഛതി. ബ്രാഹ്മണീനം സന്നിപാതേ സതി സയം ഗേഹേ തിട്ഠതി, ബ്രാഹ്മണീ തം വത്ഥം പാരുപിത്വാ ഗച്ഛതി. തസ്മിം പന ദിവസേ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണിം ആഹ - "ഭോതി, കിം രത്തിം ധമ്മസ്സവനം സുണിസ്സസി, ദിവാ"തി. "മയം മാതുഗാമജാതികാ നാമ രത്തിം സോതും ന സക്കോമ, ദിവാ സോസ്സാമീ"തി ബ്രാഹ്മണം ഗേഹേ ഠപേത്വാ തം വത്ഥം പാരുപിത്വാ ഉപാസികാഹി സദ്ധിം ദിവാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തേ നിസിന്നാ ധമ്മം സുത്വാ ഉപാസികാഹിയേവ സദ്ധിം ആഗമാസി. അഥ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണിം ഗേഹേ ഠപേത്വാ തം വത്ഥം പാരുപിത്വാ വിഹാരം ഗതോ.

തസ്മിഞ്ച സമയേ സത്ഥാ പരിസമജ്ഝേ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസിന്നോ ചിത്തബീജനിം ആദായ ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്തോ വിയ സിനേരും മത്ഥം

കത്വാ സാഗരം നിമ്മഥേന്തോ വിയ ധമ്മകഥം കഥേസി. ബ്രാഹ്മണസ്സ പരിസന്തേ നിസിന്നസ്സ ധമ്മം സുണന്തസ്സ പഠമയാമസ്മിംയേവ സകലസരീരം പൂരയമാനാ പഞ്ചവണ്ണാ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ പാരുതവത്ഥം സങ്ഘരിത്വാ "ദസബലസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി. അഥസ്സ ആദീനവസഹസ്സം ദസ്സയമാനം മച്ഛേരം ഉപ്പജ്ജി. സോ "ബ്രാഹ്മണിയാ ച മയ്ഹഞ്ച ഏകമേവ വത്ഥം, അഞ്ഞം കിഞ്ചി പാരുപനം നത്ഥി, അപാരുപിത്വാ ച നാമ ബഹി ചരിതും ന സക്കാ"തി സബ്ബഥാപി അദാതുകാമോ അഹോസി. അഥസ്സ നിക്ഖന്തേ പഠമയാമേ മജ്ഝിമയാമേപി തഥേവ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ തഥേവ ചിന്തേത്വാ തഥേവ അദാതുകാമോ അഹോസി. അഥസ്സ മജ്ഝിമയാമേ നിക്ഖന്തേ പച്ഛിമയാമേപി തഥേവ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ "തരണം വാ ഹോതു മരണം വാ, പച്ഛാപി ജാനിസ്സാമീ"തി വത്ഥം സങ്ഘരിത്വാ സത്ഥു പാദമൂലേ ഠപേസി. തതോ വാമഹത്ഥം ആഭുജിത്വാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന തിക്ഖത്തും അപ്ഫോടേത്വാ "ജിതം മേ, ജിതം മേ"തി തയോ വാരേ നദി.

തസ്മിഞ്ച സമയേ ബന്ധുമരാജാ ധമ്മാസനസ്സ പച്ഛതോ അന്തോസാണിയം നിസിന്നോ ധമ്മം സുണാതി. രഞ്ഞോ ച നാമ "ജിതം മേ"തി സദ്ദോ അമനാപോ ഹോതി. സോ പുരിസം പേസേസി - "ഗച്ഛ ഏതം പുച്ഛ കിം വദസീ"തി. സോ തേന ഗന്ത്വാ പുച്ഛിതോ ആഹ - "അവസേസാ ഹത്ഥിയാനാദീനി ആരുയ്ഹ അസിചമ്മാദീനി ഗഹേത്വാ പരസേനം ജിനന്തി, ന തം ജിതം അച്ഛരിയം, അഹം പന പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തസ്സ ദുട്ഠഗോണസ്സ മുഗ്ഗരേന സീസം ഭിന്ദിത്വാ തം പലാപേന്തോ വിയ മച്ഛേരചിത്തം മദ്ദിത്വാ പാരുതവത്ഥം ദസബലസ്സ അദാസിം, തം മേ മച്ഛരിയം ജിത"ന്തി ആഹ. സോ പുരിസോ ആഗന്ത്വാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ആഹ - "അമ്ഹേ ഭണേ ദസബലസ്സ അനുരൂപം ന ജാനിമ്ഹ, ബ്രാഹ്മണോ ജാനീ"തി വത്ഥയുഗം പേസേസി. തം ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി - "അയം മയ്ഹം തുണ്ഹീ നിസിന്നസ്സ പഠമം കിഞ്ചി അദത്വാ സത്ഥു ഗുണേ കഥേന്തസ്സ അദാസി, സത്ഥു ഗുണേ പടിച്ച ഉപ്പന്നേന മയ്ഹം കോ അത്ഥോ"തി? തമ്പി വത്ഥയുഗം ദസബലസ്സേവ അദാസി. രാജാപി "കിം ബ്രാഹ്മണേന കത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "തമ്പി തേന വത്ഥയുഗം തഥാഗതസ്സേവ ദിന്ന"ന്തി സുത്വാ അഞ്ഞാനിപി ദ്വേ വത്ഥയുഗാനി പേസേസി. സോ താനിപി അദാസി. രാജാ അഞ്ഞാനിപി ചത്താരീതി ഏവം യാവ ദ്വത്തിംസവത്ഥയുഗാനി പേസേസി. അഥ ബ്രാഹ്മണോ "ഇദം വഡ്ഢേത്വാ ഗഹണം വിയ ഹോതീ"തി അത്തനോ അത്ഥായ ഏകം, ബ്രാഹ്മണിയാ ഏകന്തി ദ്വേ വത്ഥയുഗാനി ഗഹേത്വാ തിംസ യുഗാനി തഥാഗതസ്സേവ അദാസി. തതോ പട്ഠായ ചസ്സ സത്ഥു വിസ്സാസികോ ജാതോ.

അഥ നം രാജാ ഏകദിവസം സീതസമയേ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തം ദിസ്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം അത്തനോ പാരുതരത്തകമ്ബലം ദത്വാ ആഹ - "ഇതോ പത്ഥായ ഇമം പാരുപിത്വാ ധമ്മം സുണാഹീ"തി. സോ "കിം മേ ഇമിനാ കമ്ബലേന ഇമസ്മിം പൂതികായേ ഉപനീതേനാ"തി ചിന്തേത്വാ അന്തോഗന്ധകുടിയം തഥാഗതസ്സ മഞ്ചസ്സ ഉപരി വിതാനം കത്വാ അഗമാസി. അഥേകദിവസം രാജാ പാതോവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ അന്തോഗന്ധകുടിയം സത്ഥു സന്തികേ നിസീദി. തസ്മിഞ്ച സമയേ ഛബ്ബണ്ണാ ബുദ്ധരസ്മിയോ കമ്ബലേ പടിഹഞ്ഞന്തി, കമ്ബലോ അതിവിയ വിരോചതി. രാജാ ഓലോകേന്തോ സഞ്ജാനിത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഏസ കമ്ബലോ, അമ്ഹേഹി ഏകസാടകബ്രാഹ്മണസ്സ ദിന്നോ"തി. തുമ്ഹേഹി, മഹാരാജ, ബ്രാഹ്മണോ

പൂജിതോ, ബ്രാഹ്മണേന മയം പൂജിതാതി. രാജാ ''ബ്രാഹ്മണോ യുത്തം അഞ്ഞാസി, ന മയ''ന്തി പസീദിത്വാ യം മനുസ്സാനം ഉപകാരഭൂതം, തം സബ്ബം അട്ഠട്ഠകം കത്വാ സബ്ബഅട്ഠകം നാമ ദാനം ദത്വാ പുരോഹിതട്ഠാനേ ഠപേസി. സോപി ''അട്ഠട്ഠകം നാമ ചതുസട്ഠി ഹോതീ''തി ചതുസട്ഠി സലാകാഭത്താനി ഉപനിബന്ധാപേത്വാ യാവജീവം ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ തതോ ചുതോ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തി.

പുന തതോ ചുതോ ഇമസ്മിം കപ്പേ കോണാഗമനസ്സ ച ഭഗവതോ കസ്സപദസബലസ്സ ചാതി ദ്വിന്നം ബുദ്ധാനം അന്തരേ ബാരാണസിയം കുടുമ്ബിയഘരേ നിബ്ബത്തോ. സോ വുദ്ധിമന്വായ ഘരാവാസം വസന്തോ ഏകദിവസം അരഞ്ഞേ ജങ്ഘവിഹാരം ചരതി, തസ്മിം ച സമയേ പച്ചേകബുദ്ധോ നദീതീരേ ചീവരകമ്മം കരോന്തോ അനുവാതേ അപ്പഹോന്തേ സങ്ഘരിത്വാ ഠപേതും ആരദ്ധോ. സോ ദിസ്വാ ''കസ്മാ, ഭന്തേ, സങ്ഘരിത്വാ ഠപേഥാ''തി ആഹ. അനുവാതോ നപ്പഹോതീതി . ''ഇമിനാ, ഭന്തേ, കരോഥാ''തി സാടകം ദത്വാ ''നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മേ കേനചി പരിഹാനി മാ ഹോതൂ''തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി.

അഥ ഘരേപിസ്സ ഭഗിനിയാ സദ്ധിം ഭരിയായ കലഹം കരോന്തിയാ പച്ചേകബുദ്ധോ പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥസ്സ ഭഗിനീ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പിണ്ഡപാതം ദത്വാ തസ്സ ഭരിയം സന്ധായ, ''ഏവരൂപം ബാലം യോജനസതേന പരിവജ്ജേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സാ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതാ സുത്വാ ''ഇമായ ദിന്നം ഭത്തം മാ ഏസ ഭുഞ്ജതൂ''തി പത്തം ഗഹേത്വാ പിണ്ഡപാതം ഛഡ്ഡേത്വാ കലലസ്സ പൂരേത്വാ അദാസി. ഇതരാ ദിസ്വാ ''ബാലേ മം താവ അക്കോസ വാ പഹര വാ, ഏവരൂപസ്സ പന ദ്വേ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി പൂരിതപാരമിസ്സ പത്തതോ ഭത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ കലലം ദാതും ന യുത്ത''ന്തി ആഹ. അഥസ്സ ഭരിയായ പടിസങ്ഖാനം ഉപ്പജ്ജി. സാ ''തിട്ഠഥ, ഭന്തേ''തി കലലം ഛഡ്ഡേത്വാ പത്തം ധോവിത്വാ ഗന്ധചുണ്ണേന ഉബ്ബട്ടേത്വാ ചതുമധുരസ്സ പൂരേത്വാ ഉപരി ആസിത്തേന പദുമഗബ്ഭവണ്ണേന സപ്പിനാ വിജ്ജോതമാനം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ''യഥാ അയം പിണ്ഡപാതോ ഓഭാസജാതോ, ഏവം ഓഭാസജാതം മേ സരീരം ഹോതൂ''തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. പച്ചേകബുദ്ധോ അനുമോദിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. തേപി ദ്വേ ജായമ്പതികാ യാവതായുകം കുസലം കത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തിത്വാ പുന തതോ ചവിത്വാ ഉപാസകോ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം അസീതികോടിവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഇതരാപി താദിസസ്സേവ സേട്ഠിനോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

തസ്സ വുദ്ധിപ്പത്തസ്സ തമേവ സേട്ഠിധീതരം ആനയിംസു. തസ്സാ പുബ്ബേ അദിന്നവിപാകസ്സ തസ്സ കമ്മസ്സ ആനുഭാവേന പതികൂലം പവിട്ഠമത്തായ ഉമ്മാരബ്ഭന്തരേ സകലസരീരം ഉഗ്ഘാടിതവച്ചകുടി വിയ ദുഗ്ഗന്ധം ജാതം. സേട്ഠികുമാരോ ''കസ്സായം ഗന്ധോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സേട്ഠികഞ്ഞായാ''തി സുത്വാ ''നീഹരഥാ''തി ആഭതനിയാമേനേവ കുലഘരം പേസേസി. സാ ഏതേനേവ നീഹാരേന സത്തസു ഠാനേസു പടിനിവത്തിതാ.

തേന ച സമയേന കസ്സപദസബലോ പരിനിബ്ബായി, തസ്സ ഘനകോട്ടിമാഹി സതസഹസ്സഗ്ഘനികാഹി രത്തസുവണ്ണഇട്ഠകാഹി യോജനുബ്ബേധം ചേതിയം ആരഭിംസു. തസ്മിം ചേതിയേ കരിയമാനേ സാ സേട്ഠിധീതാ ചിന്തേസി -

“അഹം സത്തസു ഠാനേസു പടിനിവത്തിതാ, കിം മേ ജീവിതേനാ”തി അത്തനോ സരീരാഭരണഭണ്ഡകം ഭഞ്ജാപേത്വാ സുവണ്ണഇട്ഠകം കാരേസി രതനായതം വിദത്ഥിവിത്ഥിന്നം ചതുരങ്ഗുലുബ്ബേധം. തതോ ഹരിതാലമനോസിലാപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ അട്ഠ ഉപ്പലഹത്ഥകേ ആദായ ചേതിയകരണട്ഠാനം ഗതാ. തസ്മിഞ്ച ഖണേ ഏകാ ഇട്ഠകാപന്തി പരിക്ഖിപിത്വാ ആഗച്ഛമാനാ ഘടനിട്ഠകായ ഊനാ ഹോതി. സേട്ഠിധീതാ വഡ്ഢകിം ആഹ - “ഇമം ഇട്ഠകം ഏത്ഥ ഠപേഥാ”തി. അമ്മ, ഭദ്ദകേ കാലേ ആഗതാസി, സയമേവ ഠപേഹീതി. സാ ആരുയ്ഹ തേലേന ഹരിതാലമനോസിലം യോജേത്വാ തേന ബന്ധനേന ഇട്ഠകം പതിട്ഠപേത്വാ ഉപരി അട്ഠഹി ഉപ്പലഹത്ഥകേഹി പൂജം കത്വാ വന്ദിത്വാ “നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മേ കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതു, മുഖതോ ഉപ്പലഗന്ധോ”തി പത്ഥനം കത്വാ ചേതിയം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ അഗമാസി.

അഥ തസ്മിംയേവ ഖണേ യസ്സ സേട്ഠിപുത്തസ്സ പഠമം ഗേഹം നീതാ, തസ്സ തം ആരബ്ഭ സതി ഉദപാദി. നഗരേപി നക്ഖത്തം സങ്ഘുട്ഠം ഹോതി. സോ ഉപട്ഠാകേ ആഹ - “തദാ ഇധ ആനീതാ സേട്ഠിധീതാ അത്ഥി, കഹം സാ”തി? കുലഗേഹേ സാമീതി. ആനേഥ നം, നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമാതി. തേ ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഠിതാ “കിം, താതാ, ആഗതത്ഥാ”തി തായ പുട്ഠാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിംസു. താതാ, മയാ ആഭരണഭണ്ഡേന ചേതിയം പൂജിതം, ആഭരണം മേ നത്ഥീതി. തേ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിപുത്തസ്സ ആരോചേസും. ആനേഥ നം, പിളന്ധനം ലഭിസ്സാമാതി. തേ ആനയിംസു. തസ്സാ സഹ ഘരപ്പവേസനേന സകലഗേഹം ചന്ദനഗന്ധഞ്ചേവ നീലുപ്പലഗന്ധഞ്ച വായി.

സേട്ഠിപുത്തോ തം പുച്ഛി “പഠമം തവ സരീരതോ ദുഗ്ഗന്ധോ വായി, ഇദാനി പന തേ സരീരതോ ചന്ദനഗന്ധോ, മുഖതോ ഉപ്പലഗന്ധോ വായതി, കിം ഏത”ന്തി? സാ ആദിതോ പട്ഠായ അത്തനാ കതകമ്മം ആരോചേസി. സേട്ഠിപുത്തോ “നിയ്യാനികം വത ബുദ്ധസാസന”ന്തി പസീദിത്വാ യോജനികം സുവണ്ണചേതിയം കമ്ബലകഞ്ചുകേന പരിക്ഖിപിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ രഥചക്കപ്പമാണേഹി സുവണ്ണപദുമേഹി അലങ്കരി. തേസം ദ്വാദസഹത്ഥാ ഓലമ്ബകാ ഹോന്തി. സോ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതോ ബാരാണസിതോ യോജനമത്തേ ഠാനേ അഞ്ഞതരസ്മിം അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തി. സേട്ഠികഞ്ഞാപി ദേവലോകതോ ചവിത്വാ രാജകുലേ ജേട്ഠധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

തേസു വയപത്തേസു കുമാരസ്സ വസനഗാമേ നക്ഖത്തം സങ്ഘുട്ഠം. സോ മാതരം ആഹ - “സാടകം മേ , അമ്മ, ദേഹി, നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമീ”തി. സാ ധോതവത്ഥം നീഹരിത്വാ അദാസി. അമ്മ, ഥൂലം ഇദം, അഞ്ഞം ദേഹീതി. അഞ്ഞം നീഹരിത്വാ അദാസി, തമ്പി പടിക്ഖിപി. അഞ്ഞം നീഹരിത്വാ അദാസി, തമ്പി പടിക്ഖിപി. അഥ നം മാതാ ആഹ - “താത, യാദിസേ ഗേഹേ മയം ജാതാ, നത്ഥി നോ ഇതോ സുഖുമതരസ്സ പടിലാഭായ പുഞ്ഞ”ന്തി. തേന ഹി ലഭനട്ഠാനം ഗച്ഛാമി, അമ്മാതി. പുത്ത അഹം അജ്ജേവ തുയ്ഹം ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജപടിലാഭം ഇച്ഛാമീതി. സോ മാതരം വന്ദിത്വാ ആഹ - “ഗച്ഛാമി, അമ്മാ”തി. ഗച്ഛ, താതാതി. ഏവം കിരസ്സാ ചിത്തം അഹോസി - “കഹം ഗമിസ്സതി, ഇധ വാ ഏത്ഥ വാ ഗേഹേ നിസീദിസ്സതീ”തി? സോ പന പുഞ്ഞനിയാമേന നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ

സസീസം പാരുപിത്വാ നിപജ്ജി. സോ ച ബാരാണസിരഞ്ഞോ കാലകതസ്സ സത്തമോ ദിവസോ ഹോതി.

അമച്ചാ രഞ്ഞോ സരീരകിച്ചം കത്വാ രാജങ്ഗണേ നിസീദിത്വാ മന്തയിംസു - "രഞ്ഞോ ഏകാ ധീതാവ അത്ഥി, പുത്തോ നത്ഥി, അരാജകം രജ്ജം ന വട്ടതി, കോ രാജാ ഹോതീ"തി മന്തേത്വാ "ത്വം ഹോഹി, ത്വം ഹോഹീ"തി ആഹംസു. പുരോഹിതോ ആഹ - "ബഹും ഓലോകേതും ന വട്ടതി, ഫുസ്സരഥം വിസ്സജ്ജേമാ"തി. തേ കുമുദവണ്ണേ ചത്താരോ സിന്ധവേ യോജേത്വാ പഞ്ചവിധം രാജകകുധഭണ്ഡം സേതച്ഛത്തഞ്ച രഥസ്മിംയേവ ഠപേത്വാ രഥം വിസ്സജ്ജേത്വാ പച്ഛതോ തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസും. രഥോ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനാഭിമുഖോ അഹോസി. "പരിചയേന ഉയ്യാനാഭിമുഖോ ഗച്ഛതി, നിവത്തേമാ"തി കേചി ആഹംസു. പുരോഹിതോ "മാ നിവത്തയിത്ഥാ"തി ആഹ. രഥോ കുമാരം പദക്ഖിണം കത്വാ ആരോഹനസജ്ജോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. പുരോഹിതോ പാരുപനകണ്ണം അപനേത്വാ പാദതലാനി ഓലോകേന്തോ "തിട്ഠതു അയം ദീപോ, ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരേസു ചതൂസു ദീപേസു ഏസോ രജ്ജം കാരേതും യുത്തോ"തി വത്വാ "പുനപി തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹഥ , പുനപി തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി തിക്ഖത്തും തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസി.

അഥ കുമാരോ മുഖം വിവരിത്വാ ഓലോകേത്വാ "കേന കമ്മേന ആഗതത്ഥാ"തി ആഹ. ദേവ തുമ്ഹാകം രജ്ജം പാപുണാതീതി. രാജാ കഹന്തി? ദേവത്തം ഗതോ സാമീതി. കതി ദിവസാ അതിക്കന്താതി? അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോതി. പുത്തോ വാ ധീതാ വാ നത്ഥീതി? ധീതാ അത്ഥി ദേവ, പുത്തോ നത്ഥീതി. കരിസ്സാമി രജ്ജന്തി. തേ താവദേവ അഭിസേകമണ്ഡപം കാരേത്വാ രാജധീതരം സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ ഉയ്യാനം ആനേത്വാ കുമാരസ്സ അഭിസേകം അകംസു.

അഥസ്സ കതാഭിസേകസ്സ സഹസ്സഗ്ഘനകം വത്ഥം ഉപഹരിംസു. സോ "കിമിദം, താതാ"തി ആഹ. നിവാസനവത്ഥം ദേവാതി. നനു, താതാ, ഥൂലം, അഞ്ഞം സുഖുമതരം നത്ഥീതി? മനുസ്സാനം പരിഭോഗവത്ഥേസു ഇതോ സുഖുമതരം നത്ഥി ദേവാതി. തുമ്ഹാകം രാജാ ഏവരൂപം നിവാസേസീതി? ആമ, ദേവാതി. ന മഞ്ഞേ പുഞ്ഞവാ തുമ്ഹാകം രാജാ, സുവണ്ണഭിങ്ഗാരം ആഹരഥ, ലഭിസ്സാമ വത്ഥന്തി. തേ സുവണ്ണഭിങ്ഗാരം ആഹരിംസു. സോ ഉട്ഠായ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഹത്ഥേന ഉദകം ആദായ പുരത്ഥിമായ ദിസായ അബ്ഭുക്കിരി, താവദേവ ഘനപഥവിം ഭിന്ദിത്വാ അട്ഠ കപ്പരുക്ഖാ ഉട്ഠഹിംസു. പുന ഉദകം ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണം പച്ഛിമം ഉത്തരന്തി ഏവം ചതസ്സോപി ദിസാ അബ്ഭുക്കിരി, സബ്ബദിസാസു അട്ഠട്ഠ കത്വാ ദ്വത്തിംസ കപ്പരുക്ഖാ ഉട്ഠഹിംസു. സോ ഏകം ദിബ്ബദുസ്സം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ "നന്ദരഞ്ഞോ വിജിതേ സുത്തകന്തികാ ഇത്ഥിയോ മാ സുത്തം കന്തിംസൂതി ഏവം ഭേരിം ചരാപേഥാ"തി വത്വാ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ അലങ്കതപടിയത്തോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ നഗരം പവിസിത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവി.

ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ ഏകദിവസം ദേവീ രഞ്ഞോ മഹാസമ്പത്തിം ദിസ്വാ "അഹോ തപസ്സീ"തി കാരുഞ്ഞാകാരം ദസ്സേസി. "കിമിദം ദേവീ"തി ച പുട്ഠാ "അതിമഹതീ തേ ദേവ സമ്പത്തി, അതീതേ ബുദ്ധാനം സദ്ദഹിത്വാ കല്യാണം

അകത്ഥ, ഇദാനി അനാഗതസ്സ പച്ചയം കുസലം ന കരോഥാ''തി ആഹ. കസ്സ ദസ്സാമി, സീലവന്തോ നത്ഥീതി. ''അസുഞ്ഞോ, ദേവ, ജമ്ബുദീപോ അരഹന്തേഹി, തുമ്ഹേ ദാനമേവ സജ്ജേഥ, അഹം അരഹന്തേ ലച്ഛാമീ''തി ആഹ. രാജാ പുനദിവസേ പാചീനദ്വാരേ ദാനം സജ്ജാപേസി. ദേവീ പാതോവ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ ഉപരിപാസാദേ പുരത്ഥാഭിമുഖാ ഉരേന നിപജ്ജിത്വാ ''സചേ ഏതിസ്സാ ദിസായ അരഹന്തോ അത്ഥി, സ്വേ ആഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തൂ''തി ആഹ. തസ്സം ദിസായം അരഹന്തോ നാഹേസും, തം സക്കാരം കപണയാചകാനം അദംസു.

പുനദിവസേ ദക്ഖിണദ്വാരേ ദാനം സജ്ജേത്വാ തഥേവ അകാസി, പുനദിവസേ പച്ഛിമദ്വാരേ. ഉത്തരദ്വാരേ സജ്ജനദിവസേ പന ദേവിയാ തഥേവ നിമന്തിതേ ഹിമവന്തേ വസന്താനം പദുമവതിയാ പുത്താനം പഞ്ചസതാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം ജേട്ഠകോ മഹാപദുമപച്ചേകബുദ്ധോ ഭാതികേ ആമന്തേസി - ''മാരിസാ, നന്ദരാജാ തുമ്ഹേ നിമന്തേതി, അധിവാസേഥ തസ്സാ''തി. തേ അധിവാസേത്വാ പുനദിവസേ അനോതത്തദഹേ മുഖം ധോവിത്വാ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ ഉത്തരദ്വാരേ ഓതരിംസു. മനുസ്സാ ഗന്ത്വാ ''പഞ്ചസതാ, ദേവ, പച്ചേകബുദ്ധാ ആഗതാ''തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ സദ്ധിം ദേവിയാ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ പാസാദം ആരോപേത്വാ തത്ര തേസം ദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ രാജാ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ, ദേവീ സങ്ഘനവകസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ, ''അയ്യാ, പച്ചയേഹി ന കിലമിസ്സന്തി, മയം പുഞ്ഞേന ന ഹായിസ്സാമ, അമ്ഹാകം യാവജീവം ഇധ നിവാസായ പടിഞ്ഞം ദേഥാ''തി. പടിഞ്ഞം കാരേത്വാ ഉയ്യാനേ പഞ്ച പണ്ണസാലാസതാനി പഞ്ച ചങ്കമനസതാനീതി സബ്ബാകാരേന നിവാസട്ഠാനം സമ്പാദേത്വാ തത്ഥ വസാപേസും.

ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ രഞ്ഞോ പച്ചന്തോ കുപിതോ. സോ ''അഹം പച്ചന്തം വൂപസമേതും ഗച്ഛാമി, ത്വം പച്ചേകബുദ്ധേസു മാ പമജ്ജീ''തി ദേവിം ഓവദിത്വാ ഗതോ. തസ്മിം അനാഗതേയേവ പച്ചേകബുദ്ധാനം ആയുസങ്ഖാരാ ഖീണാ. മഹാപദുമപച്ചേകബുദ്ധോ തിയാമരത്തിം ഝാനകീളം കീളിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനേ ആലമ്ബനഫലകം ആലമ്ബിത്വാ ഠിതകോവ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. ഏതേനുപായേന സേസാപീതി സബ്ബേവ പരിനിബ്ബുതാ. പുനദിവസേ ദേവീ പച്ചേകബുദ്ധാനം നിസീദനട്ഠാനം ഹരിതുപലിത്തം കാരേത്വാ പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ ധൂമം ദത്വാ തേസം ആഗമനം ഓലോകേന്തീ നിസിന്നാ; ആഗമനം അപസ്സന്തീ പുരിസം പേസേസി ''ഗച്ഛ, താത, ജാനാഹി, കിം അയ്യാനം കിഞ്ചി അഫാസുക''ന്തി. സോ ഗന്ത്വാ മഹാപദുമസ്സ പണ്ണസാലാദ്വാരം വിവരിത്വാ തത്ഥ അപസ്സന്തോ ചങ്കമനം ഗന്ത്വാ ആലമ്ബനഫലകം നിസ്സായ ഠിതം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ''കാലോ, ഭന്തേ''തി ആഹ. പരിനിബ്ബുതസരീരം കിം കഥേസ്സതി? സോ ''നിദ്ദായതി മഞ്ഞേ''തി ഗന്ത്വാ പിട്ഠിപാദേ ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ പാദാനം സീതലതായ ചേവ ഥദ്ധതായ ച പരിനിബ്ബുതഭാവം ഞത്വാ ദുതിയസ്സ സന്തികം അഗമാസി, ഏവം തതിയസ്സാതി സബ്ബേസം പരിനിബ്ബുതഭാവം ഞത്വാ രാജകുലം ഗതോ. ''കഹം, താത, പച്ചേകബുദ്ധാ''തി പുട്ഠോ ''പരിനിബ്ബുതാ ദേവീ''തി ആഹ . ദേവീ കന്ദന്തീ രോദന്തീ നിക്ഖമിത്വാ നാഗരേഹി സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ സാധുകീളിതം കാരേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധാനം സരീരകിച്ചം കത്വാ ധാതുയോ ഗഹേത്വാ ചേതിയം പതിട്ഠാപേസി.

രാജാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ആഗതോ പച്ചുഗ്ഗമനം ആഗതം ദേവിം പുച്ഛി - "കിം, ഭദ്ദേ, പച്ചേകബുദ്ധേസു നപ്പമജ്ജി, നിരോഗാ അയ്യാ"തി? പരിനിബ്ബുതാ ദേവാതി. രാജാ ചിന്തേസി - "ഏവരൂപാനമ്പി പണ്ഡിതാനം മരണം ഉപ്പജ്ജതി, അമ്ഹാകം കുതോ മോക്ഖോ"തി? സോ നഗരം അഗന്ത്വാ ഉയ്യാനമേവ പവിസിത്വാ ജേട്ഠപുത്തം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ രജ്ജം പടിയാദേത്വാ സയം സമണകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. ദേവീപി "ഇമസ്മിം പബ്ബജിതേ അഹം കിം കരിസ്സാമീ"തി തത്ഥേവ ഉയ്യാനേ പബ്ബജിതാ. ദ്വേപി ഝാനം ഭാവേത്വാ തതോ ചുതാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിംസു.

തേസു തത്ഥേവ വസന്തേസു അമ്ഹാകം സത്ഥാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുപുബ്ബേന രാജഗഹം പാവിസി. സത്ഥരി തത്ഥ വസന്തേ അയം പിപ്പലിമാണവോ മഗധരട്ഠേ മഹാതിത്ഥബ്രാഹ്മണഗാമേ കപിലബ്രാഹ്മണസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ, അയം ഭദ്ദാ കാപിലാനീ മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരേ കോസിയഗോത്തബ്രാഹ്മണസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്താ. തേസം അനുക്കമേന വഡ്ഢമാനാനം പിപ്പലിമാണവസ്സ വീസതിമേ വസ്സേ ഭദ്ദായ സോളസമേ വസ്സേ സമ്പത്തേ മാതാപിതരോ പുത്തം ഓലോകേത്വാ, "താത, ത്വം വയപത്തോ, കുലവംസോ നാമ പതിട്ഠാപേതബ്ബോ"തി അതിവിയ നിപ്പീളയിംസു. മാണവോ ആഹ - "മയ്ഹം സോതപഥേ ഏവരൂപം കഥം മാ കഥേഥ, അഹം യാവ തുമ്ഹേ ധരഥ, താവ പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, തുമ്ഹാകം അച്ചയേന നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. തേ കതിപാഹം അതിക്കമിത്വാ പുന കഥയിംസു, സോപി തഥേവ പടിക്ഖിപി. പുനപി കഥയിംസു, പുനപി പടിക്ഖിപി. തതോ പട്ഠായ മാതാ നിരന്തരം കഥേസിയേവ.

മാണവോ "മമ മാതരം സഞ്ഞാപേസ്സാമീ"തി രത്തസുവണ്ണസ്സ നിക്ഖസഹസ്സം ദത്വാ സുവണ്ണകാരേഹി ഏകം ഇത്ഥിരൂപം കാരാപേത്വാ തസ്സ മജ്ജനഘട്ടനാദികമ്മപരിയോസാനേ തം രത്തവത്ഥം നിവാസാപേത്വാ വണ്ണസമ്പന്നേഹി പുപ്ഫേഹി ചേവ നാനാഅലങ്കാരേഹി ച അലങ്കാരാപേത്വാ മാതരം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - "അമ്മ, ഏവരൂപം ആരമ്മണം ലഭന്തോ ഗേഹേ വസിസ്സാമി, അലഭന്തോ ന വസിസ്സാമീ"തി . പണ്ഡിതാ ബ്രാഹ്മണീ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം പുത്തോ പുഞ്ഞവാ ദിന്നദാനോ കതാഭിനീഹാരോ, പുഞ്ഞം കരോന്തോ ന ഏകകോവ അകാസി, അദ്ധാ ഏതേന സഹ കതപുഞ്ഞാ സുവണ്ണരൂപകപടിഭാഗാവ ഭവിസ്സതീ"തി അട്ഠ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ സബ്ബകാമേഹി സന്തപ്പേത്വാ സുവണ്ണരൂപകം രഥം ആരോപേത്വാ "ഗച്ഛഥ, താതാ, യത്ഥ അമ്ഹാകം ജാതിഗോത്തഭോഗേഹി സമാനകുലേ ഏവരൂപം ദാരികം പസ്സഥ, ഇമമേവ സുവണ്ണരൂപകം പണ്ണാകാരം കത്വാ ദേഥാ"തി ഉയ്യോജേസി.

തേ "അമ്ഹാകം നാമ ഏതം കമ്മ"ന്തി നിക്ഖമിത്വാ "കത്ഥ ഗമിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ "മദ്ദരട്ഠം നാമ ഇത്ഥാകരോ, മദ്ദരട്ഠം ഗമിസ്സാമാ"തി മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരം അഗമംസു. തത്ഥ തം സുവണ്ണരൂപകം ന്ഹാനതിത്ഥേ ഠപേത്വാ ഏകമന്തേ നിസീദിംസു. അഥ ഭദ്ദായ ധാതീ ഭദ്ദം ന്ഹാപേത്വാ അലങ്കരിത്വാ സിരിഗബ്ഭേ നിസീദാപേത്വാ ന്ഹായിതും ആഗച്ഛന്തീ തം രൂപകം ദിസ്വാ "അയ്യധീതാ മേ ഇധാഗതാ"തി സഞ്ഞായ സന്തജ്ജേത്വാ "ദുബ്ബിനീതേ കിം ത്വം ഇധാഗതാ"തി തലസത്തികം ഉഗ്ഗിരിത്വാ "ഗച്ഛ സീഘ"ന്തി ഗണ്ഡപസ്സേ പഹരി. ഹത്ഥോ പാസാണേ പടിഹതോ വിയ കമ്പിത്ഥ. സാ പടിക്കമിത്വാ "ഏവം

ഥഢം നാമ മഹാഗീവം ദിസ്വാ 'അയ്യധീതാ മേ'തി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേസിം, അയ്യധീതായ ഹി മേ നിവാസനപടിഗ്ഗാഹികായപി അയുത്താ''തി ആഹ. അഥ നം തേ മനുസ്സാ പരിവാരേത്വാ ''ഏവരൂപാ തേ സാമിധീതാ''തി പുച്ഛിംസു. കിം ഏസാ, ഇമായ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന മയ്ഹം അയ്യാധീതാ അഭിരൂപതരാ, ദ്വാദസഹത്ഥേ ഗബ്ഭേ നിസിന്നായ പദീപകിച്ചം നത്ഥി, സരീരോഭാസേനേവ തമം വിധമതീതി. ''തേന ഹി ആഗച്ഛാ''തി ഖുജ്ജം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണരൂപകം രഥം ആരോപേത്വാ കോസിയഗോത്തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഘരദ്വാരേ ഠത്വാ ആഗമനം നിവേദയിംസു.

ബ്രാഹ്മണോ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''കുതോ ആഗതത്ഥാ''തി പുച്ഛി. മഗധരട്ഠേ മഹാതിത്ഥഗാമേ കപിലബ്രാഹ്മണസ്സ ഘരതോതി. കിം കാരണാ ആഗതാതി? ഇമിനാ നാമ കാരണേനാതി. ''കല്യാണം, താതാ, സമജാതിഗോത്തവിഭവോ അമ്ഹാകം ബ്രാഹ്മണോ, ദസ്സാമി ദാരിക''ന്തി പണ്ണാകാരം ഗണ്ഹി. തേ കപിലബ്രാഹ്മണസ്സ സാസനം പഹിണിംസു ''ലദ്ധാ ദാരികാ, കത്തബ്ബം കരോഥാ''തി. തം സാസനം സുത്വാ പിപ്പലിമാണവസ്സ ആരോചയിംസു ''ലദ്ധാ കിര ദാരികാ''തി. മാണവോ ''അഹം 'ന ലഭിസ്സന്തീ'തി ചിന്തേസിം, 'ഇമേ ലദ്ധാതി വദന്തി', അനത്ഥികോ ഹുത്വാ പണ്ണം പേസേസ്സാമീ''തി രഹോഗതോ പണ്ണം ലിഖി ''ഭദ്ദാ അത്തനോ ജാതിഗോത്തഭോഗാനുരൂപം ഘരാവാസം ലഭതു, അഹം നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമി, മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനീ അഹോസീ''തി. ഭദ്ദാപി ''അസുകസ്സ കിര മം ദാതുകാമോ''തി സുത്വാ രഹോഗതാ പണ്ണം ലിഖി ''അയ്യപുത്തോ അത്തനോ ജാതിഗോത്തഭോഗാനുരൂപം ഘരാവാസം ലഭതു, അഹം നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമി, മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരീ അഹോസീ''തി. ദ്വേ പണ്ണാനി അന്തരാമഗ്ഗേ സമാഗച്ഛിംസു. ഇദം കസ്സ പണ്ണന്തി? പിപ്പലിമാണവേന ഭദ്ദായ പഹിതന്തി. ഇദം കസ്സാതി? ഭദ്ദായ പിപ്പലിമാണവസ്സ പഹിതന്തി ച വുത്തേ ദ്വേപി വാചേത്വാ ''പസ്സഥ ദാരകാനം കമ്മ''ന്തി ഫാലേത്വാ അരഞ്ഞേ ഛഡ്ഡേത്വാ സമാനപണ്ണം ലിഖിത്വാ ഇതോ ച ഏത്തോ ച പേസേസും. ഇതി തേസം അനിച്ഛമാനാനംയേവ സമാഗമോ അഹോസി.

തംദിവസമേവ മാണവോ ഏകം പുപ്ഫദാമം ഗഹേത്വാ ഠപേസി. ഭദ്ദാപി, താനി സയനമജ്ഝേ ഠപേസി. ഭുത്തസായമാസാ ഉഭോപി ''സയനം അഭിരുഹിസ്സാമാ''തി സമാഗന്ത്വാ മാണവോ ദക്ഖിണപസ്സേന സയനം അഭിരുഹി. ഭദ്ദാ വാമപസ്സേന അഭിരുഹിത്വാ ആഹ - ''യസ്സ പസ്സേ പുപ്ഫാനി മിലായന്തി, തസ്സ രാഗചിത്തം ഉപ്പന്നന്തി വിജാനിസ്സാമ, ഇമം പുപ്ഫദാമം ന അല്ലീയിതബ്ബ''ന്തി. തേ പന അഞ്ഞമഞ്ഞം സരീരസമ്ഫസ്സഭയേന തിയാമരത്തിം നിദ്ദം അനോക്കമന്താവ വീതിനാമേന്തി, ദിവാ പന ഹാസമത്തമ്പി നാഹോസി. തേ ലോകാമിസേന അസംസട്ഠാ യാവ മാതാപിതരോ ധരന്തി, താവ കുടുമ്ബം അവിചാരേത്വാ തേസു കാലങ്കതേസു വിചാരയിംസു. മഹതീ മാണവസ്സ സമ്പത്തി സത്താസീതികോടിധനം, ഏകദിവസം സരീരം ഉബ്ബട്ടേത്വാ ഛഡ്ഡേതബ്ബം സുവണ്ണചുണ്ണമേവ മഗധനാളിയാ ദ്വാദസനാളിമത്തം ലദ്ധും വട്ടതി. യന്തബദ്ധാനി സട്ഠി മഹാതളാകാനി, കമ്മന്തോ ദ്വാദസയോജനികോ, അനുരാധപുരപ്പമാണാ ചുദ്ദസ ഗാമാ, ചുദ്ദസ ഹത്ഥാനീകാ, ചുദ്ദസ അസ്സാനീകാ, ചുദ്ദസ രഥാനീകാ.

സോ ഏകദിവസം അലങ്കതഅസ്സം ആരുയ്ഹ മഹാജനപരിവുതോ കമ്മന്തം ഗന്ത്വാ ഖേത്തകോടിയം ഠിതോ നങ്ഗലേഹി ഭിന്നട്ഠാനതോ കാകാദയോ സകുണേ ഗണ്ഡുപ്പാദാദിപാണകേ ഉദ്ധരിത്വാ ഖാദന്തേ ദിസ്വാ, ''താതാ, ഇമേ കിം ഖാദന്തീ''തി പുച്ഛി. ഗണ്ഡുപ്പാദേ, അയ്യാതി. ഏതേഹി കതം പാപം കസ്സ

ഹോതീതി? തുമ്ഹാകം, അയ്യാതി. സോ ചിന്തേസി - "സചേ ഏതേഹി കതം പാപം മയ്ഹം ഹോതി, കിം മേ കരിസ്സതി സത്താസീതികോടിധനം, കിം ദ്വാദസയോജനികോ കമ്മന്തോ, കിം സട്ഠിയന്തബദ്ധാനി തളാകാനി, കിം ചുദ്ദസ ഗാമാ? സബ്ബമേതം ഭദ്ദായ കാപിലാനിയാ നിയ്യാതേത്വാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി.

ഭദ്ദാപി കാപിലാനീ തസ്മിം ഖണേ അന്തരവത്ഥുമ്ഹി തയോ തിലകുമ്ഭേ പത്ഥരാപേത്വാ ധാതീഹി പരിവുതാ നിസിന്നാ കാകേ തിലപാണകേ ഖാദന്തേ ദിസ്വാ, "അമ്മാ, കിം ഇമേ ഖാദന്തീ"തി പുച്ഛി. പാണകേ, അയ്യേതി. അകുസലം കസ്സ ഹോതീതി? തുമ്ഹാകം, അയ്യേതി. സാ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം ചതുഹത്ഥവത്ഥം നാളികോദനമത്തഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതി, യദി പനേതം ഏത്തകേന ജനേന കതം അകുസലം മയ്ഹം ഹോതി, അദ്ധാ ഭവസഹസ്സേനപി വട്ടതോ സീസം ഉക്ഖിപിതും ന സക്കാ, അയ്യപുത്തേ ആഗതമത്തേയേവ സബ്ബം തസ്സ നിയ്യാതേത്വാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി.

മാണവോ ആഗന്ത്വാ ന്ഹായിത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദി. അഥസ്സ ചക്കവത്തിനോ അനുച്ഛവികം ഭോജനം സജ്ജയിംസു. ദ്വേപി ഭുഞ്ജിത്വാ പരിജനേ നിക്ഖന്തേ രഹോഗതാ ഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിംസു. തതോ മാണവോ ഭദ്ദം ആഹ - "ഭദ്ദേ ഇമം ഘരം ആഗച്ഛന്തീ കിത്തകം ധനം ആഹരീ"തി? പഞ്ചപണ്ണാസ സകടസഹസ്സാനി, അയ്യാതി. ഏതം സബ്ബം, യാ ച ഇമസ്മിം ഘരേ സത്താസീതി കോടിയോ യന്തബദ്ധാ സട്ഠിതളാകാദിഭേദാ സമ്പത്തി അത്ഥി, സബ്ബം തുയ്ഹംയേവ നിയ്യാതേമീതി. തുമ്ഹേ പന കഹം ഗച്ഛഥ, അയ്യാതി? അഹം പബ്ബജിസ്സാമീതി. അയ്യ, അഹമ്പി തുമ്ഹാകംയേവ ആഗമനം ഓലോകയമാനാ നിസിന്നാ, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീതി. തേസം ആദിത്തപണ്ണകുടി വിയ തയോ ഭവാ ഉപട്ഠഹിംസു. തേ അന്തരാപണതോ കസാവരസപീതാനി വത്ഥാനി മത്തികാപത്തേ ച ആഹരാപേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം കേസേ ഓഹാരാപേത്വാ "യേ ലോകേ അരഹന്തോ, തേ ഉദ്ദിസ്സ അമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജാ"തി വത്വാ ഥവികായ പത്തേ ഓസാരേത്വാ അംസേ ലഗ്ഗേത്വാ പാസാദതോ ഓതരിംസു. ഗേഹേ ദാസേസു വാ കമ്മകാരേസു വാ ന കോചി സഞ്ജാനി.

അഥ നേ ബ്രാഹ്മണഗാമതോ നിക്ഖമ്മ ദാസഗാമദ്വാരേന ഗച്ഛന്തേ ആകപ്പകുത്തവസേന ദാസഗാമവാസിനോ സഞ്ജാനിംസു. തേ രോദന്താ പാദേസു നിപതിത്വാ "കിം അമ്ഹേ അനാഥേ കരോഥ, അയ്യാ"തി ആഹംസു. "മയം ഭണേ ആദിത്തപണ്ണസാലാ വിയ തയോ ഭവാതി പബ്ബജിമ്ഹാ, സചേ തുമ്ഹേസു ഏകേകം ഭുജിസ്സം കരോമ, വസ്സസതമ്പി നപ്പഹോതി. തുമ്ഹേവ തുമ്ഹാകം സീസം ധോവിത്വാ ഭുജിസ്സാ ഹുത്വാ ജീവഥാ"തി വത്വാ തേസം രോദന്താനംയേവ പക്കമിംസു. ഥേരോ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ ചിന്തേസി - "അയം ഭദ്ദാ കാപിലാനീ സകലജമ്ബുദീപഗ്ഘനികാ ഇത്ഥീ മയ്ഹം പച്ഛതോ ആഗച്ഛതി. ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം കോചിദേവ ഏവം ചിന്തേയ്യ 'ഇമേ പബ്ബജിത്വാപി വിനാ ഭവിതും ന സക്കോന്തി, അനനുച്ഛവികം കരോന്തീ'തി. കോചി വാ പന അമ്ഹേസു മനം പദൂസേത്വാ അപായപൂരകോ ഭവേയ്യ. ഇമം പഹായ മയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദേസി.

സോ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ ദ്വേധാപഥം ദിസ്വാ തസ്സ മത്ഥകേ അട്ഠാസി. ഭദ്ദാപി ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ആഹ - "ഭദ്ദേ താദിസിം ഇത്ഥിം മമ പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ 'ഇമേ പബ്ബജിത്വാപി വിനാ ഭവിതും ന സക്കോന്തീ'തി ചിന്തേത്വാ അമ്ഹേസു പദുട്ഠചിത്തോ മഹാജനോ അപായപൂരകോ ഭവേയ്യ. ഇമസ്മിം ദ്വേധാപഥേ ത്വം ഏകം ഗണ്ഹ, അഹം ഏകേന ഗമിസ്സാമീ"തി. "ആമ, അയ്യ, പബ്ബജിതാനം മാതുഗാമോ നാമ മലം, 'പബ്ബജിത്വാപി വിനാ ന ഭവന്തീ'തി അമ്ഹാകം ദോസം ദസ്സന്തി, തുമ്ഹേ ഏകം മഗ്ഗം ഗണ്ഹഥ, അഹം ഏകം ഗണ്ഹിത്വാ വിനാ ഭവിസ്സാമാ"തി തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "സതസഹസ്സകപ്പപ്പമാണേ അദ്ധാനേ കതോ മിത്തസന്ഥവോ അജ്ജ ഭിജ്ജതീ"തി വത്വാ "തുമ്ഹേ ദക്ഖിണജാതികാ നാമ, തുമ്ഹാകം ദക്ഖിണമഗ്ഗോ വട്ടതി. മയം മാതുഗാമാ നാമ വാമജാതികാ, അമ്ഹാകം വാമമഗ്ഗോ വട്ടതീ"തി വന്ദിത്വാ മഗ്ഗം പടിപന്നാ. തേസം ദ്വേധാഭൂതകാലേ അയം മഹാപഥവീ "അഹം ചക്കവാളഗിരിസിനേരുപബ്ബതേ ധാരേതും സക്കോന്തീപി തുമ്ഹാകം ഗുണേ ധാരേതും ന സക്കോമീ"തി വദന്തീ വിയ വിരവമാനാ അകമ്പി, ആകാസേ അസനിസദ്ദോ വിയ പവത്തി, ചക്കവാളപബ്ബതോ ഉന്നദി.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വേളുവനമഹാവിഹാരേ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോ പഥവീകമ്പനസദ്ദം സുത്വാ "കസ്സ നു ഖോ പഥവീ കമ്പതീ"തി ആവജ്ജേന്തോ "പിപ്പലിമാണവോ ച ഭദ്ദാ ച കാപിലാനീ മം ഉദ്ദിസ്സ അപ്പമേയ്യം സമ്പത്തിം പഹായ പബ്ബജിതാ, തേസം വിയോഗട്ഠാനേ ഉഭിന്നമ്പി ഗുണബലേന അയം പഥവീകമ്പോ ജാതോ, മയാപി ഏതേസം സങ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ"തി ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമ്മ സയമേവ പത്തചീവരമാദായ അസീതിമഹാഥേരേസു കഞ്ചി അനാമന്തേത്വാ തിഗാവുതം മഗ്ഗം പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ രാജഗഹസ്സ ച നാലന്ദായ ച അന്തരേ ബഹുപുത്തകനിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി. നിസീദന്തോ പന അഞ്ഞതരപംസുകൂലികോ വിയ അനിസീദിത്വാ ബുദ്ധവേസം ഗഹേത്വാ അസീതിഹത്ഥാ ഘനബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ നിസീദി. ഇതി തസ്മിം ഖണേ പണ്ണച്ഛത്തസകടചക്കകൂടാഗാരാദിപ്പമാണാ ബുദ്ധരസ്മിയോ ഇതോ ചിതോ ച വിപ്ഫന്ദന്തിയോ വിധാവന്തിയോ ചന്ദസഹസ്സ-സൂരിയസഹസ്സ-ഉഗ്ഗമനകാലോ വിയ കുരുമാനാ തം വനന്തം ഏകോഭാസം അകംസു. ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണസിരിയാ സമുജ്ജലതാരാഗണം വിയ ഗഗനം, സുപുപ്ഫിതകമലകുവലയം വിയ സലിലം വനന്തം വിരോചിത്ഥ. നിഗ്രോധരുക്ഖസ്സ ഖന്ധോ നാമ സേതോ ഹോതി, പത്താനി നാമ നീലാനി, പക്കാനി രത്താനി. തസ്മിം പന ദിവസേ സതസാഖോ നിഗ്രോധോ സുവണ്ണവണ്ണോവ അഹോസി.

മഹാകസ്സപത്ഥേരോ "അയം മയ്ഹം സത്ഥാ ഭവിസ്സതി, ഇമാഹം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ"തി ദിട്ഠട്ഠാനതോ പട്ഠായ ഓണതോണതോ ഗന്ത്വാ തീസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ "സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മി, സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ"തി ആഹ. അഥ നം ഭഗവാ അവോച - "കസ്സപ, സചേ ത്വം ഇമം നിപച്ചകാരം മഹാപഥവിയാ കരേയ്യാസി, സാപി ധാരേതും ന സക്കുണേയ്യ. തഥാഗതസ്സ ഏവം ഗുണമഹന്തതം ജാനതാ തയാ കതോ നിപച്ചകാരോ മയ്ഹം ലോമമ്പി ചാലേതും ന സക്കോതി. നിസീദ, കസ്സപ, ദായജ്ജം തേ ദസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ ഭഗവാ തീഹി ഓവാദേഹി ഉപസമ്പദം

അദാസി. ദത്വാ ബഹുപുത്തകനിഗ്രോധമൂലതോ നിക്ഖമിത്വാ ഥേരം പച്ഛാസമണം കത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സത്ഥു സരീരം ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണവിചിത്തം, മഹാകസ്സപസ്സ സത്തമഹാപുരിസലക്ഖണപടിമണ്ഡിതം. സോ കഞ്ചനമഹാനാവായ പച്ഛാബന്ധോ വിയ സത്ഥു പദാനുപദികം അനുഗഞ്ഛി. സത്ഥാ ഥോകം മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസജ്ജാകാരം ദസ്സേസി, ഥേരോ ''നിസീദിതുകാമോ സത്ഥാ''തി ഞത്വാ അത്തനോ പാരുപനപിലോതികസങ്ഘാടിം ചതുഗ്ഗുണം കത്വാ പഞ്ഞാപേസി.

സത്ഥാ തസ്മിം നിസീദിത്വാ ഹത്ഥേന ചീവരം പരാമസിത്വാ ''മുദുകാ ഖോ ത്യായം, കസ്സപ, പിലോതികസങ്ഘാടീ''തി ആഹ. ഥേരോ ''സത്ഥാ മേ സങ്ഘാടിയാ മുദുകഭാവം കഥേതി, പാരുപിതുകാമോ ഭവിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ''പാരുപതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ സങ്ഘാടി''ന്തി ആഹ. കിം ത്വം പാരുപിസ്സസി കസ്സപാതി? തുമ്ഹാകം നിവാസനം ലഭന്തോ പാരുപിസ്സാമി, ഭന്തേതി. ''കിം പന ത്വം, കസ്സപ, ഇമം പരിഭോഗജിണ്ണം പംസുകൂലം ധാരേതും സക്ഖിസ്സസി? മയാ ഹി ഇമസ്സ പംസുകൂലസ്സ ഗഹിതദിവസേ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ മഹാപഥവീ കമ്പി, ഇമം ബുദ്ധാനം പരിഭോഗജിണ്ണം ചീവരം നാമ ന സക്കാ പരിത്തഗുണേന ധാരേതും, പടിബലേനേവിദം പടിപത്തിപൂരണസമത്ഥേന ജാതിപംസുകൂലികേന ഗഹേതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ഥേരേന സദ്ധിം ചീവരം പരിവത്തേസി.

ഏവം പന ചീവരപരിവത്തം കത്വാ ഥേരേന പാരുതചീവരം ഭഗവാ പാരുപി, സത്ഥു ചീവരം ഥേരോ പാരുപി. തസ്മിം സമയേ അചേതനാപി അയം മഹാപഥവീ ''ദുക്കരം, ഭന്തേ, അകത്ഥ, അത്തനാ പാരുതചീവരം സാവകസ്സ ദിന്നപുബ്ബം നാമ നത്ഥി, അഹം തുമ്ഹാകം ഗുണം ധാരേതും ന സക്കോമീ''തി വദന്തീ വിയ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ കമ്പി. ഥേരോപി ''ലദ്ധം ദാനി മയാ ബുദ്ധാനം പരിഭോഗചീവരം, കിം മേ ഇദാനി ഉത്തരി കത്തബ്ബം അത്ഥീ''തി ഉന്നതിം അകത്വാ ബുദ്ധാനം സന്തികേയേവ തേരസ ധുതഗുണേ സമാദായ സത്തദിവസമത്തം പുഥുജ്ജനോ ഹുത്വാ അട്ഠമേ അരുണേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സത്ഥാപി ''കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ചന്ദൂപമോ കുലാനി ഉപസങ്കമതി, അപകസ്സേവ കായം അപകസ്സ ചിത്തം നിച്ചനവകോ കുലേസു അപ്പഗബ്ഭോ''തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൪൬) ഏവമാദീഹി സുത്തേഹി ഥേരം ഥോമേത്വാ അപരഭാഗേ ഏതദേവ കസ്സപസംയുത്തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ''മമ സാസനേ ധുതവാദാനം ഭിക്ഖൂനം മഹാകസ്സപോ അഗ്ഗോ''തി ഥേരം ഠാനന്തരേ ഠപേസീതി.

അനുരുദ്ധത്ഥേരവത്ഥു

൧൯൨. പഞ്ചമേ **ദിബ്ബചക്ഖുകാനം യദിദം അനുരുദ്ധോതി** ദിബ്ബചക്ഖുകഭിക്ഖൂനം അനുരുദ്ധത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി വദതി. തസ്സ ചിണ്ണവസിതായ അഗ്ഗഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ഥേരോ കിര ഭോജനപപഞ്ചമത്തം ഠപേത്വാ സേസകാലം ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ സത്തേ ഓലോകേന്തോവ വിഹരതി. ഇതി അഹോരത്തം ചിണ്ണവസിതായ ഏസ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. അപിച കപ്പസതസഹസ്സം പത്ഥിതഭാവേനപേസ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോവ ജാതോ.

തത്രസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി കുലപുത്തോ പദുമുത്തരസ്സേവ ഭഗവതോ കാലേ പച്ഛാഭത്തം ധമ്മസ്സവനത്ഥം വിഹാരം ഗച്ഛന്തേന മഹാജനേന സദ്ധിം അഗമാസി. അയം ഹി തദാ അഞ്ഞതരോ അപാകടനാമോ ഇസ്സരകുടുമ്ബികോ അഹോസി. സോ ദസബലം വന്ദിത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മകഥം സുണാതി. സത്ഥാ ദേസനം യഥാനുസന്ധികം ഘടേത്വാ ഏകം ദിബ്ബചക്ഖുകം ഭിക്ഖും ഏതദഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

തതോ കുടുമ്ബികസ്സ ഏതദഹോസി - ''മഹാ വതായം ഭിക്ഖു, യം ഏവം സത്ഥാ സയം ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. അഹോ വതാഹമ്പി അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകബുദ്ധസ്സ സാസനേ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ''ന്തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ പരിസന്തരേന ഗന്ത്വാ സ്വാതനായ ഭഗവന്തം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ''മഹന്തം ഠാനന്തരം മയാ പത്ഥിത''ന്തി തേനേവ നിയാമേന അജ്ജതനായ സ്വാതനായാതി നിമന്തേത്വാ സത്ത ദിവസാനി മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സപരിവാരസ്സ ഭഗവതോ ഉത്തമവത്ഥാനി ദത്വാ ''ഭഗവാ നാഹം ഇമം സക്കാരം ദിബ്ബസമ്പത്തിയാ ന മനുസ്സസമ്പത്തിയാ അത്ഥായ കരോമി. യം പന തുമ്ഹേ ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ ഭിക്ഖും ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപയിത്ഥ, അഹമ്പി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ സോ ഭിക്ഖു വിയ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം കത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജി. സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേത്വാ തസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ഞത്വാ ഏവമാഹ - ''അമ്ഭോ പുരിസ, അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സപരിയോസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തസ്സ സാസനേ ത്വം ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോ അനുരുദ്ധോ നാമ ഭവിസ്സസീ''തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഭത്താനുമോദനം കത്വാ വിഹാരമേവ അഗമാസി.

കുടുമ്ബികോപി യാവ ബുദ്ധോ ധരതി, താവ അവിജഹിതമേവ കല്യാണകമ്മം കത്വാ പരിനിബ്ബുതേ സത്ഥരി നിട്ഠിതേ സത്തയോജനികേ സുവണ്ണചേതിയേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ഭന്തേ, കിം ദിബ്ബചക്ഖുസ്സ പരികമ്മ''ന്തി പുച്ഛി. പദീപദാനം നാമ ദാതും വട്ടതി ഉപാസകാതി. സാധു, ഭന്തേ, കരിസ്സാമീതി സഹസ്സദീപാനംയേവ താവ ദീപരുക്ഖാനം സഹസ്സം കാരേസി, തദനന്തരം തതോ പരിത്തതരേ, തദനന്തരം തതോ പരിത്തതരേതി അനേകസഹസ്സേ ദീപരുക്ഖേ കാരേസി. സേസപദീപാ പന അപരിമാണാ അഹേസും.

ഏവം യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ കപ്പസതസഹസ്സം അതിക്കമിത്വാ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ കാലേ ബാരാണസിയം കുടുമ്ബിയഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ പരിനിബ്ബുതേ സത്ഥരി നിട്ഠിതേ യോജനികേ ചേതിയേ ബഹു കംസപാതിയോ കാരാപേത്വാ സപ്പിമണ്ഡസ്സ പൂരേത്വാ മജ്ഝേ ഏകേകം ഗുളപിണ്ഡം ഠപേത്വാ ഉജ്ജാലേത്വാ മുഖവട്ടിയാ മുഖവട്ടിം ഫുസാപേന്തോ ചേതിയം പരിക്ഖിപാപേത്വാ അത്തനോ സബ്ബമഹന്തം കംസപാതിം കാരേത്വാ സപ്പിമണ്ഡസ്സ പൂരേത്വാ തസ്സാ മുഖവട്ടിയം സമന്തതോ വട്ടിസഹസ്സം ജാലാപേത്വാ മജ്ഝട്ഠാനേ ഥൂപികം പിലോതികായ വേഠേത്വാ ജാലാപേത്വാ കംസപാതിം സീസേനാദായ സബ്ബരത്തിം യോജനികം ചേതിയം അനുപരിയായി. ഏവം തേനാപി അത്തഭാവേന യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ.

പുന അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ തസ്മിംയേവ നഗരേ ദുഗ്ഗതകുലസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ സുമനസേട്ഠിം നാമ നിസ്സായ വസി, **അന്നഭാരോ**തിസ്സ നാമം അഹോസി. സോ പന സുമനസേട്ഠി ദേവസികം കപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം ഗേഹദ്വാരേ മഹാദാനം ദേതി. അഥേകദിവസം ഉപരിട്ഠോ നാമ പച്ചേകബുദ്ധോ ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ നിരോധസമാപത്തിം സമാപന്നോ. തതോ വുട്ഠായ ''അജ്ജ കസ്സ അനുഗ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ''തി വീമംസി. പച്ചേകബുദ്ധാ ച നാമ ദുഗ്ഗതാനുകമ്പകാ ഹോന്തി. സോ ''അജ്ജ മയാ അന്നഭാരസ്സ അനുഗ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ''ഇദാനി അന്നഭാരോ അടവിതോ അത്തനോ ഗേഹം ആഗമിസ്സതീ''തി ഞത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗന്ധമാദനപബ്ബതാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഗാമദ്വാരേ അന്നഭാരസ്സ സമ്മുഖേ പച്ചുട്ഠാസി.

അന്നഭാരോ പച്ചേകബുദ്ധം തുച്ഛപത്തഹത്ഥം ദിസ്വാ പച്ചേകബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ ''അപി, ഭന്തേ, ഭിക്ഖം ലഭിത്ഥാ''തി പുച്ഛി. ലഭിസ്സാമ മഹാപുഞ്ഞാതി. ''ഭന്തേ, ഥോകം ഇധേവ ഹോഥാ''തി വേഗേന ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഗേഹേ മാതുഗാമം പുച്ഛി - ''ഭദ്ദേ, മയ്ഹം ഠപിതം ഭാഗഭത്തം അത്ഥി, നത്ഥീ''തി? അത്ഥി സാമീതി. സോ തതോവ ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തമാദായ ആഗന്ത്വാ ''ഭദ്ദേ, മയം പുരിമഭവേ കല്യാണകമ്മസ്സ അകതത്താ ഭത്തം പച്ചാസീസമാനാ വിഹരാമ , അമ്ഹാകം ദാതുകാമതായ സതി ദേയ്യധമ്മോ ന ഹോതി, ദേയ്യധമ്മേ സതി പടിഗ്ഗാഹകം ന ലഭാമ, അജ്ജ മേ ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധോ ദിട്ഠോ, ഭാഗഭത്തഞ്ച അത്ഥി, മയ്ഹം ഭാഗഭത്തം ഇമസ്മിം പത്തേ പക്ഖിപാഹീ''തി.

ബ്യത്താ ഇത്ഥീ ''യതോ മയ്ഹം സാമികോ ഭാഗഭത്തം ദേതി, മയാപി ഇമസ്മിം ദാനേ ഭാഗിനിയാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി അത്തനോ ഭാഗഭത്തമ്പി ഉപരിട്ഠസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തേ പതിട്ഠപേത്വാ അദാസി. അന്നഭാരോ പത്തം ആഹരിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ, ''ഭന്തേ, ഏവരൂപാ ദുജ്ജീവിതാ മുച്ചാമാ''തി ആഹ. ഏവം ഹോതു, മഹാപുഞ്ഞാതി. സോ അത്തനോ ഉത്തരസാടകം ഏകസ്മിം പദേസേ അത്ഥരിത്വാ , ''ഭന്തേ, ഇധ നിസീദിത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ''തി ആഹ. പച്ചേകബുദ്ധോ തത്ഥ നിസീദിത്വാ നവവിധം പാടികൂല്യം പച്ചവേക്ഖന്തോ പരിഭുഞ്ജി. പരിഭുത്തകാലേ അന്നഭാരോ പത്തധോവനഉദകം അദാസി. പച്ചേകബുദ്ധോ നിട്ഠിതഭത്തകിച്ചോ -

> ''ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, സബ്ബമേവ സമിജ്ഝതു;
> സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, ചന്ദോ പന്നരസോ യഥാ''തി. -

അനുമോദനം കത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സുമനസേട്ഠിസ്സ ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ''അഹോ ദാനം പരമദാനം ഉപരിട്ഠേ സുപ്പതിട്ഠിത''ന്തി തിക്ഖത്തും വത്വാ സാധുകാരം അദാസി. സുമനസേട്ഠി ''കിം ത്വം മം ഏത്തകം കാലം ദാനം ദദമാനം ന പസ്സസീ''തി ആഹ. നാഹം തവ ദാനേ സാധുകാരം ദേമി, അന്നഭാരേന ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദിന്നപിണ്ഡപാതേ പസീദിത്വാ സാധുകാരം ദേമീതി.

സുമനസേട്ഠി ചിന്തേസി - ''അച്ഛരിയം വതിദം, അഹം ഏത്തകം കാലം ദാനം ദേന്തോ ദേവതം സാധുകാരം ദാപേതും നാസക്ഖിം. അയം അന്നഭാരോ മം നിസ്സായ വസന്തോ അനുരൂപസ്സ പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലസ്സ ലദ്ധത്താ

ഏകപിണ്ഡപാതദാനേനേവ സാധുകാരം ദാപേസി, ഏതസ്സ അനുച്ഛവികം ദത്വാ ഏതം പിണ്ഡപാതം മമ സന്തകം കാതും വട്ടതീ''തി അന്നഭാരം പക്കോസാപേത്വാ ''അജ്ജ തയാ കസ്സചി കിഞ്ചി ദാനം ദിന്ന''ന്തി പുച്ഛി. ആമ, അയ്യ, ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധസ്സ മേ അത്തനോ ഭാഗഭത്തം ദിന്നന്തി. ഹന്ദ, ഭോ, കഹാപണം ഗണ്ഹിത്വാ ഏതം പിണ്ഡപാതം മയ്ഹം ദേഹീതി. ന ദേമി അയ്യാതി. സോ യാവ സഹസ്സം വഡ്ഢേസി, അന്നഭാരോ ''സഹസ്സേനാപി ന ദേമീ''തി ആഹ. ഹോതു, ഭോ, യദി പിണ്ഡപാതം ന ദേസി, സഹസ്സം ഗണ്ഹിത്വാ പത്തിം മേ ദേഹീതി. ''ഏതമ്പി ദാതും യുത്തം വാ അയുത്തം വാ ന ജാനാമി, അയ്യം പന ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധം പുച്ഛിത്വാ സചേ ദാതും യുത്തം ഭവിസ്സതി, ദസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം സമ്പാപുണിത്വാ, ''ഭന്തേ, സുമനസേട്ഠി മയ്ഹം സഹസ്സം ദത്വാ തുമ്ഹാകം ദിന്നപിണ്ഡപാതേ പത്തിം യാചതി, ദമ്മി വാ ന ദമ്മി വാ''തി . ഉപമം തേ പണ്ഡിത കരിസ്സാമി. സേയ്യഥാപി കുലസതികേ ഗാമേ ഏകസ്മിംയേവ ഘരേ ദീപം ജാലേയ്യ, സേസാ അത്തനോ അത്തനോ തേലേന വട്ടിം തേമേത്വാ ജാലാപേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യും, പുരിമദീപസ്സ പഭാ അത്ഥി, നത്ഥീതി. അതിരേകതരാ, ഭന്തേ, പഭാ ഹോതീതി. ഏവമേവ പണ്ഡിത ഉളുങ്കയാഗു വാ ഹോതു കടച്ഛുഭിക്ഖാ വാ, അത്തനോ പിണ്ഡപാതേ പരേസം പത്തിം ദേന്തസ്സ സതസ്സ വാ ദേതു സഹസ്സസ്സ വാ, യത്തകാനം ദേതി, തത്തകാനം പുഞ്ഞം വഡ്ഢതി. ത്വം ദേന്തോ ഏകമേവ പിണ്ഡപാതം അദാസി, സുമനസേട്ഠിസ്സ പന പത്തിയാ ദിന്നായ ദ്വേ പിണ്ഡപാതാ ഹോന്തി ഏകോ തവ, ഏകോ ച തസ്സാതി.

സോ പച്ചേകബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ സുമനസേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''പിണ്ഡപാതേ പത്തിം ഗണ്ഹ സാമീ''തി ആഹ. ഹന്ദ, കഹാപണസഹസ്സം ഗണ്ഹാതി. നാഹം പിണ്ഡപാതം വിക്കിണാമി, സദ്ധായ പന തുമ്ഹാകം പത്തിം ദേമീതി. താത, ത്വം മയ്ഹം സദ്ധായ പത്തിം ദേസി, അഹം പന തുയ്ഹം ഗുണം പൂജേന്തോ സഹസ്സം ദേമി, ഗണ്ഹ, താതാതി. സോ ''ഏവം ഹോതൂ''തി സഹസ്സം ഗണ്ഹി. താത, തുയ്ഹം സഹസ്സം ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ സഹത്ഥാ കമ്മകരണകിച്ചം നത്ഥി, വീഥിയം ഘരം മാപേത്വാ വസ. യേന തുയ്ഹം അത്ഥോ, തം മം ആഹരാപേത്വാ ഗണ്ഹാഹീതി. നിരോധസമാപത്തിതോ വുട്ഠിതപച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദിന്നപിണ്ഡപാതോ നാമ തംദിവസമേവ വിപാകം ദേതി. തസ്മാ സുമനസേട്ഠി അഞ്ഞം ദിവസം അന്നഭാരം ഗഹേത്വാ രാജകുലം അഗച്ഛന്തോപി തംദിവസം ഗഹേത്വാവ ഗതോ.

അന്നഭാരസ്സ പുഞ്ഞം ആഗമ്മ രാജാ സേട്ഠിം അനോലോകേത്വാ അന്നഭാരമേവ ഓലോകേസി . കിം, ദേവ, ഇമം പുരിസം അതിവിയ ഓലോകേസീതി? അഞ്ഞം ദിവസം അദിട്ഠപുബ്ബത്താ ഓലോകേമീതി. ഓലോകേതബ്ബയുത്തകോ ഏസ ദേവാതി. കോ പനസ്സ ഓലോകേതബ്ബയുത്തകോ ഗുണോതി? അജ്ജ അത്തനോ ഭാഗഭത്തം സയം അഭുഞ്ജിത്വാ ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദിന്നത്താ മമ ഹത്ഥതോ സഹസ്സം ലഭി ദേവാതി. കോനാമോ ഏസോതി? അന്നഭാരോ നാമ ദേവാതി. ''തവ ഹത്ഥതോ ലദ്ധത്താ മമപി ഹത്ഥതോ ലദ്ധും അരഹതി, അഹമ്പിസ്സ പൂജം കരിസ്സാമീ''തി വത്വാ സഹസ്സം അദാസി. ഏതസ്സ വസനഗേഹം ജാനാഥ ഭണേതി? സാധു ദേവാതി ഏകം ഗേഹട്ഠാനം സോധേന്താ കുദ്ദാലേന ആഹതാഹതട്ഠാനേ നിധികുമ്ഭിയോ ഗീവായ ഗീവം ആഹച്ച ഠിതാ ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ ''തേന ഹി ഗന്ത്വാ ഖനഥാ''തി ആഹ. തേസം ഖനന്താനം ഖനന്താനം ഹേട്ഠാ ഗച്ഛന്തി.

പുന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ “അന്നഭാരസ്സ വചനേന ഖനഥാ”തി ആഹ. തേ ഗന്ത്വാ “അന്നഭാരസ്സേവ വചന”ന്തി ഖനിംസു. കുദ്ദാലേന ആഹതാഹതട്ഠാനേ അഹിച്ഛത്തകമകുളാനി വിയ കുമ്ഭിയോ ഉട്ഠഹിംസു. തേ ധനം ആഹരിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ രാസിം അകംസു. രാജാ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ “ഇമസ്മിം നഗരേ കസ്സ അഞ്ഞസ്സ ഏത്തകം ധനം അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. നത്ഥി കസ്സചി ദേവാതി. തേന ഹി അയം അന്നഭാരോ ഇമസ്മിം നഗരേ ധനസേട്ഠി നാമ ഹോതൂതി. തംദിവസമേവ സേട്ഠിച്ഛത്തം ലഭി.

സോ തതോ പട്ഠായ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ. ദീഘരത്തം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം സത്ഥു ഉപ്പജ്ജനകാലേ കപിലവത്ഥുനഗരേ അമിത്തോദനസക്കസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ പനസ്സ **അനുരുദ്ധോ**തി നാമം അകംസു. മഹാനാമസക്കസ്സ കനിട്ഠഭാതാ സത്ഥു ചൂളപിതുപുത്തോ പരമസുഖുമാലോ മഹാപുഞ്ഞോ അഹോസി. സുവണ്ണപാതിയംയേവസ്സ ഭത്തം ഉപ്പജ്ജി. അഥസ്സ മാതാ ഏകദിവസം “മമ പുത്തം നത്ഥീതി പദം ജാനാപേസ്സാമീ”തി ഏകം സുവണ്ണപാതിം അഞ്ഞായ സുവണ്ണപാതിയാ പിദഹിത്വാ തുച്ഛകംയേവ പേസേസി. അന്തരാമഗ്ഗേ ദേവതാ ദിബ്ബപൂവേഹി പൂരേസും. ഏവം മഹാപുഞ്ഞോ അഹോസി. തിണ്ണം ഉതൂനം അനുച്ഛവികേസു തീസു പാസാദേസു അലങ്കതനാടകിത്ഥീഹി പരിവുതോ ദേവോ വിയ സമ്പത്തിം അനുഭവി.

അമ്ഹാകമ്പി ബോധിസത്തോ തസ്മിം സമയേ തുസിതപുരാ ചവിത്വാ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അനുക്കമേന വുദ്ധിപ്പത്തോ ഏകൂനതിംസ വസ്സാനി അഗാരമജ്ഝേ വസിത്വാ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ അനുക്കമേന പടിവിദ്ധസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണോ ബോധിമണ്ഡേ സത്തസത്താഹം വീതിനാമേത്വാ ഇസിപതനേ മിഗദായേ ധമ്മചക്കപ്പത്തനം പവത്തേത്വാ ലോകാനുഗ്ഗഹം കരോന്തോ രാജഗഹം ആഗമ്മ “പുത്തോ മേ രാജഗഹം ആഗതോ”തി സുത്വാ “ഗച്ഛഥ ഭണേ മമ പുത്തം ആനേഥാ”തി പിതരാ പഹിതേ സഹസ്സസഹസ്സപരിവാരേ ദസ അമച്ചേ ഏഹിഭിക്ഖുപബ്ബജ്ജായ പബ്ബാജേത്വാ കാളുദായിത്ഥേരേന ചാരികാഗമനം ആയാചിതോ രാജഗഹതോ വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരോ നിക്ഖമിത്വാ കപിലവത്ഥുപുരം ഗന്ത്വാ ഞാതിസമാഗമേ അനേകേഹി ഇദ്ധിപാടിഹാരിയേഹി സപ്പാടിഹാരിയം വിചിത്രധമ്മദേസനം കത്വാ മഹാജനം അമതപാനം പായേത്വാ ദുതിയദിവസേ പത്തചീവരമാദായ നഗരദ്വാരേ ഠത്വാ “കിം നു ഖോ കുലനഗരം ആഗതാനം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാനം ആചിണ്ണ”ന്തി ആവജ്ജമാനോ “സപദാനം പിണ്ഡായ ചരണം ആചിണ്ണ”ന്തി ഞത്വാ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരന്തോ “പുത്തോ മേ പിണ്ഡായ ചരതീ”തി സുത്വാ ആഗതസ്സ രഞ്ഞോ ധമ്മം കഥേത്വാ തേന സകനിവേസനം പവേസേത്വാ കതസക്കാരസമ്മാനോ തത്ഥ കാതബ്ബം ഞാതിജനാനുഗ്ഗഹം കത്വാ രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേത്വാ നചിരസ്സേവ കപിലവത്ഥുപുരതോ മല്ലരട്ഠേ ചാരികം ചരമാനോ അനുപിയഅമ്ബവനം അഗമാസി.

തസ്മിം സമയേ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ സാകിയജനം സന്നിപാതേത്വാ ആഹ - “സചേ മമ പുത്തോ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സ, രാജാ അഭവിസ്സ ചക്കവത്തീ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. നത്താപി മേ രാഹുലകുമാരോ ഖത്തിയഗണേന സദ്ധിം തം പരിവാരേത്വാ അചരിസ്സ, തുമ്ഹേപി ഏതമത്ഥം ജാനാഥ. ഇദാനി

പന മേ പുത്തോ ബുദ്ധോ ജാതോ, ഖത്തിയാവസ്സ പരിവാരാ ഹോന്തു. തുമ്ഹേ ഏകേകകുലതോ ഏകേകം ദാരകം ദേഥാ''തി. ഏവം വുത്തേ ഏകപ്പഹാരേനേവ സഹസ്സഖത്തിയകുമാരാ പബ്ബജിംസു. തസ്മിം സമയേ മഹാനാമോ കുടുമ്ബസാമികോ ഹോതി. സോ അനുരുദ്ധസക്കം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ''ഏതരഹി, താത അനുരുദ്ധ, അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ സക്യകുമാരാ ഭഗവന്തം പബ്ബജിതം അനുപബ്ബജന്തി, അമ്ഹാകം കുലേ നത്ഥി കോചി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ. തേന ഹി ത്വം വാ പബ്ബജ, അഹം വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഘരാവാസേ രുചിം അകത്വാ അത്തസത്തമോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ. തസ്സ പബ്ബജ്ജാനുക്കമോ സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൩൦ ആദയോ) ആഗതോവ.

ഏവം അനുപിയഅമ്ബവനം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിതേസു പന തേസു തസ്മിംയേവ അന്തോവസ്സേ ഭദ്ദിയത്ഥേരോ അരഹത്തം പാപുണി. അനുരുദ്ധത്ഥേരോ ദിബ്ബചക്ഖും നിബ്ബത്തേസി, ദേവദത്തോ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസി, ആനന്ദത്ഥേരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി, ഭഗുത്ഥേരോ ച കിമിലത്ഥേരോ ച പച്ഛാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. തേസം പന സബ്ബേസമ്പി ഥേരാനം അത്തനോ അത്തനോ ആഗതട്ഠാനേ പുബ്ബപത്ഥനാഭിനീഹാരോ ആഗമിസ്സതി. അയം പന അനുരുദ്ധത്ഥേരോ ധമ്മസേനാപതിസ്സ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ചേതിയരട്ഠേ പാചീനവംസമിഗദായം ഗന്ത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തോ സത്ത മഹാപുരിസവിതക്കേ വിതക്കേസി, അട്ഠമേ കിലമതി. സത്ഥാ ''അനുരുദ്ധോ അട്ഠമേ മഹാപുരിസവിതക്കേ കിലമതീ''തി ഞത്വാ ''തസ്സ സങ്കപ്പം പൂരേസ്സാമീ''തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ അട്ഠമം മഹാപുരിസവിതക്കം പൂരേത്വാ ചതുപച്ചയസന്തോസഭാവനാരാമപടിമണ്ഡിതം മഹാഅരിയവംസപടിപദം (അ॰ നി॰ വ്വ.൩൦) കഥേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഭേസകലാവനമേവ ഗതോ.

ഥേരോ തഥാഗതേ ഗതമത്തേയേവ തേവിജ്ജോ മഹാഖീണാസവോ ഹുത്വാ ''സത്ഥാ മയ്ഹം മനം ജാനിത്വാ ആഗന്ത്വാ അട്ഠമം മഹാപുരിസവിതക്കം പൂരേത്വാ അദാസി. സോ ച മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ''തി ബുദ്ധാനം ധമ്മദേസനം അത്തനോ ച പടിവിദ്ധധമ്മം ആരബ്ഭ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

''മമ സങ്കപ്പമഞ്ഞായ, സത്ഥാ ലോകേ അനുത്തരോ;
മനോമയേന കായേന, ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമി.

''യഥാ മേ അഹു സങ്കപ്പോ, തതോ ഉത്തരി ദേസയി;
നിപ്പപഞ്ചരതോ ബുദ്ധോ, നിപ്പപഞ്ചമദേസയി.

''തസ്സാഹം ധമ്മമഞ്ഞായ, വിഹാസിം സാസനേ രതോ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്തോ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന''ന്തി. (ഥേരഗാ॰ ൯൦൧-൯൦൩);

അഥ നം അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ വിഹരന്തോ ''മമ സാസനേ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അനുരുദ്ധോ അഗ്ഗോ''തി അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

ഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു

ഛൻസ. ഛട്ഠേ **ഉച്ചാകുലികാനന്തി** ഉച്ചേ കുലേ ജാതാനം. **ഭദ്ദിയോതി** അനുരുദ്ധത്ഥേരേന സദ്ധിം നിക്ഖമന്തോ സക്യരാജാ. **കാളിഗോധായ പുത്തോതി** കാളവണ്ണാ സാ ദേവീ, ഗോധാതി പനസ്സാ നാമം . തസ്മാ കാളിഗോധാതി വുച്ചതി , തസ്സാ പുത്തോതി അത്ഥോ. കസ്മാ പനായം ഉച്ചാകുലികാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ, കിം തതോ ഉച്ചാകുലികതരാ നത്ഥീതി? ആമ നത്ഥി. തസ്സ ഹി മാതാ സാകിയാനീനം അന്തരേ വയേന സബ്ബജേട്ഠികാ, സോയേവ ച സാകിയകുലേ സമ്പത്തം രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിതോ. തസ്മാ ഉച്ചാകുലികാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ. അപിച പുബ്ബപത്ഥനാനുഭാവേന ചേസ അനുപടിപാടിയാ പഞ്ച ജാതിസതാനി രാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ രജ്ജം കാരേസിയേവ. ഇമിനാപി കാരണേന ഉച്ചാകുലികാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ.

പഞ്ഹകമ്മേ പനസ്സ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി അതീതേ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ വുത്തനയേനേവ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ഗതോ. തംദിവസം സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ഉച്ചാകുലികാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "മയാപി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഉച്ചാകുലികാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി തഥാഗതം നിമന്തേത്വാ സത്ത ദിവസാനി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ, "ഭന്തേ, അഹം ഇമസ്സ ദാനസ്സ ഫലേന നാഞ്ഞം സമ്പത്തിം ആകങ്ഖാമി, അനാഗതേ പന ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഉച്ചാകുലികാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥയിത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജി.

സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേന്തോ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ "സമിജ്ഝിസ്സതി തേ ഇദം കമ്മം, ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ത്വം തസ്സ സാസനേ ഉച്ചാകുലികാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകരിത്വാ ഭത്താനുമോദനം കത്വാ വിഹാരം അഗമാസി. സോപി തം ബ്യാകരണം ലഭിത്വാ ഉച്ചാകുലികസംവത്തനികകമ്മം പുച്ഛിത്വാ ധമ്മാസനാനി കാരേത്വാ തേസു പച്ചത്ഥരണാനി സന്ഥരാപേത്വാ ധമ്മബീജനിയോ ധമ്മകഥികവട്ടം ഉപോസഥാഗാരേ പദീപതേലദാനന്തി ഏവം യാവജീവം ബഹുവിധം കല്യാണകമ്മം കത്വാ തത്ഥ കാലകതോ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ കസ്സപദസബലസ്സ ച അമ്ഹാകഞ്ച ഭഗവതോ അന്തരേ ബാരാണസിയം കുടുമ്ബിയഘരേ നിബ്ബത്തോ.

തേന ച സമയേന സമ്ബഹുലാ പച്ചേകബുദ്ധാ ഗന്ധമാദനപബ്ബതാ ആഗമ്മ ബാരാണസിയം ഗങ്ഗായ തീരേ ഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജന്തി. സോ കുടുമ്ബിയോ തേസം നിബദ്ധമേവ തസ്മിം ഠാനേ ഭത്തവിസ്സഗ്ഗകരണം ഞത്വാ അട്ഠ പാസാണഫലകാനി അത്ഥരിത്വാ യാവജീവം പച്ചേകബുദ്ധേ ഉപട്ഠഹി. അഥേകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപിലവത്ഥുനഗരേ ഖത്തിയകുലേ നിബ്ബത്തി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ **ഭദ്ദിയകുമാരോതി** നാമം അകംസു. സോ വയം ആഗമ്മ ഹേട്ഠാ അനുരുദ്ധസുത്തേ വുത്തനയേനേവ ഛന്നം ഖത്തിയാനം അബ്ഭന്തരോ ഹുത്വാ സത്ഥരി അനുപിയഅമ്ബവനേ വിഹരന്തേ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ വിഹരന്തോ "മമ സാസനേ ഉച്ചാകുലികാനം കാളിഗോധായ പുത്തോ ഭദ്ദിയത്ഥേരോ അഗ്ഗോ"തി അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു

ഏൻർ. സത്തമേ **മഞ്ജുസ്സരാനന്തി** മധുരസ്സരാനം. **ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയോതി** ഉബ്ബേധേന രസ്സോ, നാമേന ഭദ്ദിയോ. തസ്സാപി പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ വുത്തനയേനേവ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ വിഹാരം ഗതോ. തസ്മിം സമയേ സത്ഥാരം ഏകം മഞ്ജുസ്സരം ഭിക്ഖും ഏതദഗ്ഗേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "അഹോ വതാഹമ്പി അനാഗതേ അയം ഭിക്ഖു വിയ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ മഞ്ജുസ്സരാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്ത ദിവസാനി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ, "ഭന്തേ, അഹം ഇമസ്സ ദാനസ്സ ഫലേന ന അഞ്ഞം സമ്പത്തിം ആകങ്ഖാമി, അനാഗതേ പന ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ മഞ്ജുസ്സരാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥയിത്വാ സത്ഥുപാദമൂലേ നിപജ്ജി. സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേന്തോ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ "സമിജ്ഝിസ്സതി തേ ഇദം കമ്മം, ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ത്വം തസ്സ സാസനേ മഞ്ജുസ്സരാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകരിത്വാ വിഹാരം അഗമാസി.

സോപി തം ബ്യാകരണം ലഭിത്വാ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ തതോ കാലകതോ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ വിപസ്സീസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ **ചിത്തപത്തകോകിലോ** നാമ ഹുത്വാ ഖേമേ മിഗദായേ വസന്തോ ഏകദിവസം ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ മധുരം അമ്ബഫലം തുണ്ഡേന ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതം സത്ഥാരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അഹം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു രിത്തകോ തഥാഗതം പസ്സാമി, അജ്ജ പന മേ ഇമം അമ്ബപക്കം പുത്തകാനം അത്ഥായ ആഗതം. തേസം അഞ്ഞമ്പി ആഹരിത്വാ ദസ്സാമി, ഇമം പന ദസബലസ്സ ദാതും വട്ടതീ"തി ഓതരിത്വാ ആകാസേ ചരതി. സത്ഥാ തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ അസോകത്ഥേരം നാമ ഉപട്ഠാകം ഓലോകേസി. സോ പത്തം നീഹരിത്വാ സത്ഥു ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ കോകിലോ ദസബലസ്സ പത്തേ അമ്ബപക്കം പതിട്ഠാപേസി. സത്ഥാ തത്ഥേവ നിസീദിത്വാ തം പരിഭുഞ്ജി. കോകിലോ പസന്നചിത്തോ പുനപ്പുനം ദസബലസ്സ ഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ ദസബലം വന്ദിത്വാ അത്തനോ കുലാവകം ഗന്ത്വാ സത്താഹം പീതിസുഖേന വീതിനാമേസി. ഏത്തകം തസ്മിം അത്തഭാവേ കല്യാണകമ്മം, ഇമിനാസ്സ കമ്മേന സരോ മധുരോ അഹോസി.

കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ പന ചേതിയേ ആരദ്ധേ "കിംപമാണം കരോമ? സത്തയോജനപ്പമാണം. അതിമഹന്തം ഏതം, ഛയോജനം കരോമ. ഇദമ്പി അതിമഹന്തം, പഞ്ചയോജനം കരോമ, ചതുയോജനം, തിയോജനം, ദ്വിയോജന"ന്തി വുത്തേ അയം തദാ ജേട്ഠവഡ്ഢകീ ഹുത്വാ "ഏഥ, ഭോ, അനാഗതേ സുഖപടിജഗ്ഗിയം കാതും വട്ടതീ"തി വത്വാ രജ്ജും ആദായ പരിക്ഖിപന്തോ ഗാവുതമത്തകേ ഠത്വാ "ഏകേകം മുഖം ഗാവുതം ഗാവുതം ഹോതു, ചേതിയം യോജനാവട്ടം യോജനുബ്ബേധം ഭവിസ്സതീ"തി ആഹ. തേ തസ്സ വചനേ അട്ഠംസു. ഇതി അപ്പമാണസ്സ ബുദ്ധസ്സ പമാണം അകാസീതി. തേന കമ്മേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ അഞ്ഞേഹി ഹീനതരപ്പമാണോ അഹോസി. സോ അമ്ഹാകം സത്ഥു കാലേ സാവത്ഥിയം മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തി. "ഭദ്ദിയോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ സത്ഥരി ജേതവനമഹാവിഹാരേ പടിവസന്തേ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ

പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തോ അരഹത്തം പാപുണി. അഥ നം സത്ഥാ അപരഭാഗേ അരിയവരഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ മഞ്ജുസ്സരാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജത്ഥേരവത്ഥു

൧൯൪. അട്ഠമേ **സീഹനാദികാന**ന്തി സീഹനാദം നദന്താനം. **പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജോ**തി സോ കിര അരഹത്തം പത്തദിവസേ അവാപുരണം ആദായ വിഹാരേന വിഹാരം പരിവേണേന പരിവേണം ഗന്ത്വാ "യസ്സ മഗ്ഗേ വാ ഫലേ വാ കങ്ഖാ അത്ഥി, സോ മം പുച്ഛതൂ"തി സീഹനാദം നദന്തോ വിചരി. ബുദ്ധാനമ്പി പുരതോ ഠത്വാ "ഇമസ്മിം , ഭന്തേ, സാസനേ കത്തബ്ബകിച്ചം മയ്ഹം മത്ഥകം പത്ത"ന്തി സീഹനാദം നദി. തസ്മാ സീഹനാദികാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

പഞ്ഹകമ്മേ പനസ്സ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ പബ്ബതപാദേ സീഹയോനിയം നിബ്ബത്തോ. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ തസ്സ ഹേതുസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ഹംസവതിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം സീഹേ ഗോചരായ പക്കന്തേ തസ്സ വസനഗുഹം പവിസിത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിരോധം സമാപജ്ജിത്വാ നിസീദി. സീഹോ ഗോചരം ലഭിത്വാ നിവത്തോ ഗുഹാദ്വാരേ ഠിതോ അന്തോഗുഹായം ദസബലം നിസിന്നം ദിസ്വാ "മമ വസനട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ അഞ്ഞോ സത്തോ നിസീദിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, മഹന്തോ വതായം പുരിസോ, യോ അന്തോഗുഹായം പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസിന്നോ. സരീരപ്പഭാപിസ്സ സമന്താ ഫരിത്വാ ഗതാ, മയാ എവരൂപം അച്ഛരിയം നദിട്ഠപുബ്ബം. അയം പുരിസോ ഇമസ്മിം ലോകേ പൂജനേയ്യാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സതി, മയാപിസ്സ യഥാസത്തി യഥാബലം സക്കാരം കാതും വട്ടതീ"തി ജലജഥലജാനി നാനാകുസുമാനി ആഹരിത്വാ ഭൂമിതോ യാവ നിസിന്നപല്ലങ്കട്ഠാനാ പുപ്ഫാസനം സന്ഥരിത്വാ സബ്ബരത്തിം സമ്മുഖട്ഠാനേ തഥാഗതം നമസ്സമാനോ അട്ഠാസി. പുനദിവസേ പുരാണപുപ്ഫാനി അപനേത്വാ നവപുപ്ഫേഹി ആസനം സന്ഥരി.

എതേനേവ നിയാമേന സത്ത ദിവസാനി പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ബലവപീതിസോമനസ്സം നിബ്ബത്തേത്വാ ഗുഹാദ്വാരേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹി. സത്തമേ ദിവസേ സത്ഥാ നിരോധതോ വുട്ഠായ ഗുഹാദ്വാരേ അട്ഠാസി. സീഹോപി മിഗരാജാ തഥാഗതം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ പടിക്കമിത്വാ അട്ഠാസി. സത്ഥാ "വട്ടിസ്സതി എത്തകോ ഉപനിസ്സയോ എതസ്സാ"തി വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ വിഹാരമേവ ഗതോ.

സോപി സീഹോ ബുദ്ധവിയോഗേന ദുക്ഖിതോ കാലം കത്വാ ഹംസവതീനഗരേ മഹാസാലകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ വയപ്പത്തോ എകദിവസം നഗരവാസീഹി സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം എകം ഭിക്ഖും സീഹനാദികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ വുത്തനയേനേവ സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ സത്ഥാരാ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ ബ്യാകതോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ തത്ഥ കാലകതോ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ ഇമസ്മിം

ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. നാമേന ഭാരദ്വാജോ നാമ അഹോസി. സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ പഞ്ച മാണവസതാനി മന്തേ വാചേന്തോ വിചരതി. സോ അത്തനോ ജേട്ഠകഭാവേന നിമന്തനട്ഠാനേസു സബ്ബേസം ഭിക്ഖം സയമേവ സമ്പടിച്ഛി. ഏസോ കിര ഈസകം ലോലധാതുകോ അഹോസി. സോ തേഹി മാണവേഹി സദ്ധിം "കുഹിം യാഗു കുഹിം ഭത്ത"ന്തി യാഗുഭത്തഖജ്ജകാനേവ പരിയേസമാനോ ചരതി. സോ ഗതഗതട്ഠാനേ പിണ്ഡമേവ പടിമാനേന്തോ ചരതീതി **പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജോ**തേവ പഞ്ഞായി.

സോ ഏകദിവസം സത്ഥരി രാജഗഹമനുപ്പത്തേ ധമ്മകഥം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തോ അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തം പത്തവേലായമേവ അവാപുരണം ആദായ വിഹാരേന വിഹാരം പരിവേണേന പരിവേണം ഗന്ത്വാ "യസ്സ മഗ്ഗേ വാ ഫലേ വാ കങ്ഖാ അത്ഥി, സോ മം പുച്ഛതൂ"തി സീഹനാദം നദന്തോ വിചരി. സോ ഏകദിവസം രാജഗഹസേട്ഠിനാ വേളുപരമ്പരായ ഉസ്സാപേത്വാ ആകാസേ ലഗ്ഗിതം ജയസുമനവണ്ണം ചന്ദനസാരപത്തം ഇദ്ധിയാ ആദായ സാധുകാരം ദദന്തേന മഹാജനേന പരിവുതോ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സത്ഥാ ജാനന്തോവ പടിപുച്ഛി - "കുതോ തേ, ഭാരദ്വാജ, അയം പത്തോ ലദ്ധോ"തി? സോ ലദ്ധകാരണം കഥേസി. സത്ഥാ "ത്വം ഏവരൂപം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം മഹാജനസ്സ ദസ്സേസി, അകത്തബ്ബം തയാ കത"ന്തി അനേകപരിയായേന വിഗരഹിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഗിഹീനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദസ്സേതബ്ബം, യോ ദസ്സേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൫൨) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസി.

അഥ ഭിക്ഖുസങ്ഘമജ്ഝേ കഥാ ഉദപാദി - "സീഹനാദിയത്ഥേരോ അരഹത്തം പത്തദിവസേ ഭിക്ഖുസങ്ഘമജ്ഝേ 'യസ്സ മഗ്ഗേ വാ ഫലേ വാ കങ്ഖാ അത്ഥി, സോ മം പുച്ഛതൂ'തി കഥേസി. ബുദ്ധാനമ്പി സമ്മുഖേ അത്തനോ അരഹത്തപ്പത്തിം കഥേസി, അഞ്ഞേ സാവകാ തുണ്ഹീ അഹേസും. അത്തനോ സീഹനാദിയഭാവേനേവ മഹാജനസ്സ പസാദം ജനേത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ചന്ദനസാരപത്തഞ്ച ഗണ്ഹീ"തി. തേ ഭിക്ഖൂ ഇമേ തയോപി ഗുണേ ഏകതോ കത്വാ സത്ഥു കഥയിംസു. ബുദ്ധാ ച നാമ ഗരഹിതബ്ബയുത്തകം ഗരഹന്തി, പസംസിതബ്ബയുത്തകം പസംസന്തീതി ഇമസ്മിം ഠാനേ ഥേരസ്സ പസംസിതബ്ബയുത്തമേവ അങ്ഗം ഗഹേത്വാ "തിണ്ണം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഭാരദ്വാജോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞം ബ്യാകാസി - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം , നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ'തി. കതമേസം തിണ്ണം? സതിന്ദ്രിയസ്സ, സമാധിന്ദ്രിയസ്സ, പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ണം ഇന്ദ്രിയാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഭാരദ്വാജോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞം ബ്യാകാസി - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ'"തി (സം॰ നി॰ ൫.൫൧൭) ഥേരം പസംസിത്വാ സീഹനാദികാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

മന്താണിപുത്തപുണ്ണത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൩. നവമേ **പുണ്ണോ മന്താണിപുത്തോ**തി നാമേന പുണ്ണോ, മന്താണിബ്രാഹ്മണിയാ പന സോ പുത്തോതി മന്താണിപുത്തോ. തസ്സ

പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരദസബലസ്സ ഉപ്പത്തിതോ പുരേതരമേവ ഹംസവതീനഗരേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ഗോതമോതി നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സബ്ബസിപ്പേസു കോവിദോ ഹുത്വാ പഞ്ചമാണവകസതപരിവാരോ വിചരന്തോ തയോപി വേദേ ഓലോകേത്വാ മോക്ഖധമ്മം അദിസ്വാ "ഇദം വേദത്തയം നാമ കദലിക്ഖന്ധോ വിയ ബഹി മട്ഠം അന്തോ നിസ്സാരം, ഇമം ഗഹേത്വാ വിചരണം ഥുസകോട്ടനസദിസം ഹോതി. കിം മേ ഇമിനാ"തി ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ നിബ്ബത്തേത്വാ "അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകോകൂപപന്നോ ഭവിസ്സാമീ"തി പഞ്ചഹി മാണവകസതേഹി സദ്ധിം പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തസ്സ പരിവാരാനി അട്ഠാരസ്സ ജടിലസഹസ്സാനി അഹേസും. സോ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ തേസമ്പി കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. തേ തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സബ്ബേപി പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസും.

അദ്ധാനേ അതിക്കന്തേ തസ്സ ഗോതമതാപസസ്സ മഹല്ലകകാലേ പദുമുത്തരദസബലോ പഠമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരോ ഹംസവതീനഗരം ഉപനിസ്സായ വിഹാസി. സോ ഏകദിവസം പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഗോതമതാപസസ്സ പരിസായ അരഹത്തൂപനിസ്സയം ഗോതമതാപസസ്സ ച "അഹം അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജമാനകബുദ്ധസ്സ സാസനേ ധമ്മകഥികഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനഭാവഞ്ച ദിസ്വാ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ അത്തനോ പത്തചീവരം സയമേവ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന ഗോതമതാപസസ്സ അന്തേവാസികേസു വനമൂലഫലാഫലത്ഥായ ഗതേസു ഗന്ത്വാ ഗോതമസ്സ പണ്ണസാലാദ്വാരേ അട്ഠാസി. ഗോതമോ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നഭാവം അജാനന്തോപി ദൂരതോവ ദസബലം ദിസ്വാ "അയം പുരിസോ ലോകതോ മുത്തോ ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി, യഥാ അസ്സ സരീരനിപ്ഫത്തി യേഹി ച ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ അഗാരമജ്ഝേ വാ തിട്ഠന്തോ ചക്കവത്തീ രാജാ ഹോതി, പബ്ബജന്തോ വാ വിവട്ടച്ഛദോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ ഹോതീ"തി ഞത്വാ പഠമദസ്സനേനേവ ദസബലം അഭിവാദേത്വാ "ഇതോ ഏഥ ഭഗവാ"തി ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. തഥാഗതോ താപസസ്സ ധമ്മം ദേസയമാനോ നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ തേ ജടിലാ "പണീതപണീതം വനമൂലഫലാഫലം ആചരിയസ്സ ദത്വാ സേസകം പരിഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി ആഗച്ഛന്താ ദസബലം ഉച്ചാസനേ, ആചരിയം പന നീചാസനേ നിസിന്നം ദിസ്വാ "പസ്സഥ, മയം 'ഇമസ്മിം ലോകേ അമ്ഹാകം ആചരിയേന ഉത്തരിതരോ നത്ഥീ'തി വിചരാമ. ഇദാനി പന നോ ആചരിയം നീചാസനേ നിസീദാപേത്വാ ഉച്ചാസനേ നിസിന്നകോ ഏകോ പഞ്ഞായതി, മഹന്തോ വതായം പുരിസോ ഭവിസ്സതീ"തി പിടകാനി ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തി. ഗോതമതാപസോ "ഇമേ മം ദസബലസ്സ സന്തികേ വന്ദേയ്യു"ന്തി ഭീതോ ദൂരതോ ആഹ - "താതാ, മാ മം വന്ദിത്ഥ, സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ സബ്ബേസം വന്ദനാരഹോ പുരിസോ ഇധ നിസിന്നോ, ഏതം വന്ദഥാ"തി. താപസാ "ന അജാനിത്വാ ആചരിയോ കഥേസ്സതീ"തി സബ്ബേവ തഥാഗതസ്സ പാദേ വന്ദിംസു. "താതാ, അമ്ഹാകം അഞ്ഞം ദസബലസ്സ ദാതബ്ബയുത്തകം ഭോജനം നത്ഥി, ഇമം വനമൂലഫലാഫലം

ദസ്സാമാ”തി പണീതപണീതം ബുദ്ധാനം പത്തേ പതിട്ഠാപേസി. സത്ഥാ വനമൂലഫലാഫലം പരിഭുഞ്ജി. തദനന്തരം താപസോപി സദ്ധിം അന്തേവാസികേഹി പരിഭുഞ്ജി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ “ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തൂ”തി ചിന്തേസി. തസ്മിം ഖണേ അഗ്ഗസാവകോ മഹാദേവലത്ഥേരോ “കഹം നു ഖോ സത്ഥാ ഗതോ”തി ആവജ്ജേന്തോ “സത്ഥാ അമ്ഹാകം ആഗമനം പച്ചാസീസതീ”തി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നമസ്സമാനോ അട്ഠാസി.

ഗോതമോ അന്തേവാസികേ ആഹ - “താതാ, അമ്ഹാകം അഞ്ഞോ സക്കാരോ നത്ഥി, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ദുക്ഖേന ഠിതോ. ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേസ്സാമ, ജലജഥലജപുപ്ഫാനി ആഹരഥാ”തി. തേ താവദേവ പബ്ബതപാദതോ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി ഇദ്ധിയാ ആഹരിത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വത്ഥുമ്ഹി വുത്തനയേനേവ ആസനാനി പഞ്ഞാപയിംസു. നിരോധസമാപത്തിസമാപജ്ജനമ്പി ഛത്തധാരണമ്പി സബ്ബം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

സത്ഥാ സത്തമേ ദിവസേ നിരോധതോ വുട്ഠായ പരിവാരേത്വാ ഠിതേ താപസേ ദിസ്വാ ധമ്മകഥികഭാവേ ഏതദഗ്ഗപ്പത്തം സാവകം ആമന്തേസി - “ഇമിനാ ഭിക്ഖു ഇസിഗണേന മഹാസക്കാരോ കതോ, ഏതേസം പുപ്ഫാസനാനുമോദനം കരോഹീ”തി. സോ സത്ഥു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തീണി പിടകാനി സമ്മസിത്വാ അനുമോദനം അകാസി. തസ്സ ദേസനാപരിയോസാനേ സത്ഥാ സയം ബ്രഹ്മഘോസം നിച്ഛാരേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ ഠപേത്വാ ഗോതമതാപസം സേസാ അട്ഠാരസ സഹസ്സജടിലാ അരഹത്തം പാപുണിംസു.

ഗോതമോ പന തേനത്തഭാവേന പടിവേധം കാതും അസക്കോന്തോ ഭഗവന്തം ആഹ - “ഭഗവാ യേന ഭിക്ഖുനാ പഠമം ധമ്മോ ദേസിതോ, കോ നാമ അയം തുമ്ഹാകം സാസനേ”തി? അയം ഗോതമ മയ്ഹം സാസനേ ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗോതി. “അഹമ്പി, ഭന്തേ, ഇമസ്സ സത്ത ദിവസാനി കതസ്സ അധികാരസ്സ ഫലേന അയം ഭിക്ഖു വിയ അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ”ന്തി പത്ഥനം കത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജി.

സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേത്വാ അനന്തരായേനസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ഞത്വാ “അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ത്വം തസ്സ സാസനേ ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകരിത്വാ തേ അരഹത്തപ്പത്തേ താപസേ “ഏഥ ഭിക്ഖവോ”തി ആഹ. സബ്ബേ അന്തരഹിതകേസമസ്സൂ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരസദിസാ അഹേസും. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘമാദായ വിഹാരം ഗതോ.

ഗോതമോപി യാവജീവം തഥാഗതം പരിചരിത്വാ യഥാബലം കല്യാണകമ്മം കത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ കാലേ കപിലവത്ഥുനഗരസ്സ അവിദൂരേ ദോണവത്ഥുബ്രാഹ്മണഗാമേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ പുണ്ണമാണവോതി

നാമം അകംസു. സത്ഥരി അഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുപുബ്ബേന ആഗന്ത്വാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തേ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരോ കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യം പുണ്ണമാണവം പബ്ബാജേത്വാ പുനദിവസേ ദസബലസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ നിവാസത്ഥായ ഛദ്ദന്തദഹം ഗതോ. പുണ്ണോപി മന്താണിപുത്തോ മാതുലേന അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരേന സദ്ധിം ദസബലസ്സ സന്തികം അഗന്ത്വാ "മയ്ഹം പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പാപേത്വാവ ദസബലസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി കപിലവത്ഥുസ്മിംയേവ ഓഹീനോ യോനിസോമനസികാരേ കമ്മം കരോന്തോ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതകുലപുത്താപി പഞ്ചസതാ അഹേസും. ഥേരോ സയം ദസകഥാവത്ഥുലാഭിതായ തേപി ദസഹി കഥാവത്ഥൂഹി ഓവദതി. തേ തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സബ്ബേവ അരഹത്തം പത്താ.

തേ അത്തനോ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്തം ഞത്വാ ഉപജ്ഝായം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു - "ഭന്തേ, അമ്ഹാകം കിച്ചം മത്ഥകം പത്തം, ദസന്നഞ്ച മഹാകഥാവത്ഥൂനം ലാഭിനോ, സമയോ നോ ദസബലം പസ്സിതു"ന്തി. ഥേരോ തേസം കഥം സുത്വാ ചിന്തേസി - "മമ ദസകഥാവത്ഥുലാഭിതം സത്ഥാ ജാനാതി, അഹം ധമ്മം ദേസേന്തോ ദസ കഥാവത്ഥൂനി അമുഞ്ചന്തോവ ദേസേമി. മയി ഗച്ഛന്തേ സബ്ബേപിമേ ഭിക്ഖൂ പരിവാരേത്വാ ഗച്ഛിസ്സന്തി, ഏവം ഗണസങ്ഗണികായ ഗന്ത്വാ പന അയുത്തം മയ്ഹം ദസബലം പസ്സിതും, ഇമേ താവ ഗന്ത്വാ പസ്സന്തൂ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ആഹ - "ആവുസോ, തുമ്ഹേ പുരതോ ഗന്ത്വാ തഥാഗതം പസ്സഥ, മമ വചനേന ദസബലസ്സ പാദേ വന്ദഥ, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം ഗതമഗ്ഗേന ഗമിസ്സാമീ"തി.

തേ ഥേരാ സബ്ബേപി ദസബലസ്സ ജാതിഭൂമിരട്ഠവാസിനോ സബ്ബേ ഖീണാസവാ സബ്ബേ ദസകഥാവത്ഥുലാഭിനോ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ ഓവാദം അഭിന്ദിത്വാ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരന്താ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം അതിക്കമ്മ രാജഗഹേ വേളുവനമഹാവിഹാരം ഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ആചിണ്ണം ഖോ പനേതം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം ആഗന്തുകേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പടിസമ്മോദിതുന്തി ഭഗവാ തേഹി സദ്ധിം "കച്ചി, ഭിക്ഖവേ, ഖമനീയ"ന്തിആദിനാ നയേന മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ "കുതോ ച തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ആഗച്ഛഥാ"തി പുച്ഛി. തേഹി "ജാതിഭൂമിതോ"തി വുത്തേ "കോ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജാതിഭൂമിയം ജാതിഭൂമകാനം ഭിക്ഖൂനം സബ്രഹ്മചാരീഹി ഏവം സമ്ഭാവിതോ അത്തനാ ച അപ്പിച്ഛോ അപ്പിച്ഛകഥഞ്ച ഭിക്ഖൂനം കത്താ"തി ദസകഥാവത്ഥുലാഭിം ഭിക്ഖും പുച്ഛി. തേപി "പുണ്ണോ നാമ, ഭന്തേ, ആയസ്മാ മന്താണിപുത്തോ"തി ആരോചയിംസു. തം കഥം സുത്വാ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഥേരസ്സ ദസ്സനകാമോ അഹോസി.

അഥ സത്ഥാ രാജഗഹതോ സാവത്ഥിം അഗമാസി. പുണ്ണത്ഥേരോ ദസബലസ്സ തത്ഥ ആഗതഭാവം സുത്വാ "സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ അന്തോഗന്ധകുടിയംയേവ തഥാഗതം സമ്പാപുണി. സത്ഥാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. ഥേരോ ധമ്മം സുത്വാ ദസബലം വന്ദിത്വാ പടിസല്ലാനത്ഥായ അന്ധവനം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ദിവാവിഹാരം നിസീദി. സാരിപുത്തത്ഥേരോപി തസ്സ ഗമനം സുത്വാ സീസാനുലോകികോ ഗന്ത്വാ ഓകാസം സല്ലക്ഖേത്വാ തം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേന സദ്ധിം സമ്മോദിത്വാ സത്തവിസുദ്ധിക്കമം

പുച്ഛി. ഥേരോപിസ്സ പുച്ഛിതം പുച്ഛിതം ബ്യാകാസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സുഭാസിതം സമനുമോദിംസു. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ഭിക്ഖുസങ്ഘമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

മഹാകച്ചാനത്ഥേരവത്ഥു

ß൯൭. ദസമേ **സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സാ**തി സംഖിത്തേന കഥിതധമ്മസ്സ. **വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജന്താനന്തി** തം ദേസനം വിത്ഥാരേത്വാ അത്ഥം വിഭജമാനാനം. അഞ്ഞേ കിര തഥാഗതസ്സ സങ്ഖേപവചനം അത്ഥവസേന വാ പൂരേതും സക്കോന്തി ബ്യഞ്ജനവസേന വാ, അയം പന ഥേരോ ഉഭയവസേനപി സക്കോതി. തസ്മാ അഗ്ഗോതി വുത്തോ. പുബ്ബപത്ഥനാപി ചസ്സ ഏവരൂപാവ.

അയം പനസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വുദ്ധിപ്പത്തോ ഏകദിവസം വുത്തനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം അത്തനാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ഏകം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ "മഹന്തോ വതായം ഭിക്ഖു, യം സത്ഥാ ഏവം വണ്ണേതി, മയാപി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ വുത്തനയേനേവ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ, "ഭന്തേ, അഹം ഇമസ്സ സക്കാരസ്സ ഫലേന ന അഞ്ഞം സമ്പത്തിം പത്ഥേമി, അനാഗതേ പന ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ തുമ്ഹേഹി ഠാനന്തരേ ഠപിതഭിക്ഖു വിയ അഹമ്പി തം ഠാനന്തരം ലഭേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം കത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജി. സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേന്തോ "സമിജ്ഝിസ്സതി ഇമസ്സ കുലപുത്തസ്സ പത്ഥനാ"തി ദിസ്വാ "അമ്ഭോ, കുലപുത്ത, അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ത്വം തസ്സ സാസനേ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജന്താനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകരിത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി.

സോപി കുലപുത്തോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്ഥരി പരിനിബ്ബുതേ സുവണ്ണചേതിയകരണട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ സുവണ്ണിട്ഠകായ പൂജം കത്വാ "ഭഗവാ മയ്ഹം നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ സരീരം സുവണ്ണവണ്ണം ഹോതൂ"തി പത്ഥനം അകാസി. തതോ യാവജീവം കുസലകമ്മം കത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം ദസബലസ്സ ഉപ്പത്തികാലേ ഉജ്ജേനിനഗരേ പുരോഹിതസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "മയ്ഹം പുത്തോ സുവണ്ണവണ്ണസരീരോ അത്തനാവ അത്തനോ നാമം ഗഹേത്വാ ആഗതോ"തി കഞ്ചനമാണവോത്വേവസ്സ നാമം അകംസു . സോ വുദ്ധിമന്വായ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന പുരോഹിതട്ഠാനം ലഭി. സോ ഗോത്തവസേന കച്ചാനോ നാമ ജാതോ.

ചണ്ഡപജ്ജോതരാജാ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ ആഹ - "ബുദ്ധോ ലോകേ നിബ്ബത്തോ, തം ആനേതും സമത്ഥാ ഗന്ത്വാ ആനേഥ താതാ"തി. ദേവ, അഞ്ഞോ ദസബലം ആനേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ആചരിയോ കച്ചാനബ്രാഹ്മണോവ

സമത്ഥോ, തം പഹിണഥാതി. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ, ‘‘താത, ദസബലസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാഹീ’’തി ആഹ. ഗന്ത്വാ പബ്ബജിതും ലഭന്തോ ഗമിസ്സാമി, മഹാരാജാതി. യംകിഞ്ചി കത്വാ തഥാഗതം ആനേഹി, താതാതി. സോ ‘‘ബുദ്ധാനം സന്തികം ഗച്ഛന്തസ്സ മഹാപരിസായ കമ്മം നത്ഥീ’’തി അത്തട്ഠമോ അഗമാസി. അഥസ്സ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സദ്ധിം സത്തഹി ജനേഹി സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സത്ഥാ ‘‘ഏഥ ഭിക്ഖവോ’’തി ഹത്ഥം പസാരേസി. തംഖണംയേവ സബ്ബേവ അന്തരഹിതകേസമസ്സൂ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരാ വിയ ജാതാ.

ഥേരോ അത്തനോ കിച്ചേ മത്ഥകം പത്തേ തുണ്ഹീഭാവേന അനിസീദിത്വാ കാളുദായിത്ഥേരോ വിയ സത്ഥു ഉജ്ജേനിഗമനത്ഥായ ഗമനവണ്ണം കഥേസി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘കച്ചാനോ അത്തനോ ജാതിഭൂമിയം മമ ഗമനം പച്ചാസീസതീ’’തി അഞ്ഞാസി. ബുദ്ധാ ച നാമ ഏകം കാരണം പടിച്ച ഗന്തും അയുത്തട്ഠാനം ന ഗച്ഛന്തി. തസ്മാ ഥേരം ആഹ - ‘‘ത്വംയേവ ഭിക്ഖു ഗച്ഛ, തയി ഗതേപി രാജാ പസീദിസ്സതീ’’തി. ഥേരോ ‘‘ബുദ്ധാനം ദ്വേ കഥാ നാമ നത്ഥീ’’തി തഥാഗതം വന്ദിത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതേഹി സത്തഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉജ്ജേനിം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ തേലപനാളി നാമ നിഗമോ, തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരി. തസ്മിം ച നിഗമേ ദ്വേ സേട്ഠിധീതരോ. താസു ഏകാ പരിജിണ്ണകുലേ നിബ്ബത്താ ദുഗ്ഗതാ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ധാതിം നിസ്സായ ജീവതി. അത്തഭാവോ പനസ്സാ സമിദ്ധോ, കേസാ അഞ്ഞാഹി അതിവിയ ദീഘാ. തസ്മിംയേവ നിഗമേ അഞ്ഞാ ഇസ്സരസേട്ഠികുലസ്സ ധീതാ നിക്കേസികാ. സാ തതോ പുബ്ബേ തസ്സാ സമീപം പേസേത്വാ ‘‘സതം വാ സഹസ്സം വാ ദസ്സാമീ’’തി വത്വാപി കേസേ ആഹരാപേതും നാസക്ഖി.

തസ്മിം പന ദിവസേ സാ സേട്ഠിധീതാ മഹാകച്ചാനത്ഥേരം സത്തഹി ഭിക്ഖൂഹി പരിവുതം തുച്ഛപത്തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ‘‘അയം സുവണ്ണവണ്ണോ ഏകോ ബ്രഹ്മബന്ധുഭിക്ഖു യഥാധോതേനേവ പത്തേന ആഗച്ഛതി, മയ്ഹഞ്ച അഞ്ഞം ധനം നത്ഥി. അസുകസേട്ഠിധീതാ പന ഇമേസം കേസാനം അത്ഥായ പേസേസി. ഇദാനി ഇതോ ലദ്ധഉപ്പാദേന സക്കാ ഥേരസ്സ ദേയ്യധമ്മം ദാതു’’ന്തി ധാതിം പേസേത്വാ ഥേരേ നിമന്തേത്വാ അന്തോഗേഹേ നിസീദാപേസി. ഥേരാനം നിസിന്നകാലേ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ധാതിയാ അത്തനോ കേസേ കപ്പാപേത്വാ, ‘‘അമ്മ , ഇമേ കേസേ അസുകായ നാമ സേട്ഠിധീതായ ദത്വാ യം സാ ദേതി, തം ആഹര, അയ്യാനം പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമാ’’തി. ധാതി പിട്ഠിഹത്ഥേന അസ്സൂനി പുഞ്ഛിത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ഹദയമംസം സന്ധാരേത്വാ ഥേരാനം സന്തികേ പടിച്ഛാദേത്വാ തേ കേസേ ആദായ തസ്സാ സേട്ഠിധീതായ സന്തികം ഗതാ.

പണിയം നാമ സാരവന്തമ്പി സയം ഉപനീതം ഗാരവം ന ജനേതി, തസ്മാ സാ സേട്ഠിധീതാ ചിന്തേസി - ‘‘അഹം പുബ്ബേ ബഹുനാപി ധനേന ഇമേ കേസേ ആഹരാപേതും നാസക്ഖിം, ഇദാനി പന ഛിന്നകാലതോ പട്ഠായ ന യഥാമൂലമേവ ലഭിസ്സതീ’’തി . ധാതിം ആഹ - ‘‘അഹം പുബ്ബേ തവ സാമിനിം ബഹുനാപി ധനേന കേസേ ആഹരാപേതും നാസക്ഖിം, യത്ഥ കത്ഥചി വിനിപാതാ പന നിജ്ജീവകേസാ നാമ അട്ഠ കഹാപണേ അഗ്ഘന്തീ’’തി അട്ഠേവ കഹാപണേ അദാസി. ധാതി കഹാപണേ ആഹരിത്വാ സേട്ഠിധീതായ അദാസി. സേട്ഠിധീതാ ഏകേകം പിണ്ഡപാതം ഏകേകകഹാപണഗ്ഘനകം

കത്വാ ഥേരാനം ദാപേസി. ഥേരോ ആവജ്ജിത്വാ സേട്ഠിധീതായ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ''കഹം സേട്ഠിധീതാ''തി പുച്ഛി. ഗബ്ഭേ, അയ്യാതി. പക്കോസഥ നന്തി. സാ ച ഥേരേസു ഗാരവേന ഏകവചനേനേവ ആഗന്ത്വാ ഥേരേ വന്ദിത്വാ ബലവസദ്ധം ഉപ്പാദേസി. സുഖേത്തേ പതിട്ഠിതപിണ്ഡപാതോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ വിപാകം ദേതീതി സഹ ഥേരാനം വന്ദനേന കേസാ പകതിഭാവേയേവ അട്ഠംസു. ഥേരാപി തം പിണ്ഡപാതം ഗഹേത്വാ പസ്സന്തിയായേവ സേട്ഠിധീതായ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ കഞ്ചനവനുയ്യാനേ ഓതരിംസു.

ഉയ്യാനപാലോ ഥേരം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ദേവ, മേ അയ്യോ പുരോഹിതോ കച്ചാനോ പബ്ബജിത്വാ ഉയ്യാനമാഗതോ''തി ആഹ. രാജാ ചണ്ഡപജ്ജോതോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ കതഭത്തകിച്ചം ഥേരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ''കഹം, ഭന്തേ, ഭഗവാ''തി പുച്ഛി. സത്ഥാ സയം അനാഗന്ത്വാ മം പേസേസി മഹാരാജാതി. കഹം, ഭന്തേ, അജ്ജ ഭിക്ഖം അലത്ഥാതി? ഥേരോ രഞ്ഞോ പുച്ഛാസഭാഗേന സബ്ബം സേട്ഠിധീതായ കതം ദുക്കരം ആരോചേസി. രാജാ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം പടിയാദേത്വാ ഥേരം നിമന്തേത്വാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ സേട്ഠിധീതരം ആണാപേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. ഇമിസ്സാ ഇത്ഥിയാ ദിട്ഠധമ്മികോവ യസപടിലാഭോ അഹോസി.

തതോ പട്ഠായ രാജാ ഥേരസ്സ മഹാസക്കാരം കരോതി. ഥേരസ്സ ധമ്മകഥായ പസീദിത്വാ മഹാജനോ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. തതോ പട്ഠായ സകലനഗരം ഏകകാസാവപജ്ജോതം ഇസിവാതപടിവാതം അഹോസി. സാപി ദേവീ ഗബ്ഭം ലഭിത്വാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ഗോപാലകുമാരോതി മാതാമഹസേട്ഠിനോ നാമം അകംസു. സാ പുത്തസ്സ നാമവസേന ഗോപാലമാതാ നാമ ദേവീ ജാതാ. സാ ദേവീ ഥേരേ അതിവിയ പസീദിത്വാ രാജാനം സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ കഞ്ചനവനുയ്യാനേ ഥേരസ്സ വിഹാരം കാരേസി. ഥേരോ ഉജ്ജേനിനഗരം പസാദേത്വാ പുന സത്ഥു സന്തികം ഗതോ. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മധുപിണ്ഡികസുത്തം (മ॰ നി॰ ൧.൧൯൯ ആദയോ) കച്ചാനപേയ്യാലം (മ॰ നി॰ ൩.൨൭൨ ആദയോ) പാരായനസുത്തന്തി ഇമേ തയോ സുത്തന്തേ അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരം സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൨. ദുതിയഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

ചൂളപന്ഥകത്ഥേരവത്ഥു

൧൯൮-൨൦൦. ദുതിയസ്സ പഠമേ **മനോമയ**ന്തി മനേന നിബ്ബത്തിതം. ''മനോമയേന കായേന, ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമീ''തി (ഥേരഗാ॰ ൯൦൧) വുത്തട്ഠാനസ്മിഞ്ഹി മനേന കതകായോ മനോമയകായോ നാമ ജാതോ. ''അഞ്ഞതരം മനോമയം കായം ഉപപജ്ജതീ''തി (ചൂളവ॰ ൩൩൩) വുത്തട്ഠാനേ മനേന നിബ്ബത്തിതകായോ മനോമയകായോ നാമ ജാതോ. അയമിധ

അധിപ്പേതോ. തത്ഥ അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ മനോമയം കായം നിബ്ബത്തേന്താ തയോ വാ ചത്താരോ വാ നിബ്ബത്തേന്തി, ന ബഹുകേ. ഏകസദിസേയേവ ച കത്വാ നിബ്ബത്തേന്തി ഏകവിധമേവ കമ്മം കുരുമാനേ. ചൂളപന്ഥകത്ഥേരോ പന ഏകാവജ്ജനേന സമണസഹസ്സം മാപേസി. ദ്വേപി ച ജനേ ന ഏകസദിസേ അകാസി ന ഏകവിധം കമ്മം കുരുമാനേ. തസ്മാ മനോമയം കായം അഭിനിമ്മിനന്താനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

ചേതോവിവട്ടകുസലാനമ്പി ചൂളപന്ഥകോവ അഗ്ഗോ, സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലാനം പന മഹാപന്ഥകത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി വുത്തോ. തത്ഥ ചൂളപന്ഥകത്ഥേരോ ചതുന്നം രൂപാവചരജ്ഝാനാനം ലാഭിതായ "ചേതോവിവട്ടകുസലോ"തി വുത്തോ, മഹാപന്ഥകത്ഥേരോ ചതുന്നം അരൂപാവചരജ്ഝാനാനം ലാഭിതായ "സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലോ"തി വുത്തോ. ചൂളപന്ഥകോ ച സമാധികുസലതായ ചേതോവിവട്ടകുസലോ നാമ, മഹാപന്ഥകോ വിപസ്സനാകുസലതായ സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലോ നാമ. ഏകോ ചേത്ഥ സമാധിലക്ഖണേ ഛേകോ, ഏകോ വിപസ്സനാലക്ഖണേ. തഥാ ഏകോ സമാധിഗാള്ഹോ, ഏകോ വിപസ്സനാഗാള്ഹോ. ഏകോ ചേത്ഥ അങ്ഗസംഖിത്തേ ഛേകോ, ഏകോ ആരമ്മണസംഖിത്തേ. തഥാ ഏകോ അങ്ഗവവത്ഥാനേ ഛേകോ, ഏകോ ആരമ്മണവവത്ഥാനേതി ഏവമേത്ഥ യോജനാ കാതബ്ബാ.

അപിച ചൂളപന്ഥകത്ഥേരോ രൂപാവചരജ്ഝാനലാഭീ ഹുത്വാ ഝാനങ്ഗേഹി വുട്ഠായ അരഹത്തം പത്തോതി ചേതോവിവട്ടകുസലോ, മഹാപന്ഥകോ അരൂപാവചരജ്ഝാനലാഭീ ഹുത്വാ ഝാനങ്ഗേഹി വുട്ഠായ അരഹത്തം പത്തോതി സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലോ. ഉഭോപി പന്ഥേ ജാതത്താ പന്ഥകാ നാമ ജാതാ. തേസം പഠമജാതോ മഹാപന്ഥകോ നാമ, പച്ഛാജാതോ ചൂളപന്ഥകോ നാമ.

ഇമേസം പന ഉഭിന്നമ്പി പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരവാസിനോ ദ്വേ ഭാതികാ കുടുമ്ബികാ സദ്ധാ പസന്നാ നിബദ്ധം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തി. തേസു ഏകദിവസം കനിട്ഠോ സത്ഥാരം ദ്വീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഏകം ഭിക്ഖും "മമ സാസനേ മനോമയം കായം അഭിനിമ്മിനന്താനം ചേതോവിവട്ടകുസലാനഞ്ച അയം ഭിക്ഖു അഗ്ഗോ"തി ഏതദഗ്ഗേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "മഹാ വതായം ഭിക്ഖു ഏകോ ഹുത്വാ ദ്വേ അങ്ഗാനി പരിപൂരേത്വാ ചരതി, മയാപി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ അങ്ഗദ്വയപൂരകേന ഹുത്വാ വിചരിതും വട്ടതീ"തി. സോ പുരിമനയേനേവ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ ഏവമാഹ - "യം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖും തുമ്ഹേ ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ മനോമയങ്ഗേന ച ചേതോവിവട്ടകുസലങ്ഗേന ച 'അയം മമ സാസനേ അഗ്ഗോ'തി ഏതദഗ്ഗേ ഠപയിത്ഥ, അഹമ്പി ഇമസ്സ അധികാരകമ്മസ്സ ഫലേന സോ ഭിക്ഖു വിയ അങ്ഗദ്വയപൂരകോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി.

സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേത്വാ അനന്തരായേനസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ "അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, സോ തം ഇമസ്മിം ഠാനദ്വയേ ഠപേസ്സതീ"തി ബ്യാകരിത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. ഭാതാപിസ്സ ഏകദിവസം സത്ഥാരം

സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലം ഭിക്ഖും എതദഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ തഥേവ അധികാരം കത്വാ പത്ഥനം അകാസി, സത്ഥാപി തം ബ്യാകാസി.

തേ ഉഭോപി ജനാ സത്ഥരി ധരമാനേ കുസലകമ്മം കരിത്വാ സത്ഥു പരിനിബ്ബുതകാലേ സരീരചേതിയേ സുവണ്ണപൂജം കത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ. തേസം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്താനംയേവ കപ്പസതസഹസ്സം അതിക്കന്തം. തത്ഥ മഹാപന്ഥകസ്സ അന്തരാ കതകല്യാണകമ്മം ന കഥിയതി, ചൂളപന്ഥകോ പന കസ്സപഭഗവതോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ഓദാതകസിണകമ്മം കത്വാ ദേവപുരേ നിബ്ബത്തി. അഥ അമ്ഹാകം സത്ഥാ അഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനമഹാവിഹാരേ പടിവസതി.

ഇമസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ ഇമേസം ദ്വിന്നം നിബ്ബത്തിം കഥേതും വട്ടതി. രാജഗഹേ കിര ധനസേട്ഠികുലസ്സ ധീതാ അത്തനോ ദാസേനേവ സദ്ധിം സന്ഥവം കത്വാ "അഞ്ഞേപി മേ ഇമം കമ്മം ജാനേയ്യു"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ - "അമ്ഹേഹി ഇമസ്മിം ഠാനേ വസിതും ന സക്കാ, സചേ മേ മാതാപിതരോ ഇമം ദോസം ജാനിസ്സന്തി, ഖണ്ഡാഖണ്ഡം കരിസ്സന്തി, വിദേസം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ"തി ഹത്ഥസാരം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ "യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ അഞ്ഞേഹി അജാനനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ"തി ഉഭോപി അഗമംസു.

തേസം ഏകസ്മിം ഠാനേ വസന്താനം സംവാസമന്വായ തസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പരിപാകം ആഗമ്മ സാമികേന സദ്ധിം മന്തേസി - "ഗബ്ഭോ മേ പരിപാകം ഗതോ, ഞാതിമിത്താദിവിരഹിതേ ഠാനേ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം നാമ ഉഭിന്നമ്പി അമ്ഹാകം ദുക്ഖമേവ, കുലഗേഹമേവ ഗച്ഛാമാ"തി. സോ "അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ"തി ദിവസേ അതിക്കമാപേസി. സാ ചിന്തേസി - "അയം ബാലോ അത്തനോ ദോസമഹന്തതായ ഗന്തും ന ഉസ്സഹതി, മാതാപിതരോ ച നാമ ഏകന്തഹിതാ, അയം ഗച്ഛതു വാ മാ വാ, മയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി. തസ്മിം ഗേഹാ നിക്ഖന്തേ സാ ഗേഹേ പരിക്ഖാരം പടിസാമേത്വാ അത്തനോ കുലഘരം ഗതഭാവം അനന്തരഗേഹവാസീനം ആരോചേത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

അഥ സോ പുരിസോ ഘരം ആഗതോ തം അദിസ്വാ പടിവിസ്സകേ പുച്ഛിത്വാ "കുലഘരം ഗതാ"തി സുത്വാ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ സമ്പാപുണി. തസ്സാപി തത്ഥേവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സോ "കിം ഇദം ഭദ്ദേ"തി പുച്ഛി. സാമി ഏകോ പുത്തോ ജാതോതി. ഇദാനി കിം കരിസ്സാമാതി? യസ്സ അത്ഥായ മയം കുലഘരം ഗച്ഛാമ, തം കമ്മം അന്തരാവ നിപ്ഫന്നം, തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമ, നിവത്താമാതി ദ്വേപി ഏകചിത്താ ഹുത്വാ നിവത്തിംസു. തസ്സ ദാരകസ്സ ച പന്ഥേ ജാതത്താ പന്ഥകോതി നാമം അകംസു. തസ്സാ നചിരസ്സേവ അപരോപി ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സബ്ബം പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. തസ്സപി ദാരകസ്സ പന്ഥേ ജാതത്താ പഠമജാതസ്സ മഹാപന്ഥകോതി നാമം കത്വാ പച്ഛാജാതസ്സ ചൂളപന്ഥകോതി നാമം അകംസു.

തേ ദ്വേപി ദാരകേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. തേസം തത്ഥ വസന്താനം അയം മഹാപന്ഥകദാരകോ അഞ്ഞേ ദാരകജനേ "ചൂളപിതാ മഹാപിതാ അയ്യകോ അയ്യികാ"തി വദന്തേ സുത്വാ മാതരം പടിപുച്ഛി -

“അമ്മ, അഞ്ഞേ ദാരകാ കഥേന്തി ‘അയ്യകോ അയ്യികാ’തി, കിം അമ്ഹാകം ഞാതകാ നത്ഥീ”തി? ആമ, താത, തുമ്ഹാകം ഏത്ഥ ഞാതകാ നത്ഥി, രാജഗഹനഗരേ പന വോ ധനസേട്ഠി നാമ അയ്യകോ, തത്ഥ തുമ്ഹാകം ബഹൂ ഞാതകാതി. കസ്മാ തത്ഥ ന ഗച്ഛഥ അമ്മാതി? സാ അത്തനോ അഗമനകാരണം പുത്തസ്സ അകഥേത്വാ പുത്തേസു പുനപ്പുനം കഥേന്തേസു സാമികമാഹ - “ഇമേ ദാരകാ അതിവിയ മം കിലമേന്തി, കിം നോ മാതാപിതരോ ദിസ്വാ മംസം ഖാദിസ്സന്തി, ഏഹി ദാരകാനം അയ്യകകുലം ദസ്സേമാ”തി. അഹം സമ്മുഖാ ഭവിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, തം പന നയിസ്സാമീതി. “സാധു സാമി, യേന കേനചി ഉപായേന ദാരകാനം അയ്യകകുലമേവ ദട്ഠും വട്ടതീ”തി ദ്വേപി ജനാ ദാരകേ ആദായ അനുപുബ്ബേന രാജഗഹം പത്വാ നഗരദ്വാരേ ഏകിസ്സാ സാലായ നിവാസം കത്വാ ദാരകമാതാ ദ്വേ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ആഗതഭാവം മാതാപിതൂനം ആരോചാപേസി.

തേ തം സാസനം സുത്വാ സംസാരേ സംസരന്താനം ന പുത്തോ ന ധീതാ നാമ നത്ഥി, തേ അമ്ഹാകം മഹാപരാധികാ, ന സക്കാ തേഹി അമ്ഹാകം ചക്ഖുപഥേ ഠാതും. ഏത്തകം പന ധനം ഗഹേത്വാ ദ്വേപി ജനാ ഫാസുകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ജീവന്തു, ദാരകേ പന ഇധ പേസേന്തൂതി. സേട്ഠിധീതാ മാതാപിതൂഹി പേസിതം ധനം ഗഹേത്വാ ദാരകേ ആഗതദൂതാനം ഹത്ഥേയേവ ദത്വാ പേസേസി . ദാരകാ അയ്യകകുലേ വഡ്ഢന്തി. തേസു ചൂളപന്ഥകോ അതിദഹരോ, മഹാപന്ഥകോ പന അയ്യകേന സദ്ധിം ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സോതും ഗച്ഛതി. തസ്സ നിച്ചം സത്ഥു സമ്മുഖേ ധമ്മം സുണന്തസ്സ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി. സോ അയ്യകം ആഹ - “സചേ തുമ്ഹേ അനുജാനേയ്യാഥ, അഹം പബ്ബജ്ജേയ്യ”ന്തി. “കിം വദേസി, താത, മയ്ഹം സകലലോകസ്സപി പബ്ബജ്ജതോ തവേവ പബ്ബജ്ജാ ഭദ്ദികാ. സചേ സക്കോസി, പബ്ബജ, താതാ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗതോ. സത്ഥാ “കിം, മഹാസേട്ഠി, ദാരകോ തേ ലദ്ധോ”തി? “ആമ, ഭന്തേ, അയം ദാരകോ മയ്ഹം നത്താ, തുമ്ഹാകം സന്തികേ പബ്ബജാമീതി വദതീ”തി ആഹ.

സത്ഥാ അഞ്ഞതരം പിണ്ഡചാരികം “ഇമം ദാരകം പബ്ബാജേഹീ”തി ആണാപേസി. ഥേരോ തസ്സ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേസി. സോ ബഹും ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സോ ഉപസമ്പദം ലഭി. ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാ യോനിസോമനസികാരേ കമ്മം കരോന്തോ ചതുന്നം അരൂപാവചരജ്ഝാനാനം ലാഭീ ഹുത്വാ ഝാനങ്ഗേഹി വുട്ഠായ അരഹത്തം പാപുണി. ഇതി സോ സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലാനം അഗ്ഗോ ജാതോ. സോ ഝാനസുഖേന ഫലസുഖേന വീതിനാമേന്തോ ചിന്തേസി - “സക്കാ നു ഖോ ഇമം സുഖം ചൂളപന്ഥകസ്സ ദാതു”ന്തി. തതോ അയ്യകസേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “മഹാസേട്ഠി സചേ തുമ്ഹേ സമ്പടിച്ഛഥ, അഹം ചൂളപന്ഥകം പബ്ബാജേയ്യ”ന്തി ആഹ. പബ്ബാജേഥ, ഭന്തേതി . ഥേരോ ചൂളപന്ഥകദാരകം പബ്ബാജേത്വാ ദസസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. ചൂളപന്ഥകസാമണേരോ ഭാതികസ്സ സന്തികേ.

“പദുമം യഥാ കോകനദം സുഗന്ധം,
പാതോ സിയാ ഫുല്ലമവീതഗന്ധം;
അങ്ഗീരസം പസ്സ വിരോചമാനം,
തപന്തമാദിച്ചമിവന്തലിക്ഖേ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൩; അ॰ നി॰ ൫.൧൯൫) -

ഇമം ഗാഥം ഗണ്ഹാതി. ഗഹിതഗഹിതപദം ഉപരൂപരിപദം ഗണ്ഹന്തസ്സ നസ്സതി. തസ്സ ഇമം ഗാഥം ഗഹേതും വായമന്തസ്സേവ ചത്താരോ മാസാ അതിക്കന്താ. അഥ നം മഹാപന്ഥകോ ആഹ - "ചൂളപന്ഥക, ത്വം ഇമസ്മിം സാസനേ അഭബ്ബോ, ചതൂഹി മാസേഹി ഏകഗാഥമ്പി ഗഹേതും ന സക്കോസി, പബ്ബജിതകിച്ചം പന ത്വം കഥം മത്ഥകം പാപേസ്സസി, നിക്ഖമ ഇതോ"തി. സോ ഥേരേന പണാമിതോ വിഹാരപച്ചന്തേ രോദമാനോ അട്ഠാസി.

തേന സമയേന സത്ഥാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ ജീവകമ്ബവനേ വിഹരതി. തസ്മിം സമയേ ജീവകോ പുരിസം പേസേസി "പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം സത്ഥാരം നിമന്തേഹീ"തി. തേന ഖോ പന സമയേന മഹാപന്ഥകോ ഭത്തുദ്ദേസകോ ഹോതി. സോ "പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ഭിക്ഖം സമ്പടിച്ഛഥ, ഭന്തേ"തി വുത്തോ "ചൂളപന്ഥകം ഠപേത്വാ സേസാനം സമ്പടിച്ഛാമീ"തി ആഹ. ചൂളപന്ഥകോ തം കഥം സുത്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ ദോമനസ്സപ്പത്തോ അഹോസി. സത്ഥാ ചൂളപന്ഥകസ്സ ഖേദം ദിസ്വാ "ചൂളപന്ഥകോ മയി ഗതേ ബുജ്ഝിസ്സതീ"തി ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ അത്താനം ദസ്സേത്വാ "കിം ത്വം, പന്ഥക, രോദസീ"തി ആഹ. ഭാതാ മം, ഭന്തേ, പണാമേതീതി. പന്ഥക, തുയ്ഹം ഭാതികസ്സ പരപുഗ്ഗലാനം ആസയാനുസയഞാണം നത്ഥി, ത്വം ബുദ്ധവേനേയ്യപുഗ്ഗലോ നാമാതി ഇദ്ധിയാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ സുദ്ധം ചോളഖണ്ഡം അദാസി "ഇമം ഗഹേത്വാ 'രജോഹരണം രജോഹരണ'ന്തി വത്വാ ഭാവേഹി പന്ഥകാ"തി.

സോ സത്ഥാരാ ദിന്നം ചോളഖണ്ഡം "രജോഹരണം രജോഹരണ"ന്തി ഹത്ഥേന പരിമജ്ജന്തോ നിസീദി. തസ്സ പരിമജ്ജന്തസ്സ ലോമാനി കിലിട്ഠധാതുകാനി ജാതാനി. പുന പരിമജ്ജന്തസ്സ ഉക്ഖലിപരിപുഞ്ഛനസദിസം ജാതം. സോ ഞാണപരിപാകം ആഗമ്മ തത്ഥ ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ ചിന്തേസി - "ഇദം ചോളഖണ്ഡം പകതിയാ പണ്ഡരം പരിസുദ്ധം, ഉപാദിന്നകസരീരം നിസ്സായ കിലിട്ഠം ജാതം, ഇദം ചിത്തമ്പി ഏവംഗതികമേവാ"തി. സമാധിം ഭാവേത്വാ ചത്താരി രൂപാവചരജ്ഝാനാനി പാദകാനി കത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സോ മനോമയജ്ഝാനലാഭീ ഹുത്വാ ഏകോ ഹുത്വാ ബഹുധാ, ബഹുധാ ഹുത്വാ ഏകോ ഭവിതും സമത്ഥോ അഹോസി. അരഹത്തമഗ്ഗേനേവ ചസ്സ തേപിടകഞ്ച ഛ അഭിഞ്ഞാ ച ആഗമിംസു.

പുനദിവസേ സത്ഥാ ഏകൂനേഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ജീവകസ്സ നിവേസനേ നിസീദി. ചൂളപന്ഥകോ പന അത്തനോ ഭിക്ഖായ അസമ്പടിച്ഛിതത്തായേവ ന ഗതോ. ജീവകോ യാഗും ദാതും ആരഭി, സത്ഥാ ഹത്ഥേന പത്തം പിദഹി. കസ്മാ, ഭന്തേ, ന ഗണ്ഹഥാതി? വിഹാരേ ഏകോ ഭിക്ഖു അത്ഥി ജീവകാതി . സോ പുരിസം പഹിണി "ഗച്ഛ, ഭണേ, വിഹാരേ നിസിന്നം അയ്യം ഗഹേത്വാ ഏഹീ"തി. ചൂളപന്ഥകത്ഥേരോപി തസ്സ പുരിസസ്സ പുരേ ആഗമനായേവ ഭിക്ഖുസഹസ്സം നിമ്മിനിത്വാ ഏകമ്പി ഏകേന അസദിസം, ഏകസ്സപി ച ചീവരവിചാരണാദിസമണകമ്മം അഞ്ഞേന അസദിസം അകാസി. സോ പുരിസോ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം ബഹുഭാവം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ ജീവകസ്സ കഥേസി - "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ബഹുതരോ, തതോ പക്കോസിതബ്ബം ഭദന്തം ന ജാനാമീ"തി. ജീവകോ സത്ഥാരം പടിപുച്ഛി - "കോനാമോ, ഭന്തേ, വിഹാരേ നിസിന്നഭിക്ഖൂ"തി? ചൂളപന്ഥകോ നാമ ജീവകാതി. ഗച്ഛ ഭോ "ചൂളപന്ഥകോ

നാമ കതരോ''തി പുച്ഛിത്വാ ആനേഹീതി. സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ "ചൂളപന്ഥകോ നാമ, ഭന്തേ, കതരോ''തി പുച്ഛി. "അഹം ചൂളപന്ഥകോ അഹം ചൂളപന്ഥകോ''തി ഭിക്ഖുസഹസ്സമ്പി കഥേസി. സോ പുനാഗന്ത്വാ ജീവകസ്സ കഥേസി "സഹസ്സമത്താ ഭിക്ഖൂ സബ്ബേപി 'അഹം ചൂളപന്ഥകോ അഹം ചൂളപന്ഥകോ'തി കഥേന്തി, അഹം 'അസുകോ നാമ പക്കോസിതബ്ബോ'തി ന ജാനാമീ''തി. ജീവകോപി പടിവിദ്ധസച്ചതായ "ഇദ്ധിമാ ഭിക്ഖൂ''തി നയതോ ഞത്വാ "പഠമം കഥനഭിക്ഖുമേവ 'തുമ്ഹേ സത്ഥാ പക്കോസതീ'തി വത്വാ ചീവരകണ്ണേ ഗണ്ഹ താതാ''തി ആഹ. സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തഥാ അകാസി, താവദേവ സഹസ്സമത്താ ഭിക്ഖൂ അന്തരധായിംസു. സോ ഥേരം ഗഹേത്വാ അഗമാസി. സത്ഥാ തസ്മിം ഖണേ യാഗും ഗണ്ഹി.

ദസബലേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം ഗതേ ധമ്മസഭായം കഥാ ഉദപാദി "യാവ മഹന്താ വത ബുദ്ധാ നാമ ചത്താരോ മാസേ ഏകഗാഥം ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്തം ഭിക്ഖും ഏവംമഹിദ്ധികം അകംസൂ''തി. സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ചിത്താചാരം ഞത്വാ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസജ്ജ "കിം വദേഥ, ഭിക്ഖവേ''തി പുച്ഛി. ന ഭഗവാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി കഥേമ, ചൂളപന്ഥകേന തുമ്ഹാകം സന്തികാ മഹാലാഭോ ലദ്ധോതി തുമ്ഹാകംയേവ ഗുണം കഥേമാതി. അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി മയ്ഹം ഓവാദം കത്വാ ലോകുത്തരദായജ്ജലാഭോ, അയം അതീതേപി അപരിപക്കഞാണേ ഠിതസ്സ മയ്ഹം ഓവാദം കത്വാ ലോകിയദായജ്ജം ലഭീതി. ഭിക്ഖൂ "കദാ, ഭന്തേ''തി ആയാചിംസു. സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേസി.

ഭിക്ഖവേ, അതീതേ ബാരാണസീനഗരേ ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്മിം സമയേ ചൂളകസേട്ഠി നാമ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ സബ്ബനിമിത്താനി ജാനാതി. സോ ഏകദിവസം രാജൂപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ അന്തരവീഥിയം മതമൂസികം ദിസ്വാ തസ്മിം ഖണേ നക്ഖത്തം സമാനേത്വാ ഇദമാഹ - "സക്കാ ചക്ഖുമതാ കുലപുത്തേന ഇമം ഉന്ദൂരം ഗഹേത്വാ ദാരഭരണഞ്ച കാതും കമ്മന്തേ ച പയോജേതു''ന്തി. അഞ്ഞതരോ ദുഗ്ഗതകുലപുത്തോ തം സേട്ഠിസ്സ വചനം സുത്വാ "നായം അജാനിത്വാ കഥേസ്സതീ''തി മൂസികം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ആപണേ ബിളാരസ്സത്ഥായ ദത്വാ കാകണികം ലഭി. തായ കാകണികായ ഫാണിതം കിണിത്വാ ഏകേന കുടേന പാനീയം ഗണ്ഹിത്വാ അരഞ്ഞതോ ആഗച്ഛന്തേ മാലാകാരേ ദിസ്വാ ഥോകം ഥോകം ഫാണിതഖണ്ഡം ദത്വാ ഉളുങ്കേന പാനീയം അദാസി. തേ തസ്സ ഏകേകം പുപ്ഫമുട്ഠിം അദംസു. സോ തേന പുപ്ഫമൂലേന പുനദിവസേപി ഫാണിതഞ്ച പാനീയഘടഞ്ച ഗഹേത്വാ പുപ്ഫാരാമമേവ ഗതോ. തസ്സ തംദിവസം മാലാകാരാ അഡ്ഢഓചിതകേ പുപ്ഫഗച്ഛേ ദത്വാ അഗമംസു. സോ നചിരസ്സേവ ഇമിനാ ഉപായേന അട്ഠ കഹാപണേ ലഭി.

പുന ഏകസ്മിം വാതവുട്ഠിദിവസേ ഛദ്ധിതഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പതിതദാരൂനം രാസിം കത്വാ നിസിന്നോ രാജകുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികാ സോളസ കഹാപണേ ലഭി. സോ ചതുവീസതിയാ കഹാപണേസു ജാതേസു "അത്ഥി അയം ഉപായോ മയ്ഹ''ന്തി നഗരദ്വാരതോ അവിദൂരേ ഠാനേ ഏകം പാനീയചാടിം ഠപേത്വാ പഞ്ചസതേ തിണഹാരകേ പാനീയേന ഉപട്ഠഹി. തേ ആഹംസു - "ത്വം, സമ്മ, അമ്ഹാകം ബഹൂപകാരോ, കിം തേ കരോമാ''തി? സോപി "മയ്ഹം കിച്ചേ ഉപ്പന്നേ കരിസ്സഥാ''തി വത്വാ ഇതോ ചിതോ ച വിചരന്തോ ഥലപഥകമ്മികേന ച ജലപഥകമ്മികേന ച സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവം അകാസി. തസ്സ

ഥലപഥകമ്മികോ "സ്വേ ഇമം നഗരം അസ്സവാണിജകോ പഞ്ച അസ്സസതാനി ഗഹേത്വാ ആഗമിസ്സതീ"തി ആചിക്ഖി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തിണഹാരകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ ഏകേകം തിണകലാപം ദിഗുണം കത്വാ ആഹരാപേസി. അഥ സോ അസ്സാനം നഗരം പവിട്ഠവേലായ തിണകലാപസഹസ്സം അന്തരദ്വാരേ രാസിം കത്വാ നിസീദി. അസ്സവാണിജോ സകലനഗരേ അസ്സാനം ചാരിം അലഭിത്വാ തസ്സ സഹസ്സം ദത്വാ തം തിണം ഗണ്ഹി.

തതോ കതിപാഹച്ചയേനസ്സ സമുദ്ദകമ്മികസഹായകോ ആരോചേസി "പട്ടനം മഹാനാവാ ആഗതാ"തി. സോ "അത്ഥി അയം ഉപായോ"തി അട്ഠഹി കഹാപണേഹി സബ്ബപരിവാരസമ്പന്നം താവകാലികം രഥം ഗഹേത്വാ നാവാപട്ടനം ഗന്ത്വാ ഏകം അങ്ഗുലിമുദ്ദികം നാവികസ്സ സച്ചകാരം ദത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ സാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നോ പുരിസേ ആണാപേസി "ബാഹിരകേസു വാണിജേസു ആഗതേസു തതിയേന പടിഹാരേന ആരോചേഥാ"തി. "നാവാ ആഗതാ"തി സുത്വാ ബാരാണസിതോ സതമത്താ വാണിജാ "ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാമാ"തി ആഗമംസു. ഭണ്ഡം തുമ്ഹേ ന ലഭിസ്സഥ, അസുകട്ഠാനേ നാമ മഹാവാണിജേന സച്ചകാരോ ദിന്നോതി. തേ തേസം സുത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗതാ, പാദമൂലികപുരിസാ പുരിമസഞ്ഞാവസേന തതിയേന പാടിഹാരേന തേസം ആഗതഭാവം ആരോചേസും. തേ സതമത്താപി വാണിജാ ഏകേകം സഹസ്സം ദത്വാ തേന സദ്ധിം നാവായ പത്തികാ ഹുത്വാ പുന ഏകേകം സഹസ്സം ദത്വാ പത്തിം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ ഭണ്ഡം അത്തനോ സന്തകം അകംസു. സോ പുരിസോ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി ഗഹേത്വാ ബാരാണസിം ആഗന്ത്വാ "കതഞ്ഞുനാ ഭവിതും വട്ടതീ"തി ഏകം സതസഹസ്സം ഗഹേത്വാ ചൂളസേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗതോ.

അഥ തം ചൂളസേട്ഠി "കിം തേ, താത, കത്വാ ഇദം ധനം ലദ്ധ"ന്തി പുച്ഛി. സോ "തുമ്ഹേഹി കഥിതഉപായേ ഠത്വാ ചതുമാസബ്ഭന്തരേയേവ ലദ്ധ"ന്തി ആഹ. സേട്ഠി തസ്സ വചനം സുത്വാ "ഇദാനി ഏവരൂപം ദാരകം പരസന്തകം കാതും ന വട്ടതീ"തി വയപ്പത്തം ധീതരം ദത്വാ സകലകുടുമ്ബസ്സ സാമികം അകാസി. സോപി കുലപുത്തോ സേട്ഠിനോ അച്ചയേന തസ്മിം നഗരേ സേട്ഠിട്ഠാനം ഗഹേത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ. സത്ഥാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധകാലേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "അപ്പകേനപി മേധാവീ, പാഭതേന വിചക്ഖണോ;
> സമുട്ഠാപേതി അത്താനം, അണും അഗ്ഗിംവ സന്ധമ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൪);

ഇതി സത്ഥാ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാനം ഇമം കാരണം ദസ്സേസി. അയം ദ്വിന്നമ്പി മഹാസാവകാനം പുബ്ബപത്ഥനതോ പട്ഠായ അനുപുബ്ബികഥാ. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ അരിയഗണപരിവുതോ ധമ്മാസനേ നിസിന്നോ മനോമയം കായം അഭിനിമ്മിനന്താനം ചേതോവിവട്ടകുസലാനഞ്ച ചൂളപന്ഥകത്ഥേരം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി, സഞ്ഞാവിവട്ടകുസലാനം മഹാപന്ഥകന്തി.

സുഭൂതിത്ഥേരവത്ഥു

൨൩. തതിയേ **അരണവിഹാരീന**ന്തി നിക്കിലേസവിഹാരീനം. **രണ**ന്തി ഹി രാഗാദയോ കിലേസാ വുച്ചന്തി, തേസം അഭാവേന നിക്കിലേസവിഹാരോ അരണവിഹാരോ നാമ. സോ യേസം അത്ഥി, തേ അരണവിഹാരിനോ. തേസം അരണവിഹാരീനം സുഭൂതിത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി. കിഞ്ചാപി ഹി അഞ്ഞേപി ഖീണാസവാ അരണവിഹാരിനോവ, ഥേരേന പന ധമ്മദേസനായ ഏതം നാമം ലദ്ധം. അഞ്ഞേ ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്താ ഉദ്ദിസ്സകം കത്വാ വണ്ണം വാ അവണ്ണം വാ കഥേന്തി, ഥേരോ പന ധമ്മം ദേസേന്തോ സത്ഥാരാ ദേസിതനിയാമതോ അനോക്കമിത്വാ ദേസേതി, തസ്മാ അരണവിഹാരീനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

൨൪. ചതുത്ഥേ **ദക്ഖിണേയ്യാന**ന്തി ദക്ഖിണാരഹാനം. തത്ഥ കിഞ്ചാപി അഞ്ഞേപി ഖീണാസവാ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യാ, ഥേരോ പന പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഘരേ ഘരേ മേത്താഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹാതി ''ഏവം ഭിക്ഖാദായകാനം മഹപ്ഫലം ഭവിസ്സതീ''തി. തസ്മാ ദക്ഖിണേയ്യാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ. അത്തഭാവോ പനസ്സ സുസമിദ്ധോ, അലങ്കതതോരണം വിയ ചിത്തപടോ വിയ ച അതിവിയ വിരോചതി. തസ്മാ സുഭൂതീതി വുച്ചതി.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരേ ഭഗവതി അനുപ്പന്നേയേവ ഹംസവതീനഗരേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, നന്ദമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തത്ഥ സാരം അപസ്സന്തോ അത്തനോ പരിവാരേഹി ചതുചത്താലീസായ മാണവകസഹസ്സേഹി സദ്ധിം പബ്ബതപാദേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസി, അന്തേവാസികേപി ഝാനലാഭിനോ അകാസി.

തസ്മിം സമയേ പദുമുത്തരോ ഭഗവാ ലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഹംസവതീനഗരം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തോ ഏകദിവസം പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ നന്ദതാപസസ്സ അന്തേവാസികാനം ജടിലാനം അരഹത്തൂപനിസ്സയം നന്ദതാപസസ്സ ച ദ്വീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ സാവകസ്സ ഠാനന്തരപത്ഥനം ദിസ്വാ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം പത്തചീവരമാദായ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വത്ഥുമ്ഹി വുത്തനയേനേവ നന്ദതാപസസ്സ അസ്സമം അഗമാസി. തത്ഥ ഫലാഫലദാനഞ്ച പുപ്ഫാസനപഞ്ഞാപനഞ്ച നിരോധസമാപത്തിസമാപജ്ജനഞ്ച വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

സത്ഥാ പന നിരോധാ വുട്ഠിതോ അരണവിഹാരിഅങ്ഗേന ച ദക്ഖിണേയ്യങ്ഗേന ചാതി ദ്വീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഏകം സാവകം ''ഇസിഗണസ്സ പുപ്ഫാസനാനുമോദനം കരോഹീ''തി ആണാപേസി. സോ അത്തനോ വിസയേ ഠത്വാ തേപിടകം സമ്മസിത്വാ അനുമോദനം അകാസി. തസ്സ ദേസനാവസാനേ സത്ഥാ സയം ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സബ്ബേ ചതുചത്താലീസസഹസ്സാപി താപസാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. നന്ദതാപസോ പന അനുമോദകസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിമിത്തം ഗണ്ഹിത്വാ സത്ഥു ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേതും നാസക്ഖി. സത്ഥാ ''ഏഥ, ഭിക്ഖവോ''തി സേസഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥം പസാരേസി. സബ്ബേപി അന്തരഹിതകേസമസ്സൂ ഇദ്ധിമയപരിക്ഖാരാ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരാ വിയ അഹേസും.

നന്ദതാപസോ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ സമ്മുഖേ ഠിതോ ആഹ - "ഭന്തേ, യേന ഭിക്ഖുനാ ഇസിഗണസ്സ പുപ്ഫാസനാനുമോദനാ കതാ, കോ നാമോയം തുമ്ഹാകം സാസനേ"തി? അരണവിഹാരിഅങ്ഗേന ച ദക്ഖിണേയ്യങ്ഗേന ച ഏതദഗ്ഗം പത്തോ ഏസോതി. "ഭന്തേ, അഹമ്പി ഇമിനാ സത്താഹകതേന അധികാരകമ്മേന അഞ്ഞം സമ്പത്തിം ന പത്ഥേമി, അനാഗതേ പനാഹം ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ അയം ഥേരോ വിയ ദ്വീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനന്തരായം ദിസ്വാ ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി. നന്ദതാപസോപി കാലേന കാലം ദസബലസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ. ഇദമസ്സ കല്യാണകമ്മം. അന്തരാ പന കമ്മം ന കഥിയതി.

സോ കപ്പസതസഹസ്സം അതിക്കമിത്വാ സാവത്ഥിയം സുമനസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തി, **സുഭൂതീ**തിസ്സ നാമം അകംസു. അപരഭാഗേ അമ്ഹാകം സത്ഥാ ലോകേ നിബ്ബത്തോ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരതി. തദാ അനാഥപിണ്ഡികോ സേട്ഠി സാവത്ഥിയം ഉട്ഠാനകഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ അത്തനോ സഹായകസ്സ രാജഗഹസേട്ഠിനോ ഘരം ഗതോ സത്ഥു ഉപ്പന്നഭാവം ഞത്വാ സത്ഥാരം സീതവനേ വിഹരന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ പഠമദസ്സനേനേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം സാവത്ഥിം ആഗമനത്ഥായ യാചിത്വാ പഞ്ചചത്താലീസയോജനേ മഗ്ഗേ യോജനേ യോജനേ സതസഹസ്സപരിച്ചാഗേന വിഹാരേ പതിട്ഠാപേത്വാ സാവത്ഥിയം രാജമാനേന അട്ഠകരീസപ്പമാണം ജേതരാജകുമാരസ്സ ഉയ്യാനഭൂമിം കോടിസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തത്ഥ ഭഗവതോ വിഹാരം കാരേത്വാ അദാസി. വിഹാരമഹദിവസേ അയം സുഭൂതികുടിമ്ബികോ അനാഥപിണ്ഡികസേട്ഠിനാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ സദ്ധം പടിലഭിത്വാ പബ്ബജി. സോ ഉപസമ്പന്നോ ദ്വേ മാതികാ പഗുണം കത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ അരഞ്ഞേ സമണധമ്മം കരോന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ മേത്താഝാനം പാദകം കത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. ധമ്മം ദേസേന്തോ വുത്തനയേനേവ ധമ്മം കഥേതി, പിണ്ഡായ ചരന്തോ വുത്തനയേനേവ മേത്താഝാനതോ വുട്ഠായ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹാതി. അഥ നം സത്ഥാ ഇമം കാരണദ്വയം പടിച്ച അരണവിഹാരീനഞ്ച ദക്ഖിണേയ്യാനഞ്ച ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഖദിരവനിയരേവതത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൩. പഞ്ചമേ **ആരഞ്ഞകാന**ന്തി അരഞ്ഞവാസീനം. **രേവതോ ഖദിരവനിയോ**തി ധമ്മസേനാപതിത്ഥേരസ്സ കനിട്ഠഭാതികോ. സോ യഥാ അഞ്ഞേ ഥേരാ അരഞ്ഞേ വസമാനാ വനസഭാഗം ഉദകസഭാഗം ഭിക്ഖാചാരസഭാഗഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ അരഞ്ഞേ വസന്തി, ന ഏവം വസി. ഏതാനി പന സഭാഗാനി അനാദിയിത്വാ ഉജ്ജങ്ഗലസക്ഖരപാസാണവിസമേ ഖദിരവനേ പടിവസതി. തസ്മാ ആരഞ്ഞകാനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര അതീതേ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ നിബ്ബത്തോ മഹാഗങ്ഗായ പയാഗപതിട്ഠാനതിത്ഥേ നാവാകമ്മം കരോന്തോ പടിവസതി. തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ സതസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരോ ചാരികം ചരന്തോ പയാഗപതിട്ഠാനതിത്ഥം സമ്പാപുണി. സോ ദസബലം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം കാലേന കാലം ബുദ്ധദസ്സനം നാമ നത്ഥി, അയം മേ

കല്യാണകമ്മായൂഹനക്ഖണോ''തി നാവാസങ്ഘാടം ബന്ധാപേത്വാ ഉപരി ചേലവിതാനം കാരേത്വാ ഗന്ധമാലാദാമാനി ഓസാരേത്വാ ഹേട്ഠാ വരപോത്ഥകം ചിത്തത്ഥരണം അത്ഥരാപേത്വാ സപരിവാരം സത്ഥാരം പരതീരം താരേസി.

തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ ഏകം ആരഞ്ഞകം ഭിക്ഖും ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി. സോ നാവികോ തം ദിസ്വാ ''മയാപി ഏവമേവം അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ആരഞ്ഞകാനം അഗ്ഗേന ഭവിതും വട്ടതീ''തി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ സത്ഥു പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ഏതദഗ്ഗേ ഠപിതോ സോ ഭിക്ഖു വിയ അഹമ്പി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ആരഞ്ഞകാനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനന്തരായം ദിസ്വാ ''അനാഗതേ ഗോതമബുദ്ധസ്സ സാസനേ ത്വം ആരഞ്ഞകാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി. അന്തരാ പന അഞ്ഞം കമ്മം ന കഥിയതി.

സോ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ മഗധക്ഖേത്തേ നാലകബ്രാഹ്മണഗാമേ സാരീബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ തിണ്ണം ഭാതികാനം തിസ്സന്നഞ്ച ഭഗിനീനം സബ്ബകനിട്ഠോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, **രേവതോ**തിസ്സ നാമം അകംസു. അഥസ്സ മാതാപിതരോ ചിന്തേസും - ''വഡ്ഢിതവഡ്ഢിതേ ദാരകേ സമണാ സക്യപുത്തിയാ നേത്വാ പബ്ബാജേന്തി, അമ്ഹാകം പുത്തം രേവതം ദഹരമേവ ഘരബന്ധനേന ബന്ധിസ്സാമാ''തി സമാനകുലതോ ദാരികം ആനേത്വാ രേവതസ്സ അയ്യികം വന്ദാപേത്വാ, ''അമ്മ, തവ അയ്യികായ മഹല്ലകതരാ ഹോഹീ''തി ആഹംസു. രേവതോ തേസം കഥം സുത്വാ ചിന്തേസി - ''അയം ദാരികാ ദഹരാ പഠമവയേ ഠിതാ, ഇമിസ്സാ കിര ഏവംവിധം രൂപം മമ അയ്യികായ രൂപസദിസം ഭവിസ്സതി, പുച്ഛിസ്സാമി താവ നേസം അധിപ്പായ''ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - ''തുമ്ഹേ കിം കഥേഥാ''തി? താത, ''അയം ദാരികാ അയ്യികാ വിയ തേ ജരം പാപുണാതൂ''തി വദാമാതി. സോ ''ഇമിസ്സാ രൂപം ഏവംവിധം ഭവിസ്സതീ''തി പുച്ഛി. താത, കിം വദേസി, മഹാപുഞ്ഞാ ഏവംവിധാ ഹോന്തീതി.

സോ ചിന്തേസി - ''ഇദം കിര രൂപം ഇമിനാ നിയാമേന വലിത്തചം ഭവിസ്സതി പലിതകേസം ഖണ്ഡദന്തം, അഹം ഏവരൂപേ രൂപേ രജ്ജിത്വാ കിം കരിസ്സാമി, മമ ഭാതികാനം ഗതമഗ്ഗമേവ ഗമിസ്സാമീ''തി കീളന്തോ വിയ ഹുത്വാ സമവയേ തരുണദാരകേ ആഹ - ''ഏഥ, ഭോ, വിധാവനികം കരിസ്സാമാ''തി നിക്ഖമി. താത, മങ്ഗലദിവസേ മാ ബഹി ഗച്ഛാതി. സോ ദാരകേഹി സദ്ധിം കീളന്തോ വിയ അത്തനോ ധാവനവാരേ സമ്പത്തേ ഥോകം ഗന്ത്വാ പപഞ്ചേത്വാ ആഗച്ഛതി . പുന ദുതിയവാരേ സമ്പത്തേ തതോ തുരിതം വിയ ഗന്ത്വാ ആഗതോ, തതിയവാരേ സമ്പത്തേ ''അയം മേ കാലോ''തി ഞത്വാ സമ്മുഖട്ഠാനേനേവ പലായിത്വാ പംസുകൂലികഭിക്ഖൂനം നിവാസട്ഠാനം അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ഥേരേ അഭിവാദേത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. സപ്പുരിസ മയം തം ന ജാനാമ ''കസ്സാസി പുത്തോ''തി, ത്വഞ്ച അലങ്കതനിയാമേനേവ ആഗതോ, കോ തം പബ്ബാജേതും ഉസ്സഹിസ്സതീതി. സോ ഉഭോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ ''വിലുമ്പന്തി മം വിലുമ്പന്തി മ''ന്തി മഹാരവം വിരവി. ഇതോ ചിതോ ച ഭിക്ഖൂ സന്നിപതിത്വാ ''സപ്പുരിസ, ഇമസ്മിം ഠാനേ തവ വത്ഥം വാ പിളന്ധനം വാ കോചി ഗണ്ഹന്തോ നാമ നത്ഥി, ത്വഞ്ച 'വിലുമ്പന്തീ'തി വദസി, കിം സന്ധായ

വദസീ''തി? ഭന്തേ, നാഹം വത്ഥാലങ്കാരം സന്ധായ വദാമി, തിസ്സന്നം പന മേ സമ്പത്തീനം വിലോപോ വത്തതി, തം സന്ധായ വദാമി. മം താവ തുമ്ഹേ മാ പബ്ബാജയിത്ഥ, ഭാതരം പന മേ ജാനാഥാതി. കോനാമോ പന തേ ഭാതാതി? ഗിഹികാലേ ഉപതിസ്സോ നാമ, ഇദാനി പന സാരിപുത്തോ നാമ ജാതോതി വദന്തീതി. ''ആവുസോ, ഏവം സന്തേ അയം കുലപുത്തോ അമ്ഹാകം കനിട്ഠഭാതികോ നാമ ഹോതി, ജേട്ഠഭാതികോ നോ ധമ്മസേനാപതി പുരേതരംയേവ ആഹ - 'അമ്ഹാകം ഞാതകാ സബ്ബേവ മിച്ഛാദിട്ഠികാ, യോ കോചി അമ്ഹാകം ഞാതീതി ആഗച്ഛതി, തം യേന തേനുപായേന പബ്ബാജേയ്യാഥാ'തി. അയം പന ഥേരസ്സ അജ്ഝത്തഭാതികോ, പബ്ബാജേഥ ന''ന്തി വത്വാ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജയിംസു. അഥ നം പരിപുണ്ണവസ്സം ഉപസമ്പാദേത്വാ കമ്മട്ഠാനേ യോജയിംസു.

ഥേരോ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായാനം അവിദൂരേ ഠാനേ വുത്തപ്പകാരം ഖദിരവനം പവിസിത്വാ സമണധമ്മം കരോതി. തസ്സ ''അരഹത്തം അപ്പത്വാ ദസബലം വാ ഭാതികത്ഥേരം വാ ന പസ്സിസ്സാമീ''തി വായമന്തസ്സേവ തയോ മാസാ അതിക്കന്താ, സുഖുമാലകുലപുത്തസ്സ ലൂഖഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ചിത്തം വലീതം നാമ ഹോതി, കമ്മട്ഠാനം വിമോക്ഖം ന ഗതം. സോ തേമാസച്ചയേന പവാരേത്വാ വുത്ഥവസ്സോ ഹുത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ സമണധമ്മം കരോതി. തസ്സ സമണധമ്മം കരോന്തസ്സ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം അഹോസി, സോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി.

അഥായസ്മാ സാരിപുത്തോ സത്ഥാരം ആഹ - ''ഭന്തേ, മയ്ഹം കിര കനിട്ഠഭാതാ രേവതോ പബ്ബജിതോ, സോ അഭിരമേയ്യ വാ ന വാ, ഗന്ത്വാ നം പസ്സിസ്സാമീ''തി. ഭഗവാ രേവതസ്സ ആരദ്ധവിപസ്സകഭാവം ഞത്വാ ദ്വേ വാരേ പടിക്ഖിപിത്വാ തതിയവാരേ യാചിതോ അരഹത്തം പത്തഭാവം ഞത്വാ, ''സാരിപുത്ത, അഹമ്പി ഗമിസ്സാമി, ഭിക്ഖൂനം ആരോചേഹീ''തി. ഥേരോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ, ''ആവുസോ, സത്ഥാ ചാരികം ചരിതുകാമോ, ഗന്തുകാമാ ആഗച്ഛന്തൂ''തി സബ്ബേസംയേവ ആരോചേസി. ദസബലസ്സ ചാരികത്ഥായ ഗമനകാലേ ഓഹീനകഭിക്ഖൂ നാമ അപ്പകാ ഹോന്തി, ''സത്ഥു സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം പസ്സിസ്സാമ, മധുരധമ്മകഥം വാ സുണിസ്സാമാ''തി യേഭുയ്യേന ഗന്തുകാമാവ ബഹുകാ ഹോന്തി. ഇതി സത്ഥാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ''രേവതം പസ്സിസ്സാമീ''തി നിക്ഖന്തോ.

അഥേകസ്മിം പദേസേ ആനന്ദത്ഥേരോ ദ്വേധാപഥം പത്വാ ഭഗവന്തം പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ ദ്വേ മഗ്ഗാ, കതരമഗ്ഗേന സങ്ഘോ ഗച്ഛതൂ''തി. കതരമഗ്ഗോ, ആനന്ദ, ഉജുകോതി? ഭന്തേ, ഉജുമഗ്ഗോ തിംസയോജനോ അമനുസ്സപഥോ, പരിഹാരമഗ്ഗോ പന സട്ഠിയോജനികോ ഖേമോ സുഭിക്ഖോതി. ആനന്ദ , സീവലി അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ആഗതോതി? ആമ, ഭന്തേ, ആഗതോതി. തേന ഹി സങ്ഘോ ഉജുമഗ്ഗമേവ ഗണ്ഹതു, സീവലിസ്സ പുഞ്ഞം വീമംസിസ്സാമാതി. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ സീവലിത്ഥേരസ്സ പുഞ്ഞവീമംസനത്ഥം അടവിമഗ്ഗം അഭിരുഹി. മഗ്ഗം അഭിരുഹനട്ഠാനതോ പട്ഠായ ദേവസങ്ഘോ യോജനേ യോജനേ ഠാനേ നഗരം മാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വസനത്ഥായ വിഹാരേ പടിയാദേസി. ദേവപുത്താ രഞ്ഞാ പേസിതകമ്മകാരാ വിയ ഹുത്വാ യാഗുഖജ്ജകാദീനി ഗഹേത്വാ ''കഹം അയ്യോ സീവലി, കഹം അയ്യോ സീവലീ''തി പുച്ഛന്താ

ഗച്ഛന്തി. ഥേരോ തം സക്കാരസമ്മാനം ഗണ്ഹാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛതി. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പരിഭുഞ്ജി.

ഇമിനാവ നിയാമേന സത്ഥാ സക്കാരസമ്മാനം അനുഭവന്തോ ദേവസികം യോജനപരമം ഗന്ത്വാ തിംസയോജനികം കന്താരം അതിക്കമ്മ ഖദിരവനിയത്ഥേരസ്സ സഭാഗട്ഠാനം പത്തോ. ഥേരോ സത്ഥു ആഗമനം ഞത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പഹോനകവിഹാരേ ദസബലസ്സ ഗന്ധകുടിം രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദീനി ച ഇദ്ധിയാ മാപേത്വാ തഥാഗതസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം ഗതോ. സത്ഥാ അലങ്കതപടിയത്തേന മഗ്ഗേന വിഹാരം പാവിസി. അഥ തഥാഗതേ ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠേ ഭിക്ഖൂ വസ്സഗ്ഗേന പത്തസേനാസനാനി പവിസിംസു. ദേവതാ ''അകാലോ ആഹാരസ്സാ''തി അട്ഠവിധം പാനകം ആഹരിംസു. സത്ഥാ സങ്ഘേന സദ്ധിം പാനകം പിവി. ഇമിനാവ നിയാമേന തഥാഗതസ്സ സക്കാരസമ്മാനം അനുഭവന്തസ്സേവ അദ്ധമാസോ അതിക്കന്തോ.

അഥേകച്ചേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖൂ ഏകസ്മിം ഠാനേ നിസീദിത്വാ കഥം ഉപ്പാദയിംസു ''സത്ഥാ ദസബലോ 'മയ്ഹം അഗ്ഗസാവകസ്സ കനിട്ഠഭാതാ'തി വത്വാ ഏവരൂപം നവകമ്മികഭിക്ഖും പസ്സിതും ആഗതോ, ഇമസ്സ വിഹാരസ്സ സന്തികേ ജേതവനമഹാവിഹാരോ വാ വേളുവനവിഹാരാദയോ വാ കിം കരിസ്സന്തി. അയമ്പി ഭിക്ഖു ഏവരൂപസ്സ നവകമ്മസ്സ കാരകോ, കിം നാമ സമണധമ്മം കരിസ്സതീ''തി? അഥ സത്ഥാ ചിന്തേസി - ''മയി ചിരം വസന്തേ ഇദം ഠാനം ആകിണ്ണം ഭവിസ്സതി, ആരഞ്ഞകാ ഭിക്ഖൂ നാമ പവിവേകത്ഥികാ ഹോന്തി, രേവതസ്സ അഫാസുവിഹാരോ ഭവിസ്സതീ''തി തതോ രേവതസ്സ ദിവാട്ഠാനം ഗതോ. ഥേരോ ഏകകോവ ചങ്കമനകോടിയം ആലമ്ബനഫലകം നിസ്സായ പാസാണഫലകേ നിസിന്നോ സത്ഥാരം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ വന്ദി.

അഥ നം സത്ഥാ പുച്ഛി - ''രേവത, ഇമം വാളമിഗട്ഠാനം , ചണ്ഡാനം ഹത്ഥിഅസ്സാദീനം സദ്ദം സുത്വാ കിന്തി കരോസീ''തി? തേസം മേ, ഭന്തേ, സദ്ദം സുണതോ അരഞ്ഞരതി നാമ ഉപ്പജ്ജതീതി. സത്ഥാ തസ്മിം ഠാനേ രേവതത്ഥേരസ്സ പഞ്ചഹി ഗാഥാസതേഹി അരഞ്ഞേ നിവാസാനിസംസം നാമ കഥേത്വാ പുനദിവസേ അവിദൂരേ ഠാനേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ രേവതത്ഥേരം നിവത്തേത്വാ യേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഥേരസ്സ അവണ്ണോ കഥിതോ, തേസം കത്തരയട്ഠിഉപാഹനാതേലനാളിഛത്താനം പമുസ്സനഭാവം അകാസി. തേ അത്തനോ പരിക്ഖാരത്ഥായ നിവത്താ ആഗതമഗ്ഗേനേവ ഗച്ഛന്താപി തം ഠാനം സല്ലക്ഖേതും ന സക്കോന്തി. പഠമം ഹി തേ അലങ്കതപടിയത്തേന മഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ തംദിവസം പന വിസമമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്താ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ഉക്കുടികം നിസീദന്തി, ജാണുകേന ഗച്ഛന്തി. തേ ഗുമ്ബേ ച ഗച്ഛേ ച കണ്ടകേ ച മദ്ദന്താ അത്തനോ വസിതസഭാഗട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഖദിരഖാണുകേ അത്തനോ ഛത്തം സഞ്ജാനന്തി, ഉപാഹനം കത്തരയട്ഠിം തേലനാളിം സഞ്ജാനന്തി. തേ തസ്മിം സമയേ ''ഇദ്ധിമാ അയം ഭിക്ഖൂ''തി ഞത്വാ അത്തനോ പരിക്ഖാരേ ആദായ ''ദസബലസ്സ പടിയത്തസക്കാരോ നാമ ഏവരൂപോ ഹോതീ''തി വദന്താ ആഗമംസു.

പുരതോ ഗതഭിക്ഖൂ, വിസാഖാ ഉപാസികാ, അത്തനോ ഗേഹേ നിസിന്നകാലേ പുച്ഛതി - ''മനാപം നു ഖോ, ഭന്തേ, രേവതത്ഥേരസ്സ

വസനട്ഠാന''ന്തി? മനാപം ഉപാസികേ നന്ദനവനചിത്തലതാദിപടിഭാഗം തം സേനാസനന്തി. അഥ നേസം സബ്ബപച്ഛതോ ആഗതഭിക്ഖൂ പുച്ഛി - ''മനാപം, അയ്യാ, രേവതത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാന''ന്തി. മാ പുച്ഛ ഉപാസികേ, കഥേതും അയുത്തട്ഠാനമേതം, ഉജ്ജങ്ഗലം സക്ഖരപാസാണവിസമം ഖദിരവനം ഏതം, തത്ഥ സോ ഭിക്ഖു വിഹരതീതി. വിസാഖാ, പുരിമാനഞ്ച പച്ഛിമാനഞ്ച ഭിക്ഖൂനം കഥം സുത്വാ ''കേസം നു ഖോ കഥാ സച്ചാ''തി പച്ഛാഭത്തേ ഗന്ധമാലം ആദായ ദസബലസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ, വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ സത്ഥാരം പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, രേവതത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഏകച്ചേ, അയ്യാ, വണ്ണേന്തി, ഏകച്ചേ നിന്ദന്തി, കിം നാമേതം, ഭന്തേ''തി? വിസാഖേ രമണീയം വാ ഹോതു മാ വാ, യസ്മിം ഠാനേ അരിയാനം ചിത്തം രമതി, തദേവ ഠാനം രമണീയം നാമാതി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, നിന്നേ വാ യദി വാ ഥലേ;
> യത്ഥ അരഹന്തോ വിഹരന്തി, തം ഭൂമിരാമണേയ്യക''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൯൮; സം॰ നി॰ ൧.൨൬൧);

അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം ആരഞ്ഞകാനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കങ്ഖാരേവതത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൪. ഛട്ഠേ **ഝായീന**ന്തി ഝാനലാഭീനം ഝാനാഭിരതാനം. സോ കിര ഥേരോ യാ ഝാനസമാപത്തിയോ ദസബലോ സമാപജ്ജതി, തതോ അപ്പതരം ഠപേത്വാ ബഹുതരാ സമാപജ്ജതി. തസ്മാ ഝായീനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. കങ്ഖായനഭാവേന **കങ്ഖാരേവതോ**തി വുച്ചതി. കങ്ഖാ നാമ കുക്കുച്ചം, കുക്കുച്ചകോതി അത്ഥോ. കിം പന അഞ്ഞേ കുക്കുച്ചകാ നത്ഥീതി? അത്ഥി, അയം പന ഥേരോ കപ്പിയേപി കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേസി. തേനസ്സ കുക്കുച്ചകതാ അതിപാകടാ ജാതാതി കങ്ഖാരേവതോത്വേവ സങ്ഖം ഗതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ പുരിമനയേനേവ മഹാജനേന സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ഝാനാഭിരതാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ ''മയാപി അനാഗതേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ''തി ദേസനാവസാനേ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ പുരിമനയേനേവ സത്താഹം മഹാസക്കാരം കത്വാ ഭഗവന്തം ആഹ - ''ഭന്തേ, അഹം ഇമിനാ അധികാരകമ്മേന ന അഞ്ഞം സമ്പത്തിം പത്ഥേമി, യഥാ പന സോ തുമ്ഹേഹി ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ ഭിക്ഖു ഝായീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപിതോ, ഏവം അഹമ്പി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഝായീനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേത്വാ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ ''അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സാവസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തസ്സ സാസനേ ത്വം ഝായീനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

സോ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ കാലേ സാവത്ഥിനഗരേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ പച്ഛാഭത്തം ധമ്മസ്സവനത്ഥം ഗച്ഛന്തേന മഹാജനേന സദ്ധിം വിഹാരം

ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ സദ്ധം പടിലഭിത്വാ പബ്ബജിതോ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ ഝാനപരികമ്മം കരോന്തോ ഝാനലാഭീ ഹുത്വാ ഝാനമേവ പാദകം കത്വാ അരഹത്തഫലം പാപുണി. സോ ദസബലേന സമാപജ്ജിതബ്ബസമാപത്തീനം അപ്പതരാ ഠപേത്വാ ബഹുതരാ സമാപജ്ജന്തോ അഹോരത്തം ഝാനേസു ചിണ്ണവസീ അഹോസി. അഥ നം അപരഭാഗേ സത്ഥാ ഇമം ഗുണം ഗഹേത്വാ ഝായീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. "അകപ്പിയോ, ആവുസോ ഗുളോ, അകപ്പിയാ മുഗ്ഗാ"തി (മഹാവ॰ ൨൭൨) ഏവം പന കപ്പിയേസ്വേവ വത്ഥൂസു കുക്കുച്ചസ്സ ഉപ്പാദിതതായ കുക്കുച്ചസങ്ഖാതായ കങ്ഖായ ഭാവേന കങ്ഖാരേവതോതി സങ്ഖം ഗതോതി.

സോണകോളിവിസത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൭. സത്തമേ **ആരദ്ധവീരിയാന**ന്തി പഗ്ഗഹിതവീരിയാനം പരിപുണ്ണവീരിയാനം. **സോണോ കോളിവിസോ**തി **സോണോ**തി തസ്സ നാമം, **കോളിവിസോ**തി ഗോത്തം. കോടിവേസ്സോതി വാ അത്ഥോ, ഇസ്സരിയേന കോടിപ്പത്തസ്സ വേസ്സകുലസ്സ ദാരകോതി അധിപ്പായോ. യസ്മാ പന അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം വീരിയം നാമ വഡ്ഢേതബ്ബം ഹോതി, ഥേരസ്സ പന ഹാപേതബ്ബമേവ അഹോസി. തസ്മാ ഏസ ആരദ്ധവീരിയാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര അതീതേ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി, സിരിവഡ്ഢകുമാരോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ പുരിമനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ആരദ്ധവീരിയാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "മയാപി അനാഗതേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി ദേസനാപരിയോസാനേ ദസബലം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ വുത്തനയേനേവ പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ തസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ പുരിമനയേനേവ ബ്യാകരിത്വാ വിഹാരം ഗതോ.

സോപി സിരിവഡ്ഢസേട്ഠി യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കപ്പസതസഹസ്സം അതിക്കമിത്വാ ഇമസ്മിം കപ്പേ പരിനിബ്ബുതേ കസ്സപദസബലേ അനുപ്പന്നേ അമ്ഹാകം ഭഗവതി ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സോ അത്തനോ സഹായകേഹി സദ്ധിം ഗങ്ഗായം കീളതി. തസ്മിം സമയേ ഏകോ ജിണ്ണചീവരികോ പച്ചേകബുദ്ധോ "ബാരാണസിം ഉപനിസ്സായ ഗങ്ഗാതീരേ പണ്ണസാലം കത്വാ വസ്സം ഉപഗച്ഛിസ്സാമീ"തി ഉദകേന സമുപബ്യൂള്ഹേ ദണ്ഡകേ ച വല്ലിയോ ച സംകഡ്ഢതി. അയം കുമാരോ സഹായകേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഠിതോ, "ഭന്തേ, കിം കരോഥാ"തി പുച്ഛി. കുമാര ഉപകട്ഠേ അന്തോവസ്സേ പബ്ബജിതാനം വസനട്ഠാനം നാമ ലദ്ധും വട്ടതീതി. "ഭന്തേ, അജ്ജേവ ഏകദിവസം അയ്യോ യഥാ തഥാ ആഗമേതു, അഹം സ്വേ അയ്യസ്സ വസനട്ഠാനം കരിസ്സാമീ"തി ആഹ. പച്ചേകബുദ്ധോ "തസ്സേവ കുമാരസ്സ സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ"തി ആഗതത്താ അധിവാസേസി. സോ തസ്സ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഗതോ പുനദിവസേ സക്കാരസമ്മാനം സജ്ജേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. പച്ചേകബുദ്ധോപി "കഹം നു ഖോ അജ്ജ

ഭിക്ഖാചാരം ലഭിസ്സാമീ"തി ആവജ്ജേന്തോ ഞത്വാ തസ്സേവ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി.

കുമാരോ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ സമ്പിയായമാനോ പത്തം ആദായ ഭിക്ഖം ദത്വാ "ഇമം അന്തോവസ്സം മയ്ഹം ഗേഹദ്വാരമേവ ആഗച്ഛഥ, ഭന്തേ"തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പക്കന്തേ അത്തനോ സഹായകേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ഏകദിവസേനേവ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ വസനപണ്ണസാലഞ്ച ചങ്കമനഞ്ച രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി ച കാരാപേത്വാ അദാസി. തസ്സേവ പണ്ണസാലം പവിസനവേലായ ഹരിതൂപലിത്തായ ഭൂമിയാ "പാദേസു കലലം മാ ലഗ്ഗീ"തി അത്തനോ പാരുപനം സതസഹസ്സഗ്ഘനകം രത്തകമ്ബലം ഭൂമത്ഥരണം സന്ഥരിത്വാ കമ്ബലസ്സ വണ്ണേന സദ്ധിം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ സരീരപ്പഭം ഏകസദിസം ദിസ്വാ അതിവിയ പസന്നോ ഹുത്വാ ആഹ - "യഥാ തുമ്ഹേഹി അക്കന്തകാലതോ പട്ഠായ ഇമസ്സ കമ്ബലസ്സ അതിവിയ പഭാ വിരോചതി, ഏവമേവ മയ്ഹമ്പി നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഹത്ഥപാദാനം വണ്ണോ ബന്ധുജീവകപുപ്ഫവണ്ണോ ഹോതു, സതക്ഖത്തും വിഹതകപ്പാസപടലഫസ്സസദിസോവ ഫസ്സോ ഹോതൂ"തി. സോ തേമാസം പച്ചേകബുദ്ധം ഉപട്ഠഹിത്വാ പവാരിതകാലേ തിചീവരം അദാസി. പച്ചേകബുദ്ധോ പരിപുണ്ണപത്തചീവരോ ഗന്ധമാദനമേവ ഗതോ.

സോപി കുലപുത്തോ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ കാലേ കാളചമ്പാനഗരേ ഉപസേട്ഠിസ്സ ഘരേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണകാലതോ പട്ഠായ സേട്ഠികുലം അനേകാനി പണ്ണാകാരസഹസ്സാനി ആഗച്ഛന്തി. ജാതദിവസേ ച സകലനഗരം ഏകസക്കാരസമ്മാനം അഹോസി. അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ മാതാപിതരോ "അമ്ഹാകം പുത്തോ അത്തനോ നാമം ഗണ്ഹിത്വാവ ആഗതോ, രത്തസുവണ്ണരസപരിസിത്താ വിയസ്സ സരീരച്ഛവീ"തി സോണകുമാരോത്വേവസ്സ നാമം അകംസു.

അഥസ്സ സട്ഠി ധാതിയോ ഉപനേത്വാ ദേവകുമാരം വിയ നം സുഖേന വഡ്ഢേസും. തസ്സ ഏവരൂപം ആഹാരവിധാനം അഹോസി - സട്ഠികരീസമത്തം ഠാനം കസിത്വാ തിവിധേന ഉദകേന പോസേന്തി. കേദാരേ പവിസന്തീസു ഉദകമാതികാസു ഖീരോദകസ്സ ച ഗന്ധോദകസ്സ ച അനേകാനി ചാടിസഹസ്സാനി ആസിഞ്ചന്തി. സാലിസീസാനം ഖീരഗ്ഗഹണകാലേ സുകാദീനം പാണാനം ഉച്ഛിട്ഠകരണനിവാരണത്ഥം വീഹിഗബ്ഭാനം സുഖുമാലഭാവത്ഥഞ്ച പരിയന്തപരിക്ഖേപേ ച അന്തരന്തരാ ച ഥമ്ഭേ നിഖനിത്വാ ഉപരി ദണ്ഡകേ ദത്വാ കിലഞ്ജേഹി ഛാദേത്വാ സമന്താ സാണിയാ പരിക്ഖിപിത്വാ സബ്ബപരിയന്തേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹന്തി. സസ്സേ നിപ്ഫന്നേ കോട്ഠേ ചതുജാതിഗന്ധേഹി പരിഭണ്ഡം കത്വാ ഉപരി ഉത്തമഗന്ധേഹി പരിഭാവേന്തി . അനേകസഹസ്സപുരിസാ ഖേത്തം ഓരുയ്ഹ സാലിസീസാനി വണ്ടേസു ഛിന്ദിത്വാ മുട്ഠിമുട്ഠിയോ കത്വാ രജ്ജുകേഹി ബന്ധിത്വാ സുക്ഖാപേന്തി. തതോ കോട്ഠകസ്സ ഹേട്ഠിമതലേ ഗന്ധേ സന്ഥരിത്വാ ഉപരി സാലിസീസാനി സന്ഥരന്തി. ഏവം ഏകന്തരികം കത്വാ സന്ഥരന്താ കോട്ഠകം പൂരേത്വാ ദ്വാരം പിദഹന്തി , തിവസ്സസമ്പത്തകാലേ കോട്ഠകം വിവരന്തി. വിവടകാലേ സകലനഗരം സുഗന്ധഗന്ധികം ഹോതി. സാലിമ്ഹി പഹതേ ധുത്താ ഥുസേ കിണിത്വാ ഗണ്ഹന്തി, കുണ്ഡകം പന ചൂളുപട്ഠാകാ ലഭന്തി. മുസലഘട്ടിതകേ സാലിതണ്ഡുലേ വിചിനിത്വാ ഗണ്ഹന്തി . തേ സുവണ്ണഹീരകപച്ഛിയം

പക്ഖിപിത്വാ സതകാലം പരിസ്സാവേത്വാ ഗഹിതേ പക്കുഥിതജാതിരസേ ഏകവാരം പക്ഖിപിത്വാ ഉദ്ധരന്തി, പമുഖട്ഠാനം സുമനപുപ്ഫസദിസം ഹോതി. തം ഭോജനം സുവണ്ണസരകേ പക്ഖിപിത്വാ പക്കുഥിതഅപ്പോദകമധുപായാസപൂരിതസ്സ രജതഥാലസ്സ ഉപരി കത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിപുത്തസ്സ പുരതോ ഠപേന്തി.

സോ അത്തനോ യാപനമത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ഗന്ധവാസിതേന ഉദകേന മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഹത്ഥപാദേ ധോവതി. അഥസ്സ ധോതഹത്ഥപാദസ്സ നാനപ്പകാരം മുഖവാസം ഉപനേന്തി. തസ്സ അക്കമനട്ഠാനേ വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണം അത്ഥരന്തി. ഹത്ഥപാദതലാനിസ്സ ബന്ധുജീവകപുപ്ഫവണ്ണാനി ഹോന്തി, സതകാലവിഹതകപ്പാസസ്സ വിയ ഫസ്സോ, പാദതലേസു മണികുണ്ഡലാവത്തവണ്ണാനി ലോമാനി ജായിംസു. സോ കസ്സചിദേവ കുജ്ഝിത്വാ “ആജാനാഹി ഭൂമിം അക്കമിസ്സാമീ”തി വദതി. തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ തിണ്ണം ഉതൂനം അനുച്ഛവികേ തയോ പാസാദേ കാരേത്വാ നാടകാനി ച ഉപട്ഠാപേസും. സോ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ ദേവോ മഞ്ഞേ പടിവസതി.

അഥ അമ്ഹാകം സത്ഥരി സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തേ പാദലോമദസ്സനത്ഥം രഞ്ഞാ മാഗധേന പക്കോസാപേത്വാ അസീതിയാ ഗാമിയസഹസ്സേഹി സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം പഹിതോ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം ഭഗവാ “അനുഞ്ഞാതോസി മാതാപിതൂഹീ”തി പുച്ഛിത്വാ അനനുഞ്ഞാതഭാവം സുത്വാ “ന ഖോ, സോണ, തഥാഗതാ മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതം പുത്തം പബ്ബാജേന്തീ”തി പടിക്ഖിപി. സോ “സാധു ഭഗവാ”തി തഥാഗതസ്സ വചനം സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ മാതാപിതൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ അനുജാനാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ആഗമ്മ അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ പബ്ബജി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പനസ്സ പബ്ബജ്ജാവിധാനം പാളിയം (മഹാവ॰ ൨൪൨) ആഗതമേവ.

തസ്സ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ രാജഗഹേ വിഹരന്തസ്സ സമ്ബഹുലാ ഞാതിസാലോഹിതാ ച സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ച സക്കാരസമ്മാനം ആഹരന്തി, രൂപനിപ്ഫത്തിയാ വണ്ണം കഥേന്തി, അഞ്ഞേപി ജനാ പസ്സിതും ആഗച്ഛന്തി. ഥേരോ ചിന്തേസി - “മമ സന്തികം ബഹൂ ജനാ ആഗച്ഛന്തി, കമ്മട്ഠാനേ വാ വിപസ്സനായ വാ കമ്മം കാതും കഥം സക്ഖിസ്സാമി, യംനൂനാഹം സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ സീതവനസുസാനം ഗന്ത്വാ സമണധമ്മം കരേയ്യം. തത്ര ഹി സുസാനന്തി ജിഗുച്ഛിത്വാ ബഹൂ ജനാ നാഗമിസ്സന്തി, ഏവംസന്തേ മമ കിച്ചം മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ”തി സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ സീതവനം ഗന്ത്വാ സമണധമ്മം കാതും ആരഭി. സോ ചിന്തേസി - “മയ്ഹം സരീരം പരമസുഖുമാലം, ന ഖോ പന സക്കാ സുഖേനേവ സുഖം പാപുണിതും, കായം കിലമേത്വാപി സമണധമ്മം കാതും വട്ടതീ”തി. തതോ ഠാനചങ്കമമേവ അധിട്ഠായ പധാനമകാസി. തസ്സ സുഖുമാലാനം പാദതലാനം അന്തന്തേഹി ഫോടാ ഉട്ഠായ ഭിജ്ജിംസു, ചങ്കമോ ഏകലോഹിതോവ അഹോസി. പാദേസു അവഹന്തേസു ജണ്ണുകേഹിപി ഹത്ഥേഹിപി വായമിത്വാ ചങ്കമതി. ഏവം വീരിയം ദള്ഹം കരോന്തോപി ഓഭാസമത്തമ്പി നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി - “സചേ അഞ്ഞേപി

ആരദ്ധവീരിയോ ഭവേയ്യ, മാദിസോവ ഭവേയ്യ. അഹം ഖോ പന ഏവം വായമന്തോപി മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ ഉപ്പാദേതും ന സക്കോമി, അദ്ധാ നേവാഹം ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂ, ന വിപഞ്ചിതഞ്ഞൂ, ന നേയ്യോ, പദപരമേന മയാ ഭവിതബ്ബം. കിം മേ പബ്ബജ്ജായ, ഹീനായാവത്തിത്വാ ഭോഗേ ച ഭുഞ്ജിസ്സാമി പുഞ്ഞാനി ച കരിസ്സാമീ"തി.

തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ ഥേരസ്സ വിതക്കം ഞത്വാ സായന്ഹസമയേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ലോഹിതേന ഫുട്ഠം ചങ്കമം ദിസ്വാ ഥേരം വീണോവാദേന (മഹാവ॰ ൨൪൩) ഓവദിത്വാ വീരിയസമഥയോജനത്ഥായ തസ്സ കമ്മട്ഠാനം കഥേത്വാ ഗിജ്ഝകൂടമേവ ഗതോ. സോണത്ഥേരോപി ദസബലസ്സ സമ്മുഖാ ഓവാദം ലഭിത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഥേരം ആരദ്ധവീരിയാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സോണകുടികണ്ണത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൬. അട്ഠമേ **കല്യാണവാക്കരണാന**ന്തി വാക്കരണം വുച്ചതി വചനകിരിയാ, മധുരവചനാനന്തി അത്ഥോ. അയഞ്ഹി ഥേരോ ദസബലേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയാ തഥാഗതസ്സ മധുരേന സരേന ധമ്മകഥം കഥേസി. അഥസ്സ സത്ഥാ സാധുകാരം അദാസി. തസ്മാ സോ കല്യാണവാക്കരണാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. **സോണോ**തി തസ്സ നാമം, കോടിഅഗ്ഘനകം പന കണ്ണപിളന്ധനം ധാരേസി. തസ്മാ **കുടികണ്ണോ**തി വുച്ചതി, കോടികണ്ണോതി അത്ഥോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ പുരിമനയേനേവ മഹാജനേന സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠത്വാ സത്ഥു ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും കല്യാണവാക്കരണാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "മയാപി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ കല്യാണവാക്കരണാനം അഗ്ഗേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ദസബലം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ, "ഭന്തേ, യം ഭിക്ഖും തുമ്ഹേ ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ കല്യാണവാക്കരണാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപയിത്ഥ, അഹമ്പി ഇമസ്സ അധികാരകമ്മസ്സ ഫലേന അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ തഥാരൂപോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ തസ്സ അനന്തരായം ദിസ്വാ "അനാഗതേ ഗോതമബുദ്ധസ്സ സാസനേ കല്യാണവാക്കരണാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

സോപി യാവജീവം കുസലം കത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ അമ്ഹാകം ദസബലസ്സ ഉപ്പത്തിതോ പുരേതരമേവ ദേവലോകാ ചവിത്വാ കാളിയാ നാമ കുരരഘരികായ ഉപാസികായ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ പരിപക്കേ ഗബ്ഭേ രാജഗഹനഗരേ അത്തനോ കുലനിവേസനം ആഗതാ.

തസ്മിം സമയേ അമ്ഹാകം സത്ഥാ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ ഇസിപതനേ ധമ്മചക്കം പവത്തേസി. ധമ്മചക്കപ്പവത്തനേ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ സന്നിപതിംസു. തത്ഥ ഏകോ അട്ഠവീസതിയാ യക്ഖസേനാപതീനം അബ്ഭന്തരേ സാതാഗിരോ നാമ യക്ഖോ ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ

സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ ചിന്തേസി - ‘‘കിം നു ഖോ അയം ഏവം മധുരധമ്മകഥാ മമ സഹായേന ഹേമവതേന സുതാ ന സുതാ’’തി? സോ ദേവസങ്ഘസ്സ അന്തരേ ഓലോകേന്തോ തം അപസ്സിത്വാ ‘‘അദ്ധാ മമ സഹായോ തിണ്ണം രതനാനം ഉപ്പന്നഭാവം ന ജാനാതി, ഗച്ഛാമി ദസബലസ്സ ചേവ വണ്ണം കഥേസ്സാമി, പടിവിദ്ധധമ്മഞ്ച ആരോചേസ്സാമീ’’തി അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം രാജഗഹമത്ഥകേന തസ്സ സന്തികം പായാസി.

ഹേമവതോപി തിയോജനസഹസ്സം ഹിമവന്തം അകാലപുപ്ഫിതം ദിസ്വാ ‘‘മമ സഹായേന സാതാഗിരേന സദ്ധിം ഹിമവന്തകീളിതം കീളിസ്സാമീ’’തി അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം രാജഗഹമത്ഥകേനേവ പായാസി. തേസം ദ്വിന്നമ്പി അഗ്ഗബലകായാ കുലഘരികായ കാളിഉപാസികായ നിവേസനമത്ഥകേ സമാഗന്ത്വാ ‘‘തുമ്ഹേ കസ്സ പരിസാ, മയം സാതാഗിരസ്സ. തുമ്ഹേ കസ്സ പരിസാ, മയം ഹേമവതസ്സാ’’തി ആഹംസു. തേ ഹട്ഠതുട്ഠാവ ഗന്ത്വാ തേസം യക്ഖസേനാപതീനം ആരോചയിംസു. തേപി തംഖണഞ്ഞേവ ഉപാസികായ നിവേസനമത്ഥകേ സമാഗച്ഛിംസു. സാതാഗിരോ ഹേമവതം ആഹ - ‘‘കഹം, സമ്മ, ഗച്ഛസീ’’തി? തവ സന്തികം സമ്മാതി. കിംകാരണാതി? ഹിമവന്തം പുപ്ഫിതം ദിസ്വാ തയാ സദ്ധിം തത്ഥ കീളിസ്സാമീതി. ത്വം പന, സമ്മ, കഹം ഗച്ഛസീതി? തവ സന്തികം, സമ്മാതി. കിംകാരണാതി? ത്വം ഹിമവന്തസ്സ കേന പുപ്ഫിതഭാവം ജാനാസീതി? ന ജാനാമി, സമ്മാതി. സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ പുത്തോ സിദ്ധത്ഥകുമാരോ ദസസഹസ്സിലോകധാതും കമ്പേത്വാ പടിവിദ്ധസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണോ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാനം മജ്ഝേ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തേസി. തസ്സ പവത്തിതഭാവം ന ജാനാസീതി? ന ജാനാമി, സമ്മാതി. ത്വം ഏത്തകമേവ ഠാനം പുപ്ഫിതന്തി അഞ്ഞാസി, തസ്സ പന പുരിസസ്സ സക്കാരത്ഥായ സകലദസസഹസ്സചക്കവാളം ഏകമാലാഗുളസദിസം അജ്ജ ജാതം സമ്മാതി. മാലാ താവ പുപ്ഫന്തു, തയാ സോ സത്ഥാ അക്ഖീനി പൂരേത്വാ ദിട്ഠോതി. ആമ, സമ്മ, സത്ഥാ ച മേ ദിട്ഠോ, ധമ്മോ ച സുതോ, അമതഞ്ച പീതം. അഹം ‘‘ഏതം അമതധമ്മം തമ്പി ജാനാപേസ്സാമീ’’തി തവ സന്തികം ആഗതോസ്മി, സമ്മാതി. തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥേന്താനംയേവ ഉപാസികാ സിരിസയനതോ ഉട്ഠായ നിസിന്നാ തം കഥാസല്ലാപം സുത്വാ സദ്ദേ നിമിത്തം ഗണ്ഹി. ‘‘അയം സദ്ദോ ഉദ്ധം, ന ഹേട്ഠാ, അമനുസ്സഭാസിതോ, നോ മനുസ്സഭാസിതോ’’തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഓഹിതസോതാ പഗ്ഗഹിതമാനസാ ഹുത്വാ നിസീദി. തതോ -

> ‘‘അജ്ജ പന്നരസോ ഉപോസഥോ (ഇതി സാതാഗിരോ യക്ഖോ),
> ദിബ്ബാ രത്തി ഉപട്ഠിതാ;
> അനോമനാമം സത്ഥാരം,
> ഹന്ദ പസ്സാമ ഗോതമ’’ന്തി. (സു॰ നി॰ ൧൫൩) -

ഏവം സാതാഗിരേന വുത്തേ -

> ‘‘കച്ചി മനോ സുപണിഹിതോ (ഇതി ഹേമവതോ യക്ഖോ),
> സബ്ബഭൂതേസു താദിനോ;
> കച്ചി ഇട്ഠേ അനിട്ഠേ ച,
> സങ്കപ്പസ്സ വസീകതാ’’തി. (സു॰ നി॰ ൧൫൪);

ഏവം ഹേമവതോ സത്ഥു കായസമാചാരഞ്ച ആജീവഞ്ച മനോസമാചാരഞ്ച പുച്ഛി. പുച്ഛിതം പുച്ഛിതം സാതാഗിരോ വിസ്സജ്ജേസി. ഏവം സത്ഥു സരീരവണ്ണഗുണവണ്ണകഥനവസേന ഹേമവതസുത്തന്തേ നിട്ഠിതേ ഹേമവതോ സഹായകസ്സ ധമ്മദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

അഥ, കാളീ ഉപാസികാ, പരസ്സ ധമ്മേ ദേസീയമാനേ തഥാഗതം അദിട്ഠപുബ്ബാവ ഹുത്വാ അനുസ്സവപ്പസാദം ഉപ്പാദേത്വാ പരസ്സ വഡ്ഢിതം ഭോജനം ഭുഞ്ജമാനാ വിയ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സാ സബ്ബമാതുഗാമാനം അന്തരേ പഠമകസോതാപന്നാ സബ്ബജേട്ഠികാ അഹോസി. തസ്സാ സഹ സോതാപത്തിഭാവേന തമേവ രത്തിം ഗബ്ഭവുട്ഠാനം ജാതം, പടിലദ്ധദാരകസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ സോണോതി നാമം അകാസി. സാ യഥാരുചിയാ കുലഗേഹേ വസിത്വാ കുലഘരമേവ അഗമാസി.

തസ്മിം സമയേ മഹാകച്ചാനത്ഥേരോ തം നഗരം ഉപനിസ്സായ ഉപവത്തേ പബ്ബതേ പടിവസതി. ഉപാസികാ ഥേരം ഉപട്ഠാതി. ഥേരോ നിബദ്ധം തസ്സാ നിവേസനം ഗച്ഛതി. സോണദാരകോപി നിബദ്ധം ഥേരസ്സ സന്തികേ വിചരന്തോ വിസ്സാസികോ അഹോസി. സോ അപരേന സമയേന ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. ഥേരോ തം ഉപസമ്പാദേതുകാമോ തീണി വസ്സാനി ഗണം പരിയേസിത്വാ ഉപസമ്പാദേസി. സോ ഉപസമ്പന്നോ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ ഥേരസ്സേവ സന്തികേ സുത്തനിപാതം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ സത്ഥാരം പസ്സിതുകാമോ ഹുത്വാ ഉപജ്ഝായം ആപുച്ഛി. ഥേരോ ആഹ - "സോണ, തയി ഗതേ സത്ഥാ തം ഏകഗന്ധകുടിയം വസാപേത്വാ ധമ്മം അജ്ഝേസിസ്സതി, ത്വം ധമ്മം കഥേസ്സസി. സത്ഥാ തവ ധമ്മകഥായ പസീദിത്വാ തുയ്ഹം വരം ദസ്സതി. ത്വം വരം ഗണ്ഹന്തോ ഇമഞ്ച ഇമഞ്ച ഗണ്ഹാഹി, മമ വചനേന ദസബലസ്സ പാദേ വന്ദാഹീ"തി. സോ ഉപജ്ഝായേന അനുഞ്ഞാതോ മാതുഉപാസികായ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ആരോചേസി. സാപി "സാധു , താത, ത്വം ദസബലം പസ്സിതും ഗച്ഛന്തോ ഇമം കമ്ബലം ആഹരിത്വാ സത്ഥു വസനഗന്ധകുടിയാ ഭൂമത്ഥരണം കത്വാ അത്ഥരാഹീ"തി കമ്ബലം അദാസി. സോണത്ഥേരോ തം ആദായ സേനാസനം സംസാമേത്വാ അനുപുബ്ബേന സത്ഥു വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ ബുദ്ധാസനേ നിസിന്നവേലായമേവ ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി - "ആനന്ദ, ഇമസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സേനാസനം ജാനാഹീ"തി. ഥേരോ സത്ഥു അധിപ്പായം ഞത്വാ അന്തോഗന്ധകുടിയംയേവ ഭൂമത്ഥരണം ഉസ്സാരേന്തോ വിയ അത്ഥരി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ബഹുദേവരത്തിം അജ്ഝോകാസേ വീതിനാമേത്വാ വിഹാരം പാവിസി, ആയസ്മാപി ഖോ സോണോ ബഹുദേവരത്തിം അജ്ഝോകാസേ വീതിനാമേത്വാ വിഹാരം പാവിസി. സത്ഥാ പച്ഛിമയാമേ സീഹസേയ്യം കപ്പേത്വാ പച്ചൂസസമയേ വുട്ഠായ നിസീദിത്വാ "ഏത്തകേന കാലേന സോണസ്സ കായദരഥോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ ആയസ്മന്തം സോണം അജ്ഝേസി - "പടിഭാതു തം ഭിക്ഖു ധമ്മോ ഭാസിതു"ന്തി. സോണത്ഥേരോ മധുരസ്സരേന ഏകബ്യഞ്ജനമ്പി അവിനാസേന്തോ അട്ഠകവഗ്ഗിയാനി സുത്താനി (സു॰ നി॰ ൭൭൨ ആദയോ) അഭാസി.

കഥാപരിയോസാനേ ഭഗവാ സാധുകാരം ദത്വാ "സുഗ്ഗഹിതോ തേ ഭിക്ഖു ധമ്മോ, മയാ ദേസിതകാലേ ച അജ്ജ ച ഏകസദിസാവ ദേസനാ, കിഞ്ചി ഊനം വാ അധികം വാ നത്ഥീ"തി പസന്നഭാവം പകാസേസി. സോണത്ഥേരോപി "അയം ഓകാസോ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ വചനേന ദസബലം വന്ദിത്വാ വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദം ആദിം കത്വാ സബ്ബേ വരേ യാചി, സത്ഥാ അദാസി. പുന ഥേരോ മാതുഉപാസികായ വചനേന വന്ദിത്വാ "അയം, ഭന്തേ, ഉപാസികായ തുമ്ഹാകം വസനഗന്ധകുടിയം ഭൂമത്ഥരണത്ഥം കമ്ബലോ പഹിതോ"തി കമ്ബലം ദത്വാ ഉട്ഠായാസനാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പന ഥേരസ്സ പബ്ബജ്ജം ആദിം കത്വാ സബ്ബം സുത്തേ ആഗതമേവ.

ഇതി ഥേരോ സത്ഥു സന്തികാ അട്ഠ വരേ ലഭിത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. പുനദിവസേ മാതുഉപാസികായ നിവേസനദ്വാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖായ അട്ഠാസി. ഉപാസികാ "പുത്തോ കിര മേ ദ്വാരേ ഠിതോ"തി സുത്വാ വേഗേന ആഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ അന്തോനിവേസനേ നിസീദാപേത്വാ ഭോജനം അദാസി. അഥ നം ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ആഹ - "ദിട്ഠോ തേ, താത, ദസബലോ"തി? ആമ ഉപാസികേതി. വന്ദിതോ തേ മമ വചനേനാതി? ആമ വന്ദിതോ, സോപി ച മേ കമ്ബലോ തഥാഗതസ്സ വസനട്ഠാനേ ഭൂമത്ഥരണം കത്വാ അത്ഥതോതി. കിം, താത, തയാ കിര സത്ഥു ധമ്മകഥാ കഥിതാ, സത്ഥാരാ ച തേ സാധുകാരോ ദിന്നോതി? തയാ കഥം ഞാതം ഉപാസികേതി? താത, മയ്ഹം ഗേഹേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ദസബലേന തുയ്ഹം സാധുകാരം ദിന്നദിവസേ "സകലദസസഹസ്സചക്കവാളേ ദേവതാ സാധുകാരം അദംസൂ"തി ആഹ - താത, തയാ കഥിതധമ്മകഥം ബുദ്ധാനം കഥിതനിയാമേനേവ മയ്ഹമ്പി കഥേതും പച്ചാസീസാമീതി. ഥേരോ മാതു കഥം സമ്പടിച്ഛി. സാ തസ്സ അധിവാസനം വിദിത്വാ ദ്വാരേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ ദസബലസ്സ കഥിതനിയാമേനേവ അത്തനോ ധമ്മകഥം കഥാപേസീതി വത്ഥു ഏത്ഥ സമുട്ഠിതം. സത്ഥാ അപരഭാഗേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം കല്യാണവാക്കരണാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സീവലിത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൭. നവമേ **ലാഭീനം യദിദം സീവലീ**തി ഠപേത്വാ തഥാഗതം ലാഭീനം ഭിക്ഖൂനം സീവലിത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി അതീതേ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ വുത്തനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ലാഭീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "മയാപി അനാഗതേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി ദസബലം നിമന്തേത്വാ പുരിമനയേനേവ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ "ഭഗവാ അഹമ്പി ഇമിനാ അധികാരകമ്മേന അഞ്ഞം സമ്പത്തിം ന പത്ഥേമി, അനാഗതേ പന ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ അഹമ്പി തുമ്ഹേഹി സോ ഏതദഗ്ഗേ ഠപിതഭിക്ഖു വിയ ലാഭീനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനന്തരായം ദിസ്വാ "അയം തേ പത്ഥനാ അനാഗതേ ഗോതമസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ സമിജ്ഝിസ്സതീ"തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

സോപി കുലപുത്തോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ വിപസ്സീബുദ്ധകാലേ ബന്ധുമതീനഗരതോ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം ഗാമേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്മിം സമയേ ബന്ധുമതീനഗരവാസിനോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സാകച്ഛിത്വാ സാകച്ഛിത്വാ ദസബലസ്സ ദാനം ദേന്തി. തേ ഏകദിവസം സബ്ബേവ ഏകതോ ഹുത്വാ ദാനം ദേന്താ "കിം നു ഖോ അമ്ഹാകം ദാനമുഖേ നത്ഥീ"തി മധുഞ്ച ഗുളദധിഞ്ച ന അദ്ദസംസു. തേ "യതോ കുതോചി ആഹരിസ്സാമാ"തി ജനപദതോ നഗരം പവിസനമഗ്ഗേ പുരിസം ഠപേസും. തദാ ഏസ കുലപുത്തോ അത്തനോ ഗാമതോ ഗുളദധിവാരകം ഗഹേത്വാ "കിഞ്ചിദേവ ആഹരിസ്സാമീ"തി നഗരം ഗച്ഛന്തോ മുഖം ധോവിത്വാ "ധോതഹത്ഥപാദോ പവിസിസ്സാമീ"തി ഫാസുകട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ നങ്ഗലസീസമത്തം നിമ്മക്ഖികം ദണ്ഡകമധും ദിസ്വാ "പുഞ്ഞേന മേ ഇദം ഉപ്പന്ന"ന്തി ഗഹേത്വാ നഗരം പവിസതി. നാഗരേഹി ഠപിതപുരിസോ തം ദിസ്വാ, "ഭോ പുരിസ, കസ്സിമം ആഹരസീ"തി പുച്ഛി. ന കസ്സചി സാമി, വിക്കിണിതും പന മേ ഇദം ആനീതന്തി. തേന ഹി, ഭോ പുരിസ, ഇമം കഹാപണം ഗഹേത്വാ ഏതം മധുഞ്ച ഗുളദധിഞ്ച ദേഹീതി.

സോ ചിന്തേസി - "ഇദം ന ബഹുമൂലം, അയഞ്ച ഏകപ്പഹാരേനേവ ബഹും ദേതി, വീമംസിതും വട്ടതീ"തി . തതോ നം "നാഹം ഏകകഹാപണേന ദേമീ"തി ആഹ. യദി ഏവം, ദ്വേ ഗഹേത്വാ ദേഹീതി. ദ്വീഹിപി ന ദേമീതി. ഏതേനുപായേന വഡ്ഢന്തം വഡ്ഢന്തം സഹസ്സം പാപുണി. സോ ചിന്തേസി - "അതിഅഞ്ഛിതും ന വട്ടതി, ഹോതു താവ, ഇമസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ആഹ - "ഇദം ന ബഹുഅഗ്ഘനകം, ത്വഞ്ച ബഹും ദേസി, കേന കമ്മേന ഇദം ഗണ്ഹാസീ"തി? ഇധ, ഭോ, നഗരവാസിനോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം പടിവിരുജ്ഝിത്വാ വിപസ്സീദസബലസ്സ ദാനം ദേന്താ ഇദം ദ്വയം ദാനമുഖേ അപസ്സന്താ പരിയേസന്തി. സചേ ഇദം ദ്വയം ന ലഭിസ്സന്തി, നാഗരാനം പരാജയോ ഭവിസ്സതി. തസ്മാ സഹസ്സം ദത്വാ ഗണ്ഹാമീതി. കിം പനേതം നാഗരാനമേവ വട്ടതി, ന അഞ്ഞേസം ദാതും വട്ടതീതി? യസ്സ കസ്സചി ദാതും അവാരിതമേതന്തി. അത്ഥി പന തേ കോചി നാഗരാനം ദാനേ ഏകദിവസം സഹസ്സം ദാതാതി? നത്ഥി സമ്മാതി. ഇമേസം പന ദ്വിന്നം സഹസ്സഗ്ഘനകഭാവം ജാനാസീതി? ആമ ജാനാമീതി. തേന ഹി ഗച്ഛ, നാഗരാനം ആചിക്ഖ - "ഏകോ പുരിസോ ഇമാനി ദ്വേ മൂലേന ന ദേതി, സഹത്ഥേനേവ ദാതുകാമോ, തുമ്ഹേ ഇമേസം ദ്വിന്നം കാരണാ നിരുസ്സുക്കാ ഹോഥാ"തി. ത്വം പന മേ ഇമസ്മിം ദാനമുഖേ ജേട്ഠകഭാവസ്സ കായസക്ഖീ ഹോഹീതി.

സോ ഗാമവാസീ പരിബ്ബയത്ഥം ഗഹിതമാസകേന പഞ്ചകടുകം ഗഹേത്വാ ചുണ്ണം കത്വാ ദധിതോ കഞ്ജിയം വാഹേത്വാ തത്ഥ മധുപടലം പീളേത്വാ പഞ്ചകടുകചുണ്ണേന യോജേത്വാ ഏകസ്മിം പദുമിനിപത്തേ പക്ഖിപിത്വാ തം സംവിദഹിത്വാ ആദായ ദസബലസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ നിസീദി. മഹാജനേന ആഹരിയമാനസ്സ സക്കാരസ്സ അന്തരേ അത്തനോ പത്തവാരം ഓലോകയമാനോ ഓകാസം ഞത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഭഗവാ അയം മയ്ഹം ദുഗ്ഗതപണ്ണാകാരോ, ഇമം മേ അനുകമ്പം പടിച്ച ഗണ്ഹഥാ"തി. സത്ഥാ തസ്സ അനുകമ്പം പടിച്ച ചതുമഹാരാജദത്തിയേന സേലമയേന പത്തേന തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ യഥാ അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സസ്സ ദിയ്യമാനം ന ഖീയതി, ഏവം അധിട്ഠാസി. സോപി കുലപുത്തോ നിട്ഠിതഭത്തകിച്ചം ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ ആഹ - "ദിട്ഠോ മേ ഭഗവാ അജ്ജ

ബന്ധുമതീനഗരവാസികേഹി തുമ്ഹാകം സക്കാരോ ആഹരിയമാനോ, അഹമ്പി ഇമസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തഭവേ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ ഭവേയ്യ''ന്തി. സത്ഥാ ''ഏവം ഹോതു കുലപുത്താ''തി വത്വാ തസ്സ ച നഗരവാസീനഞ്ച ഭത്താനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി.

സോപി കുലപുത്തോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സുപ്പവാസായ രാജധീതായ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ സായം പാതഞ്ച പണ്ണാകാരസതാനി പാപുണന്തി, സുപ്പവാസാ സമ്പത്തിം ഗച്ഛതി. അഥ നം പുഞ്ഞവീമംസനത്ഥം ഹത്ഥേന ബീജപച്ഛിം ഫുസാപേന്തി, ഏകേകബീജതോ സലാകസതമ്പി സലാകസഹസ്സമ്പി നിഗച്ഛതി. ഏകകരീസഖേത്തതോ പഞ്ഞാസമ്പി സട്ഠിപി സകടാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. കോട്ഠപൂരണകാലേപി കോട്ഠദ്വാരം ഹത്ഥേന ഫുസാപേന്തി, രാജധീതായ പുഞ്ഞേന ഗണ്ഹന്താനം ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പുന പൂരതി. പരിപുണ്ണഭത്തകുമ്ഭിതോപി ''രാജധീതായ പുഞ്ഞ''ന്തി വത്വാ യസ്സ കസ്സചി ദേന്താനം യാവ ന ഉക്കഡ്ഢന്തി, ന താവ ഭത്തം ഖീയതി. ദാരകേ കുച്ഛിഗതേയേവ സത്ത വസ്സാനി അതിക്കമിംസു.

ഗബ്ഭേ പന പരിപക്കേ സത്താഹം മഹാദുക്ഖം അനുഭോസി. സാ സാമികം ആമന്തേത്വാ ''പുരേ മരണാ ജീവമാനാവ ദാനം ദസ്സാമീ''തി സത്ഥു സന്തികം പേസേസി - ''ഗച്ഛ ഇമം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേത്വാ സത്ഥാരം നിമന്തേഹി, യഞ്ച സത്ഥാ വദേതി, തം സാധുകം ഉപലക്ഖേത്വാ ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം കഥേഹീ''തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സാ സാസനം ഭഗവതോ ആരോചേസി. സത്ഥാ ''സുഖിനീ ഹോതു സുപ്പവാസാ കോലിയധീതാ, സുഖിനീ അരോഗാ അരോഗം പുത്തം വിജായതൂ''തി ആഹ. രാജാ തം സുത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ അത്തോഗാമാഭിമുഖോ പായാസി. തസ്സ പുരേ ആഗമനായേവ സുപ്പവാസായ കുച്ഛിതോ ധമകരണാ ഉദകം വിയ ഗബ്ഭോ നിക്ഖമി, പരിവാരേത്വാ നിസിന്നജനോ അസ്സുമുഖോവ ഹസിതും ആരദ്ധോ. ഹട്ഠതുട്ഠോ മഹാജനോ രഞ്ഞോ പുത്തസാസനം ആരോചേതും അഗമാസി.

രാജാ തേസം ഇങ്ഗിതം ദിസ്വാവ ''ദസബലേന കഥിതകഥാ നിപ്ഫന്നാ മഞ്ഞേ''തി ചിന്തേസി. സോ ആഗന്ത്വാ സത്ഥു സാസനം രാജധീതായ ആരോചേസി. രാജധീതാ ''തയാ നിമന്തിതം ജീവിതഭത്തമേവ മങ്ഗലഭത്തം ഭവിസ്സതി, ഗച്ഛ സത്താഹം ദസബലം നിമന്തേഹീ''തി. രാജാ തഥാ അകാസി. സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം പവത്തയിംസു. ദാരകോ സബ്ബേസം ഞാതീനം സന്തത്തചിത്തം നിബ്ബാപേന്തോ ജാതോതി **സീവലിദാരകോ**ത്വേവസ്സ നാമം അകംസു. സോ സത്ത വസ്സാനി ഗബ്ഭേ വസിതത്താ ജാതകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബകമ്മക്ഖമോ അഹോസി. ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തോ സത്തമേ ദിവസേ തേന സദ്ധിം കഥാസല്ലാപം അകാസി. സത്ഥാപി ധമ്മപദേ ഗാഥം അഭാസി -

''യോമം പലിപഥം ദുഗ്ഗം, സംസാരം മോഹമച്ചഗാ;
തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഝായീ, അനേജോ അകഥംകഥീ;
അനുപാദായ നിബ്ബുതോ, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി. (ധം॰ പ॰ ൪൧൪);

അഥ നം ഥേരോ ഏവമാഹ - ''കിം പന തയാ ഏവരൂപം ദുക്ഖരാസിം അനുഭവിത്വാ പബ്ബജിതും ന വട്ടതീ''തി? ലഭമാനോ പബ്ബജേയ്യം, ഭന്തേതി.

സുപ്പവാസാ തം ദാരകം ഥേരേന സദ്ധിം കഥേന്തം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ മേ പുത്തോ ധമ്മസേനാപതിനാ സദ്ധിം കഥേതീ''തി ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ''മയ്ഹം പുത്തോ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കിം കഥേതി, ഭന്തേ''തി? അത്തനാ അനുഭൂതം ഗബ്ഭവാസദുക്ഖം കഥേത്വാ തുമ്ഹേഹി അനുഞ്ഞാതോ പബ്ബജിസ്സാമീതി വദതീതി. സാധു, ഭന്തേ, പബ്ബാജേഥ നന്തി. ഥേരോ തം വിഹാരം നേത്വാ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ദത്വാ പബ്ബാജേന്തോ, ''സീവലി, ന തുയ്ഹം അഞ്ഞേന ഓവാദേന കമ്മം അത്ഥി, തയാ സത്ത വസ്സാനി അനുഭൂതദുക്ഖമേവ പച്ചവേക്ഖാഹീ''തി. ഭന്തേ, പബ്ബാജനമേവ തുമ്ഹാകം ഭാരോ, യം പന മയാ കാതും സക്കാ, തമഹം ജാനിസ്സാമീതി. സോ പഠമകേസവട്ടിയാ ഓഹാരിതക്ഖണേയേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി, ദുതിയായ ഓഹാരിതക്ഖണേ സകദാഗാമിഫലേ, തതിയായ അനാഗാമിഫലേ. സബ്ബേസംയേവ പന കേസാനം ഓരോപനഞ്ച അരഹത്തസച്ഛികിരിയാ ച അപച്ഛാ അപുരിമാ അഹോസി. തസ്സ പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചത്താരോ പച്ചയാ യദിച്ഛകം ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏവം ഏത്ഥ വത്ഥു സമുട്ഠിതം.

അപരഭാഗേ സത്ഥാ സാവത്ഥിം അഗമാസി. ഥേരോ സത്ഥാരം അഭിവാദേത്വാ, ''ഭന്തേ, മയ്ഹം പുഞ്ഞം വീമംസിസ്സാമി, പഞ്ച മേ ഭിക്ഖുസതാനി ദേഥാ''തി ആഹ . ഗണ്ഹ, സീവലീതി. സോ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖം ഗച്ഛന്തോ അടവിമഗ്ഗം ഗച്ഛതി. തസ്സ പഠമം ദിട്ഠാ നിഗ്രോധേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ സത്ത ദിവസാനി ദാനം അദാസി. ഇതി സോ -

> ''നിഗ്രോധം പഠമം പസ്സി, ദുതിയം പണ്ഡവപബ്ബതം;
> തതിയം അചിരവതിയം, ചതുത്ഥം വരസാഗരം.
>
> ''പഞ്ചമം ഹിമവന്തം സോ, ഛട്ഠം ഛദ്ദന്തുപാഗമി;
> സത്തമം ഗന്ധമാദനം, അട്ഠമം അഥ രേവത''ന്തി.

സബ്ബട്ഠാനേസു സത്ത സത്ത ദിവസാനേവ ദാനം അദംസു. ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ പന നാഗദത്തദേവരാജാ നാമ സത്തദിവസേസു ഏകദിവസം ഖീരപിണ്ഡപാതം അദാസി, ഏകദിവസം സപ്പിപിണ്ഡപാതം അദാസി. ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ആഹ - ''ആവുസോ, ഇമസ്സ ദേവരഞ്ഞോ നേവ ധേനുയോ ദുയ്ഹമാനാ പഞ്ഞായന്തി, ന ദധിനിമ്മഥനം, കുതോ തേ, ദേവരാജ, ഇമം ഉപ്പജ്ജതീ''തി? ''ഭന്തേ, കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ ഖീരസലാകഭത്തദാനസ്സേതം ഫല''ന്തി ദേവരാജാ ആഹ. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ഖദിരവനിയരേവതസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരം അത്തനോ സാസനേ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

വക്കലിത്ഥേരവത്ഥു

൨൦൮. ദസമേ **സദ്ധാധിമുത്താന**ന്തി സദ്ധായ അധിമുത്താനം, ബലവസദ്ധാനം ഭിക്ഖൂനം വക്കലിത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അഞ്ഞേസം ഹി സദ്ധാ വഡ്ഢേതബ്ബാ ഹോതി, ഥേരസ്സ പന ഹാപേതബ്ബാ ജാതാ. തസ്മാ സോ സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗോതി വുത്തോ. **വക്കലീ**തി പനസ്സ നാമം.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി അതീതേ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ വുത്തനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "മയാപി അനാഗതേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി വുത്തനയേനേവ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ ദസബലം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, അഹമ്പി ഇമിനാ അധികാരകമ്മേന തുമ്ഹേഹി സദ്ധാധിമുത്താനം ഏതദഗ്ഗേ ഠപിതഭിക്ഖു വിയ അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ തസ്സ അനന്തരായം ദിസ്വാ ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

സോപി യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ അമ്ഹാകം സത്ഥുകാലേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, വക്കലീതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വുദ്ധിപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ദസബലം ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതം സാവത്ഥിയം ചരന്തം ദിസ്വാ സത്ഥു സരീരസമ്പത്തിം ഓലോകേന്തോ സരീരസമ്പത്തിദസ്സനേന അതിത്തോ ദസബലേന സദ്ധിംയേവ വിചരതി. വിഹാരം ഗച്ഛന്തേന സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ സരീരനിപ്ഫത്തിം ഓലോകേന്തോവ തിട്ഠതി. ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ ധമ്മം കഥേന്തസ്സ സമ്മുഖട്ഠാനേ ഠിതോ ധമ്മം സുണാതി. സോ സദ്ധം പടിലഭിത്വാ "അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോ നിബദ്ധം ദസബലസ്സ ദസ്സനം ന ലഭിസ്സാമീ"തി പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി.

തതോ പട്ഠായ ഠപേത്വാ ആഹാരകരണവേലം അവസേസകാലേ യത്ഥ ഠിതേന സക്കാ ദസബലം പസ്സിതും, തത്ഥ ഠിതോ യോനിസോമനസികാരം പഹായ ദസബലം ഓലോകേന്തോവ വിഹരതി. സത്ഥാ തസ്സ ഞാണപരിപാകം ആഗമേന്തോ ദീഘമ്പി അദ്ധാനം തസ്മിം രൂപദസ്സനവസേനേവ വിചരന്തേ കിഞ്ചി അവത്വാ "ഇദാനിസ്സ ഞാണം പരിപാകഗതം, സക്കാ ഏതം ബോധേതു"ന്തി ഞത്വാ ഏവമാഹ - "കിം തേ, വക്കലി, ഇമിനാ പൂതികായേന ദിട്ഠേന, യോ ഖോ, വക്കലി, ധമ്മം പസ്സതി, സോ മം പസ്സതി. യോ മം പസ്സതി, സോ ധമ്മം പസ്സതി. ധമ്മഞ്ഹി, വക്കലി , പസ്സന്തോ മം പസ്സതി, മം പസ്സന്തോ ധമ്മം പസ്സതീ"തി.

സത്ഥരി ഏവം ഓവദന്തേപി ഥേരോ ദസബലസ്സ ദസ്സനം പഹായ നേവ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും സക്കോതി. തതോ സത്ഥാ "നായം ഭിക്ഖു സംവേഗം അലഭിത്വാ ബുജ്ഝിസ്സതീ"തി ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ വസ്സൂപനായികദിവസേ "അപേഹി, വക്കലീ"തി ഥേരം പണാമേതി. ബുദ്ധാ ച നാമ ആദേയ്യവചനാ ഹോന്തി, തസ്മാ ഥേരോ സത്ഥാരം പടിപ്ഫരിത്വാ ഠാതും അസക്കോന്തോ തേമാസം ദസബലസ്സ സമ്മുഖേ ആഗന്തും അവിസഹന്തോ "കിം ദാനി സക്കാ കാതും, തഥാഗതേനമ്ഹി പണാമിതോ, സമ്മുഖീഭാവം ന ലഭാമി, കിം മയ്ഹം ജീവിതേനാ"തി ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതേ പപാതട്ഠാനം അഭിരുഹി. സത്ഥാ തസ്സ കിലമനഭാവം ഞത്വാ "അയം ഭിക്ഖു മമ സന്തികാ അസ്സാസം അലഭന്തോ മഗ്ഗഫലാനം ഉപനിസ്സയം നാസേയ്യാ"തി അത്താനം ദസ്സേതും ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേസി. അഥസ്സ സത്ഥു ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ഏവ മഹന്തം സോകസല്ലം പഹീനം. സത്ഥാ സുക്ഖതളാകേ ഓഘം ആഹരന്തോ വിയ വക്കലിത്ഥേരസ്സ ബലവപീതിസോമനസ്സം ഉപ്പാദേതും ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"പാമോജ്ജബഹുലോ ഭിക്ഖു, പസന്നോ ബുദ്ധസാസനേ;

അധിഗച്ഛേ പദം സന്തം, സങ്ഖാരൂപസമം സുഖ''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൩൮൧);

വക്കലിത്ഥേരസ്സ ച ''ഏഹി, വക്കലീ''തി ഹത്ഥം പസാരേസി. ഥേരോ ''ദസബലോ മേ ദിട്ഠോ, ഏഹീതി അവ്ഹായനമ്പി ലദ്ധ''ന്തി ബലവപീതിം ഉപ്പാദേത്വാ ''കുതോ ഗച്ഛാമീ''തി അത്തനോ ഗമനഭാവം അജാനിത്വാവ ദസബലസ്സ സമ്മുഖേ ആകാസേ പക്ഖന്ദിത്വാ പഠമപാദേന പബ്ബതേ ഠിതോയേവ സത്ഥാരാ വുത്തഗാഥം ആവജ്ജേന്തോ ആകാസേയേവ പീതിം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ തഥാഗതം വന്ദമാനോവ ഓതരി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ദുതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൩. തതിയഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

൨൦൯. തതിയവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **സിക്ഖാകാമാന**ന്തി തിസ്സോ സിക്ഖാ കാമയമാനാനം സമ്പിയായിത്വാ സിക്ഖന്താനന്തി അത്ഥോ. **രാഹുലോ**തി അത്തനോ പുത്തം രാഹുലത്ഥേരം ദസ്സേതി. ഥേരോ കിര പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ പാതോവ ഉട്ഠഹന്തോ ഹത്ഥപൂരം വാലികം ഉക്ഖിപിത്വാ ''അഹോ വതാഹം അജ്ജ ദസബലസ്സ ചേവ ആചരിയുപജ്ഝായാനഞ്ച സന്തികാ ഏത്തകം ഓവാദഞ്ചേവ അനുസാസനിഞ്ച ലഭേയ്യ''ന്തി പത്ഥേതി. തസ്മാ സിക്ഖാകാമാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോതി.

൨൧൦. ദുതിയേ **സദ്ധാപബ്ബജിതാന**ന്തി സദ്ധായ പബ്ബജിതാനം. **രട്ഠപാലോ**തി രട്ഠം പാലേതും സമത്ഥോ, ഭിന്നം വാ രട്ഠം സന്ധാരേതും സമത്ഥേ കുലേ ജാതോതിപി രട്ഠപാലോതി സങ്ഖം ഗതോ. സോ ഹി സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ ചുദ്ദസഭത്തച്ഛേദേ കത്വാ മാതാപിതരോ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജിതോ. തസ്മാ സദ്ധാപബ്ബജിതാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

രാഹുല-രട്ഠപാലത്ഥേരവത്ഥു

ഇമേസം പന ഉഭിന്നമ്പി ഥേരാനം പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - ഏതേ കിര ദ്വേപി അതീതേ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിംസു. തേസം ദഹരകാലേ നാമം വാ ഗോത്തം വാ ന കഥിയതി. വയപ്പത്താ പന ഘരാവാസേ പതിട്ഠായ അത്തനോ അത്തനോ പിതു അച്ചയേന ഉഭോപി അത്തനോ അത്തനോ രതനകോട്ഠാഗാരകമ്മികേ പക്കോസാപേത്വാ അപരിമാണം ധനം ദിസ്വാ - ''ഇമം ഏത്തകം ധനരാസിം അയ്യകപയ്യകാദയോ അത്തനാ സദ്ധിം ഗഹേത്വാ ഗന്തും നാസക്ഖിംസു, അമ്ഹേഹി ദാനി യേന കേനചി ഉപായേന ഇമം ധനം ഗഹേത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ''തി തേ ഉഭോപി ജനാ ചതൂസു ഠാനേസു കപണദ്ധികാദീനം മഹാദാനം ദാതും ആരദ്ധാ. ഏകോ അത്തനോ ദാനഗ്ഗേ ആഗതാഗതജനം പുച്ഛിത്വാ യാഗുഖജ്ജകാദീസു യസ്സ യം പടിഭാതി, തസ്സ തം അദാസി, തസ്സ തേനേവ കാരണേന ആഗതപാകോതി നാമം ജാതം. ഇതരോ അപുച്ഛിത്വാവ ഗഹിതഗഹിതഭാജനം പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ ദേതി, തസ്സപി

തേനേവ കാരണേന അനഗ്ഗപാകോതി നാമം ജാതം, അപ്പമാണപാകോതി അത്ഥോ.

തേ ഉഭോപി ഏകദിവസം പാതോവ മുഖധോവനത്ഥം ബഹിഗാമം അഗമംസു. തസ്മിം സമയേ ഹിമവന്തതോ ദ്വേ മഹിദ്ധികാ താപസാ ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ തേസം സഹായകാനം അവിദൂരേ ഓതരിത്വാ "മാ നോ ഏതേ പസ്സിംസൂ"തി ഏകപസ്സേ അട്ഠംസു. തേ ഉഭോപി ജനാ തേസം ലാബുഭാജനാദിപരിക്ഖാരം സംവിധായ അന്തോഗാമം സന്ധായ ഭിക്ഖായ ഗതാനം സന്തികം ആഗമ്മ വന്ദിംസു. അഥ നേ താപസാ "കായ വേലായ ആഗതത്ഥ മഹാപുഞ്ഞാ"തി ആഹംസു. തേ "അധുനാവ, ഭന്തേ"തി വത്വാ തേസം ഹത്ഥതോ ലാബുഭാജനം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹം നേത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ നിബദ്ധം ഭിക്ഖാഗഹണത്ഥം പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹിംസു.

തേസു ഏകോ താപസോ സപരിളാഹകായധാതുകോ ഹോതി. സോ അത്തനോ ആനുഭാവേന മഹാസമുദ്ദഉദകം ദ്വേധാ കത്വാ പഥവിന്ധരനാഗരാജസ്സ ഭവനം ഗന്ത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസീദതി. സോ ഉതുസപ്പായം ഗഹേത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ ഗേഹേ ഭത്താനുമോദനം കരോന്തോ "പഥവിന്ധരനാഗഭവനം വിയ ഹോതൂ"തി വദതി. അഥ നം ഏകദിവസം ഉപട്ഠാകോ പുച്ഛി - "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അനുമോദനം കരോന്താ 'പഥവിന്ധരനാഗഭവനം വിയ ഹോതൂ'തി വദഥ, മയമസ്സ അത്ഥം ന ജാനാമ, കിം വുത്തം ഹോതി ഇദം, ഭന്തേ"തി? ആമ, കുടുമ്ബിയ അഹം "തുമ്ഹാകം സമ്പത്തി പഥവിന്ധരനാഗരാജസമ്പത്തിസദിസാ ഹോതൂ"തി വദാമീതി. കുടുമ്ബികോ തതോ പട്ഠായ പഥവിന്ധരനാഗരാജഭവനേ ചിത്തം ഠപേസി.

ഇതരോ താപസോ താവതിംസഭവനം ഗന്ത്വാ സുഞ്ഞേ സേരിസകവിമാനേ ദിവാവിഹാരം കരോതി. സോ ആഗച്ഛന്തോ ഗച്ഛന്തോ ച സക്കസ്സ ദേവരാജസ്സ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ അനുമോദനം കരോന്തോ "സക്കവിമാനം വിയ ഹോതൂ"തി വദതി. അഥ നം സോപി കുടുമ്ബിയോ ഇതരോ സഹായകോ തം താപസം വിയ പുച്ഛി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സക്കഭവനേ ചിത്തം ഠപേസി. തേ ഉഭോപി പത്ഥിതട്ഠാനേസുയേവ നിബ്ബത്താ.

പഥവിന്ധരഭവനേ നിബ്ബത്തോ പഥവിന്ധരനാഗരാജാ നാമ ജാതോ. സോ നിബ്ബത്തക്ഖണേ അത്തനോ അത്തഭാവം ദിസ്വാ "അമനാപസ്സ വത മേ ഠാനസ്സ കുലുപകതാപസോ വണ്ണം കഥേസി, ഉരേന പരിസക്കിത്വാ വിചരണട്ഠാനമേതം, നൂന സോ അഞ്ഞം ഠാനം ന ജാനാതീ"തി വിപ്പടിസാരീ അഹോസി. അഥസ്സ തംഖണേയേവ അലങ്കതപടിയത്താനി നാഗനാടകാനി സബ്ബദിസാസു തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹിംസു. സോ തസ്മിംയേവ ഖണേ തം അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ മാണവകവണ്ണീ അഹോസി. അന്വദ്ധമാസഞ്ച ചത്താരോ മഹാരാജാനോ സക്കസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി. തസ്മാ സോപി വിരൂപക്ഖേന നാഗരഞ്ഞാ സദ്ധിം സക്കസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗതോ. സക്കോ തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനി. അഥ നം സമീപേ ആഗന്ത്വാ ഠിതകാലേ "കഹം നിബ്ബത്തോസി സമ്മാ"തി പുച്ഛി. മാ കഥേസി, മഹാരാജ, ഉരേന പരിസക്കനട്ഠാനേ നിബ്ബത്തോമ്ഹി, തുമ്ഹേ പന കല്യാണമിത്തം ലഭിത്ഥാതി. സമ്മ, ത്വം "അട്ഠാനേ നിബ്ബത്തോമ്ഹീ"തി മാ വിതക്കയി , പദുമുത്തരദസബലോ ലോകേ നിബ്ബത്തോ, തസ്സ അധികാരകമ്മം കത്വാ ഇമംയേവ ഠാനം പത്ഥേഹി, ഉഭോ

സുഖം വസിസ്സാമാതി. സോ ''ഏവം, ദേവ, കരിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ പദുമുത്തരദസബലം നിമന്തേത്വാ അത്തനോ നാഗഭവനേ നാഗപരിസായ സദ്ധിം സബ്ബരത്തിം സക്കാരസമ്മാനം സജ്ജേസി.

സത്ഥാ പുനദിവസേ ഉട്ഠിതേ അരുണേ അത്തനോ ഉപട്ഠാകം സുമനത്ഥേരം ആമന്തേസി - ''സുമന, അജ്ജ തഥാഗതോ ദൂരം ഭിക്ഖാചാരം ഗമിസ്സതി, മാ പുഥുജ്ജനഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തു, തേപിടകാ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്താ ഛളഭിഞ്ഞാവ ആഗച്ഛന്തൂ''തി. ഥേരോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ സബ്ബേസം ആരോചേസി. സത്ഥാരാ സദ്ധിം സതസഹസ്സാ ഭിക്ഖൂ ആകാസം പക്ഖന്ദിംസു. പഥവിന്ധരോ നാഗപരിസായ സദ്ധിം ദസബലസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം ആഗതോ സത്ഥാരം പരിവാരേത്വാ സമുദ്ദമത്ഥകേ മണിവണ്ണാ ഊമിയോ മദ്ദമാനം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഓലോകേത്വാ ആദിതോ സത്ഥാരം, പരിയോസാനേ സങ്ഘനവകം തഥാഗതസ്സ പുത്തം ഉപരേവതസാമണേരം നാമ ഓലോകേന്തോ ''അനച്ഛരിയോ സേസസാവകാനം ഏവരൂപോ ഇദ്ധാനുഭാവോ, ഇമസ്സ പന തരുണബാലദാരകസ്സ ഏവരൂപോ ഇദ്ധാനുഭാവോ അതിവിയ അച്ഛരിയോ''തി പീതിപാമോജ്ജം ഉപ്പാദേസി.

അഥസ്സ ഭവനേ ദസബലേ നിസിന്നേ സേസഭിക്ഖൂസു കോടിതോ പട്ഠായ നിസീദന്തേസു സത്ഥു സമ്മുഖട്ഠാനേയേവ ഉപരേവതസാമണേരസ്സ ആസനം പാപുണി. നാഗരാജാ യാഗും ദേന്തോപി ഖജ്ജകം ദേന്തോപി സകിം ദസബലം ഓലോകേതി, സകിം ഉപരേവതസാമണേരം. തസ്സ കിര സരീരേ സത്ഥു സരീരേ വിയ ദ്വത്തിംസ മഹാപുരിസലക്ഖണാനി പഞ്ഞായന്തി. തതോ നാഗരാജാ ''അയം സാമണേരോ ബുദ്ധാനം സദിസോ പഞ്ഞായതി, കിം നു ഖോ ഹോതീ''തി അവിദൂരേ നിസിന്നം അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും പുച്ഛി - ''അയം, ഭന്തേ, സാമണേരോ ദസബലസ്സ കിം ഹോതീ''തി? പുത്തോ, മഹാരാജാതി. സോ ചിന്തേസി - ''മഹാ വതായം ഭിക്ഖു, ഏവരൂപസ്സ സോഭഗ്ഗപ്പത്തസ്സ തഥാഗതസ്സ പുത്തഭാവം ലഭി. സരീരമ്പിസ്സ ഏകദേസേന ബുദ്ധാനം സരീരസദിസം പഞ്ഞായതി, മയാപി അനാഗതേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ''തി സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ, ''ഭന്തേ, അഹം ഇമസ്സ അധികാരകമ്മസ്സാനുഭാവേന അയം ഉപരേവതോ വിയ അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ പുത്തോ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനന്തരായം ദിസ്വാ ''അനാഗതേ ഗോതമബുദ്ധസ്സ പുത്തോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

പഥവിന്ധരോപി പുന അദ്ധമാസേ സമ്പത്തേ വിരൂപക്ഖേന സദ്ധിം സക്കസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗതോ. അഥ നം സമീപേ ഠിതം സക്കോ പുച്ഛി - ''പത്ഥിതോ തേ, സമ്മ, അയം ദേവലോകോ''തി? ന പത്ഥിതോ മഹാരാജാതി. കിം ദോസം അദ്ദസാതി? ദോസോ നത്ഥി, മഹാരാജ, അഹം പന ദസബലസ്സ പുത്തം ഉപരേവതസാമണേരം പസ്സിം. തസ്സ മേ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ അഞ്ഞത്ഥ ചിത്തം ന നമി, സ്വാഹം ''അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഏവരൂപോ പുത്തോ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം അകാസിം. ത്വമ്പി, മഹാരാജ, ഏകം പത്ഥനം കരോഹി, തേ മയം നിബ്ബത്തട്ഠാനേ ന വിനാ ഭവിസ്സാമാതി. സക്കോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകം മഹാനുഭാവം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ ''കതരകുലാ നു ഖോ നിക്ഖമിത്വാ അയം കുലപുത്തോ പബ്ബജിതോ''തി ആവജ്ജേന്തോ ''അയം ഭിന്നം രട്ഠം സന്ധാരേതും സമത്ഥസ്സ കുലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ ചുദ്ദസ ഭത്തച്ഛേദേ കത്വാ മാതാപിതരോ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജിതോ''തി അഞ്ഞാസി. ഞത്വാ ച പന അജാനന്തോ വിയ ദസബലം പുച്ഛിത്വാ സത്താഹം

മഹാസക്കാരം കത്വാ, “ഭന്തേ, അഹം ഇമസ്സ കല്യാണകമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന തുമ്ഹാകം സാസനേ അയം കുലപുത്തോ വിയ അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ സദ്ധാപബ്ബജിതാനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ”ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനന്തരായം ദിസ്വാ “ത്വം, മഹാരാജ, അനാഗതേ ഗോതമസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ സദ്ധാപബ്ബജിതാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി. സക്കോപി അത്തനോ ദേവപുരമേവ ഗതോ.

തേ ഉഭോപി നിബ്ബത്തട്ഠാനതോ ചവിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്താ അനേകസഹസ്സകപ്പേ അതിക്കമിംസു. ഇതോ പന ദ്വാനവുതികപ്പമത്ഥകേ ഫുസ്സോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. തസ്സ പിതാ മഹിന്ദോ നാമ രാജാ അഹോസി, വേമാതികാ തയോ കനിട്ഠഭാതരോ. രാജാ ദിവസേ ദിവസേ “മയ്ഹംയേവ ബുദ്ധോ മയ്ഹം ധമ്മോ മയ്ഹം സങ്ഘോ”തി മമായന്തോ സയമേവ ദസബലം നിബദ്ധം ഭോജനം ഭോജേതി.

അഥസ്സ ഏകദിവസം പച്ചന്തോ കുപിതോ. സോ പുത്തേ ആമന്തേസി - “താതാ, പച്ചന്തോ കുപിതോ , തുമ്ഹേഹി വാ മയാ വാ ഗന്തബ്ബം. യദി അഹം ഗച്ഛാമി, തുമ്ഹേഹി ഇമിനാ നിയാമേന ദസബലോ പരിചരിതബ്ബോ”തി. തേ തയോപി ഏകപ്പഹാരേനേവ ആഹംസു - “താത, തുമ്ഹാകം ഗമനകിച്ചം നത്ഥി, മയം ചോരേ വിധമിസ്സാമാ”തി പിതരം വന്ദിത്വാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ചോരേ വിധമിത്വാ വിജിതസങ്ഗാമാ ഹുത്വാ നിവത്തിംസു. തേ അന്തരാമഗ്ഗേ പാദമൂലികേഹി സദ്ധിം മന്തയിംസു - “താതാ, അമ്ഹാകം ഗതക്ഖണേയേവ പിതാ വരം ദസ്സതി, കതരം വരം ഗണ്ഹാമാ”തി? അയ്യാ, തുമ്ഹാകം പിതു അച്ചയേന ദുല്ലഭം നാമ നത്ഥി, തുമ്ഹാകം പന ജേട്ഠഭാതികം ഫുസ്സബുദ്ധം പടിജഗ്ഗനവരം ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹംസു. തേ “കല്യാണം തുമ്ഹേഹി വുത്ത”ന്തി സബ്ബേപി ഏകചിത്താ ഹുത്വാ ഗന്ത്വാ പിതരം അദ്ദസംസു. തദാ പിതാ തേസം പസീദിത്വാ വരം അദാസി. തേ “തേമാസം തഥാഗതം പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ”തി വരം യാചിംസു. രാജാ “അയം ദാതും ന സക്കാ, അഞ്ഞം വരം ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹ. താത, അമ്ഹാകം അഞ്ഞേന വരേന കിച്ചം നത്ഥി, സചേ തുമ്ഹേ ദാതുകാമാ, ഏതംയേവ നോ വരം ദേഥാതി. രാജാ തേസു പുനപ്പുനം കഥേന്തേസു അത്തനാ പടിഞ്ഞാതത്താ “ന സക്കാ ന ദാതു”ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - “താതാ, അഹം തുമ്ഹാകം വരം ദേമി, അപിച ഖോ പന ബുദ്ധാ നാമ ദുരാസദാ ഹോന്തി സീഹാ വിയ ഏകചരാ, ദസബലം പടിജഗ്ഗന്താ അപ്പമത്താ ഭവേയ്യാഥാ”തി.

തേ ചിന്തയിംസു - “അമ്ഹേഹി തഥാഗതം പടിജഗ്ഗന്തേഹി അനുച്ഛവികം കത്വാ പടിജഗ്ഗിതും വട്ടതീ”തി സബ്ബേപി ഏകചിത്താ ഹുത്വാ ദസസീലാനി സമാദായ നിരാമഗന്ധാ ഹുത്വാ സത്ഥു ദാനഗ്ഗപരിവഹനകേ തയോ പുരിസേ ഠപയിംസു. തേസു ഏകോ ധനധഞ്ഞുപ്പാദകോ അഹോസി, ഏകോ മാപകോ, ഏകോ ദാനസംവിധായകോ. തേസു ധനധഞ്ഞുപ്പാദകോ പച്ചുപ്പന്നേ ബിമ്ബിസാരോ മഹാരാജാ ജാതോ, മാപകോ വിസാഖോ ഉപാസകോ, ദാനസംവിധായകോ രട്ഠപാലത്ഥേരോതി. സോ തത്ഥ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവപുരേ നിബ്ബത്തോ. അയം പന രാഹുലത്ഥേരോ നാമ കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ജേട്ഠപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, പഥവിന്ധരകുമാരോതിസ്സ നാമം അകംസു. തസ്സ സത്ത ഭഗിനിയോ അഹേസും. താ ദസബലസ്സ സത്ത പരിവേണാനി കാരയിംസു. പഥവിന്ധരോ ഓപരജ്ജം ലഭി. സോ താ ഭഗിനിയോ ആഹ - “തുമ്ഹേഹി

കാരിതപരിവേണേസു മയ്ഹമ്പി ഏകം ദേഥാ''തി. ഭാതിക, തുമ്ഹേ ഉപരാജട്ഠാനേ ഠിതാ, തുമ്ഹേഹി നാമ അമ്ഹാകം ദാതബ്ബം, തുമ്ഹേ അഞ്ഞം പരിവേണം കരോഥാതി. സോ താസം വചനം സുത്വാ പഞ്ച വിഹാരസതാനി കാരേസി. പഞ്ച പരിവേണസതാനീതിപി വദന്തി. സോ തത്ഥ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവപുരേ നിബ്ബത്തി. ഇമസ്മിം പന ബുദ്ധുപ്പാദേ പഥവിന്ധരകുമാരോ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, തസ്സ സഹായകോ കുരുരട്ഠേ ഥുല്ലകോട്ഠിതനിഗമേ രട്ഠപാലസേട്ഠിഗേഹേ നിബ്ബത്തി.

അഥ അമ്ഹാകം ദസബലോ അഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുപുബ്ബേന കപിലവത്ഥും ആഗന്ത്വാ രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേസി. തസ്സ പബ്ബജ്ജാവിധാനം പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൦൫) ആഗതമേവ. ഏവം പബ്ബജിതസ്സ പനസ്സ സത്ഥാ അഭിണ്ഹഓവാദവസേന രാഹുലോവാദസുത്തം അഭാസി. രാഹുലോപി പാതോവ വുട്ഠായ ഹത്ഥേന വാലുകം ഉക്ഖിപിത്വാ ''ദസബലസ്സ ചേവ ആചരിയുപജ്ഝായാനഞ്ച സന്തികാ അജ്ജ ഏത്തകം ഓവാദം ലഭേയ്യ''ന്തി വദതി. ഭിക്ഖുസങ്ഘമജ്ഝേ കഥാ ഉദപാദി ''ഓവാദക്ഖമോ വത രാഹുലസാമണേരോ പിതു അനുച്ഛവികോ പുത്തോ''തി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം ചിത്താചാരം ഞത്വാ ''മയി ഗതേ ഏകാ ധമ്മദേസനാ ച വഡ്ഢിസ്സതി, രാഹുലസ്സ ച ഗുണോ പാകടോ ഭവിസ്സതീ''തി ഗന്ത്വാ ധമ്മസഭായം ബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി. രാഹുലസാമണേരസ്സ ഓവാദക്ഖമഭാവം കഥേമ ഭഗവാതി. സത്ഥാ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ രാഹുലസ്സ ഗുണദീപനത്ഥം മിഗജാതകം ആഹരിത്വാ കഥേസി -

> ''മിഗം തിപല്ലത്ഥമനേകമായം,
> അട്ഠക്ഖുരം അഡ്ഢരത്താ പപായിം;
> ഏകേന സോതേന ഛമാ'സ്സസന്തോ,
> ഛഹി കലാഹിതിഭോതി ഭാഗിനേയ്യോ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൬);

അഥസ്സ സത്തവസ്സികസാമണേരകാലേ ''മാ ഹേവ ഖോ രാഹുലോ ദഹരഭാവേന കീളനത്ഥായപി സമ്പജാനമുസാ ഭാസേയ്യാ''തി അമ്ബലട്ഠിയരാഹുലോവാദം (മ॰ നി॰ ൨.൧൦൭ ആദയോ) ദേസേസി. അട്ഠാരസവസ്സികസാമണേരകാലേ തഥാഗതസ്സ പച്ഛതോ പിണ്ഡായ പവിസന്തസ്സ സത്ഥു ചേവ അത്തനോ ച രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ഗേഹസിതം വിതക്കം വിതക്കേന്തസ്സ ''യംകിഞ്ചി, രാഹുല, രൂപ''ന്തിആദിനാ നയേന മഹാരാഹുലോവാദസുത്തന്തം (മ॰ നി॰ ൨.൧൧൩) കഥേസി. സംയുത്തകേ (സം॰ നി॰ ൪.൧൨൧) പന രാഹുലോവാദോപി അങ്ഗുത്തരേ (അം॰ നി॰ ൪.൧൭൭) രാഹുലോവാദോപി ഥേരസ്സ വിപസ്സനാചാരോയേവ. അഥസ്സ സത്ഥാ ഞാണപരിപാകം ഞത്വാ അവസ്സികഭിക്ഖുകാലേ അന്ധവനേ നിസിന്നോ ചൂളരാഹുലോവാദം (മ॰ നി॰ ൩.൪൧൬ ആദയോ) കഥേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ രാഹുലത്ഥേരോ കോടിസതസഹസ്സദേവതാഹി സദ്ധിം അരഹത്തം പാപുണി, സോതാപന്നസകദാഗാമിഅനാഗാമിദേവതാനം ഗണനാ നത്ഥി. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ അരിയസങ്ഘമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം ഇമസ്മിം സാസനേ സിക്ഖാകാമാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി.

സത്ഥരി പന കുരുരട്ഠേ ചാരികായ നിക്ഖമിത്വാ ഥുല്ലകോട്ഠിതം അനുപ്പത്തേ രട്ഠപാലോ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേത്വാ ദസബലം ഉപസങ്കമിത്വാ സത്ഥു ആണത്തിയാ അഞ്ഞതരസ്സ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. തസ്സ പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ സേട്ഠിഗഹപതി ഭിക്ഖൂ അത്തനോ നിവേസനദ്വാരേന ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ “കിം തുമ്ഹാകം ഇമസ്മിം ഗേഹേ കമ്മം, ഏകോവ പുത്തകോ അഹോസി, തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗതത്ഥ, ഇദാനി കിം കരിസ്സഥാ”തി അക്കോസതി പരിഭാസതി. സത്ഥാ അദ്ധമാസം ഥുല്ലകോട്ഠിതേ വസിത്വാ പുന സാവത്ഥിമേവ അഗമാസി. തത്ഥായസ്മാ രട്ഠപാലോ യോനിസോ മനസികരോന്തോ കമ്മം കത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. സോ സത്ഥാരം അനുജാനാപേത്വാ മാതാപിതരോ ദസ്സനത്ഥം ഥുല്ലകോട്ഠിതം ഗന്ത്വാ തത്ഥ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരന്തോ പിതു നിവേസനേ ആഭിദോസികം കുമ്മാസം ലഭിത്വാ തം അമതം വിയ പരിഭുഞ്ജന്തോ പിതരാ നിമന്തിതോ അധിവാസേത്വാ ദുതിയദിവസേ പിതു നിവേസനേ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ അലങ്കതപടിയത്തേ ഇത്ഥിജനേ അസുഭസഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ ഠിതകോവ ധമ്മം ദേസേത്വാ ജിയാ മുത്തോ വിയ നാരാചോ ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ കോരബ്യരഞ്ഞോ മിഗചീരം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിസിന്നോ ദസ്സനത്ഥായ ആഗതസ്സ രഞ്ഞോ ചതുപാരിജുഞ്ഞപടിമണ്ഡിതം ധമ്മം (മ॰ നി॰ ൨.൩൦൪) ദേസേത്വാ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ പുന സത്ഥു സന്തികംയേവ ആഗതോ. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം ഇമസ്മിം സാസനേ സദ്ധാപബ്ബജിതാനം കുലപുത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കുണ്ഡധാനത്ഥേരവത്ഥു

൨൧൭. തതിയേ **പഠമം സലാകം ഗണ്ഹന്താനന്തി** സബ്ബപഠമം സലാകഗാഹകാനം ഭിക്ഖൂനം കുണ്ഡധാനത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര ഥേരോ മഹാസുഭദ്ദായ നിമന്തിതദിവസേ തഥാഗതേ ഉഗ്ഗനഗരം ഗച്ഛന്തേ “അജ്ജ സത്ഥാ ദൂരം ഭിക്ഖാചാരം ഗമിസ്സതി, പുഥുജ്ജനാ സലാകം മാ ഗണ്ഹന്തു, പഞ്ചസതാ ഖീണാസവാവ ഗണ്ഹന്തൂ”തി വുത്തേ പഠമമേവ സീഹനാദം നദിത്വാ സലാകം ഗണ്ഹി. ചൂളസുഭദ്ദായ നിമന്തിതദിവസേ തഥാഗതേ സാകേതം ഗച്ഛന്തേപി പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം അന്തരേ പഠമമേവ സലാകം ഗണ്ഹി, സുനാപരന്തജനപദം ഗച്ഛന്തേപി. ഇമേഹി കാരണേഹി ഥേരോ പഠമം സലാകം ഗണ്ഹന്താനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. **കുണ്ഡധാനോതി** പനസ്സ നാമം.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ വുത്തനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും പഠമം സലാകം ഗണ്ഹന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ ബുദ്ധാനം അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ സത്ഥാരാ അനന്തരായം ദിസ്വാ ബ്യാകതോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ഭൂമട്ഠകദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ദീഘായുകബുദ്ധാനഞ്ച നാമ ന അന്വദ്ധമാസികോ ഉപോസഥോ ഹോതി. വിപസ്സീദസബലസ്സ ഹി ഛബ്ബസ്സന്തരേ ഛബ്ബസ്സന്തരേ ഉപോസഥോ അഹോസി,

കസ്സപദസബലോ പന ഛട്ഠേ ഛട്ഠേ മാസേ പാതിമോക്ഖം ഓസാരേസി. തസ്സ പാതിമോക്ഖം ഓസാരണകാലേ ദിസാവാസികാ ദ്വേ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ "ഉപോസഥം കരിസ്സാമാ"തി ഗച്ഛന്തി. അയം ഭുമ്മദേവതാ ചിന്തേസി - "ഇമേസം ദ്വിന്നം ഭിക്ഖൂനം മേത്തി അതിവിയ ദള്ഹാ, കിം നു ഖോ ഭേദകേ സതി ഭിജ്ജേയ്യ, ന ഭിജ്ജേയ്യാ"തി? തേസം ഓകാസം ഓലോകയമാനാ തേസം അവിദൂരേനേവ ഗച്ഛതി.

അഥേകോ ഥേരോ ഏകസ്സ ഹത്ഥേ പത്തചീവരം ദത്വാ സരീരവളഞ്ജനത്ഥം ഉദകഫാസുകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ധോതഹത്ഥപാദോ ഹുത്വാ ഗുമ്ബസഭാഗതോ നിക്ഖമതി. ഭുമ്മദേവതാ തസ്സ ഥേരസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഉത്തമരൂപാ ഇത്ഥീ ഹുത്വാ കേസേ വിധുനിത്വാ സംവിധായ ബന്ധന്തീ വിയ പിട്ഠിതോ പംസും പുഞ്ഛമാനാ വിയ സാടകം സംവിധായ നിവാസയമാനാ വിയ ച ഹുത്വാ ഥേരസ്സ പദാനുപദികാ ഹുത്വാ ഗുമ്ബതോ നിക്ഖന്താ. ഏകമന്തേ ഠിതോ സഹായകത്ഥേരോ ഇമം കാരണം ദിസ്വാ ദോമനസ്സജാതോ "നട്ഠോ ദാനി മേ ഇമിനാ ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ദീഘരത്താനുഗതോ സിനേഹോ. സചാഹം ഏവംവിധഭാവം ജാനേയ്യം, ഏത്തകം അദ്ധാനം ഇമിനാ സദ്ധിം വിസ്സാസം ന കരേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഗച്ഛന്തസ്സേവസ്സ "ഹന്ദാവുസോ, തുയ്ഹം പത്തചീവരം, താദിസേന പാപേന സഹായേന സദ്ധിം ഏകമഗ്ഗം ന ഗച്ഛാമീ"തി ആഹ . തം കഥം സുത്വാ തസ്സ ലജ്ജിഭിക്ഖുനോ ഹദയം തിഖിണസത്തിം ഗഹേത്വാ വിദ്ധം വിയ അഹോസി. തതോ നം ആഹ - "ആവുസോ, കിം നാമേതം വദസി, അഹം ഏത്തകം കാലം ദുക്കടമത്തമ്പി ആപത്തിം ന ജാനാമി. ത്വം പന മം അജ്ജ 'പാപോ'തി വദസി, കിം തേ ദിട്ഠ"ന്തി? കിം അഞ്ഞേന ദിട്ഠേന, കിം ത്വം ഏവംവിധേന അലങ്കതപടിയത്തേന മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ ഹുത്വാ നിക്ഖന്തോതി? നത്ഥേതം, ആവുസോ, മയ്ഹം, നാഹം ഏവരൂപം മാതുഗാമം പസ്സാമീതി. തസ്സ യാവതതിയം കഥേന്തസ്സാപി ഇതരോ ഥേരോ കഥം അസദ്ദഹിത്വാ അത്തനാ ദിട്ഠകാരണംയേവ അത്ഥം ഗഹേത്വാ തേന സദ്ധിം ഏകമഗ്ഗേന അഗന്ത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന സത്ഥു സന്തികം ഗതോ. ഇതരോപി അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന സത്ഥു സന്തികംയേവ ഗതോ.

തതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപോസഥാഗാരം പവിസനവേലായ സോ ഭിക്ഖു തം ഭിക്ഖും ഉപോസഥഗ്ഗേ സഞ്ജാനിത്വാ "ഇമസ്മിം ഉപോസഥഗ്ഗേ ഏവരൂപോ നാമ പാപഭിക്ഖു അത്ഥി, നാഹം തേന സദ്ധിം ഉപോസഥം കരിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമിത്വാ ബഹി അട്ഠാസി. ഭുമ്മദേവതാ "ഭാരിയം മയാ കമ്മം കത"ന്തി മഹല്ലകഉപാസകവണ്ണേന തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, അയ്യോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഠിതോ"തി ആഹ. ഉപാസക, ഇമം ഉപോസഥഗ്ഗം ഏകോ പാപഭിക്ഖു പവിട്ഠോ, അഹം തേന സദ്ധിം ഉപോസഥം ന കരോമീതി വത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഠിതോമ്ഹീതി. ഭന്തേ, മാ ഏവം ഗണ്ഹഥ, പരിസുദ്ധസീലോ ഏസ ഭിക്ഖു. തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠമാതുഗാമോ നാമ അഹം, മയാ തുമ്ഹാകം വീമംസനത്ഥായ "ദള്ഹാ നു ഖോ ഇമേസം ഥേരാനം മേത്തി, നോ ദള്ഹാ"തി ലജ്ജിഅലജ്ജിഭാവം ഓലോകേന്തേന തം കമ്മം കതന്തി. കോ പന ത്വം സപ്പുരിസാതി? അഹം ഏകാ ഭുമ്മദേവതാ, ഭന്തേതി. ദേവപുത്തോ കഥേന്തോവ ദിബ്ബാനുഭാവേന ഠത്വാ ഥേരസ്സ പാദേസു പതിത്വാ "മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഖമഥ, ഏതം ദോസം ഥേരോ ന ജാനാതി, ഉപോസഥം കരോഥാ"തി ഥേരം യാചിത്വാ ഉപോസഥഗ്ഗം പവേസേസി. സോ ഥേരോ ഉപോസഥം താവ ഏകട്ഠാനേ അകാസി, മിത്തസന്ഥവവസേന ന പുന തേന

സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ അഹോസീതി. ഇമസ്സ ഥേരസ്സ കമ്മം ന കഥിയതി, ചുദിതകത്ഥേരോ പന അപരാപരം വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തോ അരഹത്തം പാപുണി.

ഭുമ്മദേവതാ തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ഏകം ബുദ്ധന്തരം അപായതോ ന മുച്ചിത്ഥ. സചേ പന കാലേന കാലം മനുസ്സത്തം ആഗച്ഛതി, അഞ്ഞേന യേന കേനചി കതോ ദോസോ തസ്സേവ ഉപരി പതതി. സോ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ കാലേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, ധാനമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ മഹല്ലകകാലേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജി, തസ്സ ഉപസമ്പന്നദിവസതോ പട്ഠായ ഏകാ അലങ്കതപടിയത്താ ഇത്ഥീ തസ്മിം ഗാമം പവിസന്തേ സദ്ധിംയേവ ഗാമം പവിസതി, നിക്ഖമന്തേ നിക്ഖമതി. വിഹാരം പവിസന്തേപി പവിസതി, തിട്ഠന്തേപി തിട്ഠതീതി ഏവം നിച്ചാനുബദ്ധാ പഞ്ഞായതി. ഥേരോ തം ന പസ്സതി, തസ്സ പന പുരിമസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന സാ അഞ്ഞേസം ഉപട്ഠാതി.

ഗാമേ യാഗുഭിക്ഖം ദദമാനാ ഇത്ഥിയോ, ''ഭന്തേ, അയം ഏകോ യാഗുഉളുങ്കോ തുമ്ഹാകം, ഏകോ ഇമിസ്സാ അമ്ഹാകം സഹായികായാ''തി പരിഹാസം കരോന്തി. ഥേരസ്സ മഹതീ വിഹേസാ ഹോതി. വിഹാരം ഗതമ്പി നം സാമണേരാ ചേവ ദഹരഭിക്ഖൂ ച പരിവാരേത്വാ ''ധാനോ കോണ്ഡോ ജാതോ''തി പരിഹാസം കരോന്തി. അഥസ്സ തേനേവ കാരണേന കുണ്ഡധാനത്ഥേരോതി നാമം ജാതം . സോ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ തേഹി കയിരമാനം കേളിം സഹിതും അസക്കോന്തോ ഉമ്മാദം ഗഹേത്വാ ''തുമ്ഹേ കോണ്ഡാ, തുമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായാ കോണ്ഡാ , ആചരിയാ കോണ്ഡാ''തി വദതി. അഥ നം സത്ഥു ആരോചേസും - ''കുണ്ഡധാനോ ദഹരസാമണേരേഹി സദ്ധിം ഏവം ഫരുസവാചം വദതീ''തി. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം ഭിക്ഖൂ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം ഭഗവാ''തി വുത്തേ ''കസ്മാ ഏവം വദേസീ''തി ആഹ. ഭന്തേ, നിബദ്ധം വിഹേസം അസഹന്തോ ഏവം കഥേമീതി. ''ത്വം പുബ്ബേ കതകമ്മം യാവജ്ജദിവസാ ജീരാപേതും ന സക്കോസി, പുന ഏവരൂപം ഫരുസം മാ വദ ഭിക്ഖൂ''തി വത്വാ ആഹ -

> ''മാവോച ഫരുസം കഞ്ചി, വുത്താ പടിവദേയ്യു തം;
> ദുക്ഖാ ഹി സാരമ്ഭകഥാ, പടിദണ്ഡാ ഫുസേയ്യു തം.
>
> ''സചേ നേരേസി അത്താനം, കംസോ ഉപഹതോ യഥാ;
> ഏസ പത്തോസി നിബ്ബാനം, സാരമ്ഭോ തേ ന വിജ്ജതീ''തി. (ധം॰ പം॰
> ൧൩൩-൧൩൪);

ഇമഞ്ച പന തസ്സ ഥേരസ്സ മാതുഗാമേന സദ്ധിം വിചരണഭാവം കോസലരഞ്ഞോപി കഥയിംസു. രാജാ ''ഗച്ഛഥ, ഭണേ, വീമംസഥാ''തി പേസേത്വാ സയമ്പി മന്ദേനേവ പരിവാരേന സദ്ധിം ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തേ ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ ഥേരോ സൂചികമ്മം കരോന്തോ നിസിന്നോ ഹോതി, സാപിസ്സ ഇത്ഥീ അവിദൂരേ ഠാനേ ഠിതാ വിയ പഞ്ഞായതി.

രാജാ തം ദിസ്വാ "അത്ഥിദം കാരണ"ന്തി തസ്സാ ഠിതട്ഠാനം അഗമാസി. സാ തസ്മിം ആഗച്ഛന്തേ ഥേരസ്സ വസനപണ്ണസാലം പവിട്ഠാ വിയ അഹോസി. രാജാപി തായ സദ്ധിംയേവ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ സബ്ബത്ഥ ഓലോകേന്തോ അദിസ്വാ "നായം മാതുഗാമോ, ഥേരസ്സ ഏകോ കമ്മവിപാകോ"തി സഞ്ഞം കത്വാ പഠമം ഥേരസ്സ സമീപേന ഗച്ഛന്തോപി ഥേരം അവന്ദിത്വാ തസ്സ കാരണസ്സ അഭൂതഭാവം ഞത്വാ ആഗമ്മ ഥേരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ "കച്ചി, ഭന്തേ, പിണ്ഡകേന ന കിലമഥാ"തി പുച്ഛി. ഥേരോ "വട്ടതി മഹാരാജാ"തി ആഹ. "ജാനാമി, ഭന്തേ, അയ്യസ്സ കഥം, ഏവരൂപേന ച പരിക്കിലേസേന സദ്ധിം ചരന്താനം തുമ്ഹാകം കേ നാമ പസീദിസ്സന്തി, ഇതോ പട്ഠായ വോ കത്ഥചി ഗമനകിച്ചം നത്ഥി, അഹം ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, തുമ്ഹേ യോനിസോമനസികാരേ മാ പമജ്ജിത്ഥാ"തി നിബദ്ധം ഭിക്ഖം പട്ഠപേസി. ഥേരോ രാജാനം ഉപത്ഥമ്ഭകം ലഭിത്വാ ഭോജനസപ്പായേന ഏകഗ്ഗചിത്തോ ഹുത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തതോ പട്ഠായ സാ ഇത്ഥീ അന്തരധായി.

മഹാസുഭദ്ദാ ഉഗ്ഗനഗരേ മിച്ഛാദിട്ഠികുലേ വസമാനാ "സത്ഥാ മം അനുകമ്പതൂ"തി ഉപോസഥം അധിട്ഠായ നിരാമഗന്ധാ ഹുത്വാ ഉപരിപാസാദതലേ ഠിതാ "ഇമാനി പുപ്ഫാനി അന്തരേ അട്ഠത്വാ ദസബലസ്സ മത്ഥകേ വിതാനം ഹുത്വാ തിട്ഠന്തു, ദസബലോ ഇമായ സഞ്ഞായ സ്വേ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹതൂ"തി സച്ചകിരിയം കത്വാ അട്ഠ സുമനപുപ്ഫമുട്ഠിയോ വിസ്സജ്ജേസി. പുപ്ഫാനി ഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനാവേലായ സത്ഥു മത്ഥകേ വിതാനം ഹുത്വാ അട്ഠംസു. സത്ഥാ തം സുമനപുപ്ഫവിതാനം ദിസ്വാ ചിത്തേനേവ സുഭദ്ദായ ഭിക്ഖം അധിവാസേത്വാ പുനദിവസേ അരുണേ ഉട്ഠിതേ ആനന്ദത്ഥേരം ആഹ - "ആനന്ദ, മയം അജ്ജ ദൂരം ഭിക്ഖാചാരം ഗമിസ്സാമ, പുഥുജ്ജനാനം അദത്വാ അരിയാനംയേവ സലാകം ദേഹീ"തി. ഥേരോ ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി - "ആവുസോ, സത്ഥാ അജ്ജ ദൂരം ഭിക്ഖാചാരം ഗമിസ്സതി, പുഥുജ്ജനാ മാ ഗണ്ഹന്തു, അരിയാവ സലാകം ഗണ്ഹന്തൂ"തി. കുണ്ഡധാനത്ഥേരോ "ആഹരാവുസോ, സലാക"ന്തി പഠമംയേവ ഹത്ഥം പസാരേസി. ആനന്ദോ "സത്ഥാ താദിസാനം ഭിക്ഖൂനം സലാകം ന ദാപേതി, അരിയാനംയേവ ദാപേതീ"തി വിതക്കം ഉപ്പാദേത്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥു ആരോചേസി. സത്ഥാ "ആഹരാപേന്തസ്സ സലാകം ദേഹീ"തി ആഹ. ഥേരോ ചിന്തേസി - "സചേ കുണ്ഡധാനസ്സ സലാകാ ദാതും ന യുത്താ അസ്സ, അഥ സത്ഥാ പടിബാഹേയ്യ, ഭവിസ്സതി ഏകം കാരണ"ന്തി. "കുണ്ഡധാനസ്സ സലാകം ദസ്സാമീ"തി ഗമനം അഭിനീഹരി. കുണ്ഡധാനത്ഥേരോ തസ്സ പുരേ ആഗമനാവ അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ ഇദ്ധിയാ ആകാസേ ഠത്വാ "ആഹരാവുസോ ആനന്ദ, സത്ഥാ മം ജാനാതി, മാദിസം ഭിക്ഖും പഠമം സലാകം ഗണ്ഹന്തം ന സത്ഥാ വാരേതീ"തി ഹത്ഥം പസാരേത്വാ സലാകം ഗണ്ഹി. സത്ഥാ തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരം ഇമസ്മിം സാസനേ പഠമം സലാകം ഗണ്ഹന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

വങ്ഗീസത്ഥേരവത്ഥു

൨൧൨. ചതുത്ഥേ **പടിഭാനവന്താനന്തി** സമ്പന്നപടിഭാനാനം വങ്ഗീസത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയം കിര ഥേരോ ദസബലസ്സ സന്തികം ഉപസങ്കമന്തോ ചക്ഖുപഥതോ പട്ഠായ ചന്ദേന സദ്ധിം ഉപമേത്വാ, സൂരിയേന, ആകാസേന, മഹാസമുദ്ദേന, ഹത്ഥിനാഗേന, സീഹേന മിഗരഞ്ഞാ സദ്ധിം ഉപമേത്വാപി

അനേകേഹി പദസതേഹി പദസഹസ്സേഹി സത്ഥു വണ്ണം വദന്തോയേവ ഉപസങ്കമതി. തസ്മാ പടിഭാനവന്താനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ മഹാഭോഗകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ പുരിമനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും പടിഭാനവന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ സത്ഥു അധികാരകമ്മം കത്വാ "അഹമ്പി അനാഗതേ പടിഭാനവന്താനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം കത്വാ സത്ഥാരാ ബ്യാകതോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. വങ്ഗീസമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ആചരിയം ആരാധേത്വാ ഛവസീസമന്തം നാമ സിക്ഖിത്വാ ഛവസീസം നഖേന ആകോടേത്വാ "അയം സത്തോ അസുകയോനിയം നാമ നിബ്ബത്തോ"തി ജാനാതി.

ബ്രാഹ്മണാ "അയം അമ്ഹാകം ജീവികമഗ്ഗോ"തി ഞത്വാ വങ്ഗീസമാണവം പടിച്ഛന്നയാനേ നിസീദാപേത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ചരന്താ നഗരദ്വാരേ വാ നിഗമദ്വാരേ വാ ഠപേത്വാ മഹാജനസ്സ രാസിഭൂതഭാവം ഞത്വാ "യോ വങ്ഗീസം പസ്സതി, സോ ധനം വാ ലഭതി, യസം വാ ലഭതി, സഗ്ഗം വാ ഗച്ഛതീ"തി വദന്തി. തേസം കഥം സുത്വാ ബഹൂ ജനാ ലഞ്ജം ദത്വാ പസ്സിതുകാമാ ഹോന്തി. രാജരാജമഹാമത്താ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ "കോ ആചരിയസ്സ ജാനവിസേസോ"തി പുച്ഛന്തി. തുമ്ഹേ ന ജാനാഥ, സകലജമ്ബുദീപേ അമ്ഹാകം ആചരിയസദിസോ അഞ്ഞോ പണ്ഡിതോ നാമ നത്ഥി, തിവസ്സമത്ഥകേ മതകാനം സീസം ആഹരാപേത്വാ നഖേന ആകോടേത്വാ "അയം സത്തോ അസുകയോനിയം നിബ്ബത്തോ"തി ജാനാതി. വങ്ഗീസോപി മഹാജനസ്സ കങ്ഖഛേദനത്ഥം തേ തേ ജനേ ആവാഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഗതിം കഥാപേതി. തം നിസ്സായ മഹാജനസ്സ ഹത്ഥതോ സതമ്പി സഹസ്സമ്പി ലഭതി.

ബ്രാഹ്മണാ വങ്ഗീസമാണവം ആദായ യഥാരുചിം വിചരിത്വാ പുന സാവത്ഥിം ആഗമംസു. വങ്ഗീസോ ജേതവനമഹാവിഹാരസ്സ അവിദൂരട്ഠാനേ ഠിതോ ചിന്തേസി - "സമണോ ഗോതമോ പണ്ഡിതോതി വദന്തി, ന ഖോ പന സബ്ബകാലം മയാ ഇമേസംയേവ വചനം കരോന്തേന ചരിതും വട്ടതി, പണ്ഡിതാനമ്പി സന്തികം ഗന്തും വട്ടതീ"തി. സോ ബ്രാഹ്മണേ ആഹ - "തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, അഹം ന ബഹുകേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ സമണം ഗോതമം പസ്സിസ്സാമീ"തി. തേ ആഹംസു - "വങ്ഗീസ, മാ തേ രുച്ചി സമണം ഗോതമം പസ്സിതും . യോ ഹി നം പസ്സതി, തം സോ മായായ ആവട്ടേതീ"തി. വങ്ഗീസോ തേസം കഥം അനാദിയിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

അഥ നം സത്ഥാ പുച്ഛി - "വങ്ഗീസ, കിഞ്ചി സിപ്പം ജാനാസീ"തി. ആമ, ഭോ ഗോതമ, ഛവസീസമന്തം നാമേകം ജാനാമീതി. കിം സോ മന്തോ കരോതീതി? തിവസ്സമത്ഥകേ മതാനമ്പി തം മന്തം ജപ്പിത്വാ സീസം നഖേന ആകോടേത്വാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ജാനാമീതി. സത്ഥാ തസ്സ ഏകം നിരയേ ഉപ്പന്നസ്സ സീസം ദസ്സേസി, ഏകം മനുസ്സേസു ഉപ്പന്നസ്സ, ഏകം ദേവേസു, ഏകം പരിനിബ്ബുതസ്സ സീസം ദസ്സേസി. സോ പഠമം സീസം ആകോടേത്വാ, "ഭോ

ഗോതമ, അയം സത്തോ നിരയം ഗതോ''തി ആഹ. സാധു സാധു, വങ്ഗീസ, സുദിട്ഠം തയാ, അയം സത്തോ കഹം ഗതോതി പുച്ഛി. മനുസ്സലോകം, ഭോ ഗോതമാതി. അയം സത്തോ കഹം ഗതോതി? ദേവലോകം, ഭോ ഗോതമാതി തിണ്ണമ്പി ഗതട്ഠാനം കഥേസി. പരിനിബ്ബുതസ്സ പന സീസം നഖേന ആകോടേന്തോ നേവ അന്തം ന കോടിം പസ്സതി. അഥ നം സത്ഥാ ''ന സക്കോസി ത്വം, വങ്ഗീസാ''തി പുച്ഛി. ''പസ്സഥ, ഭോ ഗോതമ, ഉപപരിക്ഖാമി താവാ''തി പുനപ്പുനം പരിവത്തേതി. ബാഹിരകമന്തേന ഖീണാസവസ്സ ഗതിം കഥം ജാനിസ്സതി, അഥസ്സ മത്ഥകതോ സേദോ മുച്ചി. സോ ലജ്ജിത്വാ തുണ്ഹീഭൂതോ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ ''കിലമസി, വങ്ഗീസാ''തി ആഹ. ആമ, ഭോ ഗോതമ, ഇമസ്സ സത്തസ്സ ഗതട്ഠാനം ജാനിതും ന സക്കോമി. സചേ തുമ്ഹേ ജാനാഥ, കഥേഥാതി. ''വങ്ഗീസ, അഹം ഏതമ്പി ജാനാമി ഇതോ ഉത്തരിതരമ്പീ''തി വത്വാ ധമ്മപദേ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

''ചുതിം യോ വേദി സത്താനം, ഉപപത്തിം ച സബ്ബസോ;
അസത്തം സുഗതം ബുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണം.

''യസ്സ ഗതിം ന ജാനന്തി, ദേവാ ഗന്ധബ്ബമാനുസാ;
ഖീണാസവം അരഹന്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൪൧൯-൪൨൦);

തതോ വങ്ഗീസോ ആഹ - ''ഭോ ഗോതമ, വിജ്ജായ വിജ്ജം ദേന്തസ്സ നാമ പരിഹാനി നത്ഥി, അഹം അത്തനാ ജാനനകം മന്തം തുമ്ഹാകം ദസ്സാമി, തുമ്ഹേ ഏതം മന്തം മയ്ഹം ദേഥാ''തി. വങ്ഗീസ, ന മയം മന്തേന മന്തം ദേമ, ഏവമേവ ദേമാതി. ''സാധു, ഭോ ഗോതമ, ദേഥ മേ മന്ത''ന്തി അപചിതിം ദസ്സേത്വാ ഹത്ഥകച്ഛപകം കത്വാ നിസീദി. കിം, വങ്ഗീസ, തുമ്ഹാകം സമയേ മഹഗ്ഘമന്തം വാ കിഞ്ചി വാ ഗണ്ഹന്താനം പരിവാസോ നാമ ന ഹോതീതി? ഹോതി, ഭോ ഗോതമാതി. അമ്ഹാകം പന മന്തോ നിപ്പരിവാസോതി സഞ്ഞം കരോസീതി? ബ്രാഹ്മണാ നാമ മന്തേഹി അതിത്താ ഹോന്തി, തസ്മാ സോ ഭഗവന്തം ആഹ - ''ഭോ ഗോതമ, തുമ്ഹേഹി കഥിതനിയാമം കരിസ്സാമീ''തി. ഭഗവാ ആഹ - ''വങ്ഗീസ, മയം ഇമം മന്തം ദേന്താ അമ്ഹേഹി സമാനലിങ്ഗസ്സ ദേമാ''തി. വങ്ഗീസോ ''യംകിഞ്ചി കത്വാ മയാ ഇമം മന്തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ''തി ബ്രാഹ്മണേ ആഹ. തുമ്ഹേ മയി പബ്ബജന്തേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം ഇമം മന്തം ഗണ്ഹിത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ ജേട്ഠകോ ഭവിസ്സാമി. ഏവം സന്തേ തുമ്ഹാകമ്പി ഭദ്ദകം ഭവിസ്സതീ''തി മന്തത്ഥായ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി. സത്ഥാ ''മന്തപരിവാസം താവ വസാഹീ''തി ദ്വത്തിംസാകാരം ആചിക്ഖി. പഞ്ഞവാ സത്തോ ദ്വത്തിംസാകാരം സജ്ഝായന്തോവ തത്ഥ ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി .

തസ്മിം അരഹത്തം പത്തേ ബ്രാഹ്മണാ ''കാ നു ഖോ വങ്ഗീസസ്സ പവത്തി, പസ്സിസ്സാമ ന''ന്തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം, ഭോ വങ്ഗീസ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികേ സിപ്പം സിക്ഖിത''ന്തി പുച്ഛിംസു. ആമ, സിക്ഖിതന്തി. തേന ഹി ഏഹി ഗമിസ്സാമാതി. ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗന്തബ്ബകിച്ചം മയ്ഹം നിട്ഠിതന്തി. പഠമമേവ അമ്ഹേഹി തുയ്ഹം കഥിതം ''സമണോ ഗോതമോ അത്താനം പസ്സിതും ആഗതേ മായായ ആവട്ടേതീ''തി. ത്വം ഹി ഇദാനി സമണസ്സ ഗോതമസ്സ വസം ആപന്നോ, കിം മയം തവ സന്തികേ കരിസ്സാമാതി ആഗതമഗ്ഗേനേവ പക്കമിംസു.

വങ്ഗീസത്ഥേരോപി യം യം വേലം ദസബലം പസ്സിതും ഗച്ഛതി, ഏകം ഥുതിം കരോന്തോവ ഗച്ഛതി. തേന തം സത്ഥാ സങ്ഘമജ്ഝേ നിസിന്നോ പടിഭാനവന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉപസേനവങ്ഗന്തപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

൨൧൩. പഞ്ചമേ **സമന്തപാസാദികാന**ന്തി സബ്ബപാസാദികാനം. **ഉപസേനോ**തി തസ്സ ഥേരസ്സ നാമം. വങ്ഗന്തബ്രാഹ്മണസ്സ പന സോ പുത്തോ, തസ്മാ **വങ്ഗന്തപുത്തോ**തി വുച്ചതി. അയം പന ഥേരോ ന കേവലം അത്തനാവ പാസാദികോ, പരിസാപിസ്സ പാസാദികാ, ഇതി പരിസം നിസ്സായ ലദ്ധനാമവസേന സമന്തപാസാദികാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

പഞ്ഹകമ്മേ പനസ്സ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ വയം ആഗമ്മ പുരിമനയേനേവ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണമാനോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും സമന്തപാസാദികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ സത്ഥു അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ നാലകബ്രാഹ്മണഗാമേ സാരിബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഉപസേനദാരകോതിസ്സ നാമം അകംസു.

സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ദസബലസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജി. സോ ഉപസമ്പദായ ഏകവസ്സികോ ഹുത്വാ "അരിയഗബ്ഭം വഡ്ഢേമീ"തി ഏകം കുലപുത്തം അത്തനോ സന്തികേ പബ്ബാജേത്വാ ഉപസമ്പാദേസി. സോ പവാരേത്വാ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ഏകവസ്സികകാലേ അത്തനാ ദുവസ്സോ "ദസബലോ മം പസ്സിത്വാ തുസിസ്സതീ"തി സദ്ധിവിഹാരികം ആദായ ദസബലം പസ്സിതും ആഗതോ. സത്ഥാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തേ നിസിന്നം പുച്ഛി - "കതിവസ്സോസി ത്വം ഭിക്ഖൂ"തി? ദുവസ്സോ അഹം ഭഗവാതി. അയം പന ഭിക്ഖു കതിവസ്സോതി? ഏകവസ്സോ ഭഗവാതി. കിന്തായം ഭിക്ഖു ഹോതീതി? സദ്ധിവിഹാരികോ മേ ഭഗവാതി. അഥ നം സത്ഥാ "അതിലഹും ഖോ ത്വം, മോഘപുരിസ, ബാഹുല്ലായ ആവത്തോ"തി വത്വാ അനേകപരിയായേന വിഗരഹി. ഥേരോ സത്ഥു സന്തികാ ഗരഹം ലഭിത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ "ഇമിനാവ പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികേന മുഖേന സത്ഥാരം പരിസമേവ നിസ്സായ സാധുകാരം ദാപേസ്സാമീ"തി തംദിവസേയേവ ഏകം ഠാനം ഗന്ത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി.

തതോ യസ്മാ ഥേരോ മഹാകുലതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ പഥവിഘുട്ഠധമ്മകഥികോവ, തസ്മാ തസ്സ ധമ്മകഥായ ചേവ പസീദിത്വാ മിത്താമച്ചഞാതികുലേഹി ച നിക്ഖമിത്വാ ബഹൂ കുലദാരകാ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജന്തി. "അഹം ആരഞ്ഞകോ, തുമ്ഹേപി ആരഞ്ഞകാ ഭവിതും സക്കോന്താ പബ്ബജഥാ"തി തേരസ ധുതങ്ഗാനി ആചിക്ഖിത്വാ "സക്ഖിസ്സാമ, ഭന്തേ"തി വദന്തേ പബ്ബാജേതി. തേ അത്തനോ ബലേന തം തം ധുതങ്ഗം അധിട്ഠഹന്തി. ഥേരോ അത്തനോ ദസവസ്സകാലേ വിനയം പഗുണം കത്വാ സബ്ബേവ ഉപസമ്പാദേസി. ഏവം ഉപസമ്പന്നാ ചസ്സ പഞ്ചസതമത്താ ഭിക്ഖൂ പരിവാരാ അഹേസും.

തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ വസന്തോ ''ഇച്ഛാമഹം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധമാസം പടിസല്ലീയിതു''ന്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരോചേത്വാ ഏകവിഹാരീ ഹോതി. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി ''യോ ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, സോ പാചിത്തിയം ദേസാപേതബ്ബോ''തി കതികം അകാസി. തദാ ഉപസേനത്ഥേരോ ''ഭഗവന്തം പസ്സിസ്സാമീ''തി അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ കഥാസമുട്ഠാപനത്ഥം അഞ്ഞതരം ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ആമന്തേസി - ''മനാപാനി തേ ഭിക്ഖു പംസുകൂലാനീ''തി. ''ന ഖോ മേ, ഭന്തേ, മനാപാനി പംസുകൂലാനീ''തി വത്വാ ഉപജ്ഝായേ ഗാരവേന പംസുകൂലികഭാവം ആരോചേസി. ഇമസ്മിം ഠാനേ സത്ഥാ ''സാധു സാധു, ഉപസേനാ''തി ഥേരസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ അനേകപരിയായേന ഗുണകഥം കഥേസി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പന ഇദം വത്ഥു പാളിയം (പാരാ॰ ൫൬൫) ആഗതമേവ. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഇമസ്മിം സാസനേ ഥേരം സമന്തപാസാദികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ദബ്ബത്ഥേരവത്ഥു

൨൧൫. ഛട്ഠേ **സേനാസനപഞ്ഞാപകാന**ന്തി സേനാസനം പഞ്ഞാപേന്താനം. ഥേരസ്സ കിര സേനാസനപഞ്ഞാപനകാലേ അട്ഠാരസസു മഹാവിഹാരേസു അസമ്മട്ഠം പരിവേണം വാ അപടിജഗ്ഗിതം സേനാസനം വാ അസോധിതം മഞ്ചപീഠം വാ അനുപട്ഠിതം പാനീയപരിഭോജനീയം വാ നാഹോസി. തസ്മാ സേനാസനപഞ്ഞാപകാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. **ദബ്ബോ**തിസ്സ നാമം. മല്ലരാജകുലേ പന ഉപ്പന്നത്താ **മല്ലപുത്തോ** നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയഞ്ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ വുത്തനയേനേവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും സേനാസനപഞ്ഞാപകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ സത്ഥാരാ ബ്യാകതോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപദസബലസ്സ സാസനസ്സ ഓസക്കനകാലേ പബ്ബജി, തദാ തേന സദ്ധിം അപരേ ഛ ജനാതി സത്ത ഭിക്ഖൂ ഏകചിത്താ ഹുത്വാ അഞ്ഞേ സാസനേ അഗാരവം കരോന്തേ ദിസ്വാ ''ഇധ കിം കരോമ, ഏകമന്തേ സമണധമ്മം കത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സാമാ''തി നിസ്സേണിം ബന്ധിത്വാ ഉച്ചപബ്ബതസിഖരം അഭിരുഹിത്വാ ''അത്തനോ ചിത്തബലം ജാനന്താ നിസ്സേണിം പാതേന്തു, ജീവിതേ സാലയാ ഓതരന്തു, മാ പച്ഛാനുതാപിനോ അഹുവത്ഥാ''തി വത്വാ സബ്ബേ ഏകചിത്താ ഹുത്വാ നിസ്സേണിം പാതേത്വാ ''അപ്പമത്താ ഹോഥ, ആവുസോ''തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓവദിത്വാ ചിത്തരുചിയേസു ഠാനേസു നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം കാതും ആരഭിംസു.

തത്രേകോ ഥേരോ പഞ്ചമേ ദിവസേ അരഹത്തം പത്വാ ''മമ കിച്ചം നിപ്ഫന്നം, അഹം ഇമസ്മിം ഠാനേ കിം കരിസ്സാമീ''തി ഇദ്ധിയാ ഉത്തരകുരുതോ പിണ്ഡപാതം ആഹരിത്വാ, ''ആവുസോ, ഇമം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജഥ , ഭിക്ഖാചാരകിച്ചം മമായത്തം ഹോതു, തുമ്ഹേ അത്തനോ കമ്മം കരോഥാ''തി ആഹ. കിം നു ഖോ മയം, ആവുസോ, നിസ്സേണിം പാതേന്താ ഏവം അവോചുമ്ഹാ ''യോ പഠമം ധമ്മം സച്ഛികരോതി, സോ ഭിക്ഖം ആഹരതു, തേന ആഭതം സേസാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം

കരിസ്സന്തീ''തി. നത്ഥി, ആവുസോതി. തുമ്ഹേ അത്തനോ പുബ്ബഹേതുനാ ലഭിത്ഥ, മയമ്പി സക്കോന്താ വട്ടസ്സന്തം കരിസ്സാമ, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേതി . ഥേരോ തേ സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്തോ ഫാസുകട്ഠാനേ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഗതോ. അപരോ ഥേരോ സത്തമേ ദിവസേ അനാഗാമിഫലം പത്വാ തതോ ചുതോ സുദ്ധാവാസബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ.

ഇതരേപി ഥേരാ തതോ ചുതാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ തേസു തേസു കുലേസു നിബ്ബത്താ. ഏകോ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലനഗരേ രാജഗേഹേ നിബ്ബത്തോ, ഏകോ പബ്ബതേയ്യരട്ഠേ പരിബ്ബാജികായ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ, ഏകോ ബാഹിയരട്ഠേ കുടുമ്ബികഗേഹേ നിബ്ബത്തോ, ഏകോ രാജഗഹേ കുടുമ്ബികഗേഹേ നിബ്ബത്തോ. അയം പന ദബ്ബത്ഥേരോ മല്ലരട്ഠേ അനുപിയനഗരേ ഏകസ്സ മല്ലരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ മാതാ ഉപവിജഞ്ഞകാലേ കാലമകാസി, മതസരീരം സുസാനം നേത്വാ ദാരുചിതകം ആരോപേത്വാ അഗ്ഗിം അദംസു. തസ്സാ അഗ്ഗിവേഗസന്തത്തം ഉദരപടലം ദ്വേധാ അഹോസി. ദാരകോ അത്തനോ പുഞ്ഞബലേന ഉപ്പതിത്വാ ഏകസ്മിം ദബ്ബത്ഥമ്ഭേ നിപതി. തം ദാരകം ഗഹേത്വാ അയ്യികായ അദംസു. സാ തസ്സ നാമം ഗണ്ഹന്തീ ദബ്ബത്ഥമ്ഭേ നിപതിത്വാ ലദ്ധജീവിതത്താ ദബ്ബോതിസ്സ നാമം അകാസി.

തസ്സ സത്തവസ്സികകാലേ സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ മല്ലരട്ഠേ ചാരികം ചരമാനോ അനുപിയനിഗമം പത്വാ അനുപിയമ്ബവനേ വിഹരതി. ദബ്ബകുമാരോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ദസ്സനേനേവ പസീദിത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ ''അഹം ദസബലസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി അയ്യികം ആപുച്ഛി. സാ ''സാധു, താതാ''തി ദബ്ബകുമാരം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇമം കുമാരം പബ്ബാജേഥാ''തി ആഹ. സത്ഥാ അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ സഞ്ഞം അദാസി ''ഭിക്ഖു ഇമം ദാരകം പബ്ബാജേഹീ''തി. സോ ഥേരോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ ദബ്ബകുമാരം പബ്ബാജേന്തോ തചപഞ്ചകം കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖി. പുബ്ബഹേതുസമ്പന്നോ കതാഭിനീഹാരോ സത്തോ പഠമകേസവട്ടിയാ ഓരോപിയമാനായ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി, ദുതിയകേസവട്ടിയാ ഓരോപിയമാനായ സകദാഗാമിഫലേ, തതിയായ അനാഗാമിഫലേ. സബ്ബകേസാനം പന ഓരോപനഞ്ച അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയാ ച അപച്ഛാ അപുരേ അഹോസി.

സത്ഥാ മല്ലരട്ഠേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ വേളുവനേ വാസം കപ്പേസി. തത്രായസ്മാ ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ രഹോഗതോ അത്തനോ കിച്ചനിപ്ഫത്തിം ഓലോകേത്വാ സങ്ഘസ്സ വേയ്യാവച്ചകരണേ കായം യോജേതുകാമോ ചിന്തേസി - ''യംനൂനാഹം സങ്ഘസ്സ സേനാസനഞ്ച പഞ്ഞാപേയ്യം, ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസേയ്യ''ന്തി. സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ അത്തനോ പരിവിതക്കം ആരോചേസി. സത്ഥാ തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ സേനാസനപഞ്ഞാപകത്തഞ്ച ഭത്തുദ്ദേസകത്തഞ്ച സമ്പടിച്ഛി. അഥ നം ''അയം ദബ്ബോ ദഹരോവ സമാനോ മഹന്തട്ഠാനേ ഠിതോ''തി സത്തവസ്സികകാലേയേവ ഉപസമ്പാദേസി. ഥേരോ ഉപസമ്പന്നകാലതോയേവ പട്ഠായ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്താനം സബ്ബഭിക്ഖൂനം സേനാസനാനി ച പഞ്ഞാപേതി, ഭിക്ഖഞ്ച സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഉദ്ദിസതി. തസ്സ സേനാസനപഞ്ഞാപകഭാവോ സബ്ബദിസാസു പാകടോ അഹോസി - ''ദബ്ബോ കിര മല്ലപുത്തോ

സഭാഗസഭാഗാനം ഭിക്ഖൂനം ഏകട്ഠാനേ സേനാസനാനി പഞ്ഞാപേതി, ദൂരേപി സേനാസനം പഞ്ഞാപേതിയേവ. ഗന്തും അസക്കോന്തേ ഇദ്ധിയാ നേതീതി.

അഥ നം ഭിക്ഖൂ കാലേപി വികാലേപി "അമ്ഹാകം, ആവുസോ, ജീവകമ്ബവനേ സേനാസനം പഞ്ഞാപേഹി, അമ്ഹാകം മദ്ദകുച്ഛിസ്മിം മിഗദായേ"തി ഏവം സേനാസനം ഉദ്ദിസാപേത്വാ തസ്സ ഇദ്ധിം പസ്സന്താ ഗച്ഛന്തി. സോപി ഇദ്ധിയാ മനോമയേ കായേ അഭിസങ്ഖരിത്വാ ഏകേകസ്സ ഥേരസ്സ ഏകേകം അത്തനാ സദിസം ഭിക്ഖും നിമ്മിനിത്വാ അങ്ഗുലിയാ ജലമാനായ പുരതോ പുരതോ ഗന്ത്വാ "അയം മഞ്ചോ, ഇദം പീഠ"ന്തിആദീനി വത്വാ സേനാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ പുന അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ആഗച്ഛതി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പനിദം വത്ഥു പാളിയം ആഗതമേവ. സത്ഥാ ഇദമേവ കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ അപരഭാഗേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഥേരം സേനാസനപഞ്ഞാപകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

പിലിന്ദവച്ഛത്ഥേരവത്ഥു

൨൧൩. സത്തമേ **ദേവതാനം പിയമനാപാന**ന്തി ദേവതാനം പിയാനഞ്ചേവ മനാപാനഞ്ച പിലിന്ദവച്ഛത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ചക്കവത്തീ രാജാ ഹുത്വാ മഹാജനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ സഗ്ഗപരായണം അകാസി. യേഭുയ്യേന കിര ഛസു കാമസഗ്ഗേസു നിബ്ബത്തദേവതാ തസ്സേവ ഓവാദം ലഭിത്വാ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ അത്തനോ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ "കം നു ഖോ നിസ്സായ ഇമം സഗ്ഗസമ്പത്തിം ലഭിമ്ഹാ"തി ആവജ്ജമാനാ ഇമം ഥേരം ദിസ്വാ "ഥേരം നിസ്സായ അമ്ഹേഹി സമ്പതി ലദ്ധാ"തി സായംപാതം ഥേരം നമസ്സന്തി. തസ്മാ സോ ദേവതാനം പിയമനാപാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. **പിലിന്ദോ**തി പനസ്സ ഗോത്തം, **വച്ഛോ**തി നാമം. തദുഭയം സംസന്ദേത്വാ പിലിന്ദവച്ഛോതി വുച്ചതി.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ പുരിമനയേനേവ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ദേവതാനം പിയമനാപട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. പിലിന്ദവച്ഛോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ അപരേന സമയേന സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പന്നോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. സോ ഗിഹീഹിപി ഭിക്ഖൂഹിപി സദ്ധിം കഥേന്തോ "ഏഹി, വസല, ഗച്ഛ, വസല, ആഹര, വസല, ഗണ്ഹ, വസലാ"തി വസലവാദേനേവ സമുദാചരതി. തം കഥം ആഹരിത്വാ തഥാഗതം പുച്ഛിംസു - "ഭഗവാ അരിയാ നാമ ഫരുസവാചാ ന ഹോന്തീ"തി. ഭിക്ഖവേ, അരിയാനം പരവമ്ഭനവസേന ഫരുസവാചാ നാമ നത്ഥി, അപിച ഖോ പന ഭവന്തരേ ആചിണ്ണവസേന ഭവേയ്യാതി. ഭന്തേ, പിലിന്ദവച്ഛത്ഥേരോ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ഗിഹീഹിപി ഭിക്ഖൂഹിപി സദ്ധിം കഥേന്തോ, "വസല, വസലാ"തി കഥേതി, കിമേത്ഥ കാരണം ഭഗവാതി. ഭിക്ഖവേ, ന മയ്ഹം പുത്തസ്സ ഏതം ഇദാനേവ ആചിണ്ണം, അതീതേ പനേസ പഞ്ച ജാതിസതാനി വസലവാദിബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. ഇച്ചേസ ഭവാചിണ്ണേനേവ കഥേസി, ന ഫരുസവസേന. അരിയാനഞ്ഹി വോഹാരോ ഫരുസോപി സമാനോ ചേതനായ അഫരുസഭാവേന പരിസുദ്ധോവ,

അപ്പമത്തകമ്പേത്ഥ പാപം ന ഉപലബ്ഭതീതി വത്വാ ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> “അകക്കസം വിഞ്ഞാപനിം, ഗിരം സച്ചമുദീരയേ;
> യായ നാഭിസജേ കഞ്ചി, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ”ന്തി.

അഥേകദിവസം ഥേരോ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ ഏകം പുരിസം പിപ്പലീനം ഭാജനം പൂരേത്വാ ആദായ അന്തോനഗരം പവിസന്തം ദിസ്വാ “കിം തേ, വസല, ഭാജനേ”തി ആഹ. സോ ചിന്തേസി - “അയം സമണോ മയാ സദ്ധിം പാതോവ ഫരുസകഥം കഥേസി, ഇമസ്സ അനുച്ഛവികമേവ വത്തും വട്ടതീ”തി “മൂസികവച്ചം മേ, ഭന്തേ, ഭാജനേ”തി ആഹ. ഏവം ഭവിസ്സതി, വസലാതി. തസ്സ ഥേരസ്സ ദസ്സനം വിജഹന്തസ്സ സബ്ബം മൂസികവച്ചമേവ അഹോസി. സോ ചിന്തേസി - “ഇമാ പിപ്പലിയോ മൂസികവച്ചസദിസാ പഞ്ഞായന്തി, സഭാവോ നു ഖോ നോ”തി വീമംസന്തോ ഹത്ഥേന ഉപ്പീളേസി . അഥസ്സ ഉന്ദൂരവച്ചഭാവം ഞത്വാ ബലവദോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജി. സോ “ഇമായേവ നു ഖോ ഏവരൂപാ, ഉദാഹു സകടേപീ”തി ഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ സബ്ബാപി പിപ്പലിയോ താദിസാവ ദിസ്വാ ഹദയം ഹത്ഥേന സന്ധാരേത്വാ “ഇദം ന അഞ്ഞസ്സ കമ്മം, മയാ പാതോവ ദിട്ഠഭിക്ഖുസ്സേതം കമ്മം, അദ്ധാ ഏകം ഉപായം ഭവിസ്സതി, തസ്സ ഗതട്ഠാനം അനുവിചിനിത്വാ ഏതം കാരണം ജാനിസ്സാമീ”തി ഥേരസ്സ ഗതമഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ പായാസി.

അഥേകോ പുരിസോ തം അതിവിയ ചണ്ഡികതം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, “ഭോ പുരിസ, ത്വം അതിവിയ ചണ്ഡികതോവ ഗച്ഛസി, കേന കമ്മേന ഗച്ഛസീ”തി പുച്ഛി. സോ തസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ ഏവമാഹ - “ഭോ, മാ ചിന്തയി, മയ്ഹം അയ്യോ പിലിന്ദവച്ഛോ ഭവിസ്സതി, ത്വം ഏതദേവ ഭാജനം പൂരേത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ പുരതോ തിട്ഠ. ‘കിം നാമേതം, വസലാ’തി വുത്തകാലേ ച ‘പിപ്പലിയോ, ഭന്തേ’തി വദ, ഥേരോ ‘ഏവം ഭവിസ്സതി, വസലാ’തി വക്ഖതി. പുന സബ്ബാപി പിപ്പലിയോ ഭവിസ്സന്തീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. സബ്ബാ പിപ്പലിയോ പടിപാകതികാ അഹേസും. ഇദമേത്തകം വത്ഥു. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ദേവതാനം പിയമനാപകാരണമേവ വത്ഥും കത്വാ ഥേരം ദേവതാനം പിയമനാപാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ബാഹിയദാരുചീരിയത്ഥേരവത്ഥു

൨൧൫. അട്ഠമേ **ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാന**ന്തി ഖിപ്പം അധിഗതഅഭിഞ്ഞാനം ദാരുചീരിയത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയഞ്ഹി ഥേരോ സംഖിത്തധമ്മദേസനാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പാപുണി, മഗ്ഗഫലാനം പരികമ്മകിച്ചം നാഹോസി. തസ്മാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. ബാഹിയരട്ഠേ പന ജാതത്താ **ബാഹിയോ**തിസ്സ നാമം അഹോസി. സോ അപരഭാഗേ ദാരുചീരം നിവാസേസി. തസ്മാ **ദാരുചീരിയോ** നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ ദസബലസ്സ ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം

കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കസ്സപദസബലസ്സ സാസനസ്സ ഓസക്കനകാലേ ഹേട്ഠാ വുത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സമണധമ്മം കത്വാ പരിപുണ്ണസീലോ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി.

സോ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവലോകേ വസിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ബാഹിയരട്ഠേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ. വയം ആഗമ്മ ഘരാവാസം വസന്തോ "വോഹാരം കരിസ്സാമീ"തി സുവണ്ണഭൂമിഗമനീയം നാവം അഭിരുഹി. നാവാ ഇച്ഛിതം ദേസം അപ്പത്വാവ സമുദ്ദമജ്ഝേ ഭിന്നാ, മഹാജനോ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖോ അഹോസി. അയം പന ഏകം ദാരുഖണ്ഡം ഗഹേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സുപ്പാരകപട്ടനേ ഉത്തിണ്ണോ മനുസ്സാവാസം പത്വാ "അചേലകനിയാമേന മനുസ്സേ ഉപസങ്കമിതും അയുത്ത"ന്തി അവിദൂരേ ഠാനേ ഏകം മഹാതളാകാ സേവാലം ഗഹേത്വാ സരീരം വേഠേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ പതിതം ഏകം കപാലം ആദായ ഭിക്ഖായ പാവിസി.

മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസും - "സചേ ലോകേ അരഹന്താ നാമ അത്ഥി, ഏവംവിധേഹി ഭവിതബ്ബം. കിം നു ഖോ അയ്യോ ഉക്കട്ഠഭാവേന വത്ഥം ന ഗണ്ഹാതി, ഉദാഹു ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹേയ്യാ"തി വീമംസന്താ നാനാദിസാഹി വത്ഥാനി ആഹരിംസു. സോ ചിന്തേസി - "സചാഹം ന ഇമിനാ നിയാമേന ആഗമിസ്സം, ന മേ ഏതേ പസീദേയ്യും, യംകിഞ്ചി കത്വാ ഇമേ വഞ്ചേത്വാ ജീവികുപായം കാതും വട്ടതീ"തി വത്ഥാനി ന പടിഗ്ഗണ്ഹി. മനുസ്സാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസന്നാ മഹാസക്കാരം കരിംസു. സോപി ഭത്തകിച്ചം കത്വാ അവിദൂരട്ഠാനേ ദേവകുലം ഗതോ. മഹാജനോ തേന സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ ദേവകുലം പടിജഗ്ഗിത്വാ അദാസി. സോ ചിന്തേസി - "ഇമേ മയ്ഹം സേവാലേ നിവാസനമത്തേ പസീദിത്വാ ഏവംവിധം സക്കാരം കരോന്തി, ഏതേസം മയാ ഉക്കട്ഠേനേവ ഭവിതും വട്ടതീ"തി സല്ലഹുകാനി രുക്ഖഫലകാനി ഗഹേത്വാ തച്ഛേത്വാ വാകേസു ആവുണിത്വാ ചീരം കത്വാ നിവാസേത്വാ പാരുപിത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തോ വസി.

അഥ യോ സോ കസ്സപബുദ്ധകാലേ സത്തസു ജനേസു സമണധമ്മം കരോന്തേസു ഏകോ ഭിക്ഖു സുദ്ധാവാസബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ. സോ നിബ്ബത്തസമനന്തരമേവ അത്തനോ ബ്രഹ്മസമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ആഗതട്ഠാനം ആവജ്ജേന്തോ സത്തന്നം ജനാനം പബ്ബതം ആരുയ്ഹ സമണധമ്മകരണട്ഠാനം ദിസ്വാ സേസാനം ഛന്നം നിബ്ബത്തട്ഠാനം ആവജ്ജേന്തോ ഏകസ്സ പരിനിബ്ബുതഭാവം ഇതരേസം പഞ്ചന്നം കാമാവചരദേവലോകേ നിബ്ബത്തഭാവം ഞത്വാ കാലാനുകാലം തേ പഞ്ച ജനേ ആവജ്ജേതി . ഇമസ്മിം പന കാലേ "കഹം നു ഖോ"തി ആവജ്ജേന്തോ ദാരുചീരിയം സുപ്പാരകപട്ടനം ഉപനിസ്സായ കുഹനകമ്മേന ജീവികം കപ്പേന്തം ദിസ്വാ "നട്ഠോ വതായം ബാലോ, പുബ്ബേ സമണധമ്മം കരോന്തോ അതിഉക്കട്ഠഭാവേന അരഹതാപി ആഭതം പിണ്ഡപാതം അപരിഭുഞ്ജിത്വാ ഇദാനി ഉദരത്ഥായ അനരഹാവ അരഹത്തം പടിജാനിത്വാ ലോകം വഞ്ചേന്തോ വിചരതി, ദസബലസ്സ ച നിബ്ബത്തഭാവം ന ജാനാതി, ഗച്ഛാമി നം സംവേജേത്വാ ദസബലസ്സ നിബ്ബത്തഭാവം ജാനാപേമീ"തി തംഖണംയേവ ബ്രഹ്മലോകതോ സുപ്പാരകപട്ടനേ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ ദാരുചീരിയസ്സ സമ്മുഖേ പാതുരഹോസി.

സോ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഓഭാസം ദിസ്വാ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ഠിതോ മഹാബ്രഹ്മം ഓലോകേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "കേ തുമ്ഹേ"തി പുച്ഛി.

അഹം തുയ്ഹം പോരാണകസഹായോ അനാഗാമിഫലം പത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ. അമ്ഹാകം പന സബ്ബജേട്ഠകോ അരഹത്തം പത്വാ പരിനിബ്ബുതോ, തുമ്ഹേ പഞ്ച ജനാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ. സ്വാഹം തം ഇമസ്മിം ഠാനേ കുഹനകമ്മേന ജീവന്തം ദിസ്വാ ദമേതും ആഗതോതി വത്വാ ഇദം കാരണമാഹ - "ന ഖോ ത്വം, ബാഹിയ അരഹാ, നപി അരഹത്തമഗ്ഗം സമാപന്നോ, സാപി തേ പടിപദാ നത്ഥി, യായ ത്വം അരഹാ വാ അസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നോ"തി. അഥസ്സ സത്ഥു ഉപ്പന്നഭാവം സാവത്ഥിയം വസനഭാവഞ്ച ആചിക്ഖിത്വാ "സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛാഹീ"തി തം ഉയ്യോജേത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ അഗമാസി.

ദാരുചീരിയോ മഹാബ്രഹ്മുനാ സംവേജിതോ "മോക്ഖമഗ്ഗം ഗവേസിസ്സാമീ"തി വീസയോജനസതം മഗ്ഗം ഏകരത്തിവാസേന ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പിണ്ഡായ പവിട്ഠം അന്തരഘരേ സമ്പാപുണിത്വാ സത്ഥു പാദേസു നിപതിത്വാ "ദേസേതു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മം, ദേസേതു സുഗതോ ധമ്മ"ന്തി യാവതതിയം യാചി. സത്ഥാ "എത്താവതാ ബാഹിയസ്സ ഞാണം പരിപാകം ഗത"ന്തി ഞത്വാ "തസ്മാതിഹ തേ, ബാഹിയ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം ദിട്ഠേ ദിട്ഠമത്തം ഭവിസ്സതീ"തി (ഉദാ॰ ൧൦) ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദി . സോപി ദേസനാപരിയോസാനേ അന്തരവീഥിയം ഠിതോവ ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

സോ അത്തനോ കിച്ചം മത്ഥകപ്പത്തം ഞത്വാ ഭഗവന്തം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ അപരിപുണ്ണപത്തചീവരതായ പത്തചീവരം പരിയേസന്തോ സങ്കാരട്ഠാനതോ ചോളക്ഖണ്ഡാനി സംകഡ്ഢതി. അഥ നം പുബ്ബവേരികോ അമനുസ്സോ ഏകിസ്സാ തരുണവച്ഛായ ഗാവിയാ സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. സത്ഥാ സാവത്ഥിതോ നിക്ഖമന്തോ അന്തരവീഥിയം ബാഹിയം സങ്കാരട്ഠാനേ പതിതം ദിസ്വാ "ഗണ്ഹഥ, ഭിക്ഖവേ, ബാഹിയസ്സ ദാരുചീരിയസ്സ സരീര"ന്തി നീഹരാപേത്വാ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ ചാതുമഹാപഥേ ചേതിയം കാരാപേസി. തതോ സങ്ഘമജ്ഝേ കഥാ ഉദപാദി - "തഥാഗതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന ബാഹിയസ്സ സരീരജ്ഝാപനകിച്ചം കാരേസി, ധാതുയോ ഗഹേത്വാ ചേതിയം കാരേസി, കതരമഗ്ഗോ നു ഖോ തേന സച്ഛികതോ, സാമണേരോ നു ഖോ സോ, ഭിക്ഖു നു ഖോ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദയിംസു . സത്ഥാ തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ "പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, ബാഹിയോ"തി ഉപരി ധമ്മദേസനം വഡ്ഢേത്വാ തസ്സ പരിനിബ്ബുതഭാവം പകാസേസി. പുന സങ്ഘമജ്ഝേ കഥാ ഉദപാദി "ന ച സത്ഥാരാ ബാഹിയസ്സ ബഹു ധമ്മോ ദേസിതോ, അരഹത്തം പത്തോതി ച വദേതി. കിം നാമേത"ന്തി? സത്ഥാ "ധമ്മോ മന്ദോ ബഹൂതി അകാരണം, വിസപീതകസ്സ അഗദോ വിയ ചേസോ"തി വത്വാ ധമ്മപദേ ഗാഥമാഹ -

"സഹസ്സമപി ചേ ഗാഥാ, അനത്ഥപദസംഹിതാ;
ഏകം ഗാഥാപദം സേയ്യോ, യം സുത്വാ ഉപസമ്മതീ"തി. (ധ॰ പ॰ ൧൦൧);

ദേസനാപരിയോസാനേ ചതുരാസീതി പാണസഹസ്സാനി അമതപാനം പിവിംസു. ഇദഞ്ച പന ബാഹിയത്ഥേരസ്സ വത്ഥു സുത്തേ (ഉദാ॰ ൧൦) ആഗതത്താ വിത്ഥാരേന ന കഥിതം. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ സങ്ഘമജ്ഝേ നിസിന്നോ ബാഹിയത്ഥേരം ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കുമാരകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു

൨൭൭. നവമേ **ചിത്തകഥികാന**ന്തി വിചിത്തം കത്വാ ധമ്മം കഥേന്താനം. ഥേരോ കിര ഏകസ്സപി ദിന്നമ്പി ധമ്മം കഥേന്തോ ബഹൂഹി ഉപമാഹി ച കാരണേഹി ച മണ്ഡയിത്വാ ബോധേന്തോ കഥേതി. തസ്മാ ചിത്തകഥികാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ വയപ്പത്തോ ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ചിത്തകഥികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കസ്സപബുദ്ധസാസനോസക്കനകാലേ സത്തന്നം ഭിക്ഖൂനം അബ്ഭന്തരോ ഹുത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ സമണധമ്മം കത്വാ അപരിഹീനസീലോ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം സമ്പത്തിം അനുഭവമാനോ അമ്ഹാകം സത്ഥു കാലേ രാജഗഹേ ഏകിസ്സാ കുലദാരികായ കുച്ഛിമ്ഹി ഉപ്പന്നോ. സാ ച പഠമം മാതാപിതരോ യാചിത്വാ പബ്ബജ്ജം അലഭമാനാ കുലഘരം ഗതാ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി. തമ്പി അജാനന്തീ സാമികം ആരാധേത്വാ തേന അനുഞ്ഞാതാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിതാ. തസ്സാ ഗബ്ഭനിമിത്തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖുനിയോ ദേവദത്തം പുച്ഛിംസു, സോ "അസ്സമണീ"തി ആഹ. ദസബലം പുച്ഛിംസു, സത്ഥാ ഉപാലിത്ഥേരം പടിച്ഛാപേസി. ഥേരോ സാവത്ഥിനഗരവാസീനി കുലാനി വിസാഖഞ്ച ഉപാസികം പക്കോസാപേത്വാ സോധേന്തോ "പുരേ ലദ്ധോ ഗബ്ഭോ, പബ്ബജ്ജാ അരോഗാ"തി ആഹ. സത്ഥാ "സുവിനിച്ഛിതം അധികരണ"ന്തി ഥേരസ്സ സാധുകാരം അദാസി.

സാ ഭിക്ഖുനീ സുവണ്ണബിമ്ബസദിസം പുത്തം വിജായി. തം ഗഹേത്വാ രാജാ പസേനദികോസലോ പോസാപേസി, കസ്സപോതി ചസ്സ നാമം കത്വാ അപരഭാഗേ അലങ്കരിത്വാ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ പബ്ബാജേസി. കുമാരകാലേ പന പബ്ബജിതത്താ ഭഗവതാ "കസ്സപം പക്കോസഥ, ഇദം ഫലം വാ ഖാദനീയം വാ കസ്സപസ്സ ദേഥാ"തി വുത്തേ "കതരകസ്സപസ്സാതി. കുമാരകസ്സപസ്സാ"തി ഏവം ഗഹിതനാമത്താ തതോ പട്ഠായ വുഡ്ഢകാലേപി **കുമാരകസ്സപോ**ത്വേവ വുച്ചതി. അപിച രഞ്ഞോ പോസാവനികപുത്തത്താപി കുമാരകസ്സപോതി തം സഞ്ജാനിംസു.

സോ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ വിപസ്സനായ ചേവ കമ്മം കരോതി, ബുദ്ധവചനഞ്ച ഗണ്ഹാതി. അഥ സോ തേന സദ്ധിം പബ്ബതമത്ഥകേ സമണധമ്മം കത്വാ അനാഗാമിഫലം പത്വാ സുദ്ധാവാസേ നിബ്ബത്തോ മഹാബ്രഹ്മാ തസ്മിം സമയേ ആവജ്ജേന്തോ കുമാരകസ്സപം ദിസ്വാ "സഹായകോ മേ വിപസ്സനായ കിലമതി, ഗന്ത്വാ തസ്സ വിപസ്സനായ നയമുഖം ദസ്സേത്വാ മഗ്ഗഫലപത്തിയാ ഉപായം കരിസ്സാമീ"തി ബ്രഹ്മലോകേ ഠിതോവ പഞ്ചദസ പഞ്ഹേ അഭിസങ്ഖരിത്വാ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ കുമാരകസ്സപത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനേ അന്ധവനേ പാതുരഹോസി. ഥേരോ ആലോകം ദിസ്വാ "കോ ഏത്ഥാ"തി ആഹ. "അഹം പുബ്ബേ തയാ സദ്ധിം സമണധമ്മം കത്വാ അനാഗാമിഫലം പത്വാ സുദ്ധാവാസേ നിബ്ബത്തബ്രഹ്മാ"തി ആഹ. കേന കമ്മേന ആഗതത്ഥാതി? മഹാബ്രഹ്മാ അത്തനോ ആഗതകാരണം ദീപേതും തേ പഞ്ഹേ ആചിക്ഖിത്വാ "ത്വം ഇമേ പഞ്ഹേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അരുണേ ഉട്ഠിതേ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ

പുച്ഛ, ഠപേത്വാ ഹി തഥാഗതം അഞ്ഞോ ഇമേ പഞ്ഹേ കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ''തി വത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ ഗതോ.

ഥേരോപി പുനദിവസേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ മഹാബ്രഹ്മുനാ കഥിതനിയാമേനേവ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. സത്ഥാ കുമാരകസ്സപത്ഥേരസ്സ അരഹത്തം പാപേത്വാ പഞ്ഹേ കഥേസി. ഥേരോ സത്ഥാരാ കഥിതനിയാമേനേവ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അന്ധവനം ഗന്ത്വാ വിപസ്സനം ഗബ്ഭം ഗാഹാപേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തതോ പട്ഠായ ചതുന്നം പരിസാനം ധമ്മകഥം കഥേന്തോ ബഹുകാഹി ഉപമാഹി ച കാരണേഹി ച മണ്ഡേത്വാ ചിത്തകഥമേവ കഥേതി. അഥ നം സത്ഥാ പായാസിരഞ്ഞോ പഞ്ചദസഹി പഞ്ഹേഹി പടിമണ്ഡേത്വാ സുത്തന്തേ (ദീ॰ നി॰ ൨.൪൦൬ ആദയോ) ദേസിതേ തം സുത്തന്തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഇമസ്മിം സാസനേ ചിത്തകഥികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

മഹാകോട്ഠിതത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൮. ദസമേ **പടിസമ്ഭിദാപത്താനന്തി** ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ പത്വാ ഠിതാനം മഹാകോട്ഠിതത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയം ഹി ഥേരോ അത്തനോ പടിസമ്ഭിദാസു ചിണ്ണവസിഭാവേന അഭിഞ്ഞാതേ അഭിഞ്ഞാതേ മഹാസാവകേ ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോപി ദസബലം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോപി പടിസമ്ഭിദാസുയേവ പഞ്ഹം പുച്ഛതി. ഇതി ഇമിനാ ചിണ്ണവസിഭാവേന പടിസമ്ഭിദാപത്താനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ അപരേന സമയേന സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും പടിസമ്ഭിദാപത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. കോട്ഠിതമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജി. സോ ഉപസമ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ നിച്ചകാലം പടിസമ്ഭിദാസു ചിണ്ണവസീ ഹുത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ പടിസമ്ഭിദാസുയേവ പുച്ഛതി. അഥ നം സത്ഥാ അപരഭാഗേ മഹാവേദല്ലസുത്തം (മ॰ നി॰ ൧.൪൪൯ ആദയോ) അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ പടിസമ്ഭിദാപത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

തതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൪. ചതുത്ഥഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

ആനന്ദത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൩-൨൨൭. ചതുത്ഥസ്സ പഠമേ **ബഹുസ്സുതാനന്തിആദീസു** അഞ്ഞേപി ഥേരാ ബഹുസ്സുതാ സതിമന്താ ഗതിമന്താ ധിതിമന്താ ഉപട്ഠാകാ ച അത്ഥി.

അയം പനായസ്മാ ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ദസബലസ്സ സാസനേ ഭണ്ഡാഗാരികപരിയത്തിയം ഠത്വാ ഗണ്ഹി. തസ്മാ ബഹുസ്സുതാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. ഇമസ്സേവ ച ഥേരസ്സ ബുദ്ധവചനം ഗഹേത്വാ ധാരണകസതി അഞ്ഞേഹി ഥേരേഹി ബലവതരാ അഹോസി, തസ്മാ **സതിമന്താനം** അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. അയമേവ ചായസ്മാ ഏകപദേ ഠത്വാ സട്ഠി പദസഹസ്സാനി ഗണ്ഹന്തോ സത്ഥാരാ കഥിതനിയാമേനേവ സബ്ബപദാനി ജാനാതി, തസ്മാ **ഗതിമന്താനം** അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. തസ്സേവ ചായസ്മതോ ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹനവീരിയം സജ്ഝായനവീരിയഞ്ച ധാരണവീരിയഞ്ച സത്ഥു ഉപട്ഠാനവീരിയഞ്ച അഞ്ഞേഹി അസദിസം അഹോസി, തസ്മാ **ധിതിമന്താനം** അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. തഥാഗതം ഉപട്ഠഹന്തോ ചേസ ന അഞ്ഞേസം ഉപട്ഠാകഭിക്ഖൂനം ഉപട്ഠാനാകാരേന ഉപട്ഠഹി, അഞ്ഞേ ഹി തഥാഗതം ഉപട്ഠഹന്താ ന ചിരം ഉപട്ഠഹിംസു, ന ച ബുദ്ധാനം മനം ഗഹേത്വാ ഉപട്ഠഹിംസു. അയം ഥേരോ പന ഉപട്ഠാകട്ഠാനം ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ ആരദ്ധവീരിയോ ഹുത്വാ തഥാഗതസ്സ മനം ഗഹേത്വാ ഉപട്ഠഹി. തസ്മാ **ഉപട്ഠാകാനം** അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - ഇതോ കിര സതസഹസ്സമത്ഥകേ കപ്പേ പദുമുത്തരോ നാമ സത്ഥാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജി. തസ്സ ഹംസവതീ നാമ നഗരം അഹോസി, നന്ദോ നാമ രാജാ പിതാ, സുമേധാ നാമ ദേവീ മാതാ, ബോധിസത്തോ ഉത്തരകുമാരോ നാമ അഹോസി. സോ പുത്തസ്സ ജാതദിവസേ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിത്വാ പധാനമനുയുത്തോ അനുക്കമേന സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ “അനേകജാതിസംസാര”ന്തി ഉദാനം ഉദാനേത്വാ സത്താഹം ബോധിപല്ലങ്കേ വീതിനാമേത്വാ “പഥവിയം ഠപേസ്സാമീ”തി പാദം അഭിനീഹരി. അഥ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പമാണം പദുമം ഉട്ഠാസി. തദുപാദായ ഭഗവാ പദുമുത്തരോതേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. തസ്സ ദേവലോ ച സുജാതോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ അഹേസും , അമിതാ ച അസമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, സുമനോ നാമ ഉപട്ഠാകോ. പദുമുത്തരോ ഭഗവാ പിതു സങ്ഗഹം കുരുമാനോ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരോ ഹംസവതിയാ രാജധാനിയാ വസതി.

കനിട്ഠഭാതാ പനസ്സ സുമനകുമാരോ നാമ. തസ്സ രാജാ ഹംസവതിതോ വീസയോജനസതേ ഭോഗഗാമം അദാസി. സോ കദാചി കദാചി ആഗന്ത്വാ പിതരഞ്ച സത്ഥാരഞ്ച പസ്സതി. അഥേകദിവസം പച്ചന്തോ കുപിതോ സുമനോ രഞ്ഞോ പേസേസി. രാജാ “ത്വം മയാ തത്ഥ കസ്മാ ഠപിതോ”തി പടിപേസേസി. സോ ചോരേ വൂപസമേത്വാ “ഉപസന്തോ, ദേവ, ജനപദോ”തി രഞ്ഞോ പേസേസി. രാജാ തുട്ഠോ “സീഘം മമ പുത്തോ ആഗച്ഛതൂ”തി ആഹ. തസ്സ സഹസ്സമത്താ അമച്ചാ ഹോന്തി. സോ തേഹി സദ്ധിം അന്തരാമഗ്ഗേ മന്തേസി - “മയ്ഹം പിതാ തുട്ഠോ സചേ മേ വരം ദേതി, കിം ഗണ്ഹാമീ”തി? അഥ നം ഏകച്ചേ “ഹത്ഥിം ഗണ്ഹഥ, അസ്സം ഗണ്ഹഥ, ജനപദം ഗണ്ഹഥ, സത്ത രതനാനി ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹംസു. അപരേ “തുമ്ഹേ പഥവിസ്സരസ്സ പുത്താ, ന തുമ്ഹാകം ധനം ദുല്ലഭം, ലദ്ധമ്പി ചേതം സബ്ബം പഹായ ഗമനീയം, പുഞ്ഞമേവ ഏകം ആദായ ഗമനീയം. തസ്മാ ദേവേ വരം ദദമാനേ തേമാസം പദുമുത്തരഭഗവന്തം ഉപട്ഠാതും വരം ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹംസു. സോ “തുമ്ഹേ മയ്ഹം കല്യാണമിത്താ, ന മേതം ചിത്തം അത്ഥി, തുമ്ഹേഹി പന ഉപ്പാദിതം, ഏവം കരിസ്സാമീ”തി ഗന്ത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ

പിതരാ ആലിങ്ഗേത്വാ മത്ഥകേ ചുമ്ബേത്വാ "വരം തേ പുത്ത ദേമീ"തി വുത്തേ "ഇച്ഛാമഹം, മഹാരാജ, ഭഗവന്തം തേമാസം ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹന്തോ ജീവിതം അവഞ്ഝം കാതും, ഇമം മേ ദേവ വരം ദേഹീ"തി ആഹ. ന സക്കാ, താത, അഞ്ഞം വരേഹീതി. ദേവ, ഖത്തിയാനം നാമ ദ്വേ കഥാ നത്ഥി, ഏതദേവ മേ വരം ദേഹി, ന മമ അഞ്ഞേന അത്ഥോതി. താത, ബുദ്ധാനം നാമ ചിത്തം ദുജ്ജാനം, സചേ ഭഗവാ ന ഇച്ഛിസ്സതി, മയാ ദിന്നേപി കിം ഭവിസ്സതീതി? "സാധു, ദേവ, അഹം ഭഗവതോ ചിത്തം ജാനിസ്സാമീ"തി വിഹാരം ഗതോ.

തേന ച സമയേന ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ ഭഗവാ ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠോ ഹോതി, സോ മണ്ഡലമാളേ സന്നിപതിതാനം ഭിക്ഖൂനം സന്തികം അഗമാസി. തേ നം ആഹംസു - "രാജപുത്ത, കസ്മാ ആഗതോസീ"തി? ഭഗവന്തം ദസ്സനായ, ദസ്സേഥ മേ ഭഗവന്തന്തി. ന മയം, രാജപുത്ത, ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ സത്ഥാരം ദട്ഠും ലഭാമാതി. കോ പന, ഭന്തേ, ലഭതീതി? സുമനത്ഥേരോ നാമ രാജപുത്താതി. സോ "കുഹിം, ഭന്തേ, ഥേരോ"തി? ഥേരസ്സ നിസിന്നട്ഠാനം പുച്ഛിത്വാ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "ഇച്ഛാമഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം പസ്സിതും, ദസ്സേഥ മേ ഭഗവന്ത"ന്തി ആഹ. ഥേരോ പസ്സന്തസ്സേവ രാജകുമാരസ്സ ആപോകസിണജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ മഹാപഥവിം ഉദകം അധിട്ഠായ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ സത്ഥു ഗന്ധകുടിയംയേവ പാതുരഹോസി. അഥ നം ഭഗവാ "സുമന കസ്മാ ആഗതോസീ"തി ആഹ. രാജപുത്തോ, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ആഗതോതി. തേന ഹി ഭിക്ഖു ആസനം പഞ്ഞാപേഹീതി. പുന ഥേരോ പസ്സന്തസ്സേവ രാജകുമാരസ്സ ബുദ്ധാസനം ഗഹേത്വാ അന്തോഗന്ധകുടിയം നിമുജ്ജിത്വാ ബഹിപരിവേണേ പാതുഭവിത്വാ പരിവേണേ ആസനം പഞ്ഞാപേസി. രാജകുമാരോ ഇമാനി ദ്വേ അച്ഛരിയാകാരാനി ദിസ്വാ "മഹന്തോ വതായം ഭിക്ഖൂ"തി ചിന്തേസി.

ഭഗവാപി ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. രാജപുത്തോ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം അകാസി. "കദാ ആഗതോസി രാജപുത്താ"തി വുത്തേ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠേസു, ഭിക്ഖൂ പന 'ന മയം ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ ഭഗവന്തം ദട്ഠും ലഭാമാ'തി മം ഥേരസ്സ സന്തികം പാഹേസും. ഥേരോ പന ഏകവചനേനേവ ദസ്സേതി, ഥേരോ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സാസനേ വല്ലഭോ മഞ്ഞേ"തി. ആമ രാജകുമാര, വല്ലഭോ ഏസ ഭിക്ഖു മയ്ഹം സാസനേതി. ഭന്തേ, ബുദ്ധാനം സാസനേ കിം കത്വാ വല്ലഭാ ഹോന്തീതി? ദാനം ദത്വാ സീലം സമാദിയിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ കുമാരാതി. ഭഗവാ അഹം ഥേരോ വിയ ബുദ്ധസാസനേ വല്ലഭോ ഹോതുകാമോ, സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം അധിവാസേഥാതി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന . രാജകുമാരോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സബ്ബരത്തിം മഹാസക്കാരം സജ്ജേത്വാ സത്ത ദിവസാനി ഖന്ധാവാരഭത്തം നാമ അദാസി.

സത്തമേ ദിവസേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, ഭന്തേ, മയാ പിതു സന്തികാ തേമാസം അന്തോവസ്സം തുമ്ഹാകം പടിജഗ്ഗനവരോ ലദ്ധോ, തേമാസം മേ വസ്സാവാസം അധിവാസേഥാതി. ഭഗവാ "അത്ഥി നു ഖോ തത്ഥ ഗതേന അത്ഥോ"തി ഓലോകേത്വാ "അത്ഥീ"തി ദിസ്വാ "സുഞ്ഞാഗാരേ ഖോ, രാജകുമാര, തഥാഗതാ അഭിരമന്തീ"തി ആഹ. കുമാരോ "അഞ്ഞാതം ഭഗവാ അഞ്ഞാതം സുഗതാ"തി വത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, പുരിമതരം ഗന്ത്വാ വിഹാരം കാരേമി,

മയാ പേസിതേ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സേന സദ്ധിം ആഗച്ഛഥാ''തി ഭഗവന്തം പടിഞ്ഞം ഗാഹാപേത്വാ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ദിന്നാ മേ, ദേവ, ഭഗവതാ പടിഞ്ഞാ, മയാ പഹിതേ ഭഗവന്തം പേസേയ്യഥാ''തി വത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ യോജനേ യോജനേ വിഹാരം കാരേന്തോ വീസയോജനസതം അദ്ധാനം ഗതോ. ഗന്ത്വാ ച അത്തനോ നഗരേ വിഹാരട്ഠാനം വിചിനന്തോ സോഭനനാമസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഉയ്യാനം ദിസ്വാ സതസഹസ്സേന കിണിത്വാ സതസഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ വിഹാരം കാരേസി. തത്ഥ ഭഗവതോ ഗന്ധകുടിം സേസഭിക്ഖൂനഞ്ച രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനത്ഥായ കുടിലേണമണ്ഡപേ കാരേത്വാ പാകാരപരിക്ഖേപം ദ്വാരകോട്ഠകഞ്ച നിട്ഠാപേത്വാ പിതു സന്തികം പേസേസി - ''നിട്ഠിതം മയ്ഹം കിച്ചം, സത്ഥാരം പഹിണഥാ''തി.

രാജാ ഭഗവന്തം ഭോജേത്വാ ''ഭഗവാ സുമനസ്സ കിച്ചം നിട്ഠിതം, തുമ്ഹാകം ഗമനം പച്ചാസീസതീ''തി ആഹ. ഭഗവാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവുതോ യോജനേ യോജനേ വിഹാരേസു വസമാനോ അഗമാസി. കുമാരോ ''സത്ഥാ ആഗച്ഛതീ''തി സുത്വാ യോജനം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജയമാനോ വിഹാരം പവേസേത്വാ -

''സതസഹസ്സേന മേ കീതം, സതസഹസ്സേന മാപിതം;
സോഭനം നാമ ഉയ്യാനം, പടിഗ്ഗണ്ഹ മഹാമുനീ''തി. -

വിഹാരം നിയ്യാദേസി. സോ വസ്സൂപനായികാദിവസേ ദാനം ദത്വാ അത്തനോ പുത്തദാരേ ച അമച്ചേ ച പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''സത്ഥാ അമ്ഹാകം സന്തികം ദൂരതോവ ആഗതോ, ബുദ്ധാ ച നാമ ധമ്മഗരുകാ ന ആമിസചക്ഖുകാ . തസ്മാ അഹം ഇമം തേമാസം ദ്വേ സാടകേ നിവാസേത്വാ ദസ സീലാനി സമാദിയിത്വാ ഇധേവ വസിസ്സാമി, തുമ്ഹേ ഖീണാസവസതസഹസ്സസ്സ ഇമിനാവ നീഹാരേന തേമാസം ദാനം ദദേയ്യാഥാ''തി.

സോ സുമനത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനസഭാഗേയേവ ഠാനേ വസന്തോ യം ഥേരോ ഭഗവതോ വത്തം കരോതി, തം സബ്ബം ദിസ്വാ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏകന്തവല്ലഭോ ഏസ ഥേരോ, ഏതസ്സേവ മേ ഠാനന്തരം പത്ഥേതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ഉപകട്ഠായ പവാരണായ ഗാമം പവിസിത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സസ്സ പാദമൂലേ തിചീവരം ഠപേത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, യദേതം മയാ സത്താഹം ഖന്ധാവാരദാനതോ പട്ഠായ പുഞ്ഞം കതം, തം നേവ സക്കസമ്പത്തിം, ന മാരബ്രഹ്മസമ്പത്തിം പത്ഥയന്തേന, ബുദ്ധസ്സ പന ഉപട്ഠാകഭാവം പത്ഥേന്തേന കതം. തസ്മാ അഹമ്പി ഭഗവാ അനാഗതേ സുമനത്ഥേരോ വിയ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപട്ഠാകോ ഹോമീ''തി പഞ്ചപതിട്ഠിതേന പതിട്ഠഹിത്വാ വന്ദി. സത്ഥാ തസ്സ അനന്തരായം ദിസ്വാ ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി. കുമാരോ തം സുത്വാ ''ബുദ്ധാ ച നാമ അദ്വേജ്ഝകഥാ ഹോന്തീ''തി ദുതിയദിവസേ ഗോതമബുദ്ധസ്സ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ ഗച്ഛന്തോ വിയ അഹോസി.

സോ തസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വസ്സസതസഹസ്സം ദാനം ദത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ പിണ്ഡായ ചരതോ ഥേരസ്സ പത്തഗ്ഗഹണത്ഥം ഉത്തരിസാടകം ദത്വാ പൂജം അകാസി. പുന സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതോ ബാരാണസിരാജാ ഹുത്വാ ഉപരിപാസാദവരഗതോ ഗന്ധമാദനതോ ആകാസേന ആഗച്ഛന്തേ അട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ നിമന്താപേത്വാ ഭോജേത്വാ അത്തനോ

മങ്ഗലഉയ്യാനേ തേസം അട്ഠ പണ്ണസാലായോ കാരേത്വാ തേസം നിസീദനത്ഥായ അത്തനോ നിവേസനേ അട്ഠ സബ്ബരതനമയാനി പീഠാനി ചേവ മണിആധാരകേ ച പടിയാദേത്വാ ദസ വസ്സസഹസ്സാനി ഉപട്ഠാനം അകാസി. ഏതാനി പാകടട്ഠാനാനി.

കപ്പസതസഹസ്സം പന ദാനം ദദമാനോവ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തേന സദ്ധിം തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതോ അമിതോദനസക്കസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ സബ്ബേവ ഞാതകേ ആനന്ദിതേ പമുദിതേ കരോന്തോ ജാതോതി ആനന്ദോത്വേവ നാമം അകംസു. സോ അനുപുബ്ബേന കതാഭിനിക്ഖമനേ സമ്മാസമ്ബോധിം പത്വാ പഠമഗമനേന കപിലവത്ഥും ആഗന്ത്വാ തതോ നിക്ഖന്തേ ഭഗവതി ഭഗവതോ പരിവാരത്ഥം രാജകുമാരേസു പബ്ബജന്തേസു ഭദ്ദിയാദീഹി സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ ആയസ്മതോ പുണ്ണസ്സ മന്താണിപുത്തസ്സ സന്തികേ ധമ്മകഥം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവതോ പഠമബോധിയം വീസതി വസ്സാനി അനിബദ്ധാ ഉപട്ഠാകാ അഹേസും. ഏകദാ നാഗസമാലോ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ വിചരി ഏകദാ നാഗിതോ, ഏകദാ ഉപവാനോ, ഏകദാ സുനക്ഖത്തോ, ഏകദാ ചുന്ദോ സമണുദ്ദേസോ , ഏകദാ സാഗതോ, ഏകദാ രാധോ, ഏകദാ മേഘിയോ. തത്ഥ ഏകദാ ഭഗവാ നാഗസമാലത്ഥേരേന സദ്ധിം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ ദ്വേധാപഥം പത്തോ. ഥേരോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ "ഭഗവാ അഹം ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാമീ"തി ആഹ. അഥ നം ഭഗവാ "ഏഹി ഭിക്ഖു, ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാമാ"തി ആഹ. സോ "ഹന്ദ ഭഗവാ തുമ്ഹാകം പത്തചീവരം ഗണ്ഹഥ, അഹം ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാമീ"തി വത്വാ പത്തചീവരം ഭൂമിയം ഠപേതും ആരദ്ധോ. അഥ നം ഭഗവാ "ആഹര ഭിക്ഖൂ"തി വത്വാ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ ഗതോ. തസ്സപി ഭിക്ഖുനോ ഇതരേന മഗ്ഗേന ഗച്ഛതോ ചോരാ പത്തചീവരഞ്ചേവ ഹരിംസു, സീസഞ്ച ഭിന്ദിംസു. സോ "ഭഗവാ ഇദാനി മേ പടിസരണം, ന അഞ്ഞോ"തി ചിന്തേത്വാ ലോഹിതേന ഗലന്തേന ഭഗവതോ സന്തികം ആഗമി. "കിമിദം ഭിക്ഖൂ"തി ച വുത്തേ തം പവത്തിം ആരോചേസി. അഥ നം ഭഗവാ "മാ ചിന്തയി ഭിക്ഖു, ഏതസ്സ കാരണായേവ തം നിവാരയിമ്ഹാ"തി വത്വാ സമസ്സാസേസി.

ഏകദാ പന ഭഗവാ മേഘിയത്ഥേരേന സദ്ധിം പാചീനവംസേ മിഗദായേ ജന്തുഗാമം അഗമാസി. തത്രാപി മേഘിയോ ജന്തുഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ നദീതീരേ പാസാദികം അമ്ബവനം ദിസ്വാ "ഭഗവാ തുമ്ഹാകം പത്തചീവരം ഗണ്ഹഥ, അഹം തസ്മിം അമ്ബവനേ സമണധമ്മം കരോമീ"തി വത്വാ ഭഗവതാ തിക്ഖത്തും നിവാരിയമാനോപി ഗന്ത്വാ അകുസലവിതക്കേഹി അന്വാസത്തോ പച്ചാഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. തമ്പി ഭഗവാ "ഇമമേവ തേ കാരണം സല്ലക്ഖേത്വാ നിവാരയിമ്ഹാ"തി വത്വാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം അഗമാസി. തത്ഥ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവേ, ഇദാനിമ്ഹി മഹല്ലകോ, 'ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാമാ'തി വുത്തേ അഞ്ഞേന ഗച്ഛന്തി, ഏകച്ചേ മയ്ഹം പത്തചീവരം ഭൂമിയം നിക്ഖിപന്തി, മയ്ഹം നിബദ്ധുപട്ഠാകം ഏകം ഭിക്ഖും ജാനാഥാ"തി . ഭിക്ഖൂനം ധമ്മസംവേഗോ ഉദപാദി. അഥായസ്മാ സാരിപുത്തോ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹേയേവ പത്ഥയമാനോ സതസഹസ്സകപ്പാധികം

അസങ്ഖ്യേയ്യം പാരമിയോ പൂരയിം, നനു മാദിസോ മഹാപഞ്ഞോ ഉപട്ഠാകോ നാമ വട്ടതി, അഹം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി ആഹ. തം ഭഗവാ "അലം, സാരിപുത്ത, യസ്സം ദിസായം ത്വം വിഹരസി, അസുഞ്ഞാ വേ സാ ദിസാ, തവ ഹി ഓവാദോ ബുദ്ധാനം ഓവാദസദിസോ, തേന മേ തയാ ഉപട്ഠാകകിച്ചം അത്ഥീ"തി പടിക്ഖിപി. ഏതേനേവ ഉപായേന മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ആദിം കത്വാ അസീതി മഹാസാവകാ ഉട്ഠഹിംസു. തേ സബ്ബേ ഭഗവാ പടിക്ഖിപി.

ആനന്ദത്ഥേരോ പന തുണ്ഹീയേവ നിസീദി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - "ആവുസോ ആനന്ദ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഉപട്ഠാകട്ഠാനം യാചതി, ത്വമ്പി യാചാഹീ"തി. യാചിത്വാ ലദ്ധട്ഠാനം നാമ, ആവുസോ, കീദിസം ഹോതി, കിം മം സത്ഥാ ന പസ്സതി? സചേ സത്ഥാ രോചിസ്സതി, "ആനന്ദോ മം ഉപട്ഠഹതൂ"തി വക്ഖതീതി. അഥ ഭഗവാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ അഞ്ഞേഹി ഉസ്സാഹേതബ്ബോ, സയമേവ ജാനിത്വാ മം ഉപട്ഠഹിസ്സതീ"തി ആഹ. തതോ ഭിക്ഖൂ "ഉട്ഠേഹി, ആവുസോ ആനന്ദ, ഉട്ഠേഹി, ആവുസോ ആനന്ദ, ദസബലം ഉപട്ഠാകട്ഠാനം യാചാഹീ"തി ആഹംസു. ഥേരോ ഉട്ഠഹിത്വാ ചത്താരോ പടിക്ഖേപാ ചതസ്സോ ച ആയാചനാതി അട്ഠ വരേ യാചി.

ചത്താരോ പടിക്ഖേപാ നാമ - "സചേ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അത്തനാ ലദ്ധം പണീതം ചീവരം ന ദസ്സതി, പിണ്ഡപാതം ന ദസ്സതി, ഏകഗന്ധകുടിയം വസിതും ന ദസ്സതി, നിമന്തനം ഗഹേത്വാ ന ഗമിസ്സതി, ഏവാഹം ഭഗവന്തം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കം പനേത്ഥ, ആനന്ദ, ആദീനവം അദ്ദസാ"തി വുത്തേ ആഹ - "സചാഹം, ഭന്തേ, ഇമാനി വത്ഥൂനി ലഭിസ്സാമി, ഭവിസ്സന്തി വത്താരോ 'ആനന്ദോ ദസബലേന ലദ്ധം പണീതം ചീവരം പരിഭുഞ്ജതി, പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജതി, ഏകഗന്ധകുടിയം വസതി , ഏകതോ നിമന്തനം ഗച്ഛതി. ഏതം ലാഭം ലഭന്തോ തഥാഗതം ഉപട്ഠാതി, കോ ഏവം ഉപട്ഠഹതോ ഭാരോ'"തി? ഇമേ ചത്താരോ പടിക്ഖേപേ യാചി.

ചതസ്സോ ആയാചനാ നാമ - "സചേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ മയാ ഗഹിതനിമന്തനം ഗമിസ്സതി, സചാഹം തിരോരട്ഠാ തിരോജനപദാ ഭഗവന്തം ദട്ഠും ആഗതം പരിസം ആഗതക്ഖണേയേവ ഭഗവന്തം ദസ്സേതും ലച്ഛാമി, യദാ മേ കങ്ഖാ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്മിംയേവ ഖണേ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിതും ലച്ഛാമി, തഥാ യം ഭഗവാ മയ്ഹം പരമ്മുഖേ ധമ്മം ദേസേതി, തം ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം കഥേസ്സതി, ഏവാഹം ഭഗവന്തം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കം പനേത്ഥ, ആനന്ദ, ആനിസംസം പസ്സസീ"തി വുത്തേ ആഹ - "ഇധ, ഭന്തേ, സദ്ധാ കുലപുത്താ ഭഗവതോ ഓകാസം അലഭന്താ മം ഏവം വദന്തി 'സ്വേ, ഭന്തേ ആനന്ദ, ഭഗവതാ സദ്ധിം അമ്ഹാകം ഘരേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ'തി. സചേ ഭഗവാ തത്ഥ ന ഗമിസ്സതി, ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേയേവ പരിസം ദസ്സേതും, കങ്ഖഞ്ച വിനോദേതും ഓകാസം ന ലച്ഛാമി, ഭവിസ്സന്തി വത്താരോ 'കിം ആനന്ദോ ദസബലം ഉപട്ഠാതി . ഏത്തകമ്പിസ്സ ഭഗവാ അനുഗ്ഗഹം ന കരോതീ'തി. ഭഗവതോ ച പരമ്മുഖാ മം പുച്ഛിസ്സന്തി 'അയം, ആവുസോ ആനന്ദ, ഗാഥാ, ഇദം സുത്തം, ഇദം ജാതകം കത്ഥ ദേസിത'ന്തി. സചാഹം തം ന സമ്പാദയിസ്സാമി, ഭവിസ്സന്തി വത്താരോ - 'ഏത്തകമ്പി, ആവുസോ, ന ജാനാസി, കസ്മാ ത്വം ഛായാ വിയ ഭഗവന്തം അവിജഹന്തോ ദീഘരത്തം വിചരസീ'തി. തേനാഹം പരമ്മുഖാ ദേസിതസ്സപി ധമ്മസ്സ പുന കഥനം ഇച്ഛാമീ"തി. ഇമാ ചതസ്സോ ആയാചനാ യാചി. ഭഗവാപിസ്സ അദാസി.

ഏവം ഇമേ അട്ഠ വരേ ഗഹേത്വാ നിബദ്ധുപട്ഠാകോ അഹോസി. തസ്സേവ ഠാനന്തരസ്സ അത്ഥായ കപ്പസതസഹസ്സം പൂരിതാനം പാരമീനം ഫലം പാപുണി. സോ ഉപട്ഠാകട്ഠാനം ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ ദസബലസ്സ ദുവിധേന ഉദകേന തിവിധേന ദന്തകട്ഠേന ഹത്ഥപാദപരികമ്മേന പിട്ഠിപരികമ്മേന ഗന്ധകുടിപരിവേണം സമ്മജ്ജനേനാതി ഏവമാദീഹി കിച്ചേഹി ഉപട്ഠഹന്തോ "ഇമായ നാമ വേലായ സത്ഥു ഇമം നാമ ലദ്ധും വട്ടതി, ഇദം നാമ കാതും വട്ടതീ"തി ദിവസഭാഗം സന്തികാവചരോ ഹുത്വാ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ ദണ്ഡദീപികം ഗഹേത്വാ ഏകരത്തിം ഗന്ധകുടിപരിവേണം നവ വാരേ അനുപരിയായതി. ഏവഞ്ഹിസ്സ അഹോസി - "സചേ മേ ഥിനമിദ്ധം ഓക്കമേയ്യ, ദസബലേ പക്കോസന്തേ പടിവചനം ദാതും ന സക്കുണേയ്യ"ന്തി. തസ്മാ സബ്ബരത്തിം ദണ്ഡദീപികം ഹത്ഥേന ന മുഞ്ചതി. ഇദമേത്തകം വത്ഥു. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനേകപരിയായേന ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികആനന്ദത്ഥേരസ്സ വണ്ണം കഥേത്വാ ഥേരം ഇമസ്മിം സാസനേ ബഹുസ്സുതാനം സതിമന്താനം ഗതിമന്താനം ധിതിമന്താനം ഉപട്ഠാകാനഞ്ച ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉരുവേലകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൪. ദുതിയേ **മഹാപരിസാന**ന്തി മഹാപരിവാരാനം ഉരുവേലകസ്സപോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അഞ്ഞേസഞ്ഹി ഥേരാനം കഞ്ചി കാലം പരിവാരോ മഹാ ഹോതി കഞ്ചി കാലം അപ്പോ, ഇമസ്സ പന ഥേരസ്സ ദ്വീഹി ഭാതികേഹി സദ്ധിം ഏകം സമണസഹസ്സം നിബദ്ധപരിവാരോവ അഹോസി. തേസു ഏകേകസ്മിം ഏകേകം പബ്ബാജേന്തേ ദ്വേ സമണസഹസ്സാനി ഹോന്തി, ദ്വേ ദ്വേ പബ്ബാജേന്തേ തീണി സഹസ്സാനി ഹോന്തി. തസ്മാ സോ മഹാപരിവാരാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ. **കസ്സപോ**തി പനസ്സ ഗോത്തം. ഉരുവേലായം പബ്ബജിതത്താ **ഉരുവേലകസ്സപോ**തി പഞ്ഞായിത്ഥ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വയപ്പത്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും മഹാപരിസാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ "മയാപി അനാഗതേ ഏവരൂപേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ തിചീവരേന അച്ഛാദേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ മഹാപരിസാനം അഗ്ഗഭാവത്ഥം പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാ അനന്തരായം ദിസ്വാ അനാഗതേ ഗോതമബുദ്ധസ്സ സാസനേ മഹാപരിസാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സതീ"തി ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

സോപി കുലപുത്തോ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇതോ ദ്വേനവുതികപ്പമത്ഥകേ ഫുസ്സബുദ്ധസ്സ വേമാതികകനിട്ഠഭാതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, പിതാ മഹിന്ദരാജാ നാമ. അപരേ പനസ്സ ദ്വേ കനിട്ഠഭാതരോ അഹേസും. ഏവം തേ തയോ ഭാതരോ വിസും വിസും ഠാനന്തരം ലഭിംസു. തേ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ കുപിതം പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ പിതു സന്തികാ വരം ലഭിത്വാ "തേമാസം ദസബലം പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ"തി വരം ഗണ്ഹിംസു. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - "അമ്ഹേഹി ദസബലം പടിജഗ്ഗന്തേഹി അനുച്ഛവികം കാതും വട്ടതീ"തി ഏകം അമച്ചം ഉപ്പാദകട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഏകം ആയവയജാനനകം കത്വാ ഏകം

ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പരിവേസകട്ഠാനേ ഠപേത്വാ അത്തനാ ദസ സീലാനി സമാദായ തേമാസം സിക്ഖാപദാനി രക്ഖിംസു. തേ തയോ അമച്ചാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ബിമ്ബിസാരവിസാഖരട്ഠപാലാ ജാതാ.

തേ പന രാജകുമാരാ വുത്ഥവസ്സേ ദസബലേ സഹത്ഥാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പച്ചയപൂജായ പൂജേത്വാ യാവജീവം കല്യാണകമ്മം കത്വാ അമ്ഹാകം ദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ ബ്രാഹമണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ അത്തനോ ഗോത്തവസേന തയോപി ജനാ കസ്സപാ ഏവ നാമ ജാതാ. തേ വയപ്പത്താ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിംസു. തേസം ജേട്ഠഭാതികസ്സ പഞ്ച മാണവകസതാനി പരിവാരോ അഹോസി, മജ്ഝിമസ്സ തീണി, കനിട്ഠസ്സ ദ്വേ. തേ അത്തനോ ഗന്ഥേ സാരം ഓലോകേന്താ ദിട്ഠധമ്മികമേവ പസ്സിംസു, ന സമ്പരായികം. അഥ നേസം ജേട്ഠഭാതാ അത്തനോ പരിവാരേന സദ്ധിം ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഉരുവേലകസ്സപോ നാമ ജാതോ, മഹാഗങ്ഗാനദീവങ്കേ പബ്ബജിതോ നദീകസ്സപോ നാമ ജാതോ, ഗയാസീസേ പബ്ബജിതോ ഗയാകസ്സപോ നാമ ജാതോ.

ഏവം തേസു ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ വസന്തേസു ബഹൂനം ദിവസാനം അച്ചയേന അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ പടിവിദ്ധസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണോ അനുക്കമേന ധമ്മചക്കം പവത്തേത്വാ പഞ്ചവഗ്ഗിയേ ഥേരേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ യസദാരകപ്പമുഖേ പഞ്ചപഞ്ഞാസ സഹായകേപി വിനേത്വാ സട്ഠി അരഹന്തേ "ചരഥ, ഭിക്ഖവേ , ചാരിക"ന്തി ബഹുജനഹിതായ ചാരികം പേസേത്വാ ഭദ്ദവഗ്ഗിയേ വിനേത്വാ ഉരുവേലകസ്സപസ്സ ഹേതും ദിസ്വാ "മയി ഗതേ തയോ ഭാതികാ സപരിവാരാ അരഹത്തം പാപുണിസ്സന്തീ"തി ഞത്വാ ഏകകോ അദുതിയോ ഉരുവേലകസ്സപസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വസനത്ഥായ അഗ്യാഗാരം യാചിത്വാ തത്ഥ കതം നാഗദമനം ആദിം കത്വാ അഡ്ഢുഡ്ഢസഹസ്സേഹി പാടിഹാരിയേഹി ഉരുവേലകസ്സപം സപരിവാരം വിനേത്വാ പബ്ബാജേസി. തസ്സ പബ്ബജിതഭാവം ഞത്വാ ഇതരേപി ദ്വേ ഭാതരോ സപരിവാരാ ആഗന്ത്വാ പബ്ബജിംസു, സബ്ബേപി ഏഹിഭിക്ഖൂ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ അഹേസും.

സത്ഥാ തം സമണസഹസ്സം ആദായ ഗയാസീസം ഗന്ത്വാ പിട്ഠിപാസാണേ നിസിന്നോ "കഥംരൂപാ നു ഖോ ഏതേസം ധമ്മദേസനാ സപ്പായാ"തി ഓലോകേന്തോ "ഇമേ അഗ്ഗിം പരിചരന്താ വിചരിംസു, ഇമേസം തയോ ഭവേ ആദിത്താഗാരസദിസേ കത്വാ ദസ്സേതും വട്ടതീ"തി ആദിത്തപരിയായസുത്തം (മഹാവ॰ ൫൪) ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സബ്ബേവ അരഹത്തം പത്താ. സത്ഥാ തേഹി പരിവുതോ പുബ്ബേ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ദിന്നപടിഞ്ഞത്താ രാജഗഹനഗരേ ലട്ഠിവനുയ്യാനം അഗമാസി. രാജാ ദസബലസ്സ ആഗതഭാവം സുത്വാ ദ്വാദസനഹുതേഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി സദ്ധിം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ സബ്ബാവന്തം പരിസം ഓലോകേത്വാ മഹാജനം ഉരുവേലകസ്സപസ്സ നിപച്ചകാരം കരോന്തം ദിസ്വാ "ഇമേ മയ്ഹം വാ കസ്സപസ്സ വാ മഹന്തഭാവം ന ജാനന്തി, സവിതക്കാ ച നാമ ദേസനം സമ്പടിച്ഛിതും ന സക്കോന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ, "കസ്സപ, തുയ്ഹം ഉപട്ഠാകാനം വിതക്കം ഛിന്ദാ"തി ഥേരസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. ഥേരോ സത്ഥു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ സത്ഥാരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ

താലപ്പമാണം ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ ഇദ്ധിവികുബ്ബനം ദസ്സേത്വാ “സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മി, സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ”തി വത്വാ ഓരുയ്ഹ ദസബലസ്സ പാദേ വന്ദി. ഏതേനുപായേന സത്തമേ വാരേ സത്തതാലപ്പമാണം ആകാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

തസ്മിം കാലേ മഹാജനോ “അയം ലോകേ മഹാസമണോ”തി സത്ഥരി നിബ്ബിതക്കോ ജാതോ, അഥസ്സ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ രാജാ ഏകാദസനഹുതേഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ, ഏകനഹുതം ഉപാസകത്തം പടിവേദേസി. തേപി ഉരുവേലകസ്സപസ്സ പരിവാരാ സഹസ്സമത്താ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ ആസേവനവസേന ചിന്തേസും - “അമ്ഹാകം പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്തം, ബഹി ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമാ”തി ഉരുവേലകസ്സപത്ഥേരംയേവ പരിവാരേത്വാ വിചരിംസു. തേസു ഏകേകസ്മിം ഏകേകം നിസ്സിതകം ഗണ്ഹന്തേ ദ്വേ സഹസ്സാനി ഹോന്തി, ദ്വേ ദ്വേ ഗണ്ഹന്തേ തീണി സഹസ്സാനി ഹോന്തി. തതോ പട്ഠായ യത്തകാ തേസം നിസ്സിതകാ, തത്തകേ കഥേതും വട്ടതീതി. ഇദമേത്ഥ വത്ഥു. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥേരം മഹാപരിസാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കാളുദായിത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൫. തതിയേ **കുലപ്പസാദകാന**ന്തി കുലം പസാദേന്താനം. അയം ഹി ഥേരോ അദിട്ഠബുദ്ധദസ്സനംയേവ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ നിവേസനം പസാദേസി, തസ്മാ കുലപ്പസാദകാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും കുലപ്പസാദകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തസ്സ മാതുകുച്ഛിയം പടിസന്ധിഗ്ഗഹണദിവസേ കപിലവത്ഥുസ്മിംയേവ അമച്ചഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. ജാതദിവസേ ബോധിസത്തേന സദ്ധിംയേവ ജാതോതി തംദിവസംയേവ തം ദുകൂലചുമ്ബുടകേ നിപജ്ജാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഉപട്ഠാനത്ഥായ നയിംസു. ബോധിസത്തേന ഹി സദ്ധിം ബോധിരുക്ഖോ രാഹുലമാതാ ചതസ്സോ നിധികുമ്ഭിയോ ആരോഹനിയഹത്ഥീ കണ്ഡകോ ഛന്നോ കാളുദായീതി ഇമേ സത്ത ഏകദിവസേ ജാതത്താ സഹജാതാ നാമ അഹേസും. അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ സകലനഗരസ്സ ഉദഗ്ഗചിത്തദിവസേ ജാതോതി ഉദായീത്വേവ നാമം അകംസു. ഥോകം കാളധാതുകത്താ പന **കാളുദായീ** നാമ ജാതോ. സോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം കുമാരകീളം കീളന്തോ വുദ്ധിം അഗമാസി.

അപരഭാഗേ ബോധിസത്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ അനുക്കമേന സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ ലോകാനുഗ്ഗഹം കരോന്തോ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരതി. തസ്മിം സമയേ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ “സിദ്ധത്ഥകുമാരോ അഭിസമ്ബോധിം പത്വാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരതീ”തി സുത്വാ പുരിസസഹസ്സപരിവാരം ഏകം അമച്ചം “പുത്തം മേ

ഇധ ആനേഹീ”തി പേസേസി. സോ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മദേസനാവേലായ വിഹാരം പാവിസി. സോ “തിട്ഠതു താവ രഞ്ഞോ പഹിതസാസന”ന്തി പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ യഥാഠിതോവ സദ്ധിം പുരിസസഹസ്സേഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഥ നേസം സത്ഥാ “ഏഥ ഭിക്ഖവോ”തി ഹത്ഥം പസാരേസി, സബ്ബേ തംഖണംയേവ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരാ വിയ അഹേസും. അരഹത്തം പത്തകാലതോ പട്ഠായ പന അരിയാ നാമ മജ്ഝത്താവ ഹോന്തീതി രഞ്ഞാ പഹിതസാസനം ദസബലസ്സ ന കഥേസി. രാജാ “നേവ ഗതോ ആഗച്ഛതി, ന സാസനം സുയ്യതീ”തി “ഏഹി, താത, ത്വം ഗച്ഛാ”തി തേനേവ നിയാമേന അഞ്ഞം അമച്ചം പേസേസി. സോപി ഗന്ത്വാ പുരിമനയേനേവ സദ്ധിം പരിസായ അരഹത്തം പത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. ഏവം നവഹി അമച്ചേഹി സദ്ധിം നവ പുരിസസഹസ്സാനി പേസേസി. സബ്ബേ അത്തനോ കിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ തുണ്ഹീ അഹേസും.

അഥ രാജാ ചിന്തേസി - “ഏത്തകാ ജനാ മയി സിനേഹാഭാവേന ദസബലസ്സ ഇധാഗമനത്ഥായ ന കിഞ്ചി കഥയിംസു, അഞ്ഞേ ഗന്ത്വാപി ദസബലം ആനേതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. മയ്ഹം ഖോ പന പുത്തോ ഉദായീ ദസബലേന സദ്ധിം ഏകവയോ സഹപംസുകീളികോ, മയി ചസ്സ സിനേഹോ അത്ഥീ”തി കാളുദായിം പക്കോസാപേത്വാ, “താത, പുരിസസഹസ്സപരിവാരോ ഗന്ത്വാ ദസബലം ആനേഹീ”തി ആഹ. പഠമം ഗതപുരിസാ വിയ പബ്ബജിതും ലഭന്തോ ആനേസ്സാമി, ദേവാതി. യംകിഞ്ചി കത്വാ മമ പുത്തം ദസ്സേഹീതി. “സാധു, ദേവാ”തി രഞ്ഞോ സാസനം ആദായ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനാവേലായ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുത്വാ സപരിവാരോ അരഹത്തഫലം പത്വാ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേ പതിട്ഠാസി. തതോ ചിന്തേസി - “ന താവ ദസബലസ്സ കുലനഗരം ഗന്തും ഏസ കാലോ, വസന്തസമയേ സുപുപ്ഫിതേസു വനസണ്ഡേസു ഹരിതതിണസഞ്ഛന്നായ പഥവിയാ ഏസ കാലോ ഭവിസ്സതീ”തി കാലം പടിമാനേന്തോ തസ്സ കാലസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ -

> “നാതിസീതം നാതിഉണ്ഹം, നാതിദുബ്ഭിക്ഖഛാതകം;
> സദ്ദലാ ഹരിതാ ഭൂമി, ഏസ കാലോ മഹാമുനീ”തി. -

സട്ഠിമത്താഹി ഗാഥാഹി ദസബലസ്സ കുലനഗരം ഗമനത്ഥായ ഗമനവണ്ണം വണ്ണേസി. സത്ഥാ “ഉദായീ ഗമനവണ്ണം കഥേതി, കപിലവത്ഥുനഗരം ഗന്തും ഏസ കാലോ”തി വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരോ അതുരിതഗമനേന ചാരികം നിക്ഖമി.

ഉദായിത്ഥേരോ സത്ഥു നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ “പിതു മഹാരാജസ്സ സഞ്ഞം ദാതും വട്ടതീ”തി വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനേ പാതുരഹോസി. സുദ്ധോദനമഹാരാജാ ഥേരം ദിസ്വാ തുട്ഠചിത്തോ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ പടിയാദിതസ്സ നാനഗ്ഗരസഭോജനസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ അദാസി. ഥേരോ ഉട്ഠായ ഗമനാകപ്പം ദസ്സേസി. നിസീദിത്വാവ ഭുഞ്ജ, താതാതി. സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമി, മഹാരാജാതി. കഹം പന, താത, സത്ഥാതി? വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരോ തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ചാരികം നിക്ഖന്തോ, മഹാരാജാതി. തുമ്ഹേ ഇമം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ യാവ മമ പുത്തോ ഇമം നഗരം സമ്പാപുണാതി, താവസ്സ

ഇതോവ പിണ്ഡപാതം ഹരഥാതി. ഥേരോ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ദസബലസ്സ ആഹരിതബ്ബം ഭത്തം ഗഹേത്വാ ധമ്മകഥം കഥേത്വാ ദസബലസ്സ അദസ്സനേനേവ സകലരാജനിവേസനം സദ്ധാപടിലാഭം ലഭാപേത്വാ സബ്ബേസം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ പത്തം ആകാസേ വിസ്സജ്ജേത്വാ സയമ്പി വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പിണ്ഡപാതം ആദായ സത്ഥു ഹത്ഥേ ഠപേസി, സത്ഥാ തം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജി. ഥേരോ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം യോജനപരമം ഗച്ഛന്തസ്സ സത്ഥുനോ ദിവസേ ദിവസേ രാജഗേഹതോ ഭത്തം ആഹരിത്വാ അദാസി. ഏവം വത്ഥു വേദിതബ്ബം. അഥ അപരഭാഗേ സത്ഥാ "മയ്ഹം പിതു മഹാരാജസ്സ സകലനിവേസനം പസാദേസീ"തി ഥേരം കുലപ്പസാദകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ബാകുലത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൫. ചതുത്ഥേ **അപ്പാബാധാന**ന്തി നിരാബാധാനം. **ബാകുലോ**തി ദ്വീസു കുലേസു വഡ്ഢിതത്താ ഏവംലദ്ധനാമോ ഥേരോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര അതീതേ ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികേ അസങ്ഖ്യേയ്യമത്ഥകേ അനോമദസ്സിദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ ബ്രാഹ്മണകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ വയം ആഗമ്മ ഉഗ്ഗഹിതവേദോ വേദത്തയേ സാരം അപസ്സന്തോ "സമ്പരായികത്ഥം ഗവേസിസ്സാമീ"തി പബ്ബതപാദേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ-അട്ഠസമാപത്തിലാഭീ ഹുത്വാ ഝാനകീളിതായ വീതിനാമേസി. തസ്മിം സമയേ അനോമദസ്സീ ബോധിസത്തോ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ അരിയഗണപരിവുതോ ചാരികം ചരതി. താപസോ "തീണി രതനാനി ഉപ്പന്നാനീ"തി സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ദേസനാപരിയോസാനേ സരണേസു പതിട്ഠിതോ, അത്തനോ ഠാനം പന വിജഹിതും നാസക്ഖി. സോ കാലേന കാലം സത്ഥു ദസ്സനായ ചേവ ഗച്ഛതി, ധമ്മഞ്ച സുണാതി.

അഥേകസ്മിം സമയേ തഥാഗതസ്സ ഉദരവാതോ ഉപ്പജ്ജി. താപസോ സത്ഥു ദസ്സനത്ഥായ ആഗതോ "സത്ഥാ ഗിലാനോ"തി സുത്വാ "കോ, ഭന്തേ, ആബാധോ"തി. "ഉദരവാതോ"തി വുത്തേ "അയം കാലോ മയ്ഹം പുഞ്ഞം കാതു"ന്തി പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ നാനാവിധാനി ഭേസജ്ജാനി സമോധാനേത്വാ "ഇദം ഭേസജ്ജം സത്ഥു ഉപനേഥാ"തി ഉപട്ഠാകത്ഥേരസ്സ അദാസി. സഹ ഭേസജ്ജസ്സ ഉപയോഗേന ഉദരവാതോ പടിപ്പസ്സമ്ഭി. സോ സത്ഥു ഫാസുകകാലേ ഗന്ത്വാ ഏവമാഹ - "ഭന്തേ, യദിദം മമ ഭേസജ്ജേന തഥാഗതസ്സ ഫാസുകം ജാതം, തസ്സ മേ നിസ്സന്ദേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തഭവേ ഗദ്ദൂഹനമത്തമ്പി സരീരേ ബ്യാധി നാമ മാ ഹോതൂ"തി. ഇദമസ്സ തസ്മിം അത്തഭാവേ കല്യാണകമ്മം.

സോ തതോ ചുതോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും അപ്പാബാധാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവതായുകം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ വിപസ്സീദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ ബന്ധുമതീനഗരേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തോ പുരിമനയേനേവ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനലാഭീ ഹുത്വാ പബ്ബതപാദേ വസതി.

വിപസ്സീബോധിസത്തോപി സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരോ ബന്ധുമതീനഗരം ഉപനിസ്സായ പിതു മഹാരാജസ്സ സങ്ഗഹം കരോന്തോ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരതി. അഥായം താപസോ ദസബലസ്സ ലോകേ നിബ്ബത്തഭാവം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ സരണേസു പതിട്ഠാസി, അത്തനോ പബ്ബജ്ജം ജഹിതും നാസക്ഖി, കാലേന കാലം പന സത്ഥു ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി.

അഥേകസ്മിം സമയേ ഠപേത്വാ സത്ഥാരഞ്ചേവ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ച ഹിമവതി പുപ്ഫിതാനം വിസരുക്ഖാനം വാതസമ്ഫസ്സേന സേസഭിക്ഖൂനം മത്ഥകരോഗോ നാമ ഉദപാദി. താപസോ സത്ഥു ഉപട്ഠാനം ആഗതോ ഭിക്ഖൂ സസീസം പാരുപിത്വാ നിപന്നേ ദിസ്വാ - ''കിം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അഫാസുക''ന്തി പുച്ഛി. ഭിക്ഖൂനം തിണപുപ്ഫകരോഗോ, ആവുസോതി. താപസോ ചിന്തേസി - ''അയം കാലോ മയ്ഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ കായവേയ്യാവതികകമ്മം കത്വാ പുഞ്ഞം നിബ്ബത്തേതു''ന്തി അത്തനോ ആനുഭാവേന നാനാവിധാനി ഭേസജ്ജാനി സംകഡ്ഢിത്വാ യോജേത്വാ അദാസി. സബ്ബഭിക്ഖൂനം രോഗോ തംഖണംയേവ വൂപസന്തോ.

സോ യാവതായുകം ഠത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകനവുതികപ്പേ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ ഘരാവാസം വസന്തോ ''മയ്ഹം വസനഗേഹം ദുബ്ബലം, പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരം ആഹരിത്വാ ഗേഹം കരിസ്സാമീ''തി വഡ്ഢകീഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം ജിണ്ണം മഹാവിഹാരം ദിസ്വാ ''തിട്ഠതു താവ മയ്ഹം ഗേഹകമ്മം, ന തം മയാ സദ്ധിം ഗമിസ്സതി, യംകിഞ്ചി കത്വാ പന സദ്ധിം ഗമനകമ്മമേവ പുരേതരം കാതും വട്ടതീ''തി തേഹേവ വഡ്ഢകീഹി ദബ്ബസമ്ഭാരം ഗാഹാപേത്വാ തസ്മിം വിഹാരേ ഉപോസഥാഗാരം കാരേസി, ഭോജനസാലം അഗ്ഗിസാലം ദീഘചങ്കമം ജന്താഘരം കപ്പിയകുടിം വച്ചകുടിം ആരോഗ്യസാലം കാരേസി, യംകിഞ്ചി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപഭോഗപരിഭോഗം ഭേസജ്ജം നാമ സബ്ബം പടിയാദേത്വാ ഠപേസി.

സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ അമ്ഹാകം ദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ കോസമ്ബിയം സേട്ഠിഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണദിവസതോ പട്ഠായ തം സേട്ഠികുലം ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തം അഹോസി. അഥസ്സ മാതാ പുത്തം വിജായിത്വാ ചിന്തേസി - ''അയം ദാരകോ പുഞ്ഞവാ കതാധികാരോ, യത്തകം കാലം അരോഗോ ദീഘായുകോ ഹുത്വാ തിട്ഠതി, തത്തകം അമ്ഹാകം സമ്പത്തിദായകോ ഭവിസ്സതി. ജാതദിവസേയേവ മഹായമുനായ ന്ഹാതദാരകാ നിരോഗാ ഹോന്തീ''തി ന്ഹാപനത്ഥായ നം പേസേസി. ''പഞ്ചമേ ദിവസേ സീസം ന്ഹാപേത്വാ നദീകീളനത്ഥായ നം പേസേസീ''തി മജ്ഝിമഭാണകാ. തത്ഥ ധാതിയാ ദാരകം നിമുജ്ജനുമ്മുജ്ജനവസേന കീളാപേന്തിയാ ഏകോ മച്ഛോ ദാരകം ദിസ്വാ ''ഭക്ഖോ മേ അയ''ന്തി മഞ്ഞമാനോ മുഖം വിവരിത്വാ ഉപഗതോ. ധാതീ ദാരകം ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതാ, മച്ഛോ തം ഗിലി. പുഞ്ഞവാ സത്തോ ദുക്ഖം ന പാപുണി, സയനഗബ്ഭം പവിസിത്വാ നിപന്നോ വിയ അഹോസി. മച്ഛോ ദാരകസ്സ തേജേന തത്തകപാലം ഗിലിത്വാ ഡയ്ഹമാനോ വിയ വേഗേന തിംസയോജനം ഗന്ത്വാ ബാരാണസിനഗരവാസിനോ മച്ഛബന്ധസ്സ ജാലം പാവിസി. മഹാമച്ഛാ നാമ ജാലേന ബദ്ധാ മാരിയമാനാവ മരന്തി, അയം പന

ദാരകസ്സ തേജേന ജാലതോ നീഹടമത്തോവ മതോ. മച്ഛബന്ധാ ച മഹാമച്ഛം ലഭിത്വാ ഫാലേത്വാ വിക്കിണന്തി, തം പന ദാരകസ്സ ആനുഭാവേന അഫാലേത്വാ സകലമേവ കാജേന ഹരിത്വാ "സഹസ്സേന ദേമാ"തി വദന്താ നഗരേ വിചരിംസു, കോചി ന ഗണ്ഹാതി.

തസ്മിം പന നഗരേ അപുത്തകം അസീതികോടിവിഭവം സേട്ഠികുലം അത്ഥി. തസ്സ ദ്വാരമൂലം പത്വാ "കിം ഗഹേത്വാ ദേഥാ"തി വുത്താ "കഹാപണ"ന്തി ആഹംസു. തേഹി കഹാപണം ദത്വാ ഗഹിതോ. സേട്ഠിഭരിയാപി അഞ്ഞേസു ദിവസേസു മച്ഛേ ന കേളായതി, തംദിവസം പന മച്ഛം ഫലകേ ഠപേത്വാ സയമേവ ഫാലേസി. മച്ഛഞ്ച നാമ കുച്ഛിതോ ഫാലേന്തി, സാ പന പിട്ഠിതോ ഫാലേന്തീ മച്ഛകുച്ഛിയം സുവണ്ണവണ്ണം ദാരകം ദിസ്വാ "മച്ഛകുച്ഛിയം മേ പുത്തോ ലദ്ധോ"തി നാദം നദിത്വാ ദാരകം ആദായ സാമികസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സേട്ഠി താവദേവ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ദാരകമാദായ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മച്ഛകുച്ഛിയം മേ, ദേവ, ദാരകോ ലദ്ധോ, കിം കരോമാ"തി ആഹ. പുഞ്ഞവാ എസ, യോ മച്ഛകുച്ഛിയം ആരോഗോ വസി, പോസേഹി നന്തി .

അസ്സോസി ഖോ ഇതരം കുലം "ബാരാണസിയം കിര ഏകം സേട്ഠികുലം മച്ഛകുച്ഛിയം ദാരകം ലഭീ"തി. തേ തത്ഥ അഗമംസു. അഥസ്സ മാതാ ദാരകം അലങ്കരിത്വാ കീളാപിയമാനം ദിസ്വാ "മനാപോ വതായം ദാരകോ"തി ഗഹേത്വാ പകതിം ആചിക്ഖി. ഇതരാ "മയ്ഹം പുത്തോ"തി ആഹ. കഹം തേ ലദ്ധോതി. മച്ഛകുച്ഛിയന്തി. ന തുയ്ഹം പുത്തോ, മയ്ഹം പുത്തോതി. കഹം തേ ലദ്ധോതി. മയാ ദസ മാസേ കുച്ഛിയാ ധാരിതോ, അഥ നം നദിയാ കീളാപിയമാനം മച്ഛോ ഗിലീതി. തുയ്ഹം പുത്തോ അഞ്ഞേന മച്ഛേന ഗിലിതോ ഭവിസ്സതി, അയം പന മയാ മച്ഛകുച്ഛിയം ലദ്ധോതി ഉഭോപി രാജകുലം അഗമംസു. രാജാ ആഹ - "അയം ദസ മാസേ കുച്ഛിയാ ധാരിതത്താ അമാതാ കാതും ന സക്കാ, മച്ഛം ഗണ്ഹന്താപി വക്കയകനാദീനി ബഹി കത്വാ ഗണ്ഹന്താ നാമ നത്ഥീതി മച്ഛകുച്ഛിയം ലദ്ധത്താ അയമ്പി അമാതാ കാതും ന സക്കാ, ദാരകോ ഉഭിന്നമ്പി കുലാനം ദായാദോ ഹോതൂ"തി. തതോ പട്ഠായ ദ്വേപി കുലാനി അതിവിയ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താനി അഹേസും. തസ്സ ദ്വീഹി കുലേഹി വഡ്ഢിതത്താ ബാകുലകുമാരോതി നാമം കരിംസു.

തസ്സ വിഞ്ഞുതം പത്തസ്സ ദ്വീസുപി നഗരേസു തയോ തയോ പാസാദേ കാരേത്വാ നാടകാനി പച്ചുപട്ഠപേസും. ഏകേകസ്മിം നഗരേ ചത്താരോ ചത്താരോ മാസേ വസതി. ഏകസ്മിം നഗരേ ചത്താരോ മാസേ വുത്ഥസ്സ സങ്ഘാടനാവാസു മണ്ഡപം കാരേത്വാ തത്ഥ നം സദ്ധിം നാടകേഹി ആരോപേന്തി. സോ സമ്പത്തിം അനുഭവമാനോ ചതൂഹി മാസേഹി ഇതരം നഗരം ഗച്ഛതി. തംനഗരവാസീനി നാടകാനി "ദ്വീഹി മാസേഹി ഉപഡ്ഢമഗ്ഗം ആഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ തം പരിവാരേത്വാ ദ്വീഹി മാസേഹി അത്തനോ നഗരം നേന്തി, ഇതരാനി നാടകാനി നിവത്തിത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ഗച്ഛന്തി. തത്ഥ ചത്താരോ മാസേ വസിത്വാ തേനേവ നിയാമേന പുന ഇതരം നഗരം ഗച്ഛതി. ഏവമസ്സ സമ്പത്തിം അനുഭവന്തസ്സ അസീതി വസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി.

തസ്മിം സമയേ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുക്കമേന ചാരികം ചരമാനോ കോസമ്ബിം

പാപുണി, ബാരാണസിന്തി മജ്ഝിമഭാണകാ. ബാകുലോ സേട്ഠിപി ഖോ “ദസബലോ ആഗതോ”തി സുത്വാ ബഹും ഗന്ധമാലം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജി. സോ സത്താഹമേവ പുഥുജ്ജനോ ഹുത്വാ അട്ഠമേ അരുണേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഥസ്സ ദ്വീസു നഗരേസു ഗിഹികാലേ പരിചാരികമാതുഗാമാ അത്തനോ കുലഘരാനി ആഗന്ത്വാ തത്ഥ വസമാനാ ചീവരാനി കത്വാ പഹിണിംസു. ഥേരോ ഏകം അദ്ധമാസം കോസമ്ബിവാസികേഹി പഹിതം ചീവരം ഭുഞ്ജതി, ഏകം അദ്ധമാസം ബാരാണസിവാസികേഹീതി. ഏതേനേവ നിയാമേന ദ്വീസുപി നഗരേസു യം യം ഉത്തമം, തം തം ഥേരസ്സേവ ആഹരിയതി. ഥേരസ്സ അസീതി വസ്സാനി അഗാരമജ്ഝേ വസന്തസ്സ ദ്വീഹങ്ഗുലേഹി ഗന്ധപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഉപസിങ്ഘനമത്തമ്പി കാലം ന കോചി ആബാധോ നാമ അഹോസി. ആസീതിമേ വസ്സേ സുഖേനേവ പബ്ബജ്ജം ഉപഗതോ. പബ്ബജിതസ്സാപിസ്സ അപ്പമത്തകോപി ആബാധോ വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി വേകല്ലം വാ നാഹോസി. സോ പച്ഛിമേ കാലേ പരിനിബ്ബാനസമയേപി പുരാണഗിഹിസഹായകസ്സ അചേലകസ്സപസ്സ അത്തനോ കായികചേതസികസുഖദീപനവസേനേവ സകലം ബാകുലസുത്തം (മ॰ നി॰ ൩.൨൦൯ ആദയോ) കഥേത്വാ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. ഏവം അട്ഠുപ്പത്തി സമുട്ഠിതാ. സത്ഥാ പന ഥേരസ്സ ധരമാനകാലേയേവ ഥേരേ യഥാ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ബാകുലത്ഥേരം ഇമസ്മിം സാസനേ അപ്പാബാധാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സോഭിതത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൭. പഞ്ചമേ **പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്താനന്തി** പുബ്ബേ നിവുത്ഥക്ഖന്ധസന്താനം അനുസ്സരണസമത്ഥാനം സോഭിതത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര പുബ്ബേനിവാസം അനുപടിപാടിയാ അനുസ്സരമാനോ പഞ്ച കപ്പസതാനി അസഞ്ഞിഭവേ അചിത്തകപടിസന്ധിം നയതോ അഗ്ഗഹേസി ആകാസേ പദം ദസ്സേന്തോ വിയ. തസ്മാ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്താനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ വയപ്പത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും പുബ്ബേനിവാസഞാണലാഭീനം ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലകമ്മം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, **സോഭിതോ**തിസ്സ നാമം അകംസു.

സോ അപരേന സമയേന സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ പുബ്ബേനിവാസഞാണേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. സോ അനുപടിപാടിയാ അത്തനോ നിബ്ബത്തട്ഠാനം അനുസ്സരന്തോ യാവ അസഞ്ഞിഭവേ അചിത്തകപടിസന്ധി, താവ പടിസന്ധിം അദ്ദസ. തതോ പരം അന്തരേ പഞ്ച കപ്പസതാനി പവത്തിം അദിസ്വാ അവസാനേ ചുതിം ദിസ്വാ “കിം നാമേത”ന്തി ആവജ്ജമാനോ നയവസേന “അസഞ്ഞിഭവോ ഭവിസ്സതീ”തി നിട്ഠം അഗമാസി. സത്ഥാ ഇമം കാരണം

അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉപാലിത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൭. ഛട്ഠേ **വിനയധരാനം യദിദം ഉപാലീ**തി വിനയധരാനം ഭിക്ഖൂനം ഉപാലിത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. ഥേരോ കിര തഥാഗതസ്സേവ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തഥാഗതസ്സേവ സന്തികേ വിനയപിടകം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഭാരുകച്ഛകവത്ഥും, അജ്ജുകവത്ഥും, (പാരാ° ൧൫൭) കുമാരകസ്സപവത്ഥുന്തി ഇമാനി തീണി വത്ഥൂനി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സദ്ധിം സംസന്ദേത്വാ കഥേസി. തസ്മാ വിനയധരാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ കിരേസ ഹംസവതിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്തോ ഏകദിവസം സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും വിനയധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപ്പകഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി , ഉപാലിദാരകോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ ഛന്നം ഖത്തിയാനം പസാധകോ ഹുത്വാ തഥാഗതേ അനുപിയമ്ബവനേ വിഹരന്തേ പബ്ബജ്ജത്ഥായ നിക്ഖമന്തേഹി തേതി ഛഹി ഖത്തിയേഹി സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. തസ്സ പബ്ബജ്ജാവിധാനം പാളിയം (ചൂളവ° ൩൩൦) ആഗതമേവ.

സോ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പന്നോ സത്ഥാരം കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ ''മയ്ഹം, ഭന്തേ, അരഞ്ഞവാസം അനുജാനാഥാ''തി ആഹ. ഭിക്ഖു തവ അരഞ്ഞേ വസന്തസ്സ ഏകമേവ ധുരം വഡ്ഢിസ്സതി, അമ്ഹാകം പന സന്തികേ വസന്തസ്സ വിപസ്സനാധുരഞ്ച ഗന്ഥധുരഞ്ച പരിപൂരേസ്സതീതി. ഥേരോ സത്ഥു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തോ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. അഥ നം സത്ഥാ സയമേവ സകലം വിനയപിടകം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. സോ അപരഭാഗേ ഹേട്ഠാ വുത്താനി തീണി വത്ഥൂനി വിനിച്ഛിനി. സത്ഥാ ഏകേകസ്മിം വിനിച്ഛിതേ സാധുകാരം ദത്വാ തയോപി വിനിച്ഛയേ അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരം വിനയധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

നന്ദകത്ഥേരവത്ഥു

൨൨൮. സത്തമേ **ഭിക്ഖുനോവാദകാനം യദിദം നന്ദകോ**തി അയം ഹി ഥേരോ ധമ്മകഥം കഥേന്തോ ഏകസമോധാനേ പഞ്ച ഭിക്ഖുനീസതാനി അരഹത്തം പാപേസി. തസ്മാ ഭിക്ഖുനോവാദകാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയഞ്ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ഭിക്ഖുനോവാദകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വയപ്പത്തോ

സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി, പുബ്ബേനിവാസഞാണേ ച ചിണ്ണവസീ അഹോസി. സോ ചതൂസു പരിസാസു സമ്പത്താസു "സബ്ബേസംയേവ മനം ഗഹേത്വാ കഥേതും സക്കോതീ"തി ധമ്മകഥികനന്ദകോ നാമ ജാതോ. തഥാഗതോപി ഖോ രോഹിണീനദീതീരേ ചുമ്ബടകകലഹേ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതാനം പഞ്ചന്നം സാകിയകുമാരസതാനം അനഭിരതിയാ ഉപ്പന്നായ തേ ഭിക്ഖൂ ആദായ കുണാലദഹം ഗന്ത്വാ കുണാലജാതകകഥായ (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) നേസം സംവിഗ്ഗഭാവം ഞത്വാ ചതുസച്ചകഥം കഥേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി. അപരഭാഗേ മഹാസമയസുത്തം (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൩൧ ആദയോ) കഥേത്വാ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം പാപേസി. തേസം ഥേരാനം പുരാണദുതിയികാ "അമ്ഹേ ദാനി ഇധ കിം കരിസ്സാമാ"തി വത്വാ സബ്ബാവ ഏകചിത്താ ഹുത്വാ മഹാപജാപതിം ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. താപി പഞ്ചസതാ ഥേരിയാ സന്തികേ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിംസു. അതീതാനന്തരായ പന ജാതിയാ സബ്ബാവ താ നന്ദകത്ഥേരസ്സ രാജപുത്തഭാവേ ഠിതസ്സ പാദപരിചാരികാ അഹേസും.

തേന സമയേന സത്ഥാ "ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദന്തൂ"തി ആഹ. ഥേരോ അത്തനോ വാരേ സമ്പത്തേ താസം പുരിമഭവേ അത്തനോ പാദപരിചാരികഭാവം ഞത്വാ ചിന്തേസി - "മം ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനീസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ നിസിന്നം ഉപമായോ ച കാരണാനി ച ആഹരിത്വാ ധമ്മം കഥയമാനം ദിസ്വാ അഞ്ഞോ പുബ്ബേനിവാസഞാണലാഭീ ഭിക്ഖു ഇമം കാരണം ഓലോകേത്വാ 'ആയസ്മാ നന്ദകോ യാവജ്ജദിവസാ ഓരോധേ ന വിസ്സജ്ജേതി, സോഭതായമായസ്മാ ഓരോധപരിവുതോ'തി വത്തബ്ബം മഞ്ഞേയ്യാ"തി. തസ്മാ സയം അഗന്ത്വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും പേസേസി. താ പന പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖുനിയോ ഥേരസ്സേവ ഓവാദം പച്ചാസീസന്തി. ഇമിനാ കാരണേന ഭഗവാ "അത്തനോ വാരേ സമ്പത്തേ അഞ്ഞം അപേസേത്വാ സയമേവ ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീസങ്ഘം ഓവദാഹീ"തി ഥേരം ആഹ. സോ സത്ഥു കഥം പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ അത്തനോ വാരേ സമ്പത്തേ ചാതുദ്ദസേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സബ്ബാവ താ ഭിക്ഖുനിയോ സളായതനപടിമണ്ഡിതായ ധമ്മദേസനായ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി.

താ ഭിക്ഖുനിയോ ഥേരസ്സ ധമ്മദേസനായ അത്തമനാ ഹുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ അത്തനോ പടിവിദ്ധഗുണം ആരോചേസും. സത്ഥാ "കസ്മിം നു ഖോ ധമ്മം ദേസേന്തേ ഇമാ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപരിമഗ്ഗഫലാനി പാപുണേയ്യു"ന്തി ആവജ്ജേന്തോ പുന "തംയേവ നന്ദകസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പഞ്ചസതാപി ഏതാ അരഹത്തം പാപുണിസ്സന്തീ"തി ദിസ്വാ പുനദിവസേപി ഥേരസ്സേവ സന്തികം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ പേസേസി. താ പുനദിവസേ ധമ്മം സുത്വാ സബ്ബാവ അരഹത്തം പത്താ. തംദിവസം ഭഗവാ താസം ഭിക്ഖുനീനം അത്തനോ സന്തികം ആഗതകാലേ ധമ്മദേസനായ സഫലഭാവം ഞത്വാ "ഹിയ്യോ നന്ദകസ്സ ധമ്മദേസനാ ചാതുദ്ദസിയം ചന്ദസദിസീ അഹോസി, അജ്ജ പന്നരസിയം ചന്ദസദിസീ"തി വത്വാ ഥേരസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ തദേവ ച കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരം ഭിക്ഖുനോവാദകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

നന്ദത്ഥേരവത്ഥു

൨൩൦. അട്ഠമേ **ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനന്തി** ഛസു ഇന്ദ്രിയേസു പിഹിതദ്വാരാനം നന്ദത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. കിഞ്ചാപി ഹി സത്ഥുസാവകാ അഗുത്തദ്വാരാ നാമ നത്ഥി, നന്ദത്ഥേരോ പന ദസസു ദിസാസു യം യം ദിസം ഓലോകേതുകാമോ ഹോതി, ന തം ചതുസമ്പജഞ്ഞവസേന അപരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഓലോകേതി. തസ്മാ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വയപ്പത്തോ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കപിലവത്ഥുപുരേ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ഞാതിസങ്ഘം നന്ദയന്തോ തോസേന്തോ ജാതോതി **നന്ദകുമാരോ**ത്വേവ നാമം അകംസു.

മഹാസത്തോപി സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ ലോകാനുഗ്ഗഹം കരോന്തോ രാജഗഹതോ കപിലവത്ഥുപുരം ഗന്ത്വാ പഠമദസ്സനേനേവ പിതരം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി. പുനദിവസേ പിതു നിവേസനം ഗന്ത്വാ രാഹുലമാതായ ഓവാദം ദത്വാ സേസജനസ്സപി ധമ്മം കഥേസി. പുനദിവസേ നന്ദകുമാരസ്സ അഭിസേകഗേഹപവേസനആവാഹമങ്ഗലേസു വത്തമാനേസു തസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ കുമാരം പത്തം ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബാജേതും വിഹാരാഭിമുഖോ പായാസി. നന്ദകുമാരം അഭിസേകമങ്ഗലം ന തഥാ പീളേസി, പത്തം ആദായ ഗമനകാലേ പന ജനപദകല്യാണീ ഉപരിപാസാദവരഗതാ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ ''തുവടം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ആഗച്ഛേയ്യാസീ''തി യം വാചം നിച്ഛാരേസി. തം സുത്വാ ഗേഹസിതഛന്ദരാഗവസേന ഓലോകേന്തോ പനേസ സത്ഥരി ഗാരവേന യഥാരുചിയാ നിമിത്തം ഗഹേതും നാസക്ഖി, തേനസ്സ ചിത്തസന്താപോ അഹോസി. അഥ നം ''ഇമസ്മിം ഠാനേ നിവത്തേസ്സതി, ഇമസ്മിം ഠാനേ നിവത്തേസ്സതീ''തി ചിന്തേന്തമേവ സത്ഥാ വിഹാരം നേത്വാ പബ്ബാജേസി. പബ്ബജിതോപി പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ പന ജനപദകല്യാണിയാ വുത്തവചനമേവ സരതി. അഥസ്സ സാ ആഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഠിതാ വിയ അഹോസി. സോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ ഥോകം ഠാനം ഗച്ഛതി, തസ്സ ഗുമ്ബം വാ ഗച്ഛം വാ അതിക്കമന്തസ്സേവ ദസബലോ പുരതോ ഠിതകോ വിയ അഹോസി. സോ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തം കുക്കുടപത്തം വിയ പടിനിവത്തിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ പവിസതി.

സത്ഥാ ചിന്തേസി - ''നന്ദോ അതിവിയ പമത്തോ വിഹരതി, അനഭിരതിം വൂപസമേതും ന സക്കോതി, ഏതസ്സ ചിത്തനിബ്ബാപനം കാതും വട്ടതീ''തി. തതോ നം ആഹ - ''ഏഹി, നന്ദ, ദേവചാരികം ഗച്ഛിസ്സാമാ''തി. ഭഗവാ കഥാഹം ഇദ്ധിമന്തേഹി ഗന്തബ്ബട്ഠാനം ഗമിസ്സാമീതി. ത്വം കേവലം ഗമനചിത്തം ഉപ്പാദേഹി, ഗന്ത്വാ പസ്സിസ്സസീതി. സോ ദസബലസ്സ ആനുഭാവേന തഥാഗതേനേവ സദ്ധിം ദേവചാരികം ഗന്ത്വാ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ നിവേസനം ഓലോകേത്വാ പഞ്ച അച്ഛരാസതാനി അദ്ദസ. സത്ഥാ നന്ദത്ഥേരം സുഭനിമിത്തവസേന താ ഓലോകേന്തം ദിസ്വാ, ''നന്ദ, ഇമാ നു ഖോ അച്ഛരാ മനാപാ, അഥ

ജനപദകല്യാണീ''തി പുച്ഛി. ഭന്തേ, ജനപദകല്യാണീ ഇമാ അച്ഛരാ ഉപനിധായ കണ്ണനാസച്ഛിന്നകാ മക്കടീ വിയ ഖായതീതി. നന്ദ, ഏവരൂപാ അച്ഛരാ സമണധമ്മം കരോന്താനം ന ദുല്ലഭാതി. സചേ മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ, പാടിഭോഗോ ഹോതി, അഹം സമണധമ്മം കരിസ്സാമീതി. വിസ്സത്ഥോ ത്വം, നന്ദ, സമണധമ്മം കരോഹി. സചേ തേ സപ്പടിസന്ധികാ കാലകിരിയാ ഭവിസ്സതി, അഹം ഏതാസം പടിലാഭത്ഥായ പാടിഭോഗോതി. ഇതി സത്ഥാ യഥാരുചിയാ ദേവചാരികം ചരിത്വാ ജേതവനമേവ പച്ചാഗഞ്ഛി.

തതോ പട്ഠായ നന്ദത്ഥേരോ അച്ഛരാനം ഹേതു രത്തിന്ദിവം സമണധമ്മം കരോതി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആണാപേസി - ''തുമ്ഹേ നന്ദസ്സ വസനട്ഠാനേ 'ഏകോ കിര ഭിക്ഖു ദസബലം പാടിഭോഗം കത്വാ അച്ഛരാനം ഹേതു സമണധമ്മം കരോതീ'തി തത്ഥ തത്ഥ കഥേന്താ വിചരഥാ''തി. തേ സത്ഥു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ''ഭതകോ കിരായസ്മാ നന്ദോ, ഉപക്കിതകോ കിരായസ്മാ നന്ദോ, അച്ഛരാനം ഹേതു ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി, ഭഗവാ കിരസ്സ പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദീന''ന്തി ഥേരസ്സ സവനൂപചാരേ കഥേന്താ വിചരന്തി. നന്ദത്ഥേരോ തം കഥം സുത്വാ ''ഇമേ ഭിക്ഖൂ ന അഞ്ഞം കഥേന്തി, മം ആരബ്ഭ കഥേന്തി, അയുത്തം മമ കമ്മ''ന്തി പടിസങ്ഖാനം ഉപ്പാദേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അഥസ്സ അരഹത്തപത്തക്ഖണേയേവ അഞ്ഞതരാ ദേവതാ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി, സയമ്പി ഭഗവാ അഞ്ഞാസിയേവ. പുനദിവസേ നന്ദത്ഥേരോ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - ''യം മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ , പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദീനം, മുഞ്ചാമഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഏതസ്മാ പടിസ്സവാ''തി. ഏവം വത്ഥു (ഉദാ॰ ൨൨) സമുട്ഠിതം . സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനവിഹാരേ വിഹരന്തോ ഥേരം ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

മഹാകപ്പിനത്ഥേരവത്ഥു

൨൩൧. നവമേ **ഭിക്ഖുഓവാദകാന**ന്തി ഭിക്ഖൂ ഓവദന്താനം മഹാകപ്പിനത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയം കിര ഥേരോ ഏകസമോധാനസ്മിംയേവ ധമ്മകഥം കഥേന്തോ ഭിക്ഖുസഹസ്സം അരഹത്തം പാപേസി. തസ്മാ ഭിക്ഖുഓവാദകാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്തിത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ഭിക്ഖുഓവാദകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ പുരിസസഹസ്സസ്സ ഗണജേട്ഠകോ ഹുത്വാ ഗബ്ഭസഹസ്സപടിമണ്ഡിതം മഹാപരിവേണം കാരേസി. തേ സബ്ബേപി ജനാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ കപ്പിനഉപാസകം ജേട്ഠകം കത്വാ സപുത്തദാരാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ. ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിംസു.

അഥ അമ്ഹാകം സത്ഥു നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ അയം കപ്പിനോ പച്ചന്തദേസേ കുക്കുടവതീനഗരേ രാജഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി,

സേസപുരിസാ തസ്മിംയേവ നഗരേ അമച്ചകുലേസു നിബ്ബത്തിംസു. തേസു കപ്പിനകുമാരോ പിതു അച്ചയേന ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ മഹാകപ്പിനരാജാ നാമ ജാതോ. പുബ്ബേ കല്യാണകമ്മകരണകാലേ തസ്സ ഘരസാമിനീ ഇത്ഥീ സമാനജാതികേ രാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ മഹാകപ്പിനരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ജാതാ, അനോജാപുപ്ഫസദിസവണ്ണതായ പനസ്സാ അനോജാദേവീത്വേവ നാമം അഹോസി. മഹാകപ്പിനരാജാപി സുതവിത്തകോ അഹോസി. സോ പാതോവ ഉട്ഠായ ചതൂഹി ദ്വാരേഹി സീഘം ദൂതേ പേസേസി - "യത്ഥ ബഹുസ്സുതേ സുതധരേ പസ്സഥ, തതോ നിവത്തിത്വാ മയ്ഹം ആരോചേഥാ"തി.

തേന ഖോ പന സമയേന അമ്ഹാകം സത്ഥാ ലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ പടിവസതി. തസ്മിം കാലേ സാവത്ഥിനഗരവാസിനോ വാണിജാ സാവത്ഥിയം ഉട്ഠാനകഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ, തം നഗരം ഗന്ത്വാ, ഭണ്ഡം പടിസാമേത്വാ, "രാജാനം പസ്സിസ്സാമാ"തി പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ, രാജകുലദ്വാരം ഗന്ത്വാ, "രാജാ ഉയ്യാനം ഗതോ"തി സുത്വാ, ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ, ദ്വാരേ ഠിതാ പടിഹാരകസ്സ ആരോചയിംസു. അഥ രഞ്ഞോ നിവേദി, തേ രാജാ പക്കോസാപേത്വാ നിയ്യാതിതപണ്ണാകാരേ വന്ദിത്വാ ഠിതേ, "താതാ, കുതോ ആഗച്ഛഥാ"തി പുച്ഛി. സാവത്ഥിതോ, ദേവാതി. കച്ചി വോ രട്ഠം സുഭിക്ഖം, ധമ്മികോ രാജാതി? ആമ, ദേവാതി. അത്ഥി പന തുമ്ഹാകം ദേസേ കിഞ്ചി സാസനന്തി? അത്ഥി ദേവ, ന പന സക്കാ ഉച്ഛിട്ഠമുഖേഹി കഥേതുന്തി. രാജാ സുവണ്ണഭിങ്ഗാരേന ഉദകം ദാപേസി. തേ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ദസബലാഭിമുഖാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ, "ദേവ, അമ്ഹാകം ദേസേ ബുദ്ധരതനം നാമ ഉപ്പന്ന"ന്തി ആഹംസു. രഞ്ഞോ "ബുദ്ധോ"തി വചനേ സുതമത്തേയേവ സകലസരീരം ഫരമാനാ പീതി ഉപ്പജ്ജി. തതോ "ബുദ്ധോതി, താതാ, വദഥാ"തി ആഹ. ബുദ്ധോതി, ദേവ, വദാമാതി. ഏവം തിക്ഖത്തും വദാപേത്വാ "ബുദ്ധോതിപദം അപരിമാണം, നാസ്സ സക്കാ പരിമാണം കാതു"ന്തി തസ്മിംയേവ പദേ പസന്നോ സതസഹസ്സം ദത്വാ "അപരം കിം സാസന"ന്തി പുച്ഛി. ദേവ ധമ്മരതനം നാമ ഉപ്പന്നന്തി. തമ്പി സുത്വാ തഥേവ തിക്ഖത്തും പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അപരമ്പി സതസഹസ്സം ദത്വാ പുന "അഞ്ഞം കിം സാസന"ന്തി പുച്ഛി. സങ്ഘരതനം ദേവ ഉപ്പന്നന്തി. തമ്പി സുത്വാ തഥേവ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അപരമ്പി സതസഹസ്സം ദത്വാ ദിന്നഭാവം പണ്ണേ ലിഖിത്വാ, "താതാ, ദേവിയാ സന്തികം ഗച്ഛഥാ"തി പേസേസി. തേസു ഗതേസു അമച്ചേ പുച്ഛി - "താതാ, ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ, തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ"തി? ദേവ തുമ്ഹേ കിം കത്തുകാമാതി? അഹം പബ്ബജിസ്സാമീതി. മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമാതി. തേ സബ്ബേപി ഘരം വാ കുടുമ്ബം വാ അനപലോകേത്വാ യേ അസ്സേ ആരുയ്ഹ ഗതാ തേഹേവ നിക്ഖമിംസു.

വാണിജാ അനോജാദേവിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ പണ്ണം ദസ്സേസും. സാ തം വാചേത്വാ "രഞ്ഞാ തുമ്ഹാകം ബഹൂ കഹാപണാ ദിന്നാ, കിം തുമ്ഹേഹി കതം, താതാ"തി പുച്ഛി. പിയസാസനം, ദേവി, ആനീതന്തി. അമ്ഹേപി സക്കാ, താതാ, സുണാപേതുന്തി? സക്കാ, ദേവി, ഉച്ഛിട്ഠമുഖേഹി പന വത്തും ന സക്കാതി. സാ സുവണ്ണഭിങ്ഗാരേന ഉദകം ദാപേസി. തേ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചിതനിയാമേനേവ ആരോചേസും. സാപി തം സുത്വാ ഉപ്പന്നപാമോജ്ജാ തേനേവ നയേന ഏകേകസ്മിം പദേ തിക്ഖത്തും പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പടിഞ്ഞാഗണനായ തീണി തീണി കത്വാ നവ സതസഹസ്സാനി അദാസി. വാണിജാ സബ്ബാനിപി ദ്വാദസ സതസഹസ്സാനി ലഭിംസു. അഥ നേ

“രാജാ കഹം, താതാ”തി പുച്ഛി. പബ്ബജിസ്സാമീതി നിക്ഖന്തോ, ദേവീതി. “തേന ഹി, താതാ, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥാ”തി തേ ഉയ്യോജേത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഗതാനം അമച്ചാനം മാതുഗാമേ പക്കോസാപേത്വാ “തുമ്ഹേ അത്തനോ സാമികാനം ഗതട്ഠാനം ജാനാഥ അമ്മാ”തി പുച്ഛി. ജാനാമ, അയ്യേ, രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഉയ്യാനകീളം ഗതാതി. ആമ, അമ്മാ ഗതാ, തത്ഥ പന ഗന്ത്വാ “ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ, ധമ്മോ ഉപ്പന്നോ, സങ്ഘോ ഉപ്പന്നോ”തി സുത്വാ “ദസബലസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമാ”തി ഗതാ, തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാതി? തുമ്ഹേ പന, അയ്യേ, കിം കത്തുകാമാതി? “അഹം പബ്ബജിസ്സാമി, ന തേഹി വന്തവമനം ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപേയ്യന്തി. “യദി ഏവം, മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമാ”തി സബ്ബാപി രഥേ യോജേത്വാ നിക്ഖമിംസു.

രാജാപി അമച്ചസഹസ്സേഹി സദ്ധിം ഗങ്ഗാതീരം പാപുണി, തസ്മിം സമയേ ഗങ്ഗാ പൂരാ ഹോതി. അഥ നം ദിസ്വാ “അയം ഗങ്ഗാ പൂരാ ഹോതി ചണ്ഡമച്ഛാകിണ്ണാ, അമ്ഹേഹി ച സദ്ധിം ആഗതാ ദാസാ വാ മനുസ്സാ വാ നത്ഥി, യേ നോ നാവം വാ ഉളുമ്പം വാ കത്വാ ദദേയ്യും. ഏതസ്സ പന സത്ഥു ഗുണാ നാമ ഹേട്ഠാ അവീചിതോ ഉപരി യാവ ഭവഗ്ഗാ പത്ഥടാ. സചേ ഏസ സത്ഥാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ഇമേസം അസ്സാനം ഖുരപിട്ഠാനി മാ തേമേന്തൂ”തി ഉദകപിട്ഠേന അസ്സേ പക്ഖന്ദാപേസും. ഏകസ്സ അസ്സസ്സാപി ഖുരപിട്ഠമത്തം ന തേമി, രാജമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്താ വിയ പരതീരം പത്വാ പരതോ അഞ്ഞം മഹാനദിം പാപുണിംസു. “ദുതിയാ കിന്നമാ”തി പുച്ഛി. നീലവാഹിനീ നാമ ഗമ്ഭീരതോപി പുഥുലതോപി അഡ്ഢയോജനമത്താ ദേവാതി. തത്ഥ അഞ്ഞാ സച്ചകിരിയാ നത്ഥി, തായ ഏവ സച്ചകിരിയായ തമ്പി അഡ്ഢയോജനവിത്ഥാരം നദിം അതിക്കമിംസു. അഥ തതിയം ചന്ദഭാഗം നാമ മഹാനദിം പത്വാ തമ്പി തായ ഏവ സച്ചകിരിയായ അതിക്കമിംസു.

സത്ഥാപി തംദിവസം പച്ചൂസസമയേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ലോകം ഓലോകേന്തോ “അജ്ജ മഹാകപ്പിനോ തിയോജനസതികം രജ്ജം പഹായ അമച്ചസഹസ്സപരിവാരോ മമ സന്തികേ പബ്ബജിതും ആഗച്ഛതീ”തി ദിസ്വാ “മയാ തേസം പച്ചുഗ്ഗമനം കാതും യുത്ത”ന്തി പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ സയമേവ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ചന്ദഭാഗായ തീരേ തേസം ഉത്തരണതിത്ഥഅഭിമുഖട്ഠാനേ മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി, തത്ഥ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ ഛബ്ബണ്ണബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേസി. തേ തേന തിത്ഥേന ഉത്തരന്താ ബുദ്ധരസ്മിയോ ഇതോ ചിതോ ച ധാവന്തിയോ ഓലോകേത്വാ ദസബലസ്സ പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികം മുഖം ദിസ്വാ “യം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ മയം പബ്ബജിതാ, അദ്ധാ സോ ഏസോ”തി ദസ്സനേനേവ നിട്ഠം ഗന്ത്വാ ദിട്ഠട്ഠാനതോ പട്ഠായ ഓണമിത്വാ വന്ദമാനാ ആഗമ്മ സത്ഥാരം വന്ദിംസു. രാജാ ഗോപ്ഫകേസു ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി സദ്ധിം അമച്ചസഹസ്സേന. സത്ഥാ തേസം ധമ്മകഥം കഥേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സബ്ബേവ അരഹത്തേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. സത്ഥാ “പുബ്ബേ ഇമേ ചീവരദാനസ്സ ദിന്നത്താ അത്തനോ പത്തചീവരാനി ഗഹേത്വാവ ആഗതാ”തി സുവണ്ണവണ്ണം ഹത്ഥം പസാരേത്വാ “ഏഥ ഭിക്ഖവോ, സ്വാക്ഖാതോ ധമ്മോ, ചരഥ ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായാ”തി ആഹ. സാവ തേസം ആയസ്മന്താനം പബ്ബജ്ജാ ച

ഉപസമ്പദാ ച അഹോസി, വസ്സസട്ഠികത്ഥേരാ വിയ സത്ഥാരം പരിവാരയിംസു.

അനോജാപി ദേവീ രഥസഹസ്സപരിവാരാ ഗങ്ഗാതീരം പത്വാ രഞ്ഞോ അത്ഥായ ആഭതം നാവം വാ ഉളുമ്പം വാ അദിസ്വാ അത്തനോ ബ്യത്തതായ ചിന്തേസി - "രാജാ സച്ചകിരിയം കത്വാ ഗതോ ഭവിസ്സതി, സോ പന സത്ഥാ ന കേവലം തേസംയേവ അത്ഥായ നിബ്ബത്തോ, സചേ സോ സത്ഥാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, അമ്ഹാകം രഥാ മാ ഉദകേ നിമുജ്ജിംസൂ"തി ഉദകപിട്ഠേന രഥേ പക്ഖന്ദാപേസി. രഥാനം നേമിവട്ടിമത്തമ്പി ന തേമി. ദുതിയനദിമ്പി തതിയനദിമ്പി തേനേവ സച്ചകാരേന ഉത്തരി. ഉത്തരമാനാ ഏവ ച നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ സത്ഥാരം അദ്ദസ. സത്ഥാപി "ഇമാസം അത്തനോ സാമികേ പസ്സന്തീനം ഛന്ദരാഗോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ മഗ്ഗഫലാനം അന്തരായം കരേയ്യ, ധമ്മം സോതും ച ന സക്ഖിസ്സന്തീ"തി. യഥാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന പസ്സന്തി, തഥാ അകാസി. താ സബ്ബാപി തിത്ഥതോ ഉത്തരിത്വാ ദസബലം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ താസം ധമ്മകഥം കഥേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സബ്ബാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സിംസു. സത്ഥാ "ഉപ്പലവണ്ണാ ആഗച്ഛതൂ"തി ചിന്തേസി. ഥേരീ ആഗന്ത്വാ സബ്ബാ പബ്ബാജേത്വാ ആദായ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം ഗതാ, സത്ഥാ ഭിക്ഖുസഹസ്സം ഗഹേത്വാ ആകാസേന ജേതവനം അഗമാസി.

അഥായം മഹാകപ്പിനത്ഥേരോ അത്തനോ കിച്ചം മത്ഥകപ്പത്തം ഞത്വാ അപ്പോസ്സുക്കോ ഹുത്വാ ഫലസമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേന്തോ അരഞ്ഞഗതോപി രുക്ഖമൂലഗതോപി സുഞ്ഞാഗാരഗതോപി "അഹോ സുഖം അഹോ സുഖ"ന്തി അഭിണ്ഹം ഉദാനം ഉദാനേസി. ഭിക്ഖൂ കഥം ഉപ്പാദേസും "കപ്പിനത്ഥേരോ രജ്ജസുഖം അനുസ്സരന്തോ ഉദാനം ഉദാനേതീ"തി. തേ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും. ഭഗവാ "മമ പുത്തോ മഗ്ഗസുഖം ഫലസുഖം ആരബ്ഭ ഉദാനം ഉദാനേസീ"തി വത്വാ ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ധമ്മപീതി സുഖം സേതി, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ;
അരിയപ്പവേദിതേ ധമ്മേ, സദാ രമതി പണ്ഡിതോ"തി. (ധ॰ പ॰ ൭൯);

അഥേകദിവസം സത്ഥാ തസ്സ അന്തേവാസികഭിക്ഖുസഹസ്സം ആമന്തേത്വാ ആഹ - "കച്ചി വോ, ഭിക്ഖവേ, ആചരിയോ ധമ്മം ദേസേതീ"തി. ന ഭഗവാ ദേസേതി, അപ്പോസ്സുക്കോ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം അനുയുത്തോ വിഹരതി, കസ്സചി ഓവാദമത്തമ്പി ന ദേതീതി. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം, കപ്പിന, അന്തേവാസികാനം ഓവാദമത്തമ്പി ന ദേസീ"തി? സച്ചം ഭഗവാതി. ബ്രാഹ്മണ, മാ ഏവം കരി, അജ്ജ പട്ഠായ അന്തേവാസികാനം ധമ്മം ദേസേഹീതി. "സാധു, ഭന്തേ"തി ഥേരോ സത്ഥു കഥം സിരവരേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകസമോധാനേയേവ സമണസഹസ്സസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ സബ്ബേ അരഹത്തം പാപേസി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ സങ്ഘമജ്ഝേ നിസിന്നോ പടിപാടിയാ ഥേരേ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ മഹാകപ്പിനത്ഥേരം ഭിക്ഖുഓവാദകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സാഗതത്ഥേരവത്ഥു

൨൩൨. ദസമേ **തേജോധാതുകുസലാനന്തി** തേജോധാതും സമാപജ്ജിതും കുസലാനം സാഗതത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയഞ്ഹി ഥേരോ തേജോധാതുസമാപത്തിയാ അമ്ബതിത്ഥനാഗസ്സ തേജസാ തേജം പരിയാദിയിത്വാ തം നാഗം നിബ്ബിസേവനം അകാസി. തസ്മാ തേജോധാതുകുസലാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥുധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും തേജോധാതുകുസലാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, സാഗതമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ തത്ഥ വസീഭാവം പാപുണി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ ചാരികം ചരമാനോ കോസമ്ബിനഗരസമീപം അഗമാസി. തേന ച സമയേന നദീതിത്ഥേ പോരാണകനാവികസ്സ ബഹൂ ആഗന്തുകഗമികാ വേരിനോ ഹുത്വാ തം പോഥേത്വാ മാരയിംസു. സോ വിരുദ്ധേന ചിത്തേന പത്ഥനം പട്ഠപേത്വാ തസ്മിംയേവ തിത്ഥേ മഹാനുഭാവോ നാഗരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ. സോ വിരുദ്ധചിത്തത്താ അകാലേയേവ വസ്സാപേതി, കാലേ പന ന വസ്സാപേതി, സസ്സാനി ന സമ്മാ സമ്പജ്ജന്തി. സകലരട്ഠവാസിനോ ച തസ്സ വൂപസമനത്ഥം അനുസംവച്ഛരം ബലികമ്മം കരോന്തി, വസനത്ഥായ ചസ്സ ഏകം ഗേഹം അകംസു. സത്ഥാപി തേനേവ തിത്ഥേന ഉത്തരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ "തസ്മിംയേവ പദേസേ രത്തിം വസിസ്സാമീ"തി അഗമാസി.

അഥായം ഥേരോ "ചണ്ഡോ കിരേത്ഥ നാഗരാജാ"തി സുത്വാ "ഇമം നാഗരാജാനം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ സത്ഥു വസനട്ഠാനം പരിയാദേതും വട്ടതീ"തി നാഗരാജസ്സ വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി. നാഗോ കുജ്ഝിത്വാ "കോനാമായം മുണ്ഡകോ മയ്ഹം വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ നിസിന്നോ"തി ധൂപായി, ഥേരോ ഉത്തരിതരം ധൂപായി. നാഗോ, പജ്ജലി, ഥേരോപി ഉത്തരിതരം പജ്ജലിത്വാ തസ്സ തേജം പരിയാദിയി. സോ "മഹന്തോ വതായം ഭിക്ഖൂ"തി ഥേരസ്സ പാദമൂലേ നിപതിത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സരണം ഗച്ഛാമീ"തി ആഹ. മയ്ഹം സരണഗമനകിച്ചം നത്ഥി, ദസബലസ്സ സരണം ഗച്ഛാതി. സോ "സാധൂ"തി സരണഗതോ ഹുത്വാ തതോ പട്ഠായ ന കഞ്ചി വിഹേഠേതി, ദേവമ്പി സമ്മാ വസ്സാപേതി, സസ്സാനി സമ്മാ സമ്പജ്ജന്തി.

കോസമ്ബിവാസിനോ "അയ്യേന കിര സാഗതേന അമ്ബതിത്ഥകനാഗോ ദമിതോ"തി സുത്വാ സത്ഥു ആഗമനം ഉദിക്ഖമാനാ ദസബലസ്സ മഹാസക്കാരം സജ്ജയിംസു. തേ ദസബലസ്സ മഹാസക്കാരം കത്വാ ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം വചനേന സബ്ബഗേഹേസു കാപോതികം പസന്നം പടിയാദേത്വാ പുനദിവസേ സാഗതത്ഥേരസ്സ പിണ്ഡായ ചരന്തസ്സ ഗേഹേ ഗേഹേ ഥോകം ഥോകം അദംസു. ഥേരോ അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ മനുസ്സേഹി യാചിയമാനോ ഗേഹേ ഗേഹേ

ഥോകം ഥോകം പിവിത്വാ അവിദൂരം ഗന്ത്വാവ അനാഹാരികഭാവേന സതിം വിസ്സജ്ജേത്വാ സങ്കാരട്ഠാനേ പതി.

സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ നിക്ഖമന്തോ തം ദിസ്വാ ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ വിഗരഹിത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസി. സോ പുനദിവസേ സതിം ലഭിത്വാ അത്തനാ കതകാരണം സുത്വാ അച്ചയം ദേസേത്വാ ദസബലം ഖമാപേത്വാ ഉപ്പന്നസംവേഗോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. ഏവം വത്ഥു വിനയേ സമുട്ഠിതം. തം തത്ഥ ആഗതനയേനേവ വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബം. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ജേതവനേ മഹാവിഹാരേ നിസീദിത്വാ പടിപാടിയാ ഥേരേ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ സാഗതത്ഥേരം തേജോധാതുകുസലാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

രാധത്ഥേരവത്ഥു

൨൩൩. ഏകാദസമേ **പടിഭാനേയ്യകാന**ന്തി സത്ഥു ധമ്മദേസനാപടിഭാനസ്സ പച്ചയഭൂതാനം പടിഭാനജനകാനം ഭിക്ഖൂനം രാധത്ഥേരോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. ഥേരസ്സ ഹി ദിട്ഠിസമുദാചാരഞ്ച ഓകപ്പനിയസദ്ധഞ്ച ആഗമ്മ ദസബലസ്സ നവനവാ ധമ്മദേസനാ പടിഭാതി. തസ്മാ ഥേരോ പടിഭാനേയ്യകാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും പടിഭാനേയ്യകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം തഥാഗതം പരിചരിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ ബ്രാഹ്മണകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, രാധമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു.

സോ മഹല്ലകകാലേ അത്തനോ പുത്തദാരേന അബഹുമതോ "പബ്ബജിത്വാ കാലം വീതിനാമേസ്സാമീ"തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരേ പബ്ബജ്ജം യാചി. "ജിണ്ണോ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണോ"തി ന കോചി പബ്ബാജേതും ഇച്ഛി. അഥേകദിവസം ബ്രാഹ്മണോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ കഥം സമുട്ഠാപേതുകാമോ "കിം, ബ്രാഹ്മണ, പുത്തദാരാ തം പടിജഗ്ഗന്തീ"തി? കുതോ, ഭോ ഗോതമ, പടിജഗ്ഗനം, മഹല്ലകോതി മം ബഹി നീഹരിംസു. കിം പന തേ, ബ്രാഹ്മണ, പബ്ബജിതും ന വട്ടതീതി? കോ മം, ഭോ ഗോതമ, പബ്ബാജേസ്സതി, മഹല്ലകഭാവേന മം ന കോചി ഇച്ഛതീതി. സത്ഥാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. ഥേരോ സത്ഥു വചനം സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ രാധബ്രാഹ്മണം പബ്ബാജേത്വാ ചിന്തേസി - "സത്ഥാ ഇമം ബ്രാഹ്മണം സാദരേന പബ്ബജാപേസി, ന ഖോ മേ ഏതം അനാദരേന പരിഹരിതും വട്ടതീ"തി രാധത്ഥേരം ആദായ ഗാമകാവാസം അഗമാസി. തത്രസ്സ അധുനാ പബ്ബജിതത്താ കിച്ഛലാഭിസ്സ ഥേരോ അത്തനോ പത്തം ആവാസം ദേതി, അത്തനോ പത്തം പണീതപിണ്ഡപാതമ്പി തസ്സേവ ദത്വാ സയം പിണ്ഡായ ചരതി. രാധത്ഥേരോ സേനാസനസപ്പായഞ്ച ഭോജനസപ്പായഞ്ച ലഭിത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി.

അഥ നം ഥേരോ ഗഹേത്വാ ദസബലം പസ്സിതും ആഗതോ. സത്ഥാ ജാനന്തോവ പുച്ഛി - "യോ തേ മയാ , സാരിപുത്ത, നിസ്സിതകോ ദിന്നോ, കീദിസം തസ്സ, ന ഉക്കണ്ഠതീ"തി? ഭന്തേ, സാസനേ അഭിരമിതഭിക്ഖു നാമ ഏവരൂപോ ഭവേയ്യാതി. അഥായസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ "സാരിപുത്തത്ഥേരോ കതഞ്ഞൂ കതവേദീ"തി സങ്ഘമജ്ഝേ കഥാ ഉദപാദി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തസ്സ ഇദാനി കതഞ്ഞൂകതവേദിതാ, സോ അതീതേ അഹേതുകപടിസന്ധിയം നിബ്ബത്തോപി കതഞ്ഞൂകതവേദീയേവ അഹോസീ"തി. കതരസ്മിം കാലേ ഭഗവാതി?

അതീതേ, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബതപാദമ്ഹി പഞ്ചസതമത്താ വഡ്ഢകിപുരിസാ മഹാഅരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരേ ഛിന്ദിത്വാ മഹാഉളുമ്പം ബന്ധിത്വാ നദിയാ ഓതാരേന്തി. അഥേകോ ഹത്ഥിനാഗോ ഏകസ്മിം വിസമട്ഠാനേ സോണ്ഡായ സാഖം ഗണ്ഹന്തോ സാഖാഭങ്ഗവേഗം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ തിഖിണഖാണുകേ പാദേന അവത്ഥാസി, പാദോ വിദ്ധോ, ദുക്ഖവേദനാ വത്തന്തി. സോ ഗമനം അഭിനീഹരിതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ നിപജ്ജി. സോ കതിപാഹച്ചയേന തേ വഡ്ഢകീ അത്തനോ സമീപേന ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "ഇമേ നിസ്സായാഹം ജീവിതം ലഭിസ്സാമീ"തി തേസം അനുപദം അഗമാസി. തേ നിവത്തിത്വാ ഹത്ഥിം ദിസ്വാ ഭീതാ പലായന്തി. സോ തേസം പലായനഭാവം ഞത്വാ അട്ഠാസി, പുന ഠിതകാലേ അനുബന്ധി.

വഡ്ഢകിജേട്ഠകോ ചിന്തേസി - "അയം ഹത്ഥി അമ്ഹേസു തിട്ഠന്തേസു അനുബന്ധതി, പലായന്തേസു തിട്ഠതി, ഭവിസ്സതി തത്ഥ കാരണ"ന്തി. സബ്ബേ തം തം രുക്ഖം ആരുയ്ഹ തസ്സ ആഗമനം പടിമാനേന്താ നിസീദിംസു. സോ തേസം സന്തികം ആഗന്ത്വാ അത്തനോ പാദം ദസ്സേന്തോ പരിവത്തേത്വാ നിപജ്ജി. തദാ വഡ്ഢകീനം സഞ്ഞാ ഉദപാദി - "ഗിലാനഭാവേന, ഭോ, ഏസ ആഗച്ഛതി, ന അഞ്ഞേന കാരണേനാ"തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പാദേ പവിട്ഠഖാണുകം ദിസ്വാ "ഇമിനാ കാരണേന ഏസ ആഗതോ"തി തിഖിണവാസിയാ ഖാണുകകോടിയം ഓധിം ദത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധിത്വാ കഡ്ഢിത്വാ നീഹരിംസു. അഥസ്സ വണമുഖം പീളേത്വാ പുബ്ബലോഹിതം നീഹരിത്വാ കസാവോദകേന ധോവിത്വാ അത്തനോ ജാനനഭേസജ്ജം മക്ഖേത്വാ നചിരസ്സേവ ഫാസുകം അകംസു.

ഹത്ഥിനാഗോ ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ ചിന്തേസി - "ഇമേ മയ്ഹം ബഹുപകാരാ, ഇമേ മയാ നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധം, മയാ ഇമേസം കതഞ്ഞുനാ കതവേദിനാ ഭവിതും വട്ടതീ"തി അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സേതം ഗന്ധഹത്ഥിപോതകം ആനേസി. വഡ്ഢകിനോ ഹത്ഥിപോതകം ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം ഹത്ഥീ പുത്തമ്പി ഗഹേത്വാ ആഗതോ"തി അതിവിയ തുട്ഠചിത്താ അഹേസും. ഹത്ഥിനാഗോ ചിന്തേസി - "മയി തിട്ഠന്തേ 'കിം നു ഖോ അയം ആഗതോ'തി മമ ആഗതകാരണം ന ജാനിസ്സന്തീ"തി ഠിതട്ഠാനതോ പക്കാമി. ഹത്ഥിപോതകോ പിതു പച്ഛതോ പച്ഛതോ അനുപായാസി. ഹത്ഥിനാഗോ തസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ നിവത്തനത്ഥായ സദ്ദസഞ്ഞം അദാസി. സോ പിതു കഥം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ വഡ്ഢകീനം സന്തികം ഗതോ. വഡ്ഢകിനോ "ഇമം ഹത്ഥിപോതകം അമ്ഹാകം ദാതും ആഗതോ ഭവിസ്സതി ഏസോ"തി ഞത്വാ "അമ്ഹാകം സന്തികേ തയാ കത്തബ്ബകിച്ചം നത്ഥി, പിതു സന്തികംയേവ ഗച്ഛാ"തി പഹിണിംസു. ഹത്ഥിനാഗോ യാവതതിയം അത്തനോ സന്തികം ആഗതമ്പി പുന വഡ്ഢകീനംയേവ സമീപം പേസേസി. തതോ പട്ഠായ

വഡ്ഢകിനോ ഹത്ഥിപോതകം അത്തനോ സന്തികേ കത്വാ പടിജഗ്ഗന്തി. ഭോജനകാലേ ഏകേകം ഭത്തപിണ്ഡം ദേന്തി, ഭത്തം തസ്സ യാവദത്ഥം അഹോസി. സോ വഡ്ഢകീഹി അന്തോഗഹനേ കോട്ടിതം ദബ്ബസമ്ഭാരം ആഹരിത്വാ അങ്ഗണട്ഠാനേ രാസിം കരോതി. ഏതേനേവ നിയാമേന അഞ്ഞമ്പി ഉപകാരകമ്മം കരോതി.

സത്ഥാ ഇമം കാരണം ആഹരിത്വാ പുബ്ബേപി സാരിപുത്തസ്സ കതഞ്ഞൂകതവേദിഭാവം ദീപേതി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ ഹി തദാ മഹാഹത്ഥീ അഹോസി, അട്ഠുപ്പത്തിയം ആഗതോ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു ഹത്ഥിപോതകോ അഹോസി. സംയുത്തനികായം പന പത്വാ സകലം രാധസംയുത്തം, ധമ്മപദേ ച -

> ''നിധീനംവ പവത്താരം, യം പസ്സേ വജ്ജദസ്സിനം;
> നിഗ്ഗയ്ഹവാദിം മേധാവിം, താദിസം പണ്ഡിതം ഭജേ;
> താദിസം ഭജമാനസ്സ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ''തി. (ധ॰ പ॰ ൭൬) -

ഗാഥാ ഥേരസ്സ ധമ്മദേസനാ നാമ. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ പടിപാടിയാ ഥേരേ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ രാധത്ഥേരം പടിഭാനേയ്യകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

മോഘരാജത്ഥേരവത്ഥു

൨൬൪. ദ്വാദസമേ **ലൂഖചീവരധരാന**ന്തി ലൂഖചീവരം ധാരേന്താനം മോഘരാജാ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയം ഹി ഥേരോ സത്ഥലൂഖം സുത്തലൂഖം രജനലൂഖന്തി തിവിധേനപി ലൂഖേന സമന്നാഗതം പംസുകൂലം ധാരേസി. തസ്മാ ലൂഖചീവരധരാനം അഗ്ഗോ നാമ ജാതോ.

തസ്സ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ നിബ്ബത്തി, തതോ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖും ലൂഖചീവരധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ കസ്സപദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ കട്ഠവാഹനനഗരേ അമച്ചഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അപരഭാഗേ വയപ്പത്തോ കട്ഠവാഹനരാജാനം ഉപട്ഠഹന്തോ അമച്ചട്ഠാനം ലഭി.

തസ്മിം കാലേ കസ്സപദസബലോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജി. കട്ഠവാഹനരാജാ ''ബുദ്ധോ കിര ലോകേ ഉപ്പന്നോ''തി സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''താത, ബുദ്ധോ കിര ലോകേ ഉപ്പന്നോ, ഇമം പച്ചന്തനഗരം ഏകപ്പഹാരേനേവ ഉഭോഹി അമ്ഹേഹി തുച്ഛം കാതും ന സക്കാ, ത്വം താവ മജ്ഝിമദേസം ഗന്ത്വാ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പന്നഭാവം ഞത്വാ ദസബലം ഇമം നഗരം ആനേഹീ''തി പുരിസസഹസ്സേന സദ്ധിം പേസേസി. സോ അനുപുബ്ബേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ തത്ഥേവ പബ്ബജിത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി സമണധമ്മം അകാസി. തേന സദ്ധിം ഗതപുരിസാ പന സബ്ബേപി നിവത്തിത്വാ പുന രഞ്ഞോ സന്തികം ആഗതാ.

അയം ഥേരോ പരിപുണ്ണസീലോ കാലം കത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ അമ്ഹാകം ദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, മോഘരാജമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. കട്ഠവാഹനരാജാപി കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ അധികാരകമ്മം കത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം സപരിവാരോ ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം ദസബലസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ സാവത്ഥിയം പുരോഹിതഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ബാവരിമാണവോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ അപരേന സമയേന തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സോളസന്നം മാണവകസഹസ്സാനം സിപ്പം വാചേന്തോ ചരതി. അഥസ്സ പസേനദികോസലരഞ്ഞോ കാലേ പിതു അച്ചയേന പുരോഹിതട്ഠാനം അദംസു. തദാ അയമ്പി മോഘരാജമാണവോ ബാവരിബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഗണ്ഹാതി.

അഥേകദിവസം ബാവരിബ്രാഹ്മണോ രഹോഗതോ അത്തനോ സിപ്പേ സാരം ഓലോകേന്തോ സമ്പരായികം സാരം അദിസ്വാ "ഏകം പബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ സമ്പരായികം ഗവേസേസ്സാമീ"തി കോസലരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനോ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേസി. സോ തേന അനുഞ്ഞാതോ സോളസഹി മാണവകസഹസ്സേഹി പരിവുതോ പബ്ബജ്ജത്ഥായ നിക്ഖമി. കോസലരാജാപി തേന സദ്ധിംയേവ ഏകം അമച്ചം കഹാപണസഹസ്സം ദത്വാ പേസേസി - "യസ്മിം ഠാനേ ആചരിയോ പബ്ബജതി, തത്രസ്സ വസനട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ദേഥാ"തി. ബാവരിബ്രാഹ്മണോ ഫാസുകട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ മജ്ഝിമദേസതോ പടിക്കമ്മ അസ്സകരഞ്ഞോ ച മുളഹകരഞ്ഞോ ച സീമന്തരേ ഗോധാവരിതീരേ അത്തനോ വസനട്ഠാനം കാരേസി.

അഥേകോ പുരിസോ ജടിലാനം ദസ്സനായ ഗതോ തേസം സന്തകേ ഭൂമിട്ഠാനേ തേഹി അനുഞ്ഞാതോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം അകാസി. തേന കതം ദിസ്വാ അപരം കുലസതം ഗേഹസതം കാരേസി. തേ സബ്ബേപി സന്നിപതിത്വാ "മയം അയ്യാനം സന്തകേ ഭൂമിഭാഗേ വസാമ, മുധാ വസിതും ന കാരണം, സുഖവാസം വോ ദസ്സാമാ"തി ഏകേകോ ഏകേകം കഹാപണം ബാവരിബ്രാഹ്മണസ്സ വസനട്ഠാനേ ഠപേസി. സബ്ബേഹിപി ആഭതകഹാപണാ സതസഹസ്സമത്താ അഹേസും. ബാവരിബ്രാഹ്മണോ "കിമത്ഥം ഏതേ ആഭതാ"തി ആഹ. സുഖവാസദാനത്ഥായ, ഭന്തേതി. സചാഹം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേന അത്ഥികോ അസ്സം, അഹം മഹന്തം ധനരാസിം പഹായ ന പബ്ബജേയ്യം. തുമ്ഹാകം കഹാപണേ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛഥാതി. അമ്ഹേഹി അയ്യസ്സ പരിച്ചത്തം ന പുന ഗണ്ഹാമ, അനുസംവച്ഛരം പന ഏതേനേവ നിയാമേന ആഹരിസ്സാമ, ഇമേ ഗഹേത്വാ അയ്യോ ദാനം ദേതൂതി. ബ്രാഹ്മണോ അധിവാസേത്വാ കപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം ദാനമുഖേ നിയ്യാതേസി. തസ്സ അപരാപരം ദായകഭാവോ സകലജമ്ബുദീപേ പഞ്ഞായിത്ഥ.

തതോ കാലിങ്ഗരട്ഠേ ദുന്നിവിട്ഠേ നാമ ഗാമേ ജൂജകബ്രാഹ്മണസ്സ വംസേ ജാതബ്രാഹ്മണസ്സ ബ്രാഹ്മണീ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ബ്രാഹ്മണം ചോദേതി - "ബാവരീ, കിര ദാനം ദേതി, ഗന്ത്വാ തതോ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ആഹരാ"തി. സോ തായ ചോദിയമാനോ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ ബാവരിസ്സ സന്തികം ഗച്ഛമാനോ ബാവരിമ്ഹി ദാനം ദത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ നിപജ്ജിത്വാ ദാനം അനുസ്സരമാനേ ഗതോ. ഗന്ത്വാ ച "ദാനം മേ, ബ്രാഹ്മണ, ദേഹി, ദാനം മേ, ബ്രാഹ്മണ, ദേഹീ"തി ആഹ. അകാലേ ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, ആഗതോ,

സമ്പത്തയാചകാനം മേ ദിന്നം, ഇദാനി കഹാപണം നത്ഥീതി. ന മയ്ഹം, ബ്രാഹ്മണ, ബഹൂഹി കഹാപണേഹി അത്ഥോ, തവ ഏത്തകം ദാനം ദദന്തസ്സ ന സക്കാ കഹാപണേഹി വിനാ ഭവിതും, മയ്ഹം പഞ്ച കഹാപണസതാനി ദേഹീതി. ബ്രാഹ്മണ, പഞ്ചപി സതാനി നത്ഥി, പുന ദാനകാലേ സമ്പത്തേ ലഭിസ്സസീതി. കിം പനാഹം തവ ദാനകാലേ ആഗമിസ്സാമീതി? ബാവരിബ്രാഹ്മണസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരേ വാലുകം ഥൂപം കത്വാ സമന്തതോ രത്തവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ മന്തം ജപ്പേന്തോ വിയ ഓട്ഠേ ചാലേത്വാ ചാലേത്വാ “മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ”തി വദതി.

ബാവരിബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി - “അയം മഹാതപോ തപചാരം ഗണ്ഹിത്വാ ചരണബ്രാഹ്മണകോ മയ്ഹം സത്തദിവസമത്ഥകേ ‘സത്തധാ മുദ്ധാ ഫാലതൂ’തി വദതി, മയ്ഹഞ്ച ഇമസ്സ ദാതബ്ബാനി പഞ്ച കഹാപണസതാനി നത്ഥി, ഏകംസേന മം ഏസ ഘാതേസ്സതീ”തി. ഏവം തസ്മിം സോകസല്ലസമപ്പിതേ നിപന്നേ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ അനന്തരത്തഭാവേ ബാവരിസ്സ മാതാ ദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ പുത്തസ്സ സോകസല്ലസമപ്പിതഭാവം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ ആഹ - “താത , ഏസ മുദ്ധം വാ മുദ്ധഫാലനം വാ ന ജാനാതി, ത്വമ്പി ലോകേ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നഭാവം ന ജാനാസി. സചേ തേ സംസയോ അത്ഥി, സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛ, സോ തേ ഏതം കാരണം കഥേസ്സതീ”തി. ബ്രാഹ്മണോ ദേവതായ കഥം സുതകാലതോ പട്ഠായ അസ്സാസം ലഭിത്വാ പുനദിവസേ ഉട്ഠിതേ അരുണേ സബ്ബേവ അന്തേവാസികേ പക്കോസിത്വാ, “താതാ, ബുദ്ധോ കിര ലോകേ ഉപ്പന്നോ, തുമ്ഹേ സീഘം ഗന്ത്വാ ‘ബുദ്ധോ വാ നോ വാ’തി ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം ആരോചേഥ, അഹം സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമി. അപിച ഖോ പന മയ്ഹം മഹല്ലകഭാവേന ജീവിതന്തരായോ ദുജ്ജാനോ, തുമ്ഹേ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച നിയാമേന പഞ്ഹേ പുച്ഛഥാ”തി മുദ്ധഫാലനപഞ്ഹം നാമ അഭിസങ്ഖരിത്വാ അദാസി.

തതോ ചിന്തേസി - “സബ്ബേ ഇമേ മാണവാ പണ്ഡിതാ, സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ അത്തനോ കിച്ചേ മത്ഥകം പത്തേ പുന മയ്ഹം സന്തികം ആഗച്ഛേയ്യും വാ നോ വാ”തി. അഥ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ അജിതമാണവസ്സ നാമ സഞ്ഞം അദാസി - “ത്വം പന ഏകന്തേനേവ മമ സന്തികം ആഗന്തും അരഹസി, തയാ പടിലദ്ധഗുണം ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം കഥേയ്യാസീ”തി. അഥ തേ സോളസസഹസ്സജടിലാ അജിതമാണവം ജേട്ഠകം കത്വാ സോളസഹി ജേട്ഠന്തേവാസികേഹി സദ്ധിം “സത്ഥാരം പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമാ”തി ചാരികം ചരന്താ ഗതഗതട്ഠാനേ, “അയ്യാ, കഹം ഗച്ഛഥ, കഹം ഗച്ഛഥാ”തി പുച്ഛിതാ “ദസബലസ്സ സന്തികം പഞ്ഹം പുച്ഛിതും ഗച്ഛാമാ”തി കോടിതോ പട്ഠായ പരിസം സംകഡ്ഢന്താ അനേകയോജനസതം മഗ്ഗം ഗതാ. സത്ഥാ “തേസം ആഗമനദിവസേ അഞ്ഞസ്സ ഓകാസോ ന ഭവിസ്സതി, ഇദം ഇമിസ്സാ പരിസായ അനുച്ഛവികട്ഠാന”ന്തി ഗന്ത്വാ പാസാണചേതിയേ പിട്ഠിപാസാണേ നിസീദി. സോ അജിതമാണവോപി സപരിസോ തം പിട്ഠിപാസാണം ആരുയ്ഹ സത്ഥു സരീരസമ്പത്തിം ദിസ്വാ “അയം പുരിസോ ഇമസ്മിം ലോകേ വിവടച്ഛദോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ”തി അത്തനോ ആചരിയേന പഹിതേ പഞ്ഹേ മനസാ പുച്ഛന്തോവ ഗതോ.

തംദിവസം തസ്മിം ഠാനേ സമ്പത്തപരിസാ ദ്വാദസയോജനികാ അഹോസി. തേസം സോളസന്നം അന്തേവാസികാനം അന്തരേ മോഘരാജമാണവോ “അഹം

സബ്ബേഹി പണ്ഡിതതരോ”തി മാനത്ഥദ്ധോ, തസ്സ ഏതദഹോസി - “അയം അജിതമാണവോ സബ്ബേസം ജേട്ഠകോ, ഏതസ്സ പഠമതരം മമ പഞ്ഹം പുച്ഛിതും ന യുത്ത”ന്തി . തസ്സ ലജ്ജായന്തോ പഠമതരം പഞ്ഹം അപുച്ഛിത്വാ തേന പുച്ഛിതേ ദുതിയോ ഹുത്വാ സത്ഥാരം പഞ്ഹം പുച്ഛി. സത്ഥാ “മാനത്ഥദ്ധോ മോഘരാജമാണവാ, ന താവസ്സ ഞാണം പരിപാകം ഗച്ഛതി, അസ്സ മാനം നിവാരിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - “തിട്ഠ ത്വം, മോഘരാജ, അഞ്ഞേ താവ പഞ്ഹേ പുച്ഛന്തൂ”തി. സോ സത്ഥു സന്തികാ അപസാദം ലഭിത്വാ ചിന്തേസി - “അഹം ഏത്തകം കാലം മയാ പണ്ഡിതതരോ നാമ നത്ഥീതി വിചരാമി, ബുദ്ധാ ച നാമ അജാനിത്വാ ന കഥേന്തി. സത്ഥാരാ മമ പുച്ഛായ ദോസോ ദിട്ഠോ ഭവിസ്സതീ”തി തുണ്ഹീ അഹോസി. സോ അട്ഠഹി ജനേഹി പടിപാടിയാ പഞ്ഹേ പുച്ഛിതേ അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ നവമോ ഹുത്വാ പുന ഉട്ഠാസി. പുനപി നം സത്ഥാ അപസാദേസി.

സോ പുനപി തുണ്ഹീ ഹുത്വാ “സങ്ഘനവകോ ദാനി ഭവിതും ന സക്ഖിസ്സാമീ”തി പഞ്ചദസമോ ഹുത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. അഥ സത്ഥാ ഞാണസ്സ പരിപാകഭാവം ഞത്വാ പഞ്ഹം കഥേസി. സോ ദേസനാപരിയോസാനേ അത്തനോ പരിവാരേന ജടിലസഹസ്സേന സദ്ധിം അരഹത്തം പാപുണി. ഇമിനാവ നിയാമേന സേസാനിപി പന്നരസ ജടിലസഹസ്സാനി അരഹത്തം പാപുണിംസു. സബ്ബേപി ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ ഏഹിഭിക്ഖൂവ അഹേസും. സേസജനാ പന ന കഥിയന്തി. അയം മോഘരാജത്ഥേരോ തതോ പട്ഠായ തീഹി ലൂഖേഹി സമന്നാഗതം ചീവരം ധാരേതി. ഏവം പാരായനേ (സു॰ നി॰ ൻവ്വ ആദയോ) വത്ഥു സമുട്ഠിതം. സത്ഥാ പന അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഥേരേ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ മോഘരാജത്ഥേരം ഇമസ്മിം സാസനേ ലൂഖചീവരധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തോ “ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം ലൂഖചീവരധരാനം യദിദം മോഘരാജാ”തി ആഹ.

ചതുത്ഥവഗ്ഗവണ്ണനാ.

ഏകചത്താലീസസുത്തമത്തായ ഥേരപാളിയാ വണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൫. പഞ്ചമഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

മഹാപജാപതിഗോതമീഥേരീവത്ഥു

൨൩൫. ഥേരിപാളിയാ പഠമേ **യദിദം മഹാപജാപതിഗോതമീ**തി മഹാപജാപതിഗോതമീ ഥേരീ രത്തഞ്ഞൂനം അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി.

തസ്സാ പഞ്ഹകമ്മേ പന അയമനുപുബ്ബികഥാ - അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അപരേന സമയേന സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം രത്തഞ്ഞൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ യാവജീവം ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ പന ഏകസ്മിം ബുദ്ധന്തരേ ദേവലോകതോ ചവിത്വാ ബാരാണസിയം പഞ്ചന്നം ദാസിസതാനം ജേട്ഠകദാസീ ഹുത്വാ

നിബ്ബത്തി. അഥ വസ്സൂപനായികസമയേ പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരതോ ഇസിപതനേ ഓതരിത്വാ നഗരേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഇസിപതനമേവ ഗന്ത്വാ "വസ്സൂപനായികകുടിയാ അത്ഥായ ഹത്ഥകമ്മം യാചിസ്സാമാ"തി ചിന്തേസും. കസ്മാ? വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തേന ഹി നാലകപടിപദം പടിപന്നേനാപി പഞ്ചന്നം ഛദനാനം അഞ്ഞതരേന ഛദനേന ഛന്നേ സദ്വാരബന്ധേ സേനാസനേ ഉപഗന്തബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം "ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബം, യോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൪). തസ്മാ വസ്സകാലേ ഉപകട്ഠേ സചേ സേനാസനം ലഭതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭതി, ഹത്ഥകമ്മം പരിയേസിത്വാപി കാതബ്ബം. ഹത്ഥകമ്മം അലഭന്തേന സാമമ്പി കാതബ്ബം, ന ത്വേവ അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബം. അയമനുധമ്മതാ. തസ്മാ തേ പച്ചേകബുദ്ധാ "ഹത്ഥകമ്മം യാചിസ്സാമാ"തി ചീവരം പാരുപിത്വാ സായന്ഹസമയേ നഗരം പവിസിത്വാ സേട്ഠിസ്സ ഘരദ്വാരേ അട്ഠംസു. ജേട്ഠകദാസീ കുടം ഗഹേത്വാ ഉദകതിത്ഥം ഗച്ഛന്തീ പച്ചേകബുദ്ധേ നഗരം പവിസന്തേ അദ്ദസ. സേട്ഠി തേസം ആഗതകാരണം സുത്വാ "അമ്ഹാകം ഓകാസോ നത്ഥി, ഗച്ഛന്തൂ"തി ആഹ.

അഥ തേ നഗരാ നിക്ഖന്തേ ജേട്ഠകദാസീ കുടം ഗഹേത്വാ പവിസന്തീ ദിസ്വാ കുടം ഓതാരേത്വാ വന്ദിത്വാ ഓനമിത്വാ മുഖം ഉക്ഖിപിത്വാ, "അയ്യാ, നഗരം പവിട്ഠമത്താവ നിക്ഖന്താ, കിം നു ഖോ"തി പുച്ഛി. വസ്സൂപനായികകുടിയാ ഹത്ഥകമ്മം യാചിതും ആഗതമ്ഹാതി. ലദ്ധം, ഭന്തേതി? ന ലദ്ധം ഉപാസികേതി. കിം പനേസാ കുടി ഇസ്സരേഹേവ കാതബ്ബാ, ഉദാഹു ദുഗ്ഗതേഹിപി സക്കാ കാതുന്തി? യേന കേനചി സക്കാ കാതുന്തി. സാധു, ഭന്തേ, മയം കരിസ്സാമ, സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാതി നിമന്തേത്വാ പുന കുടം ഗഹേത്വാ ആഗമനതിത്ഥമഗ്ഗേ ഠത്വാ ആഗതാഗതാ അവസേസദാസിയോ "ഏത്ഥേവ ഹോഥാ"തി വത്വാ സബ്ബാസം ആഗതകാലേ ആഹ - "അമ്മാ, കിം നിച്ചമേവ പരസ്സ ദാസികമ്മം കരിസ്സഥ, ഉദാഹു ദാസിഭാവതോ മുച്ചിതും ഇച്ഛഥാ"തി. അജ്ജേവ മുച്ചിതും ഇച്ഛാമ, അയ്യേതി. യദി ഏവം, മയാ പച്ചേകബുദ്ധാ ഹത്ഥകമ്മം അലഭന്താ സ്വാതനായ നിമന്തിതാ, തുമ്ഹാകം സാമികേഹി ഏകദിവസം ഹത്ഥകമ്മം ദാപേഥാതി. താ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സായം അടവിതോ ആഗതകാലേ സാമികാനം ആരോചേസും. തേ "സാധൂ"തി ജേട്ഠകദാസസ്സ ഗേഹദ്വാരേ സന്നിപതിംസു.

അഥ നേ ജേട്ഠകദാസീ "സ്വേ, താതാ, പച്ചേകബുദ്ധാനം ഹത്ഥകമ്മം ദേഥാ"തി ആനിസംസം ആചിക്ഖിത്വാ യേപി ന കാതുകാമാ, തേ ഗാള്ഹേന ഓവാദേന തജ്ജേത്വാ സബ്ബേപി സമ്പടിച്ഛാപേസി. സാ പുനദിവസേ പച്ചേകബുദ്ധാനം ഭത്തം ദത്വാ സബ്ബേസം ദാസപുത്താനം സഞ്ഞം അദാസി. തേ താവദേവ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരേ സമോധാനേത്വാ സതം സതം ഹുത്വാ ഏകേകം കുടിം ചങ്കമനാദിപരിവാരം കത്വാ മഞ്ചപീഠപാനീയ-പരിഭോജനീയാദീനി ഠപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധാനം തേമാസം തത്ഥേവ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം കാരേത്വാ വാരഭിക്ഖം പട്ഠപേസും. യാ അത്തനോ വാരദിവസേ ന സക്കോതി, തസ്സാ ജേട്ഠകദാസീ സകഗേഹതോ നീഹരിത്വാ ദേതി. ഏവം തേമാസം പടിജഗ്ഗിത്വാ ജേട്ഠകദാസീ ഏകേകം ദാസിം ഏകേകം സാടകം സജ്ജാപേസി, പഞ്ച ഥൂലസാടകസതാനി അഹേസും. താനി പരിവത്താപേത്വാ

പഞ്ചന്നം പച്ചേകബുദ്ധാനം തിചീവരാനി കത്വാ അദാസി. പച്ചേകബുദ്ധാ താസം പസ്സന്തീനംയേവ ആകാസേന ഗന്ധമാദനപബ്ബതം അഗമംസു.

താപി സബ്ബാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. താസു ജേട്ഠികാ തതോ ചവിത്വാ ബാരാണസിയാ അവിദൂരേ പേസകാരഗാമേ പേസകാരജേട്ഠകസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തി. അഥേകദിവസം പദുമവതിയാ പുത്താ പഞ്ചസതാ പച്ചേകബുദ്ധാ ബാരാണസിരഞ്ഞാ നിമന്തിതാ രാജദ്വാരം ആഗന്ത്വാ കഞ്ചി ഓലോകേന്തമ്പി അദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ നഗരദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ തം പേസകാരഗാമം അഗമംസു . സാ ഇത്ഥീ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ സമ്പിയായമാനാ സബ്ബേ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖം അദാസി. തേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഗന്ധമാദനമേവ അഗമംസു.

സാപി യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ അമ്ഹാകം സത്ഥു നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ ദേവദഹനഗരേ മഹാസുപ്പബുദ്ധസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഗോതമീതിസ്സാ നാമം അകംസു. മഹാമായായ കനിട്ഠഭഗിനീ ഹോതി. മന്തജ്ഝായകാ ബ്രാഹ്മണാ ലക്ഖണാനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്താ “ഇമാസം ദ്വിന്നമ്പി കുച്ഛിയം വസിതദാരകാ ചക്കവത്തിനോ ഭവിസ്സന്തീ”തി ബ്യാകരിംസു. സുദ്ധോദനമഹാരാജാ വയപ്പത്തകാലേ താ ദ്വേപി മങ്ഗലം കത്വാ അത്തനോ ഘരം ആനേസി. അപരഭാഗേ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ തുസിതപുരാ ചവിത്വാ മഹാമായായ ദേവിയാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. മഹാമായാ തസ്സ ജാതദിവസതോ സത്തമേ ദിവസേ കാലം കത്വാ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തി. സുദ്ധോദനമഹാരാജാ മഹാസത്തസ്സ മാതുച്ഛം മഹാപജാപതിഗോതമിം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. തസ്മിം കാലേ നന്ദകുമാരോ ജാതോ. അയം മഹാപജാപതി നന്ദകുമാരം ധാതീനം ദത്വാ സയം ബോധിസത്തം പരിഹരി.

അപരേന സമയേന ബോധിസത്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ ലോകാനുഗ്ഗഹം കരോന്തോ അനുക്കമേന കപിലവത്ഥും പത്വാ നഗരം പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥസ്സ പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ അന്തരവീഥിയംയേവ ധമ്മകഥം സുത്വാ സോതാപന്നോ അഹോസി. അഥ ദുതിയദിവസേ നന്ദോ പബ്ബജി, സത്തമേ ദിവസേ രാഹുലോ. സത്ഥാ അപരേന സമയേന വേസാലിം ഉപനിസ്സായ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരതി. തസ്മിം സമയേ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ അരഹത്തം സച്ഛികത്വാ പരിനിബ്ബായി. തദാ മഹാപജാപതിഗോതമീ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. തതോ രോഹിണീനദീതീരേ കലഹവിവാദസുത്തപരിയോസാനേ (സു॰ നി॰ വ്വന്റവ്വ ആദയോ) നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതാനം പഞ്ചന്നം കുമാരസതാനം പാദപരിചാരികാ സബ്ബാവ ഏകചിത്താ ഹുത്വാ “മഹാപജാപതിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബാവ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമാ”തി മഹാപജാപതിം ജേട്ഠികം കത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിതുകാമാ അഹേസും. അയഞ്ച മഹാപജാപതി പഠമമേവ ഏകവാരം സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചമാനാ നാലത്ഥ, തസ്മാ കപ്പകം പക്കോസാപേത്വാ കേസേ ഛിന്നാപേത്വാ കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ സബ്ബാ താ സാകിയാനിയോ ആദായ വേസാലിം ഗന്ത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന ദസബലം യാചാപേത്വാ അട്ഠഹി ഗരുധമ്മേഹി പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച അലത്ഥ. ഇതരാ പന സബ്ബാപി ഏകതോവ ഉപസമ്പന്നാ

അഹേസും. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പനേതം വത്ഥു പാളിയം (ചൂളവ॰ ൪൦൨ ആദയോ) ആഗതമേവ.

ഏവം ഉപസമ്പന്നാ പന മഹാപജാപതി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി, അഥസ്സാ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. സാ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. സേസാ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖുനിയോ നന്ദകോവാദസുത്തപരിയോസാനേ (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൮ ആദയോ) അരഹത്തം പാപുണിംസു. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ മഹാപജാപതിം രത്തഞ്ഞൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഖേമാഥേരീവത്ഥു

൨൩൬. ദുതിയേ **ഖേമാ**തി ഏവംനാമികാ ഭിക്ഖുനീ. ഇതോ പട്ഠായ ച പനസ്സാ പഞ്ഹകമ്മേ അയമനുപുബ്ബികഥാതി അവത്വാ സബ്ബത്ഥ അഭിനീഹാരം ആദിം കത്വാ വത്തബ്ബമേവ വക്ഖാമ.

അതീതേ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം അയം പരപരിയാപന്നാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകദിവസം തസ്സ ഭഗവതോ അഗ്ഗസാവികം സുജാതത്ഥേരിം നാമ പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ തയോ മോദകേ ദത്വാ തംദിവസമേവ അത്തനോ കേസേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഥേരിയാ ദാനം ദത്വാ "അനാഗതേ ബുദ്ധുപ്പാദേ തുമ്ഹേ വിയ മഹാപഞ്ഞാ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം കത്വാ യാവജീവം കുസലകമ്മേസു അപ്പമത്താ ഹുത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ കസ്സപബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി ഗേഹേയേവ കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ താഹി ഭഗിനീഹി സദ്ധിം ദസബലസ്സ വസനപരിവേണം കാരേത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരേ രാജകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഖേമാതിസ്സാ നാമം അകംസു. തസ്സാ സരീരവണ്ണോ സുവണ്ണരസപിഞ്ജരോ വിയ അഹോസി. സാ വയപ്പത്താ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ഗേഹം അഗമാസി.

സാ തഥാഗതേ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരന്തേ "സത്ഥാ കിര രൂപേ ദോസം ദസ്സേതീ"തി രൂപമദമത്താ ഹുത്വാ "മയ്ഹമ്പി രൂപേ ദോസം ദസ്സേയ്യാ"തി ഭയേന ദസബലം ദസ്സനായ ന ഗച്ഛതി. രാജാ ചിന്തേസി - "അഹം സത്ഥു അഗ്ഗുപട്ഠാകോ, മാദിസസ്സ ച നാമ അരിയസാവകസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ദസബലം ദസ്സനായ ന ഗച്ഛതി, ന മേ ഏതം രുച്ചതീ"തി. സോ കവീഹി വേളുവനുയ്യാനസ്സ വണ്ണം ബന്ധാപേത്വാ "ഖേമായ ദേവിയാ സവനൂപചാരേ ഗായഥാ"തി ആഹ. സാ ഉയ്യാനസ്സ വണ്ണം സുത്വാ ഗന്തുകാമാ ഹുത്വാ രാജാനം പടിപുച്ഛി. രാജാ "ഉയ്യാനം ഗച്ഛ, സത്ഥാരം പന അദിസ്വാ ആഗന്തും ന ലഭിസ്സസീ"തി ആഹ. സാ രഞ്ഞോ പടിവചനം അദത്വാവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. രാജാ തായ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തേ പുരിസേ ആഹ - "സചേ ദേവീ ഉയ്യാനതോ നിവത്തമാനാ ദസബലം പസ്സതി, ഇച്ചേതം കുസലം. സചേ ന പസ്സതി, രാജാണായ നം ദസ്സേഥാ"തി. അഥ ഖോ സാ ദേവീ ദിവസഭാഗം ഉയ്യാനേ ചരിത്വാ നിവത്തന്തീ ദസബലം അദിസ്വാവ ഗന്തും ആരദ്ധാ. അഥ നം രാജപുരിസാ അത്തനോ അരുചിയാവ ദേവിം സത്ഥു സന്തികം നയിംസു.

സത്ഥാ തം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ഇദ്ധിയാ ഏകം ദേവച്ഛരം നിമ്മിനിത്വാ താലവണ്ടം ഗഹേത്വാ ബീജമാനം വിയ അകാസി. ഖേമാ ദേവീ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''മാനമ്ഹി നട്ഠാ, ഏവരൂപാ നാമ ദേവച്ഛരപ്പടിഭാഗാ ഇത്ഥിയോ ദസബലസ്സ അവിദൂരേ തിട്ഠന്തി, അഹം ഏതാസം പരിചാരികാപി നപ്പഹോമി, മാനമദം ഹി നിസ്സായ പാപചിത്തസ്സ വസേന നട്ഠാ''തി തം നിമിത്തം ഗഹേത്വാ തമേവ ഇത്ഥിം ഓലോകയമാനാ അട്ഠാസി. അഥസ്സാ പസ്സന്തിയാവ തഥാഗതസ്സ അധിട്ഠാനബലേന സാ ഇത്ഥീ പഠമവയം അതിക്കമ്മ മജ്ഝിമവയേ ഠിതാ വിയ മജ്ഝിമവയം അതിക്കമ്മ പച്ഛിമവയേ ഠിതാ വിയ ച വലിത്തചാ പലിതകേസാ ഖണ്ഡവിരളദന്താ അഹോസി. തതോ തസ്സാ പസ്സന്തിയാവ സദ്ധിം താലവണ്ടേന പരിവത്തിത്വാ പരിപതി. തതോ ഖേമാ പുബ്ബഹേതുസമ്പന്നത്താ തസ്മിം ആരമ്മണേ ആപാഥഗതേ ഏവം ചിന്തേസി - ''ഏവംവിധമ്പി നാമ സരീരം ഏവരൂപം വിപത്തിം പാപുണാതി, മയ്ഹമ്പി സരീരം ഏവംഗതികമേവ ഭവിസ്സതീ''തി. അഥസ്സാ ഏവം ചിന്തിതക്ഖണേ സത്ഥാ ഇമം ധമ്മപദേ ഗാഥമാഹ -

> ''യേ രാഗരത്താനുപതന്തി സോതം,
> സയംകതം മക്കടകോവ ജാലം;
> ഏതമ്പി ഛേത്വാന വജന്തി ധീരാ,
> അനപേക്ഖിനോ സബ്ബദുക്ഖം പഹായാ''തി.

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ ഠിതപദേ ഠിതായേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഗാരമജ്ഝേ വസന്തേന നാമ അരഹത്തം പത്തേന തംദിവസമേവ പരിനിബ്ബായിതബ്ബം വാ പബ്ബജിതബ്ബം വാ ഹോതി, സാ പന അത്തനോ ആയുസങ്ഖാരാനം പവത്തനഭാവം ഞത്വാ ''അത്തനോ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേസ്സാമീ''തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ രാജാനം അനഭിവാദേത്വാവ അട്ഠാസി. രാജാ ഇങ്ഗിതേനേവ അഞ്ഞാസി - ''അരിയധമ്മം പത്താ ഭവിസ്സതീ''തി. അഥ നം ആഹ - ''ദേവി ഗതാ നു ഖോ സത്ഥുദസ്സനായാ''തി. മഹാരാജ, തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠദസ്സനം പരിത്തം, അഹം പന ദസബലം സുദിട്ഠമകാസിം, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഥാതി . രാജാ ''സാധു, ദേവീ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സുവണ്ണസിവികായ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം ഉപനേത്വാ പബ്ബാജേസി. അഥസ്സാ ''ഖേമാഥേരീ നാമ ഗിഹിഭാവേ ഠത്വാ അരഹത്തം പത്താ''തി മഹാപഞ്ഞഭാവോ പാകടോ അഹോസി. ഇദമേത്ഥ വത്ഥു. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഖേമാഥേരിം മഹാപഞ്ഞാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉപ്പലവണ്ണാഥേരീവത്ഥു

൨൩൭. തതിയേ **ഉപ്പലവണ്ണാ**തി നീലുപ്പലഗബ്ഭസദിസേനേവ വണ്ണേന സമന്നാഗതത്താ ഏവംലദ്ധനാമാ ഥേരീ. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ മഹാജനേന സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഇദ്ധിമന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിനഗരേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി

ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പരിവേണം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ.

തതോ ചവിത്വാ പുന മനുസ്സലോകം ആഗച്ഛന്തീ ഏകസ്മിം ഗാമേ സഹത്ഥാ കമ്മം കത്വാ ജീവനകട്ഠാനേ നിബ്ബത്താ. സാ ഏകദിവസം ഖേത്തകുടിം ഗച്ഛന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം സരേ പാതോവ പുപ്ഫിതം പദുമപുപ്ഫം ദിസ്വാ തം സരം ഓരുയ്ഹ തഞ്ചേവ പുപ്ഫം ലാജപക്ഖിപനത്ഥായ പദുമിനിയാ പത്തഞ്ച ഗഹേത്വാ കേദാരേ സാലിസീസാനി ഛിന്ദിത്വാ കുടികായ നിസിന്നാ ലാജേ ഭജ്ജിത്വാ പഞ്ച ലാജസതാനി ഗണേസി. തസ്മിം ഖണേ ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ നിരോധസമാപത്തിതോ വുട്ഠിതോ ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ ആഗന്ത്വാ തസ്സാ അവിദൂരേ അട്ഠാസി. സാ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ ലാജേഹി സദ്ധിം പദുമപുപ്ഫം ഗഹേത്വാ കുടിതോ ഓരുയ്ഹ ലാജേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ പദുമപുപ്ഫേന പത്തം പിധായ അദാസി. അഥസ്സാ പച്ചേകബുദ്ധേ ഥോകം ഗതേ ഏതദഹോസി - "പബ്ബജിതാ നാമ പുപ്ഫേന അനത്ഥികാ, അഹം പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ പിളന്ധിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥതോ പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ പുന ചിന്തേസി - "സചേ, അയ്യോ, പുപ്ഫേന അനത്ഥികോ അഭവിസ്സ, പത്തമത്ഥകേ ഠപേതും ന അദസ്സ, അദ്ധാ അയ്യസ്സ അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ"തി പുന ഗന്ത്വാ പത്തമത്ഥകേ ഠപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം ഖമാപേത്വാ, "ഭന്തേ , ഇമേസം മേ ലാജാനം നിസ്സന്ദേന ലാജഗണനായ പുത്താ അസ്സു, പദുമപുപ്ഫസ്സ നിസ്സന്ദേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മേ പദേ പദേ പദുമപുപ്ഫം ഉട്ഠഹതൂ"തി പത്ഥനം അകാസി. പച്ചേകബുദ്ധോ തസ്സാ പസ്സന്തിയാവ ആകാസേന ഗന്ധമാദനപബ്ബതം ഗന്ത്വാ തം പദുമം നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേ പച്ചേകബുദ്ധാനം അക്കമനസോപാനസമീപേ പാദപുഞ്ഛനം കത്വാ ഠപേസി.

സാപി തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ദേവലോകേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, നിബ്ബത്തകാലതോ പട്ഠായ ചസ്സാ പദേ പദേ മഹാപദുമപുപ്ഫം ഉട്ഠാസി. സാ തതോ ചവിത്വാ പബ്ബതപാദേ ഏകസ്മിം പദുമസ്സരേ പദുമഗബ്ഭേ നിബ്ബത്തി. തം നിസ്സായ ഏകോ താപസോ വസതി, സോ പാതോവ മുഖധോവനത്ഥായ സരം ഗന്ത്വാ തം പുപ്ഫം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "ഇദം പുപ്ഫം സേസേഹി മഹന്തതരം, സേസാനി ച പുപ്ഫിതാനി, ഇദം മകുളിതമേവ, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേനാ"തി ഉദകം ഓതരിത്വാ തം പുപ്ഫം ഗണ്ഹി. തം തേന ഗഹിതമത്തമേവ പുപ്ഫിതം. താപസോ അന്തോപദുമഗബ്ഭേ നിപന്നദാരികം അദ്ദസ. ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ച ധീതുസിനേഹം ലഭിത്വാ പദുമേനേവ സദ്ധിം പണ്ണസാലം നേത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജാപേസി. അഥസ്സാ പുഞ്ഞാനുഭാവേന അങ്ഗുട്ഠകേ ഖീരം നിബ്ബത്തി. സോ തസ്മിം പുപ്ഫേ മിലാതേ അഞ്ഞം നവപുപ്ഫം ആഹരിത്വാ തം നിപജ്ജാപേസി. അഥസ്സാ ആധാവനവിധാവനേന കീളിതും സമത്ഥകാലതോ പട്ഠായ പദവാരേ പദവാരേ പദുമപുപ്ഫം ഉട്ഠാസി, കുങ്കുമരാസിസ്സ വിയസ്സാ സരീരവണ്ണോ അഹോസി. സാ അപ്പത്താ ദേവവണ്ണം, അതിക്കന്താ മാനുസവണ്ണം അഹോസി. സാ പിതരി ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേ പണ്ണസാലായം ഓഹീയതി.

അഥേകദിവസം തസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ പിതരി ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേ ഏകോ വനചരകോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "മനുസ്സാനം നാമ ഏവംവിധം രൂപം നത്ഥി, വീമംസിസ്സാമി ന"ന്തി താപസസ്സ ആഗമനം ഉദിക്ഖന്തോ നിസീദി. സാ പിതരി ആഗച്ഛന്തേ പടിപഥം ഗന്ത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതോ കാജകമണ്ഡലും

അഗ്ഗഹേസി, ആഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സ ചസ്സ അത്തനാ കരണവത്തം ദസ്സേസി. തദാ സോ വനചരകോ മനുസ്സഭാവം ഞത്വാ താപസം അഭിവാദേത്വാ നിസീദി. താപസോ തം വനചരകം വനമൂലഫലാഫലേഹി ച പാനീയേന ച നിമന്തേത്വാ, “ഭോ പുരിസ, ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ വസിസ്സസി, ഉദാഹു ഗമിസ്സസീ”തി പുച്ഛി. ഗമിസ്സാമി, ഭന്തേ, ഇധ കിം കരിസ്സാമീതി. ഇദം തയാ ദിട്ഠകാരണം ഏത്തോ ഗന്ത്വാ അകഥേതും സക്ഖിസ്സസീതി. സചേ, അയ്യോ, ന ഇച്ഛതി, കിം കാരണാ കഥേസ്സാമീതി താപസം വന്ദിത്വാ പുന ആഗമനകാലേ മഗ്ഗസഞ്ജാനനത്ഥം സാഖാസഞ്ഞഞ്ച രുക്ഖസഞ്ഞഞ്ച കരോന്തോ പക്കാമി.

സോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജാനം അദ്ദസ, രാജാ “കസ്മാ ആഗതോസീ”തി പുച്ഛി. “അഹം, ദേവ, തുമ്ഹാകം വനചരകോ പബ്ബതപാദേ അച്ഛരിയം ഇത്ഥിരതനം ദിസ്വാ ആഗതോമ്ഹീ”തി സബ്ബം പവത്തിം കഥേസി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ വേഗേന പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ ഖന്ധാവാരം നിവേസേത്വാ വനചരകേന ചേവ അഞ്ഞേഹി ച പുരിസേഹി സദ്ധിം താപസസ്സ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ നിസിന്നവേലായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. രാജാ താപസസ്സ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരഭണ്ഡം പാദമൂലേ ഠപേത്വാ, “ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ കിം കരോമ, ഗച്ഛാമാ”തി ആഹ. ഗച്ഛ, മഹാരാജാതി. ആമ, ഗച്ഛാമി, ഭന്തേ. അയ്യസ്സ പന സമീപേ വിസഭാഗപരിസാ അത്ഥീതി അസ്സുമ്ഹ, അസാരുപ്പാ ഏസാ പബ്ബജിതാനം, മയാ സദ്ധിം ഗച്ഛതു, ഭന്തേതി. മനുസ്സാനം ചിത്തം നാമ ദുത്തോസയം, കഥം ബഹൂനം മജ്ഝേ വസിസ്സതീതി . അമ്ഹാകം രുചിതകാലതോ പട്ഠായ സേസാനം ജേട്ഠകട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, ഭന്തേതി.

സോ രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ ദഹരകാലേ ഗഹിതനാമവസേനേവ, “അമ്മ, പദുമവതീ”തി ധീതരം പക്കോസി. സാ ഏകവചനേനേവ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ പിതരം അഭിവാദേത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം പിതാ ആഹ - “ത്വം, അമ്മ, വയപ്പത്താ, ഇമസ്മിം ഠാനേ രഞ്ഞാ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ വസിതും അയുത്താ, രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഗച്ഛ, അമ്മാ”തി. സാ “സാധു, താതാ”തി പിതു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അഭിവാദേത്വാ പരോദമാനാ അട്ഠാസി. രാജാ “ഇമിസ്സാ പിതു ചിത്തം ഗണ്ഹാമീ”തി തസ്മിംയേവ ഠാനേ കഹാപണരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസേകം അകാസി. അഥ നം ഗഹേത്വാ അത്തനോ നഗരം ആനേത്വാ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ സേസഇത്ഥിയോ അനോലോകേത്വാ തായ സദ്ധിംയേവ രമതി. താ ഇത്ഥിയോ ഇസ്സാപകതാ തം രഞ്ഞോ അന്തരേ പരിഭിന്ദിതുകാമാ ഏവമാഹംസു - “നായം, മഹാരാജ, മനുസ്സജാതികാ, കഹം നാമ തുമ്ഹേഹി മനുസ്സാനം വിചരണട്ഠാനേ പദുമാനി ഉട്ഠഹന്താനി ദിട്ഠപുബ്ബാനി, അദ്ധാ അയം യക്ഖിനീ, നീഹരഥ നം മഹാരാജാ”തി. രാജാ താസം കഥം സുത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി.

അഥസ്സ അപരേന സമയേന പച്ചന്തോ കുപിതോ. സോ “ഗരുഗബ്ഭാ പദുമവതീ”തി തം നഗരേ ഠപേത്വാ പച്ചന്തം അഗമാസി. അഥ താ ഇത്ഥിയോ തസ്സാ ഉപട്ഠായികായ ലഞ്ജം ദത്വാ “ഇമിസ്സാ ദാരകം ജാതമത്തമേവ അപനേത്വാ ഏകം ദാരുഘടികം ലോഹിതേന മക്ഖേത്വാ സന്തികേ ഠപേഹീ”തി ആഹംസു. പദുമവതിയാപി നചിരസ്സേവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. മഹാപദുമകുമാരോ ഏകകോവ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അവസേസാ ഏകൂനപഞ്ചസതാ ദാരകാ മഹാപദുമകുമാരസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമിത്വാ

നിപന്നകാലേ സംസേദജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു. അഥസ്സ "ന താവായം സതിം പടിലഭതീ"തി ഞത്വാ ഉപട്ഠായികാ ഏകം ദാരുഘടികം ലോഹിതേന മക്ഖേത്വാ സമീപേ ഠപേത്വാ താസം ഇത്ഥീനം സഞ്ഞം അദാസി. താ പഞ്ചസതാപി ഇത്ഥിയോ ഏകേകാ ഏകേകം ദാരകം ഗഹേത്വാ ചുന്ദകാരകാനം സന്തികം പേസേത്വാ കരണ്ഡകേ ആഹരാപേത്വാ അത്തനാ അത്തനാ ഗഹിതദാരകേ തത്ഥ നിപജ്ജാപേത്വാ ബഹി ലഞ്ഛനം കത്വാ ഠപയിംസു.

പദുമവതീപി ഖോ സഞ്ഞം ലഭിത്വാ തം ഉപട്ഠായികം "കിം വിജാതമ്ഹി, അമ്മാ"തി പുച്ഛി. സാ തം സന്തജ്ജേത്വാ "കുതോ ത്വം ദാരകം ലഭിസ്സസീ"തി വത്വാ "അയം തേ കുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തദാരകോ"തി ലോഹിതമക്ഖിതം ദാരുഘടികം പുരതോ ഠപേസി. സാ തം ദിസ്വാ ദോമനസ്സപ്പത്താ "സീഘം നം ഫാലേത്വാ അപനേഹി, സചേ കോചി പസ്സേയ്യ ലജ്ജിതബ്ബം ഭവേയ്യാ"തി ആഹ. സാ തസ്സാ കഥം സുത്വാ അത്ഥകാമാ വിയ ദാരുഘടികം ഫാലേത്വാ ഉദ്ധനേ പക്ഖിപി.

രാജാപി പച്ചന്തതോ ആഗന്ത്വാ നക്ഖത്തം പടിമാനേന്തോ ബഹിനഗരേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ നിസീദി. അഥ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ രഞ്ഞോ പച്ചുഗ്ഗമനം ആഗന്ത്വാ ആഹംസു - "ത്വം, മഹാരാജ, ന അമ്ഹാകം സദ്ദഹസി, അമ്ഹേഹി വുത്തം അകാരണം വിയ ഹോതി. ത്വം മഹേസിയാ ഉപട്ഠായികം പക്കോസാപേത്വാ പടിപുച്ഛ, ദാരുഘടികം തേ ദേവീ വിജാതാ"തി. രാജാ തം കാരണം ന ഉപപരിക്ഖിത്വാവ "അമനുസ്സജാതികാ ഭവിസ്സതീ"തി തം ഗേഹതോ നിക്കഡ്ഢി. തസ്സാ രാജഗേഹതോ സഹ നിക്ഖമനേനേവ പദുമപുപ്ഫാനി അന്തരധായിംസു, സരീരച്ഛവിപി വിവണ്ണാ അഹോസി. സാ ഏകികാവ അന്തരവീഥിയാ പായാസി. അഥ നം ഏകാ വയപ്പത്താ മഹല്ലികാ ഇത്ഥീ ദിസ്വാ ധീതുസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ "കഹം ഗച്ഛസി അമ്മാ"തി ആഹ. ആഗന്തുകമ്ഹി, വസനട്ഠാനം ഓലോകേന്തീ വിചരാമീതി. ഇധാഗച്ഛ, അമ്മാതി വസനട്ഠാനം ദത്വാ ഭോജനം പടിയാദേസി.

തസ്സാ ഇമിനാവ നിയാമേന തത്ഥ വസമാനായ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഏകചിത്താ ഹുത്വാ രാജാനം ആഹംസു - "മഹാരാജ, തുമ്ഹേസു യുദ്ധം ഗതേസു അമ്ഹേഹി ഗങ്ഗാദേവതായ 'അമ്ഹാകം ദേവേ വിജിതസങ്ഗാമേ ആഗതേ ബലികമ്മം കത്വാ ഉദകകീളം കരിസ്സാമാ'തി പത്ഥിതം അത്ഥി, ഏതമത്ഥം , ദേവ, ജാനാപേമാ"തി. രാജാ താസം വചനേന തുട്ഠോ ഗങ്ഗായം ഉദകകീളം കാതും അഗമാസി. താപി അത്തനാ അത്തനാ ഗഹിതം കരണ്ഡകം പടിച്ഛന്നം കത്വാ ആദായ നദിം ഗന്ത്വാ തേസം കരണ്ഡകാനം പടിച്ഛാദനത്ഥം പാരുപിത്വാ പാരുപിത്വാ ഉദകേ പതിത്വാ കരണ്ഡകേ വിസ്സജ്ജേസും. തേപി ഖോ കരണ്ഡകാ സബ്ബേ സഹ ഗന്ത്വാ ഹേട്ഠാസോതേ പസാരിതജാലമ്ഹി ലഗ്ഗിംസു. തതോ ഉദകകീളം കീളിത്വാ രഞ്ഞോ ഉത്തിണ്ണകാലേ ജാലം ഉക്ഖിപന്താ തേ കരണ്ഡകേ ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആനയിംസു. രാജാ കരണ്ഡകേ ദിസ്വാ "കിം, താതാ, കരണ്ഡകേസൂ"തി ആഹ. ന ജാനാമ, ദേവാതി. സോ തേ കരണ്ഡകേ വിവരാപേത്വാ ഓലോകേന്തോ പഠമം മഹാപദുമകുമാരസ്സ കരണ്ഡകം വിവരാപേസി. തേസം പന സബ്ബേസമ്പി കരണ്ഡകേസു നിപജ്ജാപിതദിവസേയേവ പുഞ്ഞിദ്ധിയാ അങ്ഗുട്ഠതോ ഖീരം നിബ്ബത്തി. സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സ രഞ്ഞോ നിക്കങ്ഖഭാവത്ഥം അന്തോകരണ്ഡകേ അക്ഖരാനി ലിഖാപേസി "ഇമേ കുമാരാ പദുമവതിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്താ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്താ, അഥ നേ പദുമവതിയാ

സപത്തിയോ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ കരണ്ഡകേസു പക്ഖിപിത്വാ ഉദകേ ഖിപിംസു, രാജാ ഇമം കാരണം ജാനാതൂ"തി. കരണ്ഡകേ വിവരിതമത്തേ രാജാ അക്ഖരാനി വാചേത്വാ ദാരകേ ദിസ്വാ മഹാപദുമകുമാരം ഉക്ഖിപിത്വാ "വേഗേന രഥേ യോജേഥ, അസ്സേ കപ്പേഥ, അഹം അജ്ജ അന്തോനഗരം പവിസിത്വാ ഏകച്ചാനം മാതുഗാമാനം പിയം കരിസ്സാമീ"തി പാസാദം ആരുയ്ഹ ഹത്ഥിഗീവായ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഠപേത്വാ ഭേരിം ചരാപേസി "യോ പദുമവതിം പസ്സതി, സോ ഇമം സഹസ്സം ഗണ്ഹതൂ"തി.

തം കഥം സുത്വാ പദുമവതീ മാതുയാ സഞ്ഞം അദാസി - "ഹത്ഥിഗീവതോ സഹസ്സം ഗണ്ഹ, അമ്മാ"തി. അഹം ഏവരൂപം ഗണ്ഹിതും ന വിസഹാമീതി. സാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി വുത്തേ, "കിം വത്വാ ഗണ്ഹാമി അമ്മാ"തി ആഹ. "മമ ധീതാ, പദുമവതിം ദേവിം പസ്സതീ"തി വത്വാ ഗണ്ഹാഹീതി. സാ "യം വാ തം വാ ഹോതൂ"തി ഗന്ത്വാ സഹസ്സചങ്കോടകം ഗണ്ഹി. അഥ നം മനുസ്സാ പുച്ഛിംസു - "പദുമവതിം ദേവിം പസ്സസി, അമ്മാ"തി. "അഹം ന പസ്സാമി, ധീതാ കിര മേ പസ്സതീ"തി ആഹ. തേ "കഹം പന സാ, അമ്മാ"തി വത്വാ തായ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ പദുമവതിം സഞ്ജാനിത്വാ പാദേസു നിപതിംസു. തസ്മിം കാലേ സാ "പദുമവതീ ദേവീ അയ"ന്തി ഞത്വാ "ഭാരിയം വത ഇത്ഥിയാ കമ്മം കതം, യാ ഏവംവിധസ്സ രഞ്ഞോ മഹേസീ സമാനാ ഏവരൂപേ ഠാനേ നിരാരക്ഖാ വസീ"തി ആഹ. തേപി രാജപുരിസാ പദുമവതിയാ നിവേസനം സേതസാണീഹി പരിക്ഖിപാപേത്വാ ദ്വാരേ ആരക്ഖം ഠപേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ സുവണ്ണസിവികം പേസേസി. സാ "അഹം ഏവം ന ഗമിസ്സാമി, മമ വസനട്ഠാനതോ പട്ഠായ യാവ രാജഗേഹം ഏത്ഥന്തരേ വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണേ അത്ഥരാപേത്വാ ഉപരി സുവണ്ണതാരകവിചിത്തം ചേലവിതാനം ബന്ധാപേത്വാ പസാധനത്ഥായ സബ്ബാലങ്കാരേസു പഹിതേസു പദസാവ ഗമിസ്സാമി, ഏവം മേ നാഗരാ സമ്പത്തിം പസ്സിസ്സന്തീ"തി ആഹ. രാജാ "പദുമവതിയാ യഥാരുചിം കരോഥാ"തി ആഹ. തതോ പദുമവതീ സബ്ബപസാധനം പസാധേത്വാ "രാജഗേഹം ഗമിസ്സാമീ"തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. അഥസ്സാ അക്കന്തഅക്കന്തട്ഠാനേ വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണാനി ഭിന്ദിത്വാ പദുമപുപ്ഫാനി ഉട്ഠഹിംസു. സാ മഹാജനസ്സ അത്തനോ സമ്പത്തിം ദസ്സേത്വാ രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ സബ്ബേ ചിത്തത്ഥരണേ തസ്സാ മഹല്ലികായ പോസാവനികമൂലം കത്വാ ദാപേസി.

രാജാപി ഖോ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ പക്കോസാപേത്വാ "ഇമായോ തേ ദേവി ദാസിയോ കത്വാ ദേമീ"തി ആഹ. സാധു, മഹാരാജ, ഏതാസം മയ്ഹം ദിന്നഭാവം സകലനഗരേ ജാനാപേഹീതി . രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - "പദുമവതിയാ ദൂബ്ഭികാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഏതിസ്സാ ഏവ ദാസിയോ കത്വാ ദിന്നാ"തി. സാ "താസം സകലനഗരേന ദാസിഭാവോ സല്ലക്ഖിതോ"തി ഞത്വാ "അഹം മമ ദാസിയോ ഭുജിസ്സാ കാതും ലഭാമി ദേവാ"തി രാജാനം പുച്ഛി. തവ ഇച്ഛാ ദേവീതി. ഏവം സന്തേ തമേവ ഭേരിചാരികം പക്കോസാപേത്വാ "പദുമവതിദേവിയാ അത്തനോ ദാസിയോ കത്വാ ദിന്നാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ സബ്ബാവ ഭുജിസ്സാ കതാതി പുന ഭേരിം ചരാപേഥാ"തി ആഹ. സാ താസം ഭുജിസ്സഭാവേ കതേ ഏകൂനാനി പഞ്ചസതപുത്താനി താസംയേവ ഹത്ഥേ പോസനത്ഥായ ദത്വാ സയം മഹാപദുമകുമാരംയേവ ഗണ്ഹി.

അഥ അപരഭാഗേ തേസം കുമാരാനം കീളനവയേ സമ്പത്തേ രാജാ ഉയ്യാനേ നാനാവിധം കീളനട്ഠാനം കാരേസി. തേ അത്തനോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ സബ്ബേവ ഏകതോ ഹുത്വാ ഉയ്യാനേ പദുമസഞ്ഛന്നായ മങ്ഗലപോക്ഖരണിയാ കീളന്താ നവപദുമാനി പുപ്ഫിതാനി പുരാണപദുമാനി ച വണ്ടതോ പതന്താനി ദിസ്വാ "ഇമസ്സ താവ അനുപാദിന്നകസ്സ ഏവരൂപാ ജരാ പാപുണാതി, കിമങ്ഗം പന അമ്ഹാകം സരീരസ്സ. ഇദമ്പി ഹി ഏവംഗതികമേവ ഭവിസ്സതീ"തി ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ സബ്ബേവ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ഉട്ഠായുട്ഠായ പദുമകണ്ണികാസു പല്ലങ്കേന നിസീദിംസു.

അഥ തേഹി സദ്ധിം ആഗതാ രാജപുരിസാ ബഹുഗതം ദിവസം ഞത്വാ "അയ്യപുത്താ തുമ്ഹാകം വേലം ജാനാഥാ"തി ആഹംസു. തേ തുണ്ഹീ അഹേസും. തേ പുരിസാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - "കുമാരാ ദേവ, പദുമകണ്ണികാസു നിസിന്നാ, അമ്ഹേസു കഥേന്തേസുപി വചീഭേദം ന കരോന്തീ"തി. യഥാരുചിയാ തേസം നിസീദിതും ദേഥാതി. തേ സബ്ബരത്തിം ഗഹിതാരക്ഖാ പദുമകണ്ണികാസു നിസിന്നനിയാമേനേവ അരുണം ഉട്ഠാപേസും. പുരിസാ പുനദിവസേ ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവാ വേലം ജാനാഥാ"തി ആഹംസു. ന മയം ദേവാ, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ മയന്തി. അയ്യാ, തുമ്ഹേ ഭാരിയം കഥം കഥേഥ, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ തുമ്ഹാദിസാ ന ഹോന്തി, ദ്വങ്ഗുലകേസമസ്സുധരാ കായേ പടിമുക്കഅട്ഠപരിക്ഖാരാ ഹോന്തീതി. തേ ദക്ഖിണഹത്ഥേന സീസം പരാമസിംസു. താവദേവ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, അട്ഠ പരിക്ഖാരാ കായേ പടിമുക്കാവ അഹേസും. തതോ പസ്സന്തസ്സേവ മഹാജനസ്സ ആകാസേന നന്ദമൂലകപബ്ഭാരം അഗമംസു.

സാപി ഖോ, പദുമവതീ ദേവീ, "അഹം ബഹുപുത്താ ഹുത്വാ നിപുത്താ ജാതാ"തി ഹദയസോകം പത്വാ തേനേവ സോകേന കാലം കത്വാ രാജഗഹനഗരദ്വാരഗാമകേ സഹത്ഥേന കമ്മം കത്വാ ജീവനകട്ഠാനേ നിബ്ബത്തി. അപരഭാഗേ കുലഘരം ഗന്ത്വാ ഏകദിവസം സാമികസ്സ ഖേത്തം യാഗും ഹരമാനാ തേസം അത്തനോ പുത്താനം അന്തരേ അട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധേ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ആകാസേന ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ സീഘം സീഘം ഗന്ത്വാ സാമികസ്സ ആരോചേസി - "പസ്സ, അയ്യ, പച്ചേകബുദ്ധേ, ഏതേ നിമന്തേത്വാ ഭോജേസ്സാമാ"തി. സോ ആഹ - "സമണസകുണാ നാമേതേ അഞ്ഞത്ഥാപി ഏവം ചരന്തി, ന ഏതേ പച്ചേകബുദ്ധാ"തി. തേ തേസം കഥേന്താനംയേവ അവിദൂരേ ഠാനേ ഓതരിംസു. സാ ഇത്ഥീ തംദിവസം അത്തനോ ഭത്തഖജ്ജഭോജനം തേസം ദത്വാ "സ്വേപി അട്ഠ ജനാ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. സാധു, ഉപാസികേ, തവ സക്കാരോ ഏത്തകോവ ഹോതു, ആസനാനി ച അട്ഠേവ ഹോന്തു, അഞ്ഞേപി ബഹൂ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ തവ ചിത്തം പസാദേയ്യാസീതി. സാ പുനദിവസേ അട്ഠ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ അട്ഠന്നം സക്കാരസമ്മാനം പടിയാദേത്വാ നിസീദി.

നിമന്തിതപച്ചേകബുദ്ധാ സേസാനം സഞ്ഞം അദംസു - "മാരിസാ, അജ്ജ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ സബ്ബേവ തുമ്ഹാകം മാതു സങ്ഗഹം കരോഥാ"തി. തേ തേസം വചനം സുത്വാ സബ്ബേവ ഏകതോ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ മാതു-ഗേഹദ്വാരേ പാതുരഹേസും. സാപി പഠമം ലദ്ധസഞ്ഞതായ ബഹൂപി ദിസ്വാ ന കമ്പിത്ഥ, സബ്ബേപി തേ ഗേഹം പവേസേത്വാ ആസനേസു നിസീദാപേസി. തേസു പടിപാടിയാ നിസീദന്തേസു നവമോ അഞ്ഞാനി അട്ഠ ആസനാനി

മാപേത്വാ സയം ധുരാസനേ നിസീദി. യാവ ആസനാനി വഡ്ഢന്തി, താവ ഗേഹം വഡ്ഢതി. ഏവം തേസു സബ്ബേസുപി നിസിന്നേസു സാ ഇത്ഥീ അട്ഠന്നം പച്ചേകബുദ്ധാനം പടിയാദിതം സക്കാരം പഞ്ചസതാനമ്പി യാവദത്ഥം ദത്വാ അട്ഠ നീലുപ്പലഹത്ഥകേ ആഹരിത്വാ നിമന്തിതപച്ചേകബുദ്ധാനംയേവ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ആഹ - ''മയ്ഹം, ഭന്തേ, നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ സരീരവണ്ണോ ഇമേസം നീലുപ്പലാനം അന്തോഗബ്ഭവണ്ണോ വിയ ഹോതൂ''തി പത്ഥനം അകാസി. പച്ചേകബുദ്ധാ മാതു അനുമോദനം കത്വാ ഗന്ധമാദനംയേവ അഗമംസു.

സാപി യാവജീവം കുസലം കത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സേട്ഠികുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, നീലുപ്പലഗബ്ഭസമാനവണ്ണതായ ചസ്സാ ഉപ്പലവണ്ണാത്വേവ നാമം അകംസു. അഥസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ സകലജമ്ബുദീപരാജാനോ ച സേട്ഠിനോ ച സേട്ഠിസ്സ സന്തികം പഹിണിംസു - ''ധീതരം അമ്ഹാകം ദേതൂ''തി . അപഹിണന്തോ നാമ നാഹോസി. തതോ സേട്ഠി ചിന്തേസി - ''അഹം സബ്ബേസം മനം ഗഹേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഉപായം പനേകം കരിസ്സാമീ''തി ധീതരം പക്കോസാപേത്വാ ''പബ്ബജിതും അമ്മ സക്ഖിസ്സസീ''തി ആഹ. തസ്സാ പച്ഛിമഭവികത്താ പിതുവചനം സീസേ ആസിത്തസതപാകതേലം വിയ അഹോസി, തസ്മാ പിതരം ''പബ്ബജിസ്സാമി, താതാ''തി ആഹ. സോ തസ്സാ സക്കാരം കത്വാ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം നേത്വാ പബ്ബാജേസി. തസ്സാ അചിരപബ്ബജിതായ ഏവ ഉപോസഥാഗാരേ കാലവാരോ പാപുണി. സാ ദീപം ജാലേത്വാ ഉപോസഥാഗാരം സമ്മജ്ജിത്വാ ദീപസിഖായ നിമിത്തം ഗണ്ഹിത്വാ പുനപ്പുനം ഓലോകയമാനാ തേജോകസിണാരമ്മണം ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ തദേവ പാദകം കത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തഫലേന സദ്ധിംയേവ ച ഇദ്ധിവികുബ്ബനേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. സാ അപരഭാഗേ സത്ഥു യമകപാടിഹാരിയകരണദിവസേ ''അഹം, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ''തി സീഹനാദം നദി. സത്ഥാ ഇദം കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ജേതവനവിഹാരേ നിസിന്നോ പടിപാടിയാ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം ഇദ്ധിമന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

പടാചാരാഥേരീവത്ഥു

൨൩൨. ചതുത്ഥേ **വിനയധരാനം യദിദം പടാചാരാ**തി പടാചാരാ ഥേരീ വിനയധരാനം അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം വിനയധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പരിവേണം കത്വാ പുന ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സേട്ഠിഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി.

സാ അപരഭാഗേ വയപ്പത്താ അത്തനോ ഗേഹേ ഏകേന കമ്മകാരേന സദ്ധിം സന്ഥവം കത്വാ അപരഭാഗേ അത്തനോ സമാനജാതികം കുലം ഗച്ഛന്തീ

കതസന്ഥവസ്സ പുരിസസ്സ സഞ്ഞം അദാസി - "ന ത്വം സ്വേ പട്ഠായ മം പടിഹാരസതേനപി ദട്ഠും ലഭിസ്സസി, സചേ തേ കമ്മം അത്ഥി, ഇദാനി മം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛാഹീ"തി. സോ "ഏവം ഹോതൂ"തി അനുച്ഛവികം ഹത്ഥസാരം ഗഹേത്വാ തം ആദായ നഗരതോ തീണി ചത്താരി യോജനാനി പടിക്കമിത്വാ ഏകസ്മിം ഗാമകേ വാസം കപ്പേസി.

അഥ അപരഭാഗേ തസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ ഗബ്ഭേ പരിപക്കേ "ഇദം അമ്ഹാകം അനാഥട്ഠാനം, കുലഗേഹം ഗച്ഛാമ സാമീ"തി ആഹ. സോ "അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ"തി ഗന്തും അസക്കോന്തോ കാലം വീതിനാമേസി. സാ തസ്സ കാരണം ഞത്വാ "നായം ബാലോ മം നേസ്സതീ"തി തസ്മിം ബഹി ഗതേ "ഏകികാവ കുലഗേഹം ഗമിസ്സാമീ"തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സോ ആഗന്ത്വാ തം ഗേഹേ അപസ്സന്തോ പടിവിസ്സകേ പുച്ഛിത്വാ "കുലഗേഹം ഗതാ"തി സുത്വാ "മം നിസ്സായ കുലധീതാ അനാഥാ ജാതാ"തി പദാനുപദികം ഗന്ത്വാ സമ്പാപുണി. തസ്സാ അന്തരാമഗ്ഗേവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. തതോ "യസ്സത്ഥായ മയം ഗച്ഛേയ്യാമ, സോ അത്ഥോ അന്തരാമഗ്ഗേവ നിപ്ഫന്നോ, ഇദാനി ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമാ"തി പടിനിവത്തിംസു. പുന തസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസീതി പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം.

അന്തരാമഗ്ഗേ പനസ്സാ ഗബ്ഭവുട്ഠാനേ ജാതമത്തേയേവ ചതൂസു ദിസാസു മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹി. സാ തം പുരിസം ആഹ - "സാമി, അവേലായ ചതൂസു ദിസാസു മേഘോ ഉട്ഠിതോ, അത്തനോ വസനട്ഠാനം കാതും വായമാഹീ"തി. സോ "ഏവം കരിസ്സാമീ"തി ദണ്ഡകേഹി കുടികം കത്വാ "ഛദനത്ഥായ തിണം ആഹരിസ്സാമീ"തി ഏകസ്മിം മഹാവമ്മികപാദേ തിണം ഛിന്ദതി. അഥ നം വമ്മികേ നിപന്നോ കണ്ഹസപ്പോ പാദേ ഡംസി, സോ തസ്മിംയേവ ഠാനേ പതിതോ. സാപി "ഇദാനി ആഗമിസ്സതി, ഇദാനി ആഗമിസ്സതീ"തി സബ്ബരത്തിം ഖേപേത്വാ "അദ്ധാ മം സോ 'അനാഥാ ഏസാ'തി മഗ്ഗേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി ആലോകേ സഞ്ജാതേ പദാനുസാരേന ഓലോകേന്തീ വമ്മികപാദേ പതിതം ദിസ്വാ "മം നിസ്സായ നട്ഠോ പുരിസോ"തി പരിദേവിത്വാ ദഹരദാരകം പസ്സേനാദായ മഹല്ലകം അങ്ഗുലീഹി ഗാഹാപേത്വാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം ഉത്താനനദിം ദിസ്വാ "ദ്വേപി ദാരകേ ഏകപ്പഹാരേനേവ ആദായ ഗന്തും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി ജേട്ഠകം ഓരിമതീരേ ഠപേത്വാ ദഹരം പരതീരം നേത്വാ പിലോതികചുമ്ബടകേ നിപജ്ജാപേത്വാ പുന നിവത്തിത്വാ "ഇതരം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി നദിം ഓതരി.

അഥസ്സാ നദീമജ്ഝം പത്തകാലേ ഏകോ സേനോ "മംസപിണ്ഡോ അയ"ന്തി സഞ്ഞായ ദാരകം വിജ്ഝിതും ആഗച്ഛതി. സാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ സേനം പലാപേസി. തസ്സാ തം ഹത്ഥവികാരം ദിസ്വാ മഹല്ലകദാരകോ "മം പക്കോസതീ"തി സഞ്ഞായ നദിം ഓതരിത്വാ സോതേ പതിതോ യഥാസോതം അഗമാസി . സോപി സേനോ തസ്സാ അസമ്പത്തായ ഏവ തം ദഹരദാരകം ഗണ്ഹിത്വാ അഗമാസി. സാ ബലവസോകാഭിഭൂതാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഇമം വിലാപഗീതം ഗായന്തീ ഗച്ഛതി -

"ഉഭോ പുത്താ കാലങ്കതാ, പന്ഥേ മയ്ഹം പതീ മതോ"തി.

സാ ഏവം വിലപമാനാവ സാവത്ഥിം പത്വാ കുലസഭാഗം ഗന്ത്വാപി സോകവസേനേവ അത്തനോ ഗേഹം വവത്ഥപേതും അസക്കോന്തീ "ഇമസ്മിം

ഠാനേ ഏവംവിധം നാമ കുലം അത്ഥി, കതരം തം ഗേഹ''ന്തി പടിപുച്ഛി. ത്വം തം കുലം പടിപുച്ഛിത്വാ കിം കരിസ്സസി? തേസം വസനഗേഹം വാതപ്പഹാരേന പതിതം, തത്ഥേവ തേ സബ്ബേപി ജീവിതക്ഖയം പത്താ, അഥ നേ ഖുദ്ദകമഹല്ലകേ ഏകചിതകസ്മിംയേവ ഝാപേന്തി, പസ്സ ഏസാ ധൂമവട്ടി പഞ്ഞായതീതി. സാ തം കഥം സുത്വാവ കിം തുമ്ഹേ വദഥാ''തി അത്തനോ നിവത്ഥസാടകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ജാതനിയാമേനേവ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദമാനാ ഞാതീനം ചിതകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം വിലാപഗീതം പരിപുണ്ണം കത്വാ പരിദേവമാനാ -

> ''ഉഭോ പുത്താ കാലങ്കതാ, പന്ഥേ മയ്ഹം പതീ മതോ;
> മാതാ പിതാ ച ഭാതാ ച, ഏകചിതകസ്മിം ഡയ്ഹരേ''തി. -

ആഹ. അഞ്ഞേന ജനേന സാടകം ദിന്നമ്പി ഫാലേത്വാ ഫാലേത്വാ ഛഡ്ഡേതി. അഥ നം ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേ മഹാജനോ പരിവാരേത്വാ ചരതി. അഥസ്സാ ''അയം പടാചാരം പടപരിഹരണം വിനാ ചരതീ''തി **പടാചാരാ**തേവ നാമം അകംസു. യസ്മാ ചസ്സാ സോ നഗ്ഗഭാവേന അലജ്ജീആചാരോ പാകടോ അഹോസി, തസ്മാ പതിതോ ആചാരോ അസ്സാതി പടാചാരാത്വേവ നാമം അകംസു.

സാ ഏകദിവസം സത്ഥരി മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തേ വിഹാരം പവിസിത്വാ പരിസപരിയന്തേ അട്ഠാസി. സത്ഥാ മേത്താഫരണേന ഫരിത്വാ ''സതിം പടിലഭ, ഭഗിനി, സതിം പടിലഭ, ഭഗിനീ''തി ആഹ. തസ്സാ സത്ഥു വചനം സുത്വാ ബലവഹിരോത്തപ്പം ആഗതം, സാ തത്ഥേവ ഭൂമിയം നിസീദി. അവിദൂരേ ഠിതോ പുരിസോ ഉത്തരിസാടകം ഖിപിത്വാ അദാസി. സാ തം നിവാസേത്വാ ധമ്മം അസ്സോസി. സത്ഥാ തസ്സാ ചരിയവസേന ഇമാ ധമ്മപദേ ഗാഥാ ആഹ -

> ''ന സന്തി പുത്താ താണായ, ന പിതാ നാപി ബന്ധവാ;
> അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, നത്ഥി ഞാതീസു താണതാ.
>
> ''ഏതമത്ഥവസം ഞത്വാ, പണ്ഡിതോ സീലസംവുതോ;
> നിബ്ബാനഗമനം മഗ്ഗം, ഖിപ്പമേവ വിസോധയേ''തി. (ധ॰ പ॰ ൨൮൮-൨൮൯);

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ യഥാഠിതാവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ ''തസ്സാ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജാ''തി പബ്ബജ്ജം സമ്പടിച്ഛി. സാ പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പത്വാ ബുദ്ധവചനം ഗണ്ഹന്തീ വിനയപിടകേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ പടാചാരം വിനയധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ധമ്മദിന്നാഥേരീവത്ഥു

൨൩൯. പഞ്ചമേ **ധമ്മകഥികാന**ന്തി ധമ്മകഥികാനം ഭിക്ഖുനീനം ധമ്മദിന്നാ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം പരായത്തട്ഠാനേ നിബ്ബത്തിത്വാ പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ അഗ്ഗസാവകസ്സ

സുജാതത്ഥേരസ്സ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തി. സബ്ബം ഹേട്ഠാ ഖേമാഥേരിയാ അഭിനീഹാരവസേനേവ വേദിതബ്ബം. ഫുസ്സബുദ്ധകാലേ പനേസാ സത്ഥു വേമാതികാനം തിണ്ണം ഭാതികാനം ദാനാധികാരേ ഠപിതകമ്മികസ്സ ഗേഹേ വസമാനാ "ഏകം ദേഹീ"തി വുത്താ ദ്വേ അദാസി. ഏവം സബ്ബം അപരിഹാപേന്തീ ദത്വാ ദ്വേനവുതികപ്പേ അതിക്കമ്മേ കസ്സപബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വസനപരിവേണം കാരേത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ വിസാഖസേട്ഠിനോ ഗേഹം ഗതാ. വിസാഖസേട്ഠി നാമ ബിമ്ബിസാരസ്സ സഹായകോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ദസബലസ്സ പഠമദസ്സനം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ, അപരഭാഗേ അനാഗാമിഫലം സച്ഛാകാസി.

സോ തംദിവസം ഘരം ഗന്ത്വാ സോപാനമത്ഥകേ ഠിതായ ധമ്മദിന്നായ ഹത്ഥേ പസാരിതേ ഹത്ഥം അനാലമ്ബിത്വാവ പാസാദം അഭിരുഹി. ഭുഞ്ജമാനോപി "ഇമം ദേഥ, ഇമം ഹരഥാ"തി ന ബ്യാഹരി. ധമ്മദിന്നാ കടച്ഛും ഗഹേത്വാ പരിവിസമാനാ ചിന്തേസി - "അയം മേ ഹത്ഥാലമ്ബകം ദേന്തിയാപി ഹത്ഥം ന ആലമ്ബി, ഭുഞ്ജമാനോപി കിഞ്ചി ന കഥേതി, കോ നു ഖോ മയ്ഹം ദോസോ"തി? അഥ നം ഭുത്താവിം "കോ നു ഖോ മേ, അയ്യ, ദോസോ"തി പുച്ഛി. ധമ്മദിന്നേ തുയ്ഹം ദോസോ നത്ഥി, അഹം പന അജ്ജ പട്ഠായ സന്ഥവവസേന തുമ്ഹാകം സന്തികേ നിസീദിതും വാ ഠാതും വാ ആഹരാപേത്വാ ഖാദിതും വാ ഭുഞ്ജിതും വാ അഭബ്ബോ. ത്വം സചേ ഇച്ഛസി, ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസ. നോ ചേ ഇച്ഛസി, യത്തകേന തേ ധനേന അത്ഥോ, തം ഗണ്ഹിത്വാ കുലഘരം ഗച്ഛാഹീതി. അയ്യപുത്ത, ഏവം സന്തേ അഹം തുമ്ഹേഹി ഛഡ്ഡിതഖേളം വമിതവമനം സീസേന ഉക്ഖിപിത്വാ ന ചരിസ്സാമി, മയ്ഹം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാഥാതി. വിസാഖോ "സാധു, ധമ്മദിന്നേ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ ധമ്മദിന്നം സുവണ്ണസിവികായ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം പബ്ബജ്ജത്ഥായ പേസേസി.

സാ പബ്ബജിത്വാ ചിന്തേസി - "അയം താവ സേട്ഠി ഘരമജ്ഝേ ഠിതോവ ദുക്ഖസ്സന്തം അകാസി, പബ്ബജ്ജം ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ പന മയാപി ദുക്ഖസ്സന്തം കാതും വട്ടതീ"തി ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ, "അയ്യേ, മയ്ഹം ആകിണ്ണട്ഠാനേ ചിത്തം ന രമതി, ഗാമകാവാസം ഗച്ഛാമീ"തി ആഹ. ഥേരിയോ തസ്സാ മഹാകുലാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിതഭാവേന ചിത്തം വാരേതും അസക്കോന്തിയോ തം ഗഹേത്വാ ഗാമകാവാസം അഗമംസു. സാ അതീതേ മദ്ദിതസങ്ഖാരതായ നചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - "മയ്ഹം കിച്ചം മത്ഥകം പത്തം, ഇധ വസിത്വാ കിം കരിസ്സാമി, രാജഗഹമേവ ഗച്ഛാമി, തത്ര മം നിസ്സായ ബഹു ഞാതിസങ്ഘോ പുഞ്ഞാനി കരിസ്സതീ"തി ഥേരിയോ ഗഹേത്വാ നഗരമേവ പച്ചാഗതാ.

വിസാഖോ തസ്സാ ആഗതഭാവം ഞത്വാ "സീഘം ആഗതാ ഉക്കണ്ഠിതാ നു ഖോ ഭവിസ്സതീ"തി സായന്ഹസമയേ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ "ഉക്കണ്ഠിതഭാവം പുച്ഛിതും അയുത്ത"ന്തി

പഞ്ചക്ഖന്ധാദിവസേന പഞ്ഹേ പുച്ഛി, ധമ്മദിന്നാ ഖഗ്ഗേന ഉപ്പലനാലം ഛിന്ദന്തീ വിയ പുച്ഛിതം പുച്ഛിതം വിസ്സജ്ജേസി. ഉപാസകോ ധമ്മദിന്നാഥേരിയാ ഞാണസ്സ സൂരഭാവം ഞത്വാ അത്തനോ അധിഗതട്ഠാനേ പടിപാടിയാ തീസു മഗ്ഗേസു സബ്ബാകാരേന പഞ്ഹേ പുച്ഛിത്വാ ഉഗ്ഗഹവസേന അരഹത്തമഗ്ഗേപി പുച്ഛി. ധമ്മദിന്നാഥേരീപി ഉപാസകസ്സ യാവ അനാഗാമിഫലാവ വിസയഭാവം ഞത്വാ "ഇദാനി അത്തനോ വിസയം അതിക്കമിത്വാ ധാവതീ"തി തം നിവത്തേന്തീ "അച്ചസരാ, ആവുസോ വിസാഖ, പഞ്ഹേ, നാസക്ഖി പഞ്ഹാനം പരിയന്തം ഗഹേതും, നിബ്ബാനോഗധഞ്ഹി , ആവുസോ വിസാഖ, ബ്രഹ്മചരിയം നിബ്ബാനപരായണം നിബ്ബാനപരിയോസാനം. ആകങ്ഖമാനോ ച ത്വം, ആവുസോ വിസാഖ, ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യാസി. യഥാ ച തേ ഭഗവാ ബ്യാകരോതി, തഥാ നം ധാരേയ്യാസീ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൪൬൬) ആഹ.

വിസാഖോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനനയം കഥേസി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ "മമ ധീതായ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു ഖന്ധേസു തണ്ഹാ നത്ഥീ"തി വത്വാ ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"യസ്സ പുരേ ച പച്ഛാ ച, മജ്ഝേ ച നത്ഥി കിഞ്ചനം;
അകിഞ്ചനം അനാദാനം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൪൨൧);

തതോ ധമ്മദിന്നായ സാധുകാരം ദത്വാ വിസാഖം ഉപാസകം ഏതദവോച - "പണ്ഡിതാ, വിസാഖ, ധമ്മദിന്നാ ഭിക്ഖുനീ, മഹാപഞ്ഞാ വിസാഖ, ധമ്മദിന്നാ ഭിക്ഖുനീ. മം ചേപി ത്വം, വിസാഖ, ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യാസി, അഹമ്പി തം ഏവമേവ ബ്യാകരേയ്യം, യഥാ തം ധമ്മദിന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ ബ്യാകതം, ഏസോ ചേവേതസ്സ അത്ഥോ, ഏവഞ്ച നം ധാരേഹീ"തി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ പടിപാടിയാ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇദമേവ ചൂളവേദല്ലം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരിം ഇമസ്മിം സാസനേ ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

നന്ദാഥേരീവത്ഥു

൨൪൦. ഛട്ഠേ **ഝായീനം യദിദം നന്ദാ**തി ഝാനാഭിരതാനം, നന്ദാ ഥേരീ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഝാനാഭിരതാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ തതോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം സത്ഥു നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, നന്ദാതിസ്സാ നാമം അകംസു. രൂപനന്ദാതിപി വുച്ചതി. സാ അപരഭാഗേ ഉത്തമരൂപഭാവേന ജനപദകല്യാണീ നാമ ജാതാ.

സാ അമ്ഹാകം ദസബലേ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ അനുപുബ്ബേന കപിലവത്ഥും ആഗന്ത്വാ നന്ദഞ്ച രാഹുലഞ്ച പബ്ബാജേത്വാ പക്കന്തേ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ പരിനിബ്ബുതകാലേ "മഹാപജാപതിഗോതമീ ച രാഹുലമാതാ ച നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിതാ"തി ഞത്വാ "ഇമാസം പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ മയ്ഹം ഇധ കിം കമ്മ"ന്തി മഹാപജാപതിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി.

പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ "സത്ഥാ രൂപം ഗരഹതീ"തി സത്ഥു ഉപട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി, ഓവാദവാരേ സമ്പത്തേ അഞ്ഞം പേസേത്വാ ഓവാദം ആഹരാപേതി. സത്ഥാ തസ്സാ രൂപമദമത്തഭാവം ഞത്വാ "അത്തനോ ഓവാദം അത്തനാവ ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹന്തു, ന ഭിക്ഖുനീഹി അഞ്ഞാ പേസേതബ്ബാ"തി ആഹ. തതോ രൂപനന്ദാ അഞ്ഞം മഗ്ഗം അപസ്സന്തീ അകാമാ ഓവാദം അഗമാസി.

സത്ഥാ തസ്സാ ചരിതവസേന ഇദ്ധിയാ ഏകം ഇത്ഥിരൂപം നിമ്മിനിത്വാ താലവണ്ടം ഗഹേത്വാ ബീജമാനം വിയ അകാസി. രൂപനന്ദാ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അഹം അകാരണേനേവ പമത്താ ഹുത്വാ നാഗച്ഛാമി, ഏവരൂപാപി ഇത്ഥിയോ സത്ഥു സന്തികേ വിസ്സത്ഥാ ചരന്തി. മമ രൂപം ഏതാസം രൂപസ്സ കലം നാഗ്ഘതി സോളസിം, അജാനിത്വാവ ഏത്തകം കാലം ന ആഗതമ്ഹീ"തി തമേവ ഇത്ഥിനിമിത്തം ഗണ്ഹിത്വാ ഓലോകേന്തീ അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സാ പുബ്ബഹേതുസമ്പന്നതായ "അട്ഠീനം നഗരം കത"ന്തി (ധ॰ പ॰ ൧൫൦) ധമ്മപദേ ഗാഥം വത്വാ -

"ചരം വാ യദി വാ തിട്ഠം, നിസിന്നോ ഉദ വാ സയ"ന്തി. (സു॰ നി॰ ൧൯൫) -

സുത്തം അഭാസി. സാ തസ്മിംയേവ രൂപേ ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇദം വത്ഥു ഹേട്ഠാ ഖേമാഥേരിയാ വത്ഥുനാ സദിസമേവാതി ന വിത്ഥാരിതം. തതോ പട്ഠായ, രൂപനന്ദാ, ഝാനാഭിരതാനം അന്തരേ ധുരപ്പത്താ അഹോസി. സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസിന്നോ പടിപാടിയാ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ നന്ദാഥേരിം ഝായീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സോണാഥേരീവത്ഥു

൨൪൧. സത്തമേ **ആരദ്ധവീരിയാന**ന്തി പഗ്ഗഹിതപരിപുണ്ണവീരിയാനം സോണാ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അപരഭാഗേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ആരദ്ധവീരിയാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അപരഭാഗേ ഘരാവാസേ വുത്ഥാ ബഹൂ പുത്തധീതരോ ലഭിത്വാ സബ്ബേപി വിസും വിസും ഘരാവാസേ പതിട്ഠാപേസി. തേ തതോ പട്ഠായ "അയം അമ്ഹാകം കിം കരിസ്സതീ"തി തം അത്തനോ സന്തികം ആഗതം "മാതാ"തി സഞ്ഞമ്പി ന കരിംസു. ബഹുപുത്തികസോണാ തേസം അത്തനി അഗാരവഭാവം ഞത്വാ "ഘരാവാസേന കിം കരിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. അഥ നം ഭിക്ഖുനിയോ "അയം വത്തം ന ജാനാതി, അയുത്തം കരോതീ"തി ദണ്ഡകമ്മം കരോന്തി. പുത്തധീതരോ തം ദണ്ഡകമ്മം ആഹരന്തിം ദിസ്വാ "അയം യാവജ്ജദിവസാ സിക്ഖാമത്തമ്പി ന ജാനാതീ"തി ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേ ഉപ്പണ്ഡേസും. സാ തേസം വചനം സുത്വാ ഉപ്പന്നസംവേഗാ "അത്തനോ ഗതിവിസോധനം കാതും വട്ടതീ"തി നിസിന്നട്ഠാനേപി ഠിതട്ഠാനേപി ദ്വത്തിംസാകാരം സജ്ഝായതി. സാ യഥേവ പുബ്ബേ ബഹുപുത്തികസോണത്ഥേരീതി പഞ്ഞായിത്ഥ, ഏവം പച്ഛാ ആരദ്ധവീരിയസോണത്ഥേരീതി പാകടാ ജാതാ.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖുനിയോ വിഹാരം ഗച്ഛന്തിയോ “ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ഉദകം താപേയ്യാസി, സോണേ”തി വത്വാ അഗമംസു. സാപി ഉദകതാപനതോ പുരേതരമേവ അഗ്ഗിസാലായ ചങ്കമിത്വാ ചങ്കമിത്വാ ദ്വത്തിംസാകാരം സജ്ഝായന്തീ വിപസ്സനം വഡ്ഢേസി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഇമം ഓഭാസഗാഥം അഭാസി -

“യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ധമ്മമുത്തമം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ധമ്മമുത്തമ”ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൫);

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പത്വാ ചിന്തേസി - “അഹം അരഹത്തം പത്താ, ആഗന്തുകജനോ ച അനുപധാരേത്വാവ മയി അവഞ്ഞായ കിഞ്ചി വത്വാ ബഹും അപുഞ്ഞമ്പി പസവേയ്യ, തസ്മാ സംലക്ഖണകാരണം കാതും വട്ടതീ”തി. സാ ഉദകഭാജനം ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ ഹേട്ഠാ അഗ്ഗിം ന അകാസി. ഭിക്ഖുനിയോ ആഗന്ത്വാ ഉദ്ധനം ഓലോകേന്തിയോ അഗ്ഗിം അദിസ്വാ “ഇമം മഹല്ലികം ‘ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ഉദകം താപേഹീ’തി അവോചുമ്ഹ, അജ്ജാപി ഉദ്ധനേ അഗ്ഗിമ്പി ന കരോതീ”തി ആഹംസു. അയ്യേ, കിം തുമ്ഹാകം അഗ്ഗിനാ, ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹായിതുകാമാ ഭാജനതോ ഉദകം ഗഹേത്വാ ന്ഹായഥാതി? താപി “ഭവിസ്സതി ഏത്ഥ കാരണ”ന്തി ഗന്ത്വാ ഉദകേ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഉണ്ഹഭാവം ഞത്വാ ഏകകുടം ആഹരിത്വാ ഉദകം ഗണ്ഹന്തി, ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പരിപൂരതി. തദാ സബ്ബാവ തസ്സാ അരഹത്തേ ഠിതഭാവം ഞത്വാ ദഹരതരാ താവ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന പാദേസു പതിത്വാ “മയം, അയ്യേ, ഏത്തകം കാലം തുമ്ഹേ അനുപധാരേത്വാ വിഹേഠേത്വാ വിഹേഠേത്വാ കഥയിമ്ഹ, ഖമഥ നോ”തി ഖമാപേസും. വുദ്ധതരാപി ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ “ഖമ, അയ്യേ”തി ഖമാപേസും. തതോ പട്ഠായ “മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിത്വാപി ആരദ്ധവീരിയഭാവേന നചിരസ്സേവ അഗ്ഗഫലേ പതിട്ഠിതാ”തി ഥേരിയാ ഗുണോ പാകടോ അഹോസി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ സോണത്ഥേരിം ആരദ്ധവീരിയാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ബകുലാഥേരീവത്ഥു

ററ്റ. അട്ഠമേ **ദിബ്ബചക്ഖുകാനം യദിദം ബകുലാ**തി ദിബ്ബചക്ഖുകാനം, ബകുലാ ഥേരീ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. സാ തതോ പട്ഠായ ദിബ്ബചക്ഖുമ്ഹി ചിണ്ണവസീ അഹോസി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കുണ്ഡലകേസാഥേരീവത്ഥു

൨൪൩. നവമേ **ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാന**ന്തി ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം ഭിക്ഖുനീനം, ഭദ്ദാ കുണ്ഡലകേസാ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. അയമ്പി ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ദസ സീലാനി സമാദായ കോമാരികബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തീ സങ്ഘസ്സ വസനപരിവേണം കാരേത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ സേട്ഠികുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഭദ്ദാതിസ്സാ നാമം അകംസു.

തംദിവസംയേവ ച തസ്മിം നഗരേ പുരോഹിതപുത്തോ ജാതോ. തസ്സ ജാതവേലായ രാജനിവേസനം ആദിം കത്വാ സകലനഗരേ ആവുധാനി പജ്ജലിംസു. പുരോഹിതോ പാതോവ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രാജാനം സുഖസേയ്യം പുച്ഛി. രാജാ ''കുതോ മേ, ആചരിയ, സുഖസേയ്യാ, അജ്ജ സബ്ബരത്തിം രാജനിവേസനേ ആവുധാനി പജ്ജലിതാനി ദിസ്വാ ഭയപ്പത്താ അഹുമ്ഹാ''തി ആഹ. മഹാരാജ, തപ്പച്ചയാ മാ ചിന്തയിത്ഥ, ന തുമ്ഹാകംയേവ ഗേഹേ ആവുധാനി പജ്ജലിംസു, സകലനഗരേ ഏവം അഹോസീതി. കിം കാരണാ, ആചരിയാതി? അമ്ഹാകം ഗേഹേ ചോരനക്ഖത്തേന ദാരകോ ജാതോ, സോ സകലനഗരസ്സ സത്തു ഹുത്വാ ഉപ്പന്നോ, തസ്സേതം പുബ്ബനിമിത്തം. തുമ്ഹാകം ഉപദ്ദവോ നത്ഥി, സചേ പന ഇച്ഛഥ, ഹാരേമ നന്തി. അമ്ഹാകം പീളായ അസതിയാ ഹാരണകമ്മം നത്ഥീതി. പുരോഹിതോ ''മമ പുത്തോ അത്തനോ നാമം ഗഹേത്വാവ ആഗതോ''തി സത്തുകോതേവസ്സ നാമം അകാസി. സേട്ഠിഗേഹേപി ഭദ്ദാ വഡ്ഢതി, പുരോഹിതഗേഹേപി സത്തുകോ വഡ്ഢതി. സോ അത്തനോ ആധാവനവിധാവനേന കീളിതും സമത്ഥകാലതോ പട്ഠായ അത്തനോ വിചരണട്ഠാനേ യം യം പസ്സതി, തം തം സബ്ബം ആഹരിത്വാ മാതാപിതൂനം ഗേഹം പൂരേതി. പിതാ നം കാരണസഹസ്സമ്പി വത്വാ വാരേതും നാസക്ഖി.

അപരഭാഗേ പനസ്സ വയപ്പത്തസ്സ സബ്ബാകാരേനാപി വാരേതും അസക്കുണേയ്യഭാവം ഞത്വാ ദ്വേ നീലസാടകേ ദത്വാ സന്ധിച്ഛേദനഉപകരണഞ്ച സിങ്ഘാടകയന്തഞ്ച ഹത്ഥേ ദത്വാ ''ത്വം ഇമിനാവ കമ്മേന ജീവാഹീ''തി നം വിസ്സജ്ജേസി. സോ തംദിവസതോ പട്ഠായ സിങ്ഘാടകയന്തം ഖിപിത്വാ കുലാനം പാസാദേ ആരുയ്ഹ സന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ പരകുലേസു നിക്ഖിത്തഭണ്ഡം അത്തനാ ഠപിതം വിയ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി. സകലനഗരേ തേന അവിലുത്തഗേഹം നാമ നാഹോസി. ഏകദിവസം രാജാ രഥേന നഗരേ വിചരന്തോ സാരഥിം പുച്ഛി - ''കിം നു ഖോ ഇമസ്മിം നഗരേ തസ്മിം തസ്മിം ഘരേ ഛിദ്ദമേവ പഞ്ഞായതീ''തി. ദേവ ഇമസ്മിം നഗരേ സത്തുകോ നാമ ചോരോ ഭിത്തിം ഛിന്ദിത്വാ കുലാനം സന്തകം ഹരതീതി. രാജാ നഗരഗുത്തികം പക്കോസാപേത്വാ ''ഇമസ്മിം കിര നഗരേ ഏവരൂപോ നാമ ചോരോ അത്ഥി, കസ്മാ നം ന ഗണ്ഹസീ''തി ആഹ. മയം, ദേവ, തം ചോരം സഹോഡ്ഢം പസ്സിതും ന സക്കോമാതി. സചേ അജ്ജ നം ചോരം ഗണ്ഹസി, ജീവസി. സചേ ന ഗണ്ഹസി, രാജാണം തേ കരിസ്സാമീതി. ഏവം ദേവാതി നഗരഗുത്തികോ സകലനഗരേ മനുസ്സേ ചാരേത്വാ തം ഭിത്തിം ഛിന്ദിത്വാ

പരഭണ്ഡം അവഹരന്തം സഹോഡ്ഢമേവ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസി. രാജാ "ഇമം ചോരം ദക്ഖിണദ്വാരേന നീഹരിത്വാ ഘാതേഥാ"തി ആഹ. നഗരഗുത്തികോ രഞ്ഞോ പടിസ്സുണിത്വാ തം ചോരം ചതുക്കേ ചതുക്കേ പഹാരസഹസ്സേന താളേന്തോ ഗാഹാപേത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരം ഗച്ഛതി.

തസ്മിം സമയേ അയം ഭദ്ദാ നാമ സേട്ഠിധീതാ മഹാജനസ്സ കോലാഹലസദ്ദേന സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ ഓലോകേന്തീ തം സത്തുകം ചോരം തഥാ നീയമാനം ദിസ്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഹദയം സന്ധാരേന്തീ ഗന്ത്വാ സിരിസയനേ അധോമുഖാ നിപജ്ജി . സാ ച തസ്സ കുലസ്സ ഏകധീതാ, തേനസ്സാ ഞാതകാ അപ്പമത്തകമ്പി മുഖവികാരം സഹിതും ന സക്കോന്തി. അഥ നം മാതാ സയനേ നിപന്നം ദിസ്വാ "കിം കരോസി, അമ്മാ"തി പുച്ഛി. ഏതം വജ്ഝം കത്വാ നീയമാനം ചോരം അദ്ദസ, അമ്മാതി? ആമ, അമ്മാതി. ഏതം ലഭമാനാ ജീവിസ്സാമി, അലഭമാനായ മേ മരണമേവാതി. തേ തം നാനപ്പകാരേനപി സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്താ "മരണാ ജീവിതം സേയ്യോ"തി സല്ലക്ഖേസും. അഥസ്സാ പിതാ നഗരഗുത്തികസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ സഹസ്സം ലഞ്ജം ദത്വാ "മയ്ഹം ധീതാ ചോരേ പടിബദ്ധചിത്താ, യേന കേനചി ഉപായേന ഇമം മുഞ്ചാ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സേട്ഠിസ്സ പടിസ്സുണിത്വാ ചോരം ഗഹേത്വാ യാവ സൂരിയസ്സ അത്ഥങ്ഗമനാ ഇതോ ചിതോ ച പപഞ്ചാപേത്വാ സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ചാരകതോ ഏകം മനുസ്സം നീഹരാപേത്വാ സത്തുകസ്സ ബന്ധനം മോചേത്വാ സത്തുകം സേട്ഠിഗേഹം പേസേത്വാ തേന ബന്ധനേന ഇതരം ബന്ധിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരേന നീഹരിത്വാ ഘാതേസി. സേട്ഠിദാസാപി സത്തുകം ഗഹേത്വാ സേട്ഠിനോ നിവേസനം ആഗമംസു. തം ദിസ്വാ സേട്ഠി "ധീതു മനം പൂരേസ്സാമീ"തി സത്തുകം ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കാരേത്വാ പാസാദം പേസേസി. ഭദ്ദാപി "പരിപുണ്ണോ മേ സങ്കപ്പോ"തി അനേകാലങ്കാരേന അലങ്കരിത്വാ തം പരിചരതി.

സത്തുകോ കതിപാഹം വീതിനാമേത്വാ ചിന്തേസി - "ഇമിസ്സാ പസാധനഭണ്ഡകം മയ്ഹം ഭവിസ്സതി, കേനചി ഉപായേന ഇമം ആഭരണം ഗഹേതും വട്ടതീ"തി സമീപേ സുഖേന നിസിന്നകാലേ ഭദ്ദം ആഹ - "മയ്ഹം ഏകം വചനം വത്തബ്ബം അത്ഥീ"തി. സേട്ഠിധീതാ സഹസ്സലാഭം ലഭിത്വാ വിയ തുട്ഠമാനസാ "വിസ്സത്ഥം വദേഹി, അയ്യാ"തി ആഹ. ത്വം ചിന്തേസി - "മം നിസ്സായ ഇമിനാ ജീവിതം ലദ്ധ"ന്തി, അഹം പന ഗഹിതമത്തോവ ചോരപപാതപബ്ബതേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ "സചാഹം ജീവിതം ലഭിസ്സാമി, ബലികമ്മം തേ ദസ്സാമീ"തി ആയാചിം. തം നിസ്സായ മയാ ജീവിതം ലദ്ധം , സീഘം ബലികമ്മം സജ്ജാപേഹീതി. ഭദ്ദാ, "അഹം തസ്സ മനം പൂരേസ്സാമീ"തി ബലികമ്മം സജ്ജാപേത്വാ സബ്ബം പസാധനം പസാധേത്വാ ഏകയാനേ ആരുയ്ഹ സാമികേന സദ്ധിം ചോരപപാതപബ്ബതം ഗന്ത്വാ "പബ്ബതദേവതായ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി അഭിരുഹിതും ആരദ്ധാ. സത്തുകോ ചിന്തേസി - "സബ്ബേസു അഭിരുഹന്തേസു മമ ഇമിസ്സാ ആഭരണം ഗഹേതും ന ഓകാസോ ഭവിസ്സതീ"തി തമേവ ബലിഭാജനം ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബതം അഭിരുഹി.

സോ ഭദ്ദായ സദ്ധിം കഥേന്തോ പിയകഥം ന കഥേതി. സാ ഇങ്ഗിതേനേവ തസ്സ അധിപ്പായം അഞ്ഞാസി. അഥ നം സോ ആഹ - "ഭദ്ദേ, തവ ഉത്തരിസാടകം ഓമുഞ്ചിത്വാ കായാരുള്ഹം തേ പസാധനം ഏത്ഥ ഭണ്ഡികം കരോഹീ"തി. സാമി മയ്ഹം കോ അപരാധോതി? കിം പനാഹം, ബാലേ,

ബലികമ്മത്ഥം ആഗതോതി സഞ്ഞം കരോസി? അഹഞ്ഹി ഇമിസ്സാ ദേവതായ യകനം ഉബ്ബട്ഠേത്വാ ദദേയ്യം, ബലികമ്മാപദേസേന പന തവ ആഭരണം ഗണ്ഹിതുകാമോ ഹുത്വാ ആഗതോമ്ഹീതി. കസ്സ പന, അയ്യ, പസാധനം, കസ്സ അഹന്തി? മയം ഏവരൂപം ന ജാനാമ, അഞ്ഞം തവ സന്തകം, അഞ്ഞം മമ സന്തകന്തി. സാധു, അയ്യ, ഏകം പന മേ അധിപ്പായം പൂരേഥ, അലങ്കതനിയാമേനേവ മേ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ആലിങ്ഗിതും ദേഥാതി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. സാ തേന സമ്പടിച്ഛിതഭാവം ഞത്വാ പുരതോ ആലിങ്ഗിത്വാ പച്ഛതോ ആലിങ്ഗന്തീ വിയ ഹുത്വാ പബ്ബതപപാതേ പാതേസി. സോ പതന്തോ ആകാസേയേവ ചുണ്ണവിചുണ്ണോ അഹോസി. തായ കതം വിചിത്രഭാവം ദിസ്വാ പബ്ബതേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ഗുണകിത്തനവസേന ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

''ന സോ സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ.

''ന സോ സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, മുഹുത്തമപി ചിന്തയേ''തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൩൧-൩൨);

തതോ ഭദ്ദാ ചിന്തേസി - ''ന സക്കാ മയാ ഇമിനാ നിയാമേന പുന ഗേഹം ഗന്തും, ഇതോവ ഗന്ത്വാ ഏകം പബ്ബജ്ജം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി, നിഗണ്ഠാരാമം ഗന്ത്വാ നിഗണ്ഠേ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം തേ ആഹംസു - ''കേന നിയാമേന പബ്ബജ്ജാ ഹോതൂ''തി? യം തുമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജായ ഉത്തമം, തദേവ കരോഥാതി. തേ ''സാധൂ''തി തസ്സാ താലട്ഠിനാ കേസേ ലുഞ്ചിത്വാ പബ്ബാജേസും. കേസാ പുന വഡ്ഢന്താ രാസിരാസിവസേന കുണ്ഡലാവത്താ ഹുത്വാ വഡ്ഢിംസു. സാ തേനേവ കാരണേന കുണ്ഡലകേസാ നാമ ജാതാ. സാ അത്തനോ പബ്ബജിതട്ഠാനേ സബ്ബസിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ''ഏതേസം ഇതോ ഉത്തരി വിസേസോ നത്ഥീ''തി ഞത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ വിചരന്തീ യത്ഥ യത്ഥ പണ്ഡിതാ അത്ഥി , തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം ജാനനസിപ്പം സബ്ബമേവ ഉഗ്ഗണ്ഹാതി. അഥസ്സാ ബഹൂസു ഠാനേസു സിക്ഖിതഭാവേന പടിവാദം ദാതും സമത്ഥാ ന ഹോന്തി. സാ അത്തനാ സദ്ധിം കഥേതും സമത്ഥം അദിസ്വാ യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ പവിസതി, തസ്സ ദ്വാരേ വാലുകരാസിം കത്വാ തത്ഥ ജമ്ബുസാഖം ഠപേതി. ''യോ മമ വാദം ആരോപേതും സക്കോതി, സോ ഇമം സാഖം മദ്ദതൂ''തി സമീപേ ഠിതാനം ദാരകാനം സഞ്ഞം ദേതി. തം സത്താഹമ്പി മദ്ദന്താ ന ഹോന്തി. അഥ നം ഗഹേത്വാ പക്കമതി.

തസ്മിം സമയേ അമ്ഹാകം ഭഗവാ ലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ ജേതവനേ വിഹരതി. കുണ്ഡലകേസാപി ഖോ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം പത്വാ അന്തോനഗരം പവിസമാനാ പോരാണകനിയാമേനേവ വാലുകാരാസിമ്ഹി സാഖം ഠപേത്വാ ദാരകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ പാവിസി. തസ്മിം സമയേ ധമ്മസേനാപതി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പവിട്ഠേ ഏകകോവ നഗരം പവിസന്തോ വാലുകാഥൂപേ ജമ്ബുസാഖം ദിസ്വാ ''കസ്മാ അയം ഠപിതാ''തി പുച്ഛി. ദാരകാ തം കാരണം അപരിഹാപേത്വാ കഥേസും. ഏവം സന്തേ ഇമം ഗഹേത്വാ മദ്ദഥ, ദാരകാതി. തേസു ഥേരസ്സ വചനം സുത്വാ ഏകച്ചേ മദ്ദിതും ന വിസഹിംസു, ഏകച്ചേ തംഖണേയേവ മദ്ദിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം അകംസു. കുണ്ഡലകേസാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ നിക്ഖമന്തീ തം സാഖം മദ്ദിതം ദിസ്വാ

''കസ്സേതം കമ്മ''ന്തി പുച്ഛി. അഥസ്സാ ധമ്മസേനാപതിനാ കാരാപിതഭാവം കഥയിംസു. സാ ''അത്തനോ ഥാമം അജാനന്തോ ഇമം സാഖം മദ്ദാപേതും നോ വിസഹിസ്സതി, അദ്ധാ മഹന്തോ ഏസോ ഭവിസ്സതി . അഹമ്പി പന ഖുദ്ദികാ ഭവന്തീ ന സോഭിസ്സാമി, അന്തോഗാമമേവ പവിസിത്വാ പരിസായ സഞ്ഞം ദാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ തഥാ അകാസി. അസീതികുലസഹസ്സനിവാസേ നഗരേ സഭാഗസഭാഗവസേന സബ്ബേവ സഞ്ജാനിംസൂതി വേദിതബ്ബം.

ഥേരോപി ഭത്തകിച്ചം കത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. അഥായം കുണ്ഡലകേസാ മഹാജനപരിവുതാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം ഠത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി സാഖാ മദ്ദാപിതാ''തി പുച്ഛി. ആമ, മയാ മദ്ദാപിതാതി. ഏവം സന്തേ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം അമ്ഹാകം വാദോ ഹോതു, ഭന്തേതി . ഹോതു, ഭദ്ദേതി. കസ്സ പുച്ഛാ ഹോതു, കസ്സ വിസ്സജ്ജനന്തി? പുച്ഛാ നാമ അമ്ഹാകം പത്താ, ത്വം പന തുയ്ഹം ജാനനകം പുച്ഛാതി. സാ ഥേരേന ദിന്നഅനുമതിയാ സബ്ബമേവ അത്തനോ ജാനനകം വാദം പുച്ഛി, ഥേരോ സബ്ബം വിസ്സജ്ജേസി. സാ സബ്ബം പുച്ഛിത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - ''തയാ ബഹും പുച്ഛിതം, മയമ്പി ഏകം പഞ്ഹം പുച്ഛാമാ''തി. പുച്ഛഥ, ഭന്തേതി. ഏകം നാമ കിന്തി? കുണ്ഡലകേസാ ''ന ജാനാമി, ഭന്തേ''തി ആഹ. ത്വം ഏത്തകമ്പി ന ജാനാസി, അഞ്ഞം കിം ജാനിസ്സസീതി? സാ ഥേരസ്സ പാദേസു പതിത്വാ ''തുമ്ഹാകം സരണം ഗച്ഛാമി, ഭന്തേ''തി ആഹ. മമ സരണഗമനകമ്മം നത്ഥി, സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ ധുരവിഹാരേ വസതി, തം സരണം ഗച്ഛാഹീതി. സാ ''ഏവം കരിസ്സാമി, ഭന്തേ''തി സായന്ഹസമയേ സത്ഥു ധമ്മദേസനാവേലായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സാ മദ്ദിതസങ്ഖാരായ ചരിയാവസേന ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''സഹസ്സമപി ചേ ഗാഥാ, അനത്ഥപദസംഹിതാ;
> ഏകം ഗാഥാപദം സേയ്യോ, യം സുത്വാ ഉപസമ്മതീ''തി. (ധ॰ പ॰ ൧൦൧);

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ യഥാഠിതാവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ തസ്സാ പബ്ബജ്ജം സമ്പടിച്ഛി. സാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. അപരഭാഗേ ചതുപരിസമജ്ഝേ കഥാ ഉദപാദി - ''മഹന്താ വതായം ഭദ്ദാ കുണ്ഡലകേസാ, യാ ചതുപ്പദികഗാഥാവസാനേ അരഹത്തം പത്താ''തി. സത്ഥാ തം കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഥേരിം ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഭദ്ദാകാപിലാനീഥേരീവത്ഥു

ൻ൪൮. ദസമേ **പുബ്ബേനിവാസ**ന്തി പുബ്ബേ നിവുത്ഥക്ഖന്ധസന്താനം അനുസ്സരന്തീനം ഭദ്ദാ കാപിലാനീ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അത്തനോ സാമിഭഗിനിയാ സദ്ധിം കലഹം കരോന്തീ തായ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ

പിണ്ഡപാതേ ദിന്നേ, “അയം ഇമസ്സ പിണ്ഡപാതം ദത്വാ അത്തനോ വസം വത്തേതീ”തി പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഭത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ കലലസ്സ പൂരേത്വാ അദാസി. മഹാജനോ “ബാലാ അയ”ന്തി ഗരഹിത്വാ, “യായ തേ സദ്ധിം കലഹോ കതോ, തസ്സാ കിഞ്ചി ന കരോസി, പച്ചേകബുദ്ധോ തേ കിം അപരജ്ഝതീ”തി ആഹ. സാ തേസം വചനേന ലജ്ജായമാനാ പുന പത്തം ഗഹേത്വാ കലലം ഹാരേത്വാ ധോവിത്വാ ഗന്ധചുണ്ണേന ഉബ്ബട്ടേത്വാ ചതുമധുരസ്സ പൂരേത്വാ ഉപരി ആസിത്തേന പദുമഗബ്ഭവണ്ണേന സപ്പിനാ വിജ്ജോതമാനം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ “യഥാ അയം പിണ്ഡപാതോ ഓഭാസജാതോ, ഏവം ഓഭാസജാതം മേ സരീരം ഹോതൂ”തി പത്ഥനം പട്ഠപേസീതി സബ്ബം മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ വത്ഥുമ്ഹി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

മഹാകസ്സപത്ഥേരോ പന ദക്ഖിണമഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ദസബലസ്സ സന്തികം ബഹുപുത്തകനിഗ്രോധമൂലം ഗതോ, അയം ഭദ്ദാ കാപിലാനീ വാമമഗ്ഗം ഗഹേത്വാ മാതുഗാമസ്സ പബ്ബജ്ജായ അനനുഞ്ഞാതഭാവേന പരിബ്ബാജികാരാമം അഗമാസി. യദാ പന മഹാപജാപതിഗോതമീ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭി, തദാ സാ ഥേരീ ഥേരിയാ സന്തികേ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ അപരഭാഗേ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ അരഹത്തം പത്വാ പുബ്ബേനിവാസഞാണേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. അഥ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഭദ്ദാകച്ചാനാഥേരീവത്ഥു

೮൪. ഏകാദസമേ **മഹാഭിഞ്ഞാപ്പത്താന**ന്തി മഹതിയോ അഭിഞ്ഞായോ പത്താനം, ഭദ്ദാ കച്ചാനാ, നാമ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. ഏകസ്സ ഹി ബുദ്ധസ്സ ചത്താരോവ ജനാ മഹാഭിഞ്ഞാ ഹോന്തി, ന അവസേസസാവകാ. അവസേസസാവകാ ഹി കപ്പസതസഹസ്സമേവ അനുസ്സരിതും സക്കോന്തി, ന തതോ പരം. മഹാഭിഞ്ഞാപ്പത്താ പന കപ്പസതസഹസ്സാധികം അസങ്ഖ്യേയ്യം അനുസ്സരന്തി. അമ്ഹാകമ്പി സത്ഥു സാസനേ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ബാകുലത്ഥേരോ ഭദ്ദാ കച്ചാനാതി ഇമേ ചത്താരോ ഏത്തകം അനുസ്സരിതും സക്ഖിംസു. തസ്മാ അയം ഥേരീ മഹാഭിഞ്ഞാപ്പത്താനം അഗ്ഗാ നാമ ജാതാ. ഭദ്ദാ കച്ചാനാതി തസ്സാ നാമം. ഭദ്ദകഞ്ചനസ്സ ഹി ഉത്തമസുവണ്ണസ്സ വിയ തസ്സാ സരീരവണ്ണോ അഹോസി, സാ തസ്മാ ഭദ്ദകഞ്ചനാതി നാമം ലഭി, സാ പച്ഛാ കച്ചാനാത്വേവ സങ്ഖം ഗതാ. രാഹുലമാതായേതം അധിവചനം.

സാ ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം മഹാഭിഞ്ഞാപ്പത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സുപ്പബുദ്ധസക്കസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഭദ്ദാ കച്ചാനാതിസ്സാ നാമം അകംസു.

സാ വയപ്പത്താ ബോധിസത്തസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. സാ അപരഭാഗേ രാഹുലകുമാരം നാമ പുത്തം വിജായി. തസ്സ ജാതദിവസേവ ബോധിസത്തോ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിമണ്ഡേ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ ലോകാനുഗ്ഗഹം കരോന്തോ അനുപുബ്ബേന കപിലവത്ഥും ആഗമ്മ ഞാതീനം സങ്ഗഹം അകാസി.

അപരഭാഗേ പരിനിബ്ബുതേ സുദ്ധോദനമഹാരാജേ മഹാപജാപതിഗോതമീ പഞ്ചഹി മാതുഗാമസതേഹി സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി. രാഹുലമാതാപി ജനപദകല്യാണിപി ഥേരിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. സാ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഭദ്ദകച്ചാനത്ഥേരീത്വേവ പാകടാ അഹോസി. സാ അപരഭാഗേ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ അഭിഞ്ഞാസു ചിണ്ണവസീ അഹോസി, ഏകപല്ലങ്കേന നിസിന്നാ ഏകാവജ്ജനേന കപ്പസതസഹസ്സാധികം അസങ്ഖ്യേയ്യം അനുസ്സരതി. തസ്സാ തസ്മിം ഗുണേ പാകടേ ജാതേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം മഹാഭിഞ്ഞാപ്പത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കിസാഗോതമീഥേരീവത്ഥു

ഠർന്ത. ദ്വാദസമേ **ലൂഖചീവരധരാന**ന്തി തീഹി ലൂഖേഹി സമന്നാഗതം പംസുകൂലം ധാരേന്തീനം, കിസാഗോതമീ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. ഗോതമീതി തസ്സാ നാമം, ഥോകം കിസധാതുകത്താ പന **കിസാഗോതമീ**തി വുച്ചതി. അയമ്പി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ലൂഖചീവരധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ദുഗ്ഗതകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തകാലേ ഏകം കുലം അഗമാസി. തത്ഥ നം "ദുഗ്ഗതകുലസ്സ ധീതാ"തി പരിഭവിംസു.

സാ അപരഭാഗേ പുത്തം വിജായി, അഥസ്സാ സമ്മാനമകംസു. സോ പനസ്സാ ദാരകോ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ കീളനവയേ ഠിതോ കാലമകാസി, തസ്സാ സോകോ ഉദപാദി. സാ "അഹം ഇമസ്മിംയേവ ഗേഹേ ഹതലാഭസക്കാരാ ഹുത്വാ പുത്തസ്സ ജാതകാലതോ പട്ഠായ സക്കാരം പാപുണിം, ഇമേ മയ്ഹം പുത്തം ബഹി ഛഡ്ഡേതുമ്പി വായമേയ്യു"ന്തി പുത്തം അങ്കേനാദായ "പുത്തസ്സ മേ ഭേസജ്ജം ദേഥാ"തി ഗേഹദ്വാരപടിപാടിയാ വിചരതി. ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേ മനുസ്സാ "കത്ഥ തേ മതകസ്സ ഭേസജ്ജം ദിട്ഠപുബ്ബ"ന്തി പാണിം പഹരിത്വാ പരിഹാസം കരോന്തി. സാ തേസം കഥായ നേവ സഞ്ഞത്തിം ഗച്ഛതി. അഥ നം ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ ദിസ്വാ, "അയം പുത്തസോകേന ചിത്തവിക്ഖേപം പത്താ ഭവിസ്സതി, ഏതിസ്സാ പന ഭേസജ്ജം ന അഞ്ഞോ ജാനിസ്സതി, ദസബലോവ ജാനിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ - "അമ്മ, തവ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം അഞ്ഞോ ജാനന്തോ നാമ നത്ഥി, സദേവകേ പന ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ ദസബലോ ധുരവിഹാരേ വസതി, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛാഹീ"തി. സാ "സച്ചം പുരിസോ കഥേതീ"തി പുത്തമാദായ തഥാഗതസ്സ ബുദ്ധാസനേ നിസിന്നവേലായ പരിസപരിയന്തേ ഠത്വാ "പുത്തസ്സ മേ ഭേസജ്ജം ദേഥ ഭഗവാ"തി ആഹ.

സത്ഥാ തസ്സാ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ "ഭദ്ദകം തേ ഗോതമി കതം ഭേസജ്ജത്ഥായ ഇധാഗച്ഛന്തിയാ, ഗച്ഛ നഗരം പവിസിത്വാ കോടിതോ പട്ഠായ സകലനഗരം ചരിത്വാ യസ്മിം ഗേഹേ കോചി മതപുബ്ബോ നത്ഥി, തതോ സിദ്ധത്ഥകം ആഹരാ"തി ആഹ. സാ "സാധു, ഭന്തേ"തി തുട്ഠമാനസാ അന്തോനഗരം പവിസിത്വാ പഠമഗേഹേയേവ "ദസബലോ മമ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജത്ഥായ സിദ്ധത്ഥകം ആഹരാപേതി, സിദ്ധത്ഥകം മേ ദേഥാ"തി ആഹ. "ഹന്ദ ഗോതമീ"തി നീഹരിത്വാ അദംസു. അഹം ഏവം ഗഹേതും ന സക്കോമി, ഇമസ്മിം ഗേഹേ

കോചി മതപുബ്ബോ നാമ നത്ഥീതി? കിം വദേസി ഗോതമി, കോ ഇധ മതകേ ഗണേതും സക്കോതീതി? "തേന ഹി അലം നാഹം ഗണ്ഹിസ്സാമി, ദസബലോ മം യത്ഥ മതപുബ്ബോ നത്ഥി, തതോ നം ഗണ്ഹാപേതീ"തി ആഹ. സാ ഇമിനാവ നിയാമേന തതിയഘരം ഗന്ത്വാ ചിന്തേസി - "സകലനഗരേ അയമേവ നിയാമോ ഭവിസ്സതി, ഇദം ഹിതാനുകമ്പകേന ബുദ്ധേന ദിട്ഠം ഭവിസ്സതീ"തി സംവേഗം ലഭിത്വാ തതോവ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ പുത്തം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ, "പുത്തക, അഹം ഇമം മരണം തവേവ ഉപ്പന്നന്തി ചിന്തേസിം, ന പനേതം തവേവ, മഹാജനസാധാരണോ ഏസ ധമ്മോ"തി വത്വാ പുത്തം ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ന ഗാമധമ്മോ നോ നിഗമസ്സ ധമ്മോ,
ന ചാപിയം ഏകകുലസ്സ ധമ്മോ;
സബ്ബസ്സ ലോകസ്സ സദേവകസ്സ,
ഏസേവ ധമ്മോ യദിദം അനിച്ചതാ"തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൨൪൭);

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സത്ഥാ "ലദ്ധോ തേ, ഗോതമി, സിദ്ധത്ഥകോ"തി ആഹ. നിട്ഠിതം, ഭന്തേ, സിദ്ധത്ഥകേന കമ്മം, പതിട്ഠം പന മേ ദേഥാതി ആഹ. അഥസ്സാ സത്ഥാ ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"തം പുത്തപസുസമ്മത്തം, ബ്യാസത്തമനസം നരം;
സുത്തം ഗാമം മഹോഘോവ, മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീ"തി. (ധ॰ പ॰ ൨൮൭);

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ യഥാഠിതാവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ പബ്ബജ്ജം യാചി, സത്ഥാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനി. സാ തിക്ഖത്തും സത്ഥാരം പദക്ഖിണം കത്വാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ നചിരസ്സേവ യോനിസോമനസികാരേ കമ്മം കരോന്തീ വിപസ്സനം വഡ്ഢേസി. അഥസ്സാ സത്ഥാ ഇമം ഓഭാസഗാഥമാഹ -

"യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം അമതം പദം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ അമതം പദ"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൪);

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പത്വാ പരിക്ഖാരവലഞ്ജേ പരമുക്കട്ഠാ ഹുത്വാ തീഹി ലൂഖേഹി സമന്നാഗതം ചീവരം പാരുപിത്വാ വിചരി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം ലൂഖചീവരധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സിങ്ഗാലകമാതാഥേരീവത്ഥു

൨൪൭. തേരസമേ **സദ്ധാധിമുത്താന**ന്തി സദ്ധാലക്ഖണേ അഭിനിവിട്ഠാനം, സിങ്ഗാലകമാതാ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്താ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്താ സമാനജാതികം കുലം ഗന്ത്വാ ഏകം പുത്തം വിജായി, തസ്സ സിങ്ഗാലകകുമാരോതി നാമം അകംസു. സാപി തേനേവ കാരണേന

സിങ്ഗാലകമാതാ നാമ ജാതാ. സാ ഏകദിവസം സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം പടിലഭി. സാ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ സരീരസമ്പത്തിം ഓലോകയമാനാവ തിട്ഠതി. സത്ഥാ തസ്സാ സദ്ധാലക്ഖണേ അഭിനിവിട്ഠഭാവം ഞത്വാ സപ്പായം കത്വാ പസാദനീയമേവ ധമ്മം ദേസേസി. സാപി ഥേരീ സദ്ധാലക്ഖണമേവ ധുരം കത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അഥ നം സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

പഞ്ചമവഗ്ഗവണ്ണനാ.

തേരസസുത്തപടിമണ്ഡിതായ ഥേരിപാളിയാ വണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൬. ഛട്ഠഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

തപുസ്സഭല്ലികവത്ഥു

൨൪൮. ഉപാസകപാളിയാ പഠമേ **പഠമം സരണം ഗച്ഛന്താനന്തി** സബ്ബപഠമം സരണം ഗച്ഛന്താനം തപുസ്സോ ച ഭല്ലികോ ചാതി ഇമേ ദ്വേ വാണിജാ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. ഇമേ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്താ സത്ഥാരം ദ്വേ ഉപാസകേ പഠമം സരണം ഗച്ഛന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥയിംസു. തേ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തസ്സ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപത്തിതോ പുരേതരമേവ അസിതഞ്ജനനഗരേ കുടുമ്ബിയഗേഹേ നിബ്ബത്തിംസു. ജേട്ഠഭാതികോ തപുസ്സോ നാമ അഹോസി, കനിട്ഠോ ഭല്ലികോ നാമ.

തേ അപരേന സമയേന ഘരാവാസം വസന്താ കാലേന കാലം പഞ്ച സകടസതാനി യോജാപേത്വാ വാണിജകമ്മം കരോന്താ ചരന്തി. തസ്മിം സമയേ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ സത്തസത്താഹം ബോധിമണ്ഡേ വിഹരിത്വാ അട്ഠമേ സത്താഹേ രാജായതനമൂലേ നിസീദി. തസ്മിം സമയേ തേ വാണിജാ പഞ്ചമത്തേഹി സകടസതേഹി തം ഠാനം അനുപ്പത്താ അഹേസും. തേസം അനന്തരേ അത്തഭാവേ മാതാ തസ്മിം പദേസേ ദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ ചിന്തേസി - ‘‘ഇദാനി ബുദ്ധാനം ആഹാരോ ലദ്ധും വട്ടതി. ന ഹി സക്കാ ഇതോ പരം നിരാഹാരേഹി യാപേതും. ഇമേ ച മേ പുത്താ ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തി, തേഹി അജ്ജ ബുദ്ധാനം പിണ്ഡപാതം ദാപേതും വട്ടതീ’’തി പഞ്ചസു സകടസതേസു യുത്തഗോണാനം ഗമനുപച്ഛേദം അകാസി. തേ ‘‘കിം നാമേത’’ന്തി നാനാവിധാനി നിമിത്താനി ഓലോകേന്തി. അഥ തേസം കിലമനഭാവം ഞത്വാ ഏകസ്സ പുരിസസ്സ സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ ‘‘കിം കാരണാ കിലമഥ? തുമ്ഹാകം അഞ്ഞോ യക്ഖാവട്ടോ വാ ഭൂതാവട്ടോ വാ നാഗാവട്ടോ വാ നത്ഥി, അഹം പന വോ അതീതത്തഭാവേ മാതാ ഇമസ്മിം

ഠാനേ ഭുമ്മദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ. ഏസ ദസബലോ രാജായതനമൂലേ നിസിന്നോ, തസ്സ പഠമം പിണ്ഡപാതം ദേഥാ"തി.

തേ തസ്സാ കഥം സുത്വാ തുട്ഠമാനസാ ഹുത്വാ മന്ഥഞ്ച മധുപിണ്ഡികഞ്ച സുവണ്ണഥാലകേന ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഇമം ഭോജനം പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ അതീതബുദ്ധാനം ആചിണ്ണം ഓലോകേസി, അഥസ്സ ചത്താരോ മഹാരാജാനോ സേലമയേ പത്തേ ഉപനാമേസും. സത്ഥാ "തേസം മഹപ്ഫലം ഹോതൂ"തി ചത്താരോപി പത്തേ "ഏകോവ പത്തോ ഹോതൂ"തി അധിട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ തേ വാണിജാ തഥാഗതസ്സ പത്തേ മന്ഥഞ്ച മധുപിണ്ഡികഞ്ച പതിട്ഠപേത്വാ പരിഭുത്തകാലേ ഉദകം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ സത്ഥാരം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അഥ നേസം സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാപരിയോസാനേ ദ്വേപി ജനാ ദ്വേവാചികേ സരണേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം അഭിവാദേത്വാ അത്തനോ നഗരം ഗന്തുകാമാ , "ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പരിചരണചേതിയം ദേഥാ"തി വദിംസു. സത്ഥാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന സീസം പരാമസിത്വാ ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം അട്ഠ കേസധാതുയോ അദാസി. തേ ഉഭോപി ജനാ കേസധാതുയോ സുവണ്ണസമുഗ്ഗേസു ഠപേത്വാ അത്തനോ നഗരം നേത്വാ അസിതഞ്ജനനഗരദ്വാരേ ജീവകേസധാതുയാ ചേതിയം പതിട്ഠാപേസും. ഉപോസഥദിവസേ ചേതിയതോ നീലസ്മിയോ നിഗ്ഗച്ഛന്തി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. സത്ഥാ പന അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഉപാസകേ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഇമേ ദ്വേ ജനേ പഠമം സരണം ഗച്ഛന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

അനാഥപിണ്ഡികസേട്ഠിവത്ഥു

** വ൪൯**. ദുതിയേ **ദായകാനന്**തി ദാനാഭിരതാനം സുദത്തോ, ഗഹപതി, അനാഥപിണ്ഡികോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം ദായകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സുമനസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തി, സുദത്തോതിസ്സ നാമം അകംസു.

സോ അപരഭാഗേ ഘരാവാസേ പതിട്ഠിതോ ദായകോ ദാനപതി ഹുത്വാ തേനേവ ഗുണേന പത്ഥടനാമധേയ്യോ അനാഥപിണ്ഡികോ നാമ അഹോസി. സോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഭണ്ഡം ആദായ രാജഗഹേ അത്തനോ പിയസഹായകസ്സ സേട്ഠിനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഉപ്പന്നഭാവം സുത്വാ ബലവപച്ചൂസകാലേ ദേവതാനുഭാവേന വിവടേന ദ്വാരേന സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ ദുതിയദിവസേ ച ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ സാവത്ഥിം ആഗമനത്ഥായ സത്ഥു പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമഗ്ഗേ സതസഹസ്സം സതസഹസ്സം ദത്വാ യോജനികവിഹാരേ കാരേത്വാ ജേതവനം കോടിസന്ഥാരേന സന്ഥരിത്വാ അട്ഠാരസഹി കോടീഹി കിണിത്വാ അട്ഠാരസഹി കോടീഹി വിഹാരം കാരേത്വാ വിഹാരേ നിട്ഠിതേ ചതുന്നം പരിസാനം പുരേഭത്തപച്ഛാഭത്തേസു യദിച്ഛകം ദാനം ദദന്തോ അട്ഠാരസഹി കോടീഹി വിഹാരമഹം നിട്ഠാപേസി.

വിഹാരമഹോ നവഹി മാസേഹി നിട്ഠാനം അഗമാസി , “പഞ്ചഹീ”തി അപരേ. തേമാസേ പന സബ്ബാചരിയാനം വിവാദോ നത്ഥി.

ഏവം ചതുപണ്ണാസകോടിധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ നിച്ചകാലം ഗേഹേ ഏവരൂപം ദാനം പവത്തേസി. ദേവസികം പഞ്ച സലാകഭത്തസതാനി ഹോന്തി, പഞ്ച പക്ഖികഭത്തസതാനി, പഞ്ച സലാകയാഗുസതാനി, പഞ്ച പക്ഖികയാഗുസതാനി, പഞ്ച ധുരഭത്തസതാനി, പഞ്ച ആഗന്തുകഭത്തസതാനി, പഞ്ച ഗമികഭത്തസതാനി, പഞ്ച ഗിലാനഭത്തസതാനി, പഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തസതാനി, പഞ്ച ആസനസതാനി ഗേഹേ നിച്ചപഞ്ഞത്താനേവ ഹോന്തീതി. അഥ നം അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഉപാസകേ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ദായകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ചിത്തഗഹപതിവത്ഥു

൨൫൦. തതിയേ **ധമ്മകഥികാനന്**തി ധമ്മകഥികാനം ഉപാസകാനം ചിത്തോ, ഗഹപതി, അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ അപരഭാഗേ ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ മിഗലുദ്ദകഗേഹേ നിബ്ബത്തോ അപരഭാഗേ അരഞ്ഞേ കമ്മം കാതും സമത്ഥകാലേ ഏകദിവസം ദേവേ വസ്സന്തേ മിഗമാരണത്ഥായ സത്തിം ആദായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ മിഗരൂപാനി ഓലോകേന്തോ ഏകസ്മിം അകതപബ്ഭാരേ സസീസം പംസുകൂലം പാരുപിത്വാ പാസാണഫലകേ നിസിന്നം ഏകം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ “ഏകോ അയ്യോ സമണധമ്മം കരോന്തോ നിസിന്നോ ഭവിസ്സതീ”തി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ വേഗേന ഘരം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഉദ്ധനേ ഹിയ്യോ ആഭതമംസം, ഏകസ്മിം ഭത്തം പചാപേത്വാ പിണ്ഡാചാരികേ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ തേസം പത്തം ആദായ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം സമാദാപേത്വാ, “അയ്യേ, പരിവിസഥാ”തി അഞ്ഞേ ആണാപേത്വാ തം ഭത്തം കുടേ പക്ഖിപിത്വാ പണ്ണേന മുഖം ബന്ധിത്വാ കുടം ആദായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ നാനാവിധാനി പുപ്ഫാനി ഓചിനിത്വാ പത്തപുടകേന ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ നിസിന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ കുടം ഓതാരേത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ “മയ്ഹം , ഭന്തേ, സങ്ഗഹം കരോഥാ”തി വത്വാ ഥേരസ്സ പത്തം ആദായ ഭത്തസ്സ പൂരേത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ പതിട്ഠപേത്വാ തേഹി മിസ്സകപുപ്ഫേഹി ഥേരം പൂജേത്വാ ഏകമന്തേ ഠിതോ “യഥായം രസപിണ്ഡപാതേന സദ്ധിം പുപ്ഫപൂജാ ചിത്തം പരിതോസേതി, ഏവം നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മേ പണ്ണാകാരസഹസ്സാനി ചേവ ആഗച്ഛന്തു പഞ്ചവണ്ണകുസുമവസ്സഞ്ച വസ്സതൂ”തി ആഹ.

ഥേരോ തസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ദ്വത്തിംസാകാരകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ അദാസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി, നിബ്ബത്തട്ഠാനേ ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ ദിബ്ബപുപ്ഫവസ്സം വസ്സി, സയഞ്ച അഞ്ഞാഹി ദേവതാഹി അധികതരേന രൂപേന സമന്നാഗതോ അഹോസി. സോ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ മഗധരട്ഠേ മച്ഛികാസണ്ഡനഗരേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി, ജാതകാലേവസ്സ സകലനഗരേ ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ പഞ്ചവണ്ണകുസുമവസ്സം വസ്സി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ “അമ്ഹാകം പുത്തോ അത്തനാവ അത്തനോ നാമം ഗഹേത്വാ

ആഗതോ, ജാതദിവസേവസ്സ സകലനഗരം പഞ്ചവണ്ണേഹി പുപ്ഫേഹി വിചിത്തം ജാത"ന്തി **ചിത്തകുമാരോ**തി നാമം അകംസു.

സോ അപരഭാഗേ ഘരാവാസേ പതിട്ഠിതോ പിതു അച്ചയേന തസ്മിം നഗരേ സേട്ഠിട്ഠാനം പാപുണി. തസ്മിം സമയേ പഞ്ചവഗ്ഗിയത്ഥേരാനം അബ്ഭന്തരോ മഹാനാമത്ഥേരോ നാമ മച്ഛികാസണ്ഡനഗരം അഗമാസി. ചിത്തോ ഗഹപതി തസ്സ ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ പത്തം ആദായ ഗേഹം ആനേത്വാ പിണ്ഡപാതേന പതിമാനേത്വാ കതഭത്തകിച്ചം അമ്ബാടകാരാമം നാമ ഉയ്യാനം നേത്വാ തത്ഥസ്സ വസനട്ഠാനം കാരേത്വാ നിബദ്ധം അത്തനോ ഗേഹേ പിണ്ഡപാതം ഗഹേത്വാ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി. ഥേരോപി തസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ സളായതനവിഭത്തിമേവ ദേസേസി. ചിത്തോ ഗഹപതി പുരിമഭവേ മദ്ദിതസങ്ഖാരതായ നചിരസ്സേവ അനാഗാമിഫലം സമ്പാപുണി. അഥേകദിവസം ഇസിദത്തത്ഥേരോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വിഹരന്തോ സേട്ഠിസ്സ നിവേസനേ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ആയസ്മതാ ഥേരേന പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേതും അസക്കോന്തേന അജ്ഝിട്ഠോ ഉപാസകസ്സ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേത്വാ തേന പുബ്ബേ ഗിഹിസഹായകഭാവേ ഞാതേ "ന ഇദാനി ഇധ വത്ഥബ്ബ"ന്തി യഥാസുഖം പക്കാമി. പുനേകദിവസം, സേട്ഠി ഗഹപതി, മഹാനാമത്ഥേരം ഇദ്ധിപാടിഹാരിയകരണത്ഥം യാചി . സോപി തസ്സ തേജോസമാപത്തിപാടിഹാരിയം ദസ്സേത്വാ "ഇദാനി ഇധ വസിതും ന യുത്ത"ന്തി യഥാസുഖം പക്കാമി.

അഥേകദിവസം ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവാരാ അമ്ബാടകാരാമം അഗമംസു. സേട്ഠി ഗഹപതി, തേസം മഹാസക്കാരം സജ്ജേസി. സുധമ്മത്ഥേരോ തം അസഹമാനോ സേട്ഠിം തിലസങ്ഗുലികാവാദേന ഖുംസേത്വാ തേന പണാമിതോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഓവാദം ലഭിത്വാ ദസബലസ്സ ഓവാദേ ഠിതോ ചിത്തം ഗഹപതിം ഖമാപേത്വാ തത്ഥേവ അമ്ബാടകാരാമേ വിഹരന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തദാ ഉപാസകോ ചിന്തേസി - "അഹം ദസബലം അദിസ്വാവ ചിരം വീതിനാമേസിം, സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛന്തേന പന അയുത്തം തുച്ഛഹത്ഥേന ഗന്തു"ന്തി പഞ്ചഹി സകടസതേഹി തേലമധുഫാണിതാദീനി ആദായ "യേ ദസബലം പസ്സിതുകാമാ, തേ മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തൂ"തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ദ്വീഹി പുരിസസഹസ്സേഹി പരിവുതോ സത്ഥാരം പസ്സിതും പക്കാമി. തിംസയോജനേ മഗ്ഗേ ദേവതാ പണ്ണാകാരം ഉപട്ഠപേസും. സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന സത്ഥാരം വന്ദി, തസ്മിം ഖണേ ആകാസാ പഞ്ചവണ്ണാനം പുപ്ഫാനം വസ്സം വസ്സി.

സത്ഥാ തസ്സ അജ്ഝാസയവസേന സളായതനവിഭത്തിമേവ കഥേസി. തസ്സ അഡ്ഢമാസമത്തം ദസബലസ്സ ദാനം ദേന്തസ്സാപി സകനിവേസനതോ നീതാനി തണ്ഡുലതേലമധുഫാണിതാദീനി ന ഖീയിംസു. രാജഗഹവാസികേഹി പഹിതപണ്ണാകാരോവ അലം അഹോസി. സോ സത്ഥാരം പസ്സിത്വാ അത്തനോ നഗരം ഗച്ഛന്തോ സകടേഹി ആഭതം സബ്ബം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അദാസി. സകടേസു തുച്ഛേസു ജാതമത്തേസ്വേവ ദേവതാ സത്ത രതനാനി പൂരയിംസു. മഹാജനന്തരേ കഥാ ഉദപാദി "യാവ സക്കാരസമ്മാനപ്പത്തോ വതായം ചിത്തോ ഗഹപതീ"തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"സദ്ധോ സീലേന സമ്പന്നോ, യസോ ഭോഗസമപ്പിതോ;

യം യം പദേസം ഭജതി, തത്ഥ തത്ഥേവ പൂജിതോ"തി. (ധം പം സംന്ന);

സോ തതോ പട്ഠായ അരിയസാവകാനംയേവ ഉപാസകാനം പഞ്ചഹി സതേഹി പരിവുതോ വിചരതി. അഥ നം സത്ഥാ അപരഭാഗേ ഉപാസകേ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ചിത്തസംയുത്തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ധമ്മകഥികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഹത്ഥകആളവകവത്ഥു

൨൫൨. ചതുത്ഥേ **ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹീ**തി ചതുബ്ബിധേന സങ്ഗഹവത്ഥുനാ പരിസം സങ്ഗണ്ഹന്താനം ഹത്ഥകോ ആളവകോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്തോ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സമന്നാഗതം ഏകം ഉപാസകം ഠാനന്തരേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ആളവിരട്ഠേ ആളവിനഗരേ ആളവകസ്സ രഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, സ്വേ ഭത്തചാടിയാ സദ്ധിം ആളവകസ്സ പേസേതബ്ബോ അഹോസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - ഏകദിവസം കിര ആളവകോ രാജാ മിഗവത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ഏകം മിഗം അനുബന്ധിത്വാ ഘാതേത്വാ ഛിന്ദിത്വാ ധനുകോടിയം ലഗേത്വാ നിവത്തേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ വാതാതപേന കിലന്തകായോ ഏകം സന്ദച്ഛായം നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലം പവിസിത്വാ നിസീദി. അഥ നം മുഹുത്തം ദരഥം വിനോദേത്വാ നിക്ഖമന്തം രുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ "തിട്ഠ തിട്ഠ, ഭക്ഖോസി മേ"തി ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. സോ ദള്ഹം ഗഹിതത്താ അഞ്ഞം ഉപായം അപസ്സന്തോ "ദേവസികം തേ ഏകേകപുരിസേന സദ്ധിം ചാടിഭത്തം പേസേസ്സാമീ"തി വത്വാ നഗരം ഗതോ. തതോ പട്ഠായ ബന്ധനാഗാരതോ ഏകേകമനുസ്സേന സദ്ധിം ചാടിഭത്തം പേസേസി. ഏതേനേവ നിയാമേന ബന്ധനാഗാരേ മനുസ്സേസു ഖീണേസു "മഹല്ലകമനുസ്സേസു ഗയ്ഹമാനേസു രട്ഠഖോഭോ ഹോതീ"തി തേ അഗ്ഗഹേത്വാ ദഹരകുമാരേ ഗണ്ഹിതും ആരഭിംസു. തതോ പട്ഠായ നഗരേ ദാരകമാതരോ ച ഗബ്ഭിനിയോ ച അഞ്ഞം രട്ഠം ഗച്ഛന്തി.

തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ പച്ചൂസസമയന്തേ ലോകം വോലോകേന്തോ ആളവകകുമാരസ്സ തിണ്ണം മഗ്ഗഫലാനം ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ "അയം കുമാരോ കപ്പസതസഹസ്സം പത്ഥിതപത്ഥനോ ദേവലോകാ ചവിത്വാ ആളവകരഞ്ഞോ ഗേഹേ നിബ്ബത്തോ, അഞ്ഞം കുമാരം അലഭന്താ സ്വേ കുമാരം ചാടിഭത്തേന സദ്ധിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛിസ്സന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ സായന്ഹസമയേ അഞ്ഞാതകവേസേന ആളവകസ്സ യക്ഖസ്സ ഭവനദ്വാരം ഗന്ത്വാ തസ്സ ദോവാരികം ഗദ്രഭം നാമ യക്ഖം ഭവനം പവിസനത്ഥായ യാചി. സോ ആഹ - "ഭഗവാ തുമ്ഹേ പവിസഥ, മയ്ഹം പന ആളവകസ്സ അനാരോചനം നാമ അയുത്ത"ന്തി. സോ ഹിമവന്തേ യക്ഖസമാഗമം ഗതസ്സ ആളവകസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥാപി തം ഭവനം പവിസിത്വാ ആളവകസ്സ നിസീദനപല്ലങ്കേ നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ സാതാഗിരഹേമവതാ ആളവകസ്സ ഭവനമത്ഥകേന യക്ഖസമാഗമം ഗച്ഛന്താ അത്തനോ ഗമനേ അസമ്പജ്ജമാനേ "കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി ആവജ്ജേന്താ സത്ഥാരം ആളവകസ്സ ഭവനേ നിസിന്നം ദിസ്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ യക്ഖസമാഗമം ഗന്ത്വാ ആളവകസ്സ തുട്ഠിം പവേദയിംസു - "ലാഭാ തേ, ആവുസോ ആളവക, യസ്സ തേ സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ ഭവനേ നിസിന്നോ , ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണാഹീ"തി. സോ തേസം കഥം സുത്വാ ചിന്തേസി - "ഇമേ ഏകസ്സ മുണ്ഡകസമണസ്സ മമ പല്ലങ്കേ നിസിന്നഭാവം കഥേന്തീ"തി അനത്തമനോ കോധാഭിഭൂതോ ഹുത്വാ "അജ്ജ മയ്ഹം ഏതേന സമണേന സദ്ധിം സങ്ഗാമോ ഭവിസ്സതി, തത്ഥ മേ സഹായാ നാമ ഹോഥാ"തി ദക്ഖിണപാദം ഉക്ഖിപിത്വാ സട്ഠിയോജനമത്തം പബ്ബതകൂടം അക്കമി, തം ഭിജ്ജിത്വാ ദ്വിധാ അഹോസി. ഇതോ പട്ഠായ ആളവകയുദ്ധം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ആളവകോ പന സബ്ബരത്തിം തഥാഗതേന സദ്ധിം നാനപ്പകാരേന യുജ്ഝന്തോപി കിഞ്ചി കാതും അസക്കോന്തോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അട്ഠ പഞ്ഹേ പുച്ഛി, സത്ഥാ വിസ്സജ്ജേസി . ദേസനാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. വിത്ഥാരേത്വാ കഥേതുകാമേന ആളവകസുത്തവണ്ണനാ (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൪൬) ഓലോകേതബ്ബാ.

പുനദിവസേ ഉട്ഠിതേ അരുണേ ചാടിഭത്താഹരണവേലായ സകലനഗരേ ഗഹേതബ്ബയുത്തം ദാരകം അദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ആഹ - "ഗണ്ഹിതും അയുത്തട്ഠാനേ പന അത്ഥി, താതാ"തി. ആമ, ദേവ, അജ്ജ രാജകുലേ പുത്തോ ജാതോതി. ഗച്ഛഥ, താതാ, മയം ജീവന്താ പുത്തം ലഭിസ്സാമ, ചാടിഭത്തേന നം പേസേഥാതി. തേ ദേവിയാ വിക്കന്ദമാനായ ദാരകം ഗഹേത്വാ ചാടിഭത്തേന സദ്ധിം ആളവകസ്സ ഭവനദ്വാരം ഗന്ത്വാ "ഹന്ദ, അയ്യ, തവ ഭാഗം പടിച്ഛാഹീ"തി ആഹംസു. ആളവകോ തേസം കഥം സുത്വാ അരിയസാവകത്താ ലജ്ജമാനോ അധോമുഖോ നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "ഇദാനി തേ, ആളവക, ലജ്ജനകിച്ചം നത്ഥി, ദാരകം ഗഹേത്വാ മമ ഹത്ഥേ ഠപേഹീ"തി. തേ രാജപുരിസാ ആളവകകുമാരം ആളവകസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസും, ആളവകോ തം ആദായ ദസബലസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി, സത്ഥാ പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പുന ആളവകസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി, ആളവകോ തം ഗഹേത്വാ രാജപുരിസാനം ഹത്ഥേ ഠപേസി. ഇതിസ്സ ഹത്ഥതോ ഹത്ഥം ഗതത്താ "ഹത്ഥകോ ആളവകോ"ത്വേവ നാമം അകംസു.

അഥ നം തേ രാജപുരിസാ തുട്ഠമാനസാ ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമംസു. രാജാ തം ദിസ്വാ "അജ്ജ ചാടിഭത്തം ന സമ്പടിച്ഛതീ"തി സഞ്ഞം കത്വാ "കസ്മാ, താതാ, ഏവമേവ ആഗതത്ഥാ"തി ആഹ. ദേവ, രാജകുലസ്സ തുട്ഠി ച വഡ്ഢി ച, സത്ഥാ ആളവകസ്സ ഭവനേ നിസീദിത്വാ ആളവകം ദമേത്വാ ഉപാസകത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ കുമാരം അമ്ഹാകം ദാപേസീതി. സത്ഥാപി ആളവകം പത്തചീവരം ഗാഹാപേത്വാ ആളവിനഗരാഭിമുഖോ പായാസി. സോ നഗരം ഉപസങ്കമന്തോ ലജ്ജിത്വാവ ഓസക്കതി. സത്ഥാ നം ഓലോകേത്വാ "ലജ്ജസി, ആളവകാ"തി പുച്ഛി. ആമ, ഭന്തേ, നഗരവാസിനോ മം നിസ്സായ മാതിമരണം പിതിമരണം പുത്തദാരമരണഞ്ച പാപുണിംസു. തേ മം പസ്സിത്വാ ദണ്ഡേഹിപി ലേഡ്ഡൂഹിപി പഹരിസ്സന്തി. തസ്മാ ഓസക്കാമി, ഭന്തേതി. "ആളവക, നത്ഥി തേ മയാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തസ്സ ഭയം, വിസ്സത്ഥോ ഏഹീ"തി വത്വാ നഗരസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ വനസണ്ഡേ അട്ഠാസി.

ആളവകരാജാപി നാഗരേ ഗഹേത്വാ സത്ഥു പച്ചുഗ്ഗമനം ഗതോ. സത്ഥാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതി പാണസഹസ്സാനി അമതപാനം പിവിംസു. തേ ആളവകസ്സ തത്ഥേവ വസനട്ഠാനം കത്വാ അനുസംവച്ഛരം ബലികമ്മം പട്ഠപേസും.

ആളവകോപി നാഗരേ ധമ്മികായ രക്ഖായ സങ്ഗണ്ഹി. സോപി ആളവകകുമാരോ വുഡ്ഢിപ്പത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ തീണി മഗ്ഗഫലാനി പടിവിജ്ഝി. സോ സബ്ബകാലം അരിയസാവകഉപാസകാനം പഞ്ചഹി സതേഹി പരിവുതോ ചരതി. അഥേകദിവസം തേഹി ഉപാസകേഹി സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ സുവിനീതം പരിസം ദിസ്വാ ''മഹതീ തേ, ആളവക, പരിസാ, കഥം തം സങ്ഗണ്ഹാസീ''തി ആഹ. ഭഗവാ ദാനേന തുസ്സന്തം ദാനേന സങ്ഗണ്ഹാമി, പിയവചനേന തുസ്സന്തം പിയവചനേന സങ്ഗണ്ഹാമി, ഉപ്പന്നേസു കിച്ചേസു തേസം നിത്ഥരണേന തുസ്സന്തം ഉപ്പന്നകിച്ചനിത്ഥരണേന സങ്ഗണ്ഹാമി, സമാനത്തട്ഠാനേന തുസ്സന്തം സമാനത്തതായ സങ്ഗണ്ഹാമീതി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഉപാസകേ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഹത്ഥകം ആളവകം ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി പരിസം സങ്ഗണ്ഹന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

മഹാനാമസക്കവത്ഥു

൨൫൨. പഞ്ചമേ **പണീതദായകാനന്തി** പണീതരസദായകാനം മഹാനാമോ സക്കോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം പണീതരസദായകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപിലവത്ഥുപുരേ സക്യരാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ദസബലസ്സ പഠമദസ്സനേയേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

അഥേകസ്മിം സമയേ സത്ഥാ വേരഞ്ജായം വസ്സാവാസം വസിത്വാ അനുപുബ്ബേന കപിലവത്ഥുപുരം ഗന്ത്വാ നിഗ്രോധാരാമേ പടിവസതി. മഹാനാമോ ''സത്ഥാ ആഗതോ''തി സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ സത്ഥാരം ഏവമാഹ - ''ഭഗവാ സുതമേതം 'ഭിക്ഖുസങ്ഘോ കിര വേരഞ്ജായം ഭിക്ഖാചാരേന കിലമതീ'തി, മമ ചതുമാസം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പടിജഗ്ഗനേ പടിഞ്ഞം ദേഥ, അഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സരീരേ ഓജം പവേസേസ്സാമീ''തി. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സോ സത്ഥു അധിവാസനം വിദിത്വാ പുനദിവസതോ പട്ഠായ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പണീതരസഭോജനചതുമധുരാദീഹി പടിജഗ്ഗിത്വാ പുന ചതുമാസം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അട്ഠ മാസേ പൂരേത്വാ പുന ചതുമാസം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സകലസംവച്ഛരം പടിജഗ്ഗി. സത്ഥാ തതോ പരം പടിഞ്ഞം നാദാസി. മഹാനാമോ പന തതോ പട്ഠായ അപരാപരം സമ്പത്തഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ തേനേവ നിയാമേന സക്കാരം കരോതി. തസ്സ സോ ഗുണോ സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ ജാതോ. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. സത്ഥാ പന അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ മഹാനാമം സക്കം പണീതദായകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉഗ്ഗഗഹപതിവത്ഥു

൨൫൯. ഛട്ഠേ **മനാപദായകാന**ന്തി മനാപം ചിത്തരുചിതഭോജനം ദായകാനം ഉഗ്ഗോ ഗഹപതി, വേസാലികോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം മനാപദായകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വേസാലിയം സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ ജാതകാലേ നാമം അനിയാമിതം. അപരഭാഗേ പനസ്സ അത്തഭാവോപി ഉഗ്ഗതോ അഹോസി സമിദ്ധോ, അലങ്കതതോരണം വിയ ഉസ്സിതചിത്തപടോ വിയ ച അതിവിരോചിത്ഥ. ഗുണാപിസ്സ ഉഗ്ഗതാ അഹേസും. സോ ഇമേസം ദ്വിന്നമ്പി ഉഗ്ഗതത്താ **ഉഗ്ഗസേട്ഠി**ത്വേവ സങ്ഖം ഗതോ. സോ പനായം ദസബലസ്സ പഠമദസ്സനേയേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ അപരഭാഗേ തീണിപി മഗ്ഗഫലാനി സച്ഛാകാസി. സോ അത്തനോ മഹല്ലകകാലേ രഹോഗതോ നിസീദിത്വാ ചിന്തേസി - "യം യം മയ്ഹം പിയം മനാപം, തം തദേവ ദസബലസ്സ ദസ്സാമി, ഇദം മേ സത്ഥു സമ്മുഖാപി സുതം 'മനാപദായീ ലഭതേ മനാപ'"ന്തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "അപി നു ഖോ മേ ചിത്തം ജാനിത്വാ സത്ഥാപി നിവേസനദ്വാരം ആഗച്ഛേയ്യാ"തി.

സത്ഥാപി ഖോ തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ നിവേസനദ്വാരേയേവ പാതുരഹോസി. സോ "സത്ഥാ ആഗതോ"തി സുത്വാ അതിവിയ ഉസ്സാഹജാതോ ദസബലസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ സത്ഥു പത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഘരം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ സത്ഥാരം, അവസേസആസനേസു ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നാനഗ്ഗരസേഹി പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ ഏവമാഹ - "സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം 'മനാപദായീ ലഭതേ മനാപ'"ന്തി. യം യം, ഭന്തേ, മയ്ഹം മനാപം, തം തം മയാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദിന്നമേവാ"തി സത്ഥാരം ജാനാപേത്വാ തതോ പട്ഠായ യം യം തസ്സ മനാപം, തം തം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദേതി. തം പന സബ്ബം പഞ്ചകനിപാതേ ഉഗ്ഗസുത്തേ വിത്ഥാരതോ ആഗമിസ്സതി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തം ഉപാസകം മനാപദായകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉഗ്ഗതഗഹപതിവത്ഥു

൨൬൦. സത്തമേ **സങ്ഘുപട്ഠാകാന**ന്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപട്ഠാകാനം ഹത്ഥിഗാമകോ ഉഗ്ഗതോ ഗഹപതി, അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോപി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം സങ്ഘുപട്ഠാകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഹത്ഥിഗാമേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി, തസ്സ ഉഗ്ഗതകുമാരോതി നാമം അകംസു.

സോ അപരഭാഗേ ഘരാവാസേ പതിട്ഠിതോ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം പാപുണി. തേന സമയേന സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ചാരികം ചരന്തോ ഹത്ഥിഗാമം പത്വാ നാഗവനുയ്യാനേ വിഹരതി. തദാ അയം ഉഗ്ഗതസേട്ഠി സത്താഹം പാനമദമത്തോ ഹുത്വാ നാടകേഹി പരിവുതോ നാഗവനുയ്യാനം ഗന്ത്വാ പരിചാരയമാനോ ദസബലം ദിസ്വാ ബലവഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠാപേസി. അഥസ്സ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമന്തസ്സ സബ്ബോ സുരാമദോ അബ്ഭത്ഥം അഗമാസി. സോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥസ്സ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ തീണി മഗ്ഗഫലാനി പടിവിജ്ഝി. തതോ പട്ഠായ നാടകാനി “തുമ്ഹേ യഥാസുഖം ഗച്ഛഥാ”തി വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാനാഭിരതോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനമേവ ദേതി. ദേവതാ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ ആഗന്ത്വാ സേട്ഠിസ്സ ആരോചേന്തി - “ഗഹപതി, അസുകോ ഭിക്ഖു തേവിജ്ജോ, അസുകോ ഭിക്ഖു ഛളഭിഞ്ഞോ, അസുകോ സീലവാ, അസുകോ ദുസ്സീലോ”തി. സോ താസം വചനം സുത്വാപി ഗുണം താവ യഥാഭൂതതോ ജാനാതി, ദേയ്യധമ്മം പന സമചിത്തേനേവ ദേതി. സത്ഥു സന്തികേ നിസീദിത്വാപി തമേവ ഗുണം കഥേതി. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ തം ഗഹപതിം സങ്ഘുപട്ഠാകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സൂരമ്ബട്ഠവത്ഥു

൨൫൭. അട്ഠമേ **അവേച്ചപ്പസന്നാന**ന്തി അവിഗച്ഛനസഭാവേന അചലേന പസാദേന സമന്നാഗതാനം സൂരമ്ബട്ഠോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം അവേച്ചപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി, സൂരമ്ബട്ഠോതിസ്സ നാമം അകംസു.

സോ അപരഭാഗേ വയപ്പത്തോ ഘരാവാസേ പതിട്ഠായ അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം ഉപട്ഠാകോ ഹുത്വാ ചരതി. അഥ സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിമഗ്ഗഹേതും ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ നിവേസനദ്വാരം അഗമാസി. സോ ദസബലം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “സമണോ ഗോതമോ മഹാകുലേ ചേവ ജാതോ, ലോകേ ച അഭിഞ്ഞാതോ, തേനസ്സ സന്തികം അഗമനം നാമ ന യുത്ത”ന്തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പാദേസു വന്ദിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ഘരം പവേസേത്വാ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തസ്സ ചരിതവസേന ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാപി തം ദമേത്വാ വിഹാരമേവ ഗതോ.

തതോ മാരോ ചിന്തേസി - “അയം സൂരമ്ബട്ഠോ നാമ അമ്ഹാകം സന്തകോ, സത്ഥാ പനസ്സ അജ്ജ ഗേഹം ഗതോ, കിം നു ഖോ സത്ഥു ധമ്മം സുത്വാ മഗ്ഗപാതുഭാവം അകരിത്ഥാതി യാവസ്സ മമ വിസയാ അതിക്കന്തഭാവം വാ അനതിക്കന്തഭാവം വാ ജാനാമീ”തി അത്തനോ കാമരൂപിതായ ദസബലസ്സ സരിക്ഖകം രൂപം മാപേത്വാ ചീവരഗ്ഗഹണമ്പി പത്തഗ്ഗഹണമ്പി ബുദ്ധാകപ്പേനേവ കത്വാ ദ്വത്തിംസലക്ഖണധരോ ഹുത്വാ സൂരമ്ബട്ഠസ്സ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. സൂരമ്ബട്ഠോപി “പുന ദസബലോ ആഗതോ”തി സുത്വാ

“ബുദ്ധാനം അനിയ്യാനികഗമനം നാമ നത്ഥി, കേന നു ഖോ കാരണേന ആഗതോ”തി വേഗേന “ദസബലോ”തി സഞ്ഞായ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ, “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഇദാനേവ ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഗതാ, കിം നു ഖോ കാരണം പടിച്ച പുന ആഗതത്ഥാ”തി ആഹ. “സൂരമ്ബട്ഠ മയാ ധമ്മം കഥേന്തേന ഏകം അനുപധാരേത്വാ കഥിതം. മയാ ഹി പഞ്ചക്ഖന്ധാ ‘സബ്ബേവ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ അനത്താ’തി കഥിതാ, ന പനേതേ സബ്ബേവ ഏവരൂപാ. ഏകച്ചേ ഹി ഖന്ധാ നിച്ചാ ധുവാ സസ്സതാ അത്ഥീ”തി ആഹ.

തതോ സൂരമ്ബട്ഠോ ചിന്തേസി - “അയം കഥാ അതിവിയ ഭാരിയാ. ബുദ്ധാനഞ്ഹി അനുപധാരേത്വാ കഥനം നാമ നത്ഥി, ദസബലസ്സ മാരോ കിര പടിപക്ഖോ, അദ്ധാ അയം മാരോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ - “മാരോസി ത്വ”ന്തി ആഹ. അരിയസാവകേന കഥിതകഥാ തസ്സ ഫരസുപ്പഹാരോ വിയ അഹോസി, തസ്മാ സകഭാവേന ഠാതും അസക്കോന്തോ “ആമ, സൂരമ്ബട്ഠ, അഹം മാരോ”തി ആഹ. “താദിസാനം മാരാനം സതമ്പി സഹസ്സമ്പി ആഗന്ത്വാ മമ സദ്ധം ചാലേതും ന സക്കോതി, മഹാഗോതമോ ദസബലോ മയ്ഹം ധമ്മം ദേസേന്തോ ‘സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ’തി ബോധേത്വാ ദേസേസി, മാ മേ ഘരദ്വാരേ തിട്ഠാ”തി അച്ഛരം പഹരി. മാരോ തസ്സ വചനം സുത്വാ പടിപ്ഫരിത്വാ കഥേതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ അന്തരധായി. സൂരമ്ബട്ഠോപി സായന്ഹസമയേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ മാരേന കതകിരിയം കഥേത്വാ, “ഭന്തേ, ഏവം മാരോ മമ സദ്ധം ചാലേതും വായമിത്ഥാ”തി ആഹ. സത്ഥാ ഏതദേവ കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഇമസ്മിം സാസനേ സൂരമ്ബട്ഠം അവേച്ചപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ജീവകവത്ഥു

ഛട്ഠേ. നവമേ **പുഗ്ഗലപ്പസന്നാന**ന്തി പുഗ്ഗലിയപ്പസാദേന സമന്നാഗതാനം ഉപാസകാനം ജീവകോ കോമാരഭച്ചോ അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ ഹി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ . സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം പുഗ്ഗലപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ അഭയരാജകുമാരം പടിച്ച സാലവതിയാ നാമ രൂപൂപജീവിനിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ. രൂപൂപജീവിനിയോ ച നാമ വിജാതകാലേ സചേ പുത്തോ ഹോതി, ഛഡ്ഡേന്തി. സചേ ധീതാ, പടിജഗ്ഗന്തി. ഇതി സാ തം ദാരകം കത്തരസുപ്പകേന സങ്കാരകൂടേ ഛഡ്ഡാപേസി. അഥ നം അഭയോ രാജകുമാരോ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ തം ദിസ്വാ “കിം, ഭണേ, ഏതം കാകേഹി സമ്പരികിണ്ണ”ന്തി മനുസ്സേ പേസേത്വാ “ദാരകോ ദേവാ”തി. ജീവതി, ഭണേതി, “ജീവതി, ദേവാ”തി സുത്വാ അത്തനോ അന്തേപുരേ പോസാപേസി. തസ്സ ജീവതീതി കഥിതത്താ ജീവകോതി നാമം അകംസു, കുമാരേന പോസാപിതോതി കോമാരഭച്ചോതി നാമം അകംസു.

സോ അത്തനോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ വേജ്ജസിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ സന്തികാ സക്കാരം ലഭിത്വാ ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ രഞ്ഞോ രോഗം ഫാസുകം അകാസി. സോ തസ്സ പഞ്ച തണ്ഡുലസകടസതാനി സോളസ കഹാപണസഹസ്സാനി ദുസ്സസഹസ്സപരിവാരം

അനഗ്ഘം സിവേയ്യകം ദുസ്സയുഗഞ്ച പേസേസി. തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ വിഹരതി. ജീവകോ സത്ഥു ഉസ്സന്നധാതുകേ കായേ വിരേചനം ദത്വാ ഭേസജ്ജം കരോന്തോ "ചത്താരോ പച്ചയാ മമ സന്തകാവ ഹോന്തൂ"തി സത്ഥാരം അത്തനോ വിഹാരേ വസാപേത്വാ സത്ഥു ഭേസജ്ജം കത്വാ തം ദുസ്സയുഗം ഉപനേത്വാ "ഇദം, ഭന്തേ, തുമ്ഹേയേവ പരിഭോഗം കരോഥാ"തി വത്വാ തേന സദ്ധിം ലദ്ധം ദുസ്സസഹസ്സം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അദാസി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരേന പന ജീവകവത്ഥു ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൨൬ ആദയോ) ആഗതമേവ. സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ജീവകം കോമാരഭച്ചം പുഗ്ഗലപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

നകുലപിതുഗഹപതിവത്ഥു

൨൬൭. ദസമേ **വിസ്സാസകാനന്തി** വിസ്സാസികകഥം കഥേന്താനം ഉപാസകാനം അന്തരേ, നകുലപിതാ ഗഹപതി, അഗ്ഗോതി ദസ്സേതി. സോ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തോ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസകം വിസ്സാസകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഭഗ്ഗരട്ഠേ സുസുമാരഗിരിനഗരേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി. സത്ഥാപി ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ചാരികം ചരമാനോ തം നഗരം പത്വാ ഭേസകളാവനേ വിഹരതി. അഥായം, നകുലപിതാ ഗഹപതി, സുസുമാരഗിരിവാസീഹി സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പഠമദസ്സനേനേവ സോ ച ഭരിയാ ചസ്സ ദസബലം "അയം അമ്ഹാകം പുത്തോ"തി സഞ്ഞം പട്ഠപേത്വാ ഉഭോപി സത്ഥു പാദേസു നിപതിത്വാ, "താത, ത്വം ഏത്തകം കാലം അമ്ഹേ ഛഡ്ഡേത്വാ കഹം വിചരസീ"തി ആഹംസു. അയം കിര, നകുലപിതാ ഗഹപതി, പുബ്ബേ പഞ്ച ജാതിസതാനി ദസബലസ്സ പിതാ അഹോസി, പഞ്ച ജാതിസതാനി ചൂളപിതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി മഹാപിതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി മാതുലോ, നകുലമാതാപി പഞ്ച ജാതിസതാനി മാതാ അഹോസി, പഞ്ച ജാതിസതാനി ചൂളമാതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി മഹാമാതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി പിതുച്ഛാ. ഇതി ദീഘരത്തം അനുഗതസിനേഹത്താ ദസബലം ദിസ്വാവ "പുത്തോ"തി സഞ്ഞം കത്വാ സണ്ഠാതും നാസക്ഖിംസു. സത്ഥാ യാവ തേസം ചിത്തം സഞ്ഞത്തിം ന ഗച്ഛതി, താവ "അപേഥാ"തി നാവോച. അഥ നേസം യഥാമനേനേവ സതിം പടിലഭിത്വാ മജ്ഝത്തഭൂതാനം ആസയം ഞത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ ഉഭോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

സത്ഥാ അപരഭാഗേ തേസം മഹല്ലകകാലേ പുന തം നഗരം അഗമാസി. തേ "സത്ഥാ ആഗതോ"തി സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ അത്തനോ നിവേസനേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നാനഗ്ഗരസേഹി പരിവിസിത്വാ സത്ഥാരം കതഭത്തകിച്ചം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ നകുലപിതാ ഗഹപതി, ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "യതോ മേ, ഭന്തേ, നകുലമാതാ ഗഹപതാനീ, ദഹരസ്സേവ ദഹരാ ആനീതാ, നാഭിജാനാമി നകുലമാതരം ഗഹപതാനിം മനസാപി അതിചരിതാ, കുതോ പന കായേന.

ഇച്ഛേയ്യാമ മയം, ഭന്തേ, ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സിതും അഭിസമ്പരായഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സിതു''ന്തി. നകുലമാതാപി ഖോ, ഗഹപതാനീ, ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''യതോ അഹം, ഭന്തേ, നകുലപിതുനോ ഗഹപതിസ്സ ദഹരസ്സേവ ദഹരാ ആനീതാ, നാഭിജാനാമി നകുലപിതരം ഗഹപതിം മനസാപി അതിചരിതാ, കുതോ പന കായേന. ഇച്ഛേയ്യാമ മയം, ഭന്തേ, ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സിതും അഭിസമ്പരായഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സിതു''ന്തി. അഥ അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഉപാസകേ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഇമം ഇമേസം ദ്വിന്നമ്പി കഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ നകുലപിതരം ഗഹപതിം വിസ്സാസകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഛട്ഠവഗ്ഗവണ്ണനാ.

ദസസുത്തപടിമണ്ഡിതായ ഉപാസകപാളിയാ വണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. ഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

(൧൪) ൭. സത്തമഏതദഗ്ഗവഗ്ഗോ

സുജാതാവത്ഥു

൨൫൮. ഉപാസികാപാളിയാ പഠമേ **പഠമം സരണം ഗച്ഛന്തീന**ന്തി സബ്ബപഠമം സരണേസു പതിട്ഠിതാനം ഉപാസികാനം, സുജാതാ നാമ, സേനിയധീതാ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാപി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം പഠമം സരണം ഗച്ഛന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ അമ്ഹാകം സത്ഥു നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ ഉരുവേലായം സേനാനിഗമേ സേനിയകുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധമൂലേ പത്ഥനം അകാസി - ''സചേ സമജാതികം കുലഘരം ഗന്ത്വാ പഠമഗബ്ഭേ പുത്തം ലഭിസ്സാമി, അനുസംവച്ഛരം ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ''തി. തസ്സാ സാ പത്ഥനാ സമിജ്ഝി.

സാ മഹാസത്തസ്സ ദുക്കരകാരികം കരോന്തസ്സ ഛട്ഠേ വസ്സേ പരിപുണ്ണേ വിസാഖപുണ്ണമദിവസേ ''പാതോവ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ''തി രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ ധേനുയോ ദുഹാപേസി. വച്ഛകാ ധേനൂനം ഥനമൂലം ന ആഗമംസു, ഥനമൂലേ നവഭാജനമ്ഹി ഉപനീതമത്തേ അത്തനോവ ധമ്മതായ ഖീരധാരാ പതിംസു. തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ, സുജാതാ, സഹത്ഥേനേവ ഖീരം ഗണ്ഹിത്വാ നവഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ സഹത്ഥേനേവ അഗ്ഗിം കത്വാ പചിതും ആരഭി. തസ്മിം പായാസേ പച്ചമാനേ മഹന്തമഹന്താ ബുബ്ബുളാ ഉട്ഠഹിത്വാ ദക്ഖിണാവത്താ ഹുത്വാ സഞ്ചരന്തി, ഏകഫുസിതമ്പി ബഹി ന നിഗ്ഗച്ഛതി. മഹാബ്രഹ്മാ ഛത്തം ധാരേസി, ചത്താരോ ലോകപാലാ ഖഗ്ഗഹത്ഥാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു, സക്കോ അലാതാനി സമാനേന്തോ അഗ്ഗിം ജാലേസി. ദേവതാ ചതൂസു ദീപേസു ഓജം സംഹരിത്വാ തത്ഥ പക്ഖിപിംസു. സുജാതാ, ഏകദിവസേയേവ ഇമാനി അച്ഛരിയാനി ദിസ്വാ പുണ്ണാദാസിം ആമന്തേസി - ''അമ്മ, പുണ്ണേ അജ്ജ അമ്ഹാകം ദേവതാ അതിവിയ പസന്നാ, മയാ

ഏത്തകം കാലം ഏവരൂപം അച്ഛരിയം നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബം , വേഗേന ഗന്ത്വാ ദേവട്ഠാനം പടിജഗ്ഗാഹീ"തി. സാ "സാധു, അയ്യേ"തി തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തുരിതതുരിതാ രുക്ഖമൂലം അഗമാസി.

ബോധിസത്തോപി ഖോ ഭിക്ഖാചാരകാലം ആഗമയമാനോ പാതോവ ഗന്ത്വാ രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. രുക്ഖമൂലം സോധനത്ഥായ ഗതാ പുണ്ണാ ആഗന്ത്വാ സുജാതായ ആരോചേസി - "ദേവതാ രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നാ"തി. സുജാതാ, "സചേ ജേ സച്ചം ഭണസി, അദാസിം കരോമീ"തി വത്വാ സബ്ബപസാധനം പസാധേത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകേ സുവണ്ണഥാലേ പായാസം വഡ്ഢേത്വാ അപരായ സുവണ്ണപാതിയാ പിദഹിത്വാ സേതവത്ഥേന സമ്പലിവേഠേത്വാ സമന്താ ഗന്ധദാമമാലാദാമാനി ഓസാരേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ ഗന്ത്വാ മഹാപുരിസം ദിസ്വാ ബലവപീതിം ഉപ്പാദേത്വാ ദിട്ഠട്ഠാനതോ പട്ഠായ ഓണതോണതാ ഗന്ത്വാ സീസതോ ഥാലം ഓതാരേത്വാ വിവരിത്വാ സഹേവ പാതിയാ പായാസം മഹാപുരിസസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ വന്ദിത്വാ "യഥാ മയ്ഹം മനോരഥോ നിപ്ഫന്നോ, ഏവം തുമ്ഹാകമ്പി നിപ്ഫജ്ജതൂ"തി വത്വാ പക്കാമി. ബോധിസത്തോ നേരഞ്ജരായ നദിയാ തീരം ഗന്ത്വാ സുവണ്ണഥാലം തീരേ ഠപേത്വാ ന്ഹത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഏകൂനപണ്ണാസ പിണ്ഡേ കരോന്തോ പായാസം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സുവണ്ണപാതിം നദിയാ സമ്പവാഹേത്വാ അനുക്കമേന ബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ സത്തസത്താഹം ബോധിമണ്ഡേ അതിക്കമിത്വാ ഇസിപതനേ മിഗദായേ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ സുജാതായ പുത്തസ്സ യസദാരകസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി.

യസോപി കുലപുത്തോ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ വിവടം ഇത്ഥാഗാരം ദിസ്വാ സഞ്ജാതസംവേഗോ "ഉപദ്ദുതം വത, ഭോ, ഉപസട്ഠം വത, ഭോ"തി വത്വാ നിവേസനതോ നിക്ഖമിത്വാവ ബഹിനഗരേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ തീണി മഗ്ഗഫലാനി പടിവിജ്ഝി. അഥസ്സ പിതാ പദാനുപദികം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ യസസ്സ പവത്തിം പുച്ഛി. സത്ഥാ യസം കുലപുത്തം പടിച്ഛാദേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സോ സേട്ഠിഗഹപതി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി, യസോ അരഹത്തഫലം പാപുണി. തം ഭഗവാ "ഏഹി ഭിക്ഖൂ"തി ആഹ, താവദേവസ്സ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരോ അഹോസി. പിതാപിസ്സ സത്ഥാരം നിമന്തേസി. സത്ഥാ യസം കുലപുത്തം പച്ഛാസമണം കത്വാ തസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാപരിയോസാനേ യസസ്സ മാതാ, സുജാതാ, പുരാണദുതിയികാ ച സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തംദിവസം അയം, സുജാതാ, തേവാചികസരണേ പതിട്ഠാസി സദ്ധിം സുണിസായ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ , വിത്ഥാരതോ പനേതം വത്ഥു ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൨൫-൨൮) ആഗതമേവ . സത്ഥാ അപരഭാഗേ പടിപാടിയാ ഉപാസികായോ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഇമം ഉപാസികം പഠമം സരണം ഗച്ഛന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

വിസാഖാവത്ഥു

൨൬൧. ദുതിയേ **ദായികാനന്തി** ദാനാഭിരതാനം ഉപാസികാനം, വിസാഖാ മിഗാരമാതാ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ

സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം ദായികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ സത്തന്നം ഭഗിനീനം സബ്ബകനിട്ഠാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ കിര -

"സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സങ്ഘദാസീ ച സത്തമാ"തി.

ഇമാ സത്ത ഭഗിനിയോ അഹേസും. താ ഏതരഹി -

"ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, പടാചാരാ ച ഗോതമീ;
ധമ്മദിന്നാ മഹാമായാ, വിസാഖാ ചേവ സത്തമീ"തി. -

ഏവംനാമാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ. തത്രായം സങ്ഘദാസീ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ അങ്ഗരട്ഠേ ഭദ്ദിയനഗരേ മേണ്ഡകസേട്ഠിപുത്തസ്സ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ അഗ്ഗമഹേസിയാ സുമനദേവിയാ നാമ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി, **വിസാഖാ**തിസ്സാ നാമം അകംസു. തസ്സാ സത്തവസ്സികകാലേ ദസബലോ സേലബ്രാഹ്മണസ്സ ച അഞ്ഞേസഞ്ച ബോധനേയ്യബന്ധവാനം ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ചാരികം ചരമാനോ തസ്മിം രട്ഠേ തം നഗരം പാപുണി.

തസ്മിഞ്ച സമയേ മേണ്ഡകോ ഗഹപതി തസ്മിം നഗരേ പഞ്ചന്നം മഹാപുഞ്ഞാനം ജേട്ഠകോ ഹുത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനം കാരേസി. **പഞ്ച മഹാപുഞ്ഞാ** നാമ മേണ്ഡകോ സേട്ഠി, ചന്ദപദുമാ നാമ തസ്സേവ അഗ്ഗമഹേസീ, തസ്സ ച പുത്തോ ധനഞ്ചയോ നാമ, തസ്സ ഭരിയാ സുമനദേവീ നാമ, മേണ്ഡകസേട്ഠിസ്സ ദാസോ പുണ്ണോ നാമാതി. ന കേവലഞ്ച മേണ്ഡകസേട്ഠിയേവ, ബിമ്ബിസാരമഹാരാജസ്സ പന ആണാപവത്തിട്ഠാനേ **പഞ്ച അമിതഭോഗാ** നാമ അഹേസും ജോതികോ ജടിലോ മേണ്ഡകോ പുണ്ണോ കാകവലിയോതി. തേസു അയം മേണ്ഡകസേട്ഠി ദസബലസ്സ അത്തനോ നഗരം സമ്പത്തഭാവം സുത്വാ പുത്തസ്സ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ ധീതരം വിസാഖാദാരികം പക്കോസിത്വാ ഏവമാഹ - "അമ്മ, തുയ്ഹമ്പി മങ്ഗലം അമ്ഹാകമ്പി മങ്ഗലം, തവ പരിചാരികാഹി പഞ്ചദാരികാസതേഹി സദ്ധിം പഞ്ച രഥസതാനി ആരുയ്ഹ പഞ്ചഹി ദാസിസതേഹി പരിവുതാ ദസബലസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോഹീ"തി. സാ പിതാമഹസ്സ വചനം സുത്വാ തഥാ അകാസി. കാരണാകാരണേസു പന കുസലത്താ യാവതികാ യാനസ്സ ഭൂമി, യാനേന ഗന്ത്വാ യാനാ പച്ചോരോഹിത്വാ പത്തികാവ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥസ്സാ ചരിതവസേന സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ പഞ്ചഹി ദാരികാസതേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. മേണ്ഡകസേട്ഠിപി ഖോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ സത്ഥാ തസ്സപി ചരിതവസേന ധമ്മം ദേസേസി. സോ ദേസനാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ അത്തനോ നിവേസനേ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ ഏതേനുപായേന അഡ്ഢമാസം മഹാദാനം അദാസി. സത്ഥാ ഭദ്ദിയനഗരേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ പക്കാമി.

ഇതോ പരം അഞ്ഞം കഥാമഗ്ഗം വിസ്സജ്ജേത്വാ വിസാഖായ ഉപ്പത്തികഥാവ കഥേതബ്ബാ. സാവത്ഥിയഞ്ഹി കോസലരാജാ ബിമ്ബിസാരസ്സ സന്തികം പേസേസി - "മമ ആണാപവത്തിട്ഠാനേ അമിതഭോഗവിന്ദനകുലം നാമ നത്ഥി, അമ്ഹാകം അമിതഭോഗവിന്ദനകുലം പേസേതൂ"തി. രാജാ അമച്ചേഹി സദ്ധിം മന്തേസി. അമച്ചാ "മഹാകുലം പേസേതും ന സക്കാ, ഏകം പന സേട്ഠിപുത്തം പേസേസ്സാമാ"തി മേണ്ഡകസേട്ഠിനോ പുത്തം ധനഞ്ചയസേട്ഠിം ആയാചിംസു. രാജാ തേസം വചനം സുത്വാ തം പേസേസി. അഥ നം കോസലരാജാ സാവത്ഥിതോ സത്തയോജനമത്ഥകേ സാകേതനഗരേ സേട്ഠിട്ഠാനം ദത്വാ വാസേസി.

സാവത്ഥിയഞ്ച മിഗാരസേട്ഠിനോ പുത്തോ പുണ്ണവഡ്ഢനകുമാരോ നാമ വയപ്പത്തോ അഹോസി. അഥസ്സ പിതാ "പുത്തോ മേ വയപ്പത്തോ, ഘരാവാസേനസ്സ ആബന്ധനസമയോ"തി ഞത്വാ "അമ്ഹാകം സമാനജാതികേ കുലേ ദാരികം പരിയേസഥാ"തി കാരണാകാരണകുസലേ പുരിസേ പേസേസി. തേ സാവത്ഥിയം അത്തനോ രുചിതം ദാരികം അദിസ്വാ സാകേതം അഗമംസു. തംദിവസഞ്ച, വിസാഖാ, അത്തനോ സമാനവയേഹി പഞ്ചഹി കുമാരികാസതേഹി പരിവാരിതാ നക്ഖത്തകീളനത്ഥായ ഏകം മഹാഗാമം അഗമാസി . തേപി പുരിസാ അന്തോനഗരേ ചരിത്വാ അത്തനോ രുചിതം ദാരികം അദിസ്വാ ബഹിനഗരദ്വാരേ അട്ഠംസു. തസ്മിം സമയേ ദേവോ വസ്സിതും ആരഭി. അഥ താ വിസാഖായ സദ്ധിം നിക്ഖന്താ ദാരികാ തേമനഭയേന വേഗേന സാലം പവിസിംസു. തേ പുരിസാ താസമ്പി അന്തരേ യഥാരുചിതം ദാരികം ന പസ്സിംസു. താസം പന സബ്ബപച്ഛതോ, വിസാഖാ, ദേവം വസ്സന്തമ്പി അഗണേത്വാ അതുരിതഗമനേന തേമയമാനാവ സാലം പാവിസി. തേ പുരിസാ തം ദിസ്വാ ചിന്തയിംസു - "രൂപവതീ താവ കഞ്ഞാ ഏതപരമാ ഭവേയ്യ, രൂപം പനേതം ഏകച്ചായ കാരിതപത്തം വിയ ഹോതി, കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ കഥേന്താ ജാനിസ്സാമ മധുരവചനാ വാ നോ വാ"തി. തതോ നം ആഹംസു - "അതിവിയ പരിണതവയാ ഇത്ഥീ വിയ യാസി, അമ്മാ"തി. കിം ദിസ്വാ കഥേഥ, താതാതി? അഞ്ഞാ തയാ സദ്ധിം കീളനകുമാരിയോ തേമനഭയേന വേഗേന ആഗന്ത്വാ സാലം പവിട്ഠാ, ത്വം പന മഹല്ലികാ വിയ പദവാരം അതിക്കമ്മേ നാഗച്ഛസി, സാടകസ്സ തേമനഭാവമ്പി ന ഗണേസി. സചേ തം ഹത്ഥീ വാ അസ്സോ വാ അനുബന്ധേയ്യ, കിം ഏവമേവം കരേയ്യാസീതി? താതാ, സാടകാ നാമ ന ദുല്ലഭാ, സുലഭാ മയ്ഹം കുലേ സാടകാ. വയപ്പത്താ മാതുഗാമാ പന പണിയഭണ്ഡസദിസാ, ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ ഭഗ്ഗേ അങ്ഗവികലം മാതുഗാമം ജിഗുച്ഛന്താ നിട്ഠുഭിത്വാ ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ സണികം ആഗതാമ്ഹീതി.

തേ ചിന്തയിംസു - "ഇമായ സദിസാ ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ ഇത്ഥീ നാമ നത്ഥി, യാദിസാ രൂപേന, കഥായപി താദിസാവ. കാരണാകാരണം ഞത്വാ കഥേതീ"തി തസ്സാ ഉപരി മാലാഗുളം ഖിപിംസു. അഥ, വിസാഖാ, ചിന്തേസി - "അഹം പുബ്ബേ അപരിഗ്ഗഹിതാ, ഇദാനി പന പരിഗ്ഗഹിതാമ്ഹീ"തി വിനീതേനാകാരേന ഭൂമിയം നിസീദി. അഥ നം തത്ഥേവ സാണിയാ പരിക്ഖിപിംസു. സാ പടിച്ഛന്നഭാവം ഞത്വാ ദാസിഗണപരിവുതാ ഗേഹം അഗമാസി. തേപി മിഗാരസേട്ഠിനോ പുരിസാ തായ സദ്ധിംയേവ ധനഞ്ചയസേട്ഠിസ്സ സന്തികം അഗമംസു. "കതരഗാമവാസിനോ , താതാ, തുമ്ഹേ"തി പുച്ഛിതാ "സാവത്ഥിനഗരേ മിഗാരസേട്ഠിനോ പുരിസമ്ഹാ"തി

വത്വാ “മയം അമ്ഹാകം സേട്ഠിനാ തുമ്ഹാകം ഗേഹേ വയപ്പത്താ ദാരികാ അത്ഥീതി സുത്വാ പേസിതാ”തി. സാധു, താതാ, തുമ്ഹാകം സേട്ഠി കിഞ്ചാപി ഭോഗേന അമ്ഹേഹി അസദിസോ, ജാതിയാ പന സദിസോ. സബ്ബാകാരസമ്പന്നോ നാമ ദുല്ലഭോ ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ സേട്ഠിസ്സ അമ്ഹേഹി സമ്പടിച്ഛിതഭാവം ആരോചേഥാതി.

തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ മിഗാരസേട്ഠിസ്സ തുട്ഠിം വഡ്ഢിം ച പവേദേത്വാ “ലദ്ധാ നോ സാമി സാകേതേ ധനഞ്ചയസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ദാരികാ”തി ആഹംസു. തം സുത്വാ മിഗാരസേട്ഠി “മഹാകുലഗേഹേ കിര നോ ദാരികാ ലദ്ധാ”തി തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ താവദേവ ധനഞ്ചയസേട്ഠിസ്സ സാസനം പഹിണി “ഇദാനേവ ദാരികം ആനയിസ്സാമ, കത്തബ്ബകിച്ചം കരോന്തൂ”തി. സോപിസ്സ പടിസാസനം പേസേസി - “നയിദം അമ്ഹാകം ഭാരിയം, സേട്ഠി പന അത്തനോ കത്തബ്ബകിച്ചം കരോതൂ”തി. സോ കോസലരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആരോചേസി - “ദേവ, ഏകാ മേ മങ്ഗലകിരിയാ അത്ഥി, ദാസസ്സ തേ പുണ്ണവഡ്ഢനസ്സ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ ധീതരം വിസാഖം നാമ ദാരികം ആനേസ്സാമി, സാകേതഗമനം മേ അനുജാനാഥാ”തി. സാധു, മഹാസേട്ഠി, കിം പന അമ്ഹേഹിപി ആഗന്തബ്ബന്തി? ദേവ തുമ്ഹാദിസാനം ഗമനം ലദ്ധും സക്കാതി? രാജാ മഹാകുലസ്സ സങ്ഗഹം കാതുകാമോ “ഹോതു സേട്ഠി, ആഗമിസ്സാമീ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മിഗാരസേട്ഠിനാ സദ്ധിം സാകേതനഗരം അഗമാസി. ധനഞ്ചയസേട്ഠി “മിഗാരസേട്ഠി കിര കോസലരാജാനം ഗഹേത്വാ ആഗതോ”തി സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ രാജാനം ഗഹേത്വാ അത്തനോ നിവേസനം അഗമാസി. താവദേവ രഞ്ഞോ ച രാജബലസ്സ ച മിഗാരസേട്ഠിനോ ച വസനട്ഠാനം ചേവ മാലാഗന്ധഭത്താദീനി ച സബ്ബാനി പടിയാദേസി. “ഇദം ഇമസ്സ ലദ്ധും വട്ടതി, ഇദം ഇമസ്സാ”തി സബ്ബം അത്തനാവ ജാനാതി. തേ തേ ജനാ ചിന്തയിംസു - “സേട്ഠി അമ്ഹാകമേവ സക്കാരം കരോതീ”തി.

അഥേകദിവസം രാജാ ധനഞ്ചയസേട്ഠിസ്സ സാസനം പഹിണി “ന സക്കാ സേട്ഠിനാ ചിരകാലം അമ്ഹാകം ഭരണപോസനം കാതും, ദാരികായ ഗമനകാലം ജാനാതൂ”തി. സോപി രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി - “ഇദാനി വസ്സകാലോ ആഗതോ, ന സക്കാ ചതുമാസം വിചരിതും, തുമ്ഹാകം ബലകായസ്സ യം യം ലദ്ധും വട്ടതി, സബ്ബം തം മമ ഭാരോ. കേവലം ദേവോ മയാ പേസിതകാലേ ഗച്ഛതൂ”തി. തതോ പട്ഠായ സാകേതനഗരം നിച്ചനക്ഖത്തഗാമോ വിയ അഹോസി. ഏവം തയോ മാസാ അതിക്കന്താ. ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ പന ധീതായ മഹാലതാപസാധനം ന താവ നിട്ഠം ഗച്ഛതി. അഥസ്സ കമ്മന്താധിട്ഠായകാ ആഗന്ത്വാ ആരോചയിംസു - “സേസം അസന്തം നാമ നത്ഥി, ബലകായസ്സ പന ഭത്തപചനദാരൂനി നപ്പഹോന്തീ”തി. “ഗച്ഛഥ, താതാ, ഹത്ഥിസാലാ അസ്സസാലാ വിയോജേത്വാ ഭത്തം പചഥാ”തി. ഏവം പചന്താനമ്പി അഡ്ഢമാസോ അതിക്കന്തോ. തതോ പുന ആരോചയിംസു - “ദാരൂനി സാമി നപ്പഹോന്തീ”തി. “താതാ, ഇമസ്മിം കാലേ ദാരൂനി ലദ്ധും ന സക്കാ, ദുസ്സകോട്ഠാഗാരം പന വിവരിത്വാ ഥൂലസാടകേ ഗഹേത്വാ വട്ടിയോ കത്വാ തേലചാടിയം തേമേത്വാ ഭത്തം പചഥാ”തി. ഇമിനാ നിയാമേന പചന്താനം ചത്താരോ മാസാ പൂരയിംസു.

തതോ ധനഞ്ചയസേട്ഠി ധീതുയാ മഹാലതാപസാധനസ്സ നിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ “സ്വേ ദാരികം പേസേസ്സാമീ”തി ധീതരം സമീപേ നിസീദാപേത്വാ “അമ്മ

പതികുലേ വസന്തിയാ നാമ ഇമഞ്ചിമഞ്ച ആചാരം സിക്ഖിതും വട്ടതീ''തി ഓവാദം അദാസി. അയം മിഗാരസേട്ഠി അനന്തരഗബ്ഭേ നിസിന്നോ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ ഓവാദം അസ്സോസി. സോപി സേട്ഠി ധീതരം ഏവം ഓവദി -

> ''അമ്മ സസുരകുലേ വസന്തിയാ നാമ അന്തോഅഗ്ഗി ബഹി ന നീഹരിതബ്ബോ, ബഹിഅഗ്ഗി അന്തോ ന പവേസേതബ്ബോ, ദദന്തസ്സേവ ദാതബ്ബം, അദദന്തസ്സ ന ദാതബ്ബം, ദദന്തസ്സപി അദദന്തസ്സപി ദാതബ്ബം, സുഖം നിസീദിതബ്ബം, സുഖം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, സുഖം നിപജ്ജിതബ്ബം, അഗ്ഗി പരിചരിതബ്ബോ, അന്തോദേവതാ നമസ്സിതബ്ബാ''തി.

ഇമം ദസവിധം ഓവാദം ദത്വാ പുനദിവസേ സബ്ബാ സേനിയോ സന്നിപാതേത്വാ രാജസേനായ മജ്ഝേ അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പാടിഭോഗേ ഗഹേത്വാ ''സചേ മേ ധീതു ഗതട്ഠാനേ ദോസോ ഉപ്പജ്ജതി, തുമ്ഹേഹി സോധേതബ്ബോ''തി വത്വാ നവകോടിഅഗ്ഘനകേന മഹാലതാപസാധനേന ധീതരം പസാധേത്വാ ന്ഹാനചുണ്ണമൂലം ചതുപണ്ണാസസകടസതം ധനം ദത്വാ ധീതായ സദ്ധിം നിബദ്ധം ഗമനചാരിനിയോ പഞ്ചസതാ ദാസിയോ പഞ്ച ആജഞ്ഞരഥസതാനി സബ്ബൂപകാരഞ്ച സതം സതം ദത്വാ കോസലരാജാനഞ്ച മിഗാരസേട്ഠിഞ്ച, വിസ്സജ്ജേത്വാ ധീതു ഗമനവേലായം വജാധിട്ഠായകേ പുരിസേ പക്കോസാപേത്വാ, ''താതാ, മമ ധീതായ ഗതട്ഠാനേ ഖീരപാനത്ഥം ധേനൂഹി, യാനയോജനത്ഥം ഉസഭേഹി ച അത്ഥോ ഹോതി, തസ്മാ മമ ധീതു ഗമനമഗ്ഗേ വജദ്വാരം വിവരിത്വാ പുഥുലതോ അട്ഠ ഉസഭാനി ഗോഗണേന പൂരേത്വാ തിഗാവുതമത്ഥകേ അസുകാ നാമ കന്ദരാ അത്ഥി, അഗ്ഗഗോയൂഥേ തം ഠാനം പത്തേ ഭേരിസഞ്ഞായ വജദ്വാരം പിദഹേയ്യാഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി സേട്ഠിസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകംസു . വജദ്വാരേ വിവടേ ഉളാരുളാരായേവ ഗാവിയോ നിക്ഖമിംസു. ദ്വാരേ പിദഹിതേ പന വിസാഖായ പുഞ്ഞബലേന ബലവഗാവോ ച ദമ്മഗാവോ ച ബഹി ലങ്ഘിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. അഥ, വിസാഖാ, സാവത്ഥിനഗരദ്വാരം പത്തകാലേ ചിന്തേസി - ''പടിച്ഛന്നയാനസ്മിം നു ഖോ നിസീദിത്വാ പവിസാമി, ഉദാഹു രഥേ ഠത്വാ''തി. അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - ''പടിച്ഛന്നയാനേന മേ പവിസന്തിയാ മഹാലതാപസാധനസ്സ വിസേസോ ന പഞ്ഞായിസ്സതീ''തി. സാ സകലനഗരസ്സ അത്താനം ദസ്സേന്തീ രഥേ ഠത്വാ നഗരം പാവിസി. സാവത്ഥിവാസിനോ വിസാഖായ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ ''ഏസാ കിര, വിസാഖാ, നാമ ഏവരൂപാ, അയഞ്ച സമ്പത്തി ഏതിസ്സാവ അനുച്ഛവികാ''തി ആഹംസു. ഇതി സാ മഹാസമ്പത്തിയാ മിഗാരസേട്ഠിനോ ഗേഹം പാവിസി. ആഗതദിവസേ ചസ്സാ സകലനഗരവാസിനോ ''അമ്ഹാകം, ധനഞ്ചയസേട്ഠി, അത്തനോ നഗരം സമ്പത്താനം മഹാസക്കാരം അകാസീ''തി യഥാബലം പണ്ണാകാരം പഹിണിംസു. വിസാഖാ, പഹിതപഹിതം പണ്ണാകാരം തസ്മിംയേവ നഗരേ അഞ്ഞമഞ്ഞേസു കുലേസു സബ്ബത്ഥകമേവ ദാപേസി. അഥസ്സാ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ ഏകിസ്സാ ആജഞ്ഞവളവായ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സാ ദാസീഹി ദണ്ഡദീപികാ ഗാഹാപേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വളവം ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹാപേത്വാ തേലേന മക്ഖാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമാസി.

മിഗാരസേട്ഠിപി സത്താഹം പുത്തസ്സ ആവാഹസക്കാരം കരോന്തോ ധുരവിഹാരേ വസന്തമ്പി തഥാഗതം അമനസികത്വാ സത്തമേ ദിവസേ

സകലനിവേസനം പൂരേന്തോ നഗ്ഗസമണകേ നിസീദാപേത്വാ “ആഗച്ഛതു മേ ധീതാ, അരഹന്തേ വന്ദതൂ”തി വിസാഖായ സാസനം പഹിണി. സാ “അരഹന്താ”തി വചനം സുത്വാ സോതാപന്നാ അരിയസാവികാ ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ തേസം നിസിന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തേ ഓലോകേത്വാ “ന ഏവരൂപാ നാമ അരഹന്താ ഹോന്തി, ഹിരോത്തപ്പവിവജ്ജിതാനം നാമ സന്തികം കസ്മാ മം സസുരോ പക്കോസാപേതീ”തി “ധീ, ധീ”തി ഗരഹിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. നഗ്ഗസമണാ തം ദിസ്വാ സബ്ബേ ഏകപ്പഹാരേനേവ സേട്ഠിം ഗരഹിംസു - “കിം ത്വം, ഗഹപതി, അഞ്ഞം നാലത്ഥ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവികം മഹാകാളകണ്ണിം കസ്മാ ഇമം ഗേഹം പവേസേസി, വേഗേന നം ഇമസ്മാ ഗേഹാ നീഹരാഹീ”തി. തതോ സേട്ഠി “ന സക്കാ മയാ ഇമേസം വചനേന ഇമം ഗേഹാ നീഹരിതും, മഹാകുലസ്സ ധീതാ അയ”ന്തി ചിന്തേത്വാ - “ആചരിയാ ദഹരാ നാമ ജാനിത്വാ വാ അജാനിത്വാ വാ കരേയ്യും, തുമ്ഹേ തുണ്ഹീ ഹോഥാ”തി നഗ്ഗേ ഉയ്യോജേത്വാ മഹാപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ സുവണ്ണകടച്ഛും ഗഹേത്വാ വിസാഖായ പരിവിസിയമാനോ സുവണ്ണപാതിയം അപ്പോദകമധുപായാസം പരിഭുഞ്ജി.

തസ്മിം സമയേ ഏകോ പിണ്ഡചാരികോ ഥേരോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ സേട്ഠിസ്സ ഘരദ്വാരം പാപുണി. വിസാഖാ, തം ദിസ്വാ “സസുരസ്സ ആചിക്ഖിതും ന യുത്ത”ന്തി യഥാ സോ ഥേരം പസ്സതി, ഏവം അപഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. സോ പന ബാലോ ഥേരം ദിസ്വാപി അപസ്സന്തോ വിയ ഹുത്വാ അധോമുഖോ പായാസമേവ ഭുഞ്ജതി. വിസാഖാ, “ഥേരം ദിസ്വാപി മേ സസുരോ സഞ്ഞം ന കരോതീ”തി ഞത്വാ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ “അതിച്ഛഥ, ഭന്തേ, മയ്ഹം സസുരോ പുരാണം ഖാദതീ”തി ആഹ. സോ നിഗണ്ഠേഹി താവ കഥിതകാലേ അധിവാസേസി, “പുരാണം ഖാദതീ”തി വുത്തക്ഖണേയേവ പന ഹത്ഥം അപനേത്വാ “ഇമം പായാസം ഇതോ ഹരഥ, ഏതഞ്ച ഇമസ്മാ ഗേഹാ നീഹരഥ. അയഞ്ഹി മം ഏവരൂപേ മങ്ഗലഗേഹേ അസുചിഖാദകം നാമ കരോതീ”തി ആഹ. തസ്മിം ഖോ പന നിവേസനേ സബ്ബേപി ദാസകമ്മകരാ വിസാഖായ സന്തകാവ, കോ നം ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ ഗണ്ഹിസ്സതി, മുഖേന കഥേതും സമത്ഥോപി നാമ നത്ഥി. തതോ, വിസാഖാ, സസുരസ്സ കഥം സുത്വാ ആഹ - “താത, ന ഏത്തകേന വചനേന മയം നിക്ഖമാമ, നാഹം തുമ്ഹേഹി ഉദകതിത്ഥതോ കുമ്ഭദാസികാ വിയ ആനീതാ. ധരമാനകമാതാപിതൂനം ധീതരോ നാമ ന ഏത്തകേനേവ നിക്ഖമന്തി, ഏതേനേവ മേ കാരണേന പിതാ ഇധാഗമനദിവസേ അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പക്കോസാപേത്വാ ‘സചേ മേ ധീതരം ഉപാദായ ദോസോ ഉപ്പജ്ജതി, സോധേയ്യാഥാ’തി വത്വാ തേസം ഹത്ഥേ ഠപേസി. തേ പക്കോസാപേത്വാ മയ്ഹം ദോസാദോസം സോധാപേഥാ”തി.

തതോ സേട്ഠി “കല്യാണം ഏസാ കഥേതീ”തി അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പക്കോസാപേത്വാ “അയം ദാരികാ സത്തമേ ദിവസേ അപരിപുണ്ണേയേവ മങ്ഗലഗേഹേ നിസിന്നം മം ‘അസുചിഖാദകോ’തി വദതീ”തി ആഹ. ഏവം കിര, അമ്മാതി? “താതാ, മയ്ഹം സസുരോ അസുചിം ഖാദിതുകാമോ ഭവിസ്സതി, അഹം പന ഏവം കത്വാ ന കഥേമി. ഏകസ്മിം പന പിണ്ഡപാതികത്ഥേരേ ഘരദ്വാരേ ഠിതേ അയം അപ്പോദകമധുപായാസം ഭുഞ്ജന്തോ ന തം മനസി കരോതി, അഹം ഇമിനാ കാരണേന ‘അതിച്ഛഥ, ഭന്തേ, മയ്ഹം സസുരോ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ പുഞ്ഞം ന കരോതി,

പുരാണപുഞ്ഞം ഖാദതീ’തി ഏത്തകം കഥയിന്തി ആഹ. അയ്യ, ഇധ ദോസോ നത്ഥി, അമ്ഹാകം ധീതാ കാരണം കഥേതി, ത്വം കസ്മാ കുജ്ഝസീതി? അയ്യാ, ഏസ താവ ദോസോ മാ ഹോതു, അയം പന ദാരികാ ആഗതദിവസേയേവ മമ പുത്തേ സഞ്ഞം അകത്വാ അത്തനോ ഇച്ഛിതട്ഠാനം അഗമാസീതി. ഏവം കിര, അമ്മാതി? താതാ, നാഹം ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഗച്ഛാമി, ഇമസ്മിം പന ഗേഹേ ആജാനീയവളവായ വിജാതായ സഞ്ഞമ്പി അകത്വാ നിസീദനം നാമ അയുത്തന്തി ദണ്ഡദീപികാ ഗാഹാപേത്വാ ദാസീഹി പരിവുതാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വളവായ വിജാതപരിഹാരം കാരാപേസിന്തി. അയ്യ, അമ്ഹാകം ധീതാ തവ ഗേഹേ ദാസീഹിപി അകത്തബ്ബകമ്മം അകാസി, ത്വം ഏത്ഥ കിം ദോസം പസ്സസീതി?

അയ്യാ, ഏസ താവ ഗുണോ ഹോതു, ഇമിസ്സാ പന പിതാ ഇധാഗമനദിവസേ ഓവാദം ദേന്തോ **“അന്തോഅഗ്ഗി ബഹി ന നീഹരിതബ്ബോ”**തി ആഹ, കിം പന സക്കാ അമ്ഹേഹി ഉഭതോ പടിവിസ്സകഗേഹാനം അഗ്ഗിം അദത്വാ വസിതുന്തി? ഏവം കിര, അമ്മാതി? താതാ, ന മയ്ഹം പിതാ ഏതം അഗ്ഗിം ഉപാദായ കഥേസി, യാ പന അന്തോനിവേസനേ സസ്സുആദീനം രഹസ്സകഥാ ഉപ്പജ്ജതി, സാ ദാസിദാസാനം ന കഥേതബ്ബാ. ഏവരൂപാ ഹി കഥാ വഡ്ഢമാനാ കലഹായ സംവത്തതി, ഇദം സന്ധായ മയ്ഹം പിതാ കഥേസി, താതാതി.

അയ്യാ, ഏതം താവ ഏവം ഹോതു, ഇമിസ്സാ പിതാ **“ബാഹിരതോ അഗ്ഗി ന അന്തോ പവേസേതബ്ബോ”**തി ആഹ, കിം സക്കാ അമ്ഹേഹി അന്തോഅഗ്ഗിമ്ഹി നിബ്ബുതേ ബാഹിരതോ അഗ്ഗിം അനാഹരിതുന്തി ? ഏവം കിര, അമ്മാതി? താതാ, മയ്ഹം പിതാ ഏതം അഗ്ഗിം സന്ധായ ന കഥേസി, യം പന ദോസം ദാസകമ്മകാരേഹി കഥിതം ഹോതി, തം അന്തോമാനുസകാനം ന കഥേതബ്ബം… പേ॰….

യമ്പി തേന **“യേ ദദന്തി, തേസംയേവ ദാതബ്ബ”**ന്തി വുത്തം, തം ‘‘യാചിതകം ഉപകരണം ഗഹേത്വാ യേ പടിദദന്തി, തേസംയേവ ദാതബ്ബ’’ന്തി സന്ധായ വുത്തം.

“യേ ന ദദന്തീ”തി ഇദമ്പി യാചിതകം ഉപകരണം ഗഹേത്വാ യേ ന പടിദദന്തി, തേസം ന ദാതബ്ബന്തി സന്ധായ വുത്തം.

“ദദന്തസ്സപി അദദന്തസ്സപി ദാതബ്ബ”ന്തി , ഇദം പന ദുഗ്ഗതേസു ഞാതിമിത്തേസു സമ്പത്തേസു പടിദാതും സക്കോന്തു വാ മാ വാ, ദാതുമേവ വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

“സുഖം നിസീദിതബ്ബ”ന്തി ഇദമ്പി സസ്സുസസുരേ ദിസ്വാ ഉട്ഠാതബ്ബട്ഠാനേ നിസീദിതും ന വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

“സുഖം ഭുഞ്ജിതബ്ബ”ന്തി ഇദം പന സസ്സുസസുരസാമികേഹി പുരേതരം അഭുഞ്ജിത്വാ തേ പരിവിസിത്വാ സബ്ബേഹി ലദ്ധാലദ്ധം ഞത്വാ പച്ഛാ സയം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

“സുഖം നിപജ്ജിതബ്ബ”ന്തി ഇദമ്പി സസ്സുസസുരസാമികേഹി പുരേതരമേവ സയനം ആരുയ്ഹ ന നിപജ്ജിതബ്ബം, തേസം കത്തബ്ബയുത്തകം വത്തപടിവത്തം കത്വാ പച്ഛാ സയം നിപജ്ജിതും യുത്തന്തി ഇദം സന്ധായ വുത്തം.

“അഗ്ഗി പരിചരിതബ്ബോ”തി ഇദം പന സസ്സുമ്പി സസുരമ്പി സാമികമ്പി അഗ്ഗിക്ഖന്ധം വിയ ഉരഗരാജാനം വിയ ച കത്വാ പസ്സിതും വട്ടതീതി ഇദം സന്ധായ വുത്തന്തി.

ഏതേ താവ ഏത്തകാ ഗുണാ ഹോന്തു, ഇമിസ്സാ പന പിതാ **അന്തോദേവതാ നമസ്സാപേതി,** ഇമസ്സ കോ അത്ഥോതി? ഏവം കിര, അമ്മാതി? ആമ, താതാ, ഏതമ്പി ഹി മേ പിതരാ ഇദം സന്ധായ വുത്തം - ‘‘ആവേണികഘരാവാസം വസനകാലതോ പട്ഠായ അത്തനോ ഘരദ്വാരം സമ്പത്തപബ്ബജിതം ദിസ്വാ യം ഘരേ ഖാദനീയം ഭോജനീയം അത്ഥി, തതോ പബ്ബജിതാനം ദത്വാവ ഖാദിതും വട്ടതീ’’തി. അഥ നം തേ ആഹംസു - ‘‘തുയ്ഹം പന മഹാസേട്ഠി പബ്ബജിതേ ദിസ്വാ അദാനമേവ രുച്ചതി മഞ്ഞേതി. സോ അഞ്ഞം പടിവചനം അപസ്സന്തോ അധോമുഖോ നിസീദി’’.

അഥ നം കുടുമ്ബികാ ‘‘കിം സേട്ഠി അഞ്ഞോപി അമ്ഹാകം ധീതു ദോസോ അത്ഥീ’’തി പുച്ഛിംസു. നത്ഥി , അയ്യാതി. കസ്മാ പന നം നിദ്ദോസം അകാരണാ ഗേഹതോ നീഹരാപേസീതി? തസ്മിം ഖണേ, വിസാഖാ, ആഹ - ‘‘പഠമം താവ മയ്ഹം മമ സസുരസ്സ വചനേന ഗമനം ന യുത്തം, മയ്ഹം പന ആഗമനദിവസേ മമ ദോസാദോസം സോധനത്ഥായ മമ പിതാ തുമ്ഹാകം ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ അദാസി, ഇദാനി മയ്ഹം ഗന്തും സുഖ’’ന്തി ദാസിദാസേ ‘‘യാനാദീനി സജ്ജാനി കരോഥാ’’തി ആണാപേസി. അഥ നം സേട്ഠി തേ കുടുമ്ബികേ ഗഹേത്വാ, ‘‘അമ്മ, മയാ അജാനിത്വാ കഥിതം, ഖമാഹി മയ്ഹ’’ന്തി ആഹ. ‘‘താതാ, തുമ്ഹാകം ഖമിതബ്ബം താവ ഖമാമി, അഹം പന ബുദ്ധസാസനേ അവേച്ചപ്പസന്നസ്സ കുലസ്സ ധീതാ, ന മയം വിനാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വത്താമ. സചേ മമ രുചിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പടിജഗ്ഗിതും ലഭാമി, വസിസ്സാമീ’’തി. ‘‘അമ്മ, ത്വം യഥാരുചിയാ തവ സമണേ പടിജഗ്ഗാഹീ’’തി.

തതോ, വിസാഖാ, ദസബലം നിമന്താപേത്വാ പുനദിവസേ നിവേസനം പൂരേന്തീ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേസി. നഗ്ഗപരിസാപി സത്ഥു മിഗാരസേട്ഠിനോ ഗേഹം ഗതഭാവം സുത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗേഹം പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസു. വിസാഖാ, ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ ‘‘സബ്ബോ സക്കാരോ പടിയാദിതോ, സസുരോ മേ ആഗന്ത്വാ ദസബലം പരിവിസതൂ’’തി സാസനം പേസേസി. സോ നിഗണ്ഠാനം വചനം സുത്വാ ‘‘മമ ധീതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം പരിവിസതൂ’’തി ആഹ. വിസാഖാ, നാനഗ്ഗരസേഹി ദസബലം പരിവിസിത്വാ നിട്ഠിതേ ഭത്തകിച്ചേ പുന സാസനം പഹിണി - ‘‘സസുരോ മേ ആഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സുണാതൂ’’തി. അഥ നം ‘‘ഇദാനി അഗമനം നാമ അതിവിയ അകാരണ’’ന്തി ധമ്മകഥം സോതുകമ്യതായ ഗച്ഛന്തം നഗ്ഗസമണാ ആഹംസു - ‘‘സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ധമ്മം സുണന്തോ ബഹിസാണിയം നിസീദിത്വാ സുണാഹീ’’തി. പുരേതരമേവ ച ഗന്ത്വാ സാണിയാ പരിക്ഖിപിംസു. മിഗാരസേട്ഠി ഗന്ത്വാ ബഹിസാണിയം നിസീദി. തഥാഗതോ ‘‘ത്വം ബഹിസാണിയം വാ നിസീദ, പരകുട്ടേ വാ പരസേലേ വാ പരചക്കവാളേ വാ നിസീദ. അഹം ബുദ്ധോ നാമ സക്കോമി തം മമ സദ്ദം

സാവേതു''ന്തി സുവണ്ണവണ്ണഫലം അമ്ബരുക്ഖം ഖന്ധേ ഗഹേത്വാ ചാലേന്തോ വിയ ധമ്മകഥം കഥേസി, ദേസനാപരിയോസാനേ സേട്ഠി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സാണിം ഉക്ഖിപിത്വാ സത്ഥു പാദേ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ സത്ഥു സന്തികേയേവ ച "ത്വം, അമ്മ, അജ്ജ ആദിം കത്വാ മമ മാതാ''തി വിസാഖം അത്തനോ മാതുട്ഠാനേ ഠപേസി. തതോ പട്ഠായ, വിസാഖാ **മിഗാരമാതാ,** നാമ ജാതാ.

സാ എകദിവസം നക്ഖത്തസമയേ വത്തന്തേ "അന്തോനഗരേ ഗുണോ നത്ഥീ''തി ദാസീഹി പരിവുതാ സത്ഥു ധമ്മകഥം സോതും ഗച്ഛന്തീ "ബുദ്ധാനം സന്തികം ഉദ്ധതവേസേന ഗന്തും അയുത്ത''ന്തി മഹാലതാപസാധനം ഓമുഞ്ചിത്വാ ദാസിയാ ഹത്ഥേ ദത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, സത്ഥാ ധമ്മകഥം കഥേസി. സാ ധമ്മദേസനാപരിയോസാനേ ദസബലം വന്ദിത്വാ നഗരാഭിമുഖാ പായാസി. സാപി ദാസീ അത്തനാ ഗഹിതപസാധനസ്സ ഠപിതട്ഠാനം അസല്ലക്ഖേത്വാ ഗച്ഛന്തീ പസാധനത്ഥായ പടിനിവത്തി. അഥ നം, വിസാഖാ, "കഹം പന തേ തം ഠപിത''ന്തി പടിപുച്ഛി. ഗന്ധകുടിപരിവേണേ, അയ്യേതി. ഹോതു ജേ ഗന്ത്വാ ആഹര, ഗന്ധകുടിപരിവേണേ ഠപിതകാലതോ പട്ഠായ ആഹരാപനം നാമ അമ്ഹാകം അയുത്തം. തസ്മാ തം വിസ്സജ്ജേത്വാ ദണ്ഡകമ്മം കരിസ്സാമ. തഥ പന ഠപിതേ അയ്യാനം പലിബോധോ ഹോതീതി.

പുനദിവസേ സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ വിസാഖായ നിവേസനദ്വാരം സമ്പാപുണി. നിവേസനേ ച നിബദ്ധപഞ്ഞത്താനി ആസനാനി . വിസാഖാ, സത്ഥു പത്തം ഗണ്ഹിത്വാ സത്ഥാരം ഗേഹം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേസുയേവ നിസീദാപേത്വാ കതഭത്തകിച്ചേ സത്ഥരി തം പസാധനം ആഹരിത്വാ സത്ഥു പാദമൂലേ നിക്ഖിപിത്വാ "ഇദം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദമ്മീ''തി ആഹ. സത്ഥാ "അലങ്കാരോ നാമ പബ്ബജിതാനം ന വട്ടതീ''തി പടിക്ഖിപി. ജാനാമി, ഭന്തേ, അഹം പന ഇമം അഗ്ഘാപേത്വാ ധനം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം വസനഗന്ധകുടിം കാരേസ്സാമീതി. തദാ സത്ഥാ അധിവാസേസി. സാപി തം അഗ്ഘാപേത്വാ നവകോടിധനം ഗഹേത്വാ ഗബ്ഭസഹസ്സപടിമണ്ഡിതേ പുബ്ബാരാമവിഹാരേ തഥാഗതസ്സ വസനഗന്ധകുടിം കാരേസി. വിസാഖായ പന നിവേസനം പുബ്ബണ്ഹസമയേ കാസാവപജ്ജോതം ഇസിവാതപടിവാതമേവ ഹോതി അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹം വിയ. തസ്സാപി ഗേഹേ സബ്ബഭത്താനി പടിയത്താനേവ അഹേസും. സാ പുബ്ബണ്ഹസമയേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആമിസസങ്ഗഹം കത്വാ പച്ഛാഭത്തേ ഭേസജ്ജാനി ചേവ അട്ഠവിധപാനാനി ച ഗണ്ഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദത്വാ പച്ഛാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ആഗച്ഛതി. സത്ഥാ അപരഭാഗേ ഉപാസികായോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ വിസാഖം മിഗാരമാതരം ദായികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഖുജ്ജുത്തരാ-സാമാവതീവത്ഥു

൨൬൩-൨൬൪. തതിയചതുത്ഥേസു **ബഹുസ്സുതാനം യദിദം, ഖുജ്ജുത്തരാ, മേത്താവിഹാരീനം യദിദം, സാമാവതീ**തി ബഹുസ്സുതാനം ഉപാസികാനം ഖുജ്ജുത്തരാ, മേത്താവിഹാരീനം സാമാവതീ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. താ കിര ദ്വേപി പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ "സത്ഥു ധമ്മകഥം സോസ്സാമാ''തി വിഹാരം അഗമംസു. തത്ഥ, ഖുജ്ജുത്തരാ, സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം ബഹുസ്സുതാനം

അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാമാവതീപി ഏകം ഉപാസികം മേത്താവിഹാരിനിം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. താസം ദ്വിന്നമ്പി യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീനംയേവ കപ്പസതസഹസ്സം അതിക്കന്തം.

അഥ അമ്ഹാകം സത്ഥു നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ അല്ലകപ്പരട്ഠേ അഹിവാതകരോഗോ നാമ ഉദപാദി. ഏകേകസ്മിം ഗേഹേ ഏകപ്പഹാരേനേവ ദസപി വീസമ്പി തിംസമ്പി ജനാ മരന്തി, തിരോരട്ഠം ഗതാ പന ജീവിതം ലഭന്തി. തം ഞത്വാ ഏകോ പുരിസോ അത്തനോ പുത്തദാരം ആദായ "അഞ്ഞം രട്ഠം ഗമിസ്സാമീ"തി തതോ നിക്ഖമി. അഥസ്സ ഘരേ ഗഹിതപാഥേയ്യം അന്തരാമഗ്ഗേ കന്താരേ അനുത്തിണ്ണേയേവ പരിക്ഖയം അഗമാസി. തേസം സരീരബലം പരിഹായി, സകിം മാതാ പുത്തം ഉക്ഖിപതി, സകിം പിതാ. അഥസ്സ പിതാ ചിന്തേസി - "അമ്ഹാകം സരീരബലം പരിഹീനം, പുത്തം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛന്താ കന്താരം നിത്ഥരിതും ന സക്ഖിസ്സാമാ"തി. സോ തസ്സ മാതരം അജാനാപേത്വാവ ഉദകകിച്ചേന ഓഹീനോ വിയ പുത്തം മഗ്ഗേ നിസീദാപേത്വാ ഏകകോവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. "അഥസ്സ ഭരിയാ ആഗമനം ഓലോകയമാനാ ഠിതാ ഹത്ഥേ പുത്തം അദിസ്വാ വിരവമാനാ ഗന്ത്വാ കഹം മേ സാമി പുത്തോ"തി ആഹ. കോ തേ പുത്തേന അത്ഥോ? ജീവമാനാ പുത്തം ലഭിസ്സാമാതി. സാ "അതിസാഹസികോ വതായം പുരിസോ"തി വത്വാ "ഗച്ഛ ത്വം, നാഹം താദിസേന സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ"തി ആഹ. സോ "അനുപധാരേത്വാ മേ ഭദ്ദേ കതം, ഖമേതം മയ്ഹ"ന്തി വത്വാ പുത്തം ആദായാഗതോ.

തേ തം കന്താരം സമതിക്കമിത്വാ സായം ഏകം ഗോപാലകകുലം സമ്പാപുണിംസു. തം ദിവസഞ്ച ഗോപാലകകുലവാസിനോ നിരുദകപായാസം പചിംസു. തേ തേ ദിസ്വാ "ഇമേ അതിവിയ ഛാതകാ"തി പായാസസ്സ മഹാഭാജനം പൂരേത്വാ ഉളുങ്കപൂരം സപ്പിം ആസിഞ്ചിത്വാ അദംസു. തേസു തം പായാസം ഭുഞ്ജന്തേസു സാ ഇത്ഥീ പമാണേനേവ ഭുഞ്ജി, പുരിസോ പന പമാണാതിക്കന്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ കാലമകാസി. സോ കാലം കരോന്തോ തേസു സാലയഭാവേന ഗോപാലകാനം ഗേഹേ സുനഖിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സുനഖീ നചിരസ്സേവ വിജാതാ. ഗോപാലകോ തം കുക്കുരം സസ്സിരികം ദിസ്വാ പിണ്ഡേന പലോഭേത്വാ അത്തനി ഉപ്പന്നസിനേഹം ഗഹേത്വാ സദ്ധിമേവ ചരതി.

അഥേകദിവസം ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ഗോപാലകസ്സ ഘരദ്വാരം സമ്പത്തോ. സോപി തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖം ദത്വാ അത്താനം നിസ്സായ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി. പച്ചേകബുദ്ധോ ഗോപാലകകുലസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ ഏകസ്മിം വനസണ്ഡേ വാസം ഉപഗതോ. ഗോപാലകോ തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തോ തം കുക്കുരം ഗഹേത്വാവ ഗച്ഛതി, അന്തരാമഗ്ഗേ ച വാളമിഗട്ഠാനേ വാളമിഗാനം പലായനത്ഥം രുക്ഖേ വാ പാസാണേ വാ പഹാരം ദേതി, സോപി കുക്കുരോ തസ്സ കരണവിധാനം വവത്ഥപേതി. അഥേകദിവസം സോ ഗോപാലകോ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ സന്തികേ നിസീദിത്വാ, "ഭന്തേ, അമ്ഹാകം സബ്ബകാലം ആഗമനം നാമ ന ഹോതി. അയം പന കുക്കുരോ ഛേകോ, ഇമസ്സ ആഗതസഞ്ഞായ അമ്ഹാകം ഗേഹദ്വാരം ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി ആഹ. സോ ഏകദിവസം "പച്ചേകബുദ്ധം ഗണ്ഹിത്വാ ഏഹീ"തി കുക്കുരം പേസേസി. കുക്കുരോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ

പാദമൂലേ ഉരേന നിപജ്ജി. പച്ചേകബുദ്ധോ "അയം മമ സന്തികം ആഗതോ"തി ഞത്വാ പത്തചീവരം ആദായ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സോ തസ്സ വീമംസനത്ഥായ ഉക്കമിത്വാ അഞ്ഞം മഗ്ഗം ഗണ്ഹി, കുക്കുരോ പുരതോ ഠത്വാ ഗോപാലകമഗ്ഗം പടിപന്നകാലേ അപസക്കി. യസ്മിം ച യസ്മിം ച ഠാനേ വാളമിഗാനം പലായനത്ഥം ഗോപാലകോ രുക്ഖം വാ പാസാണം വാ പഹരി, തം തം ഠാനം പത്വാ കുക്കുരോ മഹാവിരവം വിരവി. തസ്സ സദ്ദേന വാളമിഗാ പലായന്തി. പച്ചേകബുദ്ധോപി ഭത്തകിച്ചവേലായ മഹന്തം സിനിദ്ധപിണ്ഡം തസ്സ ദേതി. സോപി പിണ്ഡലാഭേന പച്ചേകബുദ്ധേ ഉത്തരിതരം സിനേഹം കരോതി.

ഗോപാലകോ തേമാസം വുത്ഥസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ തിചീവരപ്പഹോനകം സാടകം ദത്വാ, "ഭന്തേ, സചേ വോ രുച്ചതി, ഇധേവ വസഥ. നോ ചേ രുച്ചതി, യഥാസുഖം ഗച്ഛഥാ"തി ആഹ. പച്ചേകബുദ്ധോ ഗമനാകാരം ദസ്സേതി. സോ ഗോപാലകോ പച്ചേകബുദ്ധം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തതി. കുക്കുരോ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ അഞ്ഞത്ഥ ഗമനഭാവം ഞത്വാ അതിസിനേഹേന ഉപ്പന്നബലവസോകോ ഹദയഫാലനം പത്വാ കാലം കത്വാ താവതിംസപുരേ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ പച്ചേകബുദ്ധേന സദ്ധിം ഗമനകാലേ ഉച്ചാസദ്ദം കത്വാ വാളമിഗാനം പലാപിതഭാവേന ദേവതാഹി സദ്ധിം കഥേന്തസ്സ സദ്ദോ സകലദേവപുരം ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. സോ തേനേവ നാമധേയ്യം ലഭിത്വാ **ഘോസകദേവപുത്തോ** നാമ ജാതോ. അഥസ്സ തസ്മിം സമ്പത്തിം അനുഭവന്തസ്സ മനുസ്സപഥേ കോസമ്ബിനഗരേ ഉദേനോ നാമ രാജാ രജ്ജം പടിപജ്ജി. തസ്സ വത്ഥു മജ്ഝിമപണ്ണാസകേ ബോധിരാജകുമാരസുത്തവണ്ണനായം (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൨൪ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

തസ്മിം പന രജ്ജം കാരയമാനേ ഘോസകദേവപുത്തോ ചവിത്വാ കോസമ്ബിയം ഏകിസ്സാ രൂപൂപജീവിനിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ദസമാസച്ചയേന വിജായിത്വാ പുത്തഭാവം ഞത്വാ സങ്കാരകൂടേ ഛഡ്ഡാപേസി. തസ്മിം ഖണേ കോസമ്ബിസേട്ഠിനോ കമ്മന്തികോ പാതോവ സേട്ഠിഘരം ഗച്ഛന്തോ "കിം നു ഖോ ഇമം കാകേഹി സമ്പരികിണ്ണ"ന്തി ഗന്ത്വാ ദാരകം ദിസ്വാ "മഹാപുഞ്ഞവാ ഏസ ദാരകോ ഭവിസ്സതീ"തി ഏകസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥേ ഗേഹം പേസേത്വാ സേട്ഠിഘരം അഗമാസി. സേട്ഠിപി രാജൂപട്ഠാനവേലായ രാജകുലം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പുരോഹിതം ദിസ്വാ "അജ്ജ കിം നക്ഖത്ത"ന്തി പുച്ഛി. സോ തത്ഥേവ ഠിതോ ഗണേത്വാ "അസുകം നാമ നക്ഖത്തം, അജ്ജ ഇമിനാ നക്ഖത്തേന ജാതദാരകോ ഇമസ്മിം നഗരേ സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭിസ്സതീ"തി ആഹ. സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ വേഗേന ഘരം പേസേസി - "ഇമസ്സ പുരോഹിതസ്സ ദ്വേ കഥാ നാമ നത്ഥി, ഘരണീ ച മേ ഗരുഗബ്ഭാ, ജാനാഥ താവ നം വിജാതാ വാ നോ വാ"തി. തേ ഗന്ത്വാ ജാനിത്വാ, "അയ്യ, ന താവ വിജാതാ"തി ആഹംസു. തേന ഹി ഗച്ഛഥ, ഇമസ്മിം നഗരേ അജ്ജ ജാതദാരകം പരിയേസഥാതി. തേ പരിയേസന്താ തസ്സ സേട്ഠിനോ കമ്മന്തികസ്സ ഗേഹേ തം ദാരകം ദിസ്വാ സേട്ഠിനോ ആരോചയിംസു. തേന ഹി ഗച്ഛഥ ഭണേ, തം കമ്മന്തികം പക്കോസഥാതി. തേ തം പക്കോസിംസു. അഥ നം സേട്ഠി "ഗേഹേ കിര തേ ദാരകോ അത്ഥീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, അയ്യാ"തി. "തം ദാരകം അമ്ഹാകം ദേഹീ"തി. "ന ദേമി, അയ്യാ"തി. "ഹന്ദ സഹസ്സം ഗണ്ഹിത്വാ ദേഹീ"തി. സോ "അയം ജീവേയ്യ വാ മരേയ്യ വാ, ദുജ്ജാനമിദ"ന്തി സഹസ്സം ഗണ്ഹിത്വാ അദാസി.

തതോ സേട്ഠി ചിന്തേസി - ‘‘സചേ മേ ഭരിയാ ധീതരം വിജായിസ്സതി, ഇമമേവ പുത്തം കരിസ്സാമി. സചേ പുത്തം വിജായിസ്സതി, മാരേസ്സാമീ’’തി. ചിന്തേത്വാ ഗേഹേ പോസേസി. അഥസ്സ ഭരിയാ കതിപാഹച്ചയേന പുത്തം വിജായി. തതോ സേട്ഠി ‘‘ഏവം തം ഗാവോ മദ്ദിത്വാ മാരേസ്സന്തീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ഇമം ദാരകം വജദ്വാരേ നിപജ്ജാപേഥാ’’തി ആഹ. തം തഥ നിപജ്ജാപേസും. അഥ നം യൂഥപതി ഉസഭോ പഠമം നിക്ഖമന്തോ ദിസ്വാ ‘‘ഏവം തം അഞ്ഞേ ന മദ്ദിസ്സന്തീ’’തി ചതുന്നം പാദാനം അന്തരേ കത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ഗോപാലകാ ദിസ്വാ ‘‘മഹാപുഞ്ഞോ ഏസ ദാരകോ ഭവിസ്സതി , യസ്സ തിരച്ഛാനഗതാപി ഗുണം ജാനന്തി, പടിജഗ്ഗിസ്സാമ ന’’ന്തി അത്തനോ ഗേഹം നയിംസു.

സോപി സേട്ഠി തസ്സ മതഭാവം അനുവിജ്ജന്തോ ‘‘ഗോപാലകേഹി നീതോ’’തി സുത്വാ പുന സഹസ്സം ദത്വാ ആണാപേത്വാ ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡാപേസി. തസ്മിം ച കാലേ സേട്ഠിസ്സ ഘരേ അജപാലകോ സുസാനം നിസ്സായ അജികാ ചാരേതി. അഥേകാ ധേനു അജികാ ദാരകസ്സ പുഞ്ഞേന മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ ഗന്ത്വാ ദാരകസ്സ ഖീരം ദത്വാ ഗതാ. തതോ നിവത്തമാനാപി തഥേവ ഗന്ത്വാ ഖീരമദാസി. അജപാലകോ ചിന്തേസി - ‘‘അയം അജികാ പാതോപി ഇമസ്മാ ഠാനാ ഓക്കമിത്വാ ഗതാ, കിം നു ഖോ ഏത’’ന്തി ഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ തം ദാരകം ദിസ്വാ ‘‘മഹാപുഞ്ഞോ ഏസ ദാരകോ, തിരച്ഛാനഗതാപിസ്സ ഗുണം ജാനന്തി, പടിജഗ്ഗിസ്സാമി ന’’ന്തി ഗഹേത്വാ ഗേഹം ഗതോ.

പുനദിവസേ സേട്ഠി ‘‘മതോ നു ഖോ ദാരകോ, ന മതോ’’തി ഓലോകാപേന്തോ അജപാലകേന ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ ആണാപേത്വാ ‘‘സ്വേ ഇമം നഗരം ഏകോ സത്ഥവാഹപുത്തോ പവിസിസ്സതി, ഇമം ദാരകം നേത്വാ ചക്കമഗ്ഗേ ഠപേഥ, ഏവം തം സകടചക്കം ഛിന്ദന്തം ഗമിസ്സതീ’’തി ആഹ. തം തഥ നിക്ഖിത്തം സത്ഥവാഹപുത്തസ്സ പുരിമസകടേ ഗോണാ ദിസ്വാ ചത്താരോ പാദേ ഥമ്ഭേ വിയ ഓതാരേത്വാ അട്ഠംസു. സത്ഥവാഹോ ‘‘കിം നു ഖോ ഏത’’ന്തി തേസം ഠിതകാരണം ഓലോകേന്തോ ദാരകം ദിസ്വാ ‘‘മഹാപുഞ്ഞോ ദാരകോ, പതിജഗ്ഗിതും വട്ടതീ’’തി ഗണ്ഹിത്വാ അഗമാസി.

സേട്ഠിപി തസ്സ ചക്കപഥേ മതഭാവം വാ അമതഭാവം വാ ഓലോകാപേന്തോ സത്ഥവാഹേന ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ തസ്സപി സഹസ്സം ദത്വാ ആണാപേത്വാ നഗരതോ അവിദൂരേ ഠാനേ പപാതേ പാതാപേസി. സോ തത്ഥ പപതന്തോ നളകാരാനം കമ്മകരണട്ഠാനേ ഏകസാലായ പതിതോ. സാ തസ്സ പുഞ്ഞാനുഭാവേന സതവിഹതകപ്പാസപിചുസമ്ഫസ്സസദിസാ അഹോസി. അഥ നം നളകാരജേട്ഠകോ ‘‘പുഞ്ഞവാ ഏസ ദാരകോ, പടിജഗ്ഗിതും വട്ടതീ’’തി ഗണ്ഹിത്വാ ഗേഹം ഗതോ. സേട്ഠി ദാരകസ്സ പപാതതോ പതിതട്ഠാനേ മതഭാവം വാ അമതഭാവം വാ പരിയേസാപേന്തോ നളകാരജേട്ഠകേന ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ തസ്സപി സഹസ്സം ദത്വാ ആണാപേസി.

അപരഭാഗേ സേട്ഠിസ്സ സകപുത്തോപി സോപി ഉഭോ വയപ്പത്താ അഹേസും. സേട്ഠി പുന ഘോസകദാരകസ്സ മാരണുപായം ചിന്തേന്തോ അത്തനോ കുമ്ഭകാരസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ‘‘അമ്ഭോ മയ്ഹം ഗേഹേ ഏവരൂപോ ഏകോ അവജാതദാരകോ അത്ഥി, തം ദാരകം യംകിഞ്ചി കത്വാ മാരേതും

വട്ടതി രഹസ്സേനാ”തി ആഹ. സോ ഉഭോപി കണ്ണേ പിദഹിത്വാ “ഏവരൂപം നാമ ഭാരിയം കഥം കഥേതും ന വട്ടതീ”തി ആഹ. തതോ സേട്ഠി “അയം മുധാ ന കരിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ - “ഹന്ദ, ഭോ, സഹസ്സം ഗണ്ഹിത്വാ ഏതം കമ്മം നിപ്ഫാദേഹീ”തി ആഹ. ലഞ്ജം നാമ അഭിന്നം ഭിന്ദതി, തസ്മാ സോ സഹസ്സം ലഭിത്വാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ “അഹം, അയ്യ, അസുകദിവസേ നാമ ആവാപം ആലിമ്പേസ്സാമി, തദാ തം ദാരകം അസുകവേലായ നാമ പേസേഹീ”തി ആഹ. സേട്ഠിപി ഖോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ ദിവസേ ഗണേന്തോ കുമ്ഭകാരേന വുത്തദിവസസ്സ സമ്പത്തഭാവം ഞത്വാ ഘോസകകുമാരം പക്കോസാപേത്വാ “അമ്ഹാകം, താത, അസുകദിവസേ നാമ ബഹൂഹി ഭാജനേഹി അത്ഥോ, ത്വം അമ്ഹാകം കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘പിതരാ കിര മേ തുമ്ഹാകം ഏകം കഥിതം അത്ഥി, തം അജ്ജ നിപ്ഫാദേഹീ’തി വദേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധൂ”തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ നിക്ഖമി.

അഥ നം അന്തരാമഗ്ഗേ സേട്ഠിസ്സ സകപുത്തോ ഗുളകീളം കീളന്തോ ദിസ്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ “അഹം ഭാതിക ദാരകേഹി സദ്ധിം കീളന്തോ ഏത്തകം നാമ ജിതോ, തം മേ പടിജിനിത്വാ ദേഹീ”തി ആഹ. സോ “മയ്ഹം ഇദാനി ഓകാസോ നത്ഥി, പിതാ മം അച്ചായികകമ്മേന കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം പഹിണീ”തി ആഹ. ഇതരോ “അഹം ഭാതിക തത്ഥ ഗമിസ്സാമി, ത്വം ഇമേഹി സദ്ധിം കീളിത്വാ മയ്ഹം ലക്ഖം പച്ചാഹരിത്വാ ദേഹീ”തി ആഹ. “തേന ഹി ഗച്ഛാ”തി അത്തനോ കഥിതസാസനം തസ്സ കഥേത്വാ ദാരകേഹി സദ്ധിം കീളി. സോപി കുമാരോ കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം സാസനം ആരോചേസി. സോ “സാധു, താത, നിപ്ഫാദേസ്സാമീ”തി തം കുമാരം ഗബ്ഭം പവേസേത്വാ തിഖിണായ വാസിയാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ചാടിയം പക്ഖിപിത്വാ ചാടിമുഖം പിദഹിത്വാ ഭാജനന്തരേ ഠപേത്വാ ആവാപം ആലിമ്പേസി. ഘോസകകുമാരോ ബഹൂ ജിനിത്വാ കനിട്ഠസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. സോ തം ചിരായമാനം ഞത്വാ “കിം നു ഖോ ചിരായതീ”തി കുമ്ഭകാരഗേഹസഭാഗം ഗന്ത്വാ കത്ഥചി അദിസ്വാ “ഗേഹം ഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി നിവത്തിത്വാ ഗേഹം അഗമാസി.

സേട്ഠി നം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ കാരണം ഭവിസ്സതി, മയാ ഏസ മാരണത്ഥായ കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം പഹിതോ, സോ ദാനി പുന ഇധേവാഗച്ഛതീ”തി ആഗച്ഛന്തംയേവ നം “കിം, താത, കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം ന ഗതോസീ”തി ആഹ. “ആമ, താത, ന ഗതോമ്ഹീ”തി. “കസ്മാ, താതാ”തി? സോ അത്തനോ നിവത്തകാരണഞ്ച കനിട്ഠഭാതികസ്സ തത്ഥ ഗതകാരണഞ്ച ആരോചേസി. സേട്ഠി തസ്സ വചനസ്സ സുതകാലതോ പട്ഠായ മഹാപഥവിയാ അജ്ഝോത്ഥടോ വിയ ഹുത്വാ “കിം നാമേതം ത്വം വദസീ”തി വിപ്ഫന്ദചിത്തോ വേഗേന കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞേസം സന്തികേ അകഥനീയഭാവേന “പേക്ഖ, ഭോ, പേക്ഖ, ഭോ”തി ആഹ. “കിം പേക്ഖാപേസി ത്വം”? നിട്ഠിതം ഏതം കമ്മന്തി. സോ തതോവ നിവത്തിത്വാ ഗേഹം അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ ചസ്സ ചേതസികരോഗോ ഉപ്പജ്ജി.

സോ തസ്മിം കാലേ തേന സദ്ധിം അഭുഞ്ജിത്വാ ആസം ഭിന്ദിത്വാ “യേന കേനചി ഉപായേന മമ പുത്തസ്സ സത്തുനോ അന്തരമേവ പസ്സിതും വട്ടതീ”തി ഏകം പണ്ണം ലിഖിത്വാ ഘോസകകുമാരം പക്കോസിത്വാ “ത്വം ഇമം പണ്ണം ആദായ അസുകഗാമേ നാമ അമ്ഹാകം കമ്മന്തികോ അത്ഥി, തസ്സ സന്തികം

ഗന്ത്വാ ഇമം പണ്ണം ദത്വാ 'ഇമസ്മിം കിര പണ്ണേ സാസനം സീഘം കരോഹീ'തി വദ. അന്തരാമഗ്ഗേ അമ്ഹാകം സഹായകോ ഗാമകസേട്ഠി നാമ ഏകോ സേട്ഠി അത്ഥി, തസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ഗച്ഛേയ്യാസീ''തി ച മുഖസാസനം അദാസി. സോ സേട്ഠിം വന്ദിത്വാ പണ്ണം ഗഹേത്വാ നിക്ഖന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഗാമകസേട്ഠിസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തസ്സ ഗേഹം പുച്ഛിത്വാ തം ബഹിദ്വാരകോട്ഠകേ നിസീദിത്വാ മസ്സുപരികമ്മം കരോന്തം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. ''കുതോ ആഗച്ഛസി, താതാ''തി ച വുത്തേ ''കോസമ്ബിസേട്ഠിനോ പുത്തോമ്ഹി, താതാ''തി ആഹ. സോ ''അമ്ഹാകം സഹായസേട്ഠിനോ പുത്തോ''തി ഹട്ഠതുട്ഠോ അഹോസി.

തസ്മിം ച ഖണേ തസ്സ സേട്ഠിനോ ധീതായ ഏകാ ദാസീ സേട്ഠിധീതു പുപ്ഫാനി ആഹരിതും ഗച്ഛതി. അഥ നം സേട്ഠി ആഹ - ''ത്വം, അമ്മ, ഏതം കമ്മം ഠപേത്വാ ഘോസകകുമാരസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ സയനം അത്ഥരിത്വാ ദേഹീ''തി. സാ തഥാ കത്വാ ആപണം ഗന്ത്വാ സേട്ഠിധീതു പുപ്ഫാനി ആഹരി. സേട്ഠിധീതാ തം ദിസ്വാ ''ത്വം അജ്ജ ചിരം ബഹി പപഞ്ചേസീ''തി തസ്സാ കുജ്ഝിത്വാ ''കിം തേ ഏത്തകം കാലം ഏത്ഥ കത''ന്തി ആഹ. ''മാ കഥേസി, അയ്യേ, മയാ ഏവരൂപോ നദിട്ഠപുബ്ബോ, തുയ്ഹം കിര പിതു സഹായകസേട്ഠിനോ പുത്തോ ഏകോ, ന സക്കാ തസ്സ രൂപസമ്പത്തിം കഥേതും. സേട്ഠി മം പുപ്ഫാനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തിം 'തസ്സ കുമാരസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ സയനം അത്ഥരിത്വാ ദേഹീ'തി ആഹ, തേനാഹം ബഹി ചിരം പപഞ്ചേസി''ന്തി. സാപി ഖോ സേട്ഠിധീതാ തസ്സ കുമാരസ്സ ചതുത്ഥേ അത്തഭാവേ ഘരസാമിനീ അഹോസി, തസ്മാ തസ്സാ വചനസ്സ സുതകാലതോ പട്ഠായ നേവ അത്തനോ ഠിതഭാവം , ന നിസിന്നഭാവം അഞ്ഞാസി. സാ തമേവ ദാസിം ഗഹേത്വാ തസ്സ നിപന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം നിദ്ദായമാനം ഓലോകേത്വാ ദുസ്സന്തേ പണ്ണം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ ഏതം പണ്ണ''ന്തി കുമാരം അനുട്ഠാപേത്വാവ പണ്ണം ഗഹേത്വാ വാചേത്വാ ''അയം അത്തനോ മരണപണ്ണം സയമേവ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛതീ''തി തം പണ്ണം ഫാലേത്വാ തസ്മിം അപ്പബുദ്ധേയേവ ''മയാ തവ സന്തികം പുത്തോ പേസിതോ, സഹായകസ്സ മേ ഗാമകസേട്ഠിസ്സ വയപ്പത്താ ദാരികാ അത്ഥി, ത്വം സീഘം അമ്ഹാകം ആണാപവത്തിട്ഠാനേ ഉപ്പാദം ധനം ഗണ്ഹിത്വാ സബ്ബസതേന മമ പുത്തസ്സ ഗാമകസേട്ഠിനോ ധീതരം ഗഹേത്വാ മങ്ഗലം കരോഹി. മങ്ഗലേ ച നിട്ഠിതേ 'ഇമിനാ മേ വിധാനേന കത'ന്തി മയ്ഹം സാസനം പേസേഹി. അഹം തവ ഇധ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി പണ്ണം ലിഖിത്വാ തമേവ ലഞ്ഛനം ദത്വാ പഠമം ബദ്ധനിയാമേനേവ ദുസ്സന്തേ ബന്ധി.

സോപി ഖോ കുമാരോ തംദിവസം തത്ഥ വസിത്വാ പുനദിവസേ സേട്ഠിം ആപുച്ഛിത്വാ കമ്മന്തികസ്സ ഗാമം ഗന്ത്വാ പണ്ണം അദാസി . കമ്മന്തികോ പണ്ണം വാചേത്വാ ഗാമികേ സന്നിപാതേത്വാ ''തുമ്ഹേവ മം ന ഗണേഥ, മമ സാമീ അത്തനോ ജേട്ഠപുത്തസ്സ സബ്ബസതേന ദാരികം ആനേതും മയ്ഹം സന്തികം പേസേസി, വേഗേന ഇമസ്മിം ഠാനേ ഉപ്പാദം സമ്പിണ്ഡേഥാ''തി സബ്ബം മങ്ഗലസക്കാരം സജ്ജേത്വാ ഗാമകസേട്ഠിസ്സ സാസനം പേസേത്വാ സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ സബ്ബസതേന മങ്ഗലകിരിയം നിട്ഠാപേത്വാ കോസമ്ബിസേട്ഠിസ്സ പണ്ണം പഹിണി ''മയാ തുമ്ഹേഹി പഹിതപണ്ണേ സാസനം സുത്വാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കത''ന്തി.

സേട്ഠി തം സാസനം സുത്വാ അഗ്ഗിദഡ്ഢോ വിയ "ഇദാനി നട്ഠോമ്ഹീ"തി ചിന്തനവസേന ലോഹിതപക്ഖന്ദികരോഗം പത്വാ "യേന കേനചി തം ഉപായേന പക്കോസിത്വാ മമ സന്തകസ്സ അസ്സാമികം കരിസ്സാമീ"തി "മങ്ഗലസ്സ നിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ കസ്മാ മയ്ഹം പുത്തോ ബഹി ഹോതി, സീഘം ആഗച്ഛതൂ"തി സാസനം പേസേസി. സാസനം സുത്വാ കുമാരേ ഗന്തും ആരദ്ധേ സേട്ഠിധീതാ ചിന്തേസി - "അയം ബാലോ മം നിസ്സായ ഇമം സമ്പത്തിം അലത്ഥന്തി ന ജാനാതി, യംകിഞ്ചി കത്വാ ഇമസ്സ ഗമനപടിബാഹനുപായോ കാതും വട്ടതീ"തി. തതോ നം ആഹ - "കുമാര, മാ അതിവേഗേന ഗച്ഛാഹി, കുലഗാമം ഗച്ഛന്തേന നാമ അത്തനോ പരിവച്ഛം കത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി.

കോസമ്ബകസേട്ഠിപി തസ്സ ചിരായനഭാവം ഞത്വാ പുന സാസനം പഹിണി "കസ്മാ മേ പുത്തോ ചിരായതി, അഹം ലോഹിതപക്ഖന്ദികരോഗം പത്തോ, ജീവന്തമേവ മം ആഗന്ത്വാ ദട്ഠും വട്ടതീ"തി. തസ്മിം കാലേ സേട്ഠിധീതാ തസ്സ ആരോചേസി - "ന ഏസോ തവ പിതാ, ത്വം പന 'പിതാ'തി സഞ്ഞം കരോസി . ഏസ തവ മാരണത്ഥായ കമ്മന്തികസ്സ പണ്ണം പഹിണി, അഹം തം പണ്ണം അപനേത്വാ അഞ്ഞം സാസനം ലിഖിത്വാ തവ ഏതം സമ്പത്തിം ഉപ്പാദയിം. ഏസ തം 'അപുത്തം കരിസ്സാമീ'തി പക്കോസതി, ഏതസ്സ കാലകിരിയം ആഗമേഹീ"തി. അഥസ്സ ധരമാനകസ്സേവ കാലകതഭാവം സുത്വാ കോസമ്ബിനഗരം അഗമാസി. സേട്ഠിധീതാപി തസ്സ ബഹിയേവ സഞ്ഞം അദാസി "ത്വം പവിസന്തോ സകലഗേഹേ തവ ആരക്ഖം ഠപേന്തോവ പവിസാഹീ"തി. സയമ്പി സേട്ഠിപുത്തേന സദ്ധിമേവ പവിസിത്വാ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ രോദന്തീ വിയ ഹുത്വാ അന്ധകാരട്ഠാനേ നിപന്നകസ്സ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ സീസേനേവ ഹദയം പഹരി. സോ ദുബ്ബലതായ തേനേവ പഹാരേന കാലമകാസി.

കുമാരോപി പിതു സരീരകിച്ചം കത്വാ "തുമ്ഹേ മഹാസേട്ഠിസ്സ മം സകപുത്തോതി വദഥാ"തി പാദമൂലികാനം ലഞ്ജം അദാസി. തതോ സത്തമേ ദിവസേ രാജാ "സേട്ഠിട്ഠാനാരഹം ഏകം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി "സേട്ഠിസ്സ സപുത്തകനിപുത്തകഭാവം ജാനാഥാ"തി പേസേസി. സേട്ഠിപാദമൂലികാ രഞ്ഞോ സേട്ഠിസ്സ സപുത്തഭാവം കഥയിംസു. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സ സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി. സോ ഘോസകസേട്ഠി നാമ ജാതോ. അഥ നം ഭരിയാ ആഹ - "അയ്യപുത്ത, ത്വമ്പി അവജാതോ, അഹമ്പി ദുഗ്ഗതകുലേ നിബ്ബത്താ. പുബ്ബേ കതകുസലവസേന പന ഏവരൂപം സമ്പത്തിം അലഭിമ്ഹ, അധുനാപി കുസലം കരിസ്സാമാ"തി. സോ "സാധു ഭദ്ദേ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദേവസികം സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാനം പട്ഠപേസി.

തസ്മിം സമയേ താസം ദിന്നം ജനാനം ഖുജ്ജുത്തരാ ദേവലോകതോ ചവിത്വാ ഘോസകസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ധാതിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ജാതകാലേ ഖുജ്ജാ അഹോസീതി ഖുജ്ജുത്തരാതേവസ്സാ നാമം അകംസു. സാമാവതീപി ദേവലോകതോ ചവിത്വാ ഭദ്ദവതിയരട്ഠേ ഭദ്ദിയനഗരേ ഭദ്ദവതിയസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, സാമാതിസ്സാ നാമം അകംസു. അപരഭാഗേ തസ്മിം നഗരേ ഛാതകഭയം ഉപ്പജ്ജി, മനുസ്സാ ഛാതകഭയഭീതാ യേന വാ തേന വാ ഗച്ഛന്തി. തദാ അയം ഭദ്ദവതിയസേട്ഠി ഭരിയായ സദ്ധിം മന്തേസി - "ഭദ്ദേ ഇമസ്മിം ഛാതകഭയസ്സ അന്തോ ന പഞ്ഞായതി, കോസമ്ബിനഗരേ അമ്ഹാകം സഹായകസ്സ ഘോസകസേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമ, ന സോ അമ്ഹേ ദിസ്വാ പമജ്ജിസ്സതീ"തി. തസ്സ കിര സോ സേട്ഠി

അദിട്ഠസഹായകോ അഹോസി, തസ്മാ ഏവമാഹ. സോ സേസജനം നിവത്താപേത്വാ ഭരിയഞ്ച ധീതരഞ്ച ഗണ്ഹിത്വാ കോസമ്ബിനഗരസ്സ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തേ തയോപി അന്തരാമഗ്ഗേ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്താ അനുപുബ്ബേന കോസമ്ബിം പത്വാ ഏകായ സാലായ നിവാസം അകംസു.

ഘോസകസേട്ഠിപി ഖോ അത്തനോ ഘരദ്വാരേ കപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകാനം മഹാദാനം ദാപേസി. അഥായം ഭദ്ദവതിയസേട്ഠി ചിന്തേസി - "ന സക്കാ അമ്ഹേഹി ഇമിനാവ കപണവേസേന സഹായകസ്സ അത്താനം ദസ്സേതും, സരീരേ പാകതികേ ജാതേ സുനിവത്ഥാ സുപാരുതാ സേട്ഠിം പസ്സിസ്സാമാ"തി. തേ ഉഭോപി ധീതരം ഘോസകസേട്ഠിസ്സ ദാനഗ്ഗം പഹിണിംസു. സാ അത്തനോ ഭത്തം ആഹരണത്ഥായ ഭാജനം ഗഹേത്വാ ദാനഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഓകാസേ ലജ്ജമാനരൂപാ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ ദാനകമ്മികോ ചിന്തേസി - "സേസജനാ സമ്മുഖസമ്മുഖട്ഠാനേ കേവട്ടാ മച്ഛവിലോപേ വിയ മഹാസദ്ദം കത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛന്തി, അയം പന ദാരികാ കുലധീതാ ഭവിസ്സതി, ഉപധിസമ്പദാപിസ്സാ അത്ഥീ"തി.

തതോ നം ആഹ - "ത്വം, അമ്മ, കസ്മാ സേസജനോ വിയ ഗണ്ഹിത്വാ ന ഗച്ഛസീ"തി? താത, ഏവരൂപം സമ്ബാധട്ഠാനം കിന്തി കത്വാ പവിസാമീതി. അമ്മ, കതി പന ജനാ തുമ്ഹേതി? തയോ ജനാ, താതാതി. സോ തയോ ഭത്തപിണ്ഡേ അദാസി. സാ തം ഭത്തം മാതാപിതൂനം അദാസി, പിതാ ദീഘരത്തം ഛാതകത്താ അതിരേകം ഭുഞ്ജിത്വാ കാലമകാസി. സാ പുനദിവസേ ഗന്ത്വാ ദ്വേയേവ ഭത്തപിണ്ഡേ ഗണ്ഹി. തംദിവസം സേട്ഠിഭരിയാ ഭത്തേന ച കിലന്തതായ സേട്ഠിനോ ച മരണസോകേന രത്തിഭാഗസമനന്തരേ കാലമകാസി. സാ പുനദിവസേ സേട്ഠിധീതാ ഏകമേവ ഭത്തപിണ്ഡം ഗണ്ഹി. ദാനകമ്മികോ തസ്സാ കിരിയം ഉപധാരേത്വാ, "അമ്മേ, തയാ പഠമദിവസേ തയോ പിണ്ഡാ ഗഹിതാ, പുനദിവസേ ദ്വേ, അജ്ജ ഏകമേവ ഗണ്ഹസി. കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുച്ഛി. സാ തം കാരണം കഥേസി. കതരഗാമവാസിനോ പന, അമ്മ, തുമ്ഹേതി. സാ തമ്പി കാരണം നിപ്പദേസതോ കഥേസി. "അമ്മ, ഏവം സന്തേ ത്വം അമ്ഹാകം സേട്ഠിധീതാ നാമ അഹോസി, മയ്ഹഞ്ച അഞ്ഞാ ദാരികാ നത്ഥി, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ മമ ധീതാ, അമ്മാ"തി തം ധീതരം കത്വാ ഗണ്ഹി.

സാ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ദാനഗ്ഗേ മഹാസദ്ദം സുത്വാ "കസ്മാ അയം, താത, ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദോ"തി ആഹ. അമ്മ, മഹാജനസ്സ അന്തരേ നാമ അപ്പസദ്ദം കാതും ന സക്കാതി. അഹമേത്ഥ ഉപായം ജാനാമി, താതാതി. കിം കാതും വട്ടതി, അമ്മാതി? സമന്താ വതിം കത്വാ ദ്വേ ദ്വാരാനി യോജേത്വാ അന്തോ ഭാജനാനി ഠപാപേത്വാ ഏകേന ദ്വാരേന പവിസിത്വാ ഭത്തം ഗണ്ഹിത്വാ ഏകേന ദ്വാരേന നിക്ഖമനം കരോഥ, താതാതി. സാധു, അമ്മാതി പുനദിവസതോ പട്ഠായ തഥാ കാരേസി. തതോ പട്ഠായ ദാനഗ്ഗം പദുമസ്സരം വിയ സന്നിസിന്നസദ്ദം അഹോസി.

തതോ ഘോസകസേട്ഠി പുബ്ബേ ദാനഗ്ഗസ്മിം ഉച്ചാസദ്ദമഹാസദ്ദം സുത്വാ തദാ തം അസുണന്തോ ദാനകമ്മികം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - "ത്വം അജ്ജ ദാനം ന ദാപേസീ"തി. ദിന്നം , അയ്യാതി. അഥ കസ്മാ പുബ്ബേ വിയ ദാനഗ്ഗേ സദ്ദോ ന സുയ്യതീതി? ആമ, അയ്യ, ഏകാ മേ ധീതാ അത്ഥി, അഹം തായ

കഥിതഉപായേ ഠത്വാ ദാനഗ്ഗം നിസ്സദ്ദമകാസിന്തി. തവ ധീതാ നാമ നത്ഥി, കുതോ തേ ധീതാ ലദ്ധാതി? സോ വഞ്ചേതും അസക്കുണേയ്യഭാവേന സേട്ഠിസ്സ സബ്ബം ധീതു ആഗമനവിധാനം കഥേസി. കസ്മാ പന ഭോ ത്വം ഏവരൂപം ഭാരിയം കമ്മമകാസി? ത്വം ഏത്തകം അദ്ധാനം മമ ധീതരം അത്തനോ സന്തികേ വസമാനം നാരോചേസി , വേഗേന തം അമ്ഹാകം ഗേഹം ആണാപേഹീതി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ അകാമകോ ആണാപേസി. തതോ പട്ഠായ സേട്ഠി തം ധീതുട്ഠാനേ ഠപേത്വാ "ധീതു സക്കാരം കരോമീ"തി അത്തനോ സമാനജാതികേഹി കുലേഹി ധീതു സമാനവയാനി പഞ്ച കുമാരികസതാനി തസ്സാ പരിവാരമകാസി.

അഥേകദിവസം ഉദേനോ രാജാ നഗരേ അനുസഞ്ചരന്തോ തം സാമാവതിം താഹി കുമാരീഹി പരിവാരിതം കീളമാനം ദിസ്വാ "കസ്സായം ദാരികാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഘോസകസേട്ഠിസ്സ ധീതാ"തി സുത്വാ സസ്സാമികഅസ്സാമികഭാവം പുച്ഛി. തതോ അസ്സാമികഭാവേ കഥിതേ "ഗച്ഛഥ സേട്ഠിനോ കഥേഥ 'തുമ്ഹാകം ധീതരം രാജാ ഇച്ഛതീ'"തി. തം സുത്വാ സേട്ഠി "അമ്ഹാകം അഞ്ഞാ ദാരികാ നത്ഥി, ഏകധീതികം സപത്തിവാസേ ദാതും ന സക്കോമാ"തി. രാജാ തം കഥം സുത്വാ സേട്ഠിം ച സേട്ഠിഭരിയഞ്ച ബഹി കത്വാ സകലഗേഹം ലഞ്ഛാപേസി. സാമാവതീ ബഹി കീളിത്വാ ആഗച്ഛന്തീ മാതാപിതരോ ബഹി നിസിന്നകേ ദിസ്വാ "അമ്മതാതാ, കസ്മാ ഇധ നിസിന്നത്ഥാ"തി? തേ തം കാരണം കഥയിംസു. അമ്മതാതാ, കസ്മാ തുമ്ഹേ ഇമം പടിവചനം ന ജാനാഥ "മമ ധീതാ സപത്തിവാസേ വസന്തീ ഏകികാ വസിതും ന സക്ഖിസ്സതി, സചസ്സാ പരിവാരാ പഞ്ചസതാ കുമാരിയോ വസാപേഥ, ഏവം വസിസ്സതീ"തി. ഇദാനി ഏവം കഥാപേഥ, താതാതി. "സാധു, അമ്മ, മയം തവ ചിത്തം ന ജാനിമ്ഹാ"തി വത്വാ തേ തഥാ കഥയിംസു. രാജാ ഉത്തരിതരം പസീദിത്വാ "സഹസ്സമ്പി ഹോതു, സബ്ബാ ആനേഥാ"തി ആഹ. അഥ നം ഭദ്ദകേന നക്ഖത്തമുഹുത്തകേന പഞ്ചമാതുഗാമസതപരിവാരം രാജഗേഹം നയിംസു. രാജാ താ പഞ്ചസതാപി തസ്സായേവ പരിവാരം കത്വാ അഭിസേകം കത്വാ വിസും ഏകസ്മിം പാസാദേ വസാപേസി.

തേന ച സമയേന കോസമ്ബിയം ഘോസകസേട്ഠി കുക്കുടസേട്ഠി പവാരികസേട്ഠീതി തയോ ജനാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹായകാ ഹോന്തി. തേ തയോപി ജനാ പഞ്ചസതേ താപസേ പടിജഗ്ഗന്തി. താപസാപി ചത്താരോ മാസേ തേസം സന്തികേ വസിത്വാ അട്ഠ മാസേ ഹിമവന്തേ വസന്തി. അഥേകദിവസം തേ താപസാ ഹിമവന്തതോ ആഗച്ഛന്താ മഹാകന്താരേ തസിതാ കിലന്താ ഏകം മഹന്തം വടരുക്ഖം പത്വാ തത്ഥ അധിവത്ഥായ ദേവതായ സന്തികാ സങ്ഗഹം പച്ചാസീസന്താ നിസീദിംസു. ദേവതാ സബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതം ഹത്ഥം പസാരേത്വാ തേസം പാനീയപാനകാദീനി ദത്വാ കിലമഥം പടിവിനോദേസി. തേ ദേവതായ ആനുഭാവേന വിമ്ഹിതാ പുച്ഛിംസു - "കിം നു ഖോ ദേവതേ കമ്മം കത്വാ തയാ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ"തി? ദേവതാ ആഹ - ലോകേ ബുദ്ധോ നാമ ഭഗവാ ഉപ്പന്നോ, സോ ഏതരഹി സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി തം ഉപട്ഠാതി. സോ ഉപോസഥദിവസേസു അത്തനോ ഭതകാനം പകതിഭത്തവേതനമേവ ദത്വാ ഉപോസഥം കാരാപേസി. അഥാഹം ഏകദിവസം മജ്ഝന്ഹികേ പാതരാസത്ഥായ ആഗതോ കഞ്ചി ഭതകം കമ്മം കരോന്തം അദിസ്വാ "അജ്ജ മനുസ്സാ കസ്മാ കമ്മം ന കരോന്തീ"തി പുച്ഛിം. തസ്സ മേ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അഥാഹം

ഏതദവോചം - "ഇദാനി ഉപഡ്ഢദിവസോ ഗതോ, സക്കാ നു ഖോ ഉപഡ്ഢഉപോസഥം കാതു"ന്തി. തതോ സേട്ഠിസ്സ പടിവേദേത്വാ "സക്കാ കാതു"ന്തി ആഹ. സ്വാഹം ഉപഡ്ഢദിവസം ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ തദഹേവ കാലം കത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം പടിലഭിന്തി.

അഥ തേ താപസാ "ബുദ്ധോ കിര ഉപ്പന്നോ"തി സഞ്ജാതപീതിപാമോജ്ജാ തതോ സാവത്ഥിം ഗന്തുകാമാ ഹുത്വാപി "ബഹൂപകാരാ നോ ഉപട്ഠാകസേട്ഠിനോ, തേസമ്പി ഇമമത്ഥം ആരോചേസ്സാമാ"തി കോസമ്ബിം ഗന്ത്വാ സേട്ഠീഹി കതസക്കാരബഹുമാനാ "തദഹേവ മയം ഗച്ഛാമാ"തി ആഹംസു. "കിം, ഭന്തേ, തുരിതത്ഥ, നനു തുമ്ഹേ പുബ്ബേ ചത്താരോ പഞ്ച മാസേ വസിത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി വുത്താ തം പവത്തിം ആരോചേസും. "തേന ഹി, ഭന്തേ, സഹേവ ഗച്ഛാമാ"തി ച വുത്തേ - "ഗച്ഛാമ മയം, തുമ്ഹേ സണികം ആഗച്ഛഥാ"തി സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു.

തേപി സേട്ഠിനോ പച്ഛാ പഞ്ചസതപഞ്ചസതസകടപരിവാരാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ജേതവനതോ അവിദൂരേ ഠാനേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേസം ചരിയാവസേന ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ തയോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ തേനേവ നിയാമേന അജ്ജതനായ സ്വാതനായാതി നിമന്തേത്വാ അദ്ധമാസം ഖന്ധാവാരഭത്തം നാമ ദത്വാ സത്ഥാരം അത്തനോ നഗരം ആഗമനത്ഥായ യാചിംസു. സത്ഥാ "സുഞ്ഞാഗാരേ തഥാഗതാ അഭിരമന്തീ"തി കഥേസി. തേ "അഞ്ഞാതം, ഭന്തേ"തി വത്വാ "തുമ്ഹേ അമ്ഹേഹി പഹിതസാസനേന ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി വത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ആഗന്ത്വാ തയോപി ജനാ സകേ സകേ ഉയ്യാനേ വിഹാരേ കാരാപേസും. ഘോസകസേട്ഠിനാ കാരിതോ ഘോസിതാരാമോ നാമ ജാതോ, കുക്കുടസേട്ഠിനാ കാരിതോ കുക്കുടാരാമോ നാമ ജാതോ, പാവാരികസേട്ഠിനാ കാരിതം പാവാരികമ്ബവനം നാമ ജാതം. തേ വിഹാരേ കാരാപേത്വാ സത്ഥു ദൂതം പഹിണിംസു - "സത്ഥാ അമ്ഹാകം സങ്ഗഹം കാതും ഇമം നഗരം ആഗച്ഛതൂ"തി. സത്ഥാ "കോസമ്ബിം ഗമിസ്സാമീ"തി മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ചാരികം നിക്ഖമന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണസ്സ അരഹത്തൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ ഗമനം വിച്ഛിന്ദിത്വാ കുരുരട്ഠേ കമ്മാസദമ്മം നാമ നിഗമം അഗമാസി.

തസ്മിം സമയേ മാഗണ്ഡിയോ സബ്ബരത്തിം ബഹിഗാമേ അഗ്ഗിം ജുഹിത്വാ പാതോവ അന്തോഗാമം പവിസതി. സത്ഥാപി പുനദിവസേ അന്തോഗാമം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ പടിപഥേ മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണസ്സ അത്താനം ദസ്സേസി. സോ ദസബലം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അഹം ഏത്തകം കാലം മമ ധീതു രൂപസമ്പത്തിയാ സദിസം ദാരകം പരിയേസന്തോ ചരാമി, രൂപസമ്പത്തിയാ ച സതിപി ഏവരൂപം ഗഹിതപബ്ബജ്ജമേവ പത്ഥേസിം. അയം ഖോ പന പബ്ബജിതോ അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ മമ ധീതുയേവ അനുച്ഛവികോ"തി വേഗേന ഗേഹം അഗമാസി. തസ്സ കിര ബ്രാഹ്മണസ്സ പുബ്ബേ ഏകോ പബ്ബജിതവംസോ അത്ഥി, തേനസ്സ പബ്ബജിതമേവ ദിസ്വാ ചിത്തം നമതി. സോ ബ്രാഹ്മണിം ആമന്തേസി - "ഭദ്ദേ മയാ ഏവരൂപോ പബ്ബജിതോ നാമ നദിട്ഠപുബ്ബോ

സുവണ്ണവണ്ണോ ബ്രഹ്മവണ്ണോ മമ ധീതുയേവ അനുച്ഛവികോ, സീഘം മേ ധീതരം അലങ്കരോഹീ''തി. ബ്രാഹ്മണിയാ ധീതരം അലങ്കരോന്തിയാവ സത്ഥാ അത്തനോ ഠിതട്ഠാനേ പദചേതിയാനി ദസ്സേത്വാ അന്തോനഗരം പാവിസി.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണിയാ സദ്ധിം ധീതരം ഗഹേത്വാ തം ഠാനം ആഗച്ഛന്തോ അന്തോഗാമം പവിട്ഠകാലേ ആഗതത്താ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ ദസബലം അദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണിം പരിഭാസതി - ''തവ കാരണം ഭദ്ദകം നാമ നത്ഥി, തയി പപഞ്ചം കരോന്തിയാവ സോ പബ്ബജിതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗതോ''തി. ബ്രാഹ്മണ, ഗതോ താവ ഹോതു, കതരദിസാഭാഗേന ഗതോതി? ഇമിനാ ദിസാഭാഗേനാതി സത്ഥു ഗതട്ഠാനം ഓലോകേന്തോവ പദചേതിയാനി ദിസ്വാ ''ഭദ്ദേ ഇമാനി തസ്സ പുരിസസ്സ പദാനി, ഇതോ ഗതോ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. അഥ, ബ്രാഹ്മണീ, സത്ഥു പദചേതിയം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''ബാലോ വതായം ബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ ഗന്ഥമത്തസ്സാപി അത്ഥം ന ജാനാതീ''തി തേന സദ്ധിം പരിഹാസം കരോന്തീ ആഹ - ''യാവ ബാലോ ചാസി, ബ്രാഹ്മണ, ഏവരൂപസ്സ നാമ പുരിസസ്സ ധീതരം ദസ്സാമീതി വദസി. രാഗേന ഹി രത്തസ്സ ദോസേന ദുട്ഠസ്സ മോഹേന മൂള്ഹസ്സ പുരിസസ്സ പദം നാമ ഏവരൂപം ന ഹോതി. ലോകേ പന വിവടച്ഛദസ്സ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധസ്സ ഏതം പദം'' പസ്സ, ബ്രാഹ്മണ -

> ''രത്തസ്സ ഹി ഉക്കുടികം പദം ഭവേ,
> ദുട്ഠസ്സ ഹോതി അവകഡ്ഢിതം പദം;
> മൂള്ഹസ്സ ഹോതി സഹസാനുപീളിതം,
> വിവടച്ഛദസ്സ ഇദമീദിസം പദ''ന്തി.

സോ ബ്രാഹ്മണിയാ ഏത്തകം കഥേന്തിയാപി അസുത്വാ ''ത്വം നാമ ചണ്ഡാ മുഖരാ''തി ആഹ. തേസം ദ്വിന്നമ്പി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദം കരോന്താനംയേവ സത്ഥാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന കതഭത്തകിച്ചോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദസ്സനൂപചാരേനേവ നിക്ഖമി. ബ്രാഹ്മണോ സത്ഥാരം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണിം അപസാദേത്വാ ''അയം സോ പുരിസോ''തി ഹട്ഠപഹട്ഠോ ദസബലസ്സ പുരതോ ഠത്വാ ''ഭോ പബ്ബജിത, അഹം പാതോവ പട്ഠായ തം പരിയേസന്തോ ചരാമി, ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ മമ ധീതായ സമാനരൂപാ ഇത്ഥീ നാമ നത്ഥി, പുരിസോപി തയാ സദ്ധിം സമാനരൂപോ നാമ നത്ഥി, മമ ധീതരം തുയ്ഹം പോസനത്ഥായ ദമ്മി, ഗണ്ഹാഹി ന''ന്തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''അഹം, ബ്രാഹ്മണ, കാമഗ്ഗവാസിനിയോ ഉത്തമരൂപധരാ നാനാവണ്ണം കഥം കഥേന്തിയോ മമ പലോഭനത്ഥമേവ ആഗന്ത്വാ സന്തികേ ഠിതാ ദേവധീതാപി ന ഇച്ഛിം, കിമങ്ഗം പന ഇമം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''ദിസ്വാന തണ്ഹം അരതിം രഗഞ്ച,
> നാഹോസി ഛന്ദോ അപി മേഥുനസ്മിം;
> കിംമേവിദം മുത്തകരീസപുണ്ണം,
> പാദാപി നം സമ്ഫുസിതും ന ഇച്ഛേ''തി. (സു॰ നി॰ വ്വ്ര്ഥ);

മാഗണ്ഡിയാ ചിന്തേസി - ''അനത്ഥികേന നാമ 'അല'ന്തി വത്തുമേവ വട്ടതി. അയം പന മമ സരീരം മുത്തകരീസപുണ്ണം നാമ കത്വാ 'പാദാപി നം സമ്ഫുസിതും ന ഇച്ഛേ'തി അവോച, ഏകം ഇസ്സരിയട്ഠാനം ലഭന്തീ

അന്തരമേവസ്സ പസ്സിസ്സാമീ”തി ആഘാതം ബന്ധി. സത്ഥാ തം അമനസികത്വാ ചരിയവസേന ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മദേസനം ആരഭി. ദേസനാപരിയോസാനേ ഉഭോപി ജായമ്പതികാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠായ “ഇദാനി അമ്ഹാകം ഘരാവാസേന അത്ഥോ നത്ഥീ”തി ധീതരം മാഗണ്ഡിയം ചൂളപിതരം സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ ഉഭോപി പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. അഥ രാജാ ഉദേനോ ചൂളമാഗണ്ഡിയേന സദ്ധിം വോഹാരം കത്വാ മാഗണ്ഡിയദാരികം രാജാനുഭാവേന ഗേഹം ആനേത്വാ അഭിസേകം കത്വാ തസ്സാ പഞ്ചമാതുഗാമസതപരിവാരായ വസനട്ഠാനം വിസും പാസാദം അദാസി.

സത്ഥാപി ഖോ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ കോസമ്ബിനഗരം സമ്പാപുണി. സേട്ഠിനോ സത്ഥു ആഗമനം സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “ഇമേ, ഭന്തേ, തയോ വിഹാരാ തുമ്ഹേ ഉദ്ദിസ്സ കതാ, പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ, വിഹാരേ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ സങ്ഗഹത്ഥായാ”തി. പടിഗ്ഗഹേസി ഭഗവാ വിഹാരേ. തേപി സേട്ഠിനോ സത്ഥാരം സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഘരം അഗമംസു.

മാഗണ്ഡിയാപി ഖോ സത്ഥു ആഗതഭാവം സുത്വാ ഛിന്നഭിന്നകേ ധുത്തേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം ലഞ്ജം ദത്വാ “തുമ്ഹേ സമണം ഗോതമം ഇമിനാ ഇമിനാ ച നിയാമേന അക്കോസഥാ”തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. തേ സത്ഥു അന്തോഗാമം പവിസനവേലായ സപരിവാരം സത്ഥാരം നാനാവിധേഹി അക്കോസേഹി അക്കോസിംസു. ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥാരം ആഹ - “ഭന്തേ, ഏവരൂപേ അക്കോസനട്ഠാനേ ന വസിസ്സാമ, അഞ്ഞം നഗരം ഗച്ഛാമാ”തി. സത്ഥാ, “ആനന്ദ, തഥാഗതാ നാമ അട്ഠഹി ലോകധമ്മേഹി ന കമ്പന്തി, അയമ്പി സദ്ദോ സത്താഹം നാതിക്കമിസ്സതി, അക്കോസകാനംയേവ ഉപരി പതിസ്സതി, ത്വം മാ വിതക്കയിത്ഥാ”തി. തേപി തയോ നഗരസേട്ഠിനോ മഹാസക്കാരേന ഭഗവന്തം പവേസേത്വാ മഹാദാനം അദംസു. തേസം അപരാപരം ദാനം ദദന്താനംയേവ മാസോ അതിക്കമി, അഥ നേസം ഏതദഹോസി - “ബുദ്ധാ നാമ സബ്ബലോകം അനുകമ്പമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, അഞ്ഞേസമ്പി ഓകാസം ദസ്സാമാ”തി. തതോ തേ കോസമ്ബിനഗരവാസിനോപി ജനസ്സ ഓകാസം അകംസു. തതോ പട്ഠായ നാഗരാപി വീഥിസഭാഗേന ഗണസഭാഗേന മഹാദാനം ദേന്തി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ മാലാകാരകജേട്ഠകസ്സ ഗേഹേ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ സാമാവതിയാ ഉപട്ഠായികാ ഖുജ്ജുത്തരാ അട്ഠ കഹാപണേ ആദായ മാലത്ഥായ തം ഗേഹം അഗമാസി. മാലാകാരജേട്ഠകോ തം ദിസ്വാ, “അമ്മ ഉത്തരേ, അജ്ജ തുയ്ഹം പുപ്ഫാനി ദാതും ഖണോ നത്ഥി, അഹം ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസാമി. ത്വമ്പി പരിവേസനായ സഹായികാ ഹോഹി, ഏവം ഇതോ പരേസം വേയ്യാവച്ചകരണതോ മുച്ചിസ്സതീ”തി ആഹ. തതോ ഖുജ്ജുത്തരാ അത്തനാ ലദ്ധം ഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ബുദ്ധാനം ഭത്തഗ്ഗേ വേയ്യാവച്ചം അകാസി. സാ സത്ഥാരാ ഉപനിസിന്നകഥാവസേന കഥിതം ധമ്മം സബ്ബമേവ ഉഗ്ഗണ്ഹി. അനുമോദനം പന സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

സാ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ചത്താരോവ കഹാപണേ ദത്വാ പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തസ്മിം പന ദിവസേ ദിട്ഠസച്ചഭാവേന പരസന്തകേ ചിത്തം അനുപ്പാദേത്വാ സബ്ബേവ അട്ഠ കഹാപണേ ദത്വാ പച്ഛിം പൂരേത്വാ പുപ്ഫാനി

ആദായ സാമാവതിയാ സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സാ പുച്ഛി - ''അമ്മ ഉത്തരേ, ത്വം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ന ബഹൂനി പുപ്ഫാനി ആഹരസി, അജ്ജ പന ബഹുകാനി, കിം നോ രാജാ ഉത്തരിതരം പസന്നോ''തി? സാ മുസാവാദേ അഭബ്ബതായ അതീതേ അത്തനാ കതം അനിഗുഹിത്വാ സബ്ബം കഥേസി. ''അഥ കസ്മാ അജ്ജ ബഹൂനി പുപ്ഫാനി ആഹരസീ''തി വുത്താ ച ഏവമാഹ - ''അഹം അജ്ജ ദസബലസ്സ ധമ്മം സുത്വാ അമതം സച്ഛാകാസിം, തസ്മാ തുമ്ഹേ ന വഞ്ചേമീ''തി. തം സുത്വാ, ''അമ്മ ഉത്തരേ, തയാ ലദ്ധം അമതധമ്മം അമ്ഹാകമ്പി ദേഹീ''തി സബ്ബാവ ഹത്ഥം പസാരയിംസു. അയ്യേ, ഏവം ദാതും ന സക്കാ, അഹം പന സത്ഥാരാ കഥിതനിയാമേന തുമ്ഹാകം ധമ്മം ദേസേസ്സാമി, തുമ്ഹേ അത്തനോ ഹേതുമ്ഹി സതി തം ധമ്മം ലഭിസ്സഥാതി. തേന ഹി, അമ്മ ഉത്തരേ, കഥേഹീതി. ''ഏവം കഥേതും ന സക്കാ, മയ്ഹം ഉച്ചം ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ തുമ്ഹേ നീചാസനേസു നിസീദഥാ''തി ആഹ. താ പഞ്ചസതാപി ഇത്ഥിയോ ഖുജ്ജുത്തരായ ഉച്ചാസനം ദത്വാ സയം നീചാസനാനി ഗഹേത്വാ നിസീദിംസു. ഖുജ്ജുത്തരാപി സേക്ഖപടിസമ്ഭിദാസു ഠത്വാ താസം ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സാമാവതിം ജേട്ഠികം കത്വാ സബ്ബാവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തതോ പട്ഠായ ഖുജ്ജുത്തരം വേയ്യാവച്ചകരണതോ അപനേത്വാ ''ത്വം സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ ആഹരിത്വാ അമ്ഹേ സാവേഹീ''തി ആഹംസു. ഖുജ്ജുത്തരാപി തതോ പട്ഠായ തഥാ അകാസി.

കസ്മാ പനേസാ ദാസീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താതി? സാ കിര കസ്സപദസബലസ്സ സാസനേ ഏകായ സാമണേരിയാ അത്തനോ വേയ്യാവച്ചം കാരേസി. തേന കമ്മേന പഞ്ച ജാതിസതാനി പരേസം ദാസീയേവ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. കസ്മാ പന ഖുജ്ജാ അഹോസീതി? അനുപ്പന്നേ കിര ബുദ്ധേ അയം ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ വസന്തീ ഏകം രാജകുലൂപകം പച്ചേകബുദ്ധം ഖുജ്ജധാതുകം ദിസ്വാ അത്തനാ സഹവാസീനം മാതുഗാമാനം പുരതോ പരിഹാസം കരോന്തീ ഖുജ്ജാകാരേന വിചരി. തസ്മാ ഖുജ്ജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. കിം പന കത്വാ സാ പഞ്ഞവന്തീ ജാതാതി? അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ അയം ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ വസന്തീ അട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധേ രാജഗേഹതോ ഉണ്ഹപായാസസ്സ പൂരിതേ പത്തേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ''ഏത്ഥ ഠപേത്വാ ഗച്ഛഥ, ഭന്തേ''തി അട്ഠ സുവണ്ണകടകേ ഓമുഞ്ചിത്വാ അദാസി. തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന പഞ്ഞവന്തീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

അഥ ഖോ താ സാമാവതിയാ പരിവാരാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ പടിവിദ്ധസച്ചാപി സമാനാ രഞ്ഞോ അസ്സദ്ധഭാവേന കാലേന കാലം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ബുദ്ധദസ്സനം ന ലഭന്തി. തസ്മാ ദസബലേ അന്തരവീഥിം പടിപന്നേ വാതപാനേസു നപ്പഹോന്തേസു അത്തനോ അത്തനോ ഗബ്ഭേസു ഛിദ്ദം കത്വാ തേഹി ഓലോകേന്തി . അഥേകദിവസം മാഗണ്ഡിയാ അത്തനോ പാസാദതലതോ നിക്ഖമിത്വാ ചങ്കമമാനാ താസം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഗബ്ഭച്ഛിദ്ദം ദിസ്വാ ''കിമിദ''ന്തി പുച്ഛി. താഹി തസ്സാ സത്ഥരി ബദ്ധാഘാതതം അജാനന്തീഹി - ''സത്ഥാ ഇമം നഗരം ആഗതോ, മയം ഏത്ഥ ഠത്വാ സത്ഥാരം പസ്സാമ ചേവ പൂജേമ ചാ''തി വുത്തേ ''ഇദാനിസ്സ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമി, ഇമാപി തസ്സ ഉപട്ഠായികാ, ഇമാസമ്പി കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം രഹോഗതകാലേ, ''മഹാരാജ, സാമാവതിമിസ്സകാനം ബഹിദ്ധാ പത്ഥനാ അത്ഥി, കതിപാഹേനേവ തേ ജീവിതം മാരേസ്സന്തി,

സാമാവതീ, സപരിവാരാ തുമ്ഹേസു സിനേഹം വാ പേമം വാ ന കരോതി, സമണം പന ഗോതമം അന്തരവീഥിയാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ വാതപാനേസു അപ്പഹോന്തേസു താനി ഖണ്ഡിത്വാപി ഓകാസം കത്വാ ഓലോകേന്തീ''തി ആഹ. രാജാ ''ന താ ഏവരൂപം കരിസ്സന്തീ''തി ന സദ്ദഹതി. പുന വുത്തേപി ന സദ്ദഹതിയേവ. അഥ നം തിക്ഖത്തും വുത്തേപി അസ്സദ്ദഹന്തം ''സചേ മേ വചനം ന സദ്ദഹസി, താസം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഉപധാരേഹി, മഹാരാജാ''തി ആഹ. രാജാ ഗന്ത്വാ ഗബ്ഭേസു ഛിദ്ദം ദിസ്വാ ''ഇദം കി''ന്തി പുച്ഛിത്വാ തസ്മിം അത്ഥേ ആരോചിതേ താസം അക്കുജ്ഝിത്വാ കിഞ്ചി അവത്വാ ഛിദ്ദാനി പിദഹാപേസി. രാജാ തതോ പട്ഠായ താസം പാസാദേ ഉദ്ധച്ഛിദ്ദകജാലവാതപാനാനി കാരേസി.

സാ തേന കാരണേന രാജാനം കോപേതും അസക്കോന്തീ, ''ദേവ, ഏതാസം തുമ്ഹേസു പേമം അത്ഥി വാ നത്ഥി വാതി ജാനിസ്സാമ, അട്ഠ കുക്കുടേ പേസേത്വാ തുമ്ഹാകം അത്ഥായ പചാപേഥാ''തി ആഹ. രാജാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''ഇമേ പചിത്വാ പേസേതൂ''തി സാമാവതിയാ അട്ഠ കുക്കുടേ പഹിണി. സോതാപന്നാ അരിയസാവികാ ജീവമാനേ കുക്കുടേ കിം പചിസ്സതി, അലന്തി വത്വാ പന ഹത്ഥേനപി ഫുസിതും ന ഇച്ഛി. മാഗണ്ഡിയാ ''ഹോതു, മഹാരാജ, ഏതേയേവ ച കുക്കുടേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പചനത്ഥായ പേസേഹീ''തി. രാജാ തഥാ അകാസി. മാഗണ്ഡിയാ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ കുക്കുടേ മാരാപേത്വാ ''ഇമേ കുക്കുടേ പചാപേത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ദേതൂ''തി പഹിണി. സാ തേസം മതഭാവേന ദസബലഞ്ച ഉദ്ദിസ്സ പഹിതഭാവേന പചിത്വാ ദസബലസ്സ പേസേസി. മാഗണ്ഡിയാ ''പസ്സ, മഹാരാജാ''തി വത്വാ ഏത്തകേനപി രാജാനം കോപേതും നാസക്ഖി.

അയം പന ഉദേനോ താസു ഏകേകിസ്സാ വസനട്ഠാനേ സത്ത സത്ത ദിവസാനി വസി. അഥായം മാഗണ്ഡിയാ ഏകം കണ്ഹസപ്പപോതകം വേളുപബ്ബേ പക്ഖിപാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഠപേസി. രഞ്ഞോ ച യത്ഥ കത്ഥചി ഗച്ഛന്തസ്സ ഹത്ഥികന്തവീണം ആദായയേവ ഗമനം ആചിണ്ണം, മാഗണ്ഡിയാ രഞ്ഞോ അത്തനോ സന്തികം ആഗമനകാലേ തം സപ്പപോതകം അന്തോവീണായ പക്ഖിപിത്വാ ഛിദ്ദം പിദഹാപേസി. അഥ നം സാമാവതിയാ സന്തികം ഗമനകാലേ, ''മഹാരാജ, സാമാവതീ നാമ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പക്ഖാ, തുമ്ഹേ ന ഗണേതി. യം കിഞ്ചി കത്വാ തുമ്ഹാകം ദോസമേവ ചിന്തേതി, അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി ആഹ. രാജാ സാമാവതിയാ വസനട്ഠാനേ സത്താഹം വീതിനാമേത്വാ പുന സത്താഹേ മാഗണ്ഡിയായ നിവേസനം അഗമാസി. സാ തസ്മിം ആഗച്ഛന്തേയേവ ''കച്ചി തേ, മഹാരാജ, സാമാവതീ ഓതാരം ന ഗവേസതീ''തി കഥേന്തീ വിയ രഞ്ഞോ ഹത്ഥതോ വീണം ഗഹേത്വാ ചാലേത്വാ ''കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, ഏത്ഥ അബ്ഭന്തരേ വിചരതീ''തി വത്വാ സപ്പസ്സ നിക്ഖമനോകാസം കത്വാ ''അബ്ഭുമ്മേ അന്തോ സപ്പോ''തി വീണം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി. തസ്മിം കാലേ രാജാ പദിത്തം വേണുവനം വിയ പക്ഖിത്തലോണം ഉദ്ധനം വിയ ച ദോസേന തടതടായന്തോ ''വേഗേന സപരിവാരം സാമാവതിം പക്കോസഥാ''തി ആഹ. രാജപുരിസാ ഗന്ത്വാ പക്കോസിംസു.

സാ രഞ്ഞോ കുദ്ധഭാവം ഞത്വാ സേസമാതുഗാമാനം സഞ്ഞമദാസി. ''രാജാ തുമ്ഹേ ഘാതേതുകാമോ പക്കോസതി, അജ്ജ ദിവസം ഓദിസ്സകേന മേത്താഫരണേന രാജാനം ഫരഥാ''തി ആഹ. രാജാ താ ഇത്ഥിയോ

പക്കോസാപേത്വാ സബ്ബാവ പടിപാടിയാ ഠപേത്വാ മഹാധനും ആദായ വിസപീതകണ്ഡം സന്നയ്ഹിത്വാ ധനും പൂരേത്വാ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ സബ്ബാവ താ സാമാവതിപ്പമുഖാ ഇത്ഥിയോ ഓധിസോ മേത്തം ഫരിംസു. രാജാ കണ്ഡം നേവ ഖിപിതും ന അപനേതും സക്കോതി, ഗത്തേഹി സേദാ മുച്ചന്തി, സരീരം വേധതി, മുഖതോ ഖേളോ പതതി, ഗഹേതബ്ബഗഹണം ന പസ്സതി. അഥ നം സാമാവതീ "കിം, മഹാരാജ, കിലമസീ"തി ആഹ. ആമ, ദേവി, കിലമാമി, അവസ്സയോ മേ ഹോഹീതി. സാധു, മഹാരാജ, കണ്ഡം മഹാപഥവിമുഖം കരോഹീതി. രാജാ തഥാ അകാസി. സാ "രഞ്ഞോ ഹത്ഥതോ കണ്ഡം മുച്ചതൂ"തി അധിട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ കണ്ഡം മുച്ചി. രാജാ തംഖണംയേവ ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ ആഗമ്മ അല്ലകേസോ അല്ലവത്ഥോ സാമാവതിയാ പാദേസു പതിത്വാ "ഖമ, ദേവി, മയ്ഹം, ഭേദകാനം മേ വചനേന അനുപധാരേത്വാ ഏതം കത"ന്തി ആഹ. ഖമാമി, ദേവാതി. "സാധു, ദേവി, ഏവം തയാ മയ്ഹം ഖമിതം നാമ ഹോതി. ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹാകം യഥാരുചിയാ ദസബലസ്സ ദാനം ദേഥ, പച്ഛാഭത്തം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം സുണാഥ, അജ്ജ വോ പട്ഠായ പരിഹാരം ദമ്മീതി. തേന ഹി, ദേവ, അജ്ജ പട്ഠായ ഏകം ഭിക്ഖും യാചിത്വാ ആനേഥ, യോ നോ ധമ്മം വാചേസ്സതീതി. രാജാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ യാചന്തോ ആനന്ദത്ഥേരം ലഭി. തതോ പട്ഠായ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഥേരം പക്കോസാപേത്വാ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ കതഭത്തകിച്ചസ്സ ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം പരിയാപുണന്തി.

താ ഏകദിവസം ഥേരസ്സ അനുമോദനായ പസന്നാ ഥേരസ്സ പഞ്ച ഉത്തരാസങ്ഗസതാനി അദംസു. ഥേരോ കിര പുബ്ബേ തുന്നവായകാലേ ഏകസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഏകായ സൂചിയാ സദ്ധിം ഹത്ഥതലമത്തം ചോളഖണ്ഡം അദാസി. സോ സൂചിയാ ഫലേന ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ മഹാപഞ്ഞോ അഹോസി, ചോളഖണ്ഡസ്സ ഫലേന ഇമിനാവ നിയാമേന പഞ്ചസതക്ഖത്തും ദുസ്സാനി പടിലഭി.

തതോ മാഗണ്ഡിയാ അഞ്ഞം കാതബ്ബം അപസ്സന്തീ "ഉയ്യാനം ഗച്ഛാമ, മഹാരാജാ"തി ആഹ. സാധു, ദേവീതി. സാ രഞ്ഞോ സമ്പടിച്ഛിതഭാവം ഞത്വാ ചൂളപിതരം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - "അമ്ഹാകം ഉയ്യാനം ഗതകാലേ സാമാവതിയാ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സാമാവതിം സപരിവാരം അന്തോകരിത്വാ 'രഞ്ഞോ ആണാ'തി വത്വാ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ പലാലേന പലിവേഠേത്വാ ഗേഹേ അഗ്ഗിം ദേഥാ"തി. മാഗണ്ഡിയോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ തഥാ അകാസി. തസ്മിം ദിവസേ സബ്ബാപി താ ഇത്ഥിയോ പുബ്ബേ കതസ്സ ഉപപീളകകമ്മസ്സാനുഭാവേന സമാപത്തിം അപ്പേതും നാസക്ഖിംസു, ഏകപ്പഹാരേനേവ ഭുസമുട്ഠി വിയ ഝായിംസു. താസം ആരക്ഖപുരിസാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ദേവ, ഇദം നാമ കരിംസൂ"തി ആചിക്ഖിംസു.

രാജാ "കേന കത"ന്തി പരിയേസന്തോ മാഗണ്ഡിയായ കാരിതഭാവം ഞത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "ഭദ്ദേ, ഭദ്ദകം തയാ കമ്മം കതം മയാ കാതബ്ബം കരോന്തിയാ, "ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കമാനാ ഘാതിതാ, പസന്നോസ്മി, തുയ്ഹം സമ്പത്തിം ദസ്സാമീതി തവ ഞാതകേ പക്കോസാപേഹീ"തി ആഹ. സാ രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ അഞ്ഞാതകേപി ഞാതകേ കത്വാ പക്കോസാപേസി. രാജാ സബ്ബേസം സന്നിപതിതഭാവം ഞത്വാ രാജങ്ഗണേ ഗലപ്പമാണേസു ആവാടേസു നിഖനിത്വാ ഉപരി ഠിതാനി സീസാനി

ഭിന്ദാപേന്തോ മഹന്തേഹി അയനങ്ഗലേഹി കസാപേസി. മാഗണ്ഡിയമ്പി ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദാപേത്വാ പൂവപചനകടാഹേ പചാപേസി.

കിം പന സാമാവതിയാ സപരിവാരായ അഗ്ഗിനാ ഝാപനകമ്മന്തി? സാ കിര അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ തേഹേവ പഞ്ചഹി മാതുഗാമസതേഹി സദ്ധിം ഗങ്ഗായം കീളിത്വാ ബഹിതിത്ഥേ ഠിതാ സീതേ ജാതേ അവിദൂരട്ഠാനേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പണ്ണസാലം ദിസ്വാ അന്തോ അസോധേത്വാവ ബഹി അഗ്ഗിം ദത്വാ വിസിബ്ബേസും. അന്തോപണ്ണസാലായ പച്ചേകബുദ്ധോ നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസിന്നോ. താ ജാലാസു പച്ഛിന്നാസു പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ "കിം അമ്ഹേഹി കതം, അയം പച്ചേകബുദ്ധോ രഞ്ഞോ കുലൂപകോ, ഇമം ദിസ്വാ രാജാ അമ്ഹാകം കുജ്ഝിസ്സതി, ഇദാനി നം സുജ്ഝാപിതം കാതും വട്ടതീ"തി അഞ്ഞാനിപി ദാരൂനി പക്ഖിപിത്വാ അഗ്ഗിം അദംസു. പുന ജാലായ പച്ഛിന്നായ പച്ചേകബുദ്ധോ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ താസം പസ്സന്തീനംയേവ ചീവരാനി പപ്ഫോടേത്വാ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ ഗതോ. തേന കമ്മേന നിരയേ പച്ചിത്വാ പക്കാവസേസേന ഇമം ബ്യസനം പാപുണിംസു. ചതുപരിസമജ്ഝേ പന കഥാ ഉദപാദി - "ബഹുസ്സുതാ വത ഖുജ്ജുത്തരാ, മാതുഗാമഅത്തഭാവേ ഠത്വാ പഞ്ചന്നം മാതുഗാമസതാനം ധമ്മം കഥേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി. സാമാവതീപി രഞ്ഞാ അത്തനോ അപ്പിതം കണ്ഡം മേത്താഫരണേന ഫരിത്വാ പടിബാഹീ"തി തസ്സാപി മഹാജനോ ഗുണം കഥേസി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അഥ സത്ഥാ അപരഭാഗേ ജേതവനേ നിസിന്നോ തദേവ കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഖുജ്ജുത്തരം ബഹുസ്സുതാനം, സാമാവതിം മേത്താവിഹാരീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ഉത്തരാനന്ദമാതാവത്ഥു

വ്ന്റവ. പഞ്ചമേ **ഝായീന**ന്തി ഝാനാഭിരതാനം ഉപാസികാനം, ഉത്തരാ നന്ദമാതാ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം ഝാനാഭിരതാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ സുമനസേട്ഠിം നിസ്സായ വസന്തസ്സ പുണ്ണസീഹസ്സ നാമ ഭരിയായ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഉത്തരാതിസ്സാ നാമം അകംസു.

അഥേകസ്മിം നക്ഖത്തമഹദിവസേ രാജഗഹസേട്ഠി പുണ്ണം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - "താത പുണ്ണ, നക്ഖത്തം വാ ഉപോസഥോ വാ ദുഗ്ഗതസ്സ കിം കരിസ്സതി, ഏവം സന്തേപി വദേഹി 'കിം നക്ഖത്തപരിബ്ബയം ഗഹേത്വാ നക്ഖത്തം കീളിസ്സസി, ബലവഗോണേ ച ഫാലഞ്ച നങ്ഗലഞ്ച ഗഹേത്വാ കസിസ്സസീ'"തി. "മമ ഭരിയായ സദ്ധിം മന്തേത്വാ ജാനിസ്സാമി, അയ്യാ"തി തം കഥം ഭരിയായ ആരോചേസി. "സേട്ഠി നാമ അയ്യോ ഇസ്സരോ, തസ്സ തയാ സദ്ധിം കഥേന്തസ്സ കഥാ സോഭതി, ത്വം പന അത്തനോ കസികമ്മം മാ വിസ്സജ്ജേസീ"തി ആഹ. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ കസിഭണ്ഡം ആദായ കസിതും ഗതോ.

തംദിവസഞ്ച സാരിപുത്തത്ഥേരോ നിരോധസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ "കസ്സ അജ്ജ മയാ സങ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ"തി ആവജ്ജേന്തോ ഇമസ്സ പുണ്ണസ്സ

ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ പത്തചീവരമാദായ പുണ്ണസ്സ കസനട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ അവിദൂരേ അത്താനം ദസ്സേസി. പുണ്ണോ ഥേരം ദിസ്വാ കസിം ഠപേത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദി. ഥേരോ തം ഓലോകേത്വാ ഉദകസഭാഗം പുച്ഛി. തസ്സ ഏതദഹോസി - "അയ്യോ മുഖം ധോവിതുകാമോ ഭവിസ്സതീ"തി. തതോ വേഗേന ഗന്ത്വാ ദന്തകട്ഠം ആഹരിത്വാ കപ്പിയം കത്വാ ഥേരസ്സ അദാസി. ഥേരേ ദന്തകട്ഠം ഖാദന്തേ പത്തേന സദ്ധിം ധമ്മകരണം നീഹരിത്വാ ഉദകസ്സ പൂരേത്വാ ആഹരി. ഥേരോ മുഖം ധോവിത്വാ ഭിക്ഖാചാരമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. പുണ്ണോ ചിന്തേസി - "ഥേരോ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഇമം മഗ്ഗം ന പടിപജ്ജതി, അജ്ജ പന മയ്ഹം സങ്ഗഹത്ഥായ പടിപന്നോ ഭവിസ്സതി. അഹോ വത മേ ഭരിയാ മമത്ഥായ ആഹരണകം ആഹാരം ഥേരസ്സ പത്തേ പതിട്ഠപേയ്യാ"തി.

അഥസ്സ ഭരിയാ "അജ്ജ നക്ഖത്തദിവസോ"തി പാതോവ അത്തനോ ലഭനകനിയാമേന ഖാദനീയഭോജനീയം സംവിധായ ഗഹേത്വാ സാമികസ്സ കസനട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ഥേരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അഞ്ഞേസു ദിവസേസു മയ്ഹം ഥേരം ദിസ്വാ ദേയ്യധമ്മോ ന ഹോതി, ദേയ്യധമ്മേ സന്തേപി മമ അയ്യം ന പസ്സാമി, അജ്ജ പന ദ്വിന്നമ്പി സമ്മുഖീഭാവോ ജാതോ. മമ സാമികസ്സ പുന സമ്പാദേത്വാ ആഹരിസ്സാമി, ഇമം താവ ആഹാരം ഥേരസ്സ ദസ്സാമീ"തി തീഹി ചേതനാഹി സമ്പയുത്തം കത്വാ തം ഭോജനം സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ പത്തേ പതിട്ഠപേത്വാ "ഏവംവിധാ ദുഗ്ഗതജീവിതാ മുച്ചാമീ"തി ആഹ. ഥേരോപി "തവ അജ്ഝാസയോ പൂരതൂ"തി തസ്സാനുമോദനം കത്വാ തതോ നിവത്തിത്വാ വിഹാരം അഗമാസി.

സാപി പുന അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ സാമികസ്സ ആഹാരം സമ്പാദേത്വാ ആദായ കസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സാമികസ്സ കുജ്ഝനഭാവതോ ഭീതാ "സാമി, അജ്ജ ഏകദിവസം തവ മനം സന്ധാരേഹീ"തി ആഹ. കിം കാരണാതി? അഹം അജ്ജ താവ ആഹാരം ആഹരന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ഥേരം ദിസ്വാ തവ ഭാഗഭത്തം ഥേരസ്സ പത്തേ പതിട്ഠപേത്വാ പുന ഗേഹം ഗന്ത്വാ ആഹാരം പചിത്വാ ആദായ ആഗതാമ്ഹീതി. മനാപം തേ, ഭദ്ദേ, കതം, മയാപി പാതോവ ഥേരസ്സ ദന്തകട്ഠഞ്ച മുഖോദകഞ്ച ദിന്നം. അജ്ജ അമ്ഹാകം സുപ്പഭാതം, സബ്ബമ്പി ഥേരസ്സ അമ്ഹാകം സന്തകമേവ ജാതന്തി ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം ഏകസദിസമേവ ചിത്തം അഹോസി. അഥ പുണ്ണോ ആഹാരകിച്ചം കത്വാ ഭരിയായ ഊരുമ്ഹി സീസം കത്വാ മുഹുത്തം നിപജ്ജി. അഥസ്സ നിദ്ദാ ഓക്കമി. സോ ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ പബുദ്ധോ കസിതട്ഠാനം ഓലോകേസി, ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനം മഹാകോസാതകിപുപ്ഫേഹി സമ്പരികിണ്ണം വിയ അഹോസി. സോ ഭരിയം ആഹ - "ഭദ്ദേ, കിന്നാമേതം അജ്ജ ഇദം കസിതട്ഠാനം സുവണ്ണവണ്ണം ഹുത്വാ ഖായതീ"തി. അയ്യ , അജ്ജ തേ സകലദിവസം കിലന്തതായ അക്ഖീനി മഞ്ഞേ ഭമന്തീതി. ഭദ്ദേ, മയ്ഹം അസ്സദ്ദഹന്തീ സയം ഓലോകേഹീതി. തസ്മിം കാലേ സാ ഓലോകേത്വാ സഭാവം അയ്യ, കഥേസി, ഏവമേതം ഭവിസ്സതീതി.

പുണ്ണോ ഉട്ഠായ ഏകം കട്ഠിം ഗഹേത്വാ നങ്ഗലസീസേ പഹരി, ഗുളപിണ്ഡോ വിയ നങ്ഗലസീസേ അല്ലീയിത്വാ അട്ഠാസി. സോ ഭരിയം പക്കോസിത്വാ ആഹ - "ഭദ്ദേ, അഞ്ഞേസം വപിതബീജം നാമ തീഹി വാ ചതൂഹി വാ മാസേഹി ഫലം ദേതി, അമ്ഹാകം പന അയ്യസ്സ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ അന്തരേ രോപിതേന സദ്ധാബീജേന അജ്ജേവ അവസ്സം

ഫലം ദിന്നം. ഇമസ്മിം കരീസമത്തേ പദേസേ ആമലകമത്തോപി പംസുപിണ്ഡോ അസുവണ്ണോ നാമ നത്ഥീ”തി. ഇദാനി കിം കരിസ്സാമ, അയ്യാതി? “ഭദ്ദേ, ഇമം എത്തകം സുവണ്ണം ഥേനേത്വാ ഖാദിതും നാമ ന സക്കാ”തി ഭരിയം തസ്മിം ഠാനേ ഠപേത്വാ ഭത്തസ്സ പൂരേത്വാ ആഭതം പാതിം സുവണ്ണസ്സ പൂരേത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി - “ഏകോ മനുസ്സോ സുവണ്ണപാതിം ഗഹേത്വാ ഠിതോ”തി. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ “കഹം തേ, താത, ലദ്ധ”ന്തി പുച്ഛി. “ദേവ, മയ്ഹം ഏകം കസിതട്ഠാനം സബ്ബം സുവണ്ണമേവ ജാതം, പഹിണിത്വാ ആഹരാപേഥാ”തി ആഹ. ത്വം കിന്നാമോസീതി? പുണ്ണോ നാമ അഹം, ദേവാതി. ഗച്ഛഥ, ഭണേ, സകടാനി യോജേത്വാ പുണ്ണസ്സ കസിതട്ഠാനതോ സുവണ്ണമാഹരഥാതി.

സകടേഹി സദ്ധിം ഗതരാജപുരിസാ “രഞ്ഞോ പുഞ്ഞ”ന്തി വത്വാ സുവണ്ണപിണ്ഡേ ഗണ്ഹന്തി, ഗഹിതഗഹിതമ്പി കസിതലേഡ്ഡുയേവ ഹോതി. തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. തേന ഹി ഭണേ ഗന്ത്വാ “പുണ്ണസ്സ പുഞ്ഞ”ന്തി വത്വാ ഗണ്ഹഥാതി. ഗഹിതഗഹിതം സുവണ്ണമേവ ഹോതി. തേ സബ്ബമ്പി തം സുവണ്ണം ആഹരിത്വാ രാജങ്ഗണേ രാസിം അകംസു. രാസി ഉബ്ബേധേന താലപ്പമാണോ അഹോസി. രാജാ വാണിജേ പക്കോസാപേത്വാ “കസ്സ ഗേഹേ എത്തകം സുവണ്ണം അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. നത്ഥി, ദേവ, കസ്സചീതി. എത്തകസ്സ പന ധനസ്സ സാമിനോ കിം കാതും വട്ടതീതി? ധനസേട്ഠിം നാമ നം കാതും വട്ടതി, ദേവാതി? തേന ഹി പുണ്ണം ഇമസ്മിം നഗരേ ധനസേട്ഠിം നാമ കരോഥാതി സബ്ബം തം സുവണ്ണം തസ്സേവ ദത്വാ തംദിവസംയേവസ്സ സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി. സോ സേട്ഠി മങ്ഗലം കരോന്തോ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദാസി. സത്തമേ ദിവസേ ദസബലസ്സ ഭത്താനുമോദനായ പുണ്ണസേട്ഠിപി ഭരിയാപി ധീതാപി സബ്ബേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

അപരഭാഗേ രാജഗഹസേട്ഠി “പുണ്ണസേട്ഠിനോ വയപ്പത്താ ദാരികാ അത്ഥീ”തി സുത്വാ അത്തനോ പുത്തസ്സ കാരണാ തസ്സ ഗേഹം പേസേസി. സോ തസ്സ സാസനം സുത്വാ “നാഹം ധീതരം ദസ്സാമീ”തി പടിസാസനം പേസേസി. സുമനസേട്ഠിപി പുന പേസേസി - “ത്വം മമ ഗേഹം നിസ്സായ വസിത്വാ ഇദാനി ഏകപ്പഹാരേനേവ ഇസ്സരോ ഹുത്വാ മയ്ഹം ദാരികം ന ദേസീ”തി. തതോ പുണ്ണസേട്ഠി ആഹ - “ഇമം താവ തുമ്ഹാകം സേട്ഠി സഭാവമേവ കഥേസി , പുരിസോ നാമ സബ്ബകാലേ ഏവംവിധോയേവാതി ന സല്ലക്ഖേതബ്ബോ. അഹഞ്ഹി ഇദാനി താദിസേ പുരിസേ ദാസേ കത്വാ ഗഹേതും സക്കോമി, തുയ്ഹം പന ജാതിം വാ ഗോത്തം വാ ന കോപേമി. അപിച ഖോ മമ ധീതാ സോതാപന്നാ അരിയസാവികാ ദേവസികം കഹാപണഗ്ഘനകേഹി പുപ്ഫേഹി പൂജം കരോതി, തമഹം തുമ്ഹാദിസസ്സ മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ഗേഹം ന പേസേസ്സാമീ”തി. ഏവം പുണ്ണസേട്ഠിസ്സ പടിബാഹകഭാവം ഞത്വാ രാജഗഹസേട്ഠി പുന സാസനം പേസേസി - “പോരാണകം വിസ്സാസം മാ ഭിന്ദതു, അഹം മയ്ഹം സുണിസായ ദേവസികം ദ്വിന്നം കഹാപണാനം അഗ്ഘനകാനി പുപ്ഫാനി സജ്ജാപേസ്സാമീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ധീതരം തസ്സ ഘരം പേസേസി.

അഥേകദിവസം സാ പുണ്ണസേട്ഠിനോ ധീതാ ഉത്തരാ അത്തനോ സാമികം ഏവമാഹ - “അഹം അത്തനോ കുലഗേഹേ മാസസ്സ അട്ഠ ദിവസാനി നിബദ്ധം ഉപോസഥകമ്മം കരോമി, ഇദാനിപി തുമ്ഹേസു സമ്പടിച്ഛന്തേസു ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠഹേയ്യ”ന്തി. സോ “ന സക്കാ”തി തം ന സമ്പടിച്ഛി. സാ

തം സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്തീ തുണ്ഹീ അഹോസി. പുന അന്തോവസ്സേ "ഉപോസഥികാ ഭവിസ്സാമീ"തി തദാപി ഓകാസം കാരേന്തീ നേവ അലത്ഥ. സാ അന്തോവസ്സേ അഡ്ഢതിയേസു മാസേസു അതിക്കന്തേസു അഡ്ഢമാസേ അവസിട്ഠേ മാതാപിതൂനം സാസനം പേസേസി - "അഹം തുമ്ഹേഹി ചാരകേ പക്ഖിത്താ ഏത്തകേ അദ്ധാനേ ഏകദിവസമ്പി ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠാതും ന ലഭാമി, പഞ്ചദസ മേ കഹാപണസഹസ്സാനി പേസേഥാ"തി. തേ ധീതു സാസനം സുത്വാ "കിംകാരണാ"തി അപുച്ഛിത്വാവ പഹിണിംസു. ഉത്തരാ തേ കഹാപണേ ഗണ്ഹിത്വാ തസ്മിം നഗരേ സിരിമാ നാമ ഗണികാ അത്ഥി, തം പക്കോസാപേത്വാ "അമ്മ സിരിമേ, അഹം ഇമം അഡ്ഢമാസം ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠഹിസ്സാമി, ത്വം ഇമാനി പഞ്ചദസ കഹാപണസഹസ്സാനി ഗഹേത്വാ ഇമം അഡ്ഢമാസം സേട്ഠിപുത്തം പരിചരാഹീ"തി. സാ "സാധു, അയ്യേ"തി സമ്പടിച്ഛി. തതോ പട്ഠായ സേട്ഠിപുത്തോ "അഹം സിരിമായ സദ്ധിം മോദിസ്സാമീ"തി ഉത്തരായ അഡ്ഢമാസം ഉപോസഥകമ്മം സമ്പടിച്ഛി.

സാ തേന സമ്പടിച്ഛിതഭാവം ഞത്വാ ദിവസേ ദിവസേ പാതോവ ദാസിഗണപരിവുതാ സത്ഥു സഹത്ഥാ ഖാദനീയഭോജനീയം സംവിദഹിത്വാ സത്ഥരി ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം ഗതേ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ പാസാദവരം ആരുയ്ഹ അത്തനോ സീലാനി ആവജ്ജമാനാ നിസീദതി. ഏവം അഡ്ഢമാസം വീതിനാമേത്വാ ഉപോസഥം വിസ്സജ്ജനദിവസേ പാതോവ യാഗുഖജ്ജകാദീനി സംവിദഹന്തീ വിചരതി. തസ്മിം സമയേ സേട്ഠിപുത്തോ സിരിമായ സദ്ധിം ഉപരിപാസാദവരഗതോ ജാലവാതപാനം വിവരിത്വാ അന്തരവത്ഥും ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. ഉത്തരാ, വാതപാനച്ഛിദ്ദേന ഉദ്ധം ഓലോകേസി. സേട്ഠിപുത്തോ ഉത്തരം ഓലോകേത്വാ "നേരയികജാതികാ വതായം ഏവംവിധം നാമ സമ്പത്തിം പഹായ ഉക്ഖലികമസിമക്ഖിതാ ഹുത്വാ നിക്കാരണാ ദാസീനം അന്തരേ വിചരതീ"തി സിതം അകാസി. ഉത്തരാ, തസ്സ പമാദഭാവം ഞത്വാ "അയം ബാലോ നാമ അത്തനോ സമ്പത്തി സബ്ബകാലം ഥാവരാതി സഞ്ഞീ ഭവിസ്സതീ"തി സയമ്പി സിതം അകാസി. തതോ സിരിമാ "അയം ചേടികാ മയി ഠിതായ ഏവം മമ സാമികേന സദ്ധിം സിതം കരോതീ"തി കുപിതാ വേഗേന ഓതരി. ഉത്തരാ, തസ്സാ ആഗമനാകപ്പേനേവ "അയം ബാലാ അഡ്ഢമാസമത്തം ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസിത്വാ മയ്ഹമേവേതം ഗേഹന്തിസഞ്ഞീ ജാതാ"തി ഞത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ മേത്താഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ അട്ഠാസി. സിരിമാപി ദാസീനം അന്തരേന ആഗന്ത്വാ ഉളുങ്കം ഗഹേത്വാ പൂവപചനട്ഠാനേ പക്കുഥിതതേലസ്സ പൂരേത്വാ ഉത്തരായ മത്ഥകേ ആസിഞ്ചി, മേത്താഝാനസ്സ വിപ്ഫാരേന ഉത്തരായ മത്ഥകേ ആസിത്തം പക്കുഥിതതേലം പദുമപത്തേ ആസിത്തഉദകം വിയ വിനിവത്തിത്വാ ഗതം.

തസ്മിം ഖണേ സിരിമായ സമീപേ ഠിതാ ദാസിയോ തം ഓലോകേത്വാ, "ഭോ ജേ, ത്വം അമ്ഹാകം അയ്യായ ഹത്ഥതോ മൂലം ഗഹേത്വാ ആഗതാ ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസമാനാ അമ്ഹാകം അയ്യായ സദിസാ ഭവിതും വായമസീ"തി സമ്മുഖട്ഠാനേ തം പരിഭാസിംസു. തസ്മിം ഖണേ സിരിമാ അത്തനോ ആഗന്തുകഭാവം അഞ്ഞാസി. സാ തതോവ ഗന്ത്വാ ഉത്തരായ പാദേസു പതിത്വാ, "അയ്യേ, അനുപധാരേത്വാ മേ കതം, ഖമഥ മയ്ഹ"ന്തി ആഹ. അമ്മ സിരിമേ, നാഹം തവ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഖമിസ്സാമി, അഹം സപിതികാ ധീതാ, ദസബലേ ഖമന്തേയേവ ഖമിസ്സാമീതി.

സത്ഥാപി ഖോ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ആഗന്ത്വാ ഉത്തരായ നിവേസനേ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. സിരിമാ ഗന്ത്വാ സത്ഥു പാദേസു പതിത്വാ, “ഭന്തേ, മയാ അയ്യായ ഉത്തരായ അന്തരേ ഏകോ ദോസോ കതോ, തുമ്ഹേസു ഖമന്തേസു ഖമിസ്സാമീതി വദതി, ഖമഥ മയ്ഹം ഭഗവാ”തി. ഖമാമി തേ സിരിമേതി. സാ തസ്മിം കാലേ ഗന്ത്വാ ഉത്തരം ഖമാപേസി. തംദിവസഞ്ച സിരിമാ ദസബലസ്സ ഭത്താനുമോദനം സുത്വാ -

“അക്കോധേന ജിനേ കോധം, അസാധും സാധുനാ ജിനേ;
ജിനേ കദരിയം ദാനേന, സച്ചേനാലികവാദിന”ന്തി. (ധം॰ പ॰ ൨൨൩) -

ഗാഥാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ ദസബലം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ മഹാദാനം അദാസി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഉപാസികായോ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഉത്തരം നന്ദമാതരം ഝായീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സുപ്പവാസാവത്ഥു

൨൬൫. ഛട്ഠേ **പണീതദായികാന**ന്തി പണീതരസദായികാനം ഉപാസികാനം, സുപ്പവാസാ കോലിയധീതാ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം പണീതദായികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കോലിയനഗരേ ഖത്തിയകുലേ നിബ്ബത്തി, സുപ്പവാസാതിസ്സാ നാമം അകംസു. സാ വയപ്പത്താ ഏകസ്സ സക്യകുമാരസ്സ ഗേഹം ഗതാ, പഠമദസ്സനേയേവ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സാ അപരഭാഗേ സീവലിം നാമ ദാരകം വിജായി. തസ്സ വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ.

സാ ഏകസ്മിം സമയേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നാനഗ്ഗരസപണീതഭോജനം അദാസി. സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ അനുമോദനം കരോന്തോ സുപ്പവാസായ ഇമം ധമ്മം ദേസേസി “ഭോജനം സുപ്പവാസേ ദേന്തീ അരിയസാവികാ പടിഗ്ഗാഹകാനം പഞ്ച ഠാനാനി ദേതി. ആയും ദേതി, വണ്ണം ദേതി, സുഖം ദേതി, ബലം ദേതി, പടിഭാനം ദേതി. ആയും ഖോ പന ദത്വാ ആയുസ്സ ഭാഗിനീ ഹോതി ദിബ്ബസ്സ വാ മാനുസസ്സ വാ…പേ॰… പടിഭാനം ദത്വാ പടിഭാനസ്സ ഭാഗിനീ ഹോതി ദിബ്ബസ്സ വാ മാനുസസ്സ വാ”തി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അഥ അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസീദിത്വാ ഉപാസികായോ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ സുപ്പവാസം കോലിയധീതരം പണീതദായികാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

സുപ്പിയാവത്ഥു

൨൬൬. സത്തമേ **ഗിലാനുപട്ഠാകീന**ന്തി ഗിലാനുപട്ഠാകീനം ഉപാസികാനം, സുപ്പിയാ ഉപാസികാ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. അയം കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം ഗിലാനുപട്ഠാകീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം

ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തി, സുപ്പിയാതിസ്സാ നാമം അകംസു. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ബാരാണസിം അഗമാസി. സാ തഥാഗതസ്സ പഠമദസ്സനേയേവ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

അഥേകദിവസം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ വിഹാരം ഗതാ. വിഹാരചാരികം ചരമാനാ ഏകം ഭിക്ഖും ഗിലാനം ദിസ്വാ അഭിവാദേത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ "അയ്യസ്സ കിം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി പുച്ഛി. രസം ലദ്ധും വട്ടതി, ഉപാസികേതി. "ഹോതു, ഭന്തേ, അഹം പഹിണിസ്സാമീ"തി ഥേരം അഭിവാദേത്വാ അന്തോനഗരം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ പവത്തമംസത്ഥായ ദാസിം അന്തരാപണം പേസേസി. സാ സകലനഗരേ പവത്തമംസം അലഭിത്വാ അലദ്ധഭാവം കഥേസി. ഉപാസികാ ചിന്തേസി - "അഹം അയ്യസ്സ രസം പഹിണിസ്സാമീതി വത്വാ സചേ ന പേസേസ്സാമി , അയ്യോ അഞ്ഞതോപി അലഭന്തോ കിലമിസ്സതി, യംകിഞ്ചി കത്വാ പേസേതും വട്ടതീ"തി ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ഊരുമംസം ഛിന്ദിത്വാ ദാസിയാ അദാസി "ഇദം മംസം ഗഹേത്വാ സമ്ഭാരേഹി യോജേത്വാ രസം കത്വാ വിഹാരം നേത്വാ അയ്യസ്സ ദേഹി. സോ ചേ മം പുച്ഛതി, ഗിലാനാതി വദേഹീ"തി. സാ തഥാ അകാസി.

സത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഉപാസികായ ഗേഹം അഗമാസി. സാ തഥാഗതസ്സ ആഗതഭാവം സുത്വാ സാമികം ആമന്തേസി - "അയ്യപുത്ത, അഹം സത്ഥു സന്തികം ഗന്തും ന സക്കോമി, ഗച്ഛ ത്വം സത്ഥാരം അന്തോഗേഹം പവേസേത്വാ നിസീദാപേഹീ"തി. സോ തഥാ അകാസി. സത്ഥാ "കഹം സുപ്പിയാ"തി പുച്ഛി. ഗിലാനാ, ഭന്തേതി. പക്കോസഥ, നന്തി. അഥ തേ ഗന്ത്വാ "സത്ഥാ തം പക്കോസതീ"തി ആഹംസു. സാ ചിന്തേസി - "സബ്ബലോകസ്സ ഹിതാനുകമ്പകോ സത്ഥാ ന ഇമം കാരണം അദിസ്വാ പക്കോസാപേസ്സതീ"തി സഹസാ മഞ്ചമ്ഹാ വുട്ഠാസി. അഥസ്സാ ബുദ്ധാനുഭാവേന തംഖണംയേവ വണോ രുഹിത്വാ സുച്ഛവി അഹോസി സേസട്ഠാനതോ അതിരേകതരം വിപ്പസന്നവണ്ണോ. തസ്മിം ഖണേ ഉപാസികാ സിതം കത്വാ ദസബലം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ "ഇമിസ്സാ ഉപാസികായ കിം അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. സാ അത്തനാ കതകാരണം സബ്ബം കഥേസി. സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ തം ഭിക്ഖും അനേകപരിയായേന വിഗരഹിത്വാ സിക്ഖാപദം (മഹാവ॰ ൨൮൦) പഞ്ഞപേസി. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഉപാസികായോ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ സുപ്പിയം ഉപാസികം ഗിലാനുപട്ഠാകീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

കാതിയാനീവത്ഥു

൨൬൭. അട്ഠമേ **അവേച്ചപ്പസന്നാന**ന്തി അധിഗതേന അചലപ്പസാദേന സമന്നാഗതാനം ഉപാസികാനം, കാതിയാനീ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്താ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം അവേച്ചപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കുരരഘരനഗരേ നിബ്ബത്തി, കാതിയാനീതിസ്സാ നാമം അകംസു.

സാ അപരഭാഗേ വയപ്പത്താ കുരരഘരികായ, കാളിയാ സഹായികാ, ദള്ഹമിത്താ അഹോസി. യദാ പന കുടികണ്ണസോണത്ഥേരോ "ദസബലസ്സ കഥിതനിയാമേന മയ്ഹമ്പി ധമ്മം കഥേഹീ"തി മാതരാ യാചിതോ രത്തിഭാഗേ അന്തോനഗരേ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ മാതരം കായസക്ഖിം കത്വാ ധമ്മദേസനം ആരഭി, തദാ അയം കാതിയാനീ ഉപാസികാ കാളിയാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ ധമ്മം സുണന്തീ അട്ഠാസി. തസ്മിം സമയേ പഞ്ചമത്താനി ചോരസതാനി അന്തോനഗരേ ദിവാ കതസഞ്ഞായ കോടിതോ പട്ഠായ ഉമ്മങ്ഗം ഖനിത്വാ ഇമിസ്സാ കാതിയാനിയാ ഘരം സമ്പാപുണിംസു. തേസം ചോരജേട്ഠകോ തേഹി സദ്ധിം അപവിസിത്വാ "കിം നു ഖോ അയം പരിസാ സന്നിപതിതാ"തി വീമംസനത്ഥായ സോണത്ഥേരസ്സ ധമ്മകഥനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ തിട്ഠമാനോ ഇമിസ്സാ കാതിയാനിയാ പിട്ഠിപസ്സേ അട്ഠാസി.

തസ്മിം സമയേ, കാതിയാനീ, ദാസിം ആമന്തേസി - "ഗച്ഛ ജേ, ഗേഹം പവിസിത്വാ ദീപതേലം ആഹര, മയം ദീപേ ജാലേത്വാ ധമ്മം സോസ്സാമാ"തി. സാ ഘരം ഗന്ത്വാ ഉമ്മങ്ഗേ ചോരേ ദിസ്വാ ദീപതേലം അഗണ്ഹിത്വാവ ആഗന്ത്വാ അത്തനോ അയ്യായ ആരോചേസി - "അയ്യേ, ഗേഹേ ചോരാ ഉമ്മങ്ഗം ഖനന്തീ"തി. തം സുത്വാ ചോരജേട്ഠകോ ചിന്തേസി - "സചായം ഇമിസ്സാ കഥം ഗണ്ഹിത്വാ ഗേഹം ഗമിസ്സതി , ഏത്ഥേവ നം അസിനാ ദ്വേധാ ഛിന്ദിസ്സാമി. സചേ പന ഗഹിതനിമിത്തേനേവ ധമ്മം സുണിസ്സതി, ചോരേഹി ഗഹിതഭണ്ഡകമ്പി പുന ദാപേസ്സാമീ"തി. കാതിയാനീപി ഖോ ദാസിയാ കഥം സുത്വാ, "അമ്മ, മാ സദ്ദം കരി, ചോരാ നാമ ഹരന്താ അത്തനാ ദിട്ഠമേവ ഹരിസ്സന്തി, അഹം പന അജ്ജ ദുല്ലഭസ്സവനം സുണാമി, മാ ധമ്മസ്സ അന്തരായം കരോഹീ"തി ആഹ. ചോരജേട്ഠകോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി - "ഇമിനാ അജ്ഝാസയേന ഠിതായ നാമ ഗേഹേ ഭണ്ഡം ഹരന്തേഹി അമ്ഹേഹി മഹാപഥവീ പവിസിതബ്ബാ ഭവേയ്യാ"തി. സോ താവദേവ ഗന്ത്വാ ചോരേഹി ഗഹിതഭണ്ഡം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ചോരേഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ പരിസപരിയന്തേ അട്ഠാസി. കാതിയാനീപി ഉപാസികാ ഥേരസ്സ ദേസനാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

അഥ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ചോരജേട്ഠകോ ഗന്ത്വാ ഉപാസികായ പാദേസു പതിത്വാ, "അയ്യേ, സബ്ബേസംയേവ നോ ഖമാഹീ"തി ആഹ. കിം പന തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം കതന്തി? സോ സബ്ബം അത്തനാ കതദോസം ആരോചേസി. തേന ഹി, താതാ, ഖമാമി തുമ്ഹാകന്തി. അയ്യേ, അമ്ഹാകം ഏവം ഖമിതം നാമ ന ഹോതി, തുമ്ഹാകം പന പുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികേ സബ്ബേസംയേവ നോ പബ്ബജ്ജം ദാപേഹീതി. സാ സബ്ബേപി തേ ഗഹേത്വാ കുടികണ്ണസോണത്ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബാജേസി. തേപി ഖോ ചോരാ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതാ സബ്ബേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു. ഏവമേതം വത്ഥു സമുട്ഠിതം. അപരഭാഗേ സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപാസികായോ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ കാതിയാനിം ഉപാസികം അവേച്ചപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

നകുലമാതാവത്ഥു

ഛന്നന്ന. നവമേ **വിസ്സാസികാന**ന്തി വിസ്സാസകഥം കഥേന്തീനം ഉപാസികാനം, നകുലമാതാ ഗഹപതാനീ, അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. യം പനേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം സബ്ബം

ഹേട്ഠാ ഉപാസകപാളിയം വുത്തമേവ. കേവലം ഇധ നകുലമാതരം ധുരം കത്വാ വേദിതബ്ബന്തി.

കാളീകുരരഘരികാവത്ഥു

൨൬൭. ദസമേ **അനുസ്സവപ്പസന്നാന**ന്തി അനുസ്സവേനേവ ഉപ്പന്നേന പസാദേന സമന്നാഗതാനം ഉപാസികാനം അന്തരേ, കാളീ ഉപാസികാ, കുരരഘരികാ അഗ്ഗാതി ദസ്സേതി. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതിയം കുരരഘരനഗരേ നിബ്ബത്താ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഉപാസികം അനുസ്സവപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തി, കാളീതിസ്സാ നാമം അകംസു.

സാ വയപ്പത്താ കുരരഘരനഗരേ കുലഗേഹം ഗതാ. അഥസ്സാ സംവാസേന ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ''പരേസം ഗേഹേ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം നാമ അപ്പതിരൂപ''ന്തി അത്തനോ കുലനഗരമേവ ആഗന്ത്വാ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ അത്തനോ പാസാദസ്സ ഉപരി ആകാസേ ഠിതാനം സാതാഗിരഹേമവതാനം രതനത്തയസ്സ വണ്ണം കഥേന്താനം കഥം സുത്വാ അനുസ്സവികപ്പസാദം ഉപ്പാദേത്വാ സത്ഥു അദസ്സനേനേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി, അപരഭാഗേ പനസ്സാ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസീതി സബ്ബം വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ. അപരഭാഗേ പന സത്ഥാ ജേതവനേ ഭിക്ഖുസങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ഉപാസികായോ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ ഇമം ഉപാസികം അനുസ്സവപ്പസന്നാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

ദസസുത്തപരിമാണായ ഉപാസികാപാളിയാ വണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏത്താവതാ ച മനോരഥപൂരണിയാ

അങ്ഗുത്തരനികായ-അട്ഠകഥായ

സബ്ബാപി ഏതദഗ്ഗപാളിവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. അട്ഠാനപാളി

(൧൭) ൧. അട്ഠാനപാളി-പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ

൨൬൮. അട്ഠാനപാളിയാ **അട്ഠാന**ന്തി ഹേതുപടിക്ഖേപോ. **അനവകാസോ**തി പച്ചയപടിക്ഖേപോ. ഉഭയേനാപി കാരണമേവ പടിക്ഖിപതി. കാരണഞ്ഹി തദായത്തവുത്തിതായ അത്തനോ ഫലസ്സ ഠാനന്തി ച അവകാസോതി ച വുച്ചതി. **യ**ന്തി യേന കാരണേന. **ദിട്ഠിസമ്പന്നോ**തി മഗ്ഗദിട്ഠിയാ സമ്പന്നോ സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ. തസ്സ ഹി ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി, ദസ്സനസമ്പന്നോ ഇതിപി, ആഗതോ ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, പസ്സതി ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, സേക്ഖേന ഞാണേന സമന്നാഗതോ ഇതിപി, സേക്ഖായ വിജ്ജായ സമന്നാഗതോ ഇതിപി, ധമ്മസോതസമാപന്നോ ഇതിപി, അരിയോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഇതിപി, അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപിതി ബഹൂനി നാമാനി ഹോന്തി. **കഞ്ചി സങ്ഖാര**ന്തി ചതുഭൂമകേസു സങ്ഖതസങ്ഖാരേസു കഞ്ചി ഏകം സങ്ഖാരമ്പി. **നിച്ചതോ ഉപഗച്ഛേയ്യാ**തി നിച്ചോതി ഗണ്ഹേയ്യ. **നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ**തി ഏതം കാരണം നത്ഥി ന ഉപലബ്ഭതി. **യം പുഥുജ്ജനോ**തി യേന കാരണേന പുഥുജ്ജനോ. **ഠാനമേതം വിജ്ജതീ**തി ഏതം കാരണം അത്ഥി. സസ്സതദിട്ഠിയാ ഹി സോ തേഭൂമകേസു സങ്ഖതസങ്ഖാരേസു കഞ്ചി സങ്ഖാരം നിച്ചതോ ഗണ്ഹേയ്യാതി അത്ഥോ. ചതുത്ഥഭൂമകസങ്ഖാരാ പന തേജുസ്സദത്താ ദിവസംസന്തത്തോ അയോഗുളോ വിയ മക്ഖികാനം, ദിട്ഠിയാ വാ അഞ്ഞേസം വാ അകുസലാനം ആരമ്മണം ന ഹോന്തി. ഇമിനാ നയേന **കഞ്ചി സങ്ഖാരം സുഖതോ**തിആദീസുപി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൨൬൯. **സുഖതോ ഉപഗച്ഛേയ്യാ**തി ''ഏകന്തസുഖീ അത്താ ഹോതി ആരോഗോ പരമ്മരണാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൭൬, ൭൯; മ॰ നി॰ ၃.൨൧, ൨൨) ഏവം അത്തദിട്ഠിവസേന സുഖതോ ഗാഹം സന്ധായേതം വുത്തം. ദിട്ഠിവിപ്പയുത്തചിത്തേന പന അരിയസാവകോ പരിളാഹാധിഭൂതോ പരിളാഹവൂപസമത്ഥം മത്തഹത്ഥിപരിത്താസിതോ വിയ ചോക്ഖബ്രാഹ്മണോ ഗൂഥം കഞ്ചി സങ്ഖാരം സുഖതോ ഉപഗച്ഛതി.

൨൭൦. അത്തവാരേ കസിണാദിപണ്ണത്തിസങ്ഗഹത്ഥം ''സങ്ഖാര''ന്തി അവത്വാ **കഞ്ചി ധമ്മ**ന്തി വുത്തം. ഇധാപി അരിയസാവകസ്സ ചതുഭൂമകവസേന പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ, പുഥുജ്ജനസ്സ തേഭൂമകവസേന . സബ്ബവാരേസു വാ അരിയസാവകസ്സാപി തേഭൂമകവസേനേവ പരിച്ഛേദോ വട്ടതി. യം യം ഹി പുഥുജ്ജനോ ഗണ്ഹാതി, തതോ തതോ അരിയസാവകോ ഗാഹം വിനിവേഠേതി. പുഥുജ്ജനോ ഹി യം യം നിച്ചം സുഖം അത്താതി ഗണ്ഹാതി, തം തം അരിയസാവകോ അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താതി ഗണ്ഹന്തോ തം ഗാഹം വിനിവേഠേതി. ഇതി ഇമസ്മിം സുത്തത്തയേ പുഥുജ്ജനത്തഗ്ഗാഹവിനിവേഠനം നാമ കഥിതം.

൨൭൧. **മാതര**ന്തിആദീസു ജനികാവ മാതാ, ജനകോവ പിതാ, മനുസ്സഭൂതോവ ഖീണാസവോ അരഹാതി അധിപ്പേതോ. കിം പന അരിയസാവകോ അഞ്ഞം ജീവിതാ വോരോപേയ്യാതി? ഏതമ്പി അട്ഠാനം. സചേപി ഭവന്തരഗതം അരിയസാവകം അത്തനോ അരിയസാവകഭാവം

അജാനന്തമ്പി കോചി ഏവം വദേയ്യ "ഇമം കുന്ഥകിപില്ലികം ജീവിതാ വോരോപേത്വാ സകലചക്കവാളഗബ്ഭേ ചക്കവത്തിരജ്ജം പടിപജ്ജാഹീ"തി, നേവ സോ തം ജീവിതാ വോരോപേയ്യ. അഥാപി നം ഏവം വദേയ്യും "സചേ ഇമം ന ഘാതേസ്സസി, സീസം തേ ഛിന്ദിസ്സാമാ"തി. സീസമേവസ്സ ഛിന്ദേയ്യും, ന ച സോ തം ഘാതേയ്യ. പുഥുജ്ജനഭാവസ്സ പന മഹാസാവജ്ജഭാവദസ്സനത്ഥം അരിയസാവകസ്സ ച ബലവദീപനത്ഥമേതം വുത്തം. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - സാവജ്ജോ പുഥുജ്ജനഭാവോ, യത്ര ഹി നാമ പുഥുജ്ജനോ മാതുഘാതാദീനിപി ആനന്തരിയാനി കരിസ്സതി. മഹാബലോ ച അരിയസാവകോ, യോ ഏതാനി കമ്മാനി ന കരോതീതി.

൨൭൮. **പദുട്ഠചിത്തോ**തി വധകചിത്തേന പദുട്ഠചിത്തോ. **ലോഹിതം ഉപ്പാദേയ്യാ**തി ജീവമാനകസരീരേ ഖുദ്ദകമക്ഖികായ പിവനമത്തമ്പി ലോഹിതം ഉപ്പാദേയ്യ.

൨൭൯. **സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യാ**തി സമാനസംവാസകം സമാനസീമായ ഠിതം പഞ്ചഹി കാരണേഹി സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യ. വുത്തമ്പി ചേതം "പഞ്ചഹുപാലി , ആകാരേഹി സങ്ഘോ ഭിജ്ജതി - കമ്മേന, ഉദ്ദേസേന, വോഹരന്തോ, അനുസ്സാവനേന, സലാകഗ്ഗാഹേനാ"തി (പരി॰ ൪൫൮).

തത്ഥ **കമ്മേനാ**തി അപലോകനാദീസു ചതൂസു കമ്മേസു അഞ്ഞതരേന കമ്മേന. **ഉദ്ദേസേനാ**തി പഞ്ചസു പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേസു അഞ്ഞതരേന ഉദ്ദേസേന. **വോഹരന്തോ**തി കഥയന്തോ, താഹി താഹി ഉപ്പത്തീഹി **അധമ്മം ധമ്മോ**തിആദീനി അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനി ദീപേന്തോ. **അനുസ്സാവനേനാ**തി "നനു തുമ്ഹേ ജാനാഥ മയ്ഹം ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതഭാവം ബഹുസ്സുതഭാവഞ്ച, മാദിസോ നാമ ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥു സാസനം ഗാഹേയ്യാതി ചിത്തമ്പി ഉപ്പാദേതും ന തുമ്ഹാകം യുത്തം, കിം മയ്ഹം അവീചി നീലുപ്പലവനം വിയ സീതലാ, കിം അഹം അപായതോ ന ഭായാമീ"തിആദിനാ നയേന കണ്ണമൂലേ വചീഭേദം കത്വാ അനുസ്സാവനേന . **സലാകഗ്ഗാഹേനാ**തി ഏവം അനുസ്സാവേത്വാ തേസം ചിത്തം ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ അനിവത്തിധമ്മേ കത്വാ "ഗണ്ഹഥ ഇമം സലാക"ന്തി സലാകഗ്ഗാഹേന.

ഏത്ഥ ച കമ്മേവ ഉദ്ദേസോ വാ പമാണം, വോഹാരാനുസ്സാവനസലാകഗ്ഗാഹാ പന പുബ്ബഭാഗാ. അട്ഠാരസവത്ഥുദീപനവസേന ഹി വോഹരന്തേന തത്ഥ രുചിജനനത്ഥം അനുസ്സാവേത്വാ സലാകായ ഗഹിതായപി അഭിന്നോവ ഹോതി സങ്ഘോ. യദാ പന ഏവം ചത്താരോ വാ അതിരേകാ വാ സലാകം ഗഹേത്വാ ആവേണികം കമ്മം വാ ഉദ്ദേസം വാ കരോന്തി, തദാ സങ്ഘോ ഭിന്നോ നാമ ഹോതി. ഏവം ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യാതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. ഏത്താവതാ മാതുഘാതാദീനി പഞ്ച ആനന്തരിയകമ്മാനി ദസ്സിതാനി ഹോന്തി, യാനി പുഥുജ്ജനോ കരോതി, ന അരിയസാവകോ. തേസം ആവിഭാവത്ഥം -

> "കമ്മതോ ദ്വാരതോ ചേവ, കപ്പട്ഠിതിയതോ തഥാ;
> പാകസാധാരണാദീഹി, വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ".

തത്ഥ **കമ്മതോ** താവ - ഏത്ഥ ഹി മനുസ്സഭൂതസ്സേവ മനുസ്സഭൂതം മാതരം വാ പിതരം വാ അപി പരിവത്തലിങ്ഗം ജീവിതാ വോരോപേന്തസ്സ കമ്മം

ആനന്തരിയം ഹോതി, തസ്സ വിപാകം പടിബാഹിസ്സാമീതി സകലചക്കവാളം മഹാചേതിയപ്പമാണേഹിപി കഞ്ചനഥൂപേഹി പൂരേത്വാപി സകലചക്കവാളം പൂരേത്വാ നിസിന്നസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാപി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ സങ്ഘാടികണ്ണം അമുഞ്ചന്തോ വിചരിത്വാപി കായസ്സ ഭേദാ നിരയമേവ ഉപപജ്ജതി. യോ പന സയം മനുസ്സോ തിരച്ഛാനഭൂതം മാതരം വാ പിതരം വാ, സയം വാ തിരച്ഛാനഭൂതോ മനുസ്സഭൂതം, തിരച്ഛാനഭൂതോയേവ വാ തിരച്ഛാനഭൂതം ജീവിതാ വോരോപേതി, തസ്സ കമ്മം ആനന്തരിയം ന ഹോതി, ഭാരിയം പന ഹോതി, ആനന്തരിയം ആഹച്ചേവ തിട്ഠതി. മനുസ്സജാതികാനംവ പന വസേന അയം പഞ്ഹോ കഥിതോ.

തത്ഥ ഏളകചതുക്കം, സങ്ഗാമചതുക്കം, ചോരചതുക്കഞ്ച കഥേതബ്ബം. ഏളകം മാരേസ്സാമീതി അഭിസന്ധിനാപി ഹി ഏളകട്ഠാനേ ഠിതം മനുസ്സോ മനുസ്സഭൂതം മാതരം വാ പിതരം വാ മാരേന്തോ ആനന്തരിയം ഫുസതി. ഏളകാഭിസന്ധിനാ മാതാപിതിഅഭിസന്ധിനാ വാ ഏളകം മാരേന്തോ ആനന്തരിയം ന ഫുസതി, മാതാപിതിഅഭിസന്ധിനാ മാതാപിതരോ മാരേന്തോ ഫുസതേവ. ഏസ നയോ ഇതരസ്മിമ്പി ചതുക്കദ്വയേ. യഥാ ച മാതാപിതൂസു, ഏവം അരഹന്തേപി ഏതാനി ചതുക്കാനി വേദിതബ്ബാനി . മനുസ്സഅരഹന്തമേവ ച മാരേത്വാ ആനന്തരിയം ഫുസതി, ന യക്ഖഭൂതം. കമ്മം പന ഭാരിയം, ആനന്തരിയസദിസമേവ. മനുസ്സഅരഹന്തസ്സ ച പുഥുജ്ജനകാലേയേവ സത്ഥപ്പഹാരേ വാ വിസേ വാ ദിന്നേപി യദി സോ അരഹത്തം പത്വാ തേനേവ മരതി, അരഹന്തഘാതകോ ഹോതിയേവ. യം പന പുഥുജ്ജനകാലേ ദിന്നം ദാനം അരഹത്തം പത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, പുഥുജ്ജനസ്സേവ തം ദിന്നം ഹോതി. സേസഅരിയപുഗ്ഗലേ മാരേന്തസ്സ ആനന്തരിയം നത്ഥി, കമ്മം പന ഭാരിയം, ആനന്തരിയസദിസമേവ.

ലോഹിതുപ്പാദേ തഥാഗതസ്സ അഭേജ്ജകായതായ പരൂപക്കമേന ചമ്മച്ഛേദം കത്വാ ലോഹിതപഗ്ഘരണം നാമ നത്ഥി, സരീരസ്സ പന അന്തോയേവ ഏകസ്മിം ഠാനേ ലോഹിതം സമോസരതി. ദേവദത്തേന പവിദ്ധസിലതോ ഭിജ്ജിത്വാ ഗതാ സകലികാപി തഥാഗതസ്സ പാദന്തം പഹരി, ഫരസുനാ പഹടോ വിയ പാദോ അന്തോലോഹിതോയേവ അഹോസി. തഥാ കരോന്തസ്സ ആനന്തരിയം ഹോതി. ജീവകോ പന തഥാഗതസ്സ രുചിയാ സത്ഥകേന ചമ്മം ഛിന്ദിത്വാ തമ്ഹാ ഠാനാ ദുട്ഠലോഹിതം നീഹരിത്വാ ഫാസുകമകാസി. തഥാ കരോന്തസ്സ പുഞ്ഞകമ്മമേവ ഹോതി.

അഥ യേ പരിനിബ്ബുതേ തഥാഗതേ ചേതിയം ഭിന്ദന്തി, ബോധിം ഛിന്ദന്തി, ധാതുമ്ഹി ഉപക്കമന്തി, തേസം കിം ഹോതീതി? ഭാരിയം കമ്മം ഹോതി, ആനന്തരിയസദിസം. സധാതുകം പന ഥൂപം വാ പടിമം വാ ബാധയമാനം ബോധിസാഖം ഛിന്ദിതും വട്ടതി. സചേപി തത്ഥ നിലീനാ സകുണാ ചേതിയേ വച്ചം പാതേന്തി, ഛിന്ദിതും വട്ടതിയേവ. പരിഭോഗചേതിയതോ ഹി സരീരചേതിയം മഹന്തതരം. ചേതിയവത്ഥും ഭിന്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തം ബോധിമൂലമ്പി ഛിന്ദിത്വാ ഹരിതും വട്ടതി. യാ പന ബോധിസാഖാ ബോധിഘരം ബാധതി, തം ഗേഹരക്ഖണത്ഥം ഛിന്ദിതും ന ലഭതി. ബോധിഅത്ഥഞ്ഹി ഗേഹം, ന ഗേഹത്ഥായ ബോധി. ആസനഘരേപി ഏസേവ നയോ. യസ്മിം പന ആസനഘരേ ധാതു നിഹിതാ ഹോതി, തസ്സ രക്ഖണത്ഥായ ബോധിസാഖം ഛിന്ദിതും വട്ടതി. ബോധിജഗ്ഗനത്ഥം ഓജാഹരണസാഖം വാ പൂതിസാഖം വാ ഛിന്ദിതും വട്ടതിയേവ, സരീരപടിജഗ്ഗനേ വിയ പുഞ്ഞമ്പി ഹോതി.

സങ്ഘഭേദേപി സീമട്ഠകസങ്ഘേ അസന്നിപതിതേ വിസും പരിസം ഗഹേത്വാ കതവോഹാരാനുസ്സാവനസലാകഗ്ഗാഹസ്സ കമ്മം വാ കരോന്തസ്സ ഉദ്ദേസം വാ ഉദ്ദിസന്തസ്സ ഭേദോ ച ഹോതി ആനന്തരിയകമ്മഞ്ച. സമഗ്ഗസഞ്ഞായ പന വട്ടതീതി സഞ്ഞായ വാ കരോന്തസ്സ ഭേദോവ ഹോതി, ന ആനന്തരിയകമ്മം. തഥാ നവതോ ഊനപരിസായ. സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന നവന്നം ജനാനം യോ സങ്ഘം ഭിന്ദതി, തസ്സ ആനന്തരിയകമ്മം ഹോതി. തസ്സ അനുവത്തകാനം അധമ്മവാദീനം മഹാസാവജ്ജകമ്മം , ധമ്മവാദിനോ പന അനവജ്ജാ. തത്ഥ നവന്നമേവ സങ്ഘഭേദേ ഇദം സുത്തം - "ഏകതോ, ഉപാലി, ചത്താരോ ഹോന്തി, ഏകതോ ചത്താരോ, നവമോ അനുസ്സാവേതി, സലാകം ഗാഹേതി 'അയം ധമ്മോ അയം വിനയോ ഇദം സത്ഥു സാസനം, ഇമം ഗണ്ഹഥ, ഇമം രോചേഥാ'തി. ഏവം ഖോ, ഉപാലി, സങ്ഘരാജി ചേവ ഹോതി സങ്ഘഭേദോ ച. നവന്നം വാ , ഉപാലി, അതിരേകനവന്നം വാ സങ്ഘരാജി ചേവ ഹോതി സങ്ഘഭേദോ ചാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൫൧). ഏതേസു ച പന പഞ്ചസു സങ്ഘഭേദോ വചീകമ്മം, സേസാനി കായകമ്മാനീതി ഏവം കമ്മതോ വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ.

ദ്വാരതോതി സബ്ബാനേവ ചേതാനി കായദ്വാരതോപി വചീദ്വാരതോപി സമുട്ഠഹന്തി. പുരിമാനി പനേത്ഥ ചത്താരി ആണത്തികവിജ്ജാമയപ്പയോഗവസേന വചീദ്വാരതോ സമുട്ഠഹിത്വാപി കായദ്വാരമേവ പൂരേന്തി, സങ്ഘഭേദോ ഹത്ഥമുദ്ധായ ഭേദം കരോന്തസ്സ കായദ്വാരതോ സമുട്ഠഹിത്വാപി വചീദ്വാരമേവ പൂരേതീതി ഏവമേത്ഥ ദ്വാരതോപി വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ.

കപ്പട്ഠിതിയതോതി സങ്ഘഭേദോയേവ ചേത്ഥ കപ്പട്ഠിതിയോ. സണ്ഠഹന്തേ ഹി കപ്പേ വാ കപ്പവേമജ്ഝേ വാ സങ്ഘഭേദം കത്വാ കപ്പവിനാസേയേവ മുച്ചതി. സചേപി ഹി 'സ്വേ കപ്പോ വിനസ്സിസ്സതീ'തി അജ്ജ സങ്ഘഭേദം കരോതി, സ്വേവ മുച്ചതി, ഏകദിവസമേവ നിരയേ പച്ചതി. ഏവം കരണം പന നത്ഥി. സേസാനി ചത്താരി കമ്മാനി ആനന്തരിയാനേവ ഹോന്തി, ന കപ്പട്ഠിതിയാനീതി ഏവമേത്ഥ കപ്പട്ഠിതിയതോപി വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ.

പാകതോതി യേന ച പഞ്ചപേതാനി കമ്മാനി കതാനി ഹോന്തി, തസ്സ സങ്ഘഭേദോയേവ പടിസന്ധിവസേന വിപച്ചതി, സേസാനി "അഹോസികമ്മം നാഹോസി കമ്മവിപാകോ"തി ഏവമാദീസു സങ്ഖം ഗച്ഛന്തി. സങ്ഘഭേദാഭാവേ ലോഹിതുപ്പാദോ, തദഭാവേ അരഹന്തഘാതോ, തദഭാവേ സചേ പിതാ സീലവാ ഹോതി, മാതാ ദുസ്സീലാ, നോ വാ തഥാ സീലവതീ, പിതുഘാതോ പടിസന്ധിവസേന വിപച്ചതി. സചേ മാതാ സീലവതീ, മാതുഘാതോ. ദ്വീസുപി സീലേന വാ ദുസ്സീലേന വാ സമാനേസു മാതുഘാതോവ പടിസന്ധിവസേന വിപച്ചതി . മാതാ ഹി ദുക്കരകാരിനീ ബഹൂപകാരാ ച പുത്താനന്തി. ഏവമേത്ഥ പാകതോപി വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ.

സാധാരണാദീഹീതി പുരിമാനി ചത്താരി സബ്ബേസമ്പി ഗഹട്ഠപബ്ബജിതാനം സാധാരണാനി. സങ്ഘഭേദോ പന "ന ഖോ, ഉപാലി ഭിക്ഖുനീ, സങ്ഘം ഭിന്ദതി, ന സിക്ഖമാനാ, ന സാമണേരോ, ന സാമണേരീ , ന ഉപാസകോ, ന ഉപാസികാ സങ്ഘം ഭിന്ദതി. ഭിക്ഖു ഖോ, ഉപാലി, പകതത്തോ സമാനസംവാസകോ സമാനസീമായം ഠിതോ സങ്ഘം ഭിന്ദതീ"തി (ചൂളവ॰

൩.൫) വചനതോ വുത്തപ്പകാരസ്സ ഭിക്ഖുനോവ ഹോതി, ന അഞ്ഞസ്സ, തസ്മാ അസാധാരണോ. ആദിസദ്ദേന സബ്ബേപേതേ ദുക്ഖവേദനായ സഹഗതാ ദോസമോഹസമ്പയുത്താ ചാതി ഏവമേത്ഥ സാധാരണാദീഹിപി വിഞ്ഞാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ.

൨൭൮. **അഞ്ഞം സത്ഥാര**ന്തി "അയം മേ സത്ഥാ സത്ഥു കിച്ചം കാതും അസമത്ഥോ"തി ഭവന്തരേപി അഞ്ഞം തിത്ഥകരം 'അയം മേ സത്ഥാ"തി ഏവം ഗണ്ഹേയ്യ, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീതി അത്ഥോ.

൨൭൭. **ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ**തി ദസസഹസ്സിലോകധാതുയാ. തീണി ഹി ഖേത്താനി ജാതിഖേത്തം, ആണാഖേത്തം വിസയഖേത്തന്തി. തത്ഥ **ജാതിഖേത്തം** നാമ ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു. സാ ഹി തഥാഗതസ്സ മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഓക്കമനകാലേ നിക്ഖമനകാലേ സമ്ബോധികാലേ ധമ്മചക്കപ്പവത്തനേ ആയുസങ്ഖാരവോസ്സജ്ജനേ പരിനിബ്ബാനേ ച കമ്പതി. കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളം പന **ആണാഖേത്തം** നാമ. ആടാനാടിയപരിത്തമോരപരിത്തധജഗ്ഗപരിത്തരതനപരിത്താദീനഞ്ഹി ഏത്ഥ ആണാ പവത്തതി. **വിസയഖേത്തസ്സ** പന പരിമാണം നത്ഥി. ബുദ്ധാനഞ്ഹി "യാവതകം ഞാണം താവതകം ഞേയ്യം, യാവതകം ഞേയ്യം താവതകം ഞാണം, ഞാണപരിയന്തികം ഞേയ്യം, ഞേയ്യപരിയന്തികം ഞാണ"ന്തി (മഹാനി॰ ൬൯; ചൂളനി॰ മോഘരാജമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസോ ൮൫; പടി॰ മ॰ ൩.൫) വചനതോ അവിസയോ നാമ നത്ഥി.

ഇമേസു പന തീസു ഖേത്തേസു ഠപേത്വാ ഇമം ചക്കവാളം അഞ്ഞസ്മിം ചക്കവാളേ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തീതി സുത്തം നത്ഥി, ന ഉപ്പജ്ജന്തീതി പന അത്ഥി. **തീണി ഹി പിടകാനി** - വിനയപിടകം, സുത്തന്തപിടകം, അഭിധമ്മപിടകം. **തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ** - മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ സങ്ഗീതി, യസത്ഥേരസ്സ സങ്ഗീതി, മോഗ്ഗലിപുത്തത്ഥേരസ്സ സങ്ഗീതി. ഇമാ തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ ഇമം ചക്കവാളം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തീതി സുത്തം നത്ഥി, ന ഉപ്പജ്ജന്തീതി പന അത്ഥി.

അപുബ്ബം അചരിമന്തി അപുരേ അപച്ഛാ, ഏകതോ ന ഉപ്പജ്ജന്തി. പുരേ വാ പച്ഛാ വാ ഉപ്പജ്ജന്തീതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ ബോധിപല്ലങ്കേ "ബോധിം അപ്പത്വാ ന ഉട്ഠഹിസ്സാമീ"തി നിസിന്നകാലതോ പട്ഠായ യാവ മാതുകുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിഗ്ഗഹണം, താവ പുബ്ബേതി ന വേദിതബ്ബം. ബോധിസത്തസ്സ ഹി പടിസന്ധിക്ഖണേ ദസസഹസ്സചക്കവാളകമ്പനേനേവ ഖേത്തപരിഗ്ഗഹോ കതോ, ഏത്ഥന്തരേ അഞ്ഞസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പത്തി നിവാരിതാവ ഹോതി. പരിനിബ്ബാനതോ പട്ഠായ യാവ സാസപമത്താപി ധാതു തിട്ഠതി, താവ പച്ഛാതി ന വേദിതബ്ബം. ധാതൂസു ഹി ഠിതാസു ബുദ്ധാ ഠിതാവ ഹോന്തി. തസ്മാ ഏത്ഥന്തരേ അഞ്ഞസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പത്തി നിവാരിതാവ ഹോതി. ധാതുപരിനിബ്ബാനേ പന ജാതേ അഞ്ഞസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പത്തി ന നിവാരിതാ.

കസ്മാ പന അപുബ്ബം അചരിമം ന ഉപ്പജ്ജന്തീതി? അനച്ഛരിയത്താ. ബുദ്ധാ ഹി അച്ഛരിയമനുസ്സാ. യഥാഹ - "ഏകപുഗ്ഗലോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനോ ഉപ്പജ്ജതി അച്ഛരിയമനുസ്സോ. കതമോ ഏകപുഗ്ഗലോ? തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി (അം॰ നി॰ ൧.൧൭൧). യദി ച ദ്വേ വാ

ചത്താരോ വാ അട്ഠ വാ സോളസ വാ ഏകതോ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, അനച്ഛരിയാ ഭവേയ്യും. ഏകസ്മിഞ്ഹി വിഹാരേ ദ്വിന്നം ചേതിയാനമ്പി ലാഭസക്കാരോ ഉളാരാ ന ഹോന്തി, ഭിക്ഖൂപി ബഹുതായ അനച്ഛരിയാ ജാതാ, ഏവം ബുദ്ധാപി ഭവേയ്യും. തസ്മാ ന ഉപ്പജ്ജന്തി.

ദേസനായ ച വിസേസാഭാവതോ. യഞ്ഹി സതിപട്ഠാനാദികം ധമ്മം ഏകോ ദേസേതി, അഞ്ഞേന ഉപ്പജ്ജിത്വാപി സോവ ധമ്മോ ദേസേതബ്ബോ സിയാ. തതോ അനച്ഛരിയോ സിയാ. ഏകസ്മിം പന ധമ്മം ദേസേന്തേ ദേസനാപി അച്ഛരിയാവ ഹോതി.

വിവാദഭാവതോ ച. ബഹൂസു ച ബുദ്ധേസു ഉപ്പന്നേസു ബഹൂനം ആചരിയാനം അന്തേവാസികാ വിയ "അമ്ഹാകം ബുദ്ധോ പാസാദികോ, അമ്ഹാകം ബുദ്ധോ മധുരസ്സരോ ലാഭീ പുഞ്ഞവാ"തി വിവദേയ്യും, തസ്മാപി ഏവം ന ഉപ്പജ്ജന്തി.

അപിചേതം കാരണം മിലിന്ദരഞ്ഞാ പുട്ഠേന നാഗസേനത്ഥേരേന വിത്ഥാരിതമേവ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ (മിം പം ൫.൧.൧) -

"ഭന്തേ, നാഗസേന, ഭാസിതമ്പി ഹേതം ഭഗവതാ - 'അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ, യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ദ്വേ അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ അപുബ്ബം അചരിമം ഉപ്പജ്ജേയ്യും , നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ'തി. ദേസേന്താ ച, ഭന്തേ നാഗസേന, സബ്ബേപി തഥാഗതാ സത്തതിംസ ബോധിപക്ഖിയധമ്മേ ദേസേന്തി, കഥയമാനാ ച ചത്താരി അരിയസച്ചാനി കഥേന്തി, സിക്ഖാപേന്താ ച തീസു സിക്ഖാസു സിക്ഖാപേന്തി, അനുസാസമാനാ ച അപ്പമാദപടിപത്തിയം അനുസാസന്തി. യദി, ഭന്തേ നാഗസേന, സബ്ബേസമ്പി തഥാഗതാനം ഏകോ ഉദ്ദേസോ ഏകാ കഥാ ഏകാ സിക്ഖാ ഏകാ അനുസിട്ഠി, കേന കാരണേന ദ്വേ തഥാഗതാ ഏകക്ഖണേ ന ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏകേനപി താവ ബുദ്ധുപ്പാദേന അയം ലോകോ ഓഭാസജാതോ, യദി ദുതിയോപി ബുദ്ധോ ഭവേയ്യ, ദ്വിന്നം പഭായ അയം ലോകോ ഭിയ്യോസോമത്തായ ഓഭാസജാതോ ഭവേയ്യ. ഓവദമാനാ ച ദ്വേ തഥാഗതാ സുഖം ഓവദേയ്യും, അനുസാസമാനാ ച സുഖം അനുസാസേയ്യും. തത്ഥ മേ കാരണം ദേസേഹി, യഥാഹം നിസ്സംസയോ ഭവേയ്യന്തി".

"അയം, മഹാരാജ, ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ഏകബുദ്ധധാരണീ, ഏകസ്സേവ തഥാഗതസ്സ ഗുണം ധാരേതി. യദി ദുതിയോ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, നായം ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ധാരേയ്യ, ചലേയ്യ കമ്പേയ്യ നമേയ്യ ഓനമേയ്യ വിനമേയ്യ വികിരേയ്യ വിധമേയ്യ വിദ്ധംസേയ്യ, ന ഠാനമുപഗച്ഛേയ്യ.

"യഥാ, മഹാരാജ, നാവാ ഏകപുരിസസന്ധാരണീ ഭവേയ്യ. ഏകസ്മിം പുരിസേ അഭിരൂള്ഹേ സാ നാവാ സമുപാദികാ ഭവേയ്യ. അഥ ദുതിയോ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ താദിസോ ആയുനാ വണ്ണേന വയേന പമാണേന കിസഥൂലേന സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗേന, സോ തം നാവം അഭിരുഹേയ്യ. അപി നു സാ, മഹാരാജ, നാവാ ദ്വിന്നമ്പി ധാരേയ്യാതി? ന ഹി, ഭന്തേ, ചലേയ്യ കമ്പേയ്യ നമേയ്യ ഓനമേയ്യ വിനമേയ്യ വികിരേയ്യ വിധമേയ്യ വിദ്ധംസേയ്യ, ന ഠാനമുപഗച്ഛേയ്യ, ഓസീദേയ്യ ഉദകേതി. ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, അയം

ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ഏകബുദ്ധധാരണീ, ഏകസ്സേവ തഥാഗതസ്സ ഗുണം ധാരേതി, യദി ദുതിയോ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, നായം ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ധാരേയ്യ, ചലേയ്യ...പേ॰... ന ഠാനമുപഗച്ഛേയ്യ.

“യഥാ വാ പന, മഹാരാജ, പുരിസോ യാവദത്ഥം ഭോജനം ഭുഞ്ജേയ്യ ഛാദേന്തം യാവ കണ്ഠമഭിപൂരയിത്വാ. സോ ധാതോ പീണിതോ പരിപുണ്ണോ നിരന്തരോ തന്ദികതോ അനോനമിതദണ്ഡജാതോ പുനദേവ തത്തകം ഭോജനം ഭുഞ്ജേയ്യ. അപി നു ഖോ സോ, മഹാരാജ, പുരിസോ സുഖിതോ ഭവേയ്യാതി? ന ഹി, ഭന്തേ, സകിംഭുത്തോവ മരേയ്യാതി. ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, അയം ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ഏകബുദ്ധധാരണീ...പേ॰... ന ഠാനമുപഗച്ഛേയ്യാതി.

“കിം നു ഖോ, ഭന്തേ നാഗസേന, അതിധമ്മഭാരേന പഥവി ചലതീതി? ഇധ, മഹാരാജ, ദ്വേ സകടാ രതനപരിപൂരിതാ ഭവേയ്യും യാവ മുഖസമാ. ഏകസ്മാ സകടതോ രതനം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം സകടേ ആകിരേയ്യും, അപി നു തം, മഹാരാജ, സകടം ദ്വിന്നമ്പി സകടാനം രതനം ധാരേയ്യാതി? ന ഹി, ഭന്തേ, നാഭിപി തസ്സ ഫലേയ്യ, അരാപി തസ്സ ഭിജ്ജേയ്യും, നേമീപി തസ്സ ഓപതേയ്യും, അക്ഖോപി തസ്സ ഭിജ്ജേയ്യാതി. കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, അതിരതനഭാരേന സകടം ഭിജ്ജതീതി ? ആമ, ഭന്തേതി. ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, അതിധമ്മഭാരേന പഥവീ ചലതീതി.

“അപി ച, മഹാരാജ, ഇമം കാരണം ബുദ്ധബലപരിദീപനായ ഓസാരിതം. അഞ്ഞമ്പി തത്ഥ അഭിരൂപം കാരണം സുണോഹി, യേന കാരണേന ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ന ഉപ്പജ്ജന്തി. യദി, മഹാരാജ, ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, പരിസായ വിവാദോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ‘തുമ്ഹാകം ബുദ്ധോ, അമ്ഹാകം ബുദ്ധോ’തി ഉഭതോപക്ഖജാതാ ഭവേയ്യും. യഥാ, മഹാരാജ, ദ്വിന്നം ബലവാമച്ചാനം പരിസായ വിവാദോ ഉപ്പജ്ജതി, ‘തുമ്ഹാകം അമച്ചോ അമ്ഹാകം അമച്ചോ’തി ഉഭതോപക്ഖജാതാ ഹോന്തി. ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, യദി ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, പരിസായ വിവാദോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ‘തുമ്ഹാകം ബുദ്ധോ, അമ്ഹാകം ബുദ്ധോ’തി ഉഭതോപക്ഖജാതാ ഭവേയ്യും. ഇദം പഠമം കാരണം സുണോഹി, യേന കാരണേന ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ന ഉപ്പജ്ജന്തി.

“അപരമ്പി, മഹാരാജ, ഉത്തരിം കാരണം സുണോഹി, യേന കാരണേന ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ന ഉപ്പജ്ജന്തി. യദി, മഹാരാജ, ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, അഗ്ഗോ ബുദ്ധോതി യം വചനം, തം മിച്ഛാ ഭവേയ്യ. ജേട്ഠോ ബുദ്ധോതി...പേ॰... സേട്ഠോ ബുദ്ധോതി. വിസിട്ഠോ ബുദ്ധോതി, ഉത്തമോ ബുദ്ധോതി, പവരോ ബുദ്ധോതി, അസമോ ബുദ്ധോതി, അസമസമോ ബുദ്ധോതി, അപ്പടിസമോ ബുദ്ധോതി, അപ്പടിഭാഗോ ബുദ്ധോതി, അപ്പടിപുഗ്ഗലോ ബുദ്ധോതി യം വചനം, തം മിച്ഛാ ഭവേയ്യ. ഇമമ്പി ഖോ ത്വം, മഹാരാജ, കാരണം അത്ഥതോ സമ്പടിച്ഛ, യേന കാരണേന ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഏകക്ഖണേ ന ഉപ്പജ്ജന്തി.

“അപിച, മഹാരാജ, ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സഭാവപകതികാ ഏസാ, യം ഏകോയേവ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി. കസ്മാ? കാരണമഹന്തതാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധഗുണാനം. അഞ്ഞമ്പി, മഹാരാജ, യം മഹന്തം ഹോതി, തം ഏകംയേവ ഹോതി. പഥവീ, മഹാരാജ, മഹന്തീ, സാ ഏകായേവ. സാഗരോ

മഹന്തോ, സോ ഏകോയേവ. സിനേരു ഗിരിരാജ മഹന്തോ, സോ ഏകോയേവ. ആകാസോ മഹന്തോ, സോ ഏകോയേവ . സക്കോ മഹന്തോ, സോ ഏകോയേവ. ബ്രഹ്മാ മഹന്തോ, സോ ഏകോയേവ. തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ മഹന്തോ, സോ ഏകോയേവ. യത്ഥ തേ ഉപ്പജ്ജന്തി, തത്ഥ അഞ്ഞേസം ഓകാസോ ന ഹോതി. തസ്മാ തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഏകോയേവ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതീതി. സുകഥിതോ, ഭന്തേ നാഗസേന, പഞ്ഹോ ഓപമ്മേഹി കാരണേഹീ''തി.

ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാതി ഏകസ്മിം ചക്കവാളേ. ഹേട്ഠാ ഇമിനാവ പദേന ദസ ചക്കവാളസഹസ്സാനി ഗഹിതാനി, താനിപി ഏകചക്കവാളേനേവ പരിച്ഛിന്ദിതും വട്ടന്തി. ബുദ്ധാ ഹി ഉപ്പജ്ജമാനാ ഇമസ്മിംയേവ ചക്കവാളേ ഉപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പജ്ജനട്ഠാനേ പന വാരിതേ ഇതോ അഞ്ഞേസു ചക്കവാളേസു ന ഉപ്പജ്ജന്തീതി വാരിതമേവ ഹോതി.

പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൫. അട്ഠാനപാളി

(൧൫) ൨. അട്ഠാനപാളി-ദുതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ

൨൭൭. അപുബ്ബം അചരിമന്തി ഏത്ഥ ചക്കരതനപാതുഭാവതോ പുബ്ബേ പുബ്ബം, തസ്സേവ അന്തരധാനതോ പച്ഛാ ചരിമം. തത്ഥ ദ്വിധാ ചക്കരതനസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി ചക്കവത്തിനോ കാലകിരിയായ വാ പബ്ബജ്ജായ വാ. അന്തരധായമാനഞ്ച പന തം കാലകിരിയതോ വാ പബ്ബജ്ജതോ വാ സത്തമേ ദിവസേ അന്തരധായതി, തതോ പരം ചക്കവത്തിനോ പാതുഭാവോ അവാരിതോ.

കസ്മാ പന ഏകചക്കവാളേ ദ്വേ ചക്കവത്തിനോ ന ഉപ്പജ്ജന്തീതി? വിവാദുപച്ഛേദതോ, അച്ഛരിയഭാവതോ, ചക്കരതനസ്സ മഹാനുഭാവതോ ച. ദ്വീസു ഹി ഉപ്പജ്ജന്തേസു ''അമ്ഹാകം രാജാ മഹന്തോ, അമ്ഹാകം രാജാ മഹന്തോ''തി വിവാദോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ''ഏകസ്മിം ദീപേ ചക്കവത്തീ, ഏകസ്മിം ദീപേ ചക്കവത്തീ''തി ച അനച്ഛരിയോ ഭവേയ്യ. യോ ചായം ചക്കരതനസ്സ ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരേസു ചതൂസു മഹാദീപേസു ഇസ്സരിയാനുപ്പദാനസമത്ഥോ മഹാനുഭാവോ, സോപി പരിഹായേഥ. ഇതി വിവാദുപച്ഛേദതോ അച്ഛരിയഭാവതോ ചക്കരതനസ്സ മഹാനുഭാവതോ ച ന ഏകചക്കവാളേ ദ്വേ ഉപ്പജ്ജന്തി.

൨൭൮. യം ഇത്ഥീ അരഹം അസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോതി ഏത്ഥ തിട്ഠതു താവ സബ്ബഞ്ഞുഗുണേ നിബ്ബത്തേത്വാ ലോകനിത്ഥരണസമത്ഥോ ബുദ്ധഭാവോ, പണിധാനമത്തമ്പി ഇത്ഥിയാ ന സമ്പജ്ജതി.

> ''മനുസ്സത്തം ലിങ്ഗസമ്പത്തി, ഹേതു സത്ഥാരദസ്സനം;
> പബ്ബജ്ജാ ഗുണസമ്പത്തി, അധികാരോ ച ഛന്ദതാ;
> അട്ഠ ധമ്മസമോധാനാ, അഭിനീഹാരോ സമിജ്ഝതീ''തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൫൯) -

ഇമാനി ഹി പണിധാനസമ്പത്തികാരണാനി. ഇതി പണിധാനമ്പി സമ്പാദേതും അസമത്ഥായ ഇത്ഥിയാ കുതോ ബുദ്ധഭാവോതി. "അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ, യം ഇത്ഥീ അരഹം അസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി വുത്തം . സബ്ബാകാരപരിപൂരോവ പുഞ്ഞുസ്സയോ സബ്ബാകാരപരിപൂരമേവ അത്തഭാവം നിബ്ബത്തേതീതി പുരിസോവ അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ന ഇത്ഥീ.

൨൮൦. രാജാ അസ്സ ചക്കവത്തീതിആദീസുപി യസ്മാ ഇത്ഥിയാ കോസോഹിതവത്ഥഗുയ്ഹതാദീനം അഭാവേന ലക്ഖണാനി ന പരിപൂരന്തി, ഇത്ഥിരതനാഭാവേന സത്തരതനസമങ്ഗിതാ ന സമ്പജ്ജതി, സബ്ബമനുസ്സേഹി ച അധികോ അത്തഭാവോ ന ഹോതി. തസ്മാ "അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ യം ഇത്ഥീ രാജാ അസ്സ ചക്കവത്തീ"തി വുത്തം.

൨൮൧. യസ്മാ ച സക്കത്താദീനി തീണി ഠാനാനി ഉത്തമാനി, ഇത്ഥിലിങ്ഗഞ്ച ഹീനം, തസ്മാ ചസ്സാ സക്കത്താദീനിപി പടിസിദ്ധാനി.

നനു ച യഥാ ഇത്ഥിലിങ്ഗം, ഏവം പുരിസലിങ്ഗമ്പി ബ്രഹ്മലോകേ നത്ഥി. തസ്മാ "യം പുരിസോ ബ്രഹ്മത്തം കാരേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതീ"തിപി ന വത്തബ്ബം സിയാതി. നോ ന വത്തബ്ബം. കസ്മാ? ഇധ പുരിസസ്സ തത്ഥ നിബ്ബത്തനതോ. ബ്രഹ്മത്തന്തി ഹി മഹാബ്രഹ്മത്തം അധിപ്പേതം. ഇത്ഥീ ച ഇധ ഝാനം ഭാവേത്വാ കാലം കത്വാ ബ്രഹ്മപാരിസജ്ജാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി, ന മഹാബ്രഹ്മാനം. പുരിസോ പന തത്ഥ നുപ്പജ്ജതീതി ന വത്തബ്ബോ. സമാനേപി ചേത്ഥ ഉഭയലിങ്ഗാഭാവേ പുരിസസണ്ഠാനാവ ബ്രഹ്മാനോ, ന ഇത്ഥിസണ്ഠാനാ. തസ്മാ സുവുത്തമേവേതം.

൨൮൪. കായദുച്ചരിതസ്സാതിആദീസു യഥാ നിമ്ബബീജകോസാതകിബീജാദീനി മധുരം ഫലം ന നിബ്ബത്തേന്തി, അസാതം അമധുരമേവ നിബ്ബത്തേന്തി, ഏവം കായദുച്ചരിതാദീനി മധുരം വിപാകം ന നിബ്ബത്തേന്തി, അമധുരമേവ നിബ്ബത്തേന്തി. യഥാ ച ഉച്ഛുബീജസാലിബീജാദീനി മധുരം സാദുരസമേവ ഫലം നിബ്ബത്തേന്തി, ന അസാതം കടുകം. ഏവം കായസുചരിതാദീനി മധുരമേവ വിപാകം നിബ്ബത്തേന്തി, ന അമധുരം. വുത്തമ്പി ചേതം -

> "യാദിസം വപതേ ബീജം, താദിസം ഹരതേ ഫലം;
> കല്യാണകാരീ കല്യാണം, പാപകാരീ ച പാപക"ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൫൬);

തസ്മാ "അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ, യം കായദുച്ചരിതസ്സാ"തിആദി വുത്തം.

൨൯൦-൨൯൫. കായദുച്ചരിതസമങ്ഗീതിആദീസു **സമങ്ഗീ**തി പഞ്ചവിധാ സമങ്ഗിതാ - ആയൂഹനസമങ്ഗിതാ, ചേതനാസമങ്ഗിതാ, കമ്മസമങ്ഗിതാ, വിപാകസമങ്ഗിതാ, ഉപട്ഠാനസമങ്ഗിതാതി. തത്ഥ കുസലാകുസലകമ്മായൂഹനക്ഖണേ **ആയൂഹനസമങ്ഗിതാ**തി വുച്ചതി. തഥാ **ചേതനാസമങ്ഗിതാ**. യാവ പന സത്താ അരഹത്തം ന പാപുണന്തി, താവ സബ്ബേപി സത്താ പുബ്ബേ ഉപചിതചേതനായ സമങ്ഗിതായ ചേതനാസമങ്ഗിനോതി വുച്ചന്തി. ഏസാ ചേതനാസമങ്ഗിതാ. യാവ അരഹത്തം ന പാപുണന്തി, താവ സബ്ബേപി സത്താ പുബ്ബേ ഉപചിതം വിപാകാരഹം

കമ്മം സന്ധായ "കമ്മസമങ്ഗിനോ"തി വുച്ചന്തി. ഏസാ **കമ്മസമങ്ഗിതാ. വിപാകസമങ്ഗിതാ** വിപാകക്ഖണേയേവ വേദിതബ്ബാ. യാവ പന സത്താ അരഹത്തം ന പാപുണന്തി, താവ തേസം തതോ തതോ ചവിത്വാ നിരയേ ഉപ്പജ്ജമാനാനം അഗ്ഗിജാലാലോഹകുമ്ഭിആദീഹി ഉപട്ഠാനാകാരേഹി നിരയോ, ഗബ്ഭസേയ്യകത്തം ആപജ്ജമാനാനം മാതുകുച്ഛി, ദേവേസു ഉപ്പജ്ജമാനാനം കപ്പരുക്ഖവിമാനാദീഹി ഉപട്ഠാനാകാരേഹി ദേവലോകോതി ഏവം ഉപപത്തിനിമിത്തം ഉപട്ഠാതി. ഇതി നേസം ഇമിനാ ഉപപത്തിനിമിത്തഉപട്ഠാനേന അപരിമുത്തതാ **ഉപട്ഠാനസമങ്ഗിതാ** നാമ. സാ ചലതി, സേസാ നിച്ചലാ. നിരയേ ഹി ഉപട്ഠിതേപി ദേവലോകോ ഉപട്ഠാതി, ദേവലോകേ ഉപട്ഠിതേപി നിരയോ ഉപട്ഠാതി, മനുസ്സലോകേ ഉപട്ഠിതേപി തിരച്ഛാനയോനി ഉപട്ഠാതി, തിരച്ഛാനയോനിയാ ച ഉപട്ഠിതായപി മനുസ്സലോകോ ഉപട്ഠാതിയേവ.

തത്രിദം വത്ഥു - സോണഗിരിപാദേ കിര അചേലവിഹാരേ സോണത്ഥേരോ നാമ ഏകോ ധമ്മകഥികോ. തസ്സ പിതാ സുനഖവാജികോ നാമ അഹോസി, ഥേരോ തം പടിബാഹന്തോപി സംവരേ ഠപേതും അസക്കോന്തോ "മാ നസ്സി വരാകോ"തി മഹല്ലകകാലേ അകാമകം നം പബ്ബാജേസി. തസ്സ ഗിലാനസേയ്യായ നിപന്നസ്സ നിരയോ ഉപട്ഠാസി. സോണഗിരിപാദതോ മഹന്താ സുനഖാ ആഗന്ത്വാ ഖാദിതുകാമാ വിയ സമ്പരിവാരേസും. സോ മഹാഭയഭീതോ "വാരേഹി, താത സോണ, വാരേഹി, താത സോണാ"തി ആഹ. കിം മഹാഥേരാതി? ന പസ്സസി, താതാതി തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. സോണത്ഥേരോ "കഥഞ്ഹി നാമ മാദിസസ്സ പിതാ നിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സതി , പതിട്ഠാസ്സ ഭവിസ്സാമീ"തി സാമണേരേഹി നാനാപുപ്ഫാനി ആഹരാപേത്വാ ചേതിയങ്ഗണബോധിയങ്ഗണേസു തലസന്ഥരണപൂജം ആസനപൂജഞ്ച കാരേത്വാ പിതരം മഞ്ചകേന ചേതിയങ്ഗണം ഹരിത്വാ മഞ്ചേ നിസീദാപേത്വാ "അയം, മഹാഥേര, പൂജാ തുമ്ഹാകം അത്ഥായ കതാ, 'അയം മേ ഭഗവാ ദുഗ്ഗതപണ്ണാകാരോ'തി വത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ചിത്തം പസാദേഹീ"തി ആഹ. സോ മഹാഥേരോ പൂജം ദിസ്വാ തഥാ കരോന്തോ ചിത്തം പസാദേസി. താവദേവസ്സ ദേവലോകോ ഉപട്ഠാസി. നന്ദനവന-ചിത്തലതാവന-മിസ്സകവന-ഫാരുസകവന-വിമാനാനി ചേവ ദേവനാടകാനി ച പരിവാരേത്വാ ഠിതാനി വിയ അഹേസും. സോ "അപേഥ, സോണ, അപേഥ, സോണാ"തി ഥേരം ആഹ. കിമിദം, മഹാഥേരാതി? ഏതാ തേ മാതരോ ആഗച്ഛന്തീതി. ഥേരോ "സഗ്ഗോ ഉപട്ഠിതോ മഹാഥേരസ്സാ"തി ചിന്തേസി. ഏവം ഉപട്ഠാനസമങ്ഗിതാ ചലതീതി വേദിതബ്ബാ. ഏതാസു സമങ്ഗിതാസു ഇധ ആയൂഹനചേതനാകമ്മ-സമങ്ഗിതാവസേന "കായദുച്ചരിതസമങ്ഗീ"തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ ഏകേ ആചരിയാ "യസ്മിം ഖണേ കമ്മം ആയൂഹതി, തസ്മിംയേവ ഖണേ തസ്സ സഗ്ഗോ വാരിതോ"തി വദന്തി. അപരേ പന "ആയൂഹിതകമ്മം നാമ വിപാകവാരം ലഭന്തമ്പി അത്ഥി അലഭന്തമ്പി. തത്ഥ യദാ കമ്മം വിപാകവാരം ലഭതി, തസ്മിംയേവ കാലേ തസ്സ സഗ്ഗോ വാരിതോ"തി വദന്തി. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

അട്ഠാനപാളിവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. ഏകധമ്മപാളി

(൧൩) ൧. ഏകധമ്മപാളി-പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ

൨൯൬. ഏകധമ്മപാളിയം **ഏകധമ്മോ**തി ഏകസഭാവോ. **ഏകന്തനിബ്ബിദായാ**തി ഏകന്തേന വട്ടേ നിബ്ബിന്ദനത്ഥായ ഉക്കണ്ഠനത്ഥായ. **വിരാഗായാ**തി വട്ടേ വിരജ്ജനത്ഥായ, രാഗാദീനം വാ കിലേസാനം വിരജ്ജനായ വിഗമായ. **നിരോധായാ**തി രാഗാദീനം നിരോധായ അപ്പവത്തികരണത്ഥായ, വട്ടസ്സേവ വാ നിരുജ്ഝനത്ഥായ. **ഉപസമായാ**തി കിലേസവൂപസമനത്ഥായ, **അഭിഞ്ഞായാ**തി അനിച്ചാദിവസേന ലക്ഖണത്തയം ആരോപേത്വാ അഭിജാനനത്ഥായ. **സമ്ബോധായാ**തി ചതുന്നം സച്ചാനം ബുജ്ഝനത്ഥായ, ''ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണ''ന്തി (മഹാനി॰ ൧൯൧; ചൂളനി॰ ഖഗ്ഗവിസാണസുത്തനിദ്ദേസോ ൧൨൧) ഏവം വുത്തസ്സ വാ ചതുമഗ്ഗഞാണസ്സ പടിവിജ്ഝനത്ഥായ. **നിബ്ബാനായാ**തി അപ്പച്ചയനിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികരണത്ഥായ.

ഇതി ഭഗവാ ഇമേഹി സത്തഹി പദേഹി ബുദ്ധാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനസ്സ വണ്ണം കഥേസി. കസ്മാ? മഹാജനസ്സ ഉസ്സാഹജനനത്ഥം വിസകണ്ടകവാണിജോ വിയ അത്തനോ പണിയസ്സ. വിസകണ്ടകവാണിജോ നാമ ഗുളവാണിജോ വുച്ചതി. സോ കിര ഗുളഫാണിതഖണ്ഡസക്കരാദീനി സകടേനാദായ പച്ചന്തഗാമം ഗന്ത്വാ ''വിസകണ്ടകം ഗണ്ഹഥ, വിസകണ്ടകം ഗണ്ഹഥാ''തി ഉഗ്ഘോസേസി. തം സുത്വാ ഗാമികാ ''വിസം നാമ കക്ഖളം ഘോരം. യോ നം ഖാദതി, സോ മരതി. കണ്ടകമ്പി വിജ്ഝിത്വാ മാരേതി, ഉഭോപേതേ കക്ഖളാ. കോ ഏത്ഥ ആനിസംസോ''തി ഗേഹദ്വാരാനി ഥകേസും, ദാരകേ ച പലാപേസും. തം ദിസ്വാ വാണിജോ 'അവോഹാരകുസലാ ഇമേ ഗാമികാ, ഹന്ദ നേ ഉപായേന ഗാഹാപേമീ''തി ''അതിമധുരം ഗണ്ഹഥ, അതിസാദും ഗണ്ഹഥ, ഗുളം ഫാണിതം സക്കരം സമഗ്ഘം ലബ്ഭതി, കൂടമാസകകൂടകഹാപണാദീഹി വാപി ലബ്ഭതീ''തി ഉഗ്ഘോസേസി. തം സുത്വാ ഗാമികാ തുട്ഠപഹട്ഠാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഗന്ത്വാ ബഹുമ്പി മൂലം ദത്വാ അഗ്ഗഹേസും.

തത്ഥ വിസകണ്ടകവാണിജസ്സ ''വിസകണ്ടകം ഗണ്ഹഥാ''തി ഉഗ്ഘോസനം വിയ ഭഗവതോ ബുദ്ധാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനകഥനം, വിസകണ്ടകേ വണ്ണം കഥേത്വാ തസ്സ ഗഹണത്ഥായ മഹാജനസ്സ ഉസ്സാഹകരണം വിയ ഇമേഹി സത്തഹി പദേഹി ബുദ്ധാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനസ്സ വണ്ണഭണനേന തസ്സ മഹാജനസ്സ ഉസ്സാഹകരണം.

കതമോ ഏകധമ്മോതി കഥേതുകമ്യതാപുച്ഛാ. **ബുദ്ധാനുസ്സതീ**തി ബുദ്ധം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി, ബുദ്ധഗുണാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. തം പനേതം ബുദ്ധാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനം ദുവിധം ഹോതി ചിത്തസമ്പഹംസനത്ഥഞ്ചേവ വിപസ്സനത്ഥഞ്ച. കഥം? യദാ ഹി അസുഭാരമ്മണേസു അഞ്ഞതരം ഭാവേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചിത്തുപ്പാദോ ഉപഹഞ്ഞതി ഉക്കണ്ഠതി നിരസ്സാദോ ഹോതി, വീഥിം നപ്പടിപജ്ജതി, കൂടഗോണോ വിയ ഇതോ ചിതോ ച വിധാവതി. തസ്മിം ഖണേ ഏസ മൂലകമ്മട്ഠാനം പഹായ ''ഇതിപി സോ ഭഗവാ''തിആദിനാ നയേന തഥാഗതസ്സ ലോകിയലോകുത്തരഗുണേ അനുസ്സരതി. തസ്സേവം ബുദ്ധം അനുസ്സരന്തസ്സ ചിത്തുപ്പാദോ പസീദതി, വിനീവരണോ ഹോതി . സോ തം ചിത്തം ഏവം

ദമേത്വാ പുന മൂലകമ്മട്ഠാനംയേവ മനസി കരോതി. കഥം? യഥാ നാമ ബലവാ പുരിസോ കൂടാഗാരകണ്ണികത്ഥായ മഹാരുക്ഖം ഛിന്ദന്തോ സാഖാപലാസച്ഛേദനമത്തേനേവ ഫരസുധാരായ വിപന്നായ മഹാരുക്ഖം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്തോപി ധുരനിക്ഖേപം അകത്വാവ കമ്മാരസാലം ഗന്ത്വാ തിഖിണം ഫരസും കാരാപേത്വാ പുന തം ഛിന്ദേയ്യ. ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം. സോ ഏവം ബുദ്ധാനുസ്സതിവസേന ചിത്തം പരിദമേത്വാ പുന മൂലകമ്മട്ഠാനം മനസികരോന്തോ അസുഭാരമ്മണം പഠമജ്ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനങ്ഗാനി സമ്മസിത്വാ അരിയഭൂമിം ഓക്കമതി. ഏവം താവ ചിത്തസമ്പഹംസനത്ഥം ഹോതി.

യദാ പനേസ ബുദ്ധാനുസ്സതിം അനുസ്സരിത്വാ "കോ അയം ഇതിപി സോ ഭഗവാതിആദിനാ നയേന അനുസ്സരി, ഇത്ഥി നു ഖോ പുരിസോ നു ഖോ ദേവമനുസ്സമാരബ്രഹ്മാനം അഞ്ഞതരോ നു ഖോ"തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ "ന അഞ്ഞോ കോചി, സതിസമ്പയുത്തം പന ചിത്തമേവ അനുസ്സരീ"തി ദിസ്വാ "തം ഖോ പനേതം ചിത്തം ഖന്ധതോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ ഹോതി, തേന സമ്പയുത്താ വേദനാ വേദനാക്ഖന്ധോ, തേന സമ്പയുത്താ സഞ്ഞാ സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ, സഹജാതാ ഫസ്സാദയോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധോതി ഇമേ ചത്താരോ അരൂപക്ഖന്ധാ ഹോന്തീ"തി അരൂപഞ്ച വവത്ഥപേത്വാ തസ്സ നിസ്സയം പരിയേസന്തോ ഹദയവത്ഥും ദിസ്വാ തസ്സ നിസ്സയാനി ചത്താരി മഹാഭൂതാനി, താനി ഉപാദായ പവത്താനി സേസഉപാദാരൂപാനി ച പരിഗ്ഗഹേത്വാ "സബ്ബമ്പേതം രൂപം രൂപക്ഖന്ധോ"തി വവത്ഥപേത്വാ "ഇദഞ്ച രൂപം പുരിമഞ്ച അരൂപ"ന്തി സങ്ഖേപതോ രൂപാരൂപം, പഭേദതോ പഞ്ചക്ഖന്ധേ പുന "സങ്ഖേപതോ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖസച്ച"ന്തി ദുക്ഖസച്ചം വവത്ഥപേത്വാ "തസ്സ പഭാവികാ തണ്ഹാ സമുദയസച്ചം, തസ്സാ നിരോധോ നിരോധസച്ചം, നിരോധപജാനനാ പടിപദാ മഗ്ഗസച്ച"ന്തി ഏവം പുബ്ബഭാഗേ ചത്താരി ച സച്ചാനി വവത്ഥപേത്വാ പടിപാടിയാ അരിയഭൂമിം ഓക്കമതി. തദാസ്സ ഇമം കമ്മട്ഠാനം വിപസ്സനത്ഥം നാമ ഹോതി. **അയം ഖോതി**ആദി അപ്പനാവാരോ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

൨൩൭. ധമ്മാനുസ്സതിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. അയം പനേത്ഥ വചനത്ഥോ - ധമ്മം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **ധമ്മാനുസ്സതി,** സ്വാക്ഖാതതാദിധമ്മഗുണാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. സങ്ഘം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **സങ്ഘാനുസ്സതി,** സുപ്പടിപന്നതാദിസങ്ഘഗുണാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. സീലം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **സീലാനുസ്സതി,** അഖണ്ഡതാദിസീലഗുണാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. ചാഗം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **ചാഗാനുസ്സതി,** മുത്തചാഗതാദിചാഗഗുണാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. ദേവതാ ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **ദേവതാനുസ്സതി,** ദേവതാ സക്ഖിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ അത്തനോ സദ്ധാദിഗുണാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. ആനാപാനേ ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ സതി **ആനാപാനസ്സതി,** അസ്സാസപസ്സാസനിമിത്താരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. മരണം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ സതി **മരണസ്സതി,** ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. കേസാദിഭേദം രൂപകായം ഗതാ, കായേ വാ ഗതാതി കായഗതാ, കായഗതാ ച സാ സതി ചാതി കായഗതാസതീതി വത്തബ്ബേ രസ്സം അകത്വാ **കായഗതാസതീ**തി വുത്താ. കേസാദികായകോട്ഠാസനിമിത്താരമ്മണായ

സതിയാ ഏതം അധിവചനം. ഉപസമം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **ഉപസമാനുസ്സതി,** സബ്ബദുക്ഖൂപസമാരമ്മണായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. ദുവിധോ വാ ഉപസമോ അച്ചന്തൂപസമോ ച ഖയൂപസമോ ച. തത്ഥ **അച്ചന്തൂപസമോ** നാമ നിബ്ബാനം, **ഖയൂപസമോ** നാമ മഗ്ഗോ. ഏവമേതം ദുവിധമ്പി ഉപസമം അനുസ്സരന്തസ്സ ഉപ്പന്നാ സതി ഉപസമാനുസ്സതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. ഇതി ഇമേസു ദസസു കമ്മട്ഠാനേസു ആനാപാനസ്സതി മരണസ്സതി കായഗതാസതീതി ഇമാനി തീണി വിപസ്സനത്ഥാനേവ ഹോന്തി, സേസാനി സത്ത ചിത്തസമ്പഹംസനത്ഥാനിപി ഹോന്തീതി.

പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൬. ഏകധമ്മപാളി

(൧൬) ൨. ഏകധമ്മപാളി-ദുതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ

൨൯൭. ദുതിയേ **മിച്ഛാദിട്ഠീതി** ദ്വാസട്ഠിവിധായപി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ഏതം അധിവചനം. **മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സാതി** തായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതസ്സ.

൨൯൮. **സമ്മാദിട്ഠീതി** പഞ്ചവിധായപി സമ്മാദിട്ഠിയാ ഏതം അധിവചനം. **സമ്മാദിട്ഠികസ്സാതി** തായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതസ്സ.

൩൦൨. **അയോനിസോ മനസികാരോതി** അനുപായമനസികാരോ.

൩൦൩. **യോനിസോ മനസികാരോതി** ഉപായമനസികാരോ. തത്ഥ അയോനിസോ മനസികരോതോ പുബ്ബേ അനുപ്പന്നാ മിച്ഛാദിട്ഠി ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നാ പന യാവ നിയാമോക്കമനാ പവഡ്ഢതി. നിയാമേ ഓക്കന്തേ വഡ്ഢിതാ നാമ ഹോതി. യോനിസോ മനസികരോതോ പുബ്ബേ അനുപ്പന്നാ സമ്മാദിട്ഠി ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നാ പന യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ പവഡ്ഢതി. അരഹത്തഫലേ പത്തേ വഡ്ഢിതാ നാമ ഹോതി.

൩൦൪. **മിച്ഛാദിട്ഠിയാ, ഭിക്ഖവേ, സമന്നാഗതാ സത്താതി** ഏത്ഥ ഏകച്ചാ മിച്ഛാദിട്ഠി സഗ്ഗാവരണാ ചേവ ഹോതി മഗ്ഗാവരണാ ച, ഏകച്ചാ മഗ്ഗാവരണാവ, ന സഗ്ഗാവരണാ, ഏകച്ചാ നേവ സഗ്ഗാവരണാ ന മഗ്ഗാവരണാ. തത്ഥ അഹേതുകദിട്ഠി, അകിരിയദിട്ഠി, നത്ഥികദിട്ഠീതി അയം തിവിധാ സഗ്ഗാവരണാ ചേവ ഹോതി മഗ്ഗാവരണാ ച. ദസവത്ഥുകാ അന്തഗ്ഗാഹികാ മിച്ഛാദിട്ഠി മഗ്ഗാവരണാവ ഹോതി ന സഗ്ഗാവരണാ. വീസതിവത്ഥുകാ സക്കായദിട്ഠി നേവ സഗ്ഗാവരണാ ന മഗ്ഗാവരണാ. ഇദം പന വിധാനം പടിക്ഖിപിത്വാ ഇമസ്മിം സുത്തേ ''മിച്ഛാദിട്ഠിയാ, ഭിക്ഖവേ, സമന്നാഗതാ''തി വചനതോ അന്തമസോ വീസതിവത്ഥുകം സക്കായദിട്ഠിം ഉപാദായ ദിട്ഠി നാമ സഗ്ഗം ഉപനേതും സമത്ഥാ നാമ നത്ഥി, ഏകന്തം നിരയസ്മിംയേവ നിമുജ്ജാപേതീതി വുത്തം. യഥാ ഹി മുഗ്ഗമാസപ്പമാണാപി പാസാണസക്ഖരാ ഉദകേ പക്ഖിത്താ ഉപ്പിലവമാനാ നാമ നത്ഥി, ഏകന്തം ഹേട്ഠാവ പവിസതി, ഏവമേവം അന്തമസോ സക്കായദിട്ഠിപി സഗ്ഗം ഉപനേതും സമത്ഥാ നാമ നത്ഥി, ഏകന്തം അപായേസുയേവ നിമുജ്ജാപേതീതി.

൩൦൫. **സമ്മാദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതാതി** ഏത്ഥ കമ്മസ്സകതസമ്മാദിട്ഠി, ഝാനസമ്മാദിട്ഠി, വിപസ്സനാസമ്മാദിട്ഠി, മഗ്ഗസമ്മാദിട്ഠി, ഫലസമ്മാദിട്ഠീതി

പഞ്ചവിധാ സമ്മാദിട്ഠി. തത്ഥ കമ്മസ്സകതസമ്മാദിട്ഠി സമ്പത്തിഭവം ആകഡ്ഢതി, ഝാനസമ്മാദിട്ഠി രൂപാരൂപഭവേ പടിസന്ധിം ദേതി, മഗ്ഗസമ്മാദിട്ഠി വട്ടം വിദ്ധംസേതി, ഫലസമ്മാദിട്ഠി ഭവം പടിബാഹതി. വിപസ്സനാസമ്മാദിട്ഠി കിം കരോതീതി? സാപി പടിസന്ധിം നാകഡ്ഢതി. തിപിടകചൂളാഭയത്ഥേരോ പനാഹ "സചേ വിപസ്സനാസമ്മാദിട്ഠി ഭാവിതാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അരഹത്തം പാപേതും സക്കോതി, ഇച്ചേതം കുസലം. സചേ ന സക്കോതി, സത്ത ഭവേ ദേതി, ആവുസോ"തി. ഏവമയം ലോകിയലോകുത്തരാ സമ്മാദിട്ഠി കഥിതാ. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ ലോകികാ ഭവനിപ്ഫാദികാവ വേദിതബ്ബാ.

൩൦൩. **യഞ്ചേവ കായകമ്മം യഥാദിട്ഠി സമത്തം സമാദിന്ന**ന്തി ഏത്ഥ **യഥാദിട്ഠീ**തി യാ യാ ദിട്ഠി, തസ്സാ തസ്സാ അനുരൂപം. **സമത്ത**ന്തി പരിപുണ്ണം. **സമാദിന്ന**ന്തി ഗഹിതം. തദേതം യഥാദിട്ഠിയം ഠിതകായകമ്മം, ദിട്ഠിസഹജാതം കായകമ്മം, ദിട്ഠാനുലോമികം കായകമ്മന്തി തിവിധം ഹോതി. തത്ഥ "പാണം ഹനതോ അദിന്നം ആദിയതോ മിച്ഛാചാരം ചരതോ നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ"തി യം ഏവംലദ്ധികസ്സ സതോ പാണാതിപാത-അദിന്നാദാന-മിച്ഛാചാരസങ്ഖാതം കായകമ്മം, ഇദം **യഥാദിട്ഠിയം ഠിതകായകമ്മം** നാമ. "പാണം ഹനതോ അദിന്നം ആദിയതോ മിച്ഛാചാരം ചരതോ നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ"തി ഇമായ പന ലദ്ധിയാ ഇമിനാ ദസ്സനേന സഹജാതം കായകമ്മം **ദിട്ഠിസഹജാതം കായകമ്മം** നാമ. തദേവ പന സമത്തം സമാദിന്നം ഗഹിതം പരാമട്ഠം **ദിട്ഠാനുലോമികം കായകമ്മം** നാമ. വചീകമ്മാദീസുപി ഏസേവ നയോ. യഥാ പനേത്ഥ "പാണം ഹനതോ അദിന്നം ആദിയതോ മിച്ഛാചാരം ചരതോ നത്ഥി തതോനിദാനം പാപ"ന്തി യോജനാ കതാ, ഏവം വചീകമ്മമനോകമ്മേസു "മുസാ ഭണതോ, പിസുണം കഥേന്തസ്സ, ഫരുസം കഥേന്തസ്സ, സമ്ഫം പലപന്തസ്സ, അഭിജ്ഝാലുനോ, ബ്യാപന്നചിത്തസ്സ, മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ച സതോ നത്ഥി തതോനിദാനം പാപ"ന്തി യോജനാ കാതബ്ബാ.

യാ ച ചേതനാതിആദീസു ദിട്ഠിസഹജാതാവ ചേതനാ **ചേതനാ** നാമ, ദിട്ഠിസഹജാതാവ പത്ഥനാ **പത്ഥനാ** നാമ, ചേതനാപത്ഥനാനം വസേന ചിത്തട്ഠപനാ **പണിധി** നാമ, തേഹി പന ചേതനാദീഹി സമ്പയുത്താ ഫസ്സാദയോ **സങ്ഖാരാ** നാമ. **ദിട്ഠി ഹിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പാപികാ**തി യസ്മാ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ദിട്ഠി പാപികാ ലാമികാ. **നിക്ഖിത്ത**ന്തി രോപിതം. **ഉപാദിയതീ**തി ഗണ്ഹാതി. **കടുകത്തായാ**തി ഇദം പുരിമസ്സേവ വേവചനം.

> "വണ്ണഗന്ധരസൂപേതോ , അമ്ബോയം അഹുവാ പുരേ;
> തമേവ പൂജം ലഭമാനോ, കേനമ്ബോ കടുകപ്ഫലോ.
>
> "പുചിമന്ദപരിവാരോ, അമ്ബോ തേ ദധിവാഹന;
> മൂലം മൂലേന സംസട്ഠം, സാഖാ സാഖാ നിസേവരേ;
> അസാതസന്നിവാസേന, തേനമ്ബോ കടുകപ്ഫലോ"തി. (ജാ॰ ൧.൨.൭൧-൭൨) -

ആഗതട്ഠാനേ വിയ ഹി ഇധാപി കടുകന്തി തിത്തകം വേദിതബ്ബം. **അസാതത്തായാ**തി അമധുരത്തായ.

ഇമസ്മിം പന ബീജൂപമസുത്തേ "ദിട്ഠീതി നിയതമിച്ഛാദിട്ഠി ഗഹിതാ"തി പോരാണകത്ഥേരാ ആഹംസു. തം പന പടിക്ഖിപിത്വാ "സബ്ബാനിപി ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിഗതാനി ഗഹിതാനീ"തി വുത്തം. അനന്തരസുത്തേ "പാണാതിപാതാ വിരമന്തസ്സ, അദിന്നാദാനാ വിരമന്തസ്സ, മിച്ഛാചാരാ വിരമന്തസ്സ നത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞ"ന്തിആദിനാ നയേന യഥാദിട്ഠിയം ഠിതകായകമ്മാദീനി യോജേത്വാ വേദിതബ്ബാനി. ഇധ പന സമ്മാദിട്ഠിസഹജാതാ ചിത്തട്ഠപനാവ പത്ഥനാതി വേദിതബ്ബാ. സമ്മാദിട്ഠി പനേത്ഥ ലോകിയലോകുത്തരാ കഥിതാ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ദുതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൭. ഏകധമ്മപാളി

(൧൭) ൩. ഏകധമ്മപാളി-തതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ

൩൦൮. തതിയസ്സ പഠമേ **മിച്ഛാദിട്ഠികോ**തി അയാഥാവദിട്ഠികോ. **വിപരീതദസ്സനോ**തി തായേവ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ വിപരീതദസ്സനോ. **സദ്ധമ്മാ വുട്ഠാപേത്വാ**തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മതോ വുട്ഠാപേത്വാ. **അസദ്ധമ്മേ പതിട്ഠാപേതീ**തി ദസഅകുസലകമ്മപഥസങ്ഖാതേ അസദ്ധമ്മേ പതിട്ഠാപേതി. **ഏകപുഗ്ഗലോ**തി ചേത്ഥ ഛഹി സത്ഥാരേഹി സദ്ധിം ദേവദത്തോ ച അഞ്ഞേ ച ഏവരൂപാ വേദിതബ്ബാ.

൩൦൯. ദുതിയേ **സമ്മാദിട്ഠികോ**തി യാഥാവദിട്ഠികോ. **അവിപരീതദസ്സനോ**തി തായേവ സമ്മാദിട്ഠിയാ അവിപരീതദസ്സനോ. **അസദ്ധമ്മാ**തി ദസഅകുസലകമ്മപഥതോ. **സദ്ധമ്മേ**തി ദസകുസലകമ്മപഥസങ്ഖാതേ സദ്ധമ്മേ. **ഏകപുഗ്ഗലോ**തി ചേത്ഥ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ചക്കവത്തീ രാജാ സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തോതി ഏവമാദയോ ലബ്ഭന്തി, ഉപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബുദ്ധോ ചേവ ബുദ്ധസാവകാ ച.

൩൧൦. തതിയേ **മിച്ഛാദിട്ഠിപരമാനീ**തി മിച്ഛാദിട്ഠി പരമാ ഏതേസന്തി മിച്ഛാദിട്ഠിപരമാനി. പഞ്ച ഹി ആനന്തരിയകമ്മാനി മഹാസാവജ്ജാനി നാമ, തേഹിപി മിച്ഛാദിട്ഠിയേവ മഹാസാവജ്ജതരാതി അധിപ്പായോ. കസ്മാ? തേസഞ്ഹി പരിച്ഛേദോ അത്ഥി. ചത്താരി ഹി ആനന്തരിയകമ്മാനി നിരയേ നിബ്ബത്താപേന്തീതി വുത്താനി . സങ്ഘഭേദകമ്മമ്പി നിരയേ കപ്പട്ഠിതികമേവ ഹോതി. ഏവമേതേസം പരിച്ഛേദോ അത്ഥി, കോടി പഞ്ഞായതി. നിയതമിച്ഛാദിട്ഠിയാ പന പരിച്ഛേദോ നത്ഥി. സാ ഹി വട്ടസ്സ മൂലം, തായ സമന്നാഗതസ്സ ഭവതോ വുട്ഠാനം നത്ഥി. യേ തസ്സ സോതബ്ബം മഞ്ഞന്തി, തേപി വിപ്പടിപാദേതി. തായ ച സമന്നാഗതസ്സ നേവ സഗ്ഗോ അത്ഥി ന മഗ്ഗോ. കപ്പവിനാസേ മഹാജനേ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തേപി നിയതമിച്ഛാദിട്ഠികോ തത്ഥ അനിബ്ബത്തിത്വാ പിട്ഠിചക്കവാളേ നിബ്ബത്തതി. കിം പന പിട്ഠിചക്കവാളം ന ഝായതീതി? ഝായതി, തസ്മിം ഝായമാനേപി ഏസ ആകാസേ ഏകസ്മിം ഓകാസേ പച്ചതിയേവാതി വദന്തി.

൩൧൧. ചതുത്ഥേ **മക്ഖലീ**തി "മാ ഖലീ"തി വചനം ഉപാദായ ഏവംലദ്ധനാമോ തിത്ഥകരോ. **നദീമുഖേ**തി ദ്വിന്നം നദീനം സമാഗതട്ഠാനേ. ദേസനാമത്തമേവേതം, ദ്വിന്നം കന്ദരാനം, ദ്വിന്നം ഉദകാനം, സമുദ്ദസ്സ ച,

ലോണിയാ ച, സമുദ്ദസ്സ ച നദിയാ ചാതി ഏതേസമ്പി യസ്സ കസ്സചി സമാഗതട്ഠാനം, അഞ്ഞമ്പി തഥാരൂപം ഉദകം. **ഖിപന്തി കുമിനം**. **ഉദ്ധേയ്യാതി** ഓദ്ധേയ്യ. മനുസ്സാ ഹി നളേഹി വാ ഉച്ഛൂഹി വാ വേളൂഹി വാ പലാസന്തിസലാകായ വാ ഏകം ദ്വേ തയോ വാ കുമ്ഭേ ഗണ്ഹനപ്പമാണകുമിനം കത്വാ മുഖവട്ടിയാ യോത്തേന ബന്ധിത്വാ നദീമുഖം നേത്വാ ദ്വീസു പസ്സേസു ഖാണുകേ കോട്ടേത്വാ യോത്തേഹി തത്ഥ ബന്ധന്തി, തം സന്ധായേതം വുത്തം. തസ്മിഞ്ഹി പവിട്ഠസ്സ ഖുദ്ദകസ്സ മച്ഛസ്സാപി മോക്ഖോ നത്ഥി. **അനയായാ**തി അവഡ്ഢിയാ. **ബ്യാസനായാ**തി വിനാസായ. **മക്ഖലി മോഘപുരിസോ**തി അയം മക്ഖലി ഗോസാലോ തുച്ഛപുരിസോ. **മനുസ്സഖിപ്പം മഞ്ഞേ ലോകേ ഉപ്പന്നോ**തി മഹാജനസ്സ സഗ്ഗമോക്ഖഗമനമഗ്ഗേ തത്ഥ ഗമനനിവാരണത്ഥം മനുസ്സകുമിനം വിയ ലോകേ ഉപ്പന്നോ.

൩൧൨. പഞ്ചമാദീസു **ദുരക്ഖാതേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മവിനയേ**തി ദുരക്ഖാതധമ്മവിനയോ നാമ ബാഹിരകസാസനം. തത്ഥ ഹി സത്ഥാപി അസബ്ബഞ്ഞൂ ഹോതി, ധമ്മോപി ദുരക്ഖാതോ, ഗണോപി ദുപ്പടിപന്നോ. **യോ ച സമാദപേതീ**തി യോ ആചരിയപുഗ്ഗലോ സമാദപേതി. **യഞ്ച സമാദപേതീ**തി യം അന്തേവാസികം സമാദപേതി. **യോ ച സമാദപിതോ തഥത്തായ പടിപജ്ജതീ**തി യോ അന്തേവാസികോ ആചരിയേന സമാദപിതോ തസ്സ വചനം കരോന്തോ തഥാഭാവായ പടിപജ്ജതി. **ബഹും അപുഞ്ഞം പസവന്തീ**തി സമാദപകോ ഹി പാണാതിപാതാദീസു ജങ്ഘസതം സമാദപേന്തോ തേസം സബ്ബേസമ്പി അകുസലേന സമകമേവ അകുസലം പാപുണാതി. തേനാഹ - ''സബ്ബേ തേ ബഹും അപുഞ്ഞം പസവന്തീ''തി.

൩൧൩. **സ്വാക്ഖാതേ**തി സുട്ഠു അക്ഖാതേ സുദേസിതേ. ഏവരൂപേ ഹി ധമ്മവിനയേ സത്ഥാ ച സബ്ബഞ്ഞൂ ഹോതി, ധമ്മോ ച സ്വാക്ഖാതോ, ഗണോ ച സുപ്പടിപന്നോ. **സബ്ബേ തേ ബഹും പുഞ്ഞം പസവന്തീ**തി സമാദപകോ ഹി ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡായ പവിട്ഠേ ദിസ്വാ യാഗുഭത്താദീനി സമാദപേന്തോ സബ്ബേസമ്പി ദായകാനം കുസലേന സമകം കുസലം പാപുണാതി. തേന വുത്തം - ''ബഹും പുഞ്ഞം പസവന്തീ''തി.

൩൧൪. **ദായകേന മത്താ ജാനിതബ്ബാ**തി ദായകപുഗ്ഗലേന പമാണം ജാനിതബ്ബം, പമാണേന ദാതബ്ബം, പൂരേത്വാ അതിരേകം ന ദാതബ്ബം. ന ദാതബ്ബന്തി ഹി അവത്വാ പമാണവസേന ഥോകം ദാതബ്ബന്തി വുത്തം. കസ്മാ? പൂരേത്വാ അതിരേകേ ദിന്നേപി ഹി അതിരേകാ മനുസ്സസമ്പത്തി വാ ദിബ്ബസമ്പത്തി വാ നിബ്ബാനസമ്പത്തി വാ നത്ഥി. **നോ പടിഗ്ഗാഹകേനാ**തി പടിഗ്ഗാഹകസ്സ പന മത്തം ജാനിത്വാ പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നാമ നത്ഥി. കസ്മാ? തസ്സ ഹി മത്തം ഞത്വാ പൂരേതബ്ബാ മത്തപടിഗ്ഗഹണമൂലികാ അപ്പിച്ഛപടിപദാ നാമ നത്ഥി. യത്തകം പന ലഭതി, തത്തകം ഗഹേതബ്ബം. അതിരേകഗ്ഗഹണമൂലം ഹിസ്സ പുത്തദാരഭരണം ഭവിസ്സതി.

൩൧൫. **പടിഗ്ഗാഹകേന മത്താ ജാനിതബ്ബാ**തി പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലേന പമാണം ജാനിതബ്ബം. കഥം? തേന ഹി ദായകസ്സ വസോ വേദിതബ്ബോ, ദേയ്യധമ്മസ്സ വസോ വേദിതബ്ബോ, അത്തനോ ഥാമോ വേദിതബ്ബോ. യദി ഹി ദേയ്യധമ്മോ ബഹു ഹോതി, ദായകോ അപ്പം ദാതുകാമോ, ദായകസ്സ വസേന അപ്പം ഗണ്ഹിതബ്ബം. ദേയ്യധമ്മോ അപ്പോ, ദായകോ ബഹും ദാതുകാമോ, ദേയ്യധമ്മസ്സ വസേന അപ്പം ഗണ്ഹിതബ്ബം. ദേയ്യധമ്മോപി ബഹു, ദായകോപി ബഹും

ദാതുകാമോ, അത്തനോ ഥാമം ഞത്വാ പമാണേനേവ ഗണ്ഹിതബ്ബം. ഏവം മത്തം ഞത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഹി അപ്പിച്ഛപടിപദം പൂരേതി. അനുപ്പന്നസ്സ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നോ ലാഭോ ഥാവരോവ ഹോതി. അപ്പസന്നാ പസീദന്തി, പസന്നാപി ഭിയ്യോ പസാദമാപജ്ജന്തി, മഹാജനസ്സ ചക്ഖുഭൂതോ ഹോതി, സാസനം ചിരട്ഠിതികം കരോതി.

തത്രിമാനി വത്ഥൂനി - രോഹണജനപദേ കിര കുടിമ്ബിയവിഹാരേ ഏകോ ദഹരോ ദുബ്ഭിക്ഖസമയേ തസ്മിം ഗാമേ ഏകസ്സ കമ്മകാരസ്സ ഗേഹേ ഭുഞ്ജനത്ഥായ കടച്ഛുഭത്തം ഗഹേത്വാ ഗമനത്ഥായ ച കടച്ഛുഭത്തമേവ ലഭതി. സോ ഏകദിവസം തസ്മിം ഗേഹേ ഏകം ആഗന്തുകം ദിസ്വാ ഏകമേവ കടച്ഛുഭത്തം ഗണ്ഹി. അഥസ്സ "കേന കാരണേനാ"തി വുത്തേ തമത്ഥം വത്വാ സോ കുലപുത്തോ പസീദിത്വാ "അമ്ഹാകം കുലൂപകഭദന്തോ ഏവരൂപോ നാമാ"തി രാജദ്വാരേ മിത്താമച്ചാനം കഥേസി. തേ സബ്ബേപി തസ്സ അപ്പിച്ഛഗുണേ പസന്നാ ഏകദിവസേനേവ സട്ഠി ധുരഭത്താനി ഠപേസും. ഏവം **അപ്പിച്ഛോ അനുപ്പന്നലാഭം ഉപ്പാദേതി**.

സദ്ധാതിസ്സമഹാരാജാപി ചൂളുപട്ഠാകം തിസ്സാമച്ചം വീമംസിത്വാ തേന ഏകം തിത്തിരം പചാപേത്വാ ആഹരാപേസി. അഥ പരിഭോഗസമയേ "അഗ്ഗം ദത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി അട്ഠകസാലപരിവേണേ മഹാഥേരസ്സ ഭണ്ഡഗ്ഗാഹസാമണേരസ്സ തിത്തിരമംസം ദേന്തോ തസ്മിം ഥോകംയേവ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേ തസ്സ അപ്പിച്ഛഗുണേ പസീദിത്വാ "പസന്നോസ്മി, താത, അട്ഠ തേ ധുരഭത്താനി ദേമീ"തി ആഹ. മഹാരാജ, ഉപജ്ഝായസ്സ ദേമീതി. അപരാനിപി അട്ഠ ദേമീതി. താനി അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സ ദേമീതി. അപരാനിപി അട്ഠ ദമ്മീതി. താനി സമാനുപജ്ഝായാനം ദമ്മീതി. അപരാനിപി അട്ഠ ദമ്മീതി. താനി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദമ്മീതി. അപരാനിപി അട്ഠ ദമ്മീതി. സാമണേരോ അധിവാസേസി. ഏവമസ്സ **ഉപ്പന്നോ ലാഭോ ഥാവരോ ഹോതി.**

അപ്പസന്നാ പസീദന്തീതി ഏത്ഥാപി - ദീഘബ്രാഹ്മണോ കിര ബ്രാഹ്മണേ ഭോജേന്തോ പഞ്ച പഞ്ച ഭത്തസരകാനി ദത്വാ സന്തപ്പേതും നാസക്ഖി. അഥേകദിവസം "സമണാ കിര നാമ അപ്പിച്ഛാ"തി കഥം സുത്വാ വീമംസനത്ഥായ ഭത്തം ഗാഹാപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഭത്തകിച്ചകരണവേലായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തിംസമത്തേ ഭിക്ഖൂ ഭോജനസാലായം ഭുഞ്ജന്തേ ദിസ്വാ ഏകം ഭത്തസരകം ഗഹേത്വാ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ഥേരോ അങ്ഗുലിം ചാലേത്വാ ഥോകമേവ അഗ്ഗഹേസി. ഏതേനേവ നിയാമേന ഏകം ഭത്തസരകം സബ്ബേസം സമ്പാപുണി. തതോ ബ്രാഹ്മണോ "സച്ചോയേവ ഏതേസം സമണാനം ഗുണോ"തി അപ്പിച്ഛതായ പസന്നോ സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ തസ്മിംയേവ വിഹാരേ ചേതിയം കാരേസി. ഏവം അപ്പസന്നാ പസീദന്തി.

പസന്നാ ഭിയ്യോ പസീദന്തീതി ഏത്ഥ വത്ഥുനാ കിച്ചം നത്ഥി. പസന്നാനഞ്ഹി അപ്പിച്ഛം ദിസ്വാ പസാദോ ഭിയ്യോ വഡ്ഢതിയേവ.

മജ്ഝന്തികതിസ്സത്ഥേരസദിസേ പന അപ്പിച്ഛേ ദിസ്വാ മഹാജനോ അപ്പിച്ഛോ ഭവിതും മഞ്ഞതീതി അപ്പിച്ഛോ **മഹാജനസ്സ ചക്ഖുഭൂതോ** നാമ ഹോതി.

"അപ്പിച്ഛതാ, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധമ്മസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ അനന്തരധാനായ സംവത്തതീ"തി (അം॰ നി॰ ൧.൧൧൬-൧൨൦) വചനതോ പന

അപ്പിച്ഛോ **സാസനം ചിരട്ഠിതികം കരോതി** നാമ.

നോ ദായകേനാതി സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ പന ദായകസ്സ പമാണം ഞത്വാ ദാതബ്ബകിച്ചം നാമ നത്ഥി. യത്തകോ ദേയ്യധമ്മോ അത്ഥി, തത്തകം അവത്ഥരിത്വാ ദാതും വട്ടതി. അവത്ഥരിത്വാ ദിന്നകാരണാ ഹി എസ മനുസ്സസമ്പത്തിം, ദിബ്ബസമ്പത്തിം, നിബ്ബാനസമ്പത്തിഞ്ച അവത്ഥരിത്വാ ഉത്തരുത്തരി പണീതപണീതമേവ ലഭതി.

൩൧൭. യോ ആരദ്ധവീരിയോ, സോ ദുക്ഖം വിഹരതീതി പഞ്ചാതപതപ്പനമരുപ്പപാതപതനാദിച്ചാനുപരിവത്തന-ഉക്കുടികപ്പധാനാദീനി അനുയുഞ്ജന്തോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം വിഹരതി , തസ്സേവ ബാഹിരസമയേ സമാദിന്നസ്സ തപചരണസ്സ വിപാകേന നിരയേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ സമ്പരായേപി ദുക്ഖം വിഹരതി.

൩൧൮. യോ കുസീതോ, സോ ദുക്ഖം വിഹരതീതി അയമ്പി ദിട്ഠേ ധമ്മേ ചേവ സമ്പരായേ ച ദുക്ഖം വിഹരതി. കഥം? യസ്സ ഹി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ യോനിസോ മനസികാരോ നത്ഥി, ബുദ്ധവചനം ന ഉഗ്ഗണ്ഹാതി, ആചരിയുപജ്ഝായവത്തം ന കരോതി, ചേതിയങ്ഗണബോധിയങ്ഗണവത്തം ന കരോതി. ജനസ്സ പന സദ്ധാദേയ്യം അപച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിത്വാ ദിവസം സേയ്യസുഖം പസ്സസുഖം അനുയുഞ്ജിത്വാ പബുദ്ധകാലേ തയോ വിതക്കേ വിതക്കേതി. സോ കതിപാഹേനേവ ഭിക്ഖുഭാവാ ചവതി? ഏവം ദിട്ഠധമ്മേ ച ദുക്ഖം വിഹരതി. പബ്ബജിത്വാ പന സമണധമ്മസ്സ സമ്മാ അകതത്താ ച -

> ''കുസോ യഥാ ദുഗ്ഗഹിതോ, ഹത്ഥമേവാനുകന്തതി;
> സാമഞ്ഞം ദുപ്പരാമട്ഠം, നിരയായുപകഡ്ഢതീ''തി. (ധം॰ പ॰ ൩൧൧) -

അപായസ്മിംയേവ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹതി. ഏവം സമ്പരായേപി ദുക്ഖം വിഹരതി.

൩൧൯. യോ കുസീതോ, സോ സുഖം വിഹരതീതി കാലേന കാലം വുത്തപ്പകാരേ തപചരണേ കിഞ്ചി കിഞ്ചി തപചരണം കത്വാ കാലേന കാലം ഓദാതവത്ഥവസനോ മാലാഗന്ധവിലേപനധരോ മധുരഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോ മുദുകാസു സേയ്യാസു സയന്തോ ദിട്ഠേ ധമ്മേ ചേവ സുഖം വിഹരതി സമ്പരായേ ച. സോ ഹി തസ്സ തപചരണസ്സ ഗാള്ഹം അഗ്ഗഹിതത്താ നാതിബഹും നിരയേ ദുക്ഖം അനുഭവതി. തസ്മാ സമ്പരായേ സുഖം വിഹരതി നാമ.

൩൨൦. യോ ആരദ്ധവീരിയോ, സോ സുഖം വിഹരതീതി ആരദ്ധവീരിയോ ഹി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ വത്തേസു പരിപൂരകാരീ ഹോതി, ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി, യോനിസോ മനസികാരേ കമ്മം കരോതി. അഥസ്സ വത്തപൂരണഞ്ചേവ ഉഗ്ഗഹിതബുദ്ധവചനഞ്ച സമണധമ്മകിരിയഞ്ച ആവജ്ജേന്തസ്സ ചിത്തം പസീദതി. ഏവം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖം വിഹരതി. ദിട്ഠധമ്മേ പന അരഹത്തം പാപുണിതും അസക്കോന്തോ നിബ്ബത്തഭവേ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞോ ഹോതീതി സമ്പരായേപി സുഖം വിഹരതി നാമ.

൩൨൦. സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, അപ്പമത്തകോപി ഗൂഥോ ദുഗ്ഗന്ധോ ഹോതീതി ഇദം സുത്തം അട്ഠുപ്പത്തിയം വുത്തം. കതരഅട്ഠുപ്പത്തിയന്തി? നവകനിപാതേ (അം॰ നി॰ ൯.൨൨) സത്തുപ്പാദസുത്ത അട്ഠുപ്പത്തിയം. തഥാഗതോ ഹി തം അത്ഥം കഥേന്തോ - ''നവ പുഗ്ഗലാ നിരയതോ മുത്താ, തിരച്ഛാനയോനിതോ മുത്താ, പേത്തിവിസയതോ മുത്താ''തി കഥേസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''സചേ ഖോ പന മേ പുത്താ ഇമം ധമ്മദേസനം സുത്വാ ഖീണനിരയമ്ഹാ ഖീണതിരച്ഛാനയോനികാ ഖീണപേത്തിവിസയാ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതാതി മഞ്ഞമാനാ ഉപരിമഗ്ഗഫലത്ഥായ വായമിതും ന മഞ്ഞേയ്യും, തേസം സംവേഗം ജനേസ്സാമീ''തി സംവേഗജനനത്ഥം ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ''തി ഇമം സുത്തമാരഭി. തത്ഥ **അപ്പമത്തകോ**തി ഥോകമത്തകോ പരിത്തപ്പമാണോ, അന്തമസോ കുസഗ്ഗേനപി ഗഹേത്വാ ഉപസിങ്ഘിയമാനോ ദുഗ്ഗന്ധോവ ഹോതി. **അപ്പമത്തകമ്പി ഭവം ന വണ്ണേമീ**തി അപ്പമത്തകമ്പി കാലം ഭവേ പടിസന്ധിം ന വണ്ണയാമി. ഇദാനിസ്സ ഉപമം ദസ്സേന്തോ ആഹ - **അന്തമസോ അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പീ**തി. സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ ഏകതോ കത്വാ പഹരണമത്തമ്പി കാലന്തി വുത്തം ഹോതി. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

തതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൨൦. ഏകധമ്മപാളി

(൨൦) ൪. ഏകധമ്മപാളി-ചതുത്ഥവഗ്ഗവണ്ണനാ

൩൨൨. ചതുത്ഥവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **ജമ്ബുദീപേ**തി ജമ്ബുയാ പഞ്ഞാതോ പാകടോ ദീപോതി ജമ്ബുദീപോ. ഇമസ്സ കിര ദീപസ്സ സഞ്ഞാണഭൂതാ യോജനസതുബ്ബേധാ പണ്ണാസയോജനസാഖാ പഞ്ചദസയോജനാവട്ടക്ഖന്ധാ ഹിമവന്തപബ്ബതേ ജാതാ കപ്പട്ഠായിനീ മഹാജമ്ബൂ നാമ അത്ഥി, തായ അയം ദീപോ ജമ്ബുദീപോതി വുച്ചതി. യഥാ ച ഇമസ്മിം ദീപേ ജമ്ബുരുക്ഖോ കപ്പട്ഠായീ, തഥാ അപരഗോയാനേ കദമ്ബരുക്ഖോ, ഉത്തരകുരൂസു കപ്പരുക്ഖോ, പുബ്ബവിദേഹേ സിരീസരുക്ഖോ, അസുരാനം ചിത്തപാടലിരുക്ഖോ, സുപണ്ണാനം സിമ്ബലിരുക്ഖോ , ദേവാനം പാരിച്ഛത്തകോതി ഇമേപി കപ്പട്ഠായിനോവ.

''പാടലീ സിമ്ബലീ ജമ്ബൂ, ദേവാനം പാരിച്ഛത്തകോ;
കദമ്ബോ കപ്പരുക്ഖോ ച, സിരീസോ ഭവതി സത്തമോ''തി.

ആരാമരാമണേയ്യകന്തി പുപ്ഫാരാമഫലാരാമാനം രാമണേയ്യകം വേളുവന-ജീവകമ്ബവന-ജേതവനപുബ്ബാരാമസദിസം. തം ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ അപ്പമത്തകം പരിത്തകം, ന ബഹുകന്തി അത്ഥോ. സേസപദേസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ **വനരാമണേയ്യക**ന്തി നാഗവനസാലവനചമ്പകവനാദിസദിസം വങ്കപബ്ബതഹിമവന്തപബ്ബതപദേസാദീസു അരഞ്ഞവനം വേദിതബ്ബം. **ഭൂമിരാമണേയ്യക**ന്തി ജേതവനവിഹാരമഗധക്ഖേത്താദിസദിസം സമം ഭൂമിട്ഠാനം. **പോക്ഖരണിരാമണേയ്യക**ന്തി ജേതവനപോക്ഖരണിഗഗ്ഗരാപോക്ഖരണിസദിസാനം വട്ടചതുരസ്സദീഘവങ്കാദിസണ്ഠാനാനം പോക്ഖരണീനം സന്നിവേസനട്ഠാനം. **ഉക്കൂലവികൂല**ന്തി ഉക്കൂലഞ്ച വികൂലഞ്ച. തത്ഥ ഉക്കൂലം ഉന്നതട്ഠാനം,

വികൂലം നിന്നട്ഠാനം. **നദീവിദുഗ്ഗന്തി** നദീനം ഭിന്നട്ഠാനം തം ദുഗ്ഗമത്താ നദീവിദുഗ്ഗന്തി വുച്ചതി. **ഖാണുകണ്ടകട്ഠാനന്തി** തത്ഥജാതകാനഞ്ചേവ ആഹരിയമാനാനഞ്ച ഖാണുകണ്ടകാദീനം പതിട്ഠാനട്ഠാനം. **പബ്ബതവിസമന്തി** ഗിരിവിസമം. **യേ ഓദകാതി** യേ ച ഉദകേ ജായന്തി, തേയേവ ബഹുതരാ. ഇതോ കിര സുവണ്ണഭൂമി സത്തമത്താനി യോജനസതാനി ഹോന്തി, ഏകേന വാതേന ഗച്ഛന്തീ നാവാ സത്തഹി അഹോരത്തേഹി ഗച്ഛതി. അഥേകസ്മിം സമയേ ഏവം ഗച്ഛന്തീ നാവാ സത്താഹമ്പി നന്ദിയാവട്ടമച്ഛപിട്ഠേനേവ ഗതാ. ഏവം ഓദകാനം സത്താനം ബഹുഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

അപിച ഥലട്ഠാനസ്സ പരിത്തഭാവേന ഉദകസ്സ ച ബഹുഭാവേനാപി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. യഥാ ഹി മഹാതളാകേ ഏകോവ ഉപ്പലഗച്ഛോ അസ്സ, തസ്സ ചത്താരി ച പണ്ണാനി, മജ്ഝേ ച ഏകം ഉപ്പലമകുലം അസ്സ. ഏവമേവം ചത്താരി പണ്ണാനി വിയ ചത്താരോ ദീപാ, മജ്ഝേ ഉപ്പലമകുലം വിയ സിനേരുപബ്ബതോ, സേസം ഉദകം വിയ ഉദകപരിക്ഖിത്തോ ഓകാസോ. തസ്സ മഹന്തഭാവോ ഇദ്ധിമന്താനം പാകടോ ഹോതി. തേസഞ്ഹി ആകാസേന ഗച്ഛന്താനം ചത്താരോ മഹാദീപാ ചത്താരി പണ്ണാനി വിയ ഉപട്ഠഹന്തി, സിനേരുപബ്ബതോ മജ്ഝേ ഉപ്പലമകുലം വിയ, സേസം ഉദകം വിയ ഉദകപരിക്ഖിത്തോ ഓകാസോ. ഏവം മഹന്തേ ഉദകേ ജാതത്താ ഓദകാവ ബഹുതരാ വേദിതബ്ബാ.

൩൨൩. ദുതിയാദീസു **അഞ്ഞത്ര മനുസ്സേഹീതി** ഇധ ചത്താരോ അപായാ അഞ്ഞത്ര മനുസ്സേഹീതി അധിപ്പേതാ.

മജ്ഝിമേസു ജനപദേസൂതി "പുരത്ഥിമായ ദിസായ ഗജങ്ഗലം നാമ നിഗമോ, തസ്സ പരേന മഹാസാലാ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. പുരത്ഥിമദക്ഖിണായ ദിസായ സല്ലവതീ നാമ നദീ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. ദക്ഖിണായ ദിസായ സേതകണ്ണികം നാമ നിഗമോ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. പച്ഛിമായ ദിസായ ഥൂണം നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. ഉത്തരായ ദിസായ ഉസീരദ്ധജോ നാമ പബ്ബതോ, തതോ പരാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ"തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) ഏവം പരിച്ഛിന്നേ ജനപദേതി അത്ഥോ. അയഞ്ഹി ജനപദോ മുദിങ്ഗസണ്ഠാനോ ഉജുകേന കത്ഥചി അസീതിയോജനോ ഹോതി, കത്ഥചി യോജനസതികോ, കത്ഥചി ദിയോജനസതികോ, മജ്ഝേന പന തിയോജനസതികോ, പരിയന്തപരിക്ഖേപേന നവമത്തയോജനസതികോ ഹോതി. ഏത്തകേ ഠാനേ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാ മഹാസാവകാ ബുദ്ധുപട്ഠാകാ ബുദ്ധസാവകാ ബുദ്ധമാതാ ബുദ്ധപിതാ ചക്കവത്തീ രാജാതി ഇമേ സത്താ നിബ്ബത്തന്തി. അപിച ഉപാദായുപാദായാപി മജ്ഝിമപദേസോ ലബ്ഭതി. സകലോപി ഹി ജമ്ബുദീപോ മജ്ഝിമപദേസോ നാമ, സേസദീപാ പച്ചന്തിമാ ജനപദാ. തമ്ബപണ്ണിദീപേ അനുരാധപുരം മജ്ഝിമപദേസോ നാമ, സേസോ പച്ചന്തോതി ഏവം നയോ വേദിതബ്ബോ.

൩൨൪. **പഞ്ഞവന്തോ അജളാ അനേളമൂഗാതി** ഏത്ഥ കമ്മസ്സകതപഞ്ഞാ, ഝാനപഞ്ഞാ വിപസ്സനാപഞ്ഞാ, മഗ്ഗപഞ്ഞാ, ഫലപഞ്ഞാതി ഏതാഹി സമന്നാഗതാ പഞ്ഞവന്തോ നാമ, അമൂള്ഹാ അജളാ നാമ. യേസം ഏളാ മുഖതോ ന ഗലതി, തേ അനേളമൂഗാ നാമ, അനേളമുഖാ നിദ്ദോസമുഖാതി

അത്ഥോ. **പടിബലാ**തി സമത്ഥാ, കായബലേന ചേവ ഞാണബലേന ച സമന്നാഗതാ. **അത്ഥമഞ്ഞാതു**ന്തി അത്ഥാനത്ഥം കാരണാകാരണം ജാനിതും. **ദുപ്പഞ്ഞാ**തി അപ്പഞ്ഞാ നിപ്പഞ്ഞാ. **ജളാ**തി മന്ദാ മോമൂഹാ.

൩൨൭. അരിയേന പഞ്ഞാചക്ഖുനാതി സഹവിപസ്സനേന മഗ്ഗേന. **അവിജ്ജാഗതാ**തി അവിജ്ജന്ധകാരേന സമന്നാഗതാ.

൩൨൮. യേ ലഭന്തി തഥാഗതം ദസ്സനായാതി യേ തഥാഗതസ്സ ഗുണേ ജാനിത്വാ തഥാഗതം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേന പസ്സിതും ലഭന്തി.

൩൨൯. തഥാഗതപ്പവേദിതന്തി തഥാഗതേന പവേദിതം പകാസേത്വാ കഥിതം. **സവനായാ**തി സോതവിഞ്ഞാണേന സോതും.

൩൨൧൦. ധാരേന്തീതി ന പമ്മുസ്സന്തി.

൩൨൧൧. ധാതാനം ധമ്മാനം അത്ഥം ഉപപരിക്ഖന്തീതി പഗുണായ പാളിയാ അത്ഥാനത്ഥം ഉപപരിക്ഖന്തി.

൩൩൦. അത്ഥമഞ്ഞായ ധമ്മമഞ്ഞായാതി അട്ഠകഥഞ്ച പാളിഞ്ച ജാനിത്വാ. **ധമ്മാനുധമ്മം പടിപജ്ജന്തീ**തി അനുലോമപടിപദം പൂരേന്തി.

൩൩൧. സംവേജനീയേസു ഠാനേസൂതി സംവേഗജനകേസു കാരണേസു. **സംവിജ്ജന്തീ**തി സംവേഗം ആപജ്ജന്തി.

൩൩൨. യോനിസോ പദഹന്തീതി ഉപായേന പധാനവീരിയം കരോന്തി.

൩൩൩. വവസ്സഗ്ഗാരമ്മണന്തി വവസ്സഗ്ഗോ വുച്ചതി നിബ്ബാനം, തം ആരമ്മണം കരിത്വാതി അത്ഥോ. **ലഭന്തി സമാധി**ന്തി മഗ്ഗസമാധിഞ്ച ഫലസമാധിഞ്ച പാപുണന്തി.

൩൩൪. അന്നഗ്ഗരസഗ്ഗാനന്തി ഉത്തമന്നാനഞ്ച ഉത്തമരസാനഞ്ച. **ഉഞ്ഛേന കപാലാഭതേന യാപേന്തീ**തി ഉഞ്ഛാചാരേന വനമൂലഫലാഫലേന വാ കപാലേന ആഭതഭത്തേന വാ യാപേന്തി. ഏത്ഥ ച യോ കസ്സചിദേവ ഖാദനീയസ്സ ഭോജനീയസ്സ അത്ഥായ ചിത്തേ ഉപ്പന്നേ തംഖണംയേവ ന തം ലഭതി, അയം അന്നഗ്ഗരസഗ്ഗാനം ന ലാഭീ നാമ. യസ്സാപി തംഖണംയേവ ലഭിത്വാ ഓലോകേന്തസ്സ വണ്ണഗന്ധരസാ അമനാപാ ഹോന്തി, അയമ്പി അന്നഗ്ഗരസഗ്ഗാനം ന ലാഭീ നാമ. യസ്സ പന വണ്ണഗന്ധരസാ പടിലഭന്തി, മനാപാ ഹോന്തി, അയം അന്നഗ്ഗരസഗ്ഗാനം ലാഭീ നാമ. സോ ഉത്തമകോടിയാ ചക്കവത്തീ രാജാ, ഹേട്ഠിമകോടിയാ ധമ്മാസോകോ വേദിതബ്ബോ. സങ്ഖേപതോ ഹി യസ്സ ഭത്തസ്സ ഏകപാതി സതസഹസ്സം അഗ്ഘതി, ഇദം അന്നഗ്ഗരസഗ്ഗം നാമ. യം പന ഭിക്ഖുസങ്ഘം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ മനുസ്സാ ഉത്തമപണീതം ഭത്തം ദേന്തി, ഇദം കിം നാമാതി? ഇദം ഉഞ്ഛേന കപാലാഭതേന യാപേന്തേ ഉപാദായ അന്നഗ്ഗരസഗ്ഗം നാമ വുച്ചതീതി.

൩൩൫. അത്ഥരസസ്സാതിആദീസു അത്ഥരസോ നാമ ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി, ധമ്മരസോ നാമ ചത്താരോ മഗ്ഗാ, വിമുത്തിരസോ നാമ അമതനിബ്ബാനം. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ചതുത്ഥവഗ്ഗവണ്ണനാ.

ജമ്ബുദീപപേയ്യാലോ നിട്ഠിതോ.

൨൭. പസാദകരധമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ

൩൯൩. അദ്ധമിദന്തിആദീസു **അദ്ധ**ന്തി ഏകംസാധിവചനമേതം, അദ്ധാ ഇദം ലാഭാനം, ഏകംസോ ഏസ ലാഭാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **യദിദം ആരഞ്ഞികത്ത**ന്തി യോ ഏസ ആരഞ്ഞികഭാവോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ആരഞ്ഞികഭാവോ നാമ ലാഭാനം ഏകംസോ അവസ്സഭാവിതാ ന സക്കാ ആരഞ്ഞികേന ലാഭം ന ലഭിതുന്തി. ആരഞ്ഞികോ ഹി ഭിക്ഖു ''അത്തനോ അരഞ്ഞവാസസ്സ അനുച്ഛവികം കരിസ്സാമീ''തി പാപകം നാമ ന കരോതി, അഥസ്സ ''ആരഞ്ഞികോ അയം ഭിക്ഖൂ''തി സഞ്ജാതഗാരവോ മഹാജനോ ചതുപച്ചയേന പൂജം കരോതി. തേന വുത്തം - ''അദ്ധമിദം, ഭിക്ഖവേ, ലാഭാനം യദിദം ആരഞ്ഞികത്ത''ന്തി. സേസപദേസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന **ബാഹുസച്ച**ന്തി ബഹുസ്സുതഭാവോ. **ഥാവരേയ്യ**ന്തി ചിരപബ്ബജിതത്താ ഥാവരപ്പത്തഭാവോ. **ആകപ്പസമ്പദാ**തി ചീവരഗ്ഗഹണാദിനോ ആകപ്പസ്സ സമ്പത്തി. **പരിവാരസമ്പദാ**തി സുചിപരിവാരതാ. **കോലപുത്തീ**തി കുലപുത്തഭാവോ. **വണ്ണപോക്ഖരതാ**തി സമ്പന്നരൂപതാ. **കല്യാണവാക്കരണതാ**തി വചനകിരിയായ മധുരഭാവോ. **അപ്പാബാധതാ**തി ആരോഗ്യസമ്പത്തി. അരോഗോ ഹി ഭിക്ഖു അത്തനോ സരീരകല്യാണതായ വിപസ്സനാധുരേ ച ഗന്ഥധുരേ ച പരിപൂരകാരീ ഹോതി, തേനസ്സ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതീതി.

സോളസ പസാദകരധമ്മാ നിട്ഠിതാ.

൨൮. അപരഅച്ഛരാസങ്ഘാതവഗ്ഗവണ്ണനാ

൩൮൨. **അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പീ**തി ഇദമ്പി സുത്തം അഗ്ഗിക്ഖന്ധൂപമഅട്ഠുപ്പത്തിയംയേവ (അം॰ നി॰ ൭.൭൨) വുത്തം. അപ്പനാപ്പത്തായ ഹി മേത്തായ വിപാകേ കഥായേവ നത്ഥി. തസ്സായേവ അട്ഠുപ്പത്തിയാ അയം ദേസനാ ആരദ്ധാതി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ **പഠമ**ന്തി ''ഗണനാനുപുബ്ബതാ പഠമം, ഇദം പഠമം സമാപജ്ജതീതി പഠമ''ന്തി വിഭങ്ഗേ (വിഭ॰ ൬൨൪) വുത്തത്ഥമേവ. **ഝാന**ന്തി ഝാനം നാമ ദുവിധം ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനഞ്ച ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനഞ്ചാതി. തത്ഥ **ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനം** നാമ അട്ഠ സമാപത്തിയോ. താ ഹി പഥവീകസിണാദിനോ ആരമ്മണസ്സ ഉപനിജ്ഝാനതോ ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനന്തി വുച്ചന്തി. **ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാന**ന്തി വിപസ്സനാമഗ്ഗഫലാനി. വിപസ്സനാ ഹി അനിച്ചാദിവസേന സങ്ഖാരലക്ഖണസ്സ ഉപനിജ്ഝാനതോ ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനം നാമ, വിപസ്സനായ പന ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനകിച്ചം മഗ്ഗേന സിജ്ഝതീതി മഗ്ഗോ ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനം, ഫലം സുഞ്ഞതഅനിമിത്തഅപ്പണിഹിത-ലക്ഖണസ്സ നിബ്ബാനസ്സേവ ഉപനിജ്ഝാനതോ ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനന്തി വുച്ചതി. തത്ഥ ഇമസ്മിം പന അത്ഥേ ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനം അധിപ്പേതം. **കോ പന വാദോ യേ നം ബഹുലീകരോന്തീ**തി യേ നം പഠമജ്ഝാനം ബഹുലീ കരോന്തി, പുനപ്പുനം കരോന്തി, തേസു വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. സേസമേത്ഥ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

൩൮൩. **ദുതിയ**ന്തിആദീസുപി ''ഗണനാനുപുബ്ബതാ ദുതിയ''ന്തിആദിനാ (വിഭ॰ ൬൨൫) നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൩൮൬-൩൮൭. **മേത്ത**ന്തി സബ്ബസത്തേസു ഹിതഫരണം. **ചേതോവിമുത്തി**ന്തി ചിത്തവിമുത്തിം. ഇധ അപ്പനാപ്പത്താവ മേത്താ അധിപ്പേതാ. **കരുണാദീസു**പി ഏസേവ നയോ. ഇമേ പന ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരാ വട്ടം ഹോന്തി, വട്ടപാദാ ഹോന്തി, വിപസ്സനാപാദാ ഹോന്തി, ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാ ഹോന്തി, അഭിഞ്ഞാപാദാ വാ നിരോധപാദാ വാ ഹോന്തി. ലോകുത്തരാ പന ന ഹോന്തി. കസ്മാ? സത്താരമ്മണത്താതി.

൩൯൦. **കായേ കായാനുപസ്സീ**തി ആനാപാനപബ്ബം, ഇരിയാപഥപബ്ബം, ചതുസമ്പജഞ്ഞപബ്ബം, പടികൂലമനസികാരപബ്ബം , ധാതുമനസികാരപബ്ബം, നവസിവഥികാപബ്ബാനി, അജ്ഝത്തപരികമ്മവസേന ചത്താരി നീലാദികസിണാനീതി ഇമസ്മിം അട്ഠാരസവിധേ കായേ തമേവ കായം പഞ്ഞായ അനുപസ്സന്തോ. **വിഹരതീ**തി ഇരിയതി വത്തതി. ഇമിനാ ഇമസ്സ അട്ഠാരസവിധേന കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഇരിയാപഥോ കഥിതോ ഹോതി. **ആതാപീ**തി തസ്സേവ വുത്തപ്പകാരസ്സ സതിപട്ഠാനസ്സ ഭാവനകവീരിയേന വീരിയവാ. **സമ്പജാനോ**തി അട്ഠാരസവിധേന കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനസ്സ പരിഗ്ഗാഹികപഞ്ഞായ സമ്മാ പജാനന്തോ. **സതിമാ**തി അട്ഠാരസവിധേന കായാനുപസ്സനാപരിഗ്ഗാഹികായ സതിയാ സമന്നാഗതോ. **വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സ**ന്തി തസ്മിംയേവ കായസങ്ഖാതേ ലോകേ പഞ്ചകാമഗുണികതണ്ഹഞ്ച പടിഘസമ്പയുത്തദോമനസ്സഞ്ച വിനേത്വാ വിക്ഖമ്ഭേത്വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതീതി വുത്തം ഹോതി. എത്താവതാ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനവസേന സുദ്ധരൂപസമ്മസനമേവ കഥിതന്തി വേദിതബ്ബം.

വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീതി സുഖാദിഭേദാസു വേദനാസു ''സുഖം വേദനം വേദിയമാനോ സുഖം വേദനം വേദിയാമീതി പജാനാതി. ദുക്ഖം, അദുക്ഖമസുഖം, സാമിസം വാ സുഖം, നിരാമിസം വാ സുഖം, സാമിസം വാ ദുക്ഖം, നിരാമിസം വാ ദുക്ഖം, സാമിസം വാ അദുക്ഖമസുഖം, നിരാമിസം വാ അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദിയമാനോ നിരാമിസം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദിയാമീതി പജാനാതീ''തി (ദീ॰

നി॰ ൨.൩൮൩; വിഭ॰ ൩൩൬൩; മ॰ നി॰ ൧.൧൧൩) ഏവം വുത്തം നവവിധം വേദനം അനുപസ്സന്തോ. **ആതാപീ**തിആദിനാ പനേത്ഥ നവവിധേന വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനസ്സ ഭാവനാപരിഗ്ഗാഹികാനം വീരിയപഞ്ഞാസതീനം വസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **ലോകോ**തി ചേത്ഥ വേദനാ വേദിതബ്ബാ.

ചിത്തധമ്മേസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന **ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ**തി "സരാഗം വാ ചിത്തം സരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാതീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൮൧; വിഭ॰ ൩൬൫; മ॰ നി॰ ൧.൧൧൪) ഏവം വിത്ഥാരിതേ സോളസപ്പഭേദേ ചിത്തേ തമേവ ചിത്തം പരിഗ്ഗാഹികായ അനുപസ്സനായ അനുപസ്സന്തോതി അത്ഥോ. **ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ**തി "പഞ്ച നീവരണാനി, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ, ഛ അജ്ഝത്തികബാഹിരായതനാനി, സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ, ചത്താരി അരിയസച്ചാനീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൮൨-൪൦൩; വിഭ॰ ൩൬൭-൩൭൩; മ॰ നി॰ ൧.൧൧൫-൧൩൬) ഏവം കോട്ഠാസവസേന പഞ്ചധാ വുത്തേസു ധമ്മേസു ധമ്മപരിഗ്ഗാഹികായ അനുപസ്സനായ തേ ധമ്മേ അനുപസ്സന്തോതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന വേദനാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ ച ചിത്താനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ ച സുദ്ധഅരൂപസമ്മസനമേവ കഥിതം, ധമ്മാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനേ രൂപാരൂപസമ്മസനം. ഇതി ഇമാനി ചത്താരിപി സതിപട്ഠാനാനി ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകാനേവ കഥിതാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

൩൯൪. **അനുപ്പന്നാന**ന്തി അനിബ്ബത്താനം. **പാപകാന**ന്തി ലാമകാനം. **അകുസലാനം ധമ്മാന**ന്തി അകോസല്ലസമ്ഭൂതാനം ലോഭാദിധമ്മാനം. **അനുപ്പാദായാ**തി അനിബ്ബത്തനത്ഥായ. **ഛന്ദം ജനേതീ**തി കത്തുകമ്യതാകുസലച്ഛന്ദം ഉപ്പാദേതി. **വായമതീ**തി പയോഗം പരക്കമം കരോതി. **വീരിയം ആരഭതീ**തി കായികചേതസികവീരിയം കരോതി. **ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി തേനേവ സഹജാതവീരിയേന ചിത്തം ഉക്ഖിപതി. **പദഹതീ**തി പധാനവീരിയം കരോതി.

ഉപ്പന്നാനന്തി ജാതാനം നിബ്ബത്താനം. **കുസലാനം ധമ്മാന**ന്തി കോസല്ലസമ്ഭൂതാനം അലോഭാദിധമ്മാനം. **ഠിതിയാ**തി ഠിതത്ഥം. **അസമ്മോസായാ**തി അനസ്സനത്ഥം. **ഭിയ്യോഭാവായാ**തി പുനപ്പുനഭാവായ. **വേപുല്ലായാ**തി വിപുലഭാവായ. **ഭാവനായാ**തി വഡ്ഢിയാ. **പരിപൂരിയാ**തി പരിപൂരണത്ഥായ. അയം താവ ചതുന്നം സമ്മപ്പധാനാനം ഏകപദികോ അത്ഥുദ്ധാരോ.

അയം പന സമ്മപ്പധാനകഥാ നാമ ദുവിധാ ലോകിയാ ലോകുത്തരാ ച. തത്ഥ ലോകിയാ സബ്ബപുബ്ബഭാഗേ ഹോതി, സാ കസ്സപസംയുത്തപരിയായേന ലോകിയമഗ്ഗക്ഖണേയേവ വേദിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ -

> "ചത്താരോമേ, ആവുസോ, സമ്മപ്പധാനാ. കതമേ ചത്താരോ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു 'അനുപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു'ന്തി ആതപ്പം കരോതി, 'ഉപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപ്പഹീയമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു'ന്തി ആതപ്പം കരോതി, 'അനുപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ അനുപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു'ന്തി ആതപ്പം കരോതി, 'ഉപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ നിരുജ്ഝമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു'ന്തി ആതപ്പം കരോതീ"തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൪൫).

ഏത്ഥ ച **പാപകാ അകുസലാ**തി ലോഭാദയോ വേദിതബ്ബാ. **അനുപ്പന്നാ കുസലാ ധമ്മാ**തി സമഥവിപസ്സനാ ചേവ മഗ്ഗോ ച. **ഉപ്പന്നാ കുസലാ** നാമ സമഥവിപസ്സനാവ. മഗ്ഗോ പന സകിം ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝമാനോ അനത്ഥായ സംവത്തനകോ നാമ നത്ഥി. സോ ഹി ഫലസ്സ പച്ചയം ദത്വാവ നിരുജ്ഝതി . പുരിമസ്മിമ്പി വാ സമഥവിപസ്സനാവ ഗഹേതബ്ബാതി വുത്തം, തം പന ന യുത്തം. ഏവം ലോകിയാ സമ്മപ്പധാനകഥാ സബ്ബപുബ്ബഭാഗേ കസ്സപസംയുത്തപരിയായേന വേദിതബ്ബാ.

ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ പനേതം ഏകമേവ വീരിയം ചതുകിച്ചസാധനവസേന ചത്താരി നാമാനി ലഭതി.

തത്ഥ **അനുപ്പന്നാനം പാപകാനന്തി** ഏത്ഥ ''അനുപ്പന്നോ ചേവ കാമച്ഛന്ദോ''തിആദീസു വുത്തനയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **ഉപ്പന്നാനം പാപകാനന്തി** ഏത്ഥ ചതുബ്ബിധം ഉപ്പന്നം വത്തമാനുപ്പന്നം, ഭുത്വാവിഗതുപ്പന്നം, ഓകാസകതുപ്പന്നം, ഭൂമിലദ്ധുപ്പന്നന്തി. തത്ഥ യേ കിലേസാ വിജ്ജമാനാ ഉപ്പാദാദിസമങ്ഗിനോ, ഇദം **വത്തമാനുപ്പന്നം** നാമ. കമ്മേ പന ജവിതേ ആരമ്മണരസം അനുഭവിത്വാ നിരുദ്ധവിപാകോ ഭുത്വാ വിഗതം നാമ, കമ്മം ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുദ്ധം ഭുത്വാ വിഗതം നാമ. തദുഭയമ്പി **ഭുത്വാവിഗതുപ്പന്നന്തി** സങ്ഖം ഗച്ഛതി. കുസലാകുസലകമ്മം അഞ്ഞകമ്മസ്സ വിപാകം പടിബാഹിത്വാ അത്തനോ വിപാകസ്സ ഓകാസം കരോതി, ഏവം കതേ ഓകാസേ വിപാകോ ഉപ്പജ്ജമാനോ ഓകാസകരണതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നോതി വുച്ചതി, ഇദം **ഓകാസകതുപ്പന്നം** നാമ. പഞ്ചക്ഖന്ധാ പന വിപസ്സനായ ഭൂമി നാമ, തേ അതീതാദിഭേദാ ഹോന്തി. തേസു അനുസയിതകിലേസാ പന അതീതാ വാ അനാഗതാ വാ പച്ചുപ്പന്നാ വാതി ന വത്തബ്ബാ. അതീതക്ഖന്ധേസു അനുസയിതാപി ഹി അപ്പഹീനാവ ഹോന്തി, അനാഗതക്ഖന്ധേസു അനുസയിതാപി അപ്പഹീനാവ ഹോന്തി, പച്ചുപ്പന്നക്ഖന്ധേസു അനുസയിതാപി അപ്പഹീനാവ ഹോന്തി, ഇദം **ഭൂമിലദ്ധുപ്പന്നം** നാമ. തേനാഹു പോരാണാ - ''താസു താസു ഭൂമിസു അസമുഗ്ഘാതഗതാ കിലേസാ ഭൂമിലദ്ധുപ്പന്നാതി സങ്ഖം ഗച്ഛന്തീ''തി.

അപരമ്പി ചതുബ്ബിധം ഉപ്പന്നം സമുദാചാരുപ്പന്നം, ആരമ്മണാധിഗ്ഗഹിതുപ്പന്നം, അവിക്ഖമ്ഭിതുപ്പന്നം, അസമുഗ്ഘാതിതുപ്പന്നന്തി. തത്ഥ സമ്പതി വത്തമാനംയേവ **സമുദാചാരുപ്പന്നം** നാമ. സകിം ചക്ഖൂനി ഉമ്മീലേത്വാ ആരമ്മണേ നിമിത്തേ ഗഹിതേ അനുസ്സരിതാനുസ്സരിതക്ഖണേ കിലേസാ നുപ്പജ്ജിസ്സന്തീതി ന വത്തബ്ബാ. കസ്മാ? ആരമ്മണസ്സ അധിഗ്ഗഹിതത്താ. യഥാ കിം? യഥാ ഖീരുക്ഖസ്സ കുഠാരിയാ ആഹതാഹതട്ഠാനേ ഖീരം ന നിക്ഖമിസ്സതീതി ന വത്തബ്ബാ, ഏവം. ഇദം **ആരമ്മണാധിഗ്ഗഹിതുപ്പന്നം** നാമ. സമാപത്തിയാ അവിക്ഖമ്ഭിതകിലേസാ പന ഇമസ്മിം നാമ ഠാനേന ഉപ്പജ്ജിസ്സന്തീതി ന വത്തബ്ബാ. കസ്മാ? അവിക്ഖമ്ഭിതത്താ. യഥാ കിം? യഥാ ഖീരരുക്ഖം കുഠാരിയാ ആഹനേയ്യും, ഇമസ്മിം നാമ ഠാനേ ഖീരം ന നിക്ഖമേയ്യാതി ന വത്തബ്ബം, ഏവം. ഇദം **അവിക്ഖമ്ഭിതുപ്പന്നം** നാമ. മഗ്ഗേന അസമുഗ്ഘാതിതകിലേസാ പന ഭവഗ്ഗേ നിബ്ബത്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജന്തീതി പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഇദം **അസമുഗ്ഘാതിതുപ്പന്നം** നാമ.

ഇമേസു ഉപ്പന്നേസു വത്തമാനുപ്പന്നം, ഭുത്വാവിഗതുപ്പന്നം, ഓകാസകതുപ്പന്നം, സമുദാചാരുപ്പന്നന്തി ചതുബ്ബിധം ഉപ്പന്നം ന മഗ്ഗവജ്ഝം, ഭൂമിലദ്ധുപ്പന്നം, ആരമ്മണാധിഗ്ഗഹിതുപ്പന്നം, അവിക്ഖമ്ഭിതുപ്പന്നം, അസമുഗ്ഘാതിതുപ്പന്നന്തി ചതുബ്ബിധം മഗ്ഗവജ്ഝം. മഗ്ഗോ ഹി ഉപ്പജ്ജമാനോ ഏതേ കിലേസേ പജഹതി. സോ യേ കിലേസേ പജഹതി, തേ അതീതാ വാ അനാഗതാ വാ പച്ചുപ്പന്നാ വാതി ന വത്തബ്ബാ. വുത്തമ്പി ചേതം -

> ''ഹഞ്ചി അതീതേ കിലേസേ പജഹതി? തേന ഹി ഖീണംയേവ ഖേപേതി, നിരുദ്ധം നിരോധേതി, അത്ഥങ്ഗതം അത്ഥങ്ഗമേതി, അതീതം യം നത്ഥി, തം പജഹതി. ഹഞ്ചി അനാഗതേ കിലേസേ പജഹതി? തേന ഹി അജാതം പജഹതി, അനിബ്ബത്തം അനുപ്പന്നം അപാതുഭൂതം പജഹതി, അനാഗതം യം നത്ഥി, തം പജഹതി. ഹഞ്ചി പച്ചുപ്പന്നേ കിലേസേ പജഹതി? തേന ഹി രത്തോ രാഗം പജഹതി, ദുട്ഠോ ദോസം, മൂള്ഹോ മോഹം, വിനിബദ്ധോ മാനം, പരാമട്ഠോ ദിട്ഠിം, അനിട്ഠങ്ഗതോ വിചികിച്ഛം, ഥാമഗതോ അനുസയം പജഹതി, കണ്ഹസുക്കാ ധമ്മാ യുഗനദ്ധാ വത്തന്തി, സംകിലേസിയാ മഗ്ഗഭാവനാ ഹോതീതി... പേ॰... തേന ഹി നത്ഥി മഗ്ഗഭാവനാ, നത്ഥി ഫലസച്ഛികിരിയാ, നത്ഥി കിലേസപ്പഹാനം, നത്ഥി ധമ്മാഭിസമയോതി. അത്ഥി മഗ്ഗഭാവനാ...പേ॰... അത്ഥി

ധമ്മാഭിസമയോതി. യഥാ കഥം വിയ? സേയ്യഥാപി തരുണോ രുക്ഖോ...പേ॰... അപാതുഭൂതായേവ ന പാതുഭവന്തീ''തി (പടി॰ മ॰ ൩.൨൧).

ഇതി പാളിയം അജാതഫലരുക്ഖോ ആഗതോ, ജാതഫലരുക്ഖോ പന ദീപേതബ്ബോ. യഥാ ഹി സഫലോ തരുണമ്ബരുക്ഖോ, തസ്സ ഫലാനി മനുസ്സാ പരിഭുഞ്ജേയ്യും, സേസാനി പാതേത്വാ പച്ഛിയോ പൂരേയ്യും, അഥഞ്ഞോ പുരിസോ തം ഫരസുനാ ഛിന്ദേയ്യ. തേനസ്സ നേവ അതീതാനി ഫലാനി നാസിതാനി ഹോന്തി, ന അനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനി ച നാസിതാനി. അതീതാനി ഹി മനുസ്സേഹി പരിഭുത്താനി, അനാഗതാനി അനിബ്ബത്താനി, ന സക്കാ നാസേതും. യസ്മിം പന സമയേ സോ ഛിന്നോ, തദാ ഫലാനിയേവ നത്ഥീതി പച്ചുപ്പന്നാനിപി അനാസിതാനി. സചേ പന രുക്ഖോ അച്ഛിന്നോ അസ്സ, അഥസ്സ പഥവീരസഞ്ച ആപോരസഞ്ച ആഗമ്മ യാനി ഫലാനി നിബ്ബത്തേയ്യും, താനി നാസിതാനി ഹോന്തി. താനി ഹി അജാതാനേവ ന ജായന്തി, അനിബ്ബത്താനേവ ന നിബ്ബത്തന്തി, അപാതുഭൂതാനേവ ന പാതുഭവന്തി. ഏവമേവ മഗ്ഗോ നാപി അതീതാദിഭേദേ കിലേസേ പജഹതി, നാപി ന പജഹതി. യേസഞ്ഹി കിലേസാനം മഗ്ഗേന ഖന്ധേസു അപരിഞ്ഞാതേസു ഉപ്പത്തി സിയാ, മഗ്ഗേന ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഖന്ധാനം പരിഞ്ഞാതത്താ തേ കിലേസാ അജാതാവ ന ജായന്തി, അനിബ്ബത്താവ ന നിബ്ബത്തന്തി, അപാതുഭൂതാവ ന പാതുഭവന്തി. തരുണപുത്തായ ഇത്ഥിയാ പുന അവിജായനത്ഥം ബ്യാധിതാനം രോഗവൂപസമനത്ഥം പീതഭേസജ്ജേഹി വാപി അയമത്ഥോ വിഭാവേതബ്ബോ. ഏവം മഗ്ഗോ യേ കിലേസേ പജഹതി, തേ അതീതാ വാ അനാഗതാ വാ പച്ചുപ്പന്നാ വാതി ന വത്തബ്ബാ. ന ച മഗ്ഗോ കിലേസേ ന പജഹതി. യേ പന മഗ്ഗോ കിലേസേ പജഹതി, തേ സന്ധായ ''ഉപ്പന്നാനം പാപകാന''ന്തിആദി വുത്തം.

ന കേവലഞ്ച മഗ്ഗോ കിലേസേയേവ പജഹതി, കിലേസാനം പന അപ്പഹീനത്താ യേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും ഉപാദിന്നക്ഖന്ധാ, തേപി പജഹതിയേവ. വുത്തമ്പി ചേതം - ''സോതാപത്തിമഗ്ഗഞാണേന അഭിസങ്ഖാരവിഞ്ഞാണസ്സ നിരോധേന സത്ത ഭവേ ഠപേത്വാ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ യേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും നാമഞ്ച രൂപഞ്ച, ഏത്ഥേതേ നിരുജ്ഝന്തീ''തി (ചൂളവ॰ അജിതമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസോ ൬) വിത്ഥാരോ. ഇതി മഗ്ഗോ ഉപാദിന്നതോ അനുപാദിന്നതോ ച വുട്ഠാതി. ഭവവസേന പന സോതാപത്തിമഗ്ഗോ അപായഭവതോ വുട്ഠാതി, സകദാഗാമിമഗ്ഗോ സുഗതിഭവേകദേസതോ, അനാഗാമിമഗ്ഗോ സുഗതികാമഭവതോ, അരഹത്തമഗ്ഗോ രൂപാരൂപഭവതോ വുട്ഠാതി. സബ്ബഭവേഹി വുട്ഠാതിയേവാതിപി വദന്തി.

അഥ മഗ്ഗക്ഖണേ കഥം അനുപ്പന്നാനം ഉപ്പാദായ ഭാവനാ ഹോതി, കഥം വാ ഉപ്പന്നാനം ഠിതിയാതി? മഗ്ഗപ്പവത്തിയാ ഏവ. മഗ്ഗോ ഹി പവത്തമാനോ പുബ്ബേ അനുപ്പന്നപുബ്ബത്താ അനുപ്പന്നോ നാമ വുച്ചതി. അനാഗതപുബ്ബഞ്ഹി ഠാനം ഗന്ത്വാ അനനുഭൂതപുബ്ബം വാ ആരമ്മണം അനുഭവിത്വാ വത്താരോ ഭവന്തി; ''അനാഗതട്ഠാനം ആഗതമ്ഹ, അനനുഭൂതം ആരമ്മണം അനുഭവാമാ''തി. യാ ചസ്സ പവത്തി, അയമേവ ഠിതി നാമാതി ''ഠിതിയാ ഭാവേതീ''തി വത്തും വട്ടതി. ഏവമേതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഇദം ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ വീരിയം ''അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായാ''തിആദീനി ചത്താരി നാമാനി ലഭതി. അയം ലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ സമ്മപ്പധാനകഥാ. ഇമസ്മിം പന സുത്തേ ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകാനേവ സമ്മപ്പധാനാനി കഥിതാനി.

൩൯൭-൪൦൧. ഇദ്ധിപാദേസു ഛന്ദം നിസ്സായ പവത്തോ സമാധി **ഛന്ദസമാധി,** പധാനഭൂതാ സങ്ഖാരാ **പധാനസങ്ഖാരാ. സമന്നാഗത**ന്തി തേഹി ധമ്മേഹി ഉപേതം. ഇദ്ധിയാ പാദം, ഇദ്ധിഭൂതം വാ പാദന്തി **ഇദ്ധിപാദം**. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന ഇദ്ധിപാദവിഭങ്ഗേ (വിഭ॰ ൪൩൧ ആദയോ) ആഗതോ ഏവ. വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൨.൩൬൯) പനസ്സ അത്ഥോ ദീപിതോ. തത്രായം ഭിക്ഖു യദാ ഛന്ദാദീസു ഏകം ധുരം നിസ്സായ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ

അരഹത്തം പാപുണാതി , തദാസ്സ പഠമിദ്ധിപാദോ പുബ്ബഭാഗേ ലോകിയോ, അപരഭാഗേ ലോകുത്തരോ. ഏവം സേസാപീതി. ഇമസ്മിമ്പി സുത്തേ ലോകിയലോകുത്തരാവ ഇദ്ധിപാദാ കഥിതാ.

ർ൦൨-ർ൦൩. സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതീതിആദീസു സദ്ധാവ അത്തനോ സദ്ധാധുരേ ഇന്ദട്ഠം കരോതീതി **സദ്ധിന്ദ്രിയം. വീരിയിന്ദ്രിയാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ഭാവേതീ**തി ഏത്ഥ പന ആദികമ്മികോ യോഗാവചരോ തീഹി കാരണേഹി സദ്ധിന്ദ്രിയം വിസോധേന്തോ സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി നാമ. വീരിയിന്ദ്രിയാദീസുപി ഏസേവ നയോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

"അസ്സദ്ധേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, സദ്ധേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, പസാദനീയേ സുത്തന്തേ പച്ചവേക്ഖതോ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി **സദ്ധിന്ദ്രിയം** വിസുജ്ഝതി.

"കുസീതേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, ആരദ്ധവീരിയേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, സമ്മപ്പധാനേ പച്ചവേക്ഖതോ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി **വീരിയിന്ദ്രിയം** വിസുജ്ഝതി.

"മുട്ഠസ്സതീ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, ഉപട്ഠിതസ്സതീ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, സതിപട്ഠാനേ പച്ചവേക്ഖതോ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി **സതിന്ദ്രിയം** വിസുജ്ഝതി.

"അസമാഹിതേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, സമാഹിതേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, ഝാനവിമോക്ഖേ പച്ചവേക്ഖതോ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി **സമാധിന്ദ്രിയം** വിസുജ്ഝതി.

"ദുപ്പഞ്ഞേ പുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജയതോ, പഞ്ഞവന്തേ പുഗ്ഗലേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ, ഗമ്ഭീരഞാണചരിയം പച്ചവേക്ഖതോ ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി **പഞ്ഞിന്ദ്രിയം** വിസുജ്ഝതീ"തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൮൬-൧൮൯).

ഏത്ഥ ച **ഗമ്ഭീരഞാണചരിയം പച്ചവേക്ഖതോ**തി സണ്ഹസുഖുമം ഖന്ധന്തരം, ആയതനന്തരം, ധാതന്തരം, ഇന്ദ്രിയബലബോജ്ഝങ്ഗന്തരം, മഗ്ഗന്തരം, ഫലന്തരഞ്ച പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാതി അത്ഥോ. ഇമേസഞ്ഹി തിണ്ണം തിണ്ണം കാരണാനം വസേന അകതാഭിനിവേസോ ആദികമ്മികോ യോഗാവചരോ സദ്ധാധുരാദീസു അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ ഭാവേന്തോ അവസാനേ വിവട്ടേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ ഇമാനി ഇന്ദ്രിയാനി ഭാവേതി നാമ, അരഹത്തഫലേ പത്തേ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ നാമ ഹോതീതി. ഏവം ഇമാനിപി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ലോകിയലോകുത്തരാനേവ കഥിതാനീതി.

സദ്ധാബലാദീസു സദ്ധായേവ അകമ്പിയട്ഠേന ബലന്തി **സദ്ധാബലം. വീരിയബലാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ ഹി സദ്ധാ അസ്സദ്ധിയേ ന കമ്പതി, വീരിയം കോസജ്ജേന ന കമ്പതി, സതി മുട്ഠസ്സച്ചേന ന കമ്പതി, സമാധി ഉദ്ധച്ചേ ന കമ്പതി, പഞ്ഞാ അവിജ്ജായ ന കമ്പതീതി സബ്ബാനിപി അകമ്പിയട്ഠേന ബലാനീതി വുച്ചന്തി. ഭാവനാനയോ പനേത്ഥ ഇന്ദ്രിയഭാവനായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോതി. ഇമാനി ലോകിയലോകുത്തരാനേവ കഥിതാനീതി.

ർ൧൪. സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതീതി ഏത്ഥ അയം ആദികമ്മികാനം കുലപുത്താനം വസേന സദ്ധിം അത്ഥവണ്ണനായ ഭാവനാനയോ. തത്ഥ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗന്തിആദിനാ നയേന വുത്താനം സത്തന്നം ആദിപദാനം താവ അയമത്ഥവണ്ണനാ - സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗേ താവ സരണട്ഠേന സതി, സാ പനേസാ ഉപട്ഠാനലക്ഖണാ, അപിലാപനലക്ഖണാ വാ. വുത്തമ്പി ചേതം - "യഥാ, മഹാരാജ , രഞ്ഞോ ഭണ്ഡാഗാരികോ രഞ്ഞോ സാപതേയ്യം അപിലാപേതി 'ഏത്തകം, മഹാരാജ,

ഹിരഞ്ഞം, ഏത്തകം സുവണ്ണം, ഏത്തകം സാപതേയ്യ'ന്തി. ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, സതി ഉപ്പജ്ജമാനാ കുസലാകുസലസാവജ്ജാനവജ്ജഹീനപ്പണീതകണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗേ ധമ്മേ അപിലാപേതി ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ''തി (മി॰ പ॰ ൨.൧.൧൩) വിത്ഥാരോ. അപിലാപനരസാ, കിച്ചവസേനേവ ഹിസ്സാ ഏതം ലക്ഖണം ഥേരേന വുത്തം. അസമ്മോസരസാ വാ, ഗോചരാഭിമുഖീഭാവപച്ചുപട്ഠാനാ. സതി ഏവ സമ്ബോജ്ഝങ്ഗോതി **സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ**.

തത്ഥ ബോധിയാ, ബോധിസ്സ വാ അങ്ഗോതി **ബോജ്ഝങ്ഗോ**. കിം വുത്തം ഹോതി? യാ ഹി അയം ധമ്മസാമഗ്ഗിയായ ലോകിയലോകുത്തരമഗ്ഗക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജമാനായ ലീനുദ്ധച്ചപതിട്ഠാനായൂഹനകാമസുഖഅത്തകിലമഥാനുയോഗഉച്ഛേദസസ്സതാഭിനിവേസാദീനം അനേകേസം ഉപദ്ദവാനം പടിപക്ഖഭൂതായ സതിധമ്മവിചയവീരിയപീതിപസ്സദ്ധിസമാധിഉപേക്ഖാസങ്ഖാതായ ധമ്മസാമഗ്ഗിയാ അരിയസാവകോ ബുജ്ഝതീതി കത്വാ ബോധീതി വുച്ചതി, **ബുജ്ഝതീ**തി കിലേസസന്താനനിദ്ദായ ഉട്ഠഹതി, ചത്താരി വാ അരിയസച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി, നിബ്ബാനമേവ വാ സച്ഛികരോതീതി വുത്തം ഹോതി. യഥാഹ - ''സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ''തി (സം॰ നി॰ ൫.൩൭൮; ദീ॰ നി॰ ൩.൧൪൩). തസ്സാ ധമ്മസാമഗ്ഗിസങ്ഖാതായ ബോധിയാ അങ്ഗോതിപി **ബോജ്ഝങ്ഗോ** ഝാനങ്ഗമഗ്ഗങ്ഗാദയോ വിയ . യോപേസ യഥാവുത്തപ്പകാരായ ഏതായ ധമ്മസാമഗ്ഗിയാ ബുജ്ഝതീതി കത്വാ അരിയസാവകോ ബോധീതി വുച്ചതി, തസ്സ അങ്ഗോതിപി **ബോജ്ഝങ്ഗോ** സേനങ്ഗരഥങ്ഗാദയോ വിയ. തേനാഹു അട്ഠകഥാചരിയാ - ''ബുജ്ഝനകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അങ്ഗാതി വാ ബോജ്ഝങ്ഗാ''തി.

അപിച ''ബോജ്ഝങ്ഗാതി കേനട്ഠേന ബോജ്ഝങ്ഗാ? ബോധായ സംവത്തന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, ബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, അനുബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, പടിബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ, സമ്ബുജ്ഝന്തീതി ബോജ്ഝങ്ഗാ''തി ഇമിനാ പടിസമ്ഭിദാനയേനാപി (പടി॰ മ॰ ൨.൧൭) ബോജ്ഝങ്ഗത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. പസത്ഥോ സുന്ദരോ ച ബോജ്ഝങ്ഗോ സമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ, സതി ഏവ സമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ **സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ,** തം സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം.

ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗന്തിആദീസുപി ചതുസച്ചധമ്മേ വിചിനതീതി **ധമ്മവിചയോ**. സോ പവിചയലക്ഖണോ, ഓഭാസനരസോ, അസമ്മോഹപച്ചുപട്ഠാനോ. വീരഭാവതോ, വിധിനാ ഈരയിതബ്ബതോ ച **വീരിയം**. തം പഗ്ഗഹലക്ഖണം, ഉപഥമ്ഭനരസം , അനോസീദനപച്ചുപട്ഠാനം. പീണയതീതി **പീതി**. സാ ഫരണലക്ഖണാ, തുട്ഠിലക്ഖണാ വാ, കായചിത്താനം പീണനരസാ, നേസംയേവ ഓദഗ്യപച്ചുപട്ഠാനാ. കായചിത്തദരഥപ്പസ്സമ്ഭനതോ **പസ്സദ്ധി**. സാ ഉപസമലക്ഖണാ, കായചിത്തദരഥമദ്ദനരസാ, കായചിത്താനം അപരിപ്ഫന്ദസീതിഭാവപച്ചുപട്ഠാനാ. സമാധാനതോ **സമാധി**. സോ അവിക്ഖേപലക്ഖണോ, അവിസാരലക്ഖണോ വാ, ചിത്തചേതസികാനം സമ്പിണ്ഡനരസോ, ചിത്തട്ഠിതിപച്ചുപട്ഠാനോ. അജ്ഝുപേക്ഖനതോ **ഉപേക്ഖാ**. സാ പടിസങ്ഖാനലക്ഖണാ, സമവാഹിതലക്ഖണാ വാ, ഊനാധികനിവാരണരസാ, പക്ഖപാതുപച്ഛേദനരസാ വാ, മജ്ഝത്തഭാവപച്ചുപട്ഠാനാ. സേസം വുത്തനയമേവ. **ഭാവേതീ**തി ബ്രൂഹേതി വഡ്ഢേതി, ഉപ്പാദേതീതി അത്ഥോ.

തത്ഥ ചത്താരോ ധമ്മാ **സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തീതി വേദിതബ്ബാ സതിസമ്പജഞ്ഞം മുട്ഠസ്സതിപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ ഉപട്ഠിതസ്സതിപുഗ്ഗലസേവനതാ തദധിമുത്തതാതി. അഭിക്കന്താദീസു ഹി സത്തസു ഠാനേസു സതിസമ്പജഞ്ഞേന, ഭത്തനിക്ഖിത്തകാകസദിസേ മുട്ഠസ്സതിപുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജനേന, തിസ്സദത്തത്ഥേരഅഭയത്ഥേരാദിസദിസേ ഉപട്ഠിതസ്സതിപുഗ്ഗലേ സേവനേന, ഠാനനിസജ്ജാദീസു സതിസമുട്ഠാപനത്ഥം നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തതായ ച സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി

ചതൂഹി കാരണേഹി സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി.

സത്ത ധമ്മാ **ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തി പരിപുച്ഛകതാ, വത്ഥുവിസദകിരിയാ, ഇന്ദ്രിയസമത്തപടിപാദനാ, ദുപ്പഞ്ഞപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനാ, പഞ്ഞവന്തപുഗ്ഗലസേവനാ, ഗമ്ഭീരഞാണചരിയപച്ചവേക്ഖണാ, തദധിമുത്തതാതി. തത്ഥ **പരിപുച്ഛകതാ**തി ഖന്ധധാതുആയതനഇന്ദ്രിയബലബോജ്ഝങ്ഗമഗ്ഗങ്ഗഝാനസമഥവിപസ്സനാനം അത്ഥസന്നിസ്സിതപരിപുച്ഛാബഹുലതാ.

വത്ഥുവിസദകിരിയാതി അജ്ഝത്തികബാഹിരാനം വത്ഥൂനം വിസദഭാവകരണം. യദാ ഹിസ്സ കേസനഖലോമാ ദീഘാ ഹോന്തി, സരീരം വാ ഉപ്പന്നദോസഞ്ചേവ സേദമലമക്ഖിതഞ്ച , തദാ അജ്ഝത്തികം വത്ഥു അവിസദം ഹോതി അപരിസുദ്ധം. യദാ പന ചീവരം ജിണ്ണം കിലിട്ഠം ദുഗ്ഗന്ധം വാ ഹോതി, സേനാസനം വാ ഉക്ലാപം, തദാ ബാഹിരം വത്ഥു അവിസദം ഹോതി അപരിസുദ്ധം. തസ്മാ കേസാദിച്ഛേദനേന ഉദ്ധംവിരേചനഅധോവിരേചനാദീഹി സരീരസല്ലഹുകഭാവകരണേന ഉച്ഛാദനനഹാപനേന ച അജ്ഝത്തികവത്ഥു വിസദം കാതബ്ബം. സൂചികമ്മധോവനരജനപരിഭണ്ഡകരണാദീഹി ബാഹിരവത്ഥു വിസദം കാതബ്ബം. ഏതസ്മിഞ്ഹി അജ്ഝത്തികബാഹിരേ വത്ഥുമ്ഹി അവിസദേ ഉപ്പന്നേസു ചിത്തചേതസികേസു ഞാണമ്പി അവിസദം ഹോതി അപരിസുദ്ധം അപരിസുദ്ധാനി ദീപകപല്ലവട്ടിതേലാദീനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നദീപസിഖായ ഓഭാസോ വിയ. വിസദേ പന അജ്ഝത്തികബാഹിരേ വത്ഥുമ്ഹി ഉപ്പന്നേസു ചിത്തചേതസികേസു ഞാണമ്പി വിസദം ഹോതി പരിസുദ്ധാനി ദീപകപല്ലവട്ടിതേലാദീനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നദീപസിഖായ ഓഭാസോ വിയ. തേന വുത്തം - ''വത്ഥുവിസദകിരിയാ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദായ സംവത്തതീ''തി.

ഇന്ദ്രിയസമത്തപടിപാദനാ നാമ സദ്ധാദീനം ഇന്ദ്രിയാനം സമഭാവകരണം. സചേ ഹിസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം ബലവം ഹോതി, ഇതരാനി മന്ദാനി, തതോ വീരിയിന്ദ്രിയം പഗ്ഗഹകിച്ചം, സതിന്ദ്രിയം ഉപട്ഠാനകിച്ചം, സമാധിന്ദ്രിയം അവിക്ഖേപകിച്ചം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ദസ്സനകിച്ചം കാതും ന സക്കോതി. തസ്മാ തം ധമ്മസഭാവപച്ചവേക്ഖണേന വാ, യഥാ വാ മനസികരോതോ ബലവം ജാതം, തഥാ അമനസികാരേന ഹാപേതബ്ബം. **വക്കലിത്ഥേരവത്ഥു** ചേത്ഥ നിദസ്സനം. സചേ പന വീരിയിന്ദ്രിയം ബലവം ഹോതി, അഥ നേവ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമോക്ഖകിച്ചം കാതും സക്കോതി, ന ഇതരാനി ഇതരകിച്ചഭേദം. തസ്മാ തം പസ്സദ്ധാദിഭാവനായ ഹാപേതബ്ബം. തത്രാപി **സോണത്ഥേരസ്സ വത്ഥു** ദസ്സേതബ്ബം. ഏവം സേസേസുപി ഏകസ്സ ബലവഭാവേ സതി ഇതരേസം അത്തനോ കിച്ചേസു അസമത്ഥതാ വേദിതബ്ബാ.

വിസേസതോ പനേത്ഥ സദ്ധാപഞ്ഞാനം സമാധിവീരിയാനഞ്ച സമതം പസംസന്തി. ബലവസദ്ധോ ഹി മന്ദപഞ്ഞോ മുധപ്പസന്നോ ഹോതി, അവത്ഥുമ്ഹി പസീദതി. ബലവപഞ്ഞോ മന്ദസദ്ധോ കേരാടികപക്ഖം ഭജതി , ഭേസജ്ജസമുട്ഠിതോ വിയ രോഗോ അതേകിച്ഛോ ഹോതി. ചിത്തുപ്പാദമത്തേനേവ കുസലം ഹോതീതി അതിധാവിത്വാ ദാനാദീനി അകരോന്തോ നിരയേ ഉപ്പജ്ജതി. ഉഭിന്നം സമതായ വത്ഥുസ്മിംയേവ പസീദതി. ബലവസമാധിം പന മന്ദവീരിയം സമാധിസ്സ കോസജ്ജപക്ഖത്താ കോസജ്ജം അഭിഭവതി. ബലവവീരിയം മന്ദസമാധിം വീരിയസ്സ ഉദ്ധച്ചപക്ഖത്താ ഉദ്ധച്ചം അഭിഭവതി. സമാധി പന വീരിയേന സംയോജിതോ കോസജ്ജേ പതിതും ന ലഭതി, വീരിയം സമാധിനാ സംയോജിതം ഉദ്ധച്ചേ പതിതും ന ലഭതി. തസ്മാ തം ഉഭയം സമം കത്തബ്ബം. ഉഭയസമതായ ഹി അപ്പനാ ഹോതി.

അപിച സമാധികമ്മികസ്സ ബലവതീപി സദ്ധാ വട്ടതി. ഏവഞ്ഹി സദ്ദഹന്തോ ഓകപ്പേന്തോ അപ്പനം പാപുണിസ്സതി. സമാധിപഞ്ഞാസു പന സമാധികമ്മികസ്സ ഏകഗ്ഗതാ ബലവതീ വട്ടതി. ഏവഞ്ഹി സോ അപ്പനം പാപുണാതി. വിപസ്സനാകമ്മികസ്സ പഞ്ഞാ ബലവതീ വട്ടതി. ഏവഞ്ഹി സോ ലക്ഖണപടിവേധം പാപുണാതി. ഉഭിന്നം പന സമതായപി അപ്പനാ ഹോതിയേവ. സതി പന സബ്ബത്ഥ ബലവതീ വട്ടതി. സതി ഹി ചിത്തം ഉദ്ധച്ചപക്ഖികാനം സദ്ധാവീരിയപഞ്ഞാനം വസേന ഉദ്ധച്ചപാതതോ കോസജ്ജപക്ഖികേന ച സമാധിനാ കോസജ്ജപാതതോ രക്ഖതി. തസ്മാ സാ ലോണധൂപനം വിയ സബ്ബബ്യഞ്ജനേസു, സബ്ബകമ്മികോ അമച്ചോ വിയ ച സബ്ബരാജകിച്ചേസു, സബ്ബത്ഥ ഇച്ഛിതബ്ബാ. തേനാഹ - ''സതി ച പന സബ്ബത്ഥികാ വുത്താ (സം॰ നി॰ ൫.൨൩൪) ഭഗവതാ. കിം കാരണാ? ചിത്തഞ്ഹി സതിപടിസരണം, ആരക്ഖപച്ചുപട്ഠാനാ ച സതി, ന വിനാ സതിയാ ചിത്തസ്സ പഗ്ഗഹനിഗ്ഗഹോ ഹോതീ''തി.

ദുപ്പഞ്ഞപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനാ നാമ ഖന്ധാദിഭേദേസു അനോഗാള്ഹപഞ്ഞാനം ദുമ്മേധപുഗ്ഗലാനം ആരകാ പരിവജ്ജനം. **പഞ്ഞവന്തപുഗ്ഗലസേവനാ** നാമ സമപഞ്ഞാസലക്ഖണപരിഗ്ഗാഹികായ ഉദയബ്ബയപഞ്ഞായ സമന്നാഗതപുഗ്ഗലസേവനാ. **ഗമ്ഭീരഞാണചരിയപച്ചവേക്ഖണാ** നാമ ഗമ്ഭീരേസു ഖന്ധാദീസു പവത്തായ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞായ പഭേദപച്ചവേക്ഖണാ. **തദധിമുത്തതാ** നാമ ഠാനനിസജ്ജാദീസു ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസമുട്ഠാപനത്ഥം നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തതാ. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി സത്തഹി കാരണേഹി ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി.

ഏകാദസ ധമ്മാ **വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തി - അപായഭയപച്ചവേക്ഖണതാ, ആനിസംസദസ്സാവിതാ , ഗമനവീഥിപച്ചവേക്ഖണതാ, പിണ്ഡപാതാപചായനതാ, ദായജ്ജമഹത്തപച്ചവേക്ഖണതാ, സത്ഥുമഹത്തപച്ചവേക്ഖണതാ, ജാതിമഹത്തപച്ചവേക്ഖണതാ , സബ്രഹ്മചാരിമഹത്തപച്ചവേക്ഖണതാ, കുസീതപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ, ആരദ്ധവീരിയപുഗ്ഗലസേവനതാ, തദധിമുത്തതാതി.

തത്ഥ ''നിരയേസു പഞ്ചവിധബന്ധനകമ്മകരണതോ പട്ഠായ മഹാദുക്ഖം അനുഭവനകാലേപി, തിരച്ഛാനയോനിയം ജാലക്ഖിപകുമിനാദീഹി ഗഹിതകാലേപി, പാജനകണ്ടകാദിപ്പഹാരതുന്നസ്സ പന സകടവഹനാദികാലേപി, പേത്തിവിസയേ അനേകാനിപി വസ്സസഹസ്സാനി ഏകം ബുദ്ധന്തരമ്പി ഖുപ്പിപാസാഹി ആതുരീഭൂതകാലേപി, കാലകഞ്ജികഅസുരേസു സട്ഠിഹത്ഥഅസീതിഹത്ഥപ്പമാണേന അട്ഠിചമ്മമത്തേനേവ അത്തഭാവേന വാതാതപാദിദുക്ഖാനുഭവനകാലേപി ന സക്കാ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഉപ്പാദേതും. അയമേവ തേ ഭിക്ഖു കാലോ''തി ഏവം **അപായഭയം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി** വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഉപ്പജ്ജതി.

''ന സക്കാ കുസീതേന നവ ലോകുത്തരധമ്മാ ലദ്ധും, ആരദ്ധവീരിയേനേവ സക്കാ, അയമാനിസംസോ വീരിയസ്സാ''തി ഏവം **ആനിസംസദസ്സാവിനോപി** ഉപ്പജ്ജതി. ''സബ്ബബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധമഹാസാവകേഹി ഗതമഗ്ഗോവ ഗന്തബ്ബോ, സോ ച ന സക്കാ കുസീതേന ഗന്തു''ന്തി ഏവം **ഗമനവീഥിം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി** ഉപ്പജ്ജതി.

''യേ തം പിണ്ഡപാതാദീഹി ഉപട്ഠഹന്തി, ഇമേ തേ മനുസ്സാ നേവ ഞാതകാ, ന ദാസകമ്മകരാ, നാപി തം നിസ്സായ ജീവിസ്സാമാതി തേ പണീതാനി പിണ്ഡപാതാദീനി ദേന്തി. അഥ ഖോ അത്തനോ കാരാനം മഹപ്ഫലതം പച്ചാസീസമാനാ ദേന്തി. സത്ഥാരാപി 'അയം ഇമേ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ കായദള്ഹീബഹുലോ സുഖം വിഹരിസ്സതീ'തി ന ഏവം സമ്പസ്സതാ തുയ്ഹം പച്ചയാ അനുഞ്ഞാതാ, അഥ ഖോ

‘അയം ഇമേ പരിഭുഞ്ജമാനോ സമണധമ്മം കത്വാ വട്ടദുക്ഖതോ മുച്ചിസ്സതീ’തി തേ പച്ചയാ അനുഞ്ഞാതാ. സോ ദാനി ത്വം കുസീതോ വിഹരന്തോ ന തം പിണ്ഡപാതം അപചായിസ്സസി. ആരദ്ധവീരിയസ്സേവ ഹി പിണ്ഡാപചായനം നാമ ഹോതീ”തി ഏവം **പിണ്ഡപാതാപചായനം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി** ഉപ്പജ്ജതി മഹാമിത്തത്ഥേരസ്സ വിയ പിണ്ഡപാതിയതിസ്സത്ഥേരസ്സ വിയ ച.

മഹാമിത്തത്ഥേരോ കിര കസ്സകലേണേ നാമ പടിവസതി. തസ്സ ച ഗോചരഗാമേ ഏകാ മഹാഉപാസികാ ഥേരം പുത്തം കത്വാ പടിജഗ്ഗതി. സാ ഏകദിവസം അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തീ ധീതരം ആഹ - “അമ്മ , അസുകസ്മിം ഠാനേ പുരാണതണ്ഡുലാ, അസുകസ്മിം ഖീരം, അസുകസ്മിം സപ്പി, അസുകസ്മിം ഫാണിതം, തവ ഭാതികസ്സ അയ്യമിത്തസ്സ ആഗതകാലേ ഭത്തം പചിത്വാ ഖീരസപ്പിഫാണിതേഹി സദ്ധിം ദേഹി, ദത്വാ ത്വഞ്ച ഭുഞ്ജേയ്യാസി. അഹം പന ഹിയ്യോ പക്കം പാരിവാസികഭത്തം കഞ്ജിയേന ഭുത്തമ്ഹീ”തി. ദിവാ കിം ഭുഞ്ജിസ്സസി, അമ്മാതി? സാകപണ്ണം പക്ഖിപിത്വാ കണതണ്ഡുലേഹി അമ്ബിലയാഗും പചിത്വാ ഠപേഹി, അമ്മാതി.

ഥേരോ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തം നീഹരന്തോവ തം സദ്ദം സുത്വാ അത്താനം ഓവദി - “മഹാഉപാസികാ കിര കഞ്ജിയേന പാരിവാസികഭത്തം ഭുഞ്ജി, ദിവാപി കണപണ്ണമ്ബിലയാഗും ഭുഞ്ജിസ്സതി, തുയ്ഹം അത്ഥായ പന പുരാണതണ്ഡുലാദീനി ആചിക്ഖതി. തം നിസ്സായ ഖോ പനേസാ നേവ ഖേത്തം ന വത്ഥും ന ഭത്തം ന വത്ഥം പച്ചാസീസതി, തിസ്സോ പന സമ്പത്തിയോ പത്ഥയമാനാ ദേതി. ത്വം ഏതിസ്സാ താ സമ്പത്തിയോ ദാതും സക്ഖിസ്സസി, ന സക്ഖിസ്സസീതി, അയം ഖോ പന പിണ്ഡപാതോ തയാ സരാഗേന സദോസേന സമോഹേന ന സക്കാ ഗണ്ഹിതു”ന്തി പത്തം ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഠികം മുഞ്ചിത്വാ നിവത്തിത്വാ കസ്സകലേണമേവ ഗന്ത്വാ പത്തം ഹേട്ഠാമഞ്ചേ, ചീവരഞ്ച ചീവരവംസേ ഠപേത്വാ, “അരഹത്തം അപാപുണിത്വാ ന നിക്ഖമിസ്സാമീ”തി വീരിയം അധിട്ഠഹിത്വാ നിസീദി. ദീഘരത്തം അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ നിവുത്ഥഭിക്ഖു വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പുരേഭത്തമേവ അരഹത്തം പത്വാ വികസമാനമിവ പദുമം മഹാഖീണാസവോ സിതം കരോന്തോവ നിക്ഖമി. ലേണദ്വാരേ രുക്ഖമ്ഹി അധിവത്ഥാ ദേവതാ -

“നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, നമോ തേ പുരിസുത്തമ;
യസ്സ തേ ആസവാ ഖീണാ, ദക്ഖിണേയ്യോസി മാരിസാ”തി. -

ഉദാനം ഉദാനേത്വാ, “ഭന്തേ, പിണ്ഡായ പവിട്ഠാനം തുമ്ഹാദിസാനം അരഹന്താനം ഭിക്ഖം ദത്വാ മഹല്ലകിത്ഥിയോ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സന്തീ”തി ആഹ. ഥേരോ ഉട്ഠഹിത്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ കാലം ഓലോകേന്തോ “പാതോയേവാ”തി ഞത്വാ പത്തചീവരം ആദായ ഗാമം പാവിസി.

ദാരികാപി ഭത്തം സമ്പാദേത്വാ “ഇദാനി മേ ഭാതാ ആഗമിസ്സതി, ഇദാനി മേ ഭാതാ ആഗമിസ്സതീ”തി ദ്വാരം ഓലോകയമാനാ നിസീദി. സാ ഥേരേ ഘരദ്വാരം സമ്പത്തേ പത്തം ഗഹേത്വാ സപ്പിഫാണിതയോജിതസ്സ ഖീരപിണ്ഡപാതസ്സ പൂരേത്വാ ഹത്ഥേ ഠപേസി. ഥേരോ “സുഖം ഹോതൂ”തി അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. സാപി തം ഓലോകയമാനാവ അട്ഠാസി. ഥേരസ്സ ഹി തദാ അതിവിയ പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ അഹോസി, വിപ്പസന്നാനി ഇന്ദ്രിയാനി, മുഖം ബന്ധനാ പവുത്തതാലപക്കം വിയ അതിവിയ വിരോചിത്ഥ.

മഹാഉപാസികാ അരഞ്ഞതോ ആഗന്ത്വാ “കിം, അമ്മ, ഭാതികോ തേ ആഗതോ”തി പുച്ഛി. സാ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. ഉപാസികാ “അജ്ജ മേ പുത്തസ്സ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്ത”ന്തി ഞത്വാ “അഭിരമതി തേ, അമ്മ, ഭാതാ ബുദ്ധസാസനേ, ന ഉക്കണ്ഠതീ”തി ആഹ.

പിണ്ഡപാതികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു പന ഏവം വേദിതബ്ബം - മഹാഗാമേ കിര ഏകോ ദലിദ്ദപുരിസോ ദാരുവിക്കയേന ജീവികം കപ്പേതി. സോ തേനേവ കാരണേന നാമം ലഭിത്വാ ദാരുഭണ്ഡകമഹാതിസ്സോ നാമ ജാതോ. സോ ഏകദിവസം അത്തനോ ഭരിയം ആഹ - "കിം അമ്ഹാകം ജീവിതം നാമ, സത്ഥാരാ ദളിദ്ദദാനസ്സ മഹപ്ഫലഭാവോ കഥിതോ, മയഞ്ച നിബദ്ധം ദാതും ന സക്കോമ, പക്ഖികഭത്തമത്തം ദത്വാ പുന ഉപ്പന്നം സലാകഭത്തമ്പി ദസ്സാമാ"തി. സാ "സാധു സാമീ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുനദിവസേ യഥാലാഭേന പക്ഖികഭത്തം അദാസി. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച പച്ചയേഹി നിപ്പരിസ്സയകാലോ ഹോതി, ദഹരസാമണേരാ പണീതഭോജനാനി ഭുഞ്ജിത്വാ "അയം ലൂഖാഹാരോ"തി തേസം പക്ഖികഭത്തം ഗഹിതമത്തകമേവ കത്വാ തേസം പസ്സന്താനംയേവ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി.

സാ ഇത്ഥീ തം ദിസ്വാ സാമികസ്സ കഥേസി, "മയാ ദിന്നം ഛഡ്ഡേന്തീ"തി ന പന വിപ്പടിസാരിനീ അഹോസി. തസ്സാ സാമികോ ആഹ - "മയം ദുഗ്ഗതഭാവേന അയ്യാനം സുഖേന പരിഭുഞ്ജാപേതും നാസക്ഖിമ്ഹ. കിം നു ഖോ കത്വാ അയ്യാനം മനം ഗഹേതും സക്ഖിസ്സാമാ"തി? അഥസ്സ ഭരിയാ ആഹ - "കിം വദേസി, സാമി, സപുത്തകാ ദുഗ്ഗതാ നാമ നത്ഥീതി അയം തേ ധീതാ, ഇമം ഏകസ്മിം കുലേ ഠപേത്വാ ദ്വാദസ കഹാപണേ ഗണ്ഹിത്വാ ഏകം ഖീരധേനും ആഹര, അയ്യാനം ഖീരസലാകഭത്തം ദസ്സാമ, ഏവം തേസം ചിത്തം ഗണ്ഹിതും സക്ഖിസ്സാമാ"തി. സോ സാധൂതി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകാസി. തേസം പുഞ്ഞേന സാ ധേനു സായം തീണി മാണികാനി, പാതോ തീണി മാണികാനി ഖീരം ദേതി. സായം ലദ്ധം ദധിം കത്വാ പുനദിവസേ തതോ ഗഹിതനവനീതേന സപ്പിം കത്വാ സസപ്പിപരിസേകം ഖീരസലാകഭത്തം ദേന്തി. തതോ പട്ഠായ തസ്സ ഗേഹേ സലാകഭത്തം പുഞ്ഞവന്താവ ലഭന്തി.

സോ ഏകദിവസം ഭരിയം ആഹ - "മയം ധീതു അത്ഥിതായ ലജ്ജിതബ്ബതോ ച മുത്താ, ഗേഹേ ച നോ ഭത്തം അയ്യാനം പരിഭോഗാരഹം ജാതം. ത്വം യാവ അഹം ആഗച്ഛാമി, താവ ഇമസ്മിം കല്യാണവത്തേ മാ പമജ്ജി. അഹം കിഞ്ചിദേവ കത്വാ ധീതരം മോചേസ്സാമീ"തി. സോ ഏകം പദേസം ഗന്ത്വാ ഉച്ഛുയന്തകമ്മം കത്വാ ഛഹി മാസേഹി ദ്വാദസ കഹാപണേ ലഭിത്വാ "അലം ഏത്തകം മമ ധീതു മോചനത്ഥായാ"തി തേ കഹാപണേ ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ "ഗേഹം ഗമിസ്സാമീ"തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

തസ്മിം സമയേ അമ്ബരിയമഹാവിഹാരവാസീ പിണ്ഡപാതിയതിസ്സത്ഥേരോ "തിസ്സമഹാവിഹാരം ഗന്ത്വാ ചേതിയം വന്ദിസ്സാമീ"തി അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ മഹാഗാമം ഗച്ഛന്തോ തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സോ ഉപാസകോ ഥേരം ദൂരതോവ ദിസ്വാ "ഏകകോവ അഗന്ത്വാ ഇമിനാ അയ്യേന സദ്ധിം ഏകം ധമ്മകഥം സുണന്തോ ഗമിസ്സാമി. സീലവന്തോ ഹി സബ്ബകാലം ദുല്ലഭാ"തി വേഗേന ഥേരം സമ്പാപുണിത്വാ അഭിവാദേത്വാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ വേലായ ഉപകട്ഠായ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം ഹത്ഥേ പുടകഭത്തം നത്ഥി, അയ്യസ്സ ച ഭിക്ഖാകാലോ സമ്പത്തോ, അയഞ്ച മേ പരിബ്ബയോ ഹത്ഥേ അത്ഥി, ഏകം ഗാമദ്വാരം പത്തകാലേ അയ്യസ്സ പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമീ"തി.

തസ്സേവം ചിത്തേ ഉപ്പന്നമത്തേയേവ ഏകോ പുടകഭത്തം ഗഹേത്വാ തം ഠാനം സമ്പത്തോ. ഉപാസകോ തം ദിസ്വാ, "ഭന്തേ, ഥോകം ആഗമേഥാ"തി വത്വാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "കഹാപണം തേ, ഭോ പുരിസ, ദമ്മി, തം മേ പുടകഭത്തം ദേഹീ"തി. സോ ചിന്തേസി - "ഇമം ഭത്തം ഇമസ്മിം കാലേ മാസകമ്പി ന അഗ്ഘതി, അയഞ്ച മയ്ഹം ഏകവാരേനേവ കഹാപണം ദേതി, ഭവിസ്സതേത്ഥ കാരണ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "നാഹം കഹാപണേന ദേമീ"തി ആഹ. ഏവം സന്തേ ദ്വേ ഗണ്ഹ, തീണി ഗണ്ഹാതി ഇമിനാ നിയാമേന സബ്ബേപി തേ കഹാപണേ ദാതുകാമോ ജാതോ. ഇതരോ "അഞ്ഞേപിസ്സ അത്ഥീ"തി സഞ്ഞായ "ന ദേമീ"ച്ചേവ ആഹ. അഥ നം സോ ആഹ - "സചേ മേ, ഭോ, അഞ്ഞേപി അസ്സു, തേപി ദദേയ്യം. ന ഖോ പനാഹം അത്തനോ അത്ഥായ ഗണ്ഹാമി, ഏതസ്മിം മേ രുക്ഖമൂലേ ഏകോ അയ്യോ നിസീദാപിതോ,

തുയ്ഹമ്പി കുസലം ഭവിസ്സതി, ദേഹി മേ ഭത്ത''ന്തി. തേന ഹി, ഭോ, ഗണ്ഹ, ആഹര തേ കഹാപണേതി കഹാപണേ ഗഹേത്വാ പുടകഭത്തം അദാസി. ഉപാസകോ ഭത്തം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ''പത്തം നീഹരഥ, ഭന്തേ''തി ആഹ. ഥേരോ പത്തം നീഹരിത്വാ ഉപഡ്ഢഭത്തേ ദിന്നേ പത്തം പിദഹി. ഉപാസകോ ആഹ - ''അയം, ഭന്തേ, ഏകസ്സേവ പടിവിസോ, ന സക്കാ മയാ ഇതോ ഭുഞ്ജിതും. തുമ്ഹാകംയേവ മേ അത്ഥായ ഇമം പരിയേസിത്വാ ലദ്ധം, ഗണ്ഹഥ നം മം അനുകമ്പം ഉപാദായാ''തി. ഥേരോ ''അത്ഥി ഏത്ഥ കാരണ''ന്തി ഗഹേത്വാ സബ്ബം പരിഭുഞ്ജി. ഉപാസകോ ധമകരണേന പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ അദാസി. തതോ നിട്ഠിതഭത്തകിച്ചേ ഥേരേ ഉഭോപി മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു.

ഥേരോ ഉപാസകം പുച്ഛി - ''കേന കാരണേന ത്വം ന ഭുഞ്ജസീ''തി. സോ അത്തനോ ഗമനാഗമനവിധാനം സബ്ബം കഥേസി. ഥേരോ തം സുത്വാ സംവേഗപ്പത്തോ ചിന്തേസി - ''ദുക്കരം ഉപാസകേന കതം, മയാ പന ഏവരൂപം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഏതസ്സ കതഞ്ഞുനാ ഭവിതബ്ബം. സപ്പായസേനാസനം ലഭിത്വാ തത്ഥേവ ഛവിമംസലോഹിതേസു സുക്ഖന്തേസുപി നിസിന്നപല്ലങ്കേനേവ അരഹത്തം അപ്പത്വാ ന ഉട്ഠഹിസ്സാമീ''തി. സോ തിസ്സമഹാവിഹാരം ഗന്ത്വാ ആഗന്തുകവത്തം കത്വാ അത്തനോ പത്തസേനാസനം പവിസിത്വാ പച്ചത്ഥരണം അത്ഥരിത്വാ തത്ഥ നിസിന്നോ അത്തനോ മൂലകമ്മട്ഠാനമേവ ഗണ്ഹി. സോ തായ രത്തിയാ ഓഭാസമത്തമ്പി നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖി. പുനദിവസതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖാചാരപലിബോധം ഛിന്ദിത്വാ തദേവ കമ്മട്ഠാനം അനുലോമപടിലോമം വിപസ്സി. ഏതേനുപായേന വിപസ്സന്തോ സത്തമേ അരുണേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ചിന്തേസി - ''അതിവിയ മേ കിലന്തം സരീരം, കിം നു ഖോ മേ ജീവിതം ചിരം പവത്തിസ്സതി, ന പവത്തിസ്സതീ''തി. അഥസ്സ അപ്പവത്തനഭാവം ദിസ്വാ സേനാസനം പടിസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ വിഹാരമജ്ഝം ഗന്ത്വാ ഭേരിം പഹരാപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേസി.

സങ്ഘത്ഥേരോ ''കേന ഭിക്ഖുനാസങ്ഘോ സന്നിപാതിതോ''തി പുച്ഛി. മയാ, ഭന്തേതി. കിമത്ഥം സപ്പുരിസാതി. ഭന്തേ, അഞ്ഞം കമ്മം നത്ഥി, യേസം പന മഗ്ഗേ വാ ഫലേ വാ കങ്ഖാ അത്ഥി, തേ മം പുച്ഛന്തൂതി. സപ്പുരിസ താദിസാ നാമ ഭിക്ഖൂ അസന്തം ഗുണം ന കഥേന്തി, അമ്ഹാകം ഏത്ഥ കങ്ഖാ നത്ഥി. കിം പന തേ സംവേഗകാരണം അഹോസി, കിം പച്ചയം കത്വാ അരഹത്തം നിബ്ബത്തന്തി. ഭന്തേ, ഇമസ്മിം മഹാഗാമേ വല്ലിയവീഥിയം ദാരുഭണ്ഡകമഹാതിസ്സോ നാമ ഉപാസകോ അത്തനോ ധീതരം ബഹി ഠപേത്വാ ദ്വാദസ കഹാപണേ ഗണ്ഹിത്വാ തേഹി ഏകം ഖീരധേനും ഗഹേത്വാ സങ്ഘസ്സ ഖീരഭത്തസലാകം പട്ഠപേസി, സോ ''ധീതരം മോചേസ്സാമീ''തി ഛ മാസേ യന്തസാലായ ഭതിം കത്വാ ദ്വാദസ കഹാപണേ ലഭിത്വാ ''ധീതരം മോചേസ്സാമീ''തി അത്തനോ ഗേഹം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ മം ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ സബ്ബേപി തേ കഹാപണേ ദത്വാ പുടകഭത്തം ഗണ്ഹിത്വാ സബ്ബം മയ്ഹം അദാസി. അഹം തം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഇധാഗന്ത്വാ സപ്പായസേനാസനം ലഭിത്വാ ''പിണ്ഡാപചായനകമ്മം കരിസ്സാമീ''തി വിസേസം നിബ്ബത്തേസിം, ഭന്തേതി. തം ഠാനം സമ്പത്തോ ചതസ്സോപി പരിസാ ഥേരസ്സ സാധുകാരം അദംസു. സകഭാവേന സണ്ഠാതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. ഥേരോ സങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ കഥേന്തോ കഥേന്തോവ ''മയ്ഹം കൂടാഗാരം ദാരുഭണ്ഡകമഹാതിസ്സസ്സ ഹത്ഥേന ഫുട്ഠകാലേയേവ ചലതൂ''തി അധിട്ഠായ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി.

കാകവണ്ണതിസ്സമഹാരാജാ ''ഏകോ കിര ഥേരോ പരിനിബ്ബുതോ''തി സുത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ കൂടാഗാരം സജ്ജേത്വാ ഥേരം തത്ഥ ആരോപേത്വാ ''ഇദാനി ചിതകട്ഠാനം ഗമിസ്സാമാ''തി ഉക്ഖിപന്തോ ചാലേതും നാസക്ഖി. രാജാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പുച്ഛി - ''അത്ഥി, ഭന്തേ, ഥേരേന കിഞ്ചി കഥിത''ന്തി. ഭിക്ഖൂ ഥേരേന കഥിതവിധാനം ആചിക്ഖിംസു. രാജാ തം ഉപാസകം പക്കോസാപേത്വാ ''തയാ ഇതോ സത്തദിവസമത്ഥകേ കസ്സചി മഗ്ഗപടിപന്നസ്സ

ഭിക്ഖുനോ പുടകഭത്തം ദിന്ന”ന്തി പുച്ഛി. ആമ, ദേവാതി. കേന തേ നിയാമേന ദിന്നന്തി? സോ തം കാരണം സബ്ബം ആരോചേസി. അഥ നം രാജാ ഥേരസ്സ കൂടാഗാരട്ഠാനം പേസേസി - “ഗച്ഛ തം ഥേരം സഞ്ജാന, സോ വാ അഞ്ഞോ വാ”തി. സോ ഗന്ത്വാ സാണിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഥേരസ്സ മുഖം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ദ്വീഹി ഹത്ഥേഹി ഹദയം സന്ധാരേന്തോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ, “ദേവ, മയ്ഹം അയ്യോ”തി ആഹ. അഥസ്സ രാജാ മഹാപസാധനം ദാപേസി. തം പസാധേത്വാ ആഗതം “ഗച്ഛ ഭാതിക മഹാതിസ്സ മയ്ഹം, അയ്യാതി വത്വാ കൂടാഗാരം ഉക്ഖിപാ”തി ആഹ. ഉപാസകോ “സാധു, ദേവാ”തി ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഉക്ഖിപിത്വാ അത്തനോ മത്ഥകേ അകാസി. തസ്മിംയേവ ഖണേ കൂടാഗാരം ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ചിതകമത്ഥകേ പതിട്ഠാസി. തസ്മിം കാലേ ചിതകസ്സ ചതൂഹിപി കണ്ണേഹി സയമേവ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹിംസൂതി.

“മഹന്തം ഖോ പനേതം സത്ഥു ദായജ്ജം, യദിദം സത്ത അരിയധനാനി നാമ, തം ന സക്കാ കുസീതേന ഗഹേതും. യഥാ ഹി വിപ്പടിപന്നം പുത്തം മാതാപിതരോ ‘അയം അമ്ഹാകം അപുത്തോ’തി പരിബാഹിരം കരോന്തി, സോ തേസം അച്ചയേന ദായജ്ജം ന ലഭതി, ഏവം കുസീതോപി ഇദം അരിയധനദായജ്ജം ന ലഭതി, ആരദ്ധവീരിയോവ ലഭതീ”തി **ദായജ്ജമഹത്തം പച്ചവേക്ഖതോപി** ഉപ്പജ്ജതി.

“മഹാ ഖോ പന തേ സത്ഥാ. സത്ഥുനോ ഹി തേ മാതുകുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗഹണകാലേപി, അഭിനിക്ഖമനേപി, അഭിസമ്ബോധിയമ്പി, ധമ്മചക്കപ്പവത്തനയമകപാടിഹാരിയദേവോരോഹനആയുസങ്ഖാരവോസ്സജ്ജനേസുപി, പരിനിബ്ബാനകാലേപി ദസസഹസ്സിലോകധാതു കമ്പിത്ഥ. യുത്തം നു തേ ഏവരൂപസ്സ സത്ഥുനോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ കുസീതേന ഭവിതു”ന്തി ഏവം **സത്ഥുമഹത്തം പച്ചവേക്ഖതോപി** ഉപ്പജ്ജതി.

“ജാതിയാപി ത്വം ഇദാനി ന ലാമകജാതികോ, അസമ്ഭിന്നായ മഹാസമ്മതപവേണിയാ ആഗതഓക്കാകരാജവംസേ ജാതോസി, സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ ച മഹാമായാദേവിയാ ച നത്താ, രാഹുലഭദ്ദസ്സ കനിട്ഠോ, തയാ നാമ ഏവരൂപേന ജിനപുത്തേന ഹുത്വാ ന യുത്തം കുസീതേന വിഹരിതു”ന്തി ഏവം **ജാതിമഹത്തം പച്ചവേക്ഖതോപി** ഉപ്പജ്ജതി.

“സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ ചേവ അസീതി മഹാസാവകാ ച വീരിയേനേവ ലോകുത്തരധമ്മം പടിവിജ്ഝിംസു, ത്വം ഏതേസം സബ്രഹ്മചാരീനം മഗ്ഗം പടിപജ്ജസി, ന പടിപജ്ജസീ”തി ഏവം **സബ്രഹ്മചാരിമഹത്തം പച്ചവേക്ഖതോപി** ഉപ്പജ്ജതി.

കുച്ഛിം പൂരേത്വാ ഠിതഅജഗരസദിസേ വിസ്സട്ഠകായികചേതസികവീരിയേ കുസീതപുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജേന്തസ്സാപി, ആരദ്ധവീരിയേ പഹിതത്തേ പുഗ്ഗലേ സേവന്തസ്സാപി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു വിരിയുപ്പാദനത്ഥം നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി ഏകാദസഹി കാരണേഹി വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി.

ഏകാദസ ധമ്മാ **പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തി - ബുദ്ധാനുസ്സതി, ധമ്മസങ്ഘസീല^ ചാഗദേവതാനുസ്സതി ഉപസമാനുസ്സതി, ലൂഖപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ, സിനിദ്ധപുഗ്ഗലസേവനതാ, പസാദനീയസുത്തന്തപച്ചവേക്ഖണതാ, തദധിമുത്തതാതി.

ബുദ്ധഗുണേ അനുസ്സരന്തസ്സാപി ഹി യാവ ഉപചാരാ സകലസരീരം ഫരമാനോ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഉപ്പജ്ജതി, ധമ്മസങ്ഘഗുണേ അനുസ്സരന്തസ്സാപി, ദീഘരത്തം അഖണ്ഡം കത്വാ രക്ഖിതം ചതുപാരിസുദ്ധിസീലം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, ഗിഹിനോ ദസസീലം പഞ്ചസീലം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, ദുബ്ഭിക്ഖഭയാദീസു പണീതഭോജനം

സബ്രഹ്മചാരീനം ദത്വാ “ഏവംനാമ അദമ്ഹാ”തി ചാഗം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, ഗിഹിനോപി ഏവരൂപേ കാലേ സീലവന്താനം ദിന്നദാനം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, യേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതാ ദേവത്തം പത്താ, തഥാരൂപാനം ഗുണാനം അത്തനി അത്ഥിതം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, സമാപത്തിയാ വിക്ഖമ്ഭിതേ കിലേസാ സട്ഠിപി സത്തതിപി വസ്സാനി ന സമുദാചരന്തീതി പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, ചേതിയദസ്സനബോധിദസ്സനഥേരദസ്സനേസു അസക്കച്ചകിരിയായ സംസൂചിതലൂഖഭാവേ ബുദ്ധാദീസു പസാദസിനേഹാഭാവേന ഗദ്രഭപിട്ഠേ രജസദിസേ ലൂഖപുഗ്ഗലേ പരിവജ്ജേന്തസ്സാപി, ബുദ്ധാദീസു പസാദബഹുലേ മുദുചിത്തേ സിനിദ്ധപുഗ്ഗലേ സേവന്തസ്സാപി, രതനത്തയഗുണപരിദീപകേ പസാദനീയസുത്തന്തേ പച്ചവേക്ഖന്തസ്സാപി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു പീതിഉപ്പാദനത്ഥം നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി ഏകാദസഹി കാരണേഹി പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി.

സത്ത ധമ്മാ **പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തി - പണീതഭോജനസേവനതാ, ഉതുസുഖസേവനതാ, ഇരിയാപഥസുഖസേവനതാ, മജ്ഝത്തപയോഗതാ, സാരദ്ധകായപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ, പസ്സദ്ധകായപുഗ്ഗലസേവനതാ, തദധിമുത്തതാതി.

പണീതഞ്ഹി സിനിദ്ധം സപ്പായഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സാപി, സീതുണ്ഹേസു ച ഉതൂസു ഠാനാദീസു ച ഇരിയാപഥേസു സപ്പായഉതുഞ്ച ഇരിയാപഥഞ്ച സേവന്തസ്സാപി പസ്സദ്ധി ഉപ്പജ്ജതി. യോ പന മഹാപുരിസജാതികോ സബ്ബഉതുഇരിയാപഥക്ഖമോ ഹോതി, ന തം സന്ധായേതം വുത്തം. യസ്സ സഭാഗവിസഭാഗതാ അത്ഥി, തസ്സേവ വിസഭാഗേ ഉതുഇരിയാപഥേ വജ്ജേത്വാ സഭാഗേ സേവന്തസ്സ ഉപ്പജ്ജതി. മജ്ഝത്തപയോഗോ വുച്ചതി അത്തനോ ച പരസ്സ ച കമ്മസ്സകതപച്ചവേക്ഖണാ. ഇമിനാ മജ്ഝത്തപയോഗേന ഉപ്പജ്ജതി. യോ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പരം വിഹേഠയമാനോ വിചരതി, ഏവരൂപം സാരദ്ധകായം പുഗ്ഗലം പരിവജ്ജേന്തസ്സാപി, സംയതപാദപാണിം പസ്സദ്ധകായം പുഗ്ഗലം സേവന്തസ്സാപി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു പസ്സദ്ധിഉപ്പാദനത്ഥായ നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി സത്തഹി കാരണേഹി പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി.

ഏകാദസ ധമ്മാ **സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തി - വത്ഥുവിസദകിരിയതാ, ഇന്ദ്രിയസമത്തപടിപാദനതാ, നിമിത്തകുസലതാ, സമയേ ചിത്തസ്സ പഗ്ഗണ്ഹനതാ, സമയേ ചിത്തസ്സ നിഗ്ഗണ്ഹനതാ, സമയേ സമ്പഹംസനതാ, സമയേ അജ്ഝുപേക്ഖനതാ, അസമാഹിതപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ, സമാഹിതപുഗ്ഗലസേവനതാ, ഝാനവിമോക്ഖപച്ചവേക്ഖണതാ, തദധിമുത്തതാതി. തത്ഥ **വത്ഥുവിസദകിരിയതാ** ച **ഇന്ദ്രിയസമത്തപടിപാദനതാ** ച വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ.

നിമിത്തകുസലതാ നാമ കസിണനിമിത്തസ്സ ഉഗ്ഗഹകുസലതാ. **സമയേ ചിത്തസ്സ പഗ്ഗണ്ഹനതാ**തി യസ്മിം സമയേ അതിസിഥിലവീരിയതാദീഹി ലീനം ചിത്തം ഹോതി, തസ്മിം സമയേ ധമ്മവിചയവീരിയപീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസമുട്ഠാപനേന തസ്സ പഗ്ഗണ്ഹനം. **സമയേ ചിത്തസ്സ നിഗ്ഗണ്ഹനതാ**തി യസ്മിം സമയേ അച്ചാരദ്ധവീരിയതാദീഹി ഉദ്ധതം ചിത്തം ഹോതി, തസ്മിം സമയേ പസ്സദ്ധിസമാധിഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസമുട്ഠാപനേന തസ്സ നിഗ്ഗണ്ഹനം. **സമയേ സമ്പഹംസനതാ**തി യസ്മിം സമയേ ചിത്തം പഞ്ഞാപയോഗമന്ദതായ വാ ഉപസമസുഖാനധിഗമേന വാ നിരസ്സാദം ഹോതി, തസ്മിം സമയേ

അട്ഠസംവേഗവത്ഥുപച്ചവേക്ഖണേന സംവേജേതി. **അട്ഠ സംവേഗവത്ഥൂനി** നാമ - ജാതിജരാബ്യാധിമരണാനി ചത്താരി, അപായദുക്ഖം പഞ്ചമം, അതീതേ വട്ടമൂലകം ദുക്ഖം, അനാഗതേ വട്ടമൂലകം ദുക്ഖം, പച്ചുപ്പന്നേ ആഹാരപരിയേട്ഠിമൂലകം ദുക്ഖന്തി. രതനത്തയഗുണാനുസ്സരണേന ച പസാദം ജനേതി. അയം വുച്ചതി "സമയേ സമ്പഹംസനതാ"തി.

സമയേ അജ്ഝുപേക്ഖനതാ നാമ യസ്മിം സമയേ സമ്മാപടിപത്തിം ആഗമ്മ അലീനം അനുദ്ധതം അനിരസ്സാദം ആരമ്മണേ സമപ്പവത്തം സമഥവീഥിപടിപന്നം ചിത്തം ഹോതി, തദാസ്സ പഗ്ഗഹനിഗ്ഗഹസമ്പഹംസനേസു ന ബ്യാപാരം ആപജ്ജതി സാരഥി വിയ സമപ്പവത്തേസു അസ്സേസു. അയം വുച്ചതി "സമയേ അജ്ഝുപേക്ഖനതാ"തി. **അസമാഹിതപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ** നാമ ഉപചാരം വാ അപ്പനം വാ അപ്പത്താനം വിക്ഖിത്തചിത്താനം പുഗ്ഗലാനം ആരകാ പരിവജ്ജനം. **സമാഹിതപുഗ്ഗലസേവനതാ** നാമ ഉപചാരേന വാ അപ്പനായ വാ സമാഹിതചിത്താനം സേവനാ ഭജനാ പയിരുപാസനാ. **തദധിമുത്തതാ** നാമ ഠാനനിസജ്ജാദീസു സമാധിഉപ്പാദനത്ഥംയേവ നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തതാ. ഏവഞ്ഹി പടിപജ്ജതോ ഏസ ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി ഏകാദസഹി കാരണേഹി സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി.

പഞ്ച ധമ്മാ **ഉപേഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ** ഉപ്പാദായ സംവത്തന്തി - സത്തമജ്ഝത്തതാ, സങ്ഖാരമജ്ഝത്തതാ, സത്തസങ്ഖാരകേലായനപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാ, സത്തസങ്ഖാരമജ്ഝത്തപുഗ്ഗലസേവനതാ തദധിമുത്തതാതി. തത്ഥ ദ്വീഹാകാരേഹി **സത്തമജ്ഝത്തതം** സമുട്ഠാപേതി "ത്വം അത്തനോ കമ്മേന ആഗന്ത്വാ അത്തനോവ കമ്മേന ഗമിസ്സസി, ഏസോപി അത്തനോ കമ്മേന ആഗന്ത്വാ അത്തനോവ കമ്മേന ഗമിസ്സതി, ത്വം കം കേലായസീ"തി ഏവം കമ്മസ്സകതപച്ചവേക്ഖണേന ച, "പരമത്ഥതോ സത്തോയേവ നത്ഥി, സോ ത്വം കം കേലായസീ"തി ഏവം നിസ്സത്തപച്ചവേക്ഖണേന ചാതി. ദ്വീഹേവാകാരേഹി **സങ്ഖാരമജ്ഝത്തതം** സമുട്ഠാപേതി "ഇദം ചീവരം അനുപുബ്ബേന വണ്ണവികാരഞ്ചേവ ജിണ്ണഭാവഞ്ച ഉപഗന്ത്വാ പാദപുഞ്ഛനചോളകം ഹുത്വാ യട്ഠികോടിയാ ഛഡ്ഡനീയം ഭവിസ്സതി, സചേ പനസ്സ സാമികോ ഭവേയ്യ, നാസ്സ ഏവം വിനസ്സിതും ദദേയ്യാ"തി ഏവം അസ്സാമികഭാവപച്ചവേക്ഖണേന ച, "അനദ്ധനിയം ഇദം താവകാലിക"ന്തി ഏവം താവകാലികഭാവപച്ചവേക്ഖണേന ചാതി. യഥാ ച ചീവരേ, ഏവം പത്താദീസുപി യോജനാ കാതബ്ബാ.

സത്തസങ്ഖാരകേലായനപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനതാതി ഏത്ഥ യോ പുഗ്ഗലോ ഗിഹീ വാ അത്തനോ പുത്തധീതാദികേ, പബ്ബജിതോ വാ അത്തനോ അന്തേവാസികസമാനുപജ്ഝായകാദികേ മമായതി, സഹത്ഥേനേവ നേസം കേസച്ഛേദനസൂചികമ്മചീവരധോവനരജനപത്തപചനാദീനി കരോതി, മുഹുത്തമ്പി അപസ്സന്തോ "അസുകോ സാമണേരോ കുഹിം, അസുകോ ദഹരോ കുഹി"ന്തി ഭന്തമിഗോ വിയ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേതി, അഞ്ഞേന കേസച്ഛേദനാദീനം അത്ഥായ "മുഹുത്തം താവ അസുകം പേസേഥാ"തി യാചിയമാനോപി "അമ്ഹേപി തം അത്തനോ കമ്മം ന കാരേമ, തുമ്ഹേ നം ഗഹേത്വാ കിലമിസ്സഥാ"തി ന ദേതി, അയം **സത്തകേലായനോ** നാമ. യോ പന ചീവരപത്തഥാലകകത്തരയട്ഠിആദീനി മമായതി, അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേന പരാമസിതുമ്പി ന ദേതി, താവകാലികം യാചിതോ "മയമ്പി ഇമം ധനായന്താ ന പരിഭുഞ്ജാമ, തുമ്ഹാകം കിം ദസ്സാമാ"തി വദതി, അയം **സങ്ഖാരകേലായനോ** നാമ.

യോ പന തേസു ദ്വീസുപി വത്ഥൂസു മജ്ഝത്തോ ഉദാസിനോ, അയം **സത്തസങ്ഖാരമജ്ഝത്തോ** നാമ. ഇതി അയം ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ ഏവരൂപം

സത്തസങ്ഖാരകേലായനപുഗ്ഗലം ആരകാ പരിവജ്ജേന്തസ്സാപി, സത്തസങ്ഖാരമജ്ഝത്തപുഗ്ഗലം സേവന്തസ്സാപി, ഠാനനിസജ്ജാദീസു തദുപ്പാദനത്ഥം നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ ആദികമ്മികോ കുലപുത്തോ ഇമേഹി പഞ്ചഹി കാരണേഹി ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം സമുട്ഠാപേത്വാ തദേവ ധുരം കത്വാ അഭിനിവേസം പട്ഠപേത്വാ അനുക്കമേന അരഹത്തം ഗണ്ഹാതി. സോ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി നാമ, ഫലേ പത്തേ ഭാവിതോ നാമ ഹോതി. ഇതി ഇമേപി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകാവ കഥിതാ.

൪൬൯. സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവേതീതി അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ ആദിഭൂതം സമ്മാദിട്ഠിം ബ്രൂഹേതി വഡ്ഢേതി. സേസപദേസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന സമ്മാദസ്സനലക്ഖണാ **സമ്മാദിട്ഠി**. സമ്മാഅഭിനിരോപനലക്ഖണോ **സമ്മാസങ്കപ്പോ**. സമ്മാപരിഗ്ഗാഹലക്ഖണാ **സമ്മാവാചാ**. സമ്മാസമുട്ഠാപനലക്ഖണോ **സമ്മാകമ്മന്തോ**. സമ്മാവോദാപനലക്ഖണോ **സമ്മാആജീവോ**. സമ്മാപഗ്ഗഹലക്ഖണോ **സമ്മാവായാമോ**. സമ്മാഉപട്ഠാനലക്ഖണാ **സമ്മാസതി**. സമ്മാസമാധാനലക്ഖണോ **സമ്മാസമാധി**.

തേസു ഏകേകസ്സ തീണി തീണി കിച്ചാനി ഹോന്തി. സേയ്യഥിദം, സമ്മാദിട്ഠി താവ അഞ്ഞേഹിപി അത്തനോ പച്ചനീകകിലേസേഹി സദ്ധിം മിച്ഛാദിട്ഠിം പജഹതി, നിരോധം ആരമ്മണം കരോതി, സമ്പയുത്തധമ്മേ ച പസ്സതി തപ്പടിച്ഛാദകമോഹവിധമനവസേന അസമ്മോഹതോ. സമ്മാസങ്കപ്പാദയോപി തഥേവ മിച്ഛാസങ്കപ്പാദീനി ച പജഹന്തി, നിരോധഞ്ച ആരമ്മണം കരോന്തി. വിസേസതോ പനേത്ഥ സമ്മാസങ്കപ്പോ സഹജാതധമ്മേ സമ്മാ അഭിനിരോപേതി, സമ്മാവാചാ സമ്മാ പരിഗ്ഗണ്ഹാതി, സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാ സമുട്ഠാപേതി, സമ്മാആജീവോ സമ്മാ വോദാപേതി, സമ്മാവായാമോ സമ്മാ പഗ്ഗണ്ഹാതി, സമ്മാസതി സമ്മാ ഉപട്ഠാതി, സമ്മാസമാധി സമ്മാ പദഹതി.

അപി ചേസാ സമ്മാദിട്ഠി നാമ പുബ്ബഭാഗേ നാനാക്ഖണാ നാനാരമ്മണാ ഹോതി, മഗ്ഗകാലേ ഏകക്ഖണാ ഏകാരമ്മണാ. കിച്ചതോ പന ദുക്ഖേ ഞാണന്തിആദീനി ചത്താരി നാമാനി ലഭതി. സമ്മാസങ്കപ്പാദയോപി പുബ്ബഭാഗേ നാനക്ഖണാ നാനാരമ്മണാ ഹോന്തി, മഗ്ഗകാലേ ഏകക്ഖണാ ഏകാരമ്മണാ. തേസു സമ്മാസങ്കപ്പോ കിച്ചതോ നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ അബ്യാപാദസങ്കപ്പോതി തീണി നാമാനി ലഭതി. സമ്മാവാചാദയോ തയോ പുബ്ബഭാഗേ വിരതിയോപി ഹോന്തി ചേതനായോപി, മഗ്ഗക്ഖണേ പന വിരതിയോവ. സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതീതി ഇദമ്പി ദ്വയം കിച്ചതോ സമ്മപ്പധാനസതിപട്ഠാനവസേന ചത്താരി നാമാനി ലഭതി. സമ്മാസമാധി പന പുബ്ബഭാഗേപി മഗ്ഗക്ഖണേപി സമ്മാസമാധിയേവ.

ഇതി ഇമേസു അട്ഠസു ധമ്മേസു ഭഗവതാ നിബ്ബാനാധിഗമായ പടിപന്നസ്സ യോഗിനോ ബഹുകാരത്താ പഠമം സമ്മാദിട്ഠി ദേസിതാ. അയഞ്ഹി ''പഞ്ഞാപജ്ജോതോ പഞ്ഞാസത്ഥ''ന്തി (ധ॰ സ॰ ൧൬, ൨൦, ൨൯, ൩൪) ച വുത്താ. തസ്മാ ഏതായ പുബ്ബഭാഗേ വിപസ്സനാഞാണസങ്ഖാതായ സമ്മാദിട്ഠിയാ അവിജ്ജന്ധകാരം വിധമിത്വാ കിലേസചോരേ ഘാതേന്തോ ഖേമേന യോഗാവചരോ നിബ്ബാനം പാപുണാതി. തേന വുത്തം - ''നിബ്ബാനാധിഗമായ പടിപന്നസ്സ യോഗിനോ ബഹുകാരത്താ പഠമം സമ്മാദിട്ഠി ദേസിതാ''തി.

സമ്മാസങ്കപ്പോ പന തസ്സാ ബഹുകാരോ, തസ്മാ തദനന്തരം വുത്തോ. യഥാ ഹി ഹേരഞ്ഞികോ ഹത്ഥേന പരിവത്തേത്വാ പരിവത്തേത്വാ ചക്ഖുനാ കഹാപണം ഓലോകേന്തോ 'അയം കൂടോ, അയം ഛേകോ''തി ജാനാതി , ഏവം യോഗാവചരോപി പുബ്ബഭാഗേ വിതക്കേന വിതക്കേത്വാ വിതക്കേത്വാ വിപസ്സനാപഞ്ഞായ ഓലോകയമാനോ ''ഇമേ ധമ്മാ കാമാവചരാ, ഇമേ ധമ്മാ രൂപാവചരാദയോ''തി ജാനാതി. യഥാ വാ പന പുരിസേന കോടിയം ഗഹേത്വാ പരിവത്തേത്വാ

പരിവത്തേത്വാ ദിന്നം മഹാരുക്ഖം തച്ഛകോ വാസിയാ തച്ഛേത്വാ കമ്മേ ഉപനേതി, ഏവം വിതക്കേന വിതക്കേത്വാ വിതക്കേത്വാ ദിന്നധമ്മേ യോഗാവചരോ പഞ്ഞായ "ഇമേ ധമ്മാ കാമാവചരാ, ഇമേ ധമ്മാ രൂപാവചരാ"തിആദിനാ നയേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കമ്മേ ഉപനേതി. തേന വുത്തം - "സമ്മാസങ്കപ്പോ പന തസ്സാ ബഹുകാരോ, തസ്മാ തദനന്തരം വുത്തോ"തി.

സ്വായം യഥാ സമ്മാദിട്ഠിയാ, ഏവം സമ്മാവാചായപി ഉപകാരകോ. യഥാഹ - "പുബ്ബേ ഖോ, ഗഹപതി, വിതക്കേത്വാ വിചാരേത്വാ പച്ഛാ വാചം ഭിന്ദതീ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൪൬൩). തസ്മാ തദനന്തരം സമ്മാവാചാ വുത്താ.

യസ്മാ പന ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരിസ്സാമാതി പഠമം വാചായ സംവിദഹിത്വാ ലോകേ കമ്മന്തേ പയോജേന്തി, തസ്മാ വാചാ കായകമ്മസ്സ ഉപകാരികാതി സമ്മാവാചായ അനന്തരം സമ്മാകമ്മന്തോ വുത്തോ.

ചതുബ്ബിധം പന വചീദുച്ചരിതം, തിവിധം കായദുച്ചരിതം പഹായ ഉഭയസുചരിതം പൂരേന്തസ്സേവ യസ്മാ ആജീവട്ഠമകസീലം പൂരേതി, ന ഇതരസ്സ. തസ്മാ തദുഭയാനന്തരം സമ്മാആജീവോ വുത്തോ.

ഏവം സുദ്ധാജീവേന "പരിസുദ്ധോ മേ ആജീവോ"തി എത്താവതാ പരിതോസം കത്വാ സുത്തപ്പമത്തേന വിഹരിതും ന യുത്തം, അഥ ഖോ സബ്ബഇരിയാപഥേസു ഇദം വീരിയമാരഭിതബ്ബന്തി ദസ്സേതും തദനന്തരം സമ്മാവായാമോ വുത്തോ.

തതോ ആരദ്ധവീരിയേനാപി കായാദീസു ചതൂസു വത്ഥൂസു സതി സൂപട്ഠിതാ കാതബ്ബാതി ദസ്സനത്ഥം തദനന്തരം സമ്മാസതി ദേസിതാ.

യസ്മാ പന ഏവം സൂപട്ഠിതാ സതി സമാധിസ്സ ഉപകാരാനുപകാരാനം ധമ്മാനം ഗതിയോ സമന്വേസിത്വാ പഹോതി ഏകത്താരമ്മണേ ചിത്തം സമാധേതും, തസ്മാ സമ്മാസതിയാ അനന്തരം സമ്മാസമാധി ദേസിതോതി വേദിതബ്ബോ. ഇതി അയമ്പി അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകോവ കഥിതോ.

൪൭൩. അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീതിആദീസു അജ്ഝത്തരൂപേ പരികമ്മവസേന അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ നാമ ഹോതി. അജ്ഝത്തഞ്ഹി നീലപരികമ്മം കരോന്തോ കേസേ വാ പിത്തേ വാ അക്ഖിതാരകായ വാ കരോതി, പീതപരികമ്മം കരോന്തോ മേദേ വാ ഛവിയാ വാ ഹത്ഥപാദതലേസു വാ അക്ഖീനം പീതകട്ഠാനേ വാ കരോതി, ലോഹിതപരികമ്മം കരോന്തോ മംസേ വാ ലോഹിതേ വാ ജിവ്ഹായ വാ അക്ഖീനം രത്തട്ഠാനേ വാ കരോതി, ഓദാതപരികമ്മം കരോന്തോ അട്ഠിമ്ഹി വാ ദന്തേ വാ നഖേ വാ അക്ഖീനം സേതട്ഠാനേ വാ കരോതി. തം പന സുനീലം സുപീതം സുലോഹിതകം സുഓദാതകം ന ഹോതി, അവിസുദ്ധമേവ ഹോതി.

ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീതി യസ്സേവം പരികമ്മം അജ്ഝത്തം ഉപ്പന്നം ഹോതി, നിമിത്തം പന ബഹിദ്ധാ. സോ ഏവം അജ്ഝത്തം പരികമ്മസ്സ ബഹിദ്ധാ ച അപ്പനായ വസേന "അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീ"തി വുച്ചതി. **പരിത്താനീ**തി അവഡ്ഢിതാനി. **സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനീ**തി സുവണ്ണാനി വാ ഹോന്തി ദുബ്ബണ്ണാനി വാ, പരിത്തവസേനേവ ഇദം അഭിഭായതനം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **താനി അഭിഭുയ്യാ**തി യഥാ നാമ സമ്പന്നഗഹണികോ കടച്ഛുമത്തം ഭത്തം ലഭിത്വാ "കിം എത്ഥ ഭുഞ്ജിതബ്ബം അത്ഥീ"തി സങ്കഡ്ഢിത്വാ ഏകകബലമേവ കരോതി, ഏവമേവ ഞാണുത്തരികോ പുഗ്ഗലോ വിസദഞാണോ "കിം എത്ഥ പരിത്തകേ ആരമ്മണേ സമാപജ്ജിതബ്ബം അത്ഥി, നായം മമ ഭാരോ"തി താനി രൂപാനി അഭിഭവിത്വാ സമാപജ്ജതി, സഹ നിമിത്തുപ്പാദേനേവേത്ഥ അപ്പനം പാപേതീതി അത്ഥോ. **ജാനാമി പസ്സാമീ**തി ഇമിനാ പനസ്സ ആഭോഗോ കഥിതോ. സോ ച ഖോ സമാപത്തിതോ വുട്ഠിതസ്സ, ന അന്തോസമാപത്തിയം. **ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതീ**തി

ആഭോഗസഞ്ഞായപി ഝാനസഞ്ഞായപി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. അഭിഭവസഞ്ഞാ ഹിസ്സ അന്തോസമാപത്തിയമ്പി അത്ഥി, ആഭോഗസഞ്ഞാ പന സമാപത്തിതോ വുട്ഠിതസ്സേവ.

അപ്പമാണാനീതി വഡ്ഢിതപ്പമാണാനി, മഹന്താനീതി അത്ഥോ. **അഭിഭുയ്യാ**തി ഏത്ഥ പന യഥാ മഹഗ്ഘസോ പുരിസോ ഏകം ഭത്തവഡ്ഢിതകം ലഭിത്വാ "അഞ്ഞമ്പി ഹോതു, കിം ഏതം മയ്ഹം കരിസ്സതീ"തി തം ന മഹന്തതോ പസ്സതി, ഏവമേവ ഞാണുത്തരോ പുഗ്ഗലോ വിസദഞാണോ "കിം ഏത്ഥ സമാപജ്ജിതബ്ബം , നയിദം അപ്പമാണം, ന മയ്ഹം ചിത്തേകഗ്ഗതാകരണേ ഭാരോ അത്ഥീ"തി താനി അഭിഭവിത്വാ സമാപജ്ജതി, സഹ നിമിത്തുപ്പാദേനേവേത്ഥ അപ്പനം പാപേതീതി അത്ഥോ.

അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീതി അലാഭിതായ വാ അനത്ഥികതായ വാ അജ്ഝത്തരൂപേ പരികമ്മസഞ്ഞാവിരഹിതോ.

ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീതി യസ്സ പരികമ്മമ്പി നിമിത്തമ്പി ബഹിദ്ധാവ ഉപ്പന്നം, സോ ഏവം ബഹിദ്ധാ പരികമ്മസ്സ ചേവ അപ്പനായ ച വസേന "അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോവ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീ"തി വുച്ചതി. സേസമേത്ഥ ചതുത്ഥഅഭിഭായതനേ വുത്തനയമേവ. ഇമേസു പന ചതൂസു പരിത്തം വിതക്കചരിതവസേന ആഗതം, അപ്പമാണം മോഹചരിതവസേന, സുവണ്ണം ദോസചരിതവസേന, ദുബ്ബണ്ണം രാഗചരിതവസേന . ഏതേസഞ്ഹി ഏതാനി സപ്പായാനി, സാ ച നേസം സപ്പായതാ വിത്ഥാരതോ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ ചരിയനിദ്ദേസേ വുത്താ.

പഞ്ചമഅഭിഭായതനാദീസു **നീലാനീ**തി സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന വുത്തം. **നീലവണ്ണാനീ**തി വണ്ണവസേന. **നീലനിദസ്സനാനീ**തി നിദസ്സനവസേന, അപഞ്ഞായമാനവിവരാനി അസമ്ഭിന്നവണ്ണാനി ഏകനീലാനേവ ഹുത്വാ ദിസ്സന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **നീലനിഭാസാനീ**തി ഇദം പന ഓഭാസവസേന വുത്തം, നീലോഭാസാനി നീലപ്പഭായുത്താനീതി അത്ഥോ. ഏതേന നേസം സുവിസുദ്ധതം ദസ്സേതി. വിസുദ്ധവണ്ണവസേനേവ ഹി ഇമാനി ചത്താരി അഭിഭായതനാനി വുത്താനി. "നീലകസിണം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ നീലസ്മിം നിമിത്തം ഗണ്ഹാതി പുപ്ഫസ്മിം വാ വത്ഥസ്മിം വാ വണ്ണധാതുയാ വാ"തിആദികം പനേത്ഥ കസിണകരണഞ്ച പരികമ്മഞ്ച അപ്പനാവിധാനഞ്ച സബ്ബം വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ വിത്ഥാരതോ വുത്തമേവ. ഇമാനി പന അട്ഠ അഭിഭായതനജ്ഝാനാനി വട്ടാനിപി ഹോന്തി വട്ടപാദകാനിപി വിപസ്സനാപാദകാനിപി ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാനിപി അഭിഞ്ഞാപാദകാനിപി നിരോധപാദകാനിപി, ലോകിയാനേവ പന ന ലോകുത്തരാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

൪൩൪. **രൂപീ രൂപാനി പസ്സതീ**തി ഏത്ഥ അജ്ഝത്തം കേസാദീസു നീലകസിണാദീസു നീലകസിണാദിവസേന ഉപ്പാദിതം രൂപജ്ഝാനം രൂപം, തം അസ്സ അത്ഥീതി രൂപീ. **ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീ**തി ബഹിദ്ധാപി നീലകസിണാദീനി രൂപാനി ഝാനചക്ഖുനാ പസ്സതി. ഇമിനാ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാവത്ഥുകേസു കസിണേസു ഉപ്പാദിതജ്ഝാനസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ചത്താരിപി രൂപാവചരജ്ഝാനാനി ദസ്സിതാനി . **അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ**തി അജ്ഝത്തം ന രൂപസഞ്ഞീ, അത്തനോ കേസാദീസു അനുപ്പാദിതരൂപാവചരജ്ഝാനോതി അത്ഥോ. ഇമിനാ ബഹിദ്ധാപരികമ്മം കത്വാ ബഹിദ്ധാവ ഉപ്പാദിതജ്ഝാനസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ രൂപാവചരജ്ഝാനാനി ദസ്സിതാനി.

സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതീതി ഇമിനാ സുവിസുദ്ധേസു നീലാദീസു വണ്ണകസിണേസു ഝാനാനി ദസ്സിതാനി. തത്ഥ കിഞ്ചാപി അന്തോഅപ്പനായം സുഭന്തി ആഭോഗോ നത്ഥി, യോ പന വിസുദ്ധം സുഭം കസിണാരമ്മണം കത്വാ വിഹരതി, സോ യസ്മാ "സുഭന്തി അധിമുത്തോ ഹോതീ"തി വത്തബ്ബതം ആപജ്ജതി, തസ്മാ ഏവം ദേസനാ കതാ. പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗേ പന "കഥം സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതീതി വിമോക്ഖോ - ഇധ ഭിക്ഖു മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി...പേ... മേത്തായ ഭാവിതത്താ സത്താ അപ്പടിക്കൂലാ ഹോന്തി. കരുണാസഹഗതേന...പേ... മുദിതാസഹഗതേന...പേ... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ

ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി…പേ॰… ഉപേക്ഖായ ഭാവിതത്താ സത്താ അപ്പടിക്കൂലാ ഹോന്തി. ഏവം സുഭന്ത്വേവ അധിമുത്തോ ഹോതീതി വിമോക്ഖോ''തി (പടി॰ മ॰ ൧.൨൧൨) വുത്തം. **സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനന്**തിആദീസു യം വത്തബ്ബം, തം സബ്ബം വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ വുത്തമേവ.

൪൭. പഥവികസിണം ഭാവേതീതി ഏത്ഥ പന സകലട്ഠേന കസിണം, പഥവി ഏവ കസിണം **പഥവികസിണം**. പരികമ്മപഥവിയാപി ഉഗ്ഗഹനിമിത്തസ്സാപി പടിഭാഗനിമിത്തസ്സാപി തം നിമിത്തം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപ്പന്നജ്ഝാനസ്സാപി ഏതം അധിവചനം. ഇധ പന പഥവികസിണാരമ്മണം ഝാനം അധിപ്പേതം. തം ഹേസ ഭാവേതി. **ആപോകസിണാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ.

ഇമാനി പന കസിണാനി ഭാവേന്തേന സീലാനി സോധേത്വാ പരിസുദ്ധസീലേ പതിട്ഠിതേന യ്വാസ്സ ദസസു പലിബോധേസു പലിബോധോ അത്ഥി, തം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ കമ്മട്ഠാനദായകം കല്യാണമിത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനോ ചരിയാനുകൂലവസേന യം യസ്സ സപ്പായം, തം തേന ഗഹേത്വാ കസിണഭാവനായ അനനുരൂപം വിഹാരം പഹായ അനുരൂപേ വിഹരന്തേന ഖുദ്ദകപലിബോധുപച്ഛേദം കത്വാ സബ്ബം ഭാവനാവിധാനം അപരിഹാപേന്തേന ഭാവേതബ്ബാനി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൫൫ ആദയോ) വുത്തോ. കേവലഞ്ഹി തത്ഥ വിഞ്ഞാണകസിണം നാഗതം, തം അത്ഥതോ ആകാസകസിണേ പവത്തവിഞ്ഞാണം. തഞ്ച ഖോ ആരമ്മണവസേന വുത്തം, ന സമാപത്തിവസേന. തഞ്ഹി അനന്തം വിഞ്ഞാണന്തി ആരമ്മണം കത്വാ ഏസ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിം ഭാവേന്തോ വിഞ്ഞാണകസിണം ഭാവേതീതി വുച്ചതി. ഇമാനിപി ദസ കസിണാനി വട്ടാനിപി ഹോന്തി വട്ടപാദകാനിപി വിപസ്സനാപാദകാനിപി ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരത്ഥാനിപി അഭിഞ്ഞാപാദകാനിപി നിരോധപാദകാനിപി, ലോകിയാനേവ പന ന ലോകുത്തരാനീതി.

൪൮. അസുഭസഞ്ഞം ഭാവേതീതി അസുഭസഞ്ഞാ വുച്ചതി ഉദ്ധുമാതകാദീസു ദസസു ആരമ്മണേസു ഉപ്പന്നാ പഠമജ്ഝാനസഹഗതാ സഞ്ഞാ, തം ഭാവേതി ബ്രൂഹേതി വഡ്ഢേതി, അനുപ്പന്നം ഉപ്പാദേതി, ഉപ്പന്നം അനുരക്ഖതീതി അത്ഥോ. ദസന്നം പന അസുഭാനം ഭാവനാനയോ സബ്ബോ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൦൨ ആദയോ) വിത്ഥാരിതോയേവ . **മരണസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി സമ്മുതിമരണം, ഖണികമരണം, സമുച്ഛേദമരണന്തി തിവിധമ്പി മരണം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി, അനുപ്പന്നം ഉപ്പാദേതി, ഉപ്പന്നം അനുരക്ഖതീതി അത്ഥോ. ഹേട്ഠാ വുത്തലക്ഖണാ വാ മരണസ്സതിയേവ ഇധ മരണസഞ്ഞാതി വുത്താ, തം ഭാവേതി ഉപ്പാദേതി വഡ്ഢേതീതി അത്ഥോ. ഭാവനാനയോ പനസ്സാ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൬൭ ആദയോ) വിത്ഥാരിതോയേവ. **ആഹാരേ പടികൂലസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി അസിതപീതാദിഭേദേ കബളീകാരേ ആഹാരേ ഗമനപടികൂലാദീനി നവ പടികൂലാനി പച്ചവേക്ഖന്തസ്സ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി, ഉപ്പാദേതി വഡ്ഢേതീതി അത്ഥോ. തസ്സാപി ഭാവനാനയോ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ വിത്ഥാരിതോയേവ. **സബ്ബലോകേ അനഭിരതിസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി സബ്ബസ്മിമ്പി തേധാതുകേ ലോകേ അനഭിരതിസഞ്ഞം ഉക്കണ്ഠിതസഞ്ഞം ഭാവേതീതി അത്ഥോ. **അനിച്ചസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയഞ്ഞഥത്തപരിഗ്ഗാഹികം പഞ്ചസു ഖന്ധേസു അനിച്ചന്തി ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി. **അനിച്ചേ ദുക്ഖസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി അനിച്ചേ ഖന്ധപഞ്ചകേ പടിപീളനസങ്ഖാതദുക്ഖലക്ഖണപരിഗ്ഗാഹികം ദുക്ഖന്തി ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി. **ദുക്ഖേ അനത്തസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി പടിപീളനട്ഠേന ദുക്ഖേ ഖന്ധപഞ്ചകേ അവസവത്തനാകാരസങ്ഖാതഅനത്തലക്ഖണപരിഗ്ഗാഹികം അനത്താതി ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി. **പഹാനസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി പഞ്ചവിധം പഹാനം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി. **വിരാഗസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി പഞ്ചവിധമേവ വിരാഗം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം ഭാവേതി. **നിരോധസഞ്ഞം ഭാവേതീ**തി സങ്ഖാരനിരോധം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം

ഭാവേതി. നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞന്തിപി വദന്തി. എത്ഥ ച സബ്ബലോകേ അനഭിരതസഞ്ഞാ, അനിച്ചസഞ്ഞാ, അനിച്ചേ ദുക്ഖസഞ്ഞാതി ഇമാഹി തീഹി സഞ്ഞാഹി ബലവവിപസ്സനാ കഥിതാ. പുന അനിച്ചസഞ്ഞം ഭാവേതീതിആദികാഹി ദസഹി സഞ്ഞാഹി വിപസ്സനാസമാരമ്ഭോവ കഥിതോ.

ര്൩൩. ബുദ്ധാനുസ്സതിന്തിആദീനി വുത്തത്ഥാനേവ.

ര്൮൩. പഠമജ്ഝാനസഹഗതന്തി പഠമജ്ഝാനേന സദ്ധിം ഗതം പവത്തം, പഠമജ്ഝാനസമ്പയുത്തന്തി അത്ഥോ. **സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതീ**തി പഠമജ്ഝാനസഹഗതം കത്വാ സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി ബ്രൂഹേതി വഡ്ഢേതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

അപരഅച്ഛരാസങ്ഘാതവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൫൯. കായഗതാസതിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൫൯൩. ചേതസാ ഫുടോതി എത്ഥ ദുവിധം ഫരണം ആപോഫരണഞ്ച ദിബ്ബചക്ഖുഫരണഞ്ച. തത്ഥ ആപോകസിണം സമാപജ്ജിത്വാ ആപേന ഫരണം ആപോഫരണം നാമ. ഏവം ഫുടേപി മഹാസമുദ്ദേ സബ്ബാ സമുദ്ദങ്ഗമാ കുന്നദിയോ അന്തോഗധാവ ഹോന്തി. ആലോകം പന വഡ്ഢേത്വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ സകലസമുദ്ദദസ്സനം ദിബ്ബചക്ഖുഫരണം നാമ. ഏവം ഫുടേപി മഹാസമുദ്ദേ സബ്ബാ മഹാസമുദ്ദങ്ഗമാ കുന്നദിയോ അന്തോഗധാവ ഹോന്തി. **അന്തോഗധാ തസ്സാതി** തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭാവനായ അബ്ഭന്തരഗതാവ ഹോന്തി. **വിജ്ജാഭാഗിയാതി** ഏത്ഥ സമ്പയോഗവസേന വിജ്ജം ഭജന്തീതി വിജ്ജാഭാഗിയാ, വിജ്ജാഭാഗേ വിജ്ജാകോട്ഠാസേ വത്തന്തീതിപി വിജ്ജാഭാഗിയാ. തത്ഥ വിപസ്സനാഞാണം മനോമയിദ്ധി ഛ അഭിഞ്ഞാതി അട്ഠ വിജ്ജാ, പുരിമേന അത്ഥേന താഹി സമ്പയുത്തധമ്മാപി വിജ്ജാഭാഗിയാ. പച്ഛിമേന അത്ഥേന താസു യാ കാചി ഏകാ വിജ്ജാ വിജ്ജാ, സേസാ വിജ്ജാഭാഗിയാതി ഏവം വിജ്ജാപി വിജ്ജാസമ്പയുത്തധമ്മാപി വിജ്ജാഭാഗിയാതേവ വേദിതബ്ബാ.

൫൯൪. മഹതോ സംവേഗായാതി മഹന്തസ്സ സംവേഗസ്സ അത്ഥായ. ഉപരിപദദ്വയേപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ ച മഹാസംവേഗോ നാമ വിപസ്സനാ, മഹാഅത്ഥോ നാമ ചത്താരോ മഗ്ഗാ, മഹായോഗക്ഖേമോ നാമ ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി. അഥ വാ മഹാസംവേഗോ നാമ സഹ വിപസ്സനായ മഗ്ഗോ, മഹാഅത്ഥോ നാമ ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി, മഹായോഗക്ഖേമോ നാമ നിബ്ബാനം. **സതിസമ്പജഞ്ഞായാതി** സതിയാ ച ഞാണസ്സ ച അത്ഥായ. **ഞാണദസ്സനപടിലാഭായാതി** ദിബ്ബചക്ഖുഞാണായ. **ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരായാതി** ഇമസ്മിംയേവ പച്ചക്ഖേ അത്തഭാവേ സുഖവിഹാരത്ഥായ. **വിജ്ജാവിമുത്തിഫലസച്ഛികിരിയായാതി** വിജ്ജാവിമുത്തീനം ഫലസ്സ പച്ചവേക്ഖകരണത്ഥായ. ഏത്ഥ ച വിജ്ജാതി മഗ്ഗപഞ്ഞാ, വിമുത്തീതി തംസമ്പയുത്താ സേസധമ്മാ. തേസം ഫലം നാമ അരഹത്തഫലം, തസ്സ സച്ഛികിരിയായാതി അത്ഥോ.

൫൯൬. കായോപി പസ്സമ്ഭതീതി നാമകായോപി കരജകായോപി പസ്സമ്ഭതി, വൂപസന്തദരഥോ ഹോതി. **വിതക്കവിചാരാപീതി** ഏതേ ധമ്മാ ദുതിയജ്ഝാനേന വൂപസമ്മന്തി നാമ, ഇധ പന ഓളാരികവൂപസമം സന്ധായ വുത്തം. **കേവലാതി** സകലാ, സബ്ബേ നിരവസേസാതി അത്ഥോ. **വിജ്ജാഭാഗിയാതി** വിജ്ജാകോട്ഠാസിയാ, തേ ഹേട്ഠാ വിഭജിത്വാ ദസ്സിതാവ.

൫൯൭. അവിജ്ജാ പഹീയതീതി അട്ഠസു ഠാനേസു വട്ടമൂലകം ബഹലന്ധകാരം മഹാതമം അഞ്ഞാണം പഹീയതി. **വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീതി** അരഹത്തമഗ്ഗവിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. **അസ്മിമാനോ പഹീയതീതി** അസ്മീതി നവവിധോ മാനോ പഹീയതി. **അനുസയാതി** സത്ത അനുസയാ. **സംയോജനാനീതി** ദസ സംയോജനാനി.

൫൯൮. പഞ്ഞാപഭേദായാതി പഞ്ഞായ പഭേദഗമനത്ഥം. **അനുപാദാപരിനിബ്ബാനായാതി** അപച്ചയപരിനിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയത്ഥായ.

൫൬൩. അനേകധാതുപടിവേധോ ഹോതീതി അട്ഠാരസന്നം ധാതൂനം ലക്ഖണപടിവേധോ ഹോതി. **നാനാധാതുപടിവേധോ ഹോതീ**തി താസംയേവ അട്ഠാരസന്നം ധാതൂനം നാനാഭാവേന ലക്ഖണപടിവേധോ ഹോതി. **അനേകധാതുപടിസമ്ഭിദാ ഹോതീ**തി ഇമിനാ ധാതുഭേദഞാണം കഥിതം. ധാതുപഭേദഞാണം നാമ ''ഇമായ ധാതുയാ ഉസ്സന്നായ ഇദം നാമ ഹോതീ''തി ജാനനപഞ്ഞാ. തം പനേതം ധാതുഭേദഞാണം ന സബ്ബേസം ഹോതി, ബുദ്ധാനമേവ നിപ്പദേസം ഹോതി. തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സബ്ബസോ ന കഥിതം. കസ്മാ? തസ്മിം കഥിതേ അത്ഥോ നത്ഥീതി.

൫൬൪. പഞ്ഞാപടിലാഭായാതിആദീനി സോളസ പദാനി പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗേ ''സപ്പുരിസസംസേവോ, സദ്ധമ്മസവനം, യോനിസോമനസികാരോ, ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ധമ്മാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തി ...പേ... നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീ''തി ഏവം മാതികം ഠപേത്വാ വിത്ഥാരിതാനേവ. വുത്തഞ്ഹേതം (പടി॰ മ॰ ൩.൪) -

പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തീതി. ''കതമോ പഞ്ഞാപടിലാഭോ? ചതുന്നം മഗ്ഗഞാണാനം, ചതുന്നം ഫലഞാണാനം, ചതുന്നം പടിസമ്ഭിദാഞാണാനം, ഛന്നം അഭിഞ്ഞാഞാണാനം, തേസത്തതീനം ഞാണാനം, സത്തസത്തതീനം ഞാണാനം ലാഭോ പടിലാഭോ പത്തിസമ്പത്തി ഫസ്സനാ സച്ഛികിരിയാ ഉപസമ്പദാ, പഞ്ഞാപടിലാഭായ സംവത്തന്തീതി അയം പഞ്ഞാപടിലാഭോ.

പഞ്ഞാവുദ്ധിയാ സംവത്തന്തീതി. ''കതമാ പഞ്ഞാവുദ്ധി? സത്തന്നഞ്ച സേക്ഖാനം പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ ച പഞ്ഞാ വഡ്ഢതി, അരഹതോ പഞ്ഞാ വഡ്ഢിതവഡ്ഢനാ, പഞ്ഞാവുദ്ധിയാ സംവത്തന്തീതി അയം പഞ്ഞാവുദ്ധി.

പഞ്ഞാവേപുല്ലായ സംവത്തന്തീതി. ''കതമം പഞ്ഞാവേപുല്ലം? സത്തന്നഞ്ച സേക്ഖാനം പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ ച പഞ്ഞാ വേപുല്ലം ഗച്ഛതി, അരഹതോ പഞ്ഞാ വേപുല്ലം ഗതാ, പഞ്ഞാവേപുല്ലായ സംവത്തന്തീതി ഇദം പഞ്ഞാവേപുല്ലം.

മഹാപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. ''കതമാ മഹാപഞ്ഞാ? മഹന്തേ അത്ഥേ പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി മഹാപഞ്ഞാ, മഹന്തേ ധമ്മേ...പേ॰... മഹന്താ നിരുത്തിയോ, മഹന്താനി പടിഭാനാനി, മഹന്തേ സീലക്ഖന്ധേ, മഹന്തേ സമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേ, മഹന്താനി ഠാനാട്ഠാനാനി, മഹന്താ വിഹാരസമാപത്തിയോ, മഹന്താനി അരിയസച്ചാനി, മഹന്തേ സതിപട്ഠാനേ, സമ്മപ്പധാനേ, ഇദ്ധിപാദേ, മഹന്താനി ഇന്ദ്രിയാനി, മഹന്താനി ബലാനി, മഹന്തേ ബോജ്ഝങ്ഗേ, മഹന്തേ അരിയമഗ്ഗേ, മഹന്താനി സാമഞ്ഞഫലാനി, മഹാഭിഞ്ഞായോ , മഹന്തം പരമത്ഥം നിബ്ബാനം പരിഗ്ഗണ്ഹാതീതി മഹാപഞ്ഞാ, മഹാപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം മഹാപഞ്ഞാ.

പുഥുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. ''കതമാ പുഥുപഞ്ഞാ? പുഥു നാനാക്ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥു നാനാധാതൂസു, പുഥു നാനാആയതനേസു, പുഥു നാനാപടിച്ചസമുപ്പാദേസു, പുഥു നാനാസുഞ്ഞതമനുപലബ്ഭേസു, പുഥു നാനാഅത്ഥേസു, ധമ്മേസു, നിരുത്തീസു,

പടിഭാനേസു, പുഥു നാനാസീലക്ഖന്ധേസു, സമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേസു, പുഥു നാനാഠാനാട്ഠാനേസു, പുഥു നാനാവിഹാരസമാപത്തീസു, പുഥു നാനാഅരിയസച്ചേസു, പുഥു നാനാസതിപട്ഠാനേസു, സമ്മപ്പധാനേസു, ഇദ്ധിപാദേസു, ഇന്ദ്രിയേസു, ബലേസു, ബോജ്ഝങ്ഗേസു, പുഥു നാനാഅരിയമഗ്ഗേസു, പുഥു നാനാസാമഞ്ഞഫലേസു, പുഥു നാനാഅഭിഞ്ഞാസു ഞാണം പവത്തതീതി പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥു നാനാജനസാധാരണേ ധമ്മേ സമതിക്കമ്മ പരമത്ഥേ നിബ്ബാനേ ഞാണം പവത്തതീതി പുഥുപഞ്ഞാ. പുഥുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം പുഥുപഞ്ഞാ.

വിപുലപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ വിപുലപഞ്ഞാ? വിപുലേ അത്ഥേ പരിഗണ്ഹാതീതി വിപുലപഞ്ഞാ...പേ०... വിപുലം പരമത്ഥം നിബ്ബാനം പരിഗണ്ഹാതീതി വിപുലപഞ്ഞാ, വിപുലപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം വിപുലപഞ്ഞാ.

ഗമ്ഭീരപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ? ഗമ്ഭീരേസു ഖന്ധേസു ഞാണം പവത്തതീതി ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ. പുഥുപഞ്ഞാസദിസോ വിത്ഥാരോ. ഗമ്ഭീരേ പരമത്ഥേ നിബ്ബാനേ ഞാണം പവത്തതീതി ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ, ഗമ്ഭീരപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം ഗമ്ഭീരപഞ്ഞാ.

അസാമന്തപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ അസാമന്തപഞ്ഞാ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അത്ഥവവത്ഥാനതോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ. ധമ്മനിരുത്തിപടിഭാനവവത്ഥാനതോ പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാ അധിഗതാ ഹോതി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായ, തസ്സ അത്ഥേ ച ധമ്മേ ച നിരുത്തിയാ ച പടിഭാനേ ച ന അഞ്ഞോ കോചി സക്കോതി അഭിസമ്ഭവിതും, അനഭിസമ്ഭവനീയോ ച സോ അഞ്ഞേഹീതി അസാമന്തപഞ്ഞോ.

പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ പഞ്ഞാ അട്ഠമകസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ, പുഥുജ്ജനകല്യാണകം ഉപാദായ അട്ഠമകോ അസാമന്തപഞ്ഞോ. അട്ഠമകസ്സ പഞ്ഞാ സോതാപന്നസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ...പേ०... അട്ഠമകം ഉപാദായ സോതാപന്നോ അസാമന്തപഞ്ഞോ. സോതാപന്നസ്സ പഞ്ഞാ സകദാഗാമിസ്സ പഞ്ഞായ. സകദാഗാമിസ്സ പഞ്ഞാ അനാഗാമിസ്സ പഞ്ഞായ. അനാഗാമിസ്സ പഞ്ഞാ അരഹതോ പഞ്ഞായ. അരഹതോ പഞ്ഞാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പഞ്ഞായ ദൂരേ വിദൂരേ സുവിദൂരേ ന സന്തികേ ന സാമന്താ, അരഹന്തം ഉപാദായ പച്ചേകബുദ്ധോ അസാമന്തപഞ്ഞോ. പച്ചേകബുദ്ധഞ്ച സദേവകഞ്ച ലോകം ഉപാദായ തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഗ്ഗോ അസാമന്തപഞ്ഞോ.

പഞ്ഞാപഭേദകുസലോ പഭിന്നഞാണോ...പേ०... തേ പഞ്ഹം അഭിസങ്ഖരിത്വാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛന്തി ഗൂള്ഹാനി ച പടിച്ഛന്നാനി ച, കഥിതാ വിസജ്ജിതാ ച തേ പഞ്ഹാ ഭഗവതാ ഹോന്തി നിദ്ദിട്ഠകാരണാ, ഉപക്ഖിത്തകാ ച തേ ഭഗവതാ സമ്പജ്ജന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തത്ഥ അതിരോചതി യദിദം പഞ്ഞായാതി അഗ്ഗോ അസാമന്തപഞ്ഞോ, അസാമന്തപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം അസാമന്തപഞ്ഞാ.

ഭൂരിപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ ഭൂരിപഞ്ഞാ? രാഗം അഭിഭുയ്യതീതി ഭൂരിപഞ്ഞാ, അഭിഭവിതാതി ഭൂരിപഞ്ഞാ. ദോസം, മോഹം, കോധം, ഉപനാഹം, മക്ഖം, പലാസം, ഇസ്സം, മച്ഛരിയം, മായം, സാഠേയ്യം, ഥമ്ഭം, സാരമ്ഭം, മാനം, അതിമാനം, മദം, പമാദം, സബ്ബേ കിലേസേ, സബ്ബേ ദുച്ചരിതേ, സബ്ബേ അഭിസങ്ഖാരേ, സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മേ അഭിഭുയ്യതീതി ഭൂരിപഞ്ഞാ, അഭിഭവിതാതി ഭൂരിപഞ്ഞാ . രാഗോ അരി, തം അരിം മദ്ദനിപഞ്ഞാതി ഭൂരിപഞ്ഞാ, ദോസോ, മോഹോ...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മാ അരി, തം അരിം മദ്ദനിപഞ്ഞാതി ഭൂരിപഞ്ഞാ. ഭൂരി വുച്ചതി പഥവീ, തായ പഥവിസമായ വിത്ഥതായ വിപുലായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോതി ഭൂരിപഞ്ഞോ. അപിച പഞ്ഞായ ഏതം അധിവചനം ഭൂരി മേധാ പരിണായികാതി, ഭൂരിപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം ഭൂരിപഞ്ഞാ.

പഞ്ഞാബാഹുല്ലായ സംവത്തന്തീതി. "കതമം പഞ്ഞാബാഹുല്ലം? ഇധേകച്ചോ പഞ്ഞാഗരുകോ ഹോതി പഞ്ഞാചരിതോ പഞ്ഞാസയോ പഞ്ഞാധിമുത്തോ പഞ്ഞാധജോ പഞ്ഞാകേതു പഞ്ഞാധിപതേയ്യോ വിചയബഹുലോ പവിചയബഹുലോ ഓക്ഖായനബഹുലോ സമോക്ഖായനബഹുലോ സമ്പേക്ഖായനധമ്മോ വിഭൂതവിഹാരീ തച്ചരിതോ തഗ്ഗരുകോ തബ്ബഹുലോ തന്നിന്നോ തപ്പോണോ തപ്പബ്ഭാരോ തദധിമുത്തോ തദാധിപതേയ്യോ, യഥാ ഗണഗരുകോ വുച്ചതി ഗണബാഹുലികോതി, ചീവരഗരുകോ പത്തഗരുകോ സേനാസനഗരുകോ വുച്ചതി സേനാസനബാഹുലികോതി, ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പഞ്ഞാഗരുകോ ഹോതി പഞ്ഞാചരിതോ...പേ॰... തദാധിപതേയ്യോ, പഞ്ഞാബാഹുല്ലായ സംവത്തന്തീതി ഇദം പഞ്ഞാബാഹുല്ലം.

സീഘപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ സീഘപഞ്ഞാ? സീഘം സീഘം സീലാനി പരിപൂരേതീതി സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഇന്ദ്രിയസംവരം, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതം, ജാഗരിയാനുയോഗം, സീലക്ഖന്ധം, സമാധി-പഞ്ഞാ-വിമുത്തി-വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധം പരിപൂരേതീതി സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം ഠാനാട്ഠാനാനി പടിവിജ്ഝതി. വിഹാരസമാപത്തിയോ പരിപൂരേതി. അരിയസച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി. സതിപട്ഠാനേ ഭാവേതി. സമ്മപ്പധാനേ ഇദ്ധിപാദേ ഇന്ദ്രിയാനി ബലാനി ബോജ്ഝങ്ഗേ അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതീതി സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം സാമഞ്ഞഫലാനി സച്ഛികരോതീതി സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം അഭിഞ്ഞായോ പടിവിജ്ഝതീതി സീഘപഞ്ഞാ. സീഘം സീഘം പരമത്ഥം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി സീഘപഞ്ഞാ, സീഘപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം സീഘപഞ്ഞാ.

ലഹുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ ലഹുപഞ്ഞാ? ലഹും ലഹും സീലാനി പരിപൂരേതീതി ലഹുപഞ്ഞാ...പേ॰... ലഹുപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം ലഹുപഞ്ഞാ.

ഹാസപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ ഹാസപഞ്ഞാ? ഇധേകച്ചോ വേദബഹുലോ തുട്ഠിബഹുലോ ഹാസബഹുലോ പാമോജ്ജബഹുലോ സീലാനി പരിപൂരേതീതി ഹാസപഞ്ഞാ...പേ॰... പരമത്ഥം നിബ്ബാനം സച്ഛികരോതീതി ഹാസപഞ്ഞാ, ഹാസപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം ഹാസപഞ്ഞാ.

ജവനപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. "കതമാ ജവനപഞ്ഞാ? യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം , യാ കാചി വേദനാ, യാ കാചി സഞ്ഞാ, യേ

കേചി സങ്ഖാരാ, യംകിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം അനിച്ചതോ ഖിപ്പം ജവതീതി ജവനപഞ്ഞാ, ദുക്ഖതോ, അനത്തതോ ഖിപ്പം ജവതീതി ജവനപഞ്ഞാ. ചക്ഖും...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചതോ, ദുക്ഖതോ, അനത്തതോ ഖിപ്പം ജവതീതി ജവനപഞ്ഞാ. രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അനിച്ചം ഖയട്ഠേന, ദുക്ഖം ഭയട്ഠേന, അനത്താ അസാരകട്ഠേനാതി തുലയിത്വാ തീരയിത്വാ വിഭാവയിത്വാ വിഭൂതം കത്വാ രൂപനിരോധേ നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി ജവനപഞ്ഞാ...പേ॰... ജരാമരണനിരോധേ നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി ജവനപഞ്ഞാ. രൂപം...പേ॰... ജരാമരണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി തുലയിത്വാ തീരയിത്വാ വിഭാവയിത്വാ വിഭൂതം കത്വാ ജരാമരണനിരോധേ നിബ്ബാനേ ഖിപ്പം ജവതീതി ജവനപഞ്ഞാ, ജവനപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം ജവനപഞ്ഞാ.

തിക്ഖപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. ‘‘കതമാ തിക്ഖപഞ്ഞാ? ഖിപ്പം കിലേസേ ഛിന്ദതീതി തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം കാമവിതക്കം, ബ്യാപാദവിതക്കം, വിഹിംസാവിതക്കം ഉപ്പന്നുപ്പന്നേ പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതീതി തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഉപ്പന്നം രാഗം, ദോസം, മോഹം...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മേ നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതീതി തിക്ഖപഞ്ഞാ. ഏകസ്മിം ആസനേ ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗാ ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദായോ ഛ അഭിഞ്ഞായോ അധിഗതാ ഹോന്തി സച്ഛികതാ ഫസ്സിതാ പഞ്ഞായാതി തിക്ഖപഞ്ഞാ, തിക്ഖപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം തിക്ഖപഞ്ഞാ.

നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി. ‘‘കതമാ നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ? ഇധേകച്ചോ സബ്ബസങ്ഖാരേസു ഉബ്ബേഗബഹുലോ ഹോതി ഉത്താസബഹുലോ ഉക്കണ്ഠനബഹുലോ അരതിബഹുലോ അനഭിരതിബഹുലോ ബഹിമുഖോ ന രമതി സബ്ബസങ്ഖാരേസു, അനിബ്ബിദ്ധപുബ്ബം അപ്പദാലിതപുബ്ബം ലോഭക്ഖന്ധം നിബ്ബിജ്ഝതി പദാലേതീതി നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ, അനിബ്ബിദ്ധപുബ്ബം അപ്പദാലിതപുബ്ബം ദോസക്ഖന്ധം, മോഹക്ഖന്ധം, കോധം, ഉപനാഹം...പേ॰... സബ്ബേ ഭവഗാമികമ്മേ നിബ്ബിജ്ഝതി പദാലേതീതി നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ, നിബ്ബേധികപഞ്ഞതായ സംവത്തന്തീതി അയം നിബ്ബേധികപഞ്ഞാ’’.

ഏവം പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗേ വുത്തനയേനേവേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. കേവലഞ്ഹി തത്ഥ ബഹുവചനം, ഇധ ഏകവചനന്തി അയമേവ വിസേസോ. സേസം താദിസമേവാതി. ഇമാ ച പന സോളസ മഹാപഞ്ഞാ ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകാവ കഥിതാ.

കായഗതാസതിവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൨൦. അമതവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൦൦-൬൧൧. അമതം തേ, ഭിക്ഖവേ, ന പരിഭുഞ്ജന്തീതി മരണവിരഹിതം നിബ്ബാനം ന പരിഭുഞ്ജന്തീതി അത്ഥോ. നനു ച നിബ്ബാനം ലോകുത്തരം, കായഗതാസതി ലോകിയാ, കഥം തം പരിഭുഞ്ജന്താ അമതം പരിഭുഞ്ജന്തീതി? തം ഭാവേത്വാ അധിഗന്തബ്ബതോ. കായഗതഞ്ഹി സതിം ഭാവേന്തോ അമതമധിഗച്ഛതി, അഭാവേന്തോ നാധിഗച്ഛതി. തസ്മാ ഏവം വുത്തം. ഏതേനുപായേന സബ്ബത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അപി ചേത്ഥ **വിരദ്ധ**ന്തി വിരാധിതം നാധിഗതം. **ആരദ്ധ**ന്തി പരിപുണ്ണം. **പമാദിംസൂ**തി പമജ്ജന്തി. **പമുട്ഠ**ന്തി സമ്മുട്ഠം വിസ്സരിതം നട്ഠം വാ. **ആസേവിത**ന്തി ആദിതോ സേവിതം. **ഭാവിത**ന്തി വഡ്ഢിതം. **ബഹുലീകത**ന്തി പുനപ്പുനം കതം. **അനഭിഞ്ഞാത**ന്തി ഞാതഅഭിഞ്ഞായ അജാനിതം. **അപരിഞ്ഞാത**ന്തി ഞാതപരിഞ്ഞാവസേനേവ അപരിഞ്ഞാതം. **അസച്ഛികത**ന്തി അപച്ചക്ഖകതം. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

അമതവഗ്ഗവണ്ണനാ.

മനോരഥപൂരണിയാ അങ്ഗുത്തരനികായ-അട്ഠകഥായ
സഹസ്സസുത്തന്തപരിമാണസ്സ

ഏകകനിപാതസ്സ സംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.